جادوءِ سائنس

جادوئے سائنس

(تین جلدیں)

— جلد تیسری —

جادو ۽ سائنس

(ٽن جلدن ۾)

— جلد ٽيون —

از

سر جيمس جارج فريزر

مترجم

سومار علي م. سومرو

بي - اي (آنرس).

سنڌي ادبي بورڊ

سنڌ اسيمبلي بلڊنگ، تلڪ چاڙهي،

بندر روڊ ڪراچي. حيدرآباد، سنڌ.

چاپو پهريون ١٩٦١ع ٢ هزار ڪاپيون

هن ڪتاب جي اشاعت جا سڀ حق ۽ واسطا
سنڌي ادبي بورڊ وٽ محفوظ آهن.

20-00
قيمت :-

ملڻ جو پتو :--
١- سنڌي ادبي بورڊ، سنڌ اسيمبلي بلڊنگ، بندر روڊ، ڪراچي.
٢- سنڌي ادبي بورڊ جو بڪ اسٽال، اسٽيشن روڈ، حيدرآباد سنڌ.

هيءُ ڪتاب "نواءِ سنڌ" پرنٽنگ پريس ڪراچيءَ ۾ ڇپيو،
۽ سنڌي ادبي بورڊ شايع ڪيو.

مترجم جو نوٽ

علم الانسان جي ماهرن جي راءِ آهي تہ حضرت انسان، جو اسان کي ذري گهٽ ترقيءَ جي بنهہ عروج تي نظر اچي رهيو آهي، سو اڄ کان ڪروڙين سال اڳ انتهائي وحشي حالت کان درجي بدرجي ترقي ڪندو، سَس پنهنجي موجوده منزل تي رسيو آهي. اڄوڪي تهذيب ۽ تمدن، جنهن تي اسين ايڏو نازڪري رهيا آهيون، سا نہ هڪ صديءَ جي پيدائش آهي، ۽ نہ ڪنهن هڪ زماني جي، پر حقيقت هيءَ آهي تہ اها اسان کي پنهنجن ابن ڏاڏن کان آهستي آهستي ورثي ۾ ملندي آئي آهي ــ اهي ابا ڏاڏا، جن کي اڄ اسين اڻ سڌريل ۽ وحشيءَ جهڙن حقارت آميز خطابن سان نوازي رهيا آهيون. ليڪين سال اڳ، جڏهن انسان پاڻ کي نامهربان ماحول ۾ قدرتي عناصر جي رحم وڪرم تي ۽ تن تنها ڏٺو، تڏهن سندس اڻ گهڙيل دماغ جي جيڪا ڪيفيت رهي هوندي، تنهن جو اسين شايد تصور بہ نہ ٿا ڪري سگهون. اهو انهيءَ وحشيءَ ۽ اڻ سڌريل انسان جي مشاهدن ۽ تجربن، ڪاميابين ۽ ناڪامين جو ئي نتيجو آهي، جو اڄ اسين قدرت جي اهڙن پوشيده رازن کي پروڙي سگهيا آهيون، جن کي ٻيا تہ چڏيو، پر رڳو اڳينءَ صديءَ جا ماڻهو بہ "خدا جي رازن ۾ هٿ وجهڻ" سڏ ينڌا هئا، ۽ جي اڄوڪي زماني جي سائنسي ايجادات کي هوند ڪرامات ۽ معجزن کان سواءِ ٻيو ڪو نالو ڏيئي ڪين سگهن ها.

ارتقا جي اصول مطابق، موجوده انسان، ٽيندي ٽيندي، 'چمپنزي' قسم جي باندرنما جانورجي هڪ گهراڻي مان نڪري، آهستي آهستي، پنهنجي بهيمانہ شڪل وصورت، عادتن ۽ خصلتن کي ترڪ ڪندو، اڄ اچي هڪ شائستہ ۽ مهذب انسان جي منزل کي پهتو آهي.

بظاهر، هيءَ ڳالهہ هڪ بيخبر ماڻهوءَ لاءِ ڪيل جهڙي آهي، پر ارتقا جي اصولن کان باخبر ۽ سمجهہ ۾ رکندڙ ماڻهوءَ لاءِ انهيءَ ننڍڙيءَ ڳالهہ ۾ فڪر ۽ غور جا داستان پريل آهن. ٿورو ئي غور ڪري ڏسبو تہ معلوم ٿيندو تہ اڄوڪي انسان کي پنهنجي انهيءَ وحشي حالت کي چڏڻ ۾ ڪيترو نہ ڊگهو عرصو لڳو هوندو. ڪيس ڪهڙين نہ دشوارين سان مقابلو ڪرڻو پيو هوندو، ۽ ڪيتري نہ ڪيس جدوجهد ڪرڻي پيئي هوندي! سندس ظاهري وضع قطع ۽ جسماني ساخت کي هڪ هيبتناڪ "حيوان" جي حليي کان ڦري، هڪ خوبصورت انسان جي شڪل ۾ تبديل ٿيڻ ۾ ڪيترين نہ ارتقائي منزلون طي ڪرڻيون پيئون هونديون!

اهو تہ ٿيو سندس جسماني تبديليءَ جو احوال. پر حضرت انسان مخلوقات جي ٻين ساهوارن کان جيڪا فوقيت ۽ برتري حاصل ڪئي آهي، سا رڳو سندس جسماني فضيلت جي مرهون منت نہ، پر خاص طرح سندس دماغي صلاحيتن جي ئي محتاج آهي. جنهن شيءِ کي اسين "عقل سليم" ۽ "انساني شعور" سڏيون ٿا، سو تہ انسان کي تنهان ئي زياده تڪليف ۽ جانڪاهيءَ کان پوءِ نصيب ٿيو آهي. اوائلي انسان کي جڏهن پهريائين پنهنجي دماغ کان ڪم وٺڻ جي صلاحيت جو احساس ٿيو، تڏهن هن جو ڌيان سڀ کان اول پنهنجي قريبي ماحول ڏانهن ڇڪيو، ۽ هن اُنهن سڀني فطرتي قوتن تي قبضي ڪرڻ جي ڪوشش شروع ڪئي، جي سندس وجود کي ختم ڪرڻ لاءِ هميشه ساڻس برسر پيڪار هيون. هن جي اڻ اسريل ۽ ننڍڙي دماغ انهن سڀني شين — وڄ، گجگوڙ، برسات، طوفان، سج، چنڊ ۽ انهن جي گرهڻ، زندگي ۽ موت، وغيره جي اسباب و علل ڄاڻڻ لاءِ جاکوڙ شروع ڪئي. انهيءَ جاکوڙ ۾ ڪيس هڪڙا خيال ترڪ ڪري، وري وري ٻيا ۽ نوان خيال اختيار ڪرڻا پيا. جيئن جيئن سندس تجربن ۽ مشاهدن سندس اڳوڻن خيالن جي تردير ڪئي، تيئن تيئن هن سچ حاصل ڪرڻ جي تلاش ۾ نيون واٽون ۽ اڳواٽ اڻ ڏٺل

راهون اختيار ڪيون. اڄوڪو 'سمجهدار' انسان، جو پنهنجي اوائلي زماني جي ٻاڪ ڪي وهم پرست سڏڻ ڪان دريغ نه ٿو ڪري، تنهن ڪي جيڪڏهن انهيءَ ماحول ۽ انهن دشوارين سان مقابلي ڪرڻ جو اڄ به ڪو موقعو ملي، تہ امڪان اغلب آهي تہ هو ايترو ڪجهہ به نہ ڪري سگهي، جيترو سندس پيشروءَ پنهنجن پونيرن لاءِ ورثي ۾ ڇڏيو. اهو سچ آهي تہ اوائلي انسان ڪائنات جي مختلف مشاهدات متعلق جيڪي اسباب و علل سوچيا، ۽ جن تي هن گهڻي زماني تائين ڳنڍ ڏني، سي آخرڪار باطل ۽ بي بنياد ثابت ٿيا. پر هيءَ ڳالهہ تسليم ڪرڻ ڪان سواءِ نہ ٿو رهي سگهجي تہ بعد واري زماني جي تحقيقات ۽ ڪوجنائن جو اصلي بنياد اوائلي انسان جا اهي ئي باطل ۽ ڪوڙا نظريا ۽ عقيدا هئا، جن اسان جي موجوده زماني جي سائنس کي جنم ڏنو. جيستائين اوائلي انسان جي وهمن ۽ پرمن کي بي حقيقت ثابت نہ ڪيو ويو، تيستائين حقيقي ڄاڻ حاصل ڪرڻ جي ڪا گنجائش ئي ڪانہ هئي. ۽ اهڙن محققن کي، قديم زماني ڪان وٺي سينہ بسينہ ورثي ۾ مليل ڳالهين کي اوچتو ئي اوچتو باطل چوڻ ۽ باطل ثابت ڪرڻ ۾ ڪهڙو نہ جيءَ جو جوکو ملهہ ڪٿهڻو پيو هوندو، تنهن جا ڪئين مثال تاريخ ۾ موجود آهن، جن جي بيان ڪرڻ جي هيٺي ڪا خاص گنجائش ۽ ضرورت ڪانهي.

بهرحال، هيءَ دنيا، گذريل ڪروڙن ۽ اربن سالن ڪان وٺي، ترقي ڪندي آئي آهي؛ ۽ ظاهر آهي تہ اها ئي دنيا، جا اڄ هڪ اهڙيءَ منزل تي اچي پهتي آهي، جتي انسان پنهنجي قريبي ۽ فوري ماحول تي مڪمل قدرت حاصل ڪرڻ ڪان پوءِ آسمانن ڏانهن اکيون کنيون آهن، ۽ جنهن ڪائناتي خلا ۾ معلق سيارن جي تسخير جي ڪوشش شروع ڪئي آهي، ان ئي دنيا ۾ ڪن صدين يا هزارن سالن ڪان پوءِ، ڪو اهڙو انسان آباد نظر اچي، جنهن جي نظرن ۾ اڄوڪو انسان به محض ان ئي ابتدائي وحشي دور جو هڪڙو آخرين ياد گار ثابت ٿئي!- تہ اها

ڳالهه ڪا ناممڪن نہ آهي. جهڙيءَ طرح اسان پنهنجن پيشروَن جي حاصل ڪيل حڪمت ۽ اخذ ڪيل نتيجن جي ڏيرمان ڳولي ڦولهي سچ ۽ سون پرکي ڪم آندو آهي ۽ سندن غلطين کي مَٽ ۽ بيڪار ڄاڻي ڦٽو ڪري ۽ انهن متعلق پراڻا خيال ترڪ ڪري، ترقيءَ جي راه تي پنهنجو قدم اڳتي ئي وڌائيندا آيا آهيون، بلڪل اهڙيءَ ئي طرح اسان جا پويان به اسان جي غلطين کي بي حقيقت سمجهي، اسان جي ڪاميابين مان فائدو حاصل ڪري، حق جي ڄاڻ حاصل ڪرڻ ۽ ڪائنات جي مڪمل تسخير جي منزل مقصود ڏانهن گامزن نظر ايندا ... ۽ اهو زمانو پري نہ ٿو نظر اچي، جڏهن هيءُ آدم جو اولاد چنڊ تہ بجاءِ خود، اڃا به ڪنهن زياده بلند مقام تي پهچڻ ۾ ڪامياب ٿي ويندو.

"جتي عرش نہ اپ ڪو، زمين ناهہ ذرو،
نہ ڪو چارو چنڊ جو، نڪو سج سرو،
اتي آديسين جو لڳو دڳ درو،
پري پين پرو، نات ڏنائون نانهہ ۾!" — "شاه"

زير نظر ڪتاب علم‌الانسان جي گونا گون شاخن مان هڪ شاخ سان وابستہ آهي. جيئن مٿي عرض ڪري آيا آهيون، انسان ڪائنات جي حقيقت پروڙڻ لاءِ ڏاڍا ٽڪر هنيا آهن ۽ سندس انهيءَ طويل جدوجهد جو داستان به اوترو ئي طويل آهي، ان ڪي ڪنهن هڪ يا ٻن جلدن اندر ماپائڻ ناممڪن آهي. سنڌي زبان ۾ شايد هيءُ پهريون ئي دفعو آهي، جو حضرت انسان جي هن ڪوه شڪنيءَ جو داستان سنڌي خوانده عوام اڳيان پيش ڪيو وڃي ٿو. ٻين ٻولين ۽ خاص طرح انگريزيءَ ۾ تہ انهيءَ موضوع تي انتهائي دلچسپ، مفيد ۽ غور و فڪر جي غذا سان ڀرپور ڪيئي جلد لکيا ويا آهن، پر اسان جي مادري زبان علم جي انهيءَ شاخ کان تا حال بي بهره رهي آهي. سنڌي ادبي بورڊ ان ڪري مبارڪباد جو مستحق آهي، جو هن انهيءَ ڏس ۾ دلچسپي وٺي،

پروفيسر فريزر جي جڳ-مشهور ڪتاب (Golden Bough) جو هيءُ سنڌي ترجمو پيش ڪيو آهي.

اوائلي انسان جي دماغي ارتقا، معاشرتي نظام، سياسي جوڙجڪ ۽ سندس تهذيب و تمدن جي تحقيقات ۾ پروفيسر فريزر جون خدمتون سڄيءَ دنيا ۾ مسلّم آهن. جنهن ڪتاب جو اسان ترجمو پيش ڪري رهيا آهيون، سو دراصل ٻارنهن جلدن ۾ لکيل آهي ۽ منجهن جيڪي به حقيقتون پيش ڪيون ويئون آهن، يا مثال ڏنا ويا آهن، تن جون اختياريون ۽ حوالا به انهن ۾ ڏنل آهن، پر جيئن ته اهي ٻارنهن جلد عام ماڻهوءَ جي دسترس کان بالاتر آهن، ۽ نه وري عام ماڻهوءَ وٽ ايترو وقت آهي، جو انهن جو مطالعو ڪري منجهانئن مستفيض ٿي سگهي، ان ڪري فريزر صاحب انهيءَ درياه کي ڪوزي اندر بند ڪري، اهو سڄو مواد اختصار طور هڪ جلد اندر ماپايو آهي— جنهن جي ترجمي کي اسان ناظرين ڪرام اڳيان پيش ڪرڻ جي هيءَ ڪوشش ڪئي آهي. اصل ڪتاب جي اختصار جو هيءُ سنڌي ترجمو به جملي ٽن جلدن ۾ شايع ٿيو آهي.

ڪتاب جي ترجمي ڪرڻ جي دوران ۾ انگريزيءَ جا ڪي اهڙا الفاظ ۽ اصطلاح سامهون آيا، جن جا هم معنيٰ لفظ سنڌيءَ ۾ ملڻ مشڪل هئا، جنهنڪري گهڻن هنڌن تي نون لفظن ۽ اصطلاحن جي تلاش ڪرڻي پيئي آهي. اهڙن مشڪل مرحلن تي مسٽر محمد ابراهيم جويي نهايت همدرديءَ ۽ پنهنجائپ سان منهنجي رهبري ڪئي ۽ جيئن ته هن ميدان ۾ منهنجي هيءَ پهرين ڪوشش هئي، ان ڪري منهنجي ٻوليءَ ۾ نقص ۽ انداز بيان ۾ ناپختگي هئڻ هڪ لازمي امر هو. انهيءَ ڏس ۾ محترم جويي صاحب گهري دلچسپي وٺي ۽ انتهائي محنت سان منهنجي ناقص ڪوشش کي سڌاريو ۽ ڪامياب بنايو، جنهن لاءِ آءٌ صاحب ممدوح جو نهايت شڪرگذار آهيان.

اميد تہ جنهن اعليٰ مقصد کي مدنظر رکي سنڌي ادبي بورڊ هيءَ ڪتاب پيش ڪري رهيو آهي، سو سنڌي پڙهيل عوام جي دلين ۾ علم ۽ ڄاڻ جي نئين روشنيءَ جي جوت جاڳائڻ ۽ سندن خيالن ۽ نظرين کي ڪجهہ قدر حقيقت پسندانہ بنائڻ جي صورت ۾ حاصل ٿي سگهندو.

ڪراچي، — سومار علي ر. سومرو.

٥- سيپٽمبر، ١٩٦١ع.

فهرست

باب			صفحو
اٺيتاليهون	آنَ جو روح حيواني صورت ۾	...	١٠٦١
	(١) آنَ جي روح جا حيواني نمائندا	...	١٠٦١
	(٢) آنَ جو روح بگهڙ يا ڪتيجي صورت ۾	...	١٠٦٣
	(٣) آنَ جو روح ڪڪڙ جي صورت ۾	...	١٠٧١
	(٤) آنَ جو روح سَهي جي صورت ۾	...	١٠٧٥
	(٥) آنَ جو روح ٻليءَ جي صورت ۾	...	١٠٧٧
	(٦) آنَ جو روح ٻڪريءَ جي صورت ۾	...	١٠٧٩
	(٧) آنَ جو روح ڏاند جي صورت ۾	..	١٠٨٨
	(٨) آنَ جو روح گهوڙي ۽ گهوڙيءَ جي صورت ۾	...	١٠٩٥
	(٩) آنَ جو روح سوئرجي صورت ۾ (نر يا مادي)	...	١٠٩٧
	(١٠) آنَ جي روح جي حيواني نمائندن متعلق	...	١١٠٤
اڻونجاهون	قديم نباتاتي ديوتائون حيواني صورت ۾	...	١١٠٩
	(١) ڊيئونيسس ٻَڪرَ ۽ ڏاند جي صورت ۾	...	١١٠٩
	(٢) ڊيميٽر، سوئر ۽ گهوڙو	...	١١٢٠
	(٣) اتيس، ائڊونس ۽ سوئر	...	١١٢٧
	(٤) اوسيرس، سوئر ۽ ڍڳو	...	١١٣٠
	(٥) وربيئس ۽ گهوڙو	...	١١٣١

باب			صفحو
پنجاهون	ديوتا کي ڪائڻ	...	١١٤٩
	(١) پهرين ميون جو تبرڪ	...	١١٤٩
	(٢) ائزٽيڪس قبيلي ۾ ديوتا کي ڪائڻ	...	١١٧١
	(٣) ائريشيا ۾ گهٽائي مينائي	...	١١٧٩
ايڪونجاهون	گوشت جي خوراڪ جو هم آهنگ جادو	...	١١٨٧
ٻاونجاهون	ديوتائي جانور کي ذبح ڪرڻ	...	١٢٠١
	(١) مقدس باز کي ذبح ڪرڻ	...	١٢٠١
	(٢) مقدس گهٽي کي ذبح ڪرڻ	...	١٢٠٥
	(٣) مقدس نانگ کي مارڻ	...	١٢٠٨
	(٤) پاڻيءَ جي مقدس ڪُمين کي ڪهڻ	...	١٢٠٨
	(٥) مقدس رڇ کي مارڻ	...	١٢١٧
ٽيونجاهون	شڪارين جو جهنگلي جانورن کي راضي ڪرڻ	...	١٢٥٣
چوونجاهون	حيواني تبرڪن جا نمونا	...	١٢٩٣
	(١) تبرڪن جا مصري ۽ ائنو نمونا	...	١٢٩٣
	(٢) مقدس جانورن سان گڏ جلوس	...	١٣٠٢
پنجونجاهون	برائيءَ جو انتقال	...	١٣١١
	(١) بي جان شين ڏانهن انتقال	...	١٣١١
	(٢) جانورن ڏانهن انتقال	...	١٣١٥
	(٣) ماڻهن ڏانهن انتقال	...	١٣٢١
	(٤) يورپ اندر برائيءَ جو انتقال	...	١٣٢٥
ڇاونجاهون	برائيءَ کي لوڏي ڪڍڻ	...	١٣٣٣
	(١) پوتن جو هرجا حاضر هئڻ	...	١٣٣٣
	(٢) برائيءَ جو وقتي نيڪال	...	١٣٣٦
	(٣) براين جو فصلي اخراج	...	١٣٤٦

باب			صفحو
ستونجاهون	عام صدقي جا ٻڪرا	...	١٣٧٧
	(١) جسم اندر سمايل براين جو نيڪال	...	١٣٧٧
	(٢) مادي وسيلي ۾ موجود براين جو وقتي نيڪال	...	١٣٨١
	(٣) مادي وسيلي جي مدد سان براين جي فصلي نيڪالي	...	١٣٨٨
	(٤) عام صدقي جي ٻڪرن متعلق	...	١٤١٢
اڻونجاهون	قديم زماني ۾ صدقي جا ٻڪرا ماڻهن جي صورت ۾	...	١٤٢٢
	(١) قديم روم ۾ ماڻهوءَ جي صورت ۾ صدقي جا ٻڪرا	...	١٤٢٢
	(٢) قديم يونان ۾ ماڻهوءَ جي صورت ۾ صدقي جو ٻڪرو	...	١٤٢٣
	(٣) روسي سئنر نيليا	...	١٤٣٤
اٺهٺون	ميڪسيڪو ۾ ديوتا کي قتل ڪرڻ	...	١٤٤٨
سٺهون	آسمان ۽ زمين جي وچ ۾	...	١٤٦١
	(١) زمين کي نه ڇهڻ	...	١٤٦١
	(٢) سج کي نه ڏسڻ	...	١٤٦٨
	(٣) بلوغت وقت ڇوڪرين جي تنهائي	...	١٤٦٩
	(٤) بلوغت وقت ڇوڪرين جي گوشه نشينيءَ جو سبب	...	١٤٩١
ايڪهٺون	بالدر جي ڏند ڪٿا	...	١٥٠٦
ٻاهٺون	يورپ اندر باهه جون تقريبون	...	١٥١١
	(١) باهه جون عام تقريبون	...	١٥١١
	(٢) "لينٽ" واريون باهيون	...	١٥١٢
	(٣) ايسٽر واريون باهيون	...	١٥٢٥

باب			صفحو
	(٤) ”بيلٽين“ باهيون	...	١٥٣٢
	(٥) وچ اونهاري واريون باهيون	...	١٥٤٦
	(٦) ”هئلوويين“ باهيون	...	١٥٧٣
	(٧) وچ سياري جون باهيون	...	١٥٨٤
	(٨) ضرورت واريون باهيون	...	١٥٨٩
ٽيهنون	باهه جي تقريبن جو مفهوم ۽ معني	...	١٥٩٩
	(١) باهه جي عام تقريبن متعلق	...	١٥٩٩
	(٢) باهه جي تقريبن جو شمسي نظريو	...	١٦٠٣
	(٣) باهه جي تقريبن جو پاڪائيءَ وارو نظريو	...	١٦١٥
چوهنون	باهين ۾ ماڻهن کي ساڙڻ	...	١٦٢٥
	(١) باهين ۾ مجسمن کي ساڙڻ	...	١٦٢٥
	(٢) ماڻهن ۽ جانورن کي باهين ۾ ساڙڻ	...	١٦٢٩
پنجهنون	بالدر ۽ ”مزلتو“	...	١٦٤٧
ڇاهنون	لوڪ-ڪتا ۾ خارجه روح	...	١٦٧١
ستهنون	خارجه روح لوڪ رسمن ۾	...	١٧٠٣
	(١) بي جان شين ۾ خارجه روح	...	١٧٠٣
	(٢) ٻوٽن ۾ خارجه روح	...	١٧١٠
	(٣) ڏورن ۾ خارجه روح	...	١٧١٥
	(٤) مرت ۽ حشر جون رسمون	...	١٧٣٩
اٺهنون	سونهري ڏاري	...	١٧٦٦
اڻهتريون	نيميءَ جي الوداع	...	١٧٩٣

جادو ءِ سائنس

(ٽن جلدن ۾)

—— جلد ٽيون ——

باب اٺيتاليهون

آن جو روح حيواني صورت ۾

١- ان جي روح جا حيواني نمائندا : "ڳچيءَ" لفظ جي اُنهيءَ معنيٰ ثابت ڪرڻ لاءِ، جيڪا آن جي آخرين سٽيءَ جي حالت ۾ استعمال ٿيڻ سان اُن مان ورتي وڃي ٿي، سون جيڪي مثال پيش ڪيا آهن، تن مان ڪن ۾ آن جو روح بدڪ، ٻڪريءَ، سهي، ٻليءَ ۽ لوسڙ جهڙن جانورن جي شڪلين ۾ نظر اچي ٿو. اها ڳالهه اسان کي آن جي روح جي هڪ اهڙي ٻئي رخ سان متعارف ڪري ٿي، جنهن کي اسان کي هاڻي جاچڻ گهرجي. ائين ڪرڻ سان اسان کي ديوتا جي قتل ٿيڻ جا، نه فقط ڪي نوان مثال ملندا، پر ائڊونس، اتيس، اوسيرس، ڊيءونيسس، ڊيميٽر ۽ وربيئس ديوتائن جي ڏند ڪتائن ۽ پوڄائن ۾ جيڪي چند نڪتا نامعروف رهجي ويا آهن، تن کي صاف ڪرڻ جي پڻ اسان اميد رکي سگهنداسون.

آن جو روح، جن متعدد جانورن جي صورت اختيار ڪري ٿو، تن ۾ بگهڙ، ڪتو، سهو، لوسڙ، ڪڪڙ، آڙي، خاردار سَهو، ٻلي، ٻڪري، ڳئون (ڍڳو، ڏاند) سوئر ۽ گهوڙو شامل آهن. آن جي روح کي انهن صورتن مان ڪنهن هڪ يا ٻيءَ ۾، آن اندر موجود سمجهيو ويندو آهي ۽ ڪيس پوئينءَ سٽيءَ ۾ قاسايو يا قتل ڪيو ويندو آهي. جيئن ئي آن لٽيو ويندو آهي،

تيئن ئي آهو جانور لايارن اڳيان پڇندو ويندو آهي ۽ جيڪڏهن ڪو لايارو ٻنيءَ تي بيمار ٿي پوندو آهي، تہ اُن لاءِ عام اعتقاد هيءُ هوندو آهي تہ هو بيخبريءَ وچان ٿاپو ڪائي اُن جي روح مٿان ڪريو هوندو، جنهن اُنهيءَ پليت ڪي دخل درمعقولات ڏيڻ سبب سزا ڏني آهي. جيو ويندو آهي تہ "رائي — بگهڙ ڪيس جهليو آهي،" "لاباري — ٻڪر ڪيس ٽَڪُر هنيو آهي." جيڪو ماڻهو پويون اُن لٽيندو يا آخرين ستي ٻڌندو آهي، تنهن کي رائي — بگهڙ، رائي — سوئر، اونس — ٻڪر وغيره جو ڪو نہ ڪو حيواني نالو ڏنو ويندو آهي، جو ڪيس ڪڏهن ڪڏهن سڄي سال تائين پاڻ تي برداشت ڪرڻو پوندو آهي. ان ڪان علاوه، اُنهيءَ جانور جي نمائندگي، گهڻو ڪري، اُن جي آخري لٽيل ستيءَ، يا ڪائيءَ ۽ گلن وغيره مان ٺهيل هڪ گڏي ذريعي بہ ڪئي ويندي آهي، جنهن کي ڏاڍيءَ خوشيءَ ۽ ڏوم ڌام سان لاباري واري اُن سان پريل سيني کان پوئين گاڏي تي رکي گهر آندو ويندو آهي. جتي پوئين ستيءَ کي ڪنهن جانور جي صورت نہ بہ ڏني ويندي آهي، انجي باوجود، اُتي بہ ڪيس گهڻو ڪري، رائي — بگهڙ، سَهو، ٻڪر، وغيره ڪوئيو ويندو آهي. عام طور، ائين سمجهيو ويندو آهي تہ هرهڪ فصل جو پنهنجو پنهنجو جانور هوندو آهي، جو آخرين ستيءَ اندر قاتل هوندو آهي ۽ ڪيس هرهڪ فصل مطابق، رائي — بگهڙ، جَوَ - بگهڙ، اونس — بگهڙ، مٽر — بگهڙ يا پٽاٽو — بگهڙ سڏيو ويندو آهي. پر، ڪڏهن ڪڏهن سڄي لاباري جي پوئينءَ جنس ڪي گهر آڻڻ وقت، سڄي فصل لاءِ هڪ ئي جانور جو بوتو ٺاهيو ويندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن وري ائين سمجهيو ويندو آهي تہ اهو

جانور ڏانڻي جي پوئين ڏک سان مري ويندو آهي. پر زياده تر وقتن تي ائين سمجهيو ويندو آهي ته اهو تيسين جيئرو رهندو آهي، جيسين ٿورو آن به ڳاهڻ لاءِ بچيل هوندو آهي ۽ اهو آخرين ڳاهيل ستيءَ ۾ ڦاسي پوندو آهي. چنانچه، جيڪو ماڻهو ڏنڊي سان آخرين ڏک هڻندو آهي، تنهن کي چيو ويندو آهي ته "آن - سوئر" يا "ڳاهه - ڪتو" وغيره تو وٽ ئي آهي. جڏهن ڳاهه ڳاهجي چڪندو آهي، تڏهن انهيءَ جانور جي صورت جهڙو هڪ ٻوتو ٺاهيو ويندو آهي ۽ جيڪو ماڻهو ڳاهه ۾ سيني کان پويون نڪرندو آهي، سو پاسي واريءَ ڪنهن اهڙيءَ ٻنيءَ ڏانهن اهو ٻوتو ڪٽي ويندو آهي، جتي اڃا تائين ڳاهه پيو هلندو آهي. هن سان هيءَ حقيقت وري به ظاهر ٿئي ٿي ته ماڻهن جو اهو اعتقاد آهي ته آن جو روح اتي رهندو آهي، جتي ڳاهه جو سلسلو اڃا جاري هوندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن آن جي آخرين ستيءَ جو ڳاهيندڙ خود ئي آن جانور جي نمائندگي ڪندو آهي، ۽ جيڪڏهن پاسي واريءَ ٻنيءَ وارا ماڻهو، جي اڃا تائين ڳاهه ڳاهڻ ۾ مصروف هوندا آهن، ڪيس انهيءَ ڪم ۾ پڪڙي وجهندا آهن، ته پوءِ اهي ساڻس اها ئي جٽ ڪندا آهن، جهڙي انهيءَ جانور سان ڪبي آهي، جنهن جي اهو ماڻهو نمائندگي ڪندو آهي. ڪيس سوئرن جي واڙ ۾ بند ڪيو ويندو آهي ۽ انهن آوازن سان سڏيو ويندو آهي، جن سان عام طرح انهن جانورن کي سڏيو ويندو آهي، وغيره وغيره. انهن عام بيانن کي اسين هينئر خاص مثالن ذريعي واضح ڪنداسون.

٢- آن جو روح بگهڙ يا ڪتي جي صورت ۾ :-

هن باري ۾ اسين پنهنجيءَ جاچ جي ابتدا بگهڙ يا ڪتي جي

صورت ۾ تصور ڪيل آن جي روح سان ڪريون ٿا. اهو تصور جرمنيءَ، فرانس ۽ سلئووونڪ ملڪن ۾ عام آهي. چنانچہ، جڏهن هوا آن ڪي پاڻيءَ جي لهرن وانگر متحرڪ ڪندي آهي، تڏهن ڪڙمي گهٽو ڪري ايئن چوندا آهن: "بگهڙ آن مٿان يا آن وچان وڃي رهيو آهي،" "رائي - بگهڙ ٻنيءَ مان ڏوڪيندو پيو وڃي،" "آن ۾ بگهڙ پيو آهي،" "آن ۾ چتو ڪتو پيو آهي،" "وڏو ڪتو آيو آهي." جڏهن ٻار ٻنيءَ مان سنگن يا آن جي نيلن گلن پٽڻ جي خواهش ڪندا آهن، تڏهن ڪين انهيءَ حرڪت ڪان باز رکڻ لاءِ هن طرح چتاءُ ڏنو ويندو آهي تہ "وڏو ڪتو آن ۾ ويٺو اٿيئي،" يا "آن ۾ بگهڙ ويٺو آٿو، جو اوهان کي چيري، ڦاڙي، ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيندوَ،" "بگهڙ ڪائي ڇڏيندوَ." جنهن بگهڙ خلاف ڇوڪرن کي چتاءُ ڏنو ويندو آهي، سو رواجي بگهڙ ڪونہ هوندو آهي، ڇو تہ عام طرح ڪيس "آن - بگهڙ،" "رائي - بگهڙ" يا ٻين اهڙن ئي نالن سان سڏيو ويندو آهي. چنانچہ، اهي چوندا آهن تہ "اي يارو! رائي - بگهڙ ايندو ۽ اوهان کي ڪائي ڇڏيندو!" "رائي - بگهڙ اوهان کي ڪٽي ويندو" وغيره. آن جي باوجود، سندس ٻاهريون حُليو سڄو سارو بگهڙ جو ئي هوندو آهي، ڇو تہ فيلينهوف (اوڀر پرشيا) جي پسگردائيءَ ۾، جڏهن بہ ڪنهن بگهڙ کي ٻنيءَ مان ڊوڙندو ڏٺو ويندو هو، تڏهن اُتان جا ڪڙمي هن ڳالهہ کي جاچيندا هئا تہ بگهڙ پنهنجو پڇ آڪڙايو هوا ۽ مٿي ڪٽي پيو وڃي يا زمين تي گهليندو ٿو وڃي. جيڪڏهن هو پڇ کي زمين تي گهليندو ويندو هو، تہ ڪڙمي آن جي پٺيان وڃي، سندس حضور ۾ پنهنجي شڪر گذاريءَ جو اظهار ڪندا هئا، جو سندن خيال هو

تہ اهڙيءَ طرح متن رحمتن جو نزول ٿيندو ۽ ڪڏهن تہ آهي سندس اڳيان ڪاڏي جا ڪجهہ ذرا پرزا ۽ ڪائڻ لاءِ آڻي رکندا هئا. پر، جيڪڏهن بگهڙ پنهنجو پڇ هوا ۾ مٿي ڪنيو ويندو هو، تہ آهي ڪيس پٽيندا هئا ۽ مارڻ جي ڪوشش ۾ لڳي ويندا هئا. هن حالت ۾ بگهڙ آن جو روح آهي، جنهن جي آباد ۽ سائي ڪرڻ جي سڄي قوت سندس پڇ ۾ رکيل آهي.

لاباري جي رسمن ۾ ٻيئي، بگهڙ ۽ ڪتو، آن جي روح جا نمائندا معاوم ٿي رهيا آهن. چنانچہ، سليشيا جي ڪن حصن ۾ جيڪو ماڻهو آخرين سٽي لٽيندو يا ٻڌندو آهي، تنهن کي "ڪٽڪ - بگهڙ" يا "مٽر - ڪتو" سڏيو ويندو آهي. پر، اتر اوڀر فرانس جي لاباري وارين رسمن مان ئي آن - ڪتي جو نظريو بلڪل واضح ٿي رهيو آهي. چنانچہ، جيڪڏهن ڪو لايارو بيماريءَ، ٿڪ يا سستيءَ سبب سندس اڳيان بيٺل لاياري سان نہ ٿو پڄي سگهي، تہ پوءِ اهي ماڻهو چوندا آهن تہ "اڇو ڪتو سندس قريب لنگهي ويو" "هن کي اڇيءَ ڏانڻ ورتو آهي" يا "اڇيءَ ڏانڻ کيس چڪ هنيو آهي." ووسجس ۾، "هارويسٽ - مئي" کي "لاباري جو ڪتو" سڏيو ويندو آهي ۽ جيڪو ماڻهو سڪل گاه يا ڪٽڪ جي آخرين مٺ وڍيندو آهي، تنهن لاءِ چيو ويندو آهي تہ هن "ڪتو ڪٽو آهي." جورا ۾، لونس - لي- سالنيئر جي آس پاس، آخرين سٽيءَ کي 'ڏانڻ' سڏيو ويندو آهي. ورڊون جي پسگردائيءَ ۾، لاباري ختم ٿيڻ جو عام اظهار هن طرح ڪيو ويندو آهي تہ "هو ڪتي کي ڪهڻ وارا ئي آهن." ۽ ايپينال وٽ، فصل جي جنس مطابق، ماڻهو چوندا آهن، "اسين ڪٽڪ - ڪتي يا رائي - ڪتي يا پٽاٽي - ڪتي"

کي ماريندا سون. لورين ۾، جيڪو ماڻهو سيني کان آخر تائين لٽيندو رهندو آهي، تنهن لاءِ هيئن چيو ويندو آهي،" هو لاباري جي ڪتي کي ڪهي رهيو آهي." ٽائرول ۾ ڊڪس وٽ، جيڪو ماڻهو ڳاهه وقت سيني کان پويون ڏڪ هڻندو آهي، تنهن لاءِ چوندا آهن ته "هن ڪتي کي ڏڪ هڻي ماريو." اسٽيڊ پرسان، آهني برجين وٽ، اهڙي ماڻهوءَ کي فصل جي جنس مطابق "آن-ڪتو،" "رائي - ڪتو" يا "ڪڻڪ - ڪتو" سڏيو ويندو آهي.

ان باري ۾، بگهڙ جي به ساڳي حالت هوندي آهي. سليشيا ۾، جڏهن لايارا ٻنيءَ جي آخرين ٽڪر کي لٽڻ لاءِ اچي بيهندا آهن، تڏهن انهن لاءِ چيو ويندو آهي ته اُهي "بگهڙ کي قاسائڻ" وارا آهن. ميڪلينبرگ جي مختلف علائقن ۾، جتي "آن-بگهڙ" جي وجود ۾ عام اعتقاد ڦهليل آهي، اُتي هرڪوئي سيني کان آخر تائين لٽڻ کان ڊڄندو آهي، ڇو ته ماڻهو چوندا آهن ته منجهس "بگهڙ" ويٺو آهي. چنانچه، هرهڪ لايارو پنهنجي سڄي قوت استعمال ڪندو آهي ته لاباري وقت اهو سيني کان پوئتي نه رهجي وڃي ۽ اهڙيءَ طرح، هرهڪ عورت آخرين ستيءَ ٻڌڻ کان ڪئه ڪائيندي آهي، ڇو ته "آن ۾ بگهڙ هوندو آهي".

ان ڪري، لايارن ۽ ڳاهه ڳاهيندڙن جي وچ ۾ سيني کان پٺتي رهجي وڃڻ کان بچڻ لاءِ زبردست چٽاپيٽي ٿيندي آهي. جرمنيءَ ۾ عام طرح هيءَ چوٽي آهي ته "پوئينءَ ستيءَ ۾ بگهڙ ويٺو هوندو آهي." ڪن جاين تي لاياري کي سڏ ڪري، خبردار ڪيو ويندو آهي ته "بگهڙ کان بچجانءِ!" يا وري اُهي هيئن چوندا آهن ته "هو بگهڙ کي آن کان ٻاهر لوڏي رهيو آهي!" ميڪلينبرگ ۾، جڏهن ٻنيءَ ۾ لابارو پڄي ويندو آهي ۽ باقي ڪو ٽڪر اڻ لٽيل

رهيل هوندو آهي، تنهن تي بيٺل آن کي عام طور "بگهڙ" سڏيو ويندو آهي ۽ جيڪو ماڻهو آن کي لٽيندو آهي، تنهن وٽ "بگهڙ هوندو آهي،" جنهن کي فصل جي جنس مطابق، "ڪڻڪ - بگهڙ،" "رائي - بگهڙ" وغيره سڏيو ويندو آهي. خود آخرين آن جي لٽيندڙ کي "بگهڙ،" يا جيڪڏهن فصل رائيءَ جو هوندو آهي تہ آن کي "رائي-بگهڙ" سڏيو ويندو آهي ۽ ميڪلينبرگ جي مختلف علائقن ۾ ڪيس پنهنجي انهيءَ ڪردار کي پوريءَ ريت ادا ڪرڻ لاءِ، بين لايارن کي چڪن پائڻ جو سانگ بہ رچائڻو يا بگهڙ وانگر غرائڻو پوندو آهي. آن جي آخرين سٽيءَ کي بہ، فصل جي نوعيت مطابق، "بگهڙ،" "رائي-بگهڙ" يا "اوٽس-بگهڙ" سڏيو ويندو آهي ۽ جيڪا عورت اها پوئين سٽي ڀڏندي آهي، تنهن لاءِ ائين چيو ويندو آهي تہ "ڪيس بگهڙچڪ هٽي رهيو آهي،" "وٽس بگهڙ آهي،" "ڪيس بگهڙ کي آڻڻو پوندو" (آن مان ڪڍي). ازانسواءِ، خود ڪيس بہ "بگهڙ" سڏيو ويندو آهي ۽ ڪيس رڙ ڪري چيو ويندو آهي تہ "تون ئي بگهڙ آهين" ۽ انهيءَ نالي سان ڪيس سڄي سال تائين سڏيو ويندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن فصل مطابق ڪيس "رائي-بگهڙ" يا "پٽاڻو-بگهڙ" بہ سڏيو ويندو آهي. روگين ٻيٽ ۾ پوئين سٽي ڀڏندڙ عورت کي، نہ فقط "بگهڙ" سڏيو ويندو آهي، پر هوءَ جڏهن گهر ايندي آهي، تڏهن هوءَ گهر ڏياڻيءَ ۽ سندس وڏيءَ نوڪرياڻيءَ کي چڪ پڻ هڻندي آهي، جنهن لاءِ ڪيس گوشت جو هڪ وڏو ٽڪر ڏنو ويندو آهي. آن جي باوجود، ڪوبہ "بگهڙ" ٿيڻ پسند ڪونہ ڪندو آهي. ساڳي ئي عورت جنهن جنس واري آن جي آخرين سٽي ڀڏندي آهي، مثلا رائيءَ، ڪڻڪ يا اوٽس جي، تہ ڪيس "رائي - بگهڙ،" "ڪڻڪ - بگهڙ" يا "اوٽس - بگهڙ" سڏيو

ويندو آهي. ڪولون ضلعي ۾ بيئر وٽ، اڳئين زماني ۾ آخرين ستيءَ کي خود بگهڙ جي شڪل ڏيڻ جو رواج هوندو هو. اهڙيءَ طرح ٺاهيل بگهڙ تيسين ديري ۾ رکيو ويندو هو، جيسين سڄو آن ڳاهجي نہ ويندو هو. پوءِ آنهيءَ بگهڙ کي زميندار وٽ آندو ويندو هو، جنهن کي مٿانئس بيئر يا برانڊي چڙڪائڻي پوندي هئي. ميڪلينبرگ ۾، برون شا - پٽين وٽ، جيڪا نوجوان عورت ڪٽڪ جي آخرين ستي ٻڌندي هئي، سا منجهانئس ڪانن جي هڪ سٽ ٻاهر ڪڍي، آن مان "ڪٽڪ - بگهڙ" ٺاهيندي هئي. آهو بوتو بگهڙ جي شڪل جهڙو هوندو هو، جو ٻ فوٽ کن ڊگهو ۽ اڌ فوٽ کن اوچو هوندو هو، سندس ٽنگون سخت ڪانن مان ٺهيل هونديون هيون ۽ پڇ ۽ ڳچيءَ جا وار ڪٽڪ جي سنگن مان ٺاهيا ويندا هئا. انهيءَ "ڪٽڪ - بگهڙ" کي آها نوجوان ڪڙمياڻي لا يارن جي جلوس جي اڳواڻي ڪندي، ڳوٺ ڏانهن ڪڍي ويندي هئي، جتي ڪيس زمينداري گهر جي اڳڻ ۾ گهڻي عرصي تائين رکيو ويندو هو. گهڻين جاين ۾ وري، جنهن ستيءَ کي "بگهڙ" سڏيو ويندو آهي، تنهن کي انساني صورت ڏيئي، ڪپڙا ڍڪايا ويندا آهن. هن حالت مان انساني فڪر جي انهيءَ سونجهڪاري جو پتو پوي ٿو، جو آن جي روح جي انساني ۽ حيواني صورتن ۾ جدا جدا تصورن جي درميان پيدا ڪيو ويو آهي. عام طرح "بگهڙ" کي وڏيءَ ڏوم ڏام ۽ خوشيءَ سان آخرين گاڏي ۾ چاڙهي گهر آندو ويندو آهي. چنانچہ انهيءَ گاڏي ۾ پريل سڄي آن کي "بگهڙ" جو نالو مليل هوندو آهي.

وري، ڪن حالتن ۾ "بگهڙ" کي ديري ۾ رکيل لٽيل آن اندر لڪل سمجهيو ويندو آهي. تانجو، ڪيس آخرين بنڊل مان

ڏنڊن جي ڏکن سان تڙي ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي. چنانچہ، مئج برگ جي پرسان وئنزليين وٽ، ڳاهہ ختم ٿيڻ بعد ڪڙمي جلوس ٺاهي نڪرندا آهن ۽ پاڻ سان هڪ ماڻهوءَ کي زنجير ٻڌي، ڪيس ڳاهيل آن جي پلال سان سڄو ڍڪي، ڳوٺ ۾ ڦيرائيندا آهن، انهيءَ ماڻهوءَ کي اهي "بگهڙ" سڏيندا آهن. هو آن جي روح جي نمائندگي ڪندو آهي، جنهن کي ڳاهيل آن منجهان پڃندي پڪڙيو ويو هوندو آهي. ٽريوس ضلعي ۾ وري هي اعتقاد عام آهي تہ "آن - بگهڙ" ڳاهہ وقت مارجي ويندو آهي. آخرين ستيءَ کي ماڻهو تيسين ڳاهيندا رهندا آهن، جيسين اها ذرا ذرا نہ ٿي ويندي آهي. انهيءَ طريقي سان اهي سمجهندا آهن تہ "آن- بگهڙ" جو پوئينءَ ستيءَ اندر لڪو ويٺو هو، سو يقيناً مارجي ويو آهي.

فرانس ۾ به، "آن - بگهڙ" لاباري وقت اچي منهن ڪڍندو آهي. چنانچہ، اتان جا ماڻهو پوئين آن جي لٽيندڙ کي خبردار ڪندا آهن، تہ "بگهڙ کي پڪڙي وجهندين"! چيمبري پرسان، آخرين آن جي چوڌاري ماڻهو بيهي، هيءَ صدا بلند ڪندا آهن تہ "بگهڙ انهيءَ اندر آهي." فنسٽيئر ۾، جڏهن لابارو پورو ٿيڻ وارو هوندو آهي، تڏهن لايارا رڙ ڪري چوندا آهن، "اهو ٿي بگهڙ، اجهو ڇاڻ ٿا ڦاسايونس." پوءِ منجهانئن هرهڪ، ٻنيءَ جو هڪ ٽڪر لٽڻ لاءِ ڪٽندو آهي ۽ جيڪو سيني کان اڳ فارغ ٿيندو آهي، سو چوندو آهي، "مون بگهڙ کي ڦاسايو آهي." گائيين ۾، جڏهن سڄو ان لٽجي ويندو آهي، تڏهن ڪڙمي گڏجي هڪ خصي گهيٽي کي ٻنين جي چوڌاري گهمائيندا آهن. ڪيس "ٻنيءَ جو بگهڙ" سڏيو ويندو آهي. سندس سنگن کي گلن جا هار

۽ آن جا سنگ وجهي، سينگاريو ويندو آهي ۽ سندس گردن ۽ بدن کي پڻ گلن جا هار ۽ ربينون ويڙهيون ويندڙيون آهن. سيئي لايارا ان جي پٽيان ڳائيندا ۽ گڏجي گهمندا آهن. پوءِ انهيءَ گهيٽي کي ٻنيءَ تي ئي ذبح ڪيو ويندو آهي. فرانس جي انهيءَ حصي ۾، آن جي پوئينءَ سٽيءَ کي "ڪوجوليج" چيو ويندو آهي، جنهن جي معنيٰ اتان جي مقامي ٻولين ۾، خصي گهيٽو آهي. چنانچہ، خصي گهيٽي جو ذبح ٿيڻ، آن جي روح جي موت جي مترادف هوندو آهي، جنهن کي آخرين سٽيءَ ۾ موجود سمجهيو ويندو آهي؛ پر هتي ٻہ، آن جي روح جا ٻہ مختلف نظريا — بگهڙ ۽ خصي گهيٽي جي صورت ۾ — هڪ ٻئي سان منجهايا ويا آهن.

ڪڏهن ڪڏهن وري، هيءُ خيال ٻہ ڪيو ويندو آهي تہ "بگهڙ، جنهن کي آخرين آن ۾ ڦاسايو ويو آهي، سياري جي دوران ۾ آن جي ديري اندر رهيو پيو هوندو آهي ۽ بهار جي موسم ۾ هو وري ٻہ، آن جي روح جي حيثيت ۾، پنهنجي ڪارروائي نئين سر شروع ڪرڻ جي انتظار ۾ هوندو آهي. پولئنڊ ۾، ناتال جي موقعي تي، هڪ ماڻهوءَ جي مٿي تي بگهڙ جي کل وجهي، ڪيس شهر ۾ ڦيرايو ويندو آهي؛ يا وري ڪي ماڻهو بگهڙ جي کل اندر پوسو ڀري، انهيءَ بوتي کي شهر ۾ ڦيرائيندا آهن ۽ پئسا گڏ ڪندا آهن. ڪي اهڙيون حقيقتون موجود آهن، جي قديم زماني جي هن رسم ڏانهن اشارو ڪري رهيون آهن، تہ وڻن جي پنن ۾ ڊڪيل ماڻهوءَ کي، جنهن کي "بگهڙ" سڏيو ويندو هو، شهر اندر ڦيرايو ويندو هو ۽ جيڪي ماڻهو ڪيس گهمائيندا هئا، سي پئسا پنندا ويندا هئا.

٣- ان جو روح، ڪُڪَڙَ جي صورت ۾ : آن جو روح جيڪا ٻي صورت اختيار ڪندو آهي، سا گهڻو ڪري ڪُڪَڙَ جي هوندي آهي. آسٽريليا ۾، ٻارن کي ٻنين ۾ رلڻ کان منع ڪئي ويندي آهي، ڇو ته اتي "آن - ڪُڪَڙ" ويٺو هوندو آهي، جو ٿونگي سان سندن اکيون ڪڍي وٺندو، اتر جرمنيءَ ۾ چوندا آهن ته "آخرين ستيءَ اندر 'ڪڪڙ' ويٺو آهي"، ۽ آخرين آن وڍڻ وقت لايارا رڙ ڪري چوندا آهن، "هينئر اسين ڪڪڙ کي ڊيڪائي ڪڍنداسون." جڏهن آخرين آن وڍجي ويندو آهي، تڏهن چوندا آهن، ته "اسان ڪُڪَڙَ کي ڦاسائي ورتو آهي." ٽرانسلوانيا ۾ برالر وٽ، جڏهن لايارا ٻنيءَ جي آخرين ٽڪر کي لٽڻ لاءِ اچي پهچندا آهن، تڏهن آهي چوندا آهن ته، "هتي اسين ڪڪڙ کي ڦاسائينداسون." فروسٽين والڊ وٽ، جڏهن آخرين ستي ٻڌجڻ واري هوندي آهي، تڏهن ٻنيءَ جو مالڪ، جو ٽوڪري ۾ هڪ ڪڪڙ ڪڍي ايندو آهي، تنهن کي هو سڄيءَ ٻنيءَ ۾ ڊوڙڻ لاءِ ڇڏيندو آهي. سيئي لايارا آن جي پٺيان پوندا آهن، تانجو ڪيس ڦاسائي وجهندا آهن. ٻئي هنڌ، سيئي لايارا آخرين وڍيل آن کي هڪٻئي کان کسڻ جي ڪوشش ڪندا آهن، جيڪو به آن کي کسڻ ۾ ڪامياب ٿي ويندو آهي، تنهن کي ڪڪڙ وانگر ٻانگ ڏيڻي پوندي آهي ۽ ڪيس ڪڪڙ سڏيو ويندو آهي. وينڊ قبيلي وارن ۾ هيءَ رسم آهي يا ڪجهه وقت اڳ هئي ته زميندار آخرين وڍيل ستيءَ هيٺان هڪ جيئرو ڪڪڙ لڪائي ڇڏيندو هو ۽ جڏهن ستيون جمع ڪيون ويندیون هيون، تڏهن جيڪو لايارو ڪڪڙ واري ستي ڪٽندو هو، تنهن کي انهيءَ ڪڪڙ کي هن شرط تي پاڻ

وٽ رکڻ جو حق هوندو هو، تہ هو ان کي ڊوڙندي ڊوڙندي، ڦاسائڻ ۾ ڪامياب ٿئي. لاباري جي جشن جي اها پڇاڻي هوندي هئي ۽ اُنهيءَ واقعي کي "ڪڪڙ ڦاسائڻ" جي نالي سان سڏيو ويندو هو. اِنهيءَ موقعي تي لايارن کي جيڪو بيئر پيئاريو ويندو هو، تنهن کي "ڪڪڙ - بيئر" چيو ويندو هو. پوئينءَ ستيءَ کي ڪُڪُڙُ، ڪڪڙ - ستي، لاباري - ڪُڪُڙُ، لاباري - ڪُڪِڙِ ۽ سرءُ - ڪُڪِڙِ سڏيو ويندو آهي. فصل جي جنس مطابق، "ڪڻڪ - ڪڪڙ" ۽ "دال - ڪڪڙ" وغيره ۾ امتياز ڪيو ويندو آهي. ٿورنگين ۾، وونشينسوهل وٽ، آخرين ستيءَ کي ڪڪڙ جي صورت ۾ ٺاهيو ويندو آهي ۽ ڪيس "لاباري - ڪڪڙ" سڏيو ويندو آهي. ويست فاليا ۾ خاص طرح ڪاٺيءَ، دفتريءَ، سنگن يا گلن مان ٺهيل هڪ ڪڪڙ لاباري واري گاڏي جي اڳيان ڪٽي هلندا آهن ۽ ڪڪڙ جي چهنب ۾ زمين جا هر قسم جا ميوا لٽڪايا ويندا آهن. ڪڏهن ڪڏهن وري لاباري جي آخرين گاڏي تي بيهاريل "مئي - وڻ" جي چوٽيءَ تي ڪڪڙ جو هڪ بوتو ٻڌو ويندو آهي. ٻين هنڌن تي وري، هڪ جيئرو ڪڪڙ يا ان جو بوتو "لاباري - تاج" تي ٻڌي، ڪين لڪڙي ۾ اٽڪائي مٿي تي ڪٽي هلندا آهن. گئليشيا ۾ ۽ ٻين هنڌن تي، انهيءَ جيئري ڪڪڙ کي آن جي سنگن يا گلن جي هارن سان ٻڌو ويندو آهي ۽ اُن کي لاباري لٽيندڙ عورتن جي اڳوان، لاباري جي جلوس جي پيشوائي ڪندي، پنهنجي مٿي تي ڪٽي هلندي آهي. سليشيا ۾، هڪ جيئري ڪڪڙ کي ٿالهيءَ تي رکي، ٻنيءَ جي مالڪ اڳيان پيش ڪيو ويندو آهي. "لاباري-دعوت" کي "لاباري - ڪڪڙ" "ناڙي - ڪڪڙ" وغيره

ڪوئيو ويندو آهي ۽ انهيءَ دعوت ۾ هر هنڌ نہ، تہ بہ ڪن هنڌن تي ڪم از ڪم، بهترين ڪاڏي جي ٽالهي، پڪل ڪڪڙ هوندو آهي. جيڪڏهن ڪو ڪوچوان لاباري واري گاڏي کي اونڌو ڪري وجهندو آهي، تہ سندس لاءِ چيو ويندو آهي تہ "هن لاباري - ڪڪڙ کي ماري وڌو آهي" ۽ ان ڪري ڪيس ڪڪڙ، يعني لاباري - دعوت کان محروم رهڻو پوندو آهي. لاباري - گاڏي کي، ڪڪڙ جي بوتي سوڌو، ديري ڏانهن موڪلڻ کان اڳ، زميندار گهر جي چوڌاري ڦيرايو ويندو آهي. پوءِ ڪڪڙ کي گهر جي دروازي جي مٿان يا پاسي ۾ يا سامهون واريءَ ديوار ۾ ميخ سان ٺوڪيو ويندو آهي، جتي اهو ايندڙ لاباري تائين ڪٽل رهندو آهي. مشرقي فريسلئنڊ ۾، جيڪو ماڻهو ڳاهہ وقت سيني کان پويون ڏک هٽندو آهي، تنهن کي "ترڙي ڪڪڙ" سڏيو ويندو آهي ۽ سندس سامهون چڱڻ لاءِ اَنُ اهڙيءَ طرح اڇلايو ويندو آهي، جڻ تہ هو درحقيقت ڪا ڪڪڙ آهي.

وري، اَنَ جي روح کي ڪڪڙ جي صورت ۾ قتل ڪيو ويندو آهي. جرمنيءَ، هنگريءَ، پولئنڊ ۽ پڪارڊيءَ جي ڪن حصن ۾، لايارا هڪ زنده ڪڪڙ کي انهيءَ اَنَ ۾ رکندا آهن، جو سڀ کان پوءِ لٽجڻ وارو هوندو آهي ۽ اُهي سڄيءَ ٻنيءَ ۾ ڪڪڙ جي پويان ڊوڙندا آهن يا وري ڪيس ڳچيءَ تائين زمين اندر دفن ڪندا آهن، بعد ۾، اهي ڏانڊي سان سندس سري لاهي ڇڏيندا آهن. ويسٽ فاليا جي ڪبترن حصن ۾، جڏهن لايارا ڪاٺ جو ڪڪڙ مالڪ وٽ ڪٽي ويندا آهن، تڏهن هو ڪين ان جي عيوض هڪ جيئرو ڪڪڙ ڏيندو آهي، جنهن کي اهي چَهن يا ڪائين

سان ماريندا آهن يا پراڻي ترار سان ذبح ڪندا آهن، يا وري ڪيس آنَ جي ديري اندر چوڪرين ڏانهن ڪٽي اچلائيندا آهن يا مالڪياڻيءَ کي رڌڻ لاءِ ڏيندا آهن. جيڪڏهن ڪوبہ "لاباري- ڪڪڙ" هارجي نہ پيو آهي — يعني ڪوبہ گاڏو اونڌو نہ ٿيو آهي — تہ پوءِ لاباري وارن کي زميندار گهر ۾ بيٺل ڪڪڙ کي پٿر هڻي مارڻ يا ذبح ڪرڻ جو حق هوندو آهي. جتي انهيءَ رسم جو رواج باقي ڪونہ رهيو آهي، اتي زميندار جي زال اچا تائين، عام طور، لايارن لاءِ ڪڪڙ جو شوربو ٺاهيندي آهي ۽ ڪين انهيءَ ڪڪڙ جي سري ڏيکاريندي آهي، جنهن کي شوربي لاءِ ذبح ڪيو ويو هوندو آهي. ٽرانسلوانيا ۾، ڪلاسينبرگ جي پسگردائيءَ ۾، لاباري واريءَ ٻنيءَ ۾ هڪ ڪڪڙ کي اهڙيءَ طرح دفن ڪيو ويندو آهي، جو اُن جو فقط مٿو ٻاهر هوندو آهي ۽ پوءِ هڪ هڪ نوجوان ڪڙمي پنهنجو ڏانڌو ڪٽي، هڪ ئي ڏڪ سان سندس سريءَ کي اُڏائڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. جيڪڏهن هو انهيءَ ڪم ۾ ناڪامياب ٿيندو آهي، تہ پوءِ ڪيس سڄي سال تائين ڳاڙهو ڪڪڙ سڏيو ويندو آهي ۽ ماڻهن کي اهو ڊپ رهندو آهي تہ ايندڙ سال جو فصل خراب ٿيندو. ٽرانسلوانيا ۾، ادوارهيليءَ وٽ، هڪ جيئري ڪڪڙ کي اَنَ جي پوئينءَ ستيءَ ۾ ٻڌو ويندو آهي ۽ ڪيس سيخ هڻي ماريو ويندو آهي. پوءِ سندس ڪل لاٽي ويندي آهي ۽ گوشت ڦٽو ڪيو ويندو آهي پر سندس ڪل ۽ ڪنب ٻئي سال تائين محفوظ رکيا ويندا آهن، موسم بهار ۾ انهيءَ پوئينءَ ستيءَ مان اَنَ جا داڻا ڪڪڙ جي ڪنين سان ملايا ويندا آهن ۽ انهيءَ ٻنيءَ تي هيڏانهن هوڏانهن ڦهلايا ويندا آهن، جنهن کي آباد ڪرڻو هوندو آهي. اَنَ جي روح جي ڪڪڙ

سان شناخت ڪي هن ڪان وڌيڪ روشنيءَ ۾ ٻي ڪابہ حقيقت نہ بيهاري سگهندي. ڪڪڙ ڪي آنَ جي پوئينءَ سٽيءَ سان ٻڌي ۽ ذبح ڪري، آنَ سان شناخت ڪيو وڃي ٿو ۽ سندس ذبح ڪي آنَ جي لٽجڻ سان. سندس ڪنين ڪي بهار تائين محفوظ رکڻ، ڪين ساڳيءَ سٽيءَ مان نڪتل آنَ جي داڻن سان ملائڻ، جنهن ۾ ڪڪڙ ڪي ٻڌو ويو هو ۽ ڪنين ڪي آنَ سان ملائي ٻنيءَ ۾ ڦهلائڻ سان، انهيءَ پڪيءَ جي آنَ سان شناخت ڪي وري ٻہ تقويت ملي ٿي ۽ آنَ جي روحَ ڪي زندگي ۽ قوت بخشيندڙ طاقت هئڻ جي حيثيت ۾ بلڪل واضح طريقي سان اسان تي ظاهر ڪري ٿي. چنانچہ، آنَ جي روح ڪي ڪڪڙ جي صورت ۾ لاباري وقت قتل ڪيو وڃي ٿو، پر اهو موسم بهار ۾ وري تازي زندگي حاصل ڪري ٿو. وري، ڪڪڙ جي اناج سان هڪجهڙائي، اهڙي ئي صاف نموني سان، انهيءَ پڪيءَ ڪي زمين اندر دفن ڪرڻ ۽ سندس سريءَ ڪي (آنَ جي سنگن وانگر) ڏانئي سان وڍڻ جي رسم مان، ظاهر ٿئي ٿي.

۴- **انَ جو روح، سَهي جي صورت ۾:** آنَ جي روح جو هڪ ٻيو عام نمائندو، سَهو آهي. گئلووي ۾، پوئين بيئل آنَ جي لٽڻ ڪي "سَهي ڪي لٽڻ" جي نالي سان سڏيو ويندو آهي ۽ آن جي لٽڻ جو هيٺيون طريقو هوندو آهي. جڏهن ٻيو سڀ آنَ لٽجي ويندو آهي، تڏهن فقط هڪ سُٽ ڪي "سَهي" ٺاهڻ لاءِ ٻنيءَ تي بيئل چڏيو ويندو آهي، آن ڪي ٽن حصن ۾ تقسيم ڪيو ويندو آهي ۽ بيئل سَلن ڪي چوٽيءَ وانگر هڪٻئي سان وڪوڙيو ويندو آهي، سنگن ڪي هڪ ڳنڍ جي صورت ۾ ٻڌو

ويندو آهي. لاباري ڪرڻ وارا، پوءِ ڪجهه وال پٽتي هٿي ويندا آهن ۽ منجهانئن هرهڪ ڇڻو واري وڻيءَ سان "سهي" کي وڍڻ لاءِ مٽس پنهنجو پنهنجو ڏانڻو اچلائيندو آهي "سهي" کي ڳنڍ جي هيٺان وڍڻو هوندو آهي، ان ڪري لايارا هڪبئي پٺيان مٽس پنهنجا ڏانڻا تيستائين اچلائيندا رهندا آهن، جيستائين منجهانئن هڪ ڇڻو اُن کي ڳنڍ کان هيٺ وڍڻ ۾ ڪامياب ٿيندو آهي. "سهي" کي، پوءِ، گهر ڪٽي ويندا آهن، جتي ڪيس نوڪرياڻيءَ کي بورچيخاني ۾ ڏنو ويندو آهي، جا اُن کي اندرين طرفان بورچيخاني جي دروازي مٿان رکي ڇڏيندي آهي. ڪڏهن ڪڏهن، "سَهي" کي ايندڙ لاباري تائين انهيءَ هنڌ رکيو ويندو آهي. مينگاف ضلعي ۾، جڏهن "سهي" کي وڍيو ويندو هو، تڏهن ڪئنارا لايارا پنهنجيءَ پوريءَ قوت سان گهر ڏانهن ڊوڙندا هئا ۽ منجهانئن جيڪو به پين سڀني کان اول پهچندو هو، تنهن جي سڀني کان اول شادي ڪئي ويندي هئي. جرمنيءَ ۾ به پوئين سٽيءَ جي مختلف نالن مان هڪ، "سهو" هوندو آهي. چنانچه، ائنهالٽ جي ڪن حصن ۾، جڏهن اُنَ لٽجي ويندو آهي ۽ باقي فقط ٿورا ڪانا بيئل چڏيا ويندا آهن، تڏهن ماڻهو چوندا آهن ته "سَهو" جلد ايندو يا لايارا هڪبئي کي سڏ ڪري چوندا آهن ته "ڏسجانءِ ته سهو ڪيئن نه ٽپ ڏيندو ٻاهر ٽو اچي". اوپر پرشيا ۾ چوندا آهن ته "سهو اُنَ جي آخرين بيئل ٽڪر ۾ ويٺو هوندو آهي، جنهن کي پوئين لاياري کي اتان پڄائي ڪڍڻو هوندو آهي." لايارا پنهنجي ڪم کي تيزيءَ سان جنبي ويندا آهن ۽ منجهانئن هرهڪ انهيءَ فڪر ۾ هوندو آهي ته ڪيس "سهي کي ڳولي پڄائڻو نه پوي"، چو ته جيڪو ماڻهو ائين ڪندو آهي، يعني جيڪو سڀني کان پويان ڪانا وڍيندو

آهي، تنهن تي سندن ٻيا سائي ٽٽوليون ڪندا آهن. آرچ ۾، جيئن اسين ڏسي آيا آهيون، آخرين آنَ ڪي وڍڻ جي اظهار جا لفظ "سهي جو پڇ وڍڻ" هوندا آهن. جرمنيءَ، سئيڊن، هالئنڊ، فرانس ۽ اٽليءَ ۾، جيڪو ماڻهو آخرين آنَ وڍيندو آهي، تنهن لاءِ چيو ويندو آهي ته هو "سَهي ڪي پيو ڪُهي". ناوري ۾، جنهن ماڻهوءَ لاءِ چيو ويندو آهي ته "هو سَهي ڪي ڪُهي رهيو آهي"، تنهن ڪي پنهنجن سائين ڪي برانڊيءَ جي صورت ۾ "سَهي جو رت" پيئارڻو پوندو آهي. ليسبوس ۾، جڏهن لايارا پاسي وارين ٻن ٻنين ۾ ڪم ڪري رهيا هوندا آهن، تڏهن ٻنهي ٽولين مان هرهڪ، پنهنجو ڪم ٻئي کان اڳ ختم ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي آهي، ته جيئن آها "سَهي" ڪي پنهنجي پاڙيسريءَ جي ٻنيءَ ۾ هڪالي سگهي. جيڪي لايارا ان ڪي هڪالي ڪڍڻ ۾ ڪامياب ٿيندا آهن، سي ايندڙ سال لاءِ بهتر فصل جي توقع رکندا آهن. آنَ جي هڪ ننڍي سٽڙي ٺاهي ويندي آهي، جا ٻئي سال جي لاباري تائين مقدس تصويرن جي پرسان رکي ويندي آهي.

٥- **ان جو روح، ٻليءَ جي صورت ۾:** وري آنَ جو روح ڪڏهن ڪڏهن ٻليءَ جي صورت اختيار ڪري ٿو. ڪيل جي آسپاس، ٻارن کي ٻنين ۾ وڃڻ کان خبردار ڪيو ويندو آهي، ڇو ته "آتي ٻلي ويٺي هوندي آهي." ايسيناچ اوبرلئنڊ ۾، ڪين چيو ويندو آهي، "آنَ-ٻلي ايندي ۽ اوهان ڪي ڪٽي ويندي"، "آنَ-ٻلي آنَ ۾ وڃي ٿي". سليشيا جي ڪن علائقن ۾، پوئين آنَ لٽڻ وقت چوندا آهن ته "ٻلي پڪڙجي ويئي." ڳاهه ڳاهڻ وقت، جيڪو ماڻهو آخرين ڏڪ هڻندو آهي، خود تنهن کي "ٻلي" سڏيو ويندو آهي. ليانس جي پسگردائيءَ ۾، پوئين سٽيءَ ۽ لاباري جي دعوت،

ٻنهي کي ”ٻلي“ چيو ويندو آهي. ويسول جي آسپاس، جڏهن پويون آنُ لٽيو ويندو آهي، تڏهن ماڻهو چوندا آهن، ”اسان ٻليءَ کي پڇ کان پڪڙيو آهي.“ ڊافائين ۾، بريان ڪون وٽ، لاباري جي شروعات وقت هڪ ٻليءَ کي ربينن، گلن ۽ آنَ جي سنگن سان سينگاريو ويندو آهي. ڪيس ”ڪينهونءَ-ڪَلَ جي ٻلي“ سڏيو ويندو آهي. جيڪڏهن ڪو لايارو پنهنجي ڪم ڪندي زخمي ٿي پوندو آهي، تہ سندس زخم آنهيءَ ٻليءَ کان چٽايو ويندو آهي. لاباري جي ختم ٿيڻ وقت، ٻليءَ کي وري بہ ربينن، گلن ۽ سنگن سان سينگاريو ويندو آهي ۽ ان کان پوءِ لايارا نچندا ڪڏندا ۽ خوشيون ملهائيندا آهن. جڏهن ناچ پورو ٿيندو آهي، تڏهن چوڪريون ڏاڍيءَ سنجيدگيءَ سان ٻليءَ جي هار سينگار جو ساز و سامان لاهيندیون آهن. سليشيا ۾، گرونبرگ وٽ، جيڪو لايارو سيني کان پٺتي رهجي ويندو آهي، تنهن کي ”پڇ وڍيل ٻلو“ سڏيندا آهن. ڪيس رائيءَ جي ڪانن ۽ ساون چَهن ۾ ويڙهيو ويندو آهي ۽ چوٽيءَ وانگر ڳُنڊيل پڇ ڏنو ويندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن ڪيس ساٿيءَ ڏيڻ خاطر، ساڳيءَ پوشاڪ ۾ ملبوس هڪ ٻيو ماڻهو ساڻ ڏنو ويندو آهي، جنهن کي ٻلي“ (مادي) سڏيو ويندو آهي. سندن فرض اهو هوندو آهي تہ جنهن ماڻهوءَ کي ڏسن، تنهنجي پٺيان ڊوڙن ۽ ان کي هڪ ڊگهيءِ لٺ سان مارين. امينس جي پرسان لاباري ختم ڪرڻ جي اظهار ڪرڻ لاءِ ماڻهو چوندا آهن تہ ”اهي ٻليءَ کي قتل ڪرڻ وارا آهن.“ ۽ جڏهن پويون آن لٽجي ويندو آهي، تڏهن اهي ماڻهو ٻنيءَ جي لوڙهي ۾ هڪ ٻلي مارينداآهن. فرانس جي ڪن حصن ۾، ڳاهہ وقت هڪ زنده ٻليءَ کي آن جي آخرين بندل هيٺان رکيو ويندو آهي ۽ ڪيس

ڳاهه جي ڏنڊن سان تڪ هڻي ماريو ويندو آهي. اُن ڪان پوءِ، ايندڙ آرتوار تي، ڪيس باهه تي پچايو ويندو آهي ۽ موڪل واري ڏينهن تي ڪاڇندڙ طعام طور ڪاڌو ويندو آهي. ووسجز جبلن ۾، گاهه کي خشڪ ڪرڻ يا لاباري جي اختتام کي "ٻليءَ کي ڦاسائڻ"، "ڪتي کي ڪُهڻ" يا وري سهي کي ڦاسائڻ" سڏيو ويندو آهي. ڪتي، ٻليءَ يا سهي کي فصل جي سڻائيءَ يا خرابيءَ مطابق ڳلهو يا سنهو سڏيو ويندو آهي. جيڪو ماڻهو خشڪ گاهه يا ڪٺڪ جي سيني کان آخرين مٽ وڍيندو آهي، تنهن لاءِ چيو ويندو آهي ته هن "سهي کي ڦاسايو" يا "ڪتي کي ڪٺو" آهي.

٦- ان جو روح ٻڪريءَ جي صورت ۾: اِن ڪان سواءِ، اُن جو روح ٻڪريءَ جي صورت ۾ به ظاهر ٿيندو آهي. پرشيا جي ڪن حصن ۾، جڏهن هوا جي زوردار جهوڙن سبب ان هيٺ جهڪندو آهي، تڏهن اتان جا ماڻهو چوندا آهن ته، "ٻڪريون هڪ ٻئي کي ڏيکائي رهيون آهن،" "هوا ٻڪرين کي اُن مان ڀڄائي رهي آهي،" "ٻڪريون اُتي چري رهيون آهن،" ۽ اهڙيءَ صورت ۾ اُهي پَڪي فصل جي اميد رکندا آهن. وري، اُهي هيئن به چوندا آهن ته "اوٽس - ٻڪري اوٽس جي ٻنيءَ ۾ ويٺي آهي،" "اُن - ٻڪري رائيءَ جي ٻنيءَ ۾ ويٺي آهي." ٻارن کي چتاءُ ڏنو ويندو آهي ته اُهي اُن جي گلن پٽڻ لاءِ ٻنيءَ ۾ نه وڃن يا ڦرين پٽڻ لاءِ ولِن ۾ نه وڃن، ڇو ته "رائي - ٻڪري،" "اوٽس - ٻڪري،" يا "ڦرين - ٻڪري" اتي ويٺي يا ليٽي پيئي آهي، جا ڪين ڪٽي ويندي يا ماري ڇڏيندي. جڏهن به ڪو لاباري لٽڻ وارو بيمار ٿي پوندو آهي يا پنهنجي

ڪم ۾ ٻين همراهن کان پٺتي رهجي ويندو آهي، تڏهن سندس ٻيا ساٿي چوندا آهن ته، ”لاباري - ٻڪريءَ هُن کي ڏکو ڏنو آهي“ ”ڪيس آن - ٻڪريءَ ڏکو ڏنو آهي.“ برانسبرگ (اوپر پرشيا) جي آس پاس لٽيل جَوَن جي سٽين ٻڌڻ وقت هر هڪ لايارو ڪم پوري ڪرڻ لاءِ تڪڙ ڪندو آهي ته ”متان آن - ٻڪري ڪيس ڏکو ڏئي.“ ناروي ۾، اوفوڙن وٽ، هرهڪ لاياري کي لٽڻ لاءِ پنهنجو پنهنجو ٻنيءَ جو ٽڪر ملندو آهي. جڏهن وچ وارو لايارو پنهنجيءَ ٻنيءَ جو ٽڪر ٻين کان پوءِ لٽي پورو ڪندو آهي، تڏهن اُن لاءِ چيو ويندو آهي ته، ”هو ٻيٽ تي رهجي ويو آهي.“ جيڪڏهن پٺتي پيل لايارو مرد هوندو آهي، ته ڪيس اُنهيءَ آواز سان پڪاريو ويندو آهي، جنهن سان اُهي هڪ ٻَڪَر کي سڏيندا آهن ۽ جيڪڏهن اُها عورت هوندي آهي، ته ڪيس اُنهيءَ آواز سان پڪاريو ويندو آهي، جنهن سان هڪ ٻڪريءَ کي سڏيو ويندو آهي. لوئر بئويريا ۾، اسٽراينگ جي ڀرسان، جيڪو ماڻهو پويون آنَ وڍ يندو آهي، تنهن لاءِ فصل جي جنس مطابق چيو ويندو آهي ته آنَ - ٻڪري، يا ڪڻڪ - ٻڪري يا اونس - ٻڪري اِنهيءَ وٽ آهي“. تنهن کان سواءِ، آنَ جي پوئينءَ ڍيريءَ مٿان ٻه سنگ رکيا ويندا آهن ۽ ۽ اُنهيءَ ڍيريءَ کي ”سنگن واري ٻڪري“ سڏيو ويندو آهي. اوپر پرشيا ۾، ڪريوٽز برگ وٽ، جيڪا عورت آخرين سٽي ويٺي ٻڌندي آهي، تنهن کي واڪو ڪري چيو ويندو آهي ته ”سٽيءَ اندر ٻڪري ويٺي اٿيئي“ سوابيا ۾، گيبلنگين وٽ، جڏهن ڪنهن به ٻنيءَ جي آخرين ٻاريءَ ۾ بيٺل جَوَن جو لابارو ٿي رهيو هوندو آهي، تڏهن لايارا ڪاٺ مان هڪ ٻڪريءَ جو بوتو ٺاهيندا آهن. سندس وات

۽ ناسن اندر جَوَن جا سنگ وڌا ويندا آهن ۽ ڪچيءَ ۾ گلن جا هار وجهي ڪيس سينگاريو ويندو آهي. پوءِ، اُن کي ٻنيءَ ۾ رکيو ويندو آهي ۽ ڪيس "جَوَ - ٻڪري" جي نالي سان سڏيو ويندو آهي. جڏهن لابارو پورو ٿيڻ جي قريب هوندو آهي، تڏهن هرهڪ لايارو پنهنجي ٻاريءَ کي اڳ ۾ ختم ڪرڻ لاءِ تڪڙ ڪندو آهي، جيڪو سيني کان پوءِ لابارو ختم ڪندو آهي، تنهن کي اها "جَوَ - ٻڪري" ملندي آهي. وري، ڪن هنڌن تي خود آخرين سٽيءَ کي "ٻڪري" چيو ويندو آهي. چنانچہ، بئويريا ۾ وائسينٽ جي واديءَ ۾، ٻنيءَ جي وچ ۾ ٻڌل آخرين سٽيءَ کي "ٻڪري" ڪوئيو ويندو آهي ۽ اتان جي ماڻهن وٽ هڪ پهاڪو آهي تہ "ٻنيءَ کي ٻڪري چڙهڻ گهرجي". جرمنيءَ جي "هيس" علائقي جي اسپاچ بروڪن ڳوٺ وٽ، اَنَ جي جيڪا پوئين مٺ وڍي ويندي آهي، تنهن کي "ٻڪري" سڏيو ويندو آهي ۽ جيڪو ماڻهو اها وڍيندو آهي، تنهن تي ڏاڍي ٺٺولي ڪئي ويندي آهي. بيبڊن ۾، درينبوشگ ۽ موسباڪ وٽ اَنَ جي پوئينءَ سٽيءَ کي ٻڻ "ٻڪري سڏيو ويندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن پوئينءَ سٽيءَ کي ٻڪريءَ جي صورت ڏني ويندي آهي ۽ ماڻهو چوندا آهن، "اِن ۾ ٻڪري ويٺي آهي". چنانچہ، ميڪلينبرگ جي ڪن حصن ۾ جيڪا عورت آخرين سٽي ٻڌندي آهي، تنهن کي سڏ ڪري چيو ويندو آهي تہ "تون تہ لاباري- ٻڪري آهين" هئنوور ۾ يولزين وٽ، لاباري جي دعوت جو آغاز "لاباري - ٻڪريءَ آڻڻ سان ٿيندو آهي"، يعني جنهن عورت آخرين سٽي ٻڌي هوندي آهي، تنهن کي ڪکن ۾ ويڙهيو ويندو آهي، سندس مٿي تي لاباري جو هار تاج وانگر رکيو ويندو آهي ۽ پوءِ ڪيس هڪ هَٽَ - گاڏيءَ ۾

ويهاري، ڳوٺ ۾ آندو ويندو آهي، جتي سڀ لايارا گول چڪر جي صورت ۾ بيهي ناچ ڪندا آهن. ليونبرگ وٽ پڻ، جنهن عورت آنَ جي سيني ڪان پوئين سٽي ٻڌي هوندي آهي، تنهن کي سنگن سان ٺهيل هڪ تاج سٽي ۾ وجهي، "آن-ٻڪري" ڪوئيو ويندو آهي. بيڊن ۾، منزيشيم وٽ، جيڪو لايارو آن جي پوئين سٽ وڍيندو آهي، تنهن کي "آنَ-ٻڪري" سڏيو ويندو آهي. سئٽزرلينڊ جي سينٽ گال ضلعي ۾، جيڪو ماڻهو ٻنيءَ تي آنَ جي آخرين سٽ وڍيندو يا آنَ جو آخرين گاڏو ڏيري ڏانهن آڻيندو آهي، تنهن کي "آن-ٻڪري"، يا "رائي-ٻڪري"، يا فقط "ٻڪري" ڪوئيو ويندو آهي. ٽورگائو ضلعي ۾، ڪيس "آنَ-ٻڪري" سڏيندا آهن، ٻڪريءَ وانگر سندس ڳچيءَ ۾ گهنڊڻي به لٽڪائي ويندي آهي، سندس فاتحانه جلوس ڪڍيو ويندو آهي ۽ ڪيس شراب سان تربتر ڪيو ويندو آهي. اسٽائيريا جي ڪن علائقن ۾، جيڪو ماڻهو آن وڍيندو آهي، تنهن کي "آن-ٻڪري"، "اونس-ٻڪري" يا ٻيا اهڙا نالا ڏنا ويندا آهن. عام قاعدي موجب، جنهن ماڻهوءَ کي اهڙيءَ طرح "آنَ-ٻڪريءَ" جو نالو ملندو آهي، تنهن کي سڄي سال جي دوران ۾، ٻئي لاباري تائين، انهيءَ نالي سان سڏيو ويندو آهي.

هڪ نظريي مطابق، آنَ جو روح، جنهن کي ٻڪريءَ جي روپ يا ڪنهن ٻيءَ صورت ۾ ڦاسايو ويو هوندو آهي، سو سياري ۾ آنَ جي ديري يا زمينداري گهر اندر رهندو آهي. چنانچه، هرهڪ ٻنيءَ کي پنهنجيءَ پنهنجيءَ شخصيت وارو آن جو روح هوندو آهي. پر ٻئي نظريي مطابق، آنَ جو روح فقط هڪ ٻنيءَ جي آنَ جو نه، پر سڄي آنَ جو ديوتا آهي. ان ڪري، جڏهن هڪ ٻنيءَ جو سڄو آنَ ٽٽجي وڃي ٿو، تڏهن آهو روح ٻئي ڪيت ڏانهن ڀڄي

ٿو وڃي، جتي اڃا تائين آنُ لٽجڻ لاءِ باقي بيٺل آهي اهو نظريو هڪ اهڙيءَ لاباري جي رسم سان عيان ٿئي ٿو، جا اڳئين زماني ۾ اسڪائيءَ ۾ ادا ڪئي ويندي هئي. جيڪو ڪڙمي پهريائين لابارو لاهي فارغ ٿيندو هو، سو ڪنهن مرد يا عورت کي آنَ جي هڪ سٽي ڏيئي، پاسي واري ڪنهن اهڙي ڪڙميءَ ڏانهن موڪليندو هو، جو اڃا تائين لاباري ۾ مصروف هوندو هو، اهڙيءَ طرح، اُها سٽي هڪ ڪان ٻيءَ ٻنيءَ ڏانهن چڪر لڳائيندي رهندي هئي، تانجو، آسپاس جي سڀني ٻنين جو سڄو آنُ لٽجي ويندو هو. اُنهيءَ سٽيءَ کي "گوبير پاڪاف"، يعني "لولي ۽ لنگڙي- ٻڪري" سڏيو ويندو هو. معلوم ٿئي ٿو ته اها رسم اڄ تائين به قائم آهي. ڇو ته گهڻو وقت نه ٿيو، جو اسڪائيءَ سان ساڳيءَ رسم جي ادائگيءَ جي خبر آئي هئي. آنَ جي روح کي، اهڙيءَ طرح، سنڌو ڏيکاريو ويندو هو، ڇو ته ڪيس آنَ جي روح جي وڃڻ سبب لولو ٻڌايو ويندو هو. ڪڏهن ڪڏهن جيڪا عورت آنَ جي آخرين سٽي گهر ڪٽي ايندي آهي، تنهن کي هڪ پير تي سنڌڪائڻو پوندو آهي.

پر ڪڏهن ڪڏهن ساڻهن جو هيءُ اعتقاد هوندو آهي ته آنَ جو روح ٻڪريءَ جي صورت ۾ لاباري واريءَ ٻنيءَ تي ڏانڻي سان قتل ٿي وڃي ٿو. چنانچه، برڪن ڪاسل جي پسگردائيءَ ۾، موسيل درياه تي، لايارا پُسڪا وجهي اُنهيءَ ڳالهه جو فيصلو ڪندا آهن، ته ڪين هڪ ٻئي جي پٺيان ڪهڙي سلسلي سان هلڻ گهرجي. پهرين ساڻهوءَ کي لايارن جو پيشوا ۽ پوئين کي آخرين لايارو سڏيو ويندو آهي، جيڪڏهن اهو لايارو پنهنجي اڳيان بيٺل لاياري کي لٽڻ جي مقابلي ۾ ماري ويندو آهي، ته پوءِ هو سندس پاسي

کان لٿيندو، ڦيرو ڏيندو، ڪاهل لاياري کي اڪيليءَ ٻاريءَ ۾ ڇڏي، اڳتي وڌي ويندو آهي. انهيءَ ٻاريءَ کي "ٻڪري" سڏيو ويندو آهي، ۽ جنهن ماڻهوءَ لاءِ اهڙي نموني ۾ "ٻڪري وڍي ويندي آهي"، تنهن تي سندس ٻيا ساٿي سڄو ڏينهن ڪلندا ۽ ٺٽوليون ڪندا آهن. جڏهن آخرين لايارو باقي بيٺل آنَ جا سنگ وڍيندو آهي، تڏهن ڇيو ويندو آهي ته "هو ٻڪريءَ جي گردن وڍي رهيو آهي." گرينويل جي آسپاس، لاباري جي ختم ٿيڻ کان ٿورو اڳ، هڪ جيئري ٻڪريءَ کي گلن ۽ ربينن سان سينگاريو ويندو آهي ۽ کيس سڄيءَ ٻنيءَ ۾ ڊوڙڻ ڏنو ويندو آهي. سڀيئي لايارا ان جي پٺيان پوندا آهن ۽ کيس ڦاسائڻ جي ڪوشش ڪندا آهن. جڏهن آها ڦاسي ويندي آهي، تڏهن ڪڙميءَ جي زال آن کي مضبوط جهلي بيهندي آهي ۽ ڪڙمي آن جي گردن قلم ڪندو آهي. ٻڪريءَ جو گوشت لاباري جي دعوت ۾ استعمال ڪيو ويندو آهي. گوشت جي هڪ ٽڪر کي آچار وانگر ٻئي لاباري تائين محفوظ ڪري رکيو ويندو آهي. جڏهن ٻي ٻڪري ذبح ڪئي ويندي آهي. پوءِ، سڀيئي لايارا گڏجي انهيءَ ٻڪريءَ جو گوشت کائيندا آهن. ساڳئي ڏينهن، ٻڪريءَجي چمڙي مان هڪ جبوٽا هيو ويندو آهي، جو اهڙي زميندار کي برسات يا خراب موسم جي حالت ۾ لاباري وقت پائڻو پوندو آهي، جو پنهنجن ڪڙمين سان گڏجي ٻنيءَ تي ڪم ڪندو آهي. پر جيڪڏهن ڪنهن لاياري کي ڪم ڪندي، پٽيءَ ۾ سور پوندو آهي، ته زميندار کيس ٻڪريءَ جي آها کل پائڻ لاءِ ڏيندو آهي. ان لاءِ هيءَ سبب معلوم ٿي رهيو آهي ته پٽيءَ جو سور، جو آن جو روح ٿي ڏيندو آهي، سو سندس ذريعي سان ٿي ٺيڪ ٿي سگهندو. ساڳيءَ طرح، هڪ ٻئي هنڌ

اسان ڏٺوسون تہ جڏهن لاباري وقت ڪو لايارو زخمي ٿي پوندو آهي، تہ سندس زخم کي ٻليءَ کان چٽارايو ويندو آهي، جا آن جي روح جي نمائندگي ڪندي آهي. "ٽون" نالي هڪ ٻيٽ ۾ آباد، ايسٽونين نسل وارا لايارا سمجهندا آهن تہ جيڪو ماڻهو لاباري وقت آن جا پهريان سنگ وڍيندو، تنهن کي پٽيءَ ۾ درد ٿيندو، ڇو تہ آتان جي ماڻهن جو اهو اعتقاد نظر اچي ٿو تہ آن جو روح خاصطرح پهرئين زخم ڪائڻ تي سخت رنج ٿيندو آهي. انهيءَ درد کان بچڻ لاءِ، ٽرانسلوانيا ۾ مقيم سئڪسن نسل وارا لايارا، جيڪا آن جي پهرين مٽ لٽيندا آهن، تنهن جي سنگن مان هڪ پٽو ٺاهي آن سان، پنهنجي ڪمر ڪشي ڇڏيندا آهن. هن حالت ۾ وري به آن جي روح کي زخمن ڇٽائڻ يا حفاظت ڪرڻ لاءِ منٽ ڪئي وڃي ٿي، پر ٻڪريءَ يا ٻليءَ جي صورت ۾ نہ، سندس اصلوڪيءَ نباتاتي صورت ۾.

اِن کان سواءِ، ڪڏهن ڪڏهن، آن جي روح کي ٻڪريءَ جي صورت ۾ آن جي ديري ۾ رکيل لٽيل آن اندر تيسين لڪي ويٺل سمجهيو ويندو آهي، جيسين آن کي ڳاهه واري ڏنڊي سان ڏک هٽي، منجهانئس ڀڄايو نہ ويندو آهي. چنانچہ، بيڊن ۾ آن جي جيڪا آخرين سٽي ڳاهي ويندي آهي، تنهن کي فصل جي مختلف جنسن مطابق، "آن - ٻڪري" "*اسپيلٽ - ٻڪري" يا "اوٽس - ٻڪري" سڏيو ويندو آهي. وري، بئويريا جي اترئين حصي ۾، مارڪٽل وٽ، ڪانن کي "ڪڪن جون ٻڪريون" يا فقط "ٻڪريون" سڏيو ويندو آهي. ڪليل ٻنيءَ ۾ ڪانن جو هڪ وڏو ڍير ڪري، ماڻهو به قطارون ٺاهي، هڪ ٻئي جي آمهون سامهون ٿي بيهندا آهن ۽ اهي جيئن جيئن پنهنجا

* جرمن ڪٽڪ جي هڪ جنس

ڏنڊا وسائيندا رهندا آهن، تيئن تيئن هڪ گيت ڳائيندا رهندا آهن، جنهن ۾ اهي چوندا آهن ته "اسان کي ته ڪانن اندر ڪکن جي ٻڪري ٿي نظر اچي." آخرين "ٻڪريءَ" يعني پوئينءَ ستيءَ کي گل بنفشي ۽ ٻين گلن جي هارن سان ۽ ڏاڳي ۾ پويل ڪيڪن سان سينگاريو ويندو آهي ۽ ڪيس آن جي ڊير جي عين وچ تي رکيو ويندو آهي. ڳاهه ڪرڻ وارا ڪجهه ماڻهو آن ڏانهن ڏوڪي ويندا آهن ۽ منجهانئس بهترين حصا چڪي ڪڍي وٺندا آهن، ٻيا وري پنهنجا ڏنڊا اهڙيءَ بي‌احتياطيءَ سان هڻندا آهن، جو ڪڏهن ڪڏهن ته ڳاهه وارن جا مٿا به ڦاٽي پوندا آهن. ٽائرول ۾ اوبرينٽال وٽ، آخرين ڳاهيندڙ کي "ٻڪري" سڏيو ويندو آهي. اولهه بوهيميا ۾، هئسيلبرگ وٽ، جيڪو ماڻهو اوٽس ڳاهڻ وقت آخرين ڏڪ هڻندو آهي، تنهن کي "اوٽس-ٻڪري" چيو ويندو آهي. وورٽيمبرگ ۾، ٽيٽنانگ وٽ، جيڪو ڳاهه ڪرڻ وارو آن جي پوئينءَ ستيءَ کي سيني کان پويون ڏڪ هڻندو آهي، تنهن کي "ٻڪر" سڏيو ويندو آهي ۽ سندس متعلق چيو ويندو آهي ته هن "ٻَڪَرَ" کي ڀڄائي ڇڏيو آهي. جيڪو ماڻهو آن جي آخرين ستيءَ کي سڌي ڪرڻ کان پوءِ، آخرين ڏڪ هڻندو آهي، تنهن کي "ٻڪري" چيو ويندو آهي. هن رسم مان هيءُ مطلب نڪري ٿو ته آن اندر آن جي روحن جو جوڙ و رهي ٿو، جن مان هڪ نر ۽ ٻيو مادي ٿئي ٿو.

ان کان سواءِ، آن جي روح کي ڳاهه وقت ٻڪريءَ جي صورت ۾ پڪڙي، اهڙي پاڙيسريءَ ڏانهن منتقل ڪيو ويندو آهي، جنهن جو ڳاهه اڃا تائين ختم ڪونه ٿيو هوندو آهي. فرينچ ڪامٽيءَ ۾، جيئن ئي ڳاهه ختم ڪيو ويندو آهي، تيئن

نوجوان ماڻهو هڪ اهڙي پاڙيسري زميندار جي ٻنيءَ تي، جنهن اڃا گاهه گاهي پورو نه ڪيو هوندو آهي، ڪڪن مان ٺهيل ٻڪريءَ جو هڪ ٻوتو رکندا آهن، جنهن جي عيوضي ۾ ڪيس انهن کي شراب يا نقد رقم ڏيڻي پوندي آهي. وورٽيمبرگ ۾، ايلوئنگين وٽ، گاهه وقت آن جي جيڪا سٺي سيني کان پوءِ باقي وڃي بچندي آهي، تنهن مان ٻڪريءَ جو ٻوتو ٺاهيو ويندو آهي، چڱن ڪائين مان سندس ٽنگون ۽ ٻن مان سندس سنگ بڻايا ويندا آهن. جيڪو ماڻهو، گاهه وقت سيني کان پويون ڏک هٽندو آهي، تنهن کي "ٻڪريءَ" جو اهو ٻوتو پٺيءَ تي رکي پنهنجي اهڙي پاڙيسريءَ جي ديري ڏانهن کڻي وڃڻو پوندو آهي، جو اڃا گاهه ۾ مشغول هوندو آهي ۽ ٻوتي کي ڪيس زمين تي اڇلائڻو هوندو آهي؛ پر جيڪڏهن هو انهيءَ ڪارروائيءَ ۾ ڦاسي پوندو آهي، تہ اهي ماڻهو "ٻڪري" کي سندس پٺيءَ تي کڻي ڀڄندا آهن. اتر ٻڌويريا جي انڊرسڊورف ڳوٺ ۾ به ساڳئي قسم جي هڪ رسم ادا ڪئي ويندي آهي؛ جيڪو ماڻهو ڪڪن مان ٺهيل "ٻڪريءَ" کي پنهنجي پاڙيسريءَ جي ديري ۾ اڇلائيندو آهي، تنهن کي ٻڪريءَ جي "مين مين" جو نقل ڪرڻو پوندو آهي؛ جيڪڏهن ڪيس پڪڙيو ويندو آهي، تہ سندس منهن ڪارو ڪيو ويندو آهي ۽ اها "ٻڪري" سندس پٺيءَ سان ٻڌي ويندي آهي. آئلسيس ۾ سيورن وٽ، جڏهن ڪو زميندار گاهه گاهڻ ۾ پنهنجن همساين کان هڪ هفتو يا وڌيڪ پٺتي پيل هوندو آهي، تڏهن سندس دروازي اڳيان سڄي پڇيءَ ٻڪريءَ يا لوميڙ جي ڪل کي گاهه سان ڀري ٻوتو ٺاهي، رکيو ويندو آهي.

ڪڏهن ڪڏهن وري ائين سمجهيو ويندو آهي ته آن جو روح ٻڪريءَ جي صورت ۾ ڳاهه ڳاهڻ وقت قتل ٿي وڃي ٿو. اتر بئويريا جي ٽرانسٽين ضلعي ۾، ائين سمجهيو ويندو آهي ته "اوٽس- ٻڪر" اوٽس جي آخرين ستيءَ ۾ هوندو آهي. انهيءَ ٻڪر جي نمائندگي هڪ پراڻيءَ ڏانداريءَ ذريعي ڪئي ويندي آهي، جنهن کي ابتو ڪري زمين ۾ ڪوڙيو ويندو آهي ۽ آن جي مٿان ڪا پراڻي ڪُني وجهي، سندس مٿو ٺاهيو ويندو آهي. بعد ۾، ٻارن کي "اوٽس- ٻڪر" کي ڪُهڻ لاءِ چيو ويندو آهي.

۷- **ان جو روح ڏاند، يا ڍڳي جي صورت ۾:** ٻي صورت جيڪا آنَ جو روح گهڻو ڪري اختيار ڪندو آهي، سا ڏاند، ڳئونءَ يا ڍڳي جي هوندي آهي. جڏهن هوا آنَ جي مٿان سوسات ڪندي لنگهندي آهي، تڏهن اولهه پرشيا جي ڪونٽر علائقي جا ماڻهو چوندا آهن ته "آنَ ۾ وهڙو ڊوڙي رهيو آهي." جڏهن آنُ هڪ جاءِ تي مضبوط ۽ گهاٽو بيٺل هوندو آهي، تڏهن اوپر پرشيا جي ڪن علائقن جا ماڻهو چوندا آهن، "ڏاند آن ۾ ليٽيو پيو آهي." جڏهن ڪو لاباري وارو پاڻ پٽوڙي پاڻ کي منڊو ڪري وجهندو آهي، تڏهن اولهه پرشيا جي گرادينز ضلعي جا ماڻهو چوندا آهن، "'ڍڳي' ڪيس ڏکو ڏنو آهي"؛ لورين ۾ چوندا آهن، "هن کي 'ڍڳو' آهي." انهن ٻنهي محاورن جو مطلب اهو هوندو آهي ته آهو لايارو بي خبريءَ وچان آنَ جي پاڪ روح مٿان ڪري پيو آهي، جنهن ناپاڪ دخل اندازي ڪندڙ کي سزا طور منڊو ڪيو آهي، سو چيمبريءَ نزديڪ، جڏهن ڪو لايارو پاڻ کي ڏانٽي سان زخمي ڪري وجهندو آهي، تڏهن سندس لاءِ چيو ويندو آهي ته ڪيس "ڏاند جو زخم ڏنل آهي". بونزلا (سليشيا) جي ضلعي ۾،

آخرين سٽيءَ کي ڪڏهن ڪڏهن سنگڻ واري ڏڳي جي صورت ڏني ويندي آهي، جنهن ۾ گاهه پريو ويندو آهي ۽ سندس چوڌاري سنگ ويڙهيا ويندا آهن. انهيءَ بوتي کي "پير مرد" ڪوئيو ويندو آهي. بوهيميا جي ڪن حصن ۾ آخرين سٽيءَ کي انساني صورت ڏني ويندي آهي ۽ ڪيس "پاڏو" سڏيو ويندو آهي. انهن حالتن مان اَنَ جي روح جو انسانيءَ حيواني صورتن ۾ پيدا ٿيل مونجهارو ظاهر ٿئي ٿو. اهو مونجهارو اهڙو آهي، جهڙو هوند بگهڙ جي نالي ۾ وهڙي کي مارڻ ۾ آهي. سوابيا جي سڄي علائقي ۾ ٻني تي آخرين سٽيءَ کي "گئون" چيو ويندو آهي، جيڪو ماڻهو آخرين سنگ وڍيندو آهي، تنهن وٽ "گئون هوندي آهي"، ۽ خود انهيءَ کي، فصل جي جنس مطابق، "گئون" يا "جَوَ - گئون"، يا "اوٽس - گئون" سڏيو ويندو آهي، لاباري جي محفل ۾ ڪيس گلن جو گلدستو، اَنَ جا سنگ ۽ ٻين ماڻهن کان زياده شراب ڏنا ويندا آهن. پر مٿس چڙهون به خوب ڪيون ويندين آهن ۽ ماڻهو ڪلندا اٿس، ان ڪري ڪوبه "گئون" ٿيڻ پسند ڪونه ڪندو آهي. "گئون" جي نمائندگي، ڪڏهن ڪڏهن، عورت جو هڪ بوتو ڪندو هو، جو اَنَ جي سنگن ۽ اَنَ جي گلن مان ٺاهيو ويندو هو. انهيءَ بوتي کي اهو ماڻهو زمينداري گهر تائين کڻي ويندو هو، جو اَنَ جي آخرين مٺ وڍيندو هو. ٻار سندس پويان ڊوڙندا هئا ۽ پاڙيسري مٿس ڪلڻ لاءِ پنهنجن گهرن کان ٻاهر نڪري ايندا هئا، تانجو زميندار کانئس "گئون" اچي وٺندو هو. هتي، وري به اَنَ جي روح جي انساني ۽ حيواني صورتن جي درميان مونجهارو صاف ظاهر آهي. سڪاٽلنڊ جي مختلف علائقن ۾، جيڪو لايارو پويان سنگ وڍيندو آهي، تنهن کي

"ڪٽڪ - ڳئون"، "آنَ - ڳئون" "اوتس - ڳئون"، يا "آنَ - وهڙو" سڏيو ويندو آهي ۽ هو هرڪنهن جي ٽٽوليءَ جو هدف هوندو آهي. ٻئي طرف، اتر ٻئويريا جي روزينهيم ضلعي ۾، جڏهن ڪوبه ڪڙمي پنهنجن پاڙيسرين کان زياده ديرسان پنهنجو فصل آڻيندو آهي، تڏهن اهي سندس ٻنيءَ تي "ڪڪن جو ڏاند" ٻيهاري ايندا آهن. اهو هڪ زبردست ڏاند جو ٻوٽو هوندو آهي، جنهن کي ڪاٽيءَ جي پنڇري تي ناڙن سان ٺاهيو ويندو آهي ۽ ڪيس گلن ۽ پنن سان سينگاريو ويندو آهي. مٽائس ڪاغذ جي هڪ چٽڪي لڳل هوندي آهي، جنهن تي انهيءَ ماڻهوءَ جي شان ۾ بي سرا شعر لکيل هوندا آهن، جنهن جي ٻنيءَ ۾ "ڪڪن جو ڏاند" رکيو ويندو آهي.

وري، آنَ جي روح کي ڍڳي يا ڏاند جي صورت ۾، لاباري وقت ٻنيءَ ۾ ئي قتل ڪيو ويندو آهي. ڊيجون جي قريب پوٽليءَ وٽ، جڏهن آنَ جا پويان سنگ وڍجڻ وارا ئي هوندا آهن، تڏهن هڪ اهڙي ڍڳي کي ٻنيءَ ۾ چوڌاري ڦيرو ڏياريو ويندو آهي، جنهن کي ربيئن، گلن ۽ آنَ جي سنگن سان سينگاريو ويندو آهي. سيئي لايارا گڏجي اُن جي پٺيان نچندا ۽ خوشيون ڪندا ۽ جلوس ڪڍندا آهن. پوءِ هڪ ماڻهو، جنهن کي "شيطان" جو ويس ڍڪيل هوندو آهي، آخرين سنگ وڍي ڇڏيندو آهي ۽ پوءِ هڪدم انهيءَ ڍڳي کي ذبح ڪندو آهي. اُنهيءَ جانور جي گوشت جو ڪجهه حصو لاباري جي محفل ۾ کاڌو ويندو آهي، باقي حصن کي مصالحن ۾ وجهي ايندڙ بهار ۾ ٻج ڇٽڻ جي موسم جي پهرئين ڏينهن تائين محفوظ ڪري رکيو ويندو آهي. يونٽ آموسان وٽ ۽ ڪن ٻين هنڌن تي لاباري جي آخرين شام جو هڪ گابي کي گلن ۽ آنَ جي سنگن سان سينگاري، ٽي دفعا ٻنيءَ جي چوڌاري ڦيرايو

ويندو آهي ۽ ڪيس گاهه يا ٻي ڪا ڪائڻ جي شيءِ ڏيکاري اڳتي وڌايو ويندو آهي يا ڪي ماڻهو ڪيس لٽيون هٽندا ويندا آهن يا وري ڪڙمي جي زال ڪيس رسي سان جهلي، اڳتي ڇڪيندي ويندي آهي. انهيءَ رسم لاءِ اهڙو گابو چونڊيو ويندو آهي، جيڪو انهيءَ سال جي موسم ۾ ٻنيءَ تي سيني ڪان اول ڇايو هوندو آهي. سيئي لايارا پنهنجا اوزار ڪٽي، سندس پٽيان هلندا ويندا آهن، پوءِ وري ڪيس آزاد ڪري، ڊوڙڻ لاءِ ڇڏيو ويندو آهي، لايارا ڪيس ڊيڪائيندا آهن ۽ جيڪو به ڪيس ڦاسائيندو آهي، تنهن کي "گابي جو بادشاه" سڏيو ويندو آهي. سڀ ڪان پوءِ، اُن کي ڏاڍي سنجيدگيءَ سان ذبح ڪيو ويندو آهي، لوني وائپل وٽ، جيڪو ماڻهو ڪاسائيءَ جو ڪردار ادا ڪندو آهي، سو ڳوٺ جو يهودي واپاري هوندو آهي.

ڪڏهن ڪڏهن وري، آنَ جو روح ديري اندر رکيل لٽيل آنَ ۾ لڪي ويهندو آهي ۽ گاهه وقت ڏاند يا ڳئونءَ جي صورت ۾ ظاهر ٿيندو آهي. چنانچه، ٿورنجين ۾ وورم لنگين وٽ، جيڪو ماڻهو گاهه وقت آخرين ڏڪ هٽندو آهي، تنهن کي "ڳئون" يا فصل جي جنس مطابق، "جَوَ - ڳئون"، "اونس - ڳئون" يا "مٽر - ڳئون" سڏيو ويندو آهي. ڪيس نهن ڪان وٺي چوٽيءَ تائين ڪکن ۾ ڍڪيو ويندو آهي، مٿي تي سنگن جي نقل ڪرڻ لاءِ ڪاٺڙيون هنيون ويندڙيون آهن ۽ ٻه چوڪرا ڪيس رسي ڪان جهلي، ڪوهه تي پاڻي پيئارڻ لاءِ وٺي ويندا آهن. ڪوهه ڏانهن ويندي، ڪيس ڳئونءَ وانگر بان بان ڪرڻي پوندي آهي ۽ اُن ڪان پوءِ گهٽي وقت تائين هن کي "ڳئونءَ" جي نالي سان سڏيو ويندو آهي. سوابيا ۾، اوڀر

ميدلنگين وٽ، جڏهن ڳاهه ختم ٿيڻ وارو هوندو آهي، تڏهن هرهڪ ماڻهو آخرين ڏڪ هڻڻ کان ڪترائيندو آهي. جيڪو آخرين ڏڪ هڻندو آهي، تنهن کي "ڳڻون ملندي آهي"، جا ڳاهه مان ٺهيل هڪ بوتو هوندي آهي، جنهن کي پراڻو ۽ ڦاٽل پڙو، ٽوپ ۽ جوراب پيل هوندا آهن. اهو بوتو سندس پٺيءَ تي پيل پلال مان ٺهيل رسيءَ سان ٻڌو ويندو آهي، سندس منهن ڪارو ڪيو ويندو آهي ۽ ڪيس پلال جي رسين سان هڪ هٿ-گاڏيءَ ۾ جوتي، سڄي ڳوٺ ۾ گهمايو ويندو آهي. هتي، وري به اسان کي آن جي روح جي انساني ۽ حيواني صورتن جي درميان اهو ئي سونجهارو نظر اچي رهيو آهي، جنهن ڏانهن اسان جو ڌيان ٻين رسمن جي حالت ۾ به مبذول ٿيو آهي. شافهاسين ضلعي ۾، جيڪو ماڻهو آخرين آن ڳاهيندو آهي، تنهن کي "ڳڻون" ڪوٺيو ويندو آهي. ٿورگا ضلعي ۾ ڪيس "آن-ڏاند" چيو ويندو آهي ۽ زيورچ ضلعي ۾ "ڳاهيندڙ - ڳڻون." موخرالذڪر ضلعي ۾ ڪيس پلال ۾ ويڙهي، باغيچي جي هڪ وڻ سان ٻڌو ويندو آهي. هنگاريءَ ۾، آراد وٽ، جيڪو ماڻهو پوئين آن کي ڳاهيندو آهي، تنهن کي پلال ۾ ويڙهي، مٽانڪس ڳڻونءَ جي ڪل وڌي ويندي آهي، جنهن کي سنگ به لڳل هوندا آهن. ڊريسڊين ضلعي ۾، پيسنيز وٽ، جيڪو ماڻهو ڳاهه وقت ڏنڊي جو پويون ڏڪ هڻندو آهي، تنهن کي "ڏاند" سڏيو ويندو آهي. ڪيس ڳاهه مان هڪ ماڻهو ٺاهي، پنهنجي همسائي جي دريءَ جي سامهون رکڻو پوندو آهي. ظاهر آهي ته هن حالت ۾، جيئن ٻين گهڻين حالتن ۾ ڏسي آيا آهيون، آن جي روح کي اهڙي پاڙيسريءَ ڏانهن منتقل ڪيو وڃي ٿو، جنهن اڃا

گاهه گاهي پورو ڪونه ڪيو آهي. تنهن ڪري، ٿورنجين ۾ هر بريچٽنگين وٽ، هڪ پوڙهيءَ عورت جو بوتو اهڙي زميندار جي ديري ۾ اچلايو ويندو آهي، جو گاهه گاهڻ ۾ سيني کان پٺتي رهجي ويو هوندو آهي. جيڪو ماڻهو اهو بوتو اچلائيندو آهي، سو واڪو ڪري چوندو آهي ته "اچڻي ٿي گئون." جيڪڏهن انهيءَ زميندار جا گاهه گاهيندڙ ڪڙمي ڪيس پڪڙي وجهندا آهن، ته ڪيس راتو رات پاڻ وٽ روڪي ڇڏيندا آهن ۽ ڪيس سزا طور لاباري جي دعوت کان محروم ڪندا آهن. انهن پوين رسمن ۾ آن جي روح جي انساني ۽ حيواني صورتن جي درميان اهوئي سونجهارو وري به منهن ڪڍي بيٺو آهي.

ان کان علاوه، ڪڏهن ڪڏهن هيءُ خيال ڪيو ويندو آهي ته آن جو روح گاهه وقت قتل ڪيو ويندو آهي. آڪسيئڙ وٽ، آن جي پوئينءَ سٽيءَ گاهڻ وقت، گاهه ڪرڻ وارا وڏي آواز سان ٻارنهن دفعا چوندا آهن"، اسين ڏاند کي ذبح ٿا ڪريون". بوردڀو جي پسگردائيءَ ۾، جتي لاباري جي ختم ٿيڻ کان هڪدم پوءِ، ڪاسائي ٻنيءَ تي ڍڳو ڏبح ڪندو آهي، آتي گاهه گاهڻ وقت جيڪو ماڻهو سيني کان پويون ڏڪ هڻندو آهي، تنهن لاءِ چيو ويندو آهي ته "هن ڍڳي کي ذبح ڪيو آهي." چيمبريءَ وٽ، آخرين سٽيءَ کي "جوان ڍڳي" جي سٽي چيو ويندو آهي ۽ آن وٽ پهچڻ لاءِ ڊوڙ جو مقابلو ڪيو ويندو آهي، جنهن ۾ سيئي لايارا حصو وٺندا آهن. گاهه وقت، جڏهن آخرين ڏڪ هنيو ويندو آهي، تڏهن اتان جا ماڻهو چوندا آهن ته "ڍڳو ذبح ٿي ويو"، ۽ آن کان هڪدم پوءِ، جنهن لاياري آخرين آن ٿ لٽيو هوندو آهي، سو سچي پچي ڍڳي کي ذبح ڪندو آهي. ڍڳي جو

گوشت ڳاهه ڳاهڻ وارا ۽ لايارا منجهند جي ماني ۽ وقت ڪائيندا آهن.

اسان ڏٺو آهي ته ڪڏهن ڪڏهن هيءُ يقين ڪيو ويندو آهي ته آنَ جو ننڍڙو روح، جنهن جو ڪم ايندڙ سال جي آنَ کي تيزيءَ سان اُپرڻ جي قوت بخشڻ هوندو آهي، سو لاباري واريءَ ٻنيءَ تي "آنَ - ٻار" جي صورت ۾ جنم وٺندو آهي. ساڳيءَ ريت، بيريءَ ۾ اهو ويساهه آهي ته "آنَ جو ننڍڙو روح" ڪڏهن ڪڏهن ٻنيءَ تي گابي جي صورت ۾ ڄمندو آهي؛ ڇو ته جڏهن به ڪنهن ستين ٻڌڻ واري ڪڙميءَ وٽ سڄي آنَ کي ستين جي صورت ۾ ٻڌڻ لاءِ رسي ڪافي ڪانه هوندي آهي، تڏهن هو باقي بچيل ڪٽڪ کي پاسي رکي، ڳئونءَ وانگر "ٻان ٻان" ڪرڻ شروع ڪندو آهي، جنهن جي معنيٰ اها هوندي آهي ته "ستيءَ کي گابو ڄايو آهي." پاءِ ڊي ڊوم ۾، جڏهن ستيون ٻڌندڙ کو مرد يا ڪا عورت انهيءَ لاباري سان ڪم ۾ نه پڄي سگهندي آهي، جنهن‌جي پٽيان هوءَ لٽيل آنَ جون ستيون ٻڌندي ويندي آهي، تڏهن هيئن چيو ويندو آهي ته "هوءَ گابو ڄڻي رهي آهي." پرشيا جي ڪن حصن ۾، ساڳين حالتن ۾ انهيءَ عورت کي بلند آواز سان سڏ ڪري چيو ويندو آهي ته "ڏاند ڏو اچيئي" ۽ اهي ماڻهو اهو چتاءُ ڏيندي، ڏاند جي "ٻان ٻان" جو نقل ڪندا آهن. انهن حالتن ۾، عورت کي "آنَ - ڳئون" يا ٻراڻو "آنَ جو روح" تصور ڪيو ويندو آهي ۽ اهو مفروض گابو "آنَ - گابو" يا آنَ جو ننڍڙو روح آهي. آسٽريا جي ڪن علائقن جي ماڻهن ۾ وري هيءُ اعتقاد آهي ته بهار جي مند ۾ نئين ڄاول آنَ جي سلن ۾ هڪ ڏند ڪٽائي گابو (مهڪالبچين) ڏٺو ويندو آهي، جو ٻارن کي ڍڪا ڏيئي ڪيرائيندو آهي؛ جڏهن هوا جي جهوٽن ۾ آنَ لڏندو آهي،

تڏهن ماڻهو چوندا آهن تہ ”گابو هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙي رهيو آهي“. مئنهاردت جي قول وانگر، هيءَ ڳالهہ صاف ظاهر آهي تہ بهار جي مند وارو هيءُ گابو اُهو ساڳيوئي جانور آهي، جيڪو بعد ۾، لاباري لڻ وقت، ذبح ڪيو ويندو آهي.

٨- ان جو روح گهوڙي يا گهوڙيءَ جي صورت ۾:

ڪڏهن ڪڏهن آن جو روح گهوڙي يا گهوڙيءَ جي صورت ۾ بہ ظاهر ٿيندو آهي. ڪالو ۽ استنگارت جي علائقن ۾، جڏهن هوا جي زور ڪان آن جُهڪندو آهي، تڏهن اتان جا ماڻهو چوندا آهن تہ، ”اهو گهوڙو پيو ڊوڙي.“ بيڊن ۾، روڊيلفزيل جي قريب، بوهلنگين وٽ، لٽيل جَوَن جي آخرين ستيءَ کي ”جَوَ- گهوڙو“ سڏيو ويندو آهي. هرتفورڊ شاير ۾، لاباري جي اختتام وقت، هڪ رسم ادا ڪئي ويندي آهي يا ادا ڪئي ويندي هئي، جنهن کي ”گهوڙيءَ واسطي روئڻ“ چيو ويندو هو. آن جا پويان ڪجهہ ڪانا ٻنيءَ ۾ بيٺل ڇڏيا ويندا آهن ۽ اُنهن کي هڪ ٻئي سان گڏ ٻڌي، ”گهوڙي“ سڏيو ويندو آهي. لايارا ڪانئس ڪجهہ مفاصلي تي بيهندا آهن ۽ ڏانهنس پنهنجا ڏانڌا اڇلائيندا آهن. جيڪو لايارو اُن کي آرپار وڍي وجهندو آهي، تنهن کي ”نعرن ۽ خوشيءَ ماڻڻ جي دعائن جو انعام ملندو آهي.“ آن جي وڍجڻ ڪان پوءِ، لايارا بلند آواز سان ٽي دفعا چوندا آهن، ”اها سون وٽ آهي.“ ٻيا وري سندس جواب ۾ ٽي دفعا هيئن چوندا آهن، ”تو وٽ ڇا آهي؟“ ”هڪ گهوڙي! هڪ گهوڙي! هڪ گهوڙي!“ ”اها ڪنهن جي آهي؟“ پوءِ وري ٽي مرتبہ دريافت ڪيو ويندو آهي ”فلاڻي فلاڻي جي.“ (مالڪ جو نالو ٽي دفعا ڪڍندي چيو ويندو آهي). ”ڪيڏانهن

موڪلينديون ٿا ڪي؟" "فلاڻي فلاڻي ڏانهن،" ڪنهن اهڙي پاڙيسريءَ جو نالو ڪڍندي چيو ويندو آهي، جنهن اڃا پنهنجو سڄو لاڀارو ختم ڪونہ ڪيو هوندو آهي. هن رسم ۾ آن جي روح کي گهوڙيءَ جي صورت ۾ اهڙيءَ ٻنيءَ ڪان، جنهن جو سڄو آنُ لٽجي ويو هوندو آهي، ٻيءَ ڪنهن اهڙيءَ ٻنيءَ ڏانهن منتقل ڪيو ويندو آهي، جتي آنُ اڃا تائين بيٺو هوندو آهي ۽ جتي، بلڪل فطرتي طور سمجهي سگهجي ٿو، آن جي روح پناهہ ورتي هوندي. شروپشاير ۾ به ساڳي ئي قسم جو رواج آهي. جيڪو زميندار پنهنجو لاڀارو سيني ڪان پوءِ ختم ڪندو آهي ۽ جو اِن ڪري، ٻئي ڪنهن ڏانهن "گهوڙي" نہ موڪلي سگهندو آهي، تنهن لاءِ چيو ويندو آهي تہ "آن کي هو سڄي سياري تائين رکندو." سست رفتار پاڙيسريءَ کي "گهوڙيءَ" ڏيڻ جي ٺٺوليءَ واريءَ آڇ جو جواب ڪڏهن ڪڏهن انهيءَ گهوڙيءَ جي امداد کي مسخريءَ طور قبول ڪرڻ ذريعي ڏنو ويندو هو. چنانچہ، هڪ پير مرد ڪنهن دريافت ڪندڙ کي ٻڌايو تہ، "جڏهن اسين دعوت ۾ شريڪ ٿي رهيا هئاسون، تڏهن هڪ ماڻهو رسي ڪڍي، ڪيس اسان وٽان وٺي وڃڻ لاءِ آيو." هڪ هنڌ سڄي پڄي گهوڙي موڪلي ويندي هئي پر جيڪو ماڻهو مٿس سواري ڪندو هو، تنهن کي انهيءَ زمينداري گهر وٽ مار ڪڍي ويندي هئي، جنهن ڏانهن هو اهڙيءَ طرح بغير دعوت ويندو هو.

للميءَ جي آس پاس آن جي روح جو گهوڙي جي صورت ۾ ظاهر ٿيڻ جو نظريو، صاف طور، اڃا تائين محفوظ رکيو ويو آهي. جڏهن ڪو لاڀارو پنهنجي ڪم ۾ ٿڪاوٽ محسوس ڪندو آهي، تڏهن چيو ويندو آهي تہ "هن کي 'گهوڙي'، جو ٿڪ

آهي." پهرينءَ سٽيءَ کي، جنهن کي "گهوڙي جو صليب" سڏيو ويندو آهي، ديري اندر ڪائيءَ جي صليب مٿان رکيو ويندو آهي ۽ ٻنيءَ تي بيٺل گهوڙن مان سيني کان زياده ننڍيءَ چمار وارو گهوڙو اُن کي لتاڙيندو آهي. لاباري وارا اُنَ جي آخرين بيٺل ڪانن جي چوڌاري نچندا ۽ وڏي آواز سان هيئن چوندا آهن، "'گهوڙي، جو لاش ڏسو!" انهن آخرين ڪانن مان ٿهيل سٽي، سڄي ڪليسائي ضلعي جي ننڍي کان ننڍي گهوڙي کي ڪائڻ لاءِ ڏني ويندي آهي. ضلعي جو اهو ننڍي کان ننڍو گهوڙو، مئنهاردٽ جي قول مطابق، بلڪل صاف طرح ايندڙ سال جي اُنَ جي روح، "اُنَ-وڇڙي" جي نمائندگي ڪري ٿو، جو آخرين وڍيل اُنُ ڪائي، پوڙهي "اُنَ-گهوڙي" جو روح پاڻ ۾ جذب ڪري ٿو، ڇوتہ دستور مطابق، اُنَ جو پوڙهو روح آخرين طرح پوئينءَ سٽيءَ ۾ پناه وٺندو آهي. اُنَ جي آخرين سٽيءَ جي ڳاهيندڙ لاءِ ڇيو ويندو آهي تہ هو "'گهوڙي، کي ماري رهيو آهي."

٩- اُنَ جو روح سوئر جي صورت ۾ (نر يا مادي): اُنَ جي روح جي سيني کان پوئين حيواني شخصيت، جا اسين اڳتي ڏسنداسون، سوئر (نر يا مادي) جي آهي. ٿورنجين ۾ جڏهن اُنَ جي ننڍن سلن کي هوا متحرڪ ڪندي آهي، تڏهن اتان جا ماڻهو ڪڏهن ڪڏهن چوندا آهن تہ "سوئر اُنَ مان ڊوڙندو ٿو وڃي". اوسپل پيٽ ۾ آباد ايسٽونيا جي رهاڪن ۾، آخرين سٽيءَ کي "رائي-سوئر" ڇيو ويندو آهي ۽ اها جنهن ماڻهوءَ وٽ هوندي آهي، تنهن کي هنن لفظن سان مخاطب ڪيو ويندو آهي تہ "رائي-سوئر تنهنجيءَ پٺيءَ تي سوار آهي". جواب ۾ اهو ماڻهو

راڳ ڳائڻ شروع ڪندو آهي، جنهن ۾ هو سُڪر سڻائيءَ لاءِ دعا ڪندو آهي. آسبرگ جي قريب، ڪوهلرونڪل وٽ، بيٽل آنَ جي آخرين مڇي کي سيئي لايارا واري وٽيءَ سان هڪ هڪ ڪانو ڪري وڍيندا آهن. جيڪو به سيني کان پويون ڪانو وڍيندو آهي، تنهن کي "سوئر ملندي آهي ۽ مٿس ٺٺوليون ڪيون ويندين آهن". سوابيا جي ٻين ڳوٺن ۾ به، جيڪو ماڻهو پويون آنَ وڍيندو آهي، تنهن وٽ "سوئر هوندي آهي"، يا وٽس "رائي-سوئر" هوندي آهي. بيڊن ۾، رئڊولفزيل جي قريب بوهلنگين وٽ، پوئينءَ ستيءَ کي فصل جي جنس مطابق "رائي-سوئر"، يا "ڪڻڪ-سوئر" سڏيو ويندو آهي؛ بيڊن ۾، روهرينباڪ وٽ، جيڪو ماڻهو آخرين ستيءَ لاءِ پويون ڀاڪر ڀري ڪٽي ايندو آهي، تنهن کي "آنَ-سوئر" يا "اوٽس-سوئر" سڏيو ويندو آهي. سوابيا ۾، فرائيبرنگين وٽ، جيڪو ڳاهه ڪندڙ آخرين ڏڪ هڻندو آهي، تنهن کي فصل جي جنس مطابق "سوئر"، "جَوَن-سوئر" "آنَ-سوئر" وغيره سڏيو ويندو آهي. اونسٽميٽنگن وٽ، جيڪو ماڻهو ڳاهه وقت آخرين ڏڪ هڻندو آهي، تنهن وٽ "سوئر هوندي آهي"؛ گهڻو ڪري ڪيس آنَ جي ستيءَ ۾ ٻڌي، رسيءَ سان زمين تان گهليو ويندو آهي؛ سوابيا ۾ عام طرح، جيڪو ماڻهو ڳاهه وقت پنهنجي ڏنڊي سان سيني کان پويون ڏڪ هڻندو آهي، تنهن کي "سوئر" سڏيو ويندو آهي. بهرحال، هو پاڻ کي انهيءَ اعزاز کان بچائڻ لاءِ پلال مان ٺهيل اهو رسو، جيڪو سندس "سوئر" هڻڻ جي حيثيت جو نشان هوندو آهي، ڪنهن همسائي کي منتقل ڪري انهيءَ حيثيت کان نجات حاصل ڪري سگهي ٿو. چنانچه، هو ڪنهن همسائي جي گهر ويندو آهي ۽ پلال جو رسو ان ۾ اڇلائي وڏي واڪي سان هيٺن چوندو

آهي، ”وٺ، سون تو ڏانهن ’سوئر، آندي آهي.“ پوءِ تہ گهر جا سڀيئي ڀاتي سندس پٺيان پوندا آهن ۽ جيڪڏهن ڪيس پڪڙي وجهندا آهن تہ ڪيس خوب مار ڪيندا آهن، ڪيترن ڪلاڪن تائين ڪيس سوئرن جي واڙ ۾ بند ڪندا آهن ۽ پوءِ ڪيس ”سوئر“ کي وري واپس ڪٽي وڃڻ لاءِ مجبور ڪندا آهن. اپر بڻويريا جي مختلف علائقن ۾، جيڪو ماڻهو ڳاهہ وقت سڀني کان پويون ڏک هٽندو آهي، تنهن کي ضرور ”سوئر ڪٽي وڃڻو پوندو آهي“— يعني پلال مان ٺهيل سوئر جو هڪ بوتو يا فقط پلال مان ٺهيل رسين جو هڪ بنڊل. اُن کي هو پر واريءَ ڪنهن اهڙيءَ ٻنيءَ ڏانهن ڪٽي ويندو آهي، جتي ڳاهہ اڃا ختم ڪونہ ٿيو هوندو آهي ۽ ڪيس ديري ۾ اڇلائيندو آهي. جيڪڏهن انهيءَ ٻنيءَ جا ڳاهي ڪيس جهلي وجهندا آهن تہ ساٿس تعديون ڪندا آهن، جهڙوڪ مار ڪيندا اٿس، منهن ڪارو ڪندا اٿس يا اُن کي مٽي ۽ ٻي گندگي ملينداآهن، ڪيس ڪچري ۾ اڇلائيندا آهن، اها ”سوئر“ سندس پٺيءَ تي ٻڌندا آهن وغيره وغيره؛ ”سوئر“ آڻڻ واري جيڪڏهن عورت هوندي آهي، تہ سندس وار وڍي ڇڏيندا آهن. لاباري جي دعوت وقت انهيءَ ماڻهوءَ کي، جنهن ”سوئر ڪنيو هوندو آهي“ تنهن کي چرهيءَ ۽ ڳوٺل اٽي مان ٺهيل هڪ يا وڏيڪ چاٽا سوئرن جي شڪل ۾ ٺهيل ڏنا ويندا آهن. جڏهن نوڪرياڻي اهي چاٽا سڀني کي ڏئي ويندي آهي، تڏهن ميز تي ويٺل سڀيئي مهمان گڏجي بلند آواز سان ”سوز، سوز، سوز“ چوندا آهن، جا سوئرن کي پاڻ ڏانهن سڏڻ جي مخصوص صدا هوندي آهي. ڪڏهن ڪڏهن دعوت پوري ٿيڻ کان پوءِ، اُنهيءَ ماڻهوءَ جو، ”جنهن سوئر ڪنيو هو“ منهن

ڪارو ڪيو ويندو آهي ۽ ڪيس گاڏيءَ ۾ ويهاري، سڄي ڳوٺ ۾ ڦيرايو ويندو آهي ۽ ڳوٺ جي ماڻهن جو هجوم سندس پٺيان "سوز، سوز، سوز" جا آواز ڪندو ايندو آهي، جڻ تہ اهي سوئر کي سڏي رهيا آهن. ڪڏهن ڪڏهن وري، ڪيس گاڏيءَ تي چڪر ڏيارڻ بعد، ڇيٽي جي ڍير تي اڇلائيندا آهن.

وري اَن جو روح سوئر جي شڪل ۾ ڇج ڇڻڻ ۽ لاباري وقت بہ پنهنجو ڪردار ادا ڪري ٿو. ڪورلينڊ ۾، نيو آتز وٽ، جڏهن جَوَن جو ڇج سال ۾ ڦهريون دفعو پوکيو ويندو آهي، تڏهن زميندار جي زال سوئر جي پٽيءَ کي سندس ڇج سان گڏ پاڻيءَ ۾ ٻڙڪائي، ڇج ڇڻڻ واري ڏانهن ٻنيءَ تي ڪٽي ايندي آهي. هو اَن کي کائيندو آهي، پر منجهانئس ڇج وڍي ٻنيءَ ۾ هٽي ڇڏيندو آهي. ماڻهن جو اعتقاد آهي تہ اهڙيءَ طرح اَن جا سنگ ايترا ڊگها نڪرندا، جيترو سوئر جو ڇج ڊگهو آهي. هتي، سوئر اَن جو روح آهي، جنهن جي آباد ڪرڻ جي قوت کي ڪڏهن ڪڏهن سندس ڇج اندر خاص طرح موجود سمجهيو ويندو آهي. سوئر جي حيثيت ۾ ڪيس ڇج پوکڻ وقت زمين ۾ وڌو وڃي ٿو ۽ سوئر جي شڪل ۾ اهو لاباري وقت پڪل اَن سان گڏ وري ظاهر ٿئي ٿو. ڇو تہ پاڙيسري ايسٽونين قومن ۾ آخرين سٽيءَ کي، جيئن اسين ڏسي آيا آهيون، "رائي-سوئر" سڏيو ويندو آهي. جرمنيءَ ۾ ذري گهٽ ساڳئي قسم جون رسمون موجود آهن. مينگين جي قريب سالزا ضلعي ۾، سوئر جي جسم جي ڪنهن خاص هڏي کي "ڇج تي ويٺل يهوديءَ" جي نالي سان سڏيو ويندو آهي. انهيءَ هڏي جي گوشت کي * "شروو-اگاري" ڏينهن ٻڙڪايو ويندو آهي، پر هڏي کي

* ائش-اربع کان هڪ ڏينهن اڳ جيڪو اگارو ايندو آهي.

انهيءَ رک اندر رکيو ويندو آهي، جا پاڙيسري سينٽ پيٽر جي تقريب (ٻاويهين فبروري) تي تحفي طور هڪ ٻئي کي ڏيندا آهن ۽ جنهن کي اهي بعد ۾ ٻچ جي آنَ سان ملائيندا آهن. هيسي، سيننگين جي سڄي علائقي ۽ ٻين ضلعن جا ماڻهو(۱) "ائش اربع" ڏينهن ۽ "ڪئنڊل ماس" (۲) جي تقريب تي مٽرن جو شوربو ۽ سوئر جي گوشت جون خشڪ ٽيل چاپون کائيندا آهن. تاڪين جي هڏن کي اهي پوءِ جمع ڪري، ٻچ پوکڻ جي وقت تائين ڪمري ۾ لٽڪائي رکندا آهن ۽ انهن کي پوکيل زمين ۾ دفن ڪري ڇڏيندا آهن يا فلئڪس ٻوٽي جي ٻجن واريءَ ٽيلهيءَ ۾ رکندا آهن. انهيءَ کي زمين جي سيني جيتن وغيره جي خلاف اڻ ڌر ۽ مخصوص علاج سمجهيو ويندو آهي ۽ ان جي اثر کان فلئڪس جو ٻوٽو سٺو ۽ ڊگهو نڪرندو آهي.

آنَ جي روح جي سوئر جي صورت ۾ نمائندگي جي نظريي جو شايد ٻئي ڪنهن به هنڌ ايتريءَ صفائيءَ سان اظهار ٽيل ڪونهي، جهڙو اسڪئنڊينيويا وارن ملڪن جي (۳)" يول بور"

---

(۱) ايسٽر کان چاليهه ڏينهن اڳ جيڪو اربع جو ڏينهن هوندو آهي، تنهن کان وٺي ايسٽر تائين رومن ڪئٿولڪ ڪليسا جا پوئلڳ پرهيزگاري، عبادت ۽ رياضت ڪندا آهن ۽ انهيءَ ڏينهن رومن ڪئٿولڪ ڪليسا ۾ ماڻهو هڪ ٻئيجي مٿي ۾ رک وجهندا آهن.

(۲) رحمت واريءَ ڪنواريءَ کي پاڪ ڪرڻ جي تقريب، جا ٻي فبروريءَ تي ايندي آهي.

(۳) ناتال ۽ ناتال سان وابسته رسمون، نارس قومن جي بت پرستانه تقريب.

رسم ۾ سئيڊن ۽ ڊينمارڪ ۾ "يول" (ناتال) وقت نر سوئر جي شڪل و صورت جهڙو هڪ وڏو نان پڇايو ويندو آهي. انهيءَ کي "يول - بور" (ناتال - سوئر) سڏيو ويندو آهي. انهيءَ نان کي ٺاهڻ ۾ گهڻو ڪري آخرين ستيءَ جو آنُ استعمال ڪيو ويندو آهي. "يول" جي سڄي دوران ۾ "يول - سوئر" ميز تي بيٺو هوندو آهي. ڪيس گهڻو ڪري موسم بهار ۾ ٻج ڇڻڻ واري وقت تائين محفوظ رکيو ويندو آهي، جڏهن آن مان ڪجهه حصو ٻج جي آنَ سان ملايو ويندو آهي ۽ باقي حصو هاريءَ هر ۾ ٻڌل گهوڙن يا ڍڳن کي هيءَ اميد رکي ڪائڻ لاءِ ڏنو ويندو آهي ته اهڙيءَ طرح فصل ڀلو ۽ ڀرپور ٿيندو. انهيءَ رسم مرجب آنَ جو روح، جو آخرين ستيءَ اندر سمايل ٿئي ٿو، وچ سياري ۾ نر سوئر جي شڪل ۾ اچي ظاهر ٿئي ٿو، جو آخرين ستيءَ جي آنَ مان ٺهيل هوندو آهي ۽ آنَ کي تيزيءَ سان چمائڻ جو جيڪو اثر منجهس موجود سمجهيو وڃي ٿو سو، "يول-سوئر" جي ڪجهه حصي کي ٻج جي داڻن سان ملائڻ ۽ سندس باقي حصن کي هاريءَ ۽ سندس ڍورن کي ڪائڻ لاءِ ڏيڻ مان ظاهر ٿئي ٿو. ساڳيءَ ريت اسان ڏٺو آهي ته "آنَ - سوئر" وچ سياري ۾ اچي ظاهر ٿئي ٿو، جڏهن سال بهار جي موسم طرف لاڙو ڪائڻ شروع ڪري ٿو. اڳئين زماني ۾ ناتال جي موقعي تي سڄو پڇو نر سوئر قربان ڪيو ويندو هو ۽ معلوم ٿئي ٿو ته ساٿس گڏ هڪ ماڻهوءَ کي پڻ "يول - سوئر" جي حيثيت ۾ قربان ڪيو ويندو هو. اهو قياس، ڪم از ڪم ناتال جي هڪ رسم مان ڪري سگهجي ٿو، جا اڃا تائين سئيڊن ۾ مروج آهي، هڪ ماڻهوءَ کي کل ۾ ويڙهيو ويندو آهي ۽ هو پنهنجي وات ۾ پلال جا ڪک اهڙيءَ طرح ڪٽي هلندو آهي، جو آهي سوئر

جي سخت وارن وانگر نظر ايندا آهن. سندس ساٿي هڪ چاقو ڪٽي ايندا آهن، جنهن سان هڪ پوڙهيءَ عورت، جنهن جو ننهن ڪارو ڪيل هوندو آهي، انهيءَ "سوئر" کي ذبح ڪرڻ جو سانگ ڪندي آهي.

ايسٽونيا جي اوسيل نالي هڪ ٻيٽ ۾، ناتال جي شام جو، هڪ ڊگهو ڪيڪ پچايو ويندو آهي، جنهن جون ٻئي پڇڙيون مٿي ڪيل هونديون آهن. انهيءَ ڪيڪ کي "ناتال جو سوئر" ڪوئيو ويندو آهي ۽ اهو "نئين سال جي ڏينهن" تائين ميز تي بيٺو هوندو آهي، جنهن کان پوءِ ڪيس چوپائي مال ۾ تقسيم ڪيو ويندو آهيءَ انهيءَ ٻيٽ جي ڪن ٻين حصن ۾ "ناتال جو سوئر" ڪيڪ سان ڪونه ٺاهيو ويندو آهي، پر اهو هڪ ننڍو ٻَٽ هوندو آهي، جو گذريل مارچ مهيني ۾ ڇايو هوندو آهي ۽ جنهن کي گهر ڌياڻي ڳجهه ڳوهه ۾ ڪارائي ٿلهو ستارو ڪندي آهي، جنهن جي گهر جي ٻين ڀاتين کي گهڻو ڪري ڪابه خبر ڪانه هوندي آهي. "ناتال جي شام" جو انهيءَ ٻَٽ کي پوشيده طور ذبح ڪيو ويندو آهي ۽ ڪيس تنور ۾ پچائي، ڇٽي ٽنگن تي ميز مٿان ٻيهاريو ويندو آهي، جتي اهو انهيءَ حالت ۾ گهڻن ڏينهن تائين رهندو آهي. ساڳئي ٻيٽ جي وري ڪن ٻين حصن ۾، جيتوڻيڪ "ناتال جي ڪيڪ" کي نه سوئر جو نالو ڏنل هوندو آهي ۽ نه ان جي شڪل، ان جي باوجود، انهيءَ ڪيڪ ذي "نئين سال" تائين رکيو ويندو آهي، جڏهن ان جو اڌ گهر جي سيني ڀاتين ۽ سندن چوپائي مال ۾ تقسيم ڪيو ويندو آهي. باقي ٻيو اڌ ڇڻ جي موسم اچڻ تائين رکيو ويندو آهي، جڏهن اهو وري به ساڳيءَ طرح صبح جو ماڻهن ۽ ڍورن ۾ تقسيم ڪيو ويندو آهي. ايسٽونيا جي ٻين علائقن ۾ وري، "ناتال جو سوئر"،

جيئن اهي ڪيس سڏيندا آهن، انهيءَ رائيءَ مان پڇايو ويندو آهي، جا لاباري وقت سڀ کان اڳ وڍي ويندي آهي؛ اُن جي شڪل مخروطي هوندي آهي ۽ مٿس سوئر جي هڏي يا ڪنجيءَ سان زور ڏيئي صليب جو نشان ڪيو ويندو آهي يا وري ڪنهن بَڪَل يا ڪوئلي جي ٽڪر سان اُن ۾ ٽي ننڍيون ڪڏون ڪيون ويندیون آهن. تقريبي موسم جي سڄي دوران ۾ اهو ميز تي بيٺو هوندو آهي ۽ سندس پرسان روشني رکيل هوندي آهي. "نئين سال" ۽ *"ايپيفني" جي تقريبن تي، سج اڀرڻ کان اڳ ڪيڪ جو ٿورو حصو لوڻ سان گڏ پوري چوپائي مال کي ڏنو ويندو آهي. باقي حصو اُن ڏينهن تائين محفوظ رکيو ويندو آهي، جڏهن موسم بهار ۾ چوپائي مال کي پهريون دفعو چراگاه ڏانهن نيون ويندو آهي. اهو اڌ ان وقت ڏنار جي ٿيلهيءَ ۾ وڌو ويندو آهن، جو ڍورن کي جادوءَ ۽ ٻئي نقصان کان بچائڻ ۽ سندن حفاظت ڪرڻ لاءِ، ساڳئي ڏينهن شام جو کين ورهائي ڏيندو آهي. ڪن هنڌن تي، "ناتال جي سوئر" کي ٻنيءَ ۾ ڪم ڪندڙ نوڪر ۽ ڍور جَوَن جي ٻيجي ڪرڻ وقت پرپور ۽ ڀلي فصل حاصل ڪرڻ لاءِ گڏجي کائيندا آهن.

۱۰- ان جي روح جي حيواني نمائندن متعلق:

اهو ٿيو آن جي روح جي حيواني نمائندن متعلق، جيتري قدر ۽ جهڙيءَ طرح اتر يورپ جي لوڪ - رسمن ۾ انهن کي اسان جي روبرو پيش ڪيو ويو آهي. اهي رسمون لاباري جي دعوت جي

---

* غير- يهودي قوم وارن اڳيان، جن جي نمائندگي تي عقلمند ڪري رهيا هئا، حضرت مسيح جو ظهور؛ عيسائي مذهب وارا اها تقريب هر سال ٦ جنوري تي ملهائيندا آهن.

مقدس نوعيت کي عيان ڪن ٿيون. آن جي روح کي ڪنهن جانور اندر سمايل تصور ڪيو وڃي ٿو، انهيءَ مقدس جانور کي ذبح ڪيو وڃي ٿو ۽ سندس گوشت ۽ رت کي لاياراگڏجي کائين ٿا. چنانچہ ڪڪڙ، سهڙ، ٻليءَ، ٻڪريءَ ۽ ڏاند کي لاباري لٽڻ وارا احترام سان مقدس شين جي حيثيت ۾ کائين ٿا ۽ سوئر کي وري هر هلائڻ وارا بهار جي موسم ۾ مقدس سمجهي ساڳئي احترام سان کائين ٿا. وري انهيءَ مقدس جانور جي گوشت جي بدلي طور، ماني يا اٽي ۽ چربيءَ مان گولا ٺاهي، کين انهيءَ جانور جي صورت ڏني وڃي ٿي ۽ انهن کي احترام سان کاڌو وڃي ٿو. اهڙيءَ طرح، لاباري لٽڻ وارا سوئر جي شڪل وارا گولا کائيندا آهن ۽ موسم بهار ۾ مالدار ماڻهو ۽ سندن چوپايو مال نر سوئر جي شڪل وارا نان (يول - سوئر) کائيندا آهن.

آن جي روح جي انساني ۽ حيواني نمائندن جي ٻن مختلف نظرين جي درميان، جيڪو مڪمل توازن موجود آهي، تنهن کي پڙهندڙ شايد محسوس ڪيو هوندو. انهيءَ توازن جو اسين هتي مختصر طور وري بيان ڪريون ٿا. جڏهن آن هوا ۾ لڏندو آهي، تڏهن چيو ويندو آهي تہ "آن - ماءُ" يا "آن - بگهڙ" وغيره آن مان لنگهي رهيو آهي. ٻارن کي ٻنين ۾ رلڻ کان تنبيهہ ڪئي ويندي آهي، ڇاڪاڻ تہ "آن - ماءُ" يا "آن - بگهڙ" سنجهس ويڻو هوندو آهي. آخرين وڏيل ان يا آخرين ڳاهيل ستيءَ ۾، "آن - ماءُ" يا "آن - بگهڙ" وغيره کي موجود سمجهيو ويندو آهي. خود آخرين ستيءَ کي "آن - ماءُ" يا "آن- بگهڙ" وغيره سڏيو ويندو آهي ۽ ڪيس "عورت" يا "بگهڙ"

وغيره جي صورت ۾ ٺاهيو ويندو آهي. جيڪو ماڻهو آخرين ستي وڍيندو، ٻڌندو يا ڳاهيندو آهي، تنهن کي انهيءَ نالي موجب جيڪو خود آخرين ستيءَ کي ڏنو ويندو آهي، "پوڙهي عورت" يا "بگهڙ" وغيره جو نالو ڏنو ويندو آهي. جيئن ڪن هنڌن تي هڪ ستيءَ کي انساني صورت ڏيئي ۽ ڪيس "ڪنواريءَ"، "مڪائيءَ - ماءُ" وغيره جو نالو ڏيئي، آن جي روح جي رحمتن جي سلسلي کي جاري رکڻ لاءِ هڪ لاباري کان ٻئي تائين رکيو ويندو آهي، تيئن ڪن ٻين هنڌن تي، "لاباري - ڪڪڙ" ۽ اڃا ڪن ٻين هنڌن تي، ٻڪريءَ جو گوشت هڪ لاباري کان ٻئي تائين ساڳئي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ رکيو ويندو آهي. جيئن ڪن هنڌن تي فصل کي ڀلي ڪرڻ خاطر "آن - ماءُ" مان نڪتل آن کي ايندڙ بهار ۾ ٻج واري آن سان ملايو ويندو آهي، تيئن ڪن هنڌن تي ڪڪڙ جا ڪنب ۽ سئيڊن ۾ "يول - سوئر" بهار تائين محفوظ رکيا ويندا آهن ۽ ساڳئي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ ٻج واري آن ۾ ملايا ويندا آهن. جهڙيءَ طرح "آن - ماءُ" يا "ڪنواريءَ" جو ڪجهه حصو ناتال وقت چوپائي مال يا پهرئن هر هلائڻ وقت گهوڙن کي ڪرايو ويندو آهي، تيئن "يول - سوئر" جو ڪجهه حصو موسم بهار ۾ هر هلائيندڙ گهوڙن يا ڍڳن کي ڏنو ويندو آهي. آخر ۾، آنَ جي روح جو سوت سندس انساني يا حيواني نمائنده کي قتل ڪرڻ سان ڏيکاريو ويندو آهي؛ ۽ سندس پوڄاري روح جي نمائندي جو سڄو پڇو جسم ۽ رت احتراماً کائيندا آهن، يا ساڻس مشابهت رکندڙ ڪيڪ يا ماني کائيندا آهن.

آنَ جو روح، جيڪي ٻيون حيواني صورتون اختيار ڪندو

آهي، سي لوسڙ، ڦاڙهو، جابلو ڳئون، ريڍ، رڄ، گڏهه، ڪُٽو، خاردار سهو، ڪنگ پکي، هنس ۽ سرڻ آهن. جيڪڏهن هيءُ سوال پڇيو وڃي ته آنَ جي روح کي حيواني صورت ۾ ظاهر ٿيندڙ ڇو ٿو سمجهيو وڃي ۽ سو به ايترن سارن مختلف جانورن جي صورتن ۾، ته اُن جو جواب هيءُ پيش ڪري سگهجي ٿو ته قديم زماني جي هڪ وحشي انسان جي دماغ ۾ ڪنهن جانور يا پکيءَ جي ٻنيءَ ۾ فقط داخل ٿي، ظاهر ٿيڻ جي سڌي سادي حقيقت انهيءَ جانور ۽ آنَ جي درميان ڪنهن پراسرار تعلق جو خيال هڪدم پيدا ڪندي هوندي، ۽ جڏهن اسين هيءَ ڳالهه ذهن نشين ڪنداسون ته قديم زماني ۾ ٻنين جي حد بندي ٿيڻ کان اڳ، سيني قسمن جي جانورن کي منجهن رلڻ جي آزادي هئي، تڏهن اسان کي هن باري ۾ ڪنهن به عجب ڪائڻ جي ضرورت نه ٿيندي ته آنَ جي روح کي گهوڙي ۽ ڳئونءَ جهڙن وڏن جانورن سان به شناخت ڪيو ويندو هو، جي هن زماني ۾ ڪنهن غير معمولي حادثي کان علاوه، ڪنهن به انگريز جي ٻنيءَ ۾ رلندا نه ٿا ملي سگهن. اها سمجهاڻي انهيءَ تمام رواجي حالت سان خاص زور سان لاڳو ٿئي ٿي، جنهن ۾ آنَ جي روح جي حيواني نمائندي کي آخرين بيٽل آنَ ۾ لڪندو چپندو سمجهيو وڃي ٿو. ڇو ته لاباري وقت گهٽائي جهنگلي جانور جهڙوڪ سها، سهڙ ۽ تتر عام طرح سان لاباري جي واڌاري سان گڏوگڏ بيٽل آنَ جي آخرين ٽڪر ڏانهن ڌڪيا ويندا آهن ۽ اتان فقط اهڙي وقت ڀڄي نڪرندا آهن، جڏهن اهو آخرين آنَ وڍيو ويندو آهي. اها ڳالهه اهڙي ته باقاعدگيءَ سان عمل ۾ ايندي آهي، جو لاباري لٽڻ وارا ۽ ٻيا آخرين بيٽل آنَ واريءَ جاءِ جي چوڌاري حلقو ٺاهي لٺين يا بندوقن سان مسلح ٿي بيهندا آهن،

جن سان اهي انهن جانورن کي انهيءَ وقت ماريندا آهن، جڏهن اهي ڪانن ۾ پنهنجي آخرين پناهگاه مان ٽپ ڏيئي نڪرندا آهن. هاڻي، قديم دور جي هڪ وحشي انسان کي، جنهن کي جادوءَ رستي شڪل و صورت جون تبديليون ڪرڻ بلڪل اعتبار جو ڳي حقيقت معلوم ٿئي ٿي، هيءَ ڳالهه قدرتي طور هڪ تسليم ٿيل حقيقت معلوم ٿئي ٿي ته آنَ جو روح، جنهن کي بيٽل آنَ ۾ سندس گهر مان تڙي ڪڍيو وڃي ٿو، انهيءَ جانور جي صورت ۾ فرار ٿئي ٿو، جنهن کي بيٽل آنَ جي آخرين ٽڪر مان عين انهيءَ مهل ڊوڙندي ڏٺو وڃي ٿو، جڏهن اهو لاباري واري جي ڏانڻي جي هڪ ڏڪ سان وڍجي عيب ڪري ٿو. اهڙيءَ طرح آنَ جي روح جي جانور سان شناخت، سندس ڪنهن اجنبي راهگير سان شناخت سان مشابهت رکندڙ آهي."

جهڙيءَ طرح ڪنهن اجنبي راهگير جو لاباري واريءَ ٻنيءَ يا ڳاهه جي ميدان جي پرسان اوچتو پرگهٽ ٿيڻ، هڪ وحشي انسان جي خيال ۾ ڪيس آنَ جي روح جي حيثيت ۾ شناخت ڪرڻ لاءِ ڪافي آهي، جو ڪيس وڍيل يا ڳاهيل آنَ مان فرار ٿيندو نظر اچي ٿو، ساڳيءَ طرح وڍيل آنَ مان نڪرندي ڪنهن جانور جو ناگاه ظاهر ٿيڻ، ڪيس آنَ جي روح سان شناخت ڪرڻ لاءِ ڪافي آهي، جو انهيءَ وقت پنهنجي تباه ٿيل گهر مان فرار ٿي رهيو هوندو آهي. اهي ٻئي شناختون ايتري قدر ته مشابهت رکندڙ آهن، جو انهن جي سمجهاڻي ڏيڻ جي ڪوشش ۾ ڪين هڪ ٻئي کان مشڪل ئي علحده ڪري سگهبو. انهن ساڻهن کي، جيڪي پوئينءَ شناخت جي سمجهاڻيءَ لاءِ اسان جي هتي پيش ڪيل اصول کان علاوه ٻئي ڪنهن اصول جي تلاش ۾ آهن، تن کي هيءَ حقيقت ثابت ڪرڻي پوندي ته سندن نظريو اول الذڪر شناخت سان پڻ لاڳو آهي.

باب اوڻونجاهون

قديم نباتاتي ديوتائون حيواني صورت ۾

۱- ڊيئونيسس ڀڪر ۽ ڏاند جي صورتن ۾: انهيءَ ڳالهه جي اسين ڪٿي ڪهڙيءَ طرح به سمجهائي ڏيون، اها حقيقت پنهنجيءَ جاءِ تي قائم آهي ته ڪڙمين جي لوڪ-آڪاڻين ۾ آن جي روح جو عام طور حيواني صورت ۾ تصور ڪيو ويو آهي ۽ ڪيس انهيءَ ئي صورت ۾ پيش ڪيو ويو آهي. ڇا، اها حقيقت انهيءَ تعلق کي نه سمجهائي سگهندي، جنهن ۾ ڪي خاص جانور قديم زماني جي نباتاتي ديوتائن، جهڙوڪ ڊيئونيسس، ڊيميٽر، ائڊونس، اتيس ۽ اوسيرس سان منسلڪ هئا؟

اچو ته پلا ڊيئونيسس سان ابتدا ڪريون. اسين ڏسي آيا آهيون ته ڪيس ڪڏهن ڀڪر ۽ ڪڏهن ڏاند جي صورت ۾ پيش ڪيو ويندو هو. ڀڪر جي صورت ۾ ڪيس پئنس، سٽايرس ۽ سائلينيوسس جهڙن ننڍن ديوتائن کان مشڪل ئي علحده ڪري سگهبو، جي سيئي ساڻس قريبي تعلق رکن ٿا ۽ جن سيني کي ڪم و بيش مڪمل طرح ڀڪرن جي صورت ۾ ڏيکاريو ويو آهي. چنانچه، پئن کي صنم سازيءَ ۽ تصويرن ۾ باقاعده طور ڀڪر جي شڪل ۽ ٽنگن سان ڏيکاريو ويندو هو. سٽايرس کي ڀڪر جي نوڪدار ڪنن ۽ ڪڏهن ڪڏهن شاخ دار سنگن ۽ ننڍن پڇن سان چاپيو ويندو هو. ڪڏهن ڪڏهن ته ڪين فقط

ٻڪر ڪوئيو ويندو هو، ۽ ڊراما ۾ سندن ڪردار اهي ماڻهو ادا ڪندا هئا، جي ٻڪرين جي ڪلن ۾ ملبوس هوندا هئا. سائلينيس کي تصويرن وغيره ۾ ٻڪريءَ جي ڪل ۾ ڊڪيل ڏيکاريو ويو آهي. ازانسواءِ، يوناني پئنس ۽ سئٽايرس جي اطالوي بدل، فانس، کي ٻڪريءَ جي پيرن ۽ ٻڪريءَ جي سنگن سان، اڌ ٻڪريءَ ۽ اڌ ماڻهوءَ جي صورت ۾ ڏيکاريو ويو آهي. وري، ٻڪريءَ جي صورت وارا اهي سيئي ننڍا ديوتائون، گهٽ يا وڌ صفائيءَ سان، ٻيلائي ديوتائن جي صورت وڃي اختيار ڪن ٿا. چنانچہ، آرڪيڊيا وارا پئن کي "ٻيلي جو آقا" سڏيندا هئا. سائلينيوسس وري وڻن جي پرين سان دوستي رکندو هو. فانس کي صاف طرح ٻيلن جي ديوتائن جا لقب ڏنا ويا آهن، ۽ سندن اها حيثيت، سلوانس ۽ سلوانيوسس سان سندن صحبت يا انهن سان سندن شناخت مان اڃا به زياده صاف طور ظاهر ٿي رهي آهي جي، جيئن سندن نالن مان واضح آهي، خود ٻيلن جا ديوتائون هئا. سڀ کان آخر، سائٽرس جي سائلينيوسس، فانس ۽ سلوانيوسس سان صحبت ثابت ڪري ٿي تہ سائٽرس پڻ ٻيلائي ديوتا هئا. ٻيلن جي انهن ٻڪريءَ جي صورتن وارن روحن جا شمال يورپ جي لوڪ-ڪتا ۾ به نعم‌البدل ملن ٿا. چنانچہ، روس جا ٻيلائي ارواح، جن کي "لجيشي" (لجيس معنيٰ ٻيلو) چيو وڃي ٿو، جزوي طور انساني صورت ۾ ظاهر ٿين ٿا، پر کين سنگ، ڪن ۽ ٽنگين ٻڪريءَ جون ٿين ٿيون. "لجيشي" پنهنجيءَ مرضيءَ مطابق قد وقامت ۾ تبديلي آڻي سگهي ٿو، جڏهن اهو ٻيلي ۾ گهمندو آهي، تڏهن ايڏو ڊگهو هوندو آهي، جيڏا وڻ، جڏهن ڪيتن ۾ گهمندو آهي، تڏهن اهو گاهہ جي ڊيگهہ کان زياده

اوچو ڪونہ هوندو آهي. ڪي "لجيشي" آن توڙي ٻيلي، ٻنهي جا روح آهن؛ لاباري ڪان اڳ اهي ڪانن جيڏا ڊگها ٿين ٿا، پر بعد ۾ انهن جو قد سُسي وڃي ناڙن جي ڊيگهہ جيترو رهي ٿو. انهيءَ سان، جيئن اسين مٿي چئي آيا آهيون، وڻن جي ارواح ۽ آنَ جي ارواح جي درميان جيڪو قريبي تعلق آهي، سو صاف ظاهر ٿئي ٿو ۽ اهو به واضح ٿئي ٿو تہ اهي ٻئي ڪهڙيءَ نہ آسانيءَ سان هڪ ٻئي ۾ ملي هڪ ٿي سگهن ٿا. ساڳيءَ طرح، فانس، حالانڪ ٻيلائي ارواح هئا، ان جي باوجود ماڻهن جو اهو اعتقاد هو تہ اهي فصلن جي واڌاري ۾ مدد ڪندا هئا. اسان اڳيئي ڏسي آيا آهيون تہ ڪيئن نہ لوڪ-رسم ۾ آنَ جي روح کي گهڻو ڪري ٻڪريءَ جي صورت ۾ ڏيکاريو ويو آهي. انهن سڀني حقيقتن جي مدنظر، پئنس، سئٽايرس ۽ فانس، جيئن مٿنهاريت دليل بازي ڪري ٿو، انهن ٻيلائي روحن جي دور دور تائين ڦهليل طبقي سان وابستہ آهن، جن جو ٻڪرين جي صورت ۾ تصور ڪيو ويو آهي. نباتات جي ديوتا جي تخيل ۾، جيڪو خود انهيءَ نباتات تي پلي ٿو، جنهن جو اهو مظهر آهي، جيڪو اختلاف آهي، سو اهڙو آهي، جو هڪ وحشيءَ جي دماغ ۾ آسانيءَ سان نہ ٿو اچي سگهي. اهڙا اختلاف انهيءَ حالت ۾ رونما ٿين ٿا، جڏهن ديوتا جي نباتات اندر موجود گيءَ جو خيال ختم ٿئي ٿو ۽ ڪيس نباتات جو مالڪ يا آقا تصور ڪيو وڃي ٿو، ڇو تہ نباتات جي مالڪيءَ جي تصور مان قدرتي طور آن تي پلڻ جو خيال جنم وٺي ٿو. ڪڏهن ڪڏهن آنَ جي روح کي، جنهن کي ابتدا ۾ آنَ اندر موجود سمجهيو وڃي ٿو، بعد ۾ آنَ جو مالڪ تصور ڪيو وڃي ٿو، جو آن تي پلي ٿو ۽ جنهن کي آنَ

کان محروم ڪري غريب ۽ مفلس ڪيو وڃي ٿو. چنانچہ، ڪيس گهڻو ڪري "غريب ماڻهو" يا "غريب عورت" سمجهيو ويندو آهي. ڪن موقعن تي پوئينءَ ستيءَ کي ٻنيءَ تي "غريب پوڙهيءَ زال" يا "پوڙهيءَ رائي-عورت" لاءِ ٻيٽل چڏي ڏنو ويندو آهي.

چنانچہ، ٻيلائي روحن جي ٻڪرين جي صورت ۾ نمائندگي دور دور تائين ڦهليل، ۽ قديم دور جي وحشي انسان جي دماغ لاءِ فطرتي، معلوم ٿئي ٿي. ان ڪري، جڏهن اسان کي معلوم ٿئي ٿو— جيئن اڳي ئي معلوم ٿي چڪو آهي تہ ڊيئونيسس، وڻن جي ديوتا، کي ٻڪريءَ جي صورت ۾ ڏيکاريو وڃي ٿو، تڏهن اسين هن فيصلي ڪرڻ کان سواءِ رهي نہ ٿا سگهون تہ اها نمائندگي سندس وڻن جي ديوتا هئڻ جي اصلي نوعيت جو محض هڪ جز آهي ۽ اها سمجهاڻي ٻن مختلف ۽ جداگانہ پوچائڻ جي اشتراڪ مان نہ ٿي ڏيئي سگهجي، جن منجهان هڪ ۾ اهو اصل حالت ۾ وڻن جي حيثيت ۾ ظاهر ٿيو ۽ ٻيءَ ۾، ٻڪر جي صورت ۾.

ڊيئونيسس کي، اسان جيئن ڏٺو آهي، ڏاند جي صورت ۾ پڻ تصور ڪيو ويو هو. هن کان اڳ جيڪي ڪجهہ ٿي گذريو آهي، تنهن مان قدرتي طور اسان کي هيءَ اميد پيدا ٿئي ٿي تہ هن جو ڏاند وارو روپ سندس نباتات واريءَ حيثيت جي اظهار جو هڪ ٻيو طريقو هوندو، خاص طرح هن ڪري، جو اتر يورپ ۾ ڏاند آنَ جي روح جو هڪ عام نمائندو آهي، ۽ ايلوسيس جي اسرارن ۾ ڊيئونيسس جو ڊيميٽر ۽ پرسيفون سان جيڪو قريبي تعلق آهي، سو ڏيکاري ٿو تہ ڪم از ڪم سندس نوعيت زرعي آهي.

هاڻي، جيڪڏهن هيءَ ڳالهہ ڏيکاري سگهجي تہ ڊيئونيسس جي سائن سوڻن کان سواءِ ٻين حالتن ۾ ٻہ، قديم زماني جا ماڻهو

ڏاند کي نباتات جي روح جي نمائندي طور ذبح ڪندا هئا، تہ متئين نظريي جي صحت جو امڪان اڃا بہ ڪجهہ قدر زياده ٿي پوندو. معلوم ٿئي ٿو تہ اهي اٿينس واريءَ قرباني ۾، جيڪا ”ڏاند جي قتل“ (بوفونيا) جي نالي سان مشهور آهي، ائين ڪندا هئا. اها قرباني، گهڻو ڪري، جون مهيني جي آخر ڌاري يا جولاءِ جي شروعات ۾ ڪئي ويندي هئي، يعني انهيءَ وقت ڌاري، جڏهن اتيڪا ۾ ڳاهہ ذري گهٽ پورو ٿيڻ وارو هوندو آهي. روايت مطابق انهيءَ قرباني جو رواج خشڪ سالي ۽ قحط جي خاتمي آڻڻ لاءِ وڌو ويو، جنهن انهيءَ ملڪ کي ڪجهہ عرصي کان وٺي مصيبت ۾ مبتلا ڪيو هو. انهيءَ قرباني سان جيڪي ساٺ سوڻ وابستہ هئا، سي هيٺ ڏجن ٿا. ڪٽڪ سان ملڻ جو يا منجهانئن ٺهيل مانيون، ائڪروپولس تي، زيوس پوليئس ديوتا جي ڪنجهي واري قربانگاه جي چوڌاري ڏاندن کي ڦيرايو ويندو هو ۽ انهن مان جيڪو بہ ڏاند قربانگاه ڏانهن وڌي، اتي رکيل نذرانو کائيندو هو، تنهن کي قربان ڪيو ويندو هو. جنهن ڪهاڙي ۽ چاقوءَ سان ڏاند کي ذبح ڪيو ويندو آهي، تن کي اڳواٽ انهيءَ پاڻيءَ سان تيز ڪيو ويندو هو، جو ڪنواريون پاڻ ڪٽي ايندڙيون هيون، جن کي ”پاڻي ڍوئيندڙ“ سڏيو ويندو هو اوزارن کي، پوءِ، تيز ڪيو ويندو هو ۽ اهي ڪاسائيءَ جي هٿ ۾ ڏنا ويندا هئا، جو ڏاند کي ڪهاڙي جي ڏڪ سان هيٺ ڪيرائيندو هو، ۽ پوءِ چڻو چاقوءَ سان سندس گردن وڍيندو هو. پهريون ڪاسائي جيئن ئي ڏاند کي هيٺ ڪيرائيندو هو، تيئن ئي ڪهاڙو اڇلائي، ميدان مان وٺي پڇندو هو ۽ جيڪو ماڻهو انهيءَ ڏاند جي گردن وڍيندو هو، سو بہ شايد ڪاسائيءَ جو نقل ڪندو هو. انهيءَ وچ ۾، ڏاند جي

ڪل لاٽي ويندي هئي ۽ جيڪي به ماڻهو آتي موجود هوندا هئا، سي اُن جي گوشت مان حصو ڪٽندا هئا. پوءِ ڏاند جي چمڙي کي گاهه سان ڀري، سبيو ويندو هو ۽ ڏاند جي بوتي کي سندس تنگن تي بيهاري، پاڇاريءَ ۾ ٻڌو ويندو هو، جڻ ته اهو هر ڪاهي رهيو هو. اُن ڪان پوءِ قديم عدالت ۾، جنهن جي صدارت "بادشاه" (جيئن ڪيس سڏيو ويندو هو) ڪندو هو، هن فيصلي ڪرڻ لاءِ مقدمو هلايو ويندو هو ته ڏاند کي ڪنهن قتل ڪيو. جيڪي ڪنواريون چوڪريون پاڻي ڀري آيون هيون، سي انهن ماڻهن تي تهمت رکنديون هيون، جن ڪهاڙو ۽ چاقو تيز ڪيو هو؛ جن ماڻهن ڪهاڙي ۽ چاقوءَ کي تيز ڪيو هو، سي وري انهن ماڻهن تي الزام ڌريندا هئا، جن اهي اوزار ڪاساين جي سپرد ڪيا هئا؛ جن ماڻهن اهي اوزار ڪاساين جي حوالي ڪيا هئا، سي وري ڪاساين کي سورد الزام ٺهرائيندا هئا؛ ۽ ڪاسائي، آخرڪار، ڪهاڙي ۽ چاقوءَ تي الزام مڙهيندا هئا، جن کي ڏوهاري ٺهرائي، موت جي سزا ڏني ويندي هئي. پوءِ ڪهاڙي ۽ چاقوءَ کي سمنڊ ۾ اڇلايو ويندو هو.

انهيءَ قرباني جي نالي، — "ڏاند جو قتل" — ۽ اُنهن ماڻهن جي طرفان، جن‌جو ڏاند جي ذبح ۾ هٿ شامل هوندو هو، ٻين جي مٿان الزام مڙهڻ جي ڪوشش، ڏوهارين تي رسمي مقدمو ۽ ڪهاڙي يا چاقوءَ يا ٻنهي کي سزا ڏيڻ مان ثابت ٿئي ٿو ته ڏاند کي، نه فقط قرباني جو جانور تصور ڪيو ويندو هو، جو ديوتا کي نذراني طور پيش ڪيو ويندو هو. پر خود ڏاند کي اهڙو مقدس جانور پڻ سمجهيو ويندو هو، جنهن کي ذبح ڪرڻ هڪ عظيم گناه يا قتل سمجهيو ويندو هو. انهيءَ ڳالهه جي ثابتي "وئرو" جي هن بيان مان ملي رهي آهي ته اڳئين زماني ۾ اتيڪا

۾ ڏاند کي ذبح ڪرڻ اهڙو گناهه تصور ڪيو ويندو هو، جنهن جي پاداش ۾ ڏوهاريءَ کي موت جي سزا ملندي هئي. قرباني جي جانور کي منتخب ڪرڻ جي طريقي مان معلوم ٿئي ٿو ته جيڪو ڏاند آن ڇڪيندو هو، تنهن کي آن جو ديوتا تصور ڪيو ويندوهو، جو پنهنجيءَ شيءَ جو قبضو حاصل ڪندوسمجهيو ويندو هو. انهيءَ معنيءَ مفهوم جي پڻيرائي هيٺينءَ رسم مان ٿي رهي آهي. آرلينس ضلعي ۾، بيوس وٽ، چوويهين يا پنجويهين اپريل تي، پلال مان ماڻهوءَ جو هڪ بوتو ٺاهيو ويندو آهي، جنهن کي "وڏو مونڊارڊ" سڏيو ويندو آهي. ڇو ته اتان جا ماڻهو چوندا آهن ته پڙهو "مونڊارڊ" هينئر مري ويو آهي ۽ ڪين هڪ نئين "مونڊارڊ" بنائڻ جي ضرورت آهي. پلال جي انهيءَ ماڻهوءَ کي ڏاڍيءَ سنجيدگيءَ سان جلوس جي صورت ۾ سجي ڳوٺ جي گهٽين ۾ ڦيرايو ويندو آهي، جنهن کان پوءِ ڪيس صوفن جي قديم ترين وڻ مٿان رکيو ويندو آهي. اهو تيسين اتي رهندو آهي، جيسين صوفن جو فصل گڏ ڪيو ويندو آهي، جنهن کان پوءِ ڪيس هيٺ لاهي، پاڻيءَ ۾ اڇلايو ويندو آهي، يا وري ڪيس ساڙي، سندس رک پاڻيءَ ۾ اڇلائي ويندي آهي. پر، جيڪو ماڻهو وڻ مان پهريون صوف پٽيندو آهي، تنهن کي "وڏو مونڊارڊ" جو خطاب ورثي طور ملندو آهي. هتي، پلال جو اهو بوتو، جنهن کي "وڏو مونڊارڊ" سڏيو ويندو آهي ۽ جنهن کي بهار جي موسم ۾ صوفن جي قديم ترين وڻ تي رکيو ويندو آهي، سو وڻ جي روح جي نمائندگي ڪري ٿو جو، سياري ۾ مري وڃي ٿو ۽ جڏهن صوفن جو نئون پور شاخن تي ظاهر ٿئي ٿو، تڏهن وري زنده ٿئي ٿو. چنانچه، جيڪو ماڻهو وڻ مان پهريون صوف پٽي ٿو ۽

اهڙيءَ طرح "وڏي موندارڊ" جو خطاب حاصل ڪري ٿو، تنهن کي لازمي طور وڻ جي روح جو نمائندو سمجهڻ گهرجي. قديم نسل واريون قومون ڪنهن به سالياني فصل جي پهرئين ميوي کي تيسين چکڻ لاءِ آماده نه ٿينديون آهن، جيسين اهي انهن کي ڪن سائن سوڻن يا رسمن جي ادا ڪرڻ سان، عام طور ڪائڻ لاءِ سلامتيءَ ۽ نيڪ نتيجي وارو نه ڪنديون آهن. انهيءَ انديشي جو سبب هن اعتقاد ۾ پوشيده معلوم ٿئي ٿو ته اهي قومون پهرئين ميوي کي يا ديوتا جي شخصي ملڪيت سمجهنديون آهن يا وري منجهس خود ديوتا جو واسو سمجهنديون آهن. تنهن ڪري، جڏهن به ڪنهن ماڻهوءَ يا جانور کي پهرين مقدس ميون کي بيباڪائيءَ سان پنهنجي استعمال ۾ آڻيندو ڏٺو ويندو آهي، تڏهن انهيءَ ماڻهوءَ يا جانور کي، لازمي طور، انساني يا حيواني صورت ۾ خود اهو ديوتا سمجهيو ويندو آهي، جو اهڙيءَ طرح پنهنجو حق حاصل ڪري رهيو هوندو آهي. اٿينس واريءَ قربانيءَ جو وقت، جو گاهه جي ختم ٿيڻ جي قريب هوندو هو، ٻڌائي ٿو ته اهڙا ڪٽڪ ۽ اهي جَوَ جيڪي قربان گاهه تي رکيا ويندا هئا، سي لاباري جي وقت جا نذرانه هوندا هئا، ۽ بعد واري طعام جي مقدس نوعيت- جنهن ۾ سڀئي حاضرين مقدس جانور جي گوشت کائڻ ۾ شريڪ ٿيندا هئا- ڪيس جديد يورپ جي لاباري وارين دعوتن جي متوازي بڻائي ٿي جنهن ۾، جئين اسين ڏسي آيا آهيون، سڀئي لايارا انهيءَ جانور جو گوشت کائيندا آهن، جيڪو ان جي روح جي نمائندگي ڪندو آهي. وري اها روايت، ته انهيءَ قربانيءَ جي رسم خشڪ ساليءَ ۽ قحط کي ختم ڪرڻ لاءِ رائج ڪئي ويئي هئي، هن

نظريي جي حق ۾ آهي ته اها لاباري جي وقت جي تقريب هئي. آنَ جي روح جي دوباره زندگي حاصل ڪرڻ جي رسم جي مشابهت، جنهن جي ادائگي ڍڳي جي بوتي کي ڪڙي ڪرڻ ۽ ڪيس هَرَ لاءِ پاچاريءَ ۾ وجهڻ سان ڪئي وڃي ٿي، وڻ جي روح جي شخصي نمائندي، يعني "وحشي ماڻهو" جي صورت ۾ دوباره زندگي حاصل ڪرڻ جي رسم سان ڪري سگهجي ٿي.

ڍڳو دنيا جي ٻين حصن ۾ به آنَ جي روح جي نمائندي جي حيثيت ۾ نظر اچي ٿو. گائنا ۾، گريٽ بسام وٽ، سٺي فصل حاصل ڪرڻ لاءِ هر سال ٻه ڍڳا ذبح ڪيا ويندا آهن. قرباني جيڪڏهن موٽر ٽيٽي آهي، ته پوءِ ڍڳن کي روئڻ گهرجي. تنهن ڪري، ڳوٺ جون سڀئي عورتون ڍڳن جي سامهون ويهي هن قسم جو راڳ آلاپينديون آهن، "ڍڳو روئيندو، ها، اهو روئيندو!" رکي رکي، عورتن مان هڪ چٽي ڍڳن جي چوڌاري گهمندي سٽائن، خاص طرح سندن اکين سٽان، ڪجيءَ جو شراب اڇلائيندي رهندي آهي. ڍڳن جي اکين مان جڏهن ڳوڙها وهڻ لڳندا آهن تڏهن ماڻهو نچندا آهن ۽ خوش ٿي، هيئن ڳائيندا آهن ته "ڍڳو روئي ٿو! ڍڳو روئي ٿو!" پوءِ ته مرد ڍڳن جا پڇ پڪڙي، انهن کي هڪ ئي ڏڪ سان وڍي ڇڏيندا آهن. ماڻهن جو اعتقاد آهي ته جيڪڏهن اهي پڇ هڪ ڏڪ سان صفا نه وڍجي ويندا، ته انهيءَ سال جي دوران ۾ ملڪ سٽان ڪا وڏي آفت نازل ٿيندي. انهن ڍڳن کي پوءِ ذبح ڪيو ويندو آهي ۽ سندن گوشت قوم جا سردار کائيندا آهن. هتي، ڍڳن جا ڳوڙها، ڪونڊ ۽ ازٽيڪس قبيلن وارن جي قربانيءَ وارن ماڻهن وانگر، شايد مينهن وسائڻ جا ٽوٽا آهن. اسان اڳي ئي ڏٺو آهي ته آنَ جي پوئينءَ مٽ کي،

ڪڏهن ڪڏهن آنَ جي روح جو پڇ تصور ڪيو ويندو آهي. مٿرائي مذهب ۾ انهيءَ تخيل کي انهن مختلف بتن جي تصويرن جي صورت ۾ ظاهر ڪيو ويو آهي، جن ۾ مٿرائن کي ڏاند جي پٺيءَ تي اونڌو ٿيندو ڏيکاريو ويو آهي، جي سندس پاسيريءَ ۾ چاقو ٺوڪيندا نظر اچن ٿا، ڇو ته انهن يادگارن مان ڪن ۾، ڏاند جو پڇ وڃي ٿن ڪانن جي صورت ۾ ختم ٿئي ٿو ۽ انهن يادگارن منجهان هڪ ۾، ڏاند جي جسم ۾ چاقوءَ سان جيڪو زخم ڏيکاريو ويو آهي، تنهن مان رت جي بدران آنَ جا ڪانا نڪرندا ڏيکاريا ويا آهن. اهڙين تصويرن مان اسان کي يقيناً هيءَ راءِ قائم ڪرڻي پوي ٿي ته ڍڳي کي، جنهن جي قرباني مٿرائي مذهب جي سائن سوڻن ۾ اهم ڪردار ادا ڪندي هئي، ڪم از ڪم سندس هڪ صورت ۾، آنَ جي روح جو اوتار سمجهيو ويندو هو.

آنَ جي روح جي نمائندن ۾ ڍڳو اڃا به زياده صفائيءَ سان انهيءَ رسم ۾ نظر اچي ٿو، جا موسم بهار جي استقبال ڪرڻ خاطر چين جي سيني صوبن ۽ ضلعن ۾ ادا ڪئي ويندي آهي. موسم بهار جي پهرين ڏينهن تي، جو گهڻو ڪري ٽينءَ يا چوٿينءَ فبروريءَ تي هوندو آهي، ۽ جو نئين چيني سال جو شروعاتي ڏينهن به هوندو آهي، شهر جو گورنر يا پوليس عملدار جلوس جي صورت ۾ شهر جي مشرقي دروازي ڏانهن ويندو آهي ۽ اتي "خدائي- مالدار" جي حضور ۾ قرباني پيش ڪندو آهي، جنهن کي انساني جسم مٿان ڍڳي جي ڳچيءَ سان ڏيکاريو ويندو آهي. انهيءَ موقعي لاءِ ڳئونءَ، ڍڳي يا سينهن جو هڪ وڏو مجسمو اڳيائي تيار ڪيو ويندو آهي ۽ اهو مشرقي دروازي جي ٻاهران، زراعت جي سيني اوزارن سميت، بيهاريو ويندو آهي. اهو بوتو مختلف رنگن جي ڪاغذن مان هڪ پنجري مٿان ٺاهيو ويندو آهي ۽ اهو گهڻو

ڪري، يا تہ ڪو انڌو ماڻهو ٿاهيندو آهي، يا وري اهڙي ماڻهوءَ جي هدايتن موجب تيار ڪيو ويندو آهي، جو سوئن ماڻهن جي روحن سان همڪلاميءَ جي دعويٰ ڪندو آهي. ڪاغذ جا مختلف رنگ ايندڙ سال جي نوعيت جي اڳڪٿي ڪندا آهن: جيڪڏهن سرخ رنگ گهڻو هوندو آهي، تہ گهڻيون باهيون لڳنديون، اچو، تہ ٻوڙيون ۽ برساتيون جام ٿينديون، ۽ ساڳيءَ طرح ٻين رنگن جو ڪوئہ ڪو مطلب ڪڍيو ويندو آهي. شاهي چيني سول سروس جا عملدار ڏڳي جي چوڌاري آهستي آهستي گهمندا آهن ۽ هرقدم تي انهيءَ کي مختلف رنگن جي لٽين سان سخت مار ڪڍندا آهن. ڪاغذ جي ٽڪرن کي پوءِ باهہ لڳائي ويندي آهي ۽ پوءِ ڪاغذن جي ٻرندڙ ٽڪرن کي هٿ ڪرڻ لاءِ وٺ پڪڙ شروع ٿيندي آهي، ڇاڪاڻہ ماڻهن جو اهو اعتقاد آهي تہ جنهن کي ٻہ انهن مان ڪو هڪ ٽڪر ملي ويندو، سو سڄي سال جي دوران ۾ يقيناً خوش نصيب ٿيندو. پوءِ هڪ جيئري مينهن ذبح ڪئي ويندي آهي، جنهن جو گوشت انهن عملدارن ۾ تقسيم ڪيو ويندو آهي. هڪ روايت موجب، ڏاند جو بوتو مٽيءَ سان ٿاهيو ويندو آهي ۽ جڏهن گورنر ڪيس مار ڪڍي بس ڪندو آهي، تڏهن ماڻهو مٽس سنگباري ڪندا آهن، تانجو اهو ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويندو آهي، "جنهن مان انهن کي سڪر سٽائيءَ واري سال جي توقع ٿيندي آهي." هتي آنَ جي روح جي نمائندگي بلڪل صاف طرح آنَ سان ڀريل ڏڳي جو مجسمو ڪري ٿو، جنهن جي ٽڪرن مان آباديءَ ۽ آسودگيءَ جي دور جي اميد رکي وڃي ٿي.

انهن سيني ڳالهين جي مدنظر اسين هيءُ فيصلو ڪري سگهون ٿا تہ "ٻڪر" ۽ "ڏڳي"، ٻنهي جي حيثيت ۾، ڊيئونيسس

خاص طور نباتات جو ديوتا هو. زنده "ڍڳي" يا "ٻڪر" کي ڊيئونيسس جي سائن سوٽن وقت چيرڻ ڦاڙڻ جي رسم تي، ٿي سگهي ٿو ته چين ۽ اتر يورپ واريون اهي رسمون، جن جو مٿي ذڪر ڪيو آهي، شايد ڪجهه روشني وجهن. انهيءَ جانور کي ائين ئي ٽڪر ٽڪر ڪيو ويندو هو، جيئن ڪونڊ قبيلي وارن جي رسم ۾ قرباني‌ءَ واري ماڻهوءَ کي ذرو ذرو ڪيو ويندو هو، سو فقط هن لاءِ ته جيئن پوڄارين مان هرهڪ، ديوتا جي زندگي بخشيندڙ ۽ آباديءَ جي اثر جو حصو حاصل ڪري. گوشت تبرڪ طور ڪچو ڪاڌو ويندو هو ۽ اسين هيءُ قياس به ڪري سگهون ٿا ته منجهانئس ڪجهه حصو ٻنين ۾ دفن ڪرڻ يا ٻئي ڪنهن اهڙي ڪم ۾ استعمال ڪرڻ لاءِ گهر به نيون ويندو هو، ته جيئن نباتات جي ديوتا جي تيزيءَ جو اثر زمين جي ميون ۾ منتقل ٿي سگهي. ڊيئونيسس جي دوباره زنده ٿيڻ جو ڊراما، جنهن جو سندس ڏنڊ ڪتاب بيان ڪيو ويو آهي، ذبح ٿيل ڏاند جي ڪل ۾ پلال پرڻ ۽ ڪبس بيهارڻ سان اهڙيءَ طرح ادا ڪيو ويندو هو، جيئن اٿيسس واري "بوفونيا" ۾ ڪيو ويندو هو.

٢- **ڊيميٽر، سوئر ۽ گهوڙو:** هن ڪان پوءِ آنَ جي ديويءَ ڊيميٽر ڏانهن متوجه ٿيندي ۽ هيءَ حقيقت ياد رکندي ته يورپي لوڪ-آڪاڻين ۾ سوئر آنَ جي روح جو عام نمائندو آهي، اسان کي هينئر هيءُ سوال پڇڻ گهرجي ته ڇا سوئر، جنهن جو ڊيميٽر سان ايتريقدر قريبي تعلق هو، اصل ڪان وڏي حيواني صورت ۾ خود ديوي ته ڪونه هو؟ سوئر اِنهيءَ ديويءَ لاءِ مقدس جانور هو، فنڪاريءَ جي شاهڪارن ۾ ڪيس سوئر کي گود ۾ ڪڻندي يا سندس صحبت ۾ گڏ ڏيکاريو ويو آهي؛ ۽ سوئر کي سندس اسرارن ۾ باقاعدگيءَ

سان قربان ڪيو ويندو هو، جنهن لاءِ اهو سبب ڄاڻايو ويندو هو ته سوئر اناج ڪي نقصان رسائي ٿو ۽ ان ڪري اهو ديويءَ جو دشمن آهي. پر هڪ دفعو، جڏهن ڪنهن جانور کي ديوتا جي صورت ۾ يا ڪنهن ديوتا کي جانور جي صورت ۾ تصور ڪيو ويو آهي، تڏهن ڪڏهن هيئن به ٿيو آهي، جيئن اسين ڏسي آيا آهيون، ته اهو ديوتا پنهنجي حيواني صورت لاهي اڇلائيندو آهي ۽ خالص انساني صورت وارو ٿي پوندو آهي، ۽ اُن ڪان پوءِ انهيءَ جانور کي، جنهن کي پهريائين ديوتا جي حيثيت ۾ ذبح ڪيو ويو هو، تنهن کي ديوتا سان دشمني رکڻ جي سبب ڪري سندس حضور ۾ هڪ قربان ڪيل جانور تصور ڪرڻ شروع ڪيو وڃي ٿو. مختصر طور ڪٿي ڇڏجي ته ديوتا کي پنهنجي ئي حضور ۾ هن سبب ڪري قربان ڪيو وڃي ٿو ته اهو پنهنجو پاڻ دشمن آهي. ڊيئونيسس سان اهائي حالت ٿي هئي ۽ ممڪن آهي ته ڊيميٽر سان پڻ اهائي تعدي ٿي هجي؛ درحقيقت، سندس تقريبن سان هڪ، ٿيسموفوريا، جي سائن سان ثابت ٿئي ٿو ته اوائل ۾ سوئر خود اَنَ جي ديويءَ، ڊيميٽر يا سندس ڌيءَ، ۽ نعم‌البدل، پرسيفون، جي شخصيت جو مظهر هو. ائٽڪ ٿيسموفوريا موسم‌خزان جي هڪ تقريب هوندي هئي، جا آڪٽوبر مهيني ۾ فقط عورتن طرفان ملهائي ويندي هئي ۽ جنهن ۾ پرسيفون (يا ڊيميٽر) جي عالم زيرين ۾ نزول تي ماتم ۽ سوئن وٽان سندس واپسيءَ تي خوشيءَ جو اظهار ڪيو ويندو هو. چنانچه، "نزول" ۽ "عروج" جو لفظ مختلف مفهوم سان انهيءَ تقريب جي پهرين، ۽ "ڪئليجينيا" (سهڻي ڇاول) جو نالو ساڳيءَ تقريب جي ٽين ڏينهن سان لاڳو ڪيو ويندو هو. هاڻي، ٿيسموفوريا جي تقريب

تي سوئرن، اتي جي مانين ۽ "پائين" وڻن جي تارين کي "ڊيميٽر ۽ پرسيفون جي ڪنڊن ۾"، جي مقدس غارون يا بهرا معلوم ٿين ٿا، اچلائڻ جو رواج هوندو هو. چيو وڃي ٿو ته انهن غارن يا بهرن اندر نانگ هوندا هئا، جي انهن غارن جي حفاظت ڪندا هئا ۽ انهن سوئرن جي گوشت جو اڪثر حصو، ۽ اتي جون مانيون ڪائي ڪپائيندا هئا، جي انهن ۾ اچلايا ويندا هئا. بعد ۾ - شايد ٻئي ساليانی ميلي تي - سوئرن، مانين ۽ "پائين" وڻن جي شاخن جي سڙيل ۽ بدبودار بچت اهي عورتون مٽي ڪڍي ايندیون هيون، جن کي "ڊوئيندڙ" سڏيو ويندو هو ۽ جي ٽن ڏينهن تائين رسمي پاڪائي رکي، انهن غارن اندر هيٺ لهنديون هيون ۽ هٿن سان تاڙيون وڄائي، نانگن کي ڊيڄاري، اها بچت مٽي ڪٽي ايندیون هيون ۽ قربان گاه تي رکنديون هيون. جنهن کي به انهيءَ سڙيل گوشت ۽ مانين جو ڪو ٽڪر ملي ويندو هو ۽ جيڪو به انهن کي پنهنجي ٻج سان گڏ ٻنيءَ ۾ پوکيندو هو، تنهن کي اهو يقين رهندو هو ته سندس فصل ڀلو ۽ ڀرپور ٿيندو.

ٿيسموفوريا جي قديم ۽ بي ڊولن سائن سوڻن جي سمجهائڻ لاءِ هيٺين ڏند ڪتا ٻڌائي ويندي هئي. جنهن وقت پلوٽو پرسيفون کي ڀڄائي ڪٽي ٿي ويو، عين انهيءَ وقت يوبيوليس نالي سوئرن جو ڏنار انهيءَ جاءِ تي اتفاق سان پنهنجو سوئرن جو ڏڻ چاري رهيو هو ۽ سندس ڏڻ انهيءَ ڪڏ ۾ ڦاسي پيو هو، جنهن ۾ پلوٽو پرسيفون کي وٺي هيٺ غائب ٿي ويو هو. چنانچه، ٿيسموفوريا تي يوبيوليس جي سوئرن جي گمشدگيءَ جي يادگار ملهائڻ لاءِ سال بسال ڪڏن ۾ سوئر اچلايا ويندا هئا. انهيءَ مان هيءَ ڳالهه

ثابت ٿي رهي آهي ته ٽيسموفوريا تي بهرن ۾ سوئرن اچلائڻ جو رواج، پرسيفون جي عالم زيرين ۾ نزول جي ڊرامائي پيشڪش جو هڪ حصو هو، ۽ جيئن ته پرسيفون جو ڪوڊ مجسمو ڪڏن ۾ ڪونه اچلايو ويندو هو، تنهن ڪري اسين هيءَ قياس ڪري سگهون ٿا ته سوئرن جو نزول ديويءَ جي نزول جو ڪو شراڪتي حصو ڪونه هو، پر اهو خود ديويءَ جو نزول هو. مختصر طور ته سوئر خود پرسيفون هئا. بعد ۾، جڏهن پرسيفون يا ڊيميٽر (جو ته ٻئي هڪ ئي آهن) انساني صورت اختيار ڪئي، تڏهن سندن تقريب تي سوئرن کي غارن ۾ اچلائڻ جي رسم لاءِ ڪين ڪونه ڪو سبب ڳولي ڪڍڻو پيو، ۽ اهو سبب هيئن چئي ڏنو ويو ته جڏهن پلوٽو پرسيفون کي اغوا ڪري ڀڄي ويو، تڏهن انهيءَ جاءِ تي ڪجهه سوئر چري رهيا هئا، جن کي ساڻس گڏ زمين ڳڙڪائي ويئي. ظاهر آهي ته اها ڳالهه آنَ جي روح جي سوئر جي صورت واري قديم نظريي ۽ سندس انساني خصائل واريءَ ديويءَ جي صورت واري جديد نظريي جي درميان حائل ٿيل خليج کي پُر ڪرڻ لاءِ زوريءَ ٺاهيل ۽ هڪ بي ڍنگي ڪوشش آهي. قديم نظريي جو ڪجهه نشان هن ڏنڊ ڪتا ۾ باقي رهجي ويو ته جڏهن مغموم ماءُ غائب ٿيل پرسيفون جي نشانن لاءِ جستجو ڪري رهي هئي، تڏهن گم ٿيل ديويءَ جي پيرن جا نشان سوئر جي ڪرن جي نشانن سان ميڙجي ويا هئا. اسين هيءَ قياس ڪري سگهون ٿا ته اصل ۾ سوئر جي ڪرن جا نشان خود پرسيفون ۽ ڊيميٽر جي پيرن جا نشان هئا. آنَ سان سوئر جي قريبي تعلق جو ڪجهه ڏنڊلو سماءُ هن ڏنڊ ڪتا جي پردي پٺيان پوشيده معلوم ٿي رهيو آهي ته سوئرن

جو ڏنار يوبيوليس ٽرپٽوليمس جو پاڻ هو، جنهن کي ڊيميٽر سيني کان پهريائين آنَ جو راز ڏنو هو. درحقيقت، انهيءَ ڳالهه جي هڪ روايت مطابق، يوبيوليس خود پنهنجي پاڻ، ٽرپٽوليمس، سان گڏ ڊيميٽر وٽان آنَ جو تحفو کيس پرسيفون جي انجام کان واقف ڪرڻ جي عيوضي ۾، بطور انعام، حاصل ڪيو هو. ازانسواءِ، هيءَ ڳالهه ذهن نشين ڪرڻ لازمي آهي ته ٽيسموفوريا وقت ائين معلوم ٿيندو آهي ته عورتن سوئر جو گوشت کاڌو هوندو آهي. جيڪڏهن آءٌ صحيح آهيان، ته پوءِ اهو طعام ضرور سنجيده نوعيت جو تبرڪ يا مقدس طعام هوندو، جنهن ۾ ديوتا جا پوڄاري سندس جسم جو ڪو حصو کائيندا هئا.

ٽيسموفوريا جي جهڙي سمجهاڻي ڏني ويئي آهي، آن جي مطابق انهيءَ تقريب جون شمال يورپ جي لوڪ- رسمن ۾ سائٽس مشابهت رکندڙ تقريبون ملن ٿيون، جن جو اڳي ئي بيان ڪيو ويو آهي. جهڙيءَ طرح ٽيسموفوريا تي- جا آنَ جي ديويءَ جي اعزاز ۾ موسم خزان جي تقريب هئي- سوئر جي گوشت جو ڪجهه حصو کاڌو ويندو هو ۽ ڪجهه حصو ايندڙ سال تائين غارن ۾ رکيو ويندو هو، جڏهن انهيءَ کي ٻاهر ڪڍي، پهلي فصل حاصل ڪرڻ لاءِ ٻج واري آنَ سان ملائي ٻنين ۾ پوکيو ويندو هو، تهڙيءَ ريت گرينوبل جي آس پاس جيڪا ٻڪري لاباري واريءَ ٻنيءَ تي ذبح ڪئي ويندي آهي، تنهن جي گوشت جو ڪجهه حصو لاباري واريءَ دعوت کي کاڌو ويندو آهي ۽ منجهانئس ڪجهه حصو آچار جي صورت ۾ ٻئي لاباري تائين محفوظ رکيو ويندو آهي، ساڳيءَ طرح، پوئليءَ وٽ جنهن ڍڳي کي لاباري واريءَ ٻنيءَ تي ذبح ڪيو ويندو آهي، تنهن جو ڪجهه

حصو لا باري وارا ڪائيندا آهن ۽ اُن جو ڪجهه حصو مصالحن ۾ وجهي ايندڙ بهار جي موسم ۾ ڀڄ پوکڻ جي پهرئين ڏينهن تائين شايد هن ارادي سان محفوظ رکيو ويندو آهي ته نئين سال جي ڀڄ سان ملايو وڃي يا اُن کي هر وارا ڪائين يا منجهانئس ڀيئي ڪم ورتا وڃن. ساڳيءَ طرح، ادوارهيليءَ وٽ لاباري وقت آخرين ستيءَ اندر جنهن ڪڪڙ کي ذبح ڪيو ويندو آهي، تنهن جا ڪنب ايندڙ بهار تائين رکيا ويندا آهن ۽ پوءِ انهن کي ڀڄ سان گڏ ٻنيءَ ۾ پوکيو ويندو آهي. ساڳيءَ طرح، "هيسي" ۽ ٻيننگين وٽ سوئرن جو گوشت "ائش - اربع" يا "ڪئنڊل ماس" ڏينهن کاڌو ويندو آهي ۽ هڏن کي ڀڄ پوکڻ واري وقت تائين رکيو ويندو آهي، جڏهن انهن کي زمين ۾ وڌو ويندوآهي يا وري گوٹيءَ ۾ رکيل ڀڄ سان ڪين ملايو ويندو آهي، ساڳيءَ طرح، پوئينءَ حالت ۾، آخرين ستيءَ ماڻهن نڪتل اُنُ ناتال تائين رکيو ويندو آهي ۽ ڪيس "يڊول - نر سوئر" جي صورت ڏني ويندي آهي، جنهن کان پوءِ بهار جي موسم ۾ ڀڄ پوکڻ واري وقت ڪيس ذرو ذرو ڪري ڀڄ جي اُنَ سان ملايو ويندو آهي. اهڙيءَ طرح، جيڪڏهن انهيءَ حقيقت کي عام طور ڪٿي بيان ڪجي، ته انهيءَ حالت ۾ اُنَ جي روح کي موسم خزان ۾ حيواني صورت ۾ ذبح ڪيو ويندو آهي، سندس گوشت جو ڪجهه حصو پوڄاري بطور تبرڪ ڪائيندا آهن ۽ اُن جو باقي حصو ڀڄ پوکڻ يا لاباري جي ايندڙ موسم تائين اُنَ جي روح جي قوتن کي قائم رکڻ يا ڪين دوباره زنده ڪرڻ لاءِ ضامن ۽ وعدي طور محفوظ رکيو ويندو آهي.

جيڪڏهن ڪي سخت مزاج ماڻهو هيءَ اعتراض ڪن ته

يوناني لوڪ ڊيميٽر ۽ پرسيفون کي ڪڏهن به سوئرن جي صورت ۾ موجود تصور نه ٿي ڪري سگهيا، تن کي هيءَ جواب ڏيڻ گهرجي، ته آرڪيڊيا ۾ فيگاليا جي غار اندر "ڪاري ڊيميٽر" جي هڪ تصوير نڪتل آهي، جنهن ۾ عورت جي بدن مٿان گهوڙي جو منهن ۽ بشڪون ڏيکاريل آهن. هڪ ديويءَ جي سوئر جي صورت ۾ ۽ گهوڙي جي منهن سان نڪتل ٻن تصويرن ۾ جيڪو وحشيپڻو ظاهر آهي، تنهن ۾ ڪو خاص فرق ڪونهي. فيگاليا واريءَ ڊيميٽر جي جيڪا روايت ٻڌائي ويندي آهي، تنهن سان ظاهر آهي ته جديد يورپ وانگر، قديم يونان ۾ به، آنَ جو روح جيڪي حيواني صورتون اختيار ڪندو هو، تن سان گهوڙي جو روپ هڪ هو. چيو ويندو هو ته پنهنجيءَ ڏيءَ لاءِ جستجو ڪندي، پوسيڊان جي نظرن کان دور ٿيڻ لاءِ، ڊيميٽر گهوڙيءَ جي صورت ڪٽي اختيار ڪئي ۽ هوءَ پوسيڊان جي خفي ڪندڙ منٿن کان ناراض ٿي، انتهائي افسرده حالت ۾ هڪ غار ۾ وڃي گوشه نشين ٿي، جا مغربي آرڪيڊيا جي مٿانهن پٽن ۾ فيگاليا کان زياده دور ڪانه هئي. سياه لباس ڍڪي، اتي هوءَ ايتري قدر گهٽي عرصي تائين ترسي، جو ڏرتيءَ جا سڀئي ميوا ناس ٿيڻ لڳا ۽ جيڪڏهن "پٽن" انهيءَ ڪاوڙيل ديويءَ کي غار ڇڏڻ لاءِ آماده نه ڪري ها، ته جيڪر انسان ذات قحط سبب فنا ٿي وڃي ها. انهيءَ واقعي جي يادگيريءَ لاءِ، فيگاليا جي باشندن انهيءَ غار اندر "سياه ڊيميٽر" جو هڪ مجسمو ڪٽي ڪڙو ڪيو، انهيءَ مجسمي ۾ هڪ عورت کي ڊگهي جبي ۾ ملبوس ڏيکاريو ويو آهي، جنهن جي ڪلهن مٿان سيسي ۽ بشڪون گهوڙي جون آهن. اها "سياه ڊيميٽر"، جنهن جي عدم

موجود گيءَ ۾ ڌرتيءَ جا ڦل ڦول ناس ٿين ٿا سا، صاف ظاهر آهي، سياري ۾ اگهاڙيءَ ۽ ساوڪ جي پوشاڪ کان محروم ٿيل زمين جي اظهار ڪرڻ جو هڪ ڏند ڪتائي طريقو آهي.

٣- **اتيس، ائڊونس ۽ سوئر :** اتيس ۽ ائڊونس ڏانهن هينئر نظر ڦيرائيندي، اسان کي چند اهڙيون حقيقتون معلوم ٿين ٿيون، جي اسان کي ڏيکارين ٿيون ته نباتات جي انهن ديوتائن کي پڻ، ساڳئي طبقي جي ٻين ديوتائن وانگر، پنهنجا پنهنجا حيواني نمائندا هئا. اتيس جا پوڄاري سوئر جي گوشت کائڻ کان پرهيز ڪندا هئا. انهيءَ مان هيءَ حقيقت ثابت ٿيندي معلوم ٿي رهي آهي ته سوئر کي اتيس جو نمائندو تصور ڪيو ويندو هو، ۽ هيءَ روايت به، ته اتيس کي هڪ جهنگلي سوئر ماريو هو، انهيءَ ئي طرف اشارو ڪري رهي آهي. ڇو ته ٻڪر ڊيئونيسس ۽ سوئر ڊيميٽر جي مثالن کان پوءِ، هيءَ ڳالهه ذري گهٽ قانوني حيثيت اختيار ڪري ٿي ته جنهن جانور ديوتا کي زخمي ڪيو هو، سو دراصل خود ديوتا ئي هو. ممڪن آهي ته اتيس جي پوڄارين جو هيءُ نعرو "هائيز اتيس! هائيز اتيس"، محض "سوئر اتيس! سوئر اتيس!" کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه هجي — لفظ "هائيز" شايد يوناني لفظ "هائس"، يعني "سوئر" جو فرائيگيا جي ٻوليءَ ۾ هڪ بگڙيل نمونو هجي.

ائڊونس جي باري ۾، سندس سوئر سان تعلق هميشه هن قصي ذريعي نه سمجهائي سگهبو هو ته ڪيس انهيءَ جانور قتل ڪيو هو. هڪ ٻيءَ روايت مطابق، هڪ سوئر انهيءَ وڻ جي ٽڙ جو ٻاهريون ڇوڏو پنهنجي ڏند سان ڦاڙي ڇڏيو هو، جنهن ۾ معصوم ائڊونس ڇائو هو. اڃا به هڪ ٻيءَ روايت مطابق، هو

هيفائيسٽس جي هٿان لبنان جبل تي جهنگلي سوئرن جو شڪار ڪندي ماريو ويو هو. روايت جون اهي تبديليون ۽ اختلاف هيءَ ڳالهه ثابت ڪن ٿا تہ هڪ طرف تہ سوئر جو ائڊونس سان تعلق يقيني هو، پر ٻئي طرف انهيءَ تعلق جو سبب ڪنهن جي بہ سمجهه ۾ ڪونہ ٿي آيو، جنهن جي نتيجي ۾ انهيءَ تعلق کي سمجهائڻ لاءِ مختلف قصا ۽ ڪهاڻيون گهڙيون ويئون هيون. هيءَ ڳالهه يقيني آهي تہ شامي باشندن وٽ سوئر مقدس جانور شمار ڪيو ويندو هو. فرات درياه جي ڪناري، هيراپولس نالي انهيءَ عظيم مذهبي دارالحڪومت ۾، سوئرن کي نہ قربان ڪيو ويندو هو ۽ نہ ڪاڏو ويندو هو ۽ جيڪڏهن ڪو ماڻهو سوئر کي ڇهي وجهندو هو، تہ اهو سڄي ڏينهن تائين ناپاڪ سمجهيو ويندو هو. ڪن ماڻهن جو چوڻ هو تہ اهو ان ڪري هو، جو سوئر غليظ ۽ گندا جانور هئا، ٻيا وري ائين چوندا هئا تہ اهو هن ڪري هو، جو سوئر مقدس جانور هئا. راين جو اهو اختلاف مذهبي خيال جي انهيءَ ڏنڌليءَ حالت ڏانهن اشارو ڪري ٿو، جنهن ۾ پاڪائيءَ ۽ پليديءَ جا خيال اڃا تائين چٽيءَ ريت ممير ڪيل ناهن ۽ اهي ٻئي هڪ اهڙي بخار جهڙي مرڪب ۾ ملبل آهن، جنهن کي اسين "جهل" سڏيون ٿا. اها ڳالهه هن حقيقت سان بلڪل ٺهڪي اچي ٿي تہ سوئر کي ائڊونس ديوتا جي شخصيت جو مظهر سمجهيو وڃي ۽ هن باري ۾ ڊيئونيسس ۽ ڊيميٽر جون مشابهتون هن ڳالهه کي امڪان جي حد اندر اچي پهچائين ٿيون تہ انهيءَ جانور جي ديوتا سان دشمني، ديوتا جي سوئر ۾ موجود گيءَ جي اصلوڪي نظريي جي محض غلط فهميءَ جو نتيجو هئي، جا پوئين زماني ۾ نمودار ٿي. هيءُ قاعدو، تہ

اتيس ۽ شايد ائڊونس جا پوڄاري سوئر نہ کائيندا هئا، هن امڪان کي خارج نہ ٿو ڪري تہ انهن سائن سوٽن ۾ سنجيده نوعيت وارن موقعن تي سوئر کي ديوتا جي نمائندي جي حيثيت ۾ ذبح ڪيو ويندو هو ۽ پوڄاري سندس گوشت کي بطور تبرڪ کائيندا هئا. درحقيقت، ڪنهن بہ جانور جي بطور تبرڪ ذبح ڪرڻ ۽ کائڻ ۾ هيءَ حقيقت پوشيده آهي تہ اهو جانور مقدس آهي ۽ عام طرح ڪيس ڇريءَ کان بچايو ويندو آهي.

سوئر ڏانهن يهودين جو رويہ بہ اهڙو ئي منجهيل هو، جهڙو بت پرست شامين جو ساڳئي جانور متعلق هوندو هو. يوناني هن ڳالهہ جو فيصلو نہ ڪري سگهيا تہ يهودي سوئر کان نفرت ڪندا هئا يا ڪيس پوڄيندا هئا. هڪ طرف تہ اهي سوئر ڪونہ کائيندا هئا، پر ٻئي طرف اهي ڪيس قتل بہ ڪونہ ڪندا هئا. ۽ جيڪڏهن اول الذڪر قانون سوئر جي غلاظت ۽ ناپاڪائيءَ جو دليل آهي، تہ موخرالذڪر قانون انهيءَ جانور جي تقدس لاءِ اڃا بہ زياده زورائتو دليل آهي. ڇو تہ، جيڪڏهن ٻنهي قانونن کي هن قياس جي بنياد تي سمجهائي سگهجي ٿو، ۽ منجهائن هڪ کي انهيءَ بنياد تي ضرور سمجهائڻ گهرجي، تہ سوئر مقدس جانور هو، ٻنهي مان هڪ بہ قانون کي هن قياس جي بنياد تي نہ سمجهائڻ گهرجي ۽ منجهائن هڪ کي انهيءَ بنياد تي نہ ٿو سمجهائي سگهجي تہ سوئر ناپاڪ جانور هو. اِن ڪري، جيڪڏهن اسين پهرئين قياس کي ترجيح ڏيون، تہ پوءِ اسان کي هيءَ فيصلو ڪرڻو ئي پوندو تہ ڪم از ڪم اوائلي زماني ۾، اسرائيلي قوم وارا سوئر کان نفرت نہ ڪندا هئا، پر ڪيس پوڄيندا هئا. اسان جي انهيءَ راءِ کي هيءَ حقيقت ڏسي تقويت ملي رهي آهي تہ

عيسائيا هم جي وقت تائين ڪي يهودي سوئر ۽ ڪوئن جي گوشت ڪي مذهبي رسم طور ڪائڻ لاءِ خفيه طور باغن ۾ ملندا هئا. اها رسم بيشڪ تمام قديم هئي ۽ سندس بنياد انهيءَ زماني ڪان وٺي پيو، جڏهن ڪوئي ۽ سوئر، ٻنهي ڪي ديوتائي جانور سمجهي، سندن پوڄا ڪئي ويندي هئي ۽ جڏهن سندن گوشت ڪي ديوتائن جو جسم ۽ خون سمجهي، تمام نادر ۽ سنجيده نوعيت وارن موقعن تي بطور تبرڪ ڪاڏو ويندو هو. عام طرح شايد هيءَ دعويٰ ڪري سگهجي ٿي ته سيئي ناپاڪ ۽ غليظ جانور، دراصل، مقدس هئا، ڪين نه ڪائڻ جو سبب اهو ئي هيو، جو اهي ديوتائي جانور هئا.

٣- **اوسبرس، سوئر ۽ ڍڳو:** قديم مصر ۾ تاريخي دور اندر سوئر جي اهڙي ئي مشڪوڪ حالت هئي، جهڙي شام ۽ فلسطين ۾ هئي، حالانڪ پهرينءَ نظر ۾ سندس غلاظت آن جي تقدس ڪان وڌيڪ نمايان آهي. يوناني مصنفن مصرين لاءِ گهڻو ڪري ائين چيو آهي ته اهي سوئر ڪي هڪ غليظ ۽ قابل نفرت جانورسمجهندا آهن. جيڪڏهن ڪو ماڻهو گهمندي ڦرندي سوئر ڪي ڇهي وجهندو هو، ته اهو انهيءَ پليديءَ ڪي ڌوئڻ لاءِ سيني ڪپڙن سميت درياه ۾ گهڙي پوندو هو. سوئر جي ڪير پيٽڻ ڪري ائين سمجهيو ويندو هو ته آن جو پيٽندڙ ڪوڙهه جي بيماريءَ ۾ مبتلا ٿيندو. سوئرن جي ڏنارن ڪي، مصري باشندن هئڻ جي باوجود، مندرن ۾ داخل ٿيڻ ڪان ممانعت هوندي هئي ۽ سڄيءَ قوم ۾ اهوئي طبقو هو، جنهن ڪي اهڙيءَ طرح مندرن مان خارج ڪيو ويو هو. ڪوبه ماڻهوسوئرن جي ڏنارسان پنهنجيءَ ڌيءَ جي شادي ڪانه ڪندو هو ۽ نه وري ڪو سندس ڌيءَ

سان شادي ڪندو هو، سوئرن جا ڏنار پنهنجون شاديون هڪ ٻئي ۾ ڪندا هئا. آن جي باوجود، سال ۾ هڪ دفعو مصري باشندا چنڊ ۽ اوسيرس ديوتا کي سوئرن جون قربانيون ڏيندا هئا ۽ انهيءَ موقعي تي، نہ فقط انهن جون قربانيون ڪندا هئا، پر سندن گوشت بہ کائيندا هئا، حالانڪ سال جي ٻئي ڪنهن بہ ڏينهن تي اهي نہ سندن قربانيون ڏيندا هئا ۽ نہ انهن جو گوشت چکيندا هئا. اهي ماڻهو، جيڪي ايتري قدر غريب هوندا هئا، جي انهيءَ ڏينهن‌تي سوئر جي قربانيءَ ڏيڻ کان قاصر هوندا هئا، سي آن جو بجاءِ اٽي جا نان پچائي، نذراني طور پيش ڪندا هئا. انهيءَ ڳالهہ جي سمجهاڻي هن قياس ڪرڻ کان سواءِ مشڪل ڏيئي سگهبي تہ سوئر هڪ مقدس جانور هو، جنهن کي سندس پوڄاري سال ۾ هڪ دفعو بطور تبرڪ کائيندا هئا.

اهو نظريو، تہ مصر ۾ سوئر مقدس جانور تصور ڪيو ويندو هو، خود انهن حقيقتن سان ثابت ٿئي ٿو جي، جديد دور جي ماڻهن جي خيال موجب، آنهيءَ نظريي جي بلڪل برعڪس حقيقت کي ثابت ڪنديون معلوم ٿينديون. چنانچہ، جيڪڏن اسين ڏسي آيا آهيون، مصري باشندن جو خيال هو تہ سوئر جي ڪير پيڻ سان ڪوڙهہ پيدا ٿيندو. پر ڪي وحشي انهن جانورن ۽ ٻوٽن جي متعلق، جن کي اهي انتهائي مقدس سمجهندا آهن، بلڪل ساڳيائي خيال رکندا آهن. چنانچہ، ويٽار نالي هڪ ٻيٽ ۾ (نيوگائنا ۽ سيليبس جي درميان) مختلف ماڻهو پاڻ کي جهنگلي سوئرن، نانگن، واگهن، ڪمين، ڪتن ۽ نانگ جهڙين مڇين جو اولاد سمجهندا آهن، ڪوبہ ماڻهو انهيءَ قسم جو جانور ڪونہ کائيندو

آهي، جنهن جي نسل مان اهو پاڻ کي پيدا ٿيل سمجهندو آهي، جيڪڏهن ڪو ائين ڪندو، تہ ڪوڙهہ جي مرض ۾ مبتلا ٿيندو ۽ پاڳل ٿي پوندو. اتر امريڪا جي ڳاڙهن هندستانين جي اوماها قبيلي وارن ۾ اهي ماڻهو، جن جو خانداني نشان ڦاڙهو هوندو آهي، هيءُ اعتقاد رکندا آهن تہ جيڪڏهن انهن کنهن نر ڦاڙهي جو گوشت کاڌو، تہ سندن سڄو جسم ڦرڙين ۽ ڳوڙهن سان ڦاٽي پوندو ۽ سندن جسم جي مختلف حصن ۾ اڇا داغ ٿي پوندا. ساڳئي قبيلي ۾، جن ماڻهن جو خانداني نشان سرخ رنگ جي مڪائي هوندوآهي، تن جو وري هيءُ اعتقاد آهي تہ جيڪڏهن اهي سرخ مڪائي کائيندا، تہ سندن وات جي چوڌاري وَهندڙ ڦٽ ٿي پوندا. سورينام جا "بش" قبيلي واراحبشي، جي پڻ خانداني نشان رکندا آهن، هيءُ اعتقاد رکندا آهن تہ جيڪڏهن اهي "ڪپيئائي" (سوئر جهڙو هڪ جانور) کائيندا، تہ اهو کين ڪوڙهہ ڏيندو. معلوم ٿئي ٿو تہ "ڪپيئائي" سندن خانداني نشانن منجهان هڪ آهي. قديم زماني ۾ شامي باشندا، جي مڇين کي مقدس تصور ڪندا هئا، هيءُ يقين رکندا هئا تہ جيڪڏهن اهي مڇي کائيندا تہ سندن جسم روڳ وهائيندڙ ڳوڙهن سان ڀرجي ويندا ۽ سندن پير ۽ پيٽ سُڄي پوندا. اوڙيسا جي "چاچا" قبيلي وارن جو هيءُ اعتقاد آهي تہ جيڪڏهن اهي پنهنجي خانداني نشان واري جانور کي زخمي ڪندا تہ مٿن ڪوڙهہ جي بيماريءَ جو حملو ٿيندو ۽ سندن سڄو سارو خاندان مري، ڪپي ۽ ختم ٿي ويندو. اهي مثال هيءَ ڳالهہ ثابت ڪن ٿا تہ مقدس جانور جو ڪاٺ، گهٽو ڪري ڪوڙهہ يا چمڙيءَ جا ٻيا مرض پيدا ڪري ٿو. انهيءَ حد تائين اهي حقيقتون هن نظريي جي پڻيرائي ڪري رهيون آهن

تہ جيئن تہ سوئر جي ڪير پيئڻ جو اثر ڪوڙهہ پيدا ڪندڙ سمجهيو ويندو هو، ان ڪري مصريہ اهو جانور مقدس سمجهيو ويندو هوندو.

وري، هيءُ قانون تہ سوئر کي ڇهڻ کان پوءِ، ماڻهوءَ کي پاڻ کي ۽ پنهنجن ڪپڙن کي ڏوئڻو پوندو هو، سوئر جي تقدس جي خيال جي حق ۾ آهي. ڇو تہ هيءُ عام اعتقاد آهي تہ ڪنهن بہ مقدس شيءِ سان لهہ وچڙ ۾ اچڻ جي اثر کي، ماڻهن سان ملڻ ۽ هلڻ چلڻ کان اڳ ئي، پاڻيءَ يا ٻيءَ ڪنهن شيءِ سان هٿائي ڇڏڻ گهرجي. چنانچہ، يهودي پنهنجن مقدس خدائي ڪتابن کي پڙهڻ کان پوءِ، پنهنجا هٿ ڏوئي ڇڏيندا آهن. گناهن جي اقرار ٻڌڻ کان پوءِ عباد تگاه مان ٻاهر اچڻ کان اڳ، وڏي پوجاريءَ کي غسل ڪرڻو پوندو هو ۽ ڪيس اهي ڪپڙا لاهڻا پوندا هئا، جي هن مقدس مقام اندر پاتا هئا. يوناني مذهبي رسمن جو هيءُ قانون هوندو هو تہ توبهہ تائب ٿيڻ لاءِ جيڪا قرباني ڪئي ويندي هئي، تنهن ۾ قرباني پيش ڪندڙ قربانيءَ واريءَ شيءِ کي ڇهي نہ سگهندو هو ۽ جڏهن نذرانو پيش ٿي چڪندو هو، تڏهن ڪيس شهر يا پنهنجي گهر ۾ وري داخل ٿيڻ کان اڳ، ڪنهن درياه يا چشمي ۾ پنهنجو بدن ۽ ڪپڙا ڏوئڻا پوندا هئا. پولينيشيا وارا پاڻ کي مقدس ڇوت کان، جيڪڏهن اسين اُن کي ائين ڪٽي سڏيون، جا مقدس شين کي ڇهڻ سبب ڪين ڇهڻي پوندي هئي، بچائڻ جي تمام سخت ضرورت محسوس ڪندا هئا. انهيءَ ڇوت کي هٽائڻ لاءِ مختلف رسمون ادا ڪيون ويندیون هيون. مثال طور، اسين ڏسي آيا آهيون تہ ڪيئن نہ ٽونگا ۾، جيڪڏهن ڪو ماڻهو ڪنهن مقدس سردار يا ڪنهن اهڙيءَ شيءِ کي، جا سندس شخصي

ملڪيت هوندي هئي، ڇهي وڃندو هو، تہ پنهنجن هٿن سان وري ڪائي سگهڻ ڪان اڳ، ڪيس هڪ قسم جي رسم ادا ڪرڻي پوندي هئي، نہ تہ ائين سمجهيو ويندو هو تہ هو سچو سچي پوندو ۽ مري ويندو، يا ڪم از ڪم ڪيس جيري جي، يا ٻي ڪا بيماري لڳي پوندي. اسان هيءُ پڻ ڏٺو آهي تہ ڪنهن مقدس شيءِ سان لهہ وچڙ ۾ اچڻ سان نيوزيئلنڊ ۾ ڪهڙا نہ مهلڪ نتيجا رونما ٿيندا سمجهيا ويندا آهن ۽ ڪن حالتن ۾ اهڙا نتيجا سچ پچ نڪتا بہ آهن. مختصر طور چئجي تہ قديم دور جو وحشي انسان هيءُ يقين رکي ٿو تہ جيڪي ڪجهہ مقدس آهي، سو خطرناڪ آهي؛ سندس مٿان هڪ قسم جو برقي تقدس ڇانيل رهي ٿو، جو اهو جنهن سان لهہ وچڙ ۾ اچي ٿو تنهن کي، جيتوڻيڪ ماري نہ ٿو، تہ بہ ڪيس زبردست ڏڏڪو رسائي ٿو. ان ڪري هڪ وحشي، جنهن بہ شيءِ کي خاص طور مقدس سمجهندو آهي، تنهن کي هٿ لائڻ يا ڏسڻ لاءِ آماده ڪونہ ٿيندو آهي. چنانچہ، "اگهون" قوم جي ٻچوئانا قبيلي وارا حبشي واگهونءَ سان ملڻ يا ڪيس ڏسڻ کي "نفرت پريو ۽ بدبخت" عمل سمجهندا آهن؛ اهي ماڻهو ائين سمجهندا آهن تہ واگهونءَ جو نظارو اکين ۾ سوچ آڻيندو آهي. اُن جي باوجود، واگهون سندن انتهائي مقدس جانور آهي؛ اهي ڪيس پنهنجو ابو سڏيندا آهن، سندس نالي جو قسم کڻندا آهن ۽ پنهنجين تقريبن ۾ اُن کي عزت ڏيندا آهن. ميڊنسانا جي "بش مين" قبيلي وارن وٽ ٻڪري مقدس جانور آهي؛ پران جي باوجود "ڪيس هڪ نظر ڏسڻ سان ماڻهو وقتي طور ناپاڪ ٿيندو ۽ ڪيس نامعلوم قسم جي بي آرامي نصيب ٿيندي." اوماها قبيلي جي ڳاڙهن هندستانين ۾ "ڦاڙها قبيلي" وارن جو اعتقاد آهي تہ نر ڦاڙهي کي

رڳو هٿ لائڻ کان پوءِ هڪدم سڄي بدن تي ڦرڙيون ۽ اڇا داغ نڪري پوندا. ساڳيءَ قوم ۾ "نانگ قبيلي" وارن جو خيال آهي ته جيڪڏهن سندن قبيلي جو ڪو فرد نانگ کي ڇهي وڃندو يا ڪيس سنگهندو، ته سندس وار اڇا ٿي پوندا. ساموئا ۾ جن ماڻهن جو ديوتا پوپٽ هو، تن جو اعتقاد هو ته جيڪڏهن اهي ڪنهن پوپٽ کي پڪڙيندا، ته اهو ڪين اُڦٽ ماري وڃندو. وري، ساموئا ۾ ڪيوڙي جا ڳاڙهي رنگ وارا سڪل پن عام طرح ڪاڏي پيتي ڏيڻ وٺڻ لاءِ استعمال ڪيا ويندا هئا؛ پر جيڪڏهن "جهنگلي ڪبوتر" واري خاندان جي ڪنهن به فرد ڪيوڙي جي پنن کي انهيءَ مقصد لاءِ ڪٽي ڪتب آندو، ته هيءُ فرض ڪيو ويندو هو ته هو وجع المفاصل جي سور سبب سُڄي پوندو يا سندس سڄي جسم تي ننڍيءَ ماتا وانگر داڻا نڪري پوندا. وچ هندستان جي ڀيلن جي "مور" قبيلي وارا مور کي پنهنجي خانداني نشان طور پوڄيندا آهن ۽ ڪيس اناج جي داڻن جا نذرانا پيش ڪندا آهن؛ ان جي باوجود قبيلي جا ماڻهو هيءُ اعتقاد رکندا آهن ته جيڪڏهن انهن ڪنهن مور جي پيرن جي نشانن کي لتاڙيو ته اهي بعد ۾ ڪنهن نه ڪنهن مرض ۾ مبتلا ٿيندا ۽ جيڪڏهن ڪا عورت مور کي ڏسي وڃي، ته ڪيس پنهنجي منهن تي ڀڙدو وجهڻ گهرجي ۽ ٻئي طرف نهارڻ ڪپي. اهڙيءَ طرح، قديم انسان جو دماغ تقدس کي هڪ قسم جي خطرناڪ زهر سمجهندو نظر اچي ٿو، جنهن کان هڪ عقلمند انسان، جيتريقدر ممڪن ٿي سگهندو، اوتريقدر دور ڀڄندو ۽ جيڪڏهن ڪنهن اتفاق سان ڪيس اهو زهر وڃڙي پوندو، ته هو پاڻ کي اُن جي اثر کان ڪنهن پاڪائيءَ جي رسم ادا ڪرڻ سان آجو ۽ آزاد ڪندو.

انهن متوازي مثالن جي روشنيءَ ۾ سوئر جي متعلق مصرين جي اعتقادن ۽ رسمن جي هيءَ سمجهاڻي ڏيئي سگهجي ٿي ته انهن جو بنياد انهيءَ جانور جي متعلق انتهائي تقدس جي راءِ تي، ۽ نه سندس انتهائي غلاظت ۽ ناپاڪائيءَ جي راءِ تي رڪيل آهي، يا انهيءَ حقيقت کي زياده صحيح انداز ۾ بيان ڪجي ته انهن اعتقادن ۽ رسمن ۾ هيءَ ڳالهه پوشيده رڪيل آهي ته انهيءَ جانور کي محض هڪ گندو ۽ قابل نفرين جاندار نه، پر اعليٰ فوق‌الفطري قوتن جو مالڪ هڪ جانور تصور ڪيو ويندو هو ۽ ان ڪري ڪيس قديم زماني جي انهيءَ مذهبي دهشت ۽ ڊپ جي جذبي وچان ڏٺو ويندو هو، جنهن ۾ احترام ۽ نفرت جا احساسات ذري گهٽ هڪ جيتري مقدار ۾ ملڻيل ٿين ٿا. خود قديم زماني جا ماڻهو هن حقيقت کان آگاه معلوم ٿين ٿا ته مصرين جي دلين ۾ سوئر، جنهن خوف جو جذبو پيدا ڪندا هئا، تنهن جو هڪ ٻيو رخ به هو. چو ته، يوناني سنجم ۽ رياضي دان، يوڊوڪسز، جنهن چوڏهن مهينا مصر ۾ گذاريا ۽ اتان جي پوجارين سان گفتگو ڪئي، سو هن راءِ جو هو ته مصري باشندا سوئر کي نفرت جي جذبي کان نه، پر زراعت ۾ سندس مفيد هئڻ جي سبب ڪري، چڏي ڏيندا هئا، چو ته سندس بيان موجب، جڏهن نيل درياه جي طغياني لهي ويندي هئي، تڏهن سوئرن جا ڌڻ جا ڌڻ ٻنين ۾ آزاد ڦرندا وتندا هئا، جي ٻج کي پنهنجن ڪرن سان آليءَ ۽ نرم زمين ۾ لتاڙي هيٺ ڪندا هئا. پر جڏهن ڪا هستي اهڙيءَ طرح گڏيل ۽ اندروني طور متضاد جذبات جو مرڪز هوندي آهي، تڏهن اُن لاءِ ائين ئي چئي سگهبو آهي ته اها متزلزل توازن واري مقام تي بيٺل آهي. وقت گذرڻ

ڪان پوءِ، انهن متضاد جذبات مان هڪ جو ٻئي مٿان فوقيت حاصل ڪرڻ جو امڪان رهي ٿو ۽ جيڪو جذبو آخرڪار فوقيت حاصل ڪري ٻيهي ٿو تنهن جي مطابق، جيڪڏهن اهو احترام ۽ نفرت جو آهي، اها هستي جا انهيءَ جذبي جو مرڪز آهي، ديوتا جي درجي تي پهچي ٿي يا ڀوت ۽ شيطان جي ذليل منزل تي وڃي ڪري ٿي. سيني ڳالهين جي مدنظر، مصر ۾ سوئر جي اها پوئين حالت ٿي. ڇو ته تاريخي دور ۾ سوئر جي متعلق ڊپ ۽ نفرت يقيناً انهيءَ احترام ۽ پوڄا ڪان گهٽي زياده هئي، جنهن جو اهو ڪنهن زماني ۾ ماڪ هوندو ۽ جنهن جو سندس انهيءَ ڪريل حالت ۾ به، نشان صفا گم ڪونه ٿيو هو. ڪيس مصري شيطان ۽ اوسيرس ديوتا جي دشمن، "سيت" يا "ٽائفون" جي شخصيت جو مظهر سمجهيو وڃڻ لڳو. ڇو ته ٽائفون ڪاري سوئر جي شڪل ۾ هورس ديوتا جي اک زخمي ڪئي هئي، جنهن ڪيس ساڙي ڇڏيو ۽ سوئر جي قرباني‌ءَ جو رواج وڌو، جو سورج ديوتا، "را"، انهيءَ جانور کي قابل نفرت ظاهر ڪيو. وري هيءَ ڳالهه ته ٽائفون انهيءَ وقت سوئر جو شڪار ڪري رهيو هو، جڏهن ڪيس اوسيرس جو لاش هٿ لڳو هو ۽ هن ڪيس ڇٽي ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيو هو ۽ اهو ئي سبب هو، جو سال ۾ هڪ دفعو سوئر قربان ڪيا ويندا هئا، ظاهر طور قديم زماني جي هن ڳالهه جي جديد صورت آهي ته ائڊونس ۽ اتيس وانگر، اوسيرس کي به سوئر يا سوئر جي صورت ۾ ٽائفون، ماريو يا ڇٽيو هو. چنانچه، اوسيرس جي حضور ۾ سوئر جي ساليانه قرباني‌ءَ جو مقصد انتقام هوندو هو، جو انهيءَ دشمن جانورڪان ورتو ويندو هو، جنهن ديوتا کي ڇٽيو يا ماريو هو. پر اول ته، جڏهن به ڪنهن جانور کي اهڙيءَ طرح سال

۾ هڪ دفعو ۽ فقط هڪ ئي دفعو سنجيده قرباني ۽ جي صورت ۾ ماريو ويندو آهي، تڏهن ان جو مطلب، گهٽو ڪري يا هميشه اهو ئي هوندو آهي ته اهو جانور ديوتا ئي آهي، ته ڪيس سال جي باقي عرصي ۾ ڇڏيو ويندو آهي ۽ ديوتا جي حيثيت ۾ عزت ڏني ويندي آهي ۽ جڏهن به ڪيس ذبح ڪيو ويندو آهي، تڏهن ڪيس ديوتا جي حيثيت ۾ ئي ذبح ڪيو ويندو آهي. ٻيءَ حالت ۾ ڊيئونيسس ۽ ڊيميٽر جي مثالن مان، جيڪڏهن اتيس ۽ ائڊونس جي مثالن مان نه، اسان کي معلوم ٿيو آهي ته جيڪو جانور هن دليل جي بنياد تي ديوتا جي حضور ۾ قربان ڪيو ويندو آهي، ته اهو ديوتا جو دشمن آهي سو، ٿي سگهي ٿو يا ممڪن آهي ته ائين ئي هوندو، دراصل خود ئي ديوتا هوندو. انهيءَ ڪري اوسيرس جي حضور ۾ سوئر جي ساليانه قرباني ۽ انهيءَ جانور جي ديوتا سان سبينه دشمني هيءَ ڳالهه ثابت ڪري رهي آهي ته پهريون، اوائل ۾ سوئر هڪ ديوتا هو، ۽ ٻيو ته اهو ديوتا اوسيرس هو. پوئين زماني ۾، جڏهن اوسيرس انساني خصائل جو مالڪ ٿي پيو ۽ سوئر سان سندس اصلي تعلق فراموش ڪيو ويو، تڏهن انهيءَ جانور کي پهرئين دفعي ڪانئس ممبز ڪيو ويو ۽ بعد ۾ ڏنڊ ڪتائن جي مصنفن ديوتا جي دشمن جي حيثيت ۾ سندس دشمني ڪرڻ شروع ڪئي، جن کي ديوتا جي پوڄا جي متعلق جانور کي قربان ڪرڻ جو سواءِ هن سبب جي، ته اهو ديوتا جو دشمن هو، ٻيو ڪوبه سبب سمجهه ۾ ڪونه اچي سگهيو؛ يا وري جيئن پلوٽارچ اظهار ڪيو آهي ته اهو نه، جيڪو ديوتائن کي پيارو هوندو آهي، پر اهو جيڪو انهيءَ جي ابتڙ هوندو آهي، قربان ڪرڻ جي قابل هوندو آهي. انهيءَ پوئين زماني ۾، جهنگلي سوئر جيڪا آن ۾ تباهي

مچائيندو آهي، تنهن ڪيس آنَ جي روح جي دشمن ليکجڻ لاءِ معقول سبب مهيا ڪيو، جيتوڻيڪ اوائل ۾، جيڪڏهن آءٌ صحيح آهيان، خود انهيءَ آزاديءَ، جنهن سان جهنگلي سوئر آنَ ۾ ڦرندو گهمندو وتندو هو، ڪيس آنَ جي روح سان شناخت ڪرڻ لاءِ ماڻهن کي آماده ڪيو، جنهن جو اهو بعد ۾ دشمن جي حيثيت ۾ مخالف رهيو.

جيڪو نظريو سوئر کي اوسيرس سان شناخت ڪري ٿو سو، سندس حضور ۾ انهيءَ ساڳئي ڏينهن ۾ تي جڏهن، روايت مطابق خود اوسيرس کي قتل ڪيو ويو هو، سوئرن جي قرباني ءَ ڏيڻ جي رسم مان ڪا ٿوري تقويت نه ٿي ملي، ڇو ته اهڙيءَ طرح سوئر جو قتل اوسيرس جي سالياني قتل جي آهڙي ئي نمائندگي هئي، جهڙي ٿيسموفوريا جي تقريب تي سوئرن جو غارن اندر اڇلائڻ، پرسيفون جي عالم زيرين ۾ نزول جي سالياني نمائندگي هئي ۽ اهي ٻئي رسمون يورپ جي لاباري وقت ڪڙ، ٻڪريءَ وغيره کي آنَ جي نمائندي جي حيثيت ۾ ذبح ڪرڻ واريءَ رسم سان متوازي آهن.

وري، هن نظريي کي ته سوئر، جو اوائل ۾ خود اوسيرس هو ۽ جنهن کي بعد ۾ سندس دشمن، ٽائفون، جي شخصيت جو مظهر تصور ڪرڻ شروع ڪيو ويو، ڳاڙهن وارن وارن ماڻهن ۽ ڳاڙهن ڍڳن جي ٽائفون سان ساڳئي قسم جي تعلق مان تقويت حاصل ٿي رهي آهي. ڇو ته ڳاڙهن وارن وارن ماڻهن جي متعلق، جن کي ساڙيو ويندو هو ۽ جن جي رک کي ڇڄن سان منتشر ڪيو ويندو هو، اسان کي هن ڳالهه تي اعتبار ڪرڻ لاءِ چڱا دليل مليا آهن ته ڳاڙهي رنگ جي ڪتڙن وانگر، جن کي موسم بهار ۾ روم ۾ قتل ڪيو ويندو هو، اهي خود آنَ جي روح، يعني

اوسيرس جا نمائندا هوندا هئا ۽ انهن کي خاص طور آنَ کي سرخ يا سونهري رنگ ڏيڻ لاءِ قتل ڪيو ويندو هو. ان جي باوجود، پوئين زماني ۾ انهن ماڻهن کي اوسيرس جو نم، پر سندس دشمن، ٽائفون، جو نمائندو ڪري ٻڌايو ويندو هو ۽ انهن جو قتل ديوتا جي دشمن کان ورتل انتقام جو فعل ڪري سمجهيو ويندو هو. ساڳيءَ طرح، مصري باشندا ڳاڙهن ڍڳن کي، ٽائفون سان سندن مشابهت هئڻ جي سبب ڪري قرباني لاءِ پيش ڪندا هئا، حالانڪ هيءَ ڳالهه زياده ممڪن آهي ته دراصل انهن کي آنَ جي روح، اوسيرس، سان مشابهت هئڻ سبب ذبح ڪيو ويندو هو. اسان ڏسي چڪا آهيون ته ڍڳو آنَ جي روح جو هڪ عام نمائندو آهي ۽ ڪيس انهيءَ حيثيت ۾ لاباري واريءَ ٻنيءَ تي ذبح ڪيو ويندو آهي.

اوسيرس کي باقاعده طور ميمفس واري "اپيس" ڍڳي ۽ هيليئوپولس واري "منيوس" ڍڳي سان شناخت ڪيو ويندو هو. پر هيءَ ڳالهه طئي ڪرڻ مشڪل آهي ته ڇا، اهي ڍڳا سندس اناج جي روح هئڻ جي حيثيت ۾ اوسيرس جا نمائندا هئا، جيئن سرخ ڍڳا نظر اچن ٿا، يا اهي پنهنجيءَ اصليت ۾ بلڪل جدا گانه حيثيت وارا مختلف ديوتائون هئا، جي بعد ۾ اوسيرس جي شخصيت ۾ تحليل ٿي ساڻس ملي هڪ ٿي ويا. انهن ٻن ڍڳن جي پوڄا جي عالمي نوعيت کين ٻين رواجي مقدس جانورن کان، جن جون پوڄائون محض مقامي هيون، مختلف سطح تي رکندي معلوم ٿئي ٿي. پر اپيس جو اوسيرس سان اصلوڪو تعلق ڪٿي ڪهڙو به هجي، تڏهن به اول الذڪر جي متعلق هڪ اهڙي حقيقت موجود آهي، جنهن کي ديوتا کي قتل ڪرڻ

جي رسم جي باقاعده تفتيش ڪرڻ ۾ نظر انداز نه ڪرڻ گهرجي. جيتوڻيڪ اپيس ڍڳي ڪي وڏي شان و شوڪت ۽ انتهائي عزت و احترام سان ديوتا جي حيثيت ۾ پوڄيو ويندو هو، آن جي باوجود ڪيس مقدس ڪتابن طرفان مقرر ٿيل عرصي ڪان وڌيڪ جيئرو رهڻ ڪونه ڇڏيو ويندو هو ۽ انهيءَ عرصي جي ختم ٿيڻ تي ڪيس هڪ مقدس چشمي جي پاڻيءَ ۾ ٻوڙيو ويندو هو. انهيءَ عرصي جي حد، پلوٽارچ جي قول مطابق، پنجويهه سال هئي، پر انهيءَ حد تي هميشه عمل ڪونه ٿي سگهندو هوندو، ڇو ته جديد دور ۾ اپيس ڍڳن جون قبرون ڳولي ڪڍيون ويئون آهن ۽ مٿانئن جيڪي ڪتبه تحرير ٿيل آهن، تن مان پتو پوي ٿو ته ٻاويهين خاندان ۾ انهن مقدس ڍڳن مان ٻه، ڇهويهن سالن ڪان به وڌيڪ عرصي تائين زنده هئا.

٥- **وربيئس ۽ گهوڙو:** اسين هينئر اهڙيءَ منزل تي اچي پهتا آهيون، جو هن روايت جي معنيٰ متعلق، ته ائريشيا وٽ "پيلي جي ديوتائي بادشاهن جي پهرين بادشاهه"، وربيئس، ڪي هپولائيٽس جي صورت ۾ گهوڙن ماريو هو، هڪ معقول قياس آرائيءَ ڪرڻ جي جرئت ڪري سگهون ٿا. هيءَ حقيقت معلوم ڪري ته، پهريون، آنَ جي روحن جي گهٽو ڪري گهوڙن جي صورت ۾ نمائندگي ڪئي ويندي آهي ۽ ٻيو ته پوئين دور جي روايتن ۾ جنهن جانور کي ديوتا کي زخمي ڪرڻ لاءِ ذميدار چيو ويندو آهي، سو دراصل ڪڏهن ڪڏهن خود ديوتا پاڻ هوندو هو. اسين هيءَ قياس ڪري سگهون ٿا ته اهي گهوڙا، جن جي هٿان وربيئس يا هپولائيٽس قتل ڪيو ويو هو، سي درحقيقت سندس نباتات جي ديوتا هئڻ جي

حيثيت ۾، سندس ئي شخصيت جا مظهر هيا. هن ڳالهه جو امڪان آهي ته هيءَ ڏند ڪٿا، ته هو گهوڙن جي هٿان قتل ٿيو هو، سندس پوڄا جي ڪن خصوصيتن، جن مان سندس پاڪ آستاني ۾ گهوڙن جي داخلا جي ممانعت هڪ هئي، سمجهائڻ لاءِ بعد ۾ ايجاد ڪئي ويئي هئي. ڇو ته ڏند ڪٿا تبديل ٿيندي رهندي آهي، پر رسم مستقل طور قائم رهندي آهي، ماڻهو ائين ئي ڪندا رهندا آهن، جيئن سندن ابن ڏاڏن ڪائن اڳ ڪيو هو، حالانڪ جن سببن ڪري سندن ابن ڏاڏن ائين ڪيو هو، سي گهڻو وقت اڳي فراموش ٿي چڪا آهن. مذهب جي تاريخ، پراڻيءَ رسم کي عقل سان موافق بنائڻ ۽ هڪ نامعقول رسم لاءِ معقول سببن ڳولڻ جي هڪ طويل جدوجهد آهي. هن وقت اسان جي سامهون جيڪا ڳالهه زير غور آهي، تنهن ۾ اسان کي يقين رکڻ گهرجي ته ڏند ڪٿا رسم کان زياده جديد آهي ۽ آها گهوڙن کي مقدس هڙيءَ مان خارج رکڻ جي اصلي سبب جي ڪنهن به صورت ۾ نمائندگي نه ٿي ڪري. انهن جي اخراج مان هيءُ قياس ڪري سگهجي ٿو ته گهوڙا انهيءَ هڙيءَ جي ديوتائن جا مقدس جانور يا سندن شخصيتن جا مظهر ڪونه پئي ٿي سگهيا. پر اهو قياس اڀهرو ٿيندو. ڪنهن زماني ۾ ٻڪري اٿينا جو مقدس جانور يا سندس شخصيت جو مظهر هو، جيئن ديويءَ کي ٻڪريءَ جي ڪل (ايئيجيز) ۾ ملبوس ڏيکارڻ جي رسم مان معلوم ڪري سگهجي ٿو. ان جي باوجود ٻڪري، نه قانوني طور سندس مقدس جانور هئي، نه وري اُن کي سندس عظيم آستاني، اٿينس واري ائڪروپولس، ۾ داخل ٿيڻ جي اجازت هئي. انهيءَ لاءِ سبب هيءُ ڏنو ويندو هو ته ٻڪريءَ زيتون جي وڻ کي نقصان پهچايو هو، جو اٿينا

ديويءَ جو مقدس وڻ هو. هن وقت تائين، تنهن ڪري، ٻڪريءَ جو اٿينا سان تعلق، گهوڙي جي وربيئس سان تعلق جي متوازي آهي، جو انهن ٻنهي جانورن کي آستاني سان هن سبب ڪري خارج ڪيو ويو هو، جو انهن ٻنهنجن ديوتائن کي ضرر رسايو هو. پر "وئرو" اسان کي ٻڌائي ٿو ته انهيءَ قانون ۾ هڪ استثنيٰ هئي، جنهن ٻڪريءَ کي ائڪروپولس کان خارج ڪيو هو. سال ۾ هڪ دفعو، هو چوي ٿو، ٻڪريءَ کي ضروري قربانيءَ لاءِ ائڪروپولس ڏانهن نيون ويندو هو. هاڻي، جيئن اڳي ئي مٿي چيو ويو آهي، جڏهن ڪنهن جانور کي سال ۾ هڪ ۽ فقط هڪ ئي دفعو قربان ڪيو ويندو آهي، تڏهن ڪيس قربانيءَ جي جانور جي حيثيت ۾ ديوتا اڳيان پيش ڪونہ ڪيو ويندو آهي، پر ڪيس خود ديوتا جي نمائندي جي حيثيت ۾ قربان ڪيو ويندو آهي. تنهن ڪري اسين هيءَ قياس ڪري سگهون ٿا ته جيڪڏهن ٻڪريءَ کي سال ۾ فقط هڪ دفعو ائڪروپولس تي قربان ڪيو ويندو هو، ته ڪيس خود اٿينا جي حيثيت ۾ قربان ڪيو ويندو هو، ۽ هيءَ انوسان نڪري ٿو ته قربان ٿيل جانور جي ڪل ديويءَ جي مجسمي مٿان رکي ويندي هئي ۽ اهائي "ايئيجيز" هوندي هئي، جنهن کي هر سال اهڙيءَ ريت نوبنو ڪيو ويندو هو. ساڳيءَ ريت مصر ۾ ٿيبس وٽ گهيٽا مقدس سمجهيا ويندا هئا ۽ ڪين قربان ڪونہ ڪيو ويندو هو. پر سال ۾ هڪ دفعو هڪ گهيٽو ذبح ڪيو ويندو هو ۽ سندس چمڙو ائمن ديوتا جي مجسمي مٿان رکيو ويندو هو. جيڪڏهن اسان کي ائريشيا واري آستاني جي سائن سوٽن جي متعلق زياده خبر چار هجي ها، ته اسان کي هوند معلوم ٿئي ها ته اٿينس وٽ ائڪروپولس مان ٻڪرين کي خارج

رکڻ جي قاعدي وانگر، اُن ماڻ گهوڙن کي خارج رکڻ جي قاعدي ۾ به هر سال استثنيٰ ڪئي ويندي هئي ۽ سال ۾ هڪ دفعو هڙيءَ ۾ گهوڙو نيون ويندو هو، جنهن کي وربيئس ديوتا جي شخصيت جي حيثيت ۾ قربان ڪيو ويندو هو. جنهن گهوڙي کي اهڙيءَ طرح قتل ڪيو ويندو هو، تنهن کي گهڻي وقت گذرڻ بعد، دستوري غلط فهميءَ سبب انهيءَ سوئر وانگر، جو ڊيميٽر ۽ اوسيرس جي نالي ۾ قربان ڪيو ويندو هو، يا انهيءَ ٻڪريءَ وانگر، جنهن کي ڊيئونيسس ۽ شايد اٿينا جي حضور ۾ قربان ڪيو ويندو هو، ديوتا جي دشمن شمار ڪرڻ جو امڪان پيدا ٿيندو هو ۽ جنهن کي انهيءَ ديوتا جي نالي ۾ قرباني طور پيش ڪيو ويندو هو، جنهن جي هٿان اهو زخمي ٿيو هو. ڪنهن به مصنف لاءِ استثنيٰ تي توجه ڏيڻ ڪان سواءِ، اُن جي قاعدي جو بيان ڪرڻ اهڙو ته آسان آهي، جو اسان کي ائريشيا واريءَ هڙيءَ جي قاعدي جو، اهڙيءَ استثنيٰ جي ذڪرڪرڻ ڪان سواءِ، جنهن جو سون قياس ڪيو آهي بيان ٿيل ڏسي ڪو به تعجب ڪرڻ نه گهرجي. جيڪڏهن اسان وٽ اٿينائيس ۽ پلنيءَ جا فقط بيان ئي موجود هجن ها، ته اسان کي فقط انهيءَ قاعدي جو علم هجي ها، جنهن اٿينا جي حضور ۾ ٻڪرين جي قربانيءَ کي ممنوع قرار ڏنو هو ۽ ڪين ائڪروپواس ۾ داخل ٿيڻ ڪان محروم ڪيو هو، پر اسين انهي اهم استثنيٰ ڪان بي خبر هجون ها، جنهن کي "وئرو" جي تصنيف، جا خوش قسمتيءَ سان محفوظ رهندي آئي آهي، اسان تي هويدا ڪيو آهي.

اهو انوسان، ته ائريشيا واريءَ هڙيءَ ۾ سال ۾ هڪ دفعو هڪ گهوڙي کي هڙيءَ جي ديوتا جي نمائندي جي حيثيت ۾

قربان ڪيو ويندو هو، گهوڙي جي ساڳيءَ قرباني‌ء سان، جا هر سال روم ۾ ڏني ويندي هئي، ڪجهه تقويت حاصل ڪري رهيو آهي. هر سال آڪٽوبر جي پندرهين تاريخ تي "مريخ ديوتا جي ٻنيءَ" تي رٿن جي ڊوڙ جو هڪ مقابلو ڪيو ويندو هو. گهوڙن جي ڪامياب ٽيندڙ ٽولي‌ءَ جي ساڄي هٿ واري گهوڙي کي نيزو هڻي "مريخ" ديوتا جي حضور ۾ پلن فصلن حاصل ڪرڻ جي خاطري ڪرڻ لاءِ قربان ڪيو ويندو هو ۽ سندس سسي وڏي آن کي مانين جي هڪ هار سان سينگاريو ويندو هو. ان کان پوءِ ٻن محلن، — "مقدس راه" ۽ "سبورا" - جا باشندا انهي‌ءَ سسي‌ءَ کي حاصل ڪرڻ لاءِ هڪ ٻئي سان چٽا پيٽي ڪندا هئا. جيڪڏهن "مقدس راه" وارا انهي‌ءَ کي حاصل ڪندا هئا تہ اهي ان کي بادشاهہ جي گهر جي ديوار تي ٻڌي ڇڏيندا هئا، جيڪڏهن "سبورا" محلي جا ماڻهن ڪيس حاصل ڪندا هئا، تہ اهي انهي‌ءَ سسي‌ء کي "مئميلين ٽاور" تي ٻڌي ڇڏيندا هئا. گهوڙي جو پڇ وڏيو ويندو هو ۽ ان کي اهڙي‌ءَ تيز رفتاري‌ء سان بادشاهہ جي گهر پهچايو ويندو هو، جو آن جو رت بادشاه جي گهر جي چلهہ تي ٻہ گڙ ندو هو. ازانسواءِ، ائين نظر اچي رهيو آهي تہ گهوڙي جو ٻہ رت ڪٿو ڪيو ويندو هو ۽ ايڪويهين اپريل تائين محفوظ رکيو ويندو هو، جڏهن "ويستال ديوي‌ء جون ڪنواريون" آن کي اڻ چاول گابن جي رت سان ملائيندڙون هيون، جن کي ڇهہ ڏينهن پيشتر قربان ڪيو ويو هو. اهو مرڪب، پوءِ، ريڍارن ۾ تقسيم ڪيو ويندو هو، جي آن کي پنهنجن ڌڻن کي ڌوپ واس ڏيڻ لاءِ ڪتب آڻيندا هئا.

هن رسم ۾ گهوڙي جي سسي‌ء جو مانين جي هار سان سينگارجڻ ۽ قرباني‌ءَ جو سبينه مقصد، يعني پلو فصل حاصل ڪرڻ، هن ڳالهہ طرف

اشارو ڪري رهيا آهن تہ گهوڙي ڪي آنَ جي روح جي انهن مختلف حيواني نمائندن وانگر قتل ڪيو ويندو هو، جنهن جا اسان کي گهڻيئي مثال ملي چڪا آهن. گهوڙي جي پڄ کي وڍڻ جي رسم، سٺي فصل حاصل ڪرڻ لاءِ ڏاندن جي پڄن ۽ ڪين قربان ڪرڻ جي آفريڪي رسم وانگر آهي. رومي ۽ آفريڪي ٻنهي رسمن ۾، ظاهر آهي، جانور آنَ جي روح جو نمائندو آهي ۽ سندس آباد ڪرڻ جي قوت کي خاص طور سندس پڄ ۾ مقيم سمجهيو وڃي ٿو. اهو پويون نظريو، جيئن اسان ڏسي آيا آهيون، يورپ جي لوڪ-ڪتا ۾ پڻ واقع ٿئي ٿو. وري، موسم بهار ۾ چوپائي مال کي گهوڙي جي رت سان ڌوپ واس ڏيڻ جي رسم کي گهوڙن کي بهار جي مند ۾ "پوڙهي زال"، "ڪنواري" يا "ڪلياڪ" سٽي يا چوپائي مال کي ناتال جي موقعي تي ڪارائڻ ۽ هر وارن ڍڳن يا گهوڙن کي بهار جي موسم ۾ "يول-سوئر" ڪائڻ لاءِ ڏيڻ جي رسم سان مشابهت ڏيئي سگهجي ٿي. انهن سڀني رواجن جو مقصد آنَ جي روح جون گهر تي ۽ گهر وارن لاءِ دعائون ۽ رحمتون حاصل ڪرڻ ۽ انهن کي ٻئي سال لاءِ محفوظ رکڻ جو آهي.

روم وارن جي آڪٽوبر جي گهوڙي واري رسم، جيئن ان کي سڏيو ويندو هو، اسان کي انهيءَ اوائلي دور ڏانهن پٺتي ڪٽي وڃي ٿي، جڏهن "سبورا"، جو بعد ۾ انهيءَ عظيم دارالحڪومت جو نشيبي ۽ افلاس زده علائقو هيو، اڃا هڪ علحده ڳوٺ هو، جنهن جا باشندا پنهنجي پاڙيسرين، روم جي باشندن سان، جو انهيءَ زماني ۾ اڃا هڪ ديهاتي شهر هو، لاباري وارين ٻنين ۾ دوستانہ مقابلو ڪندا هئا. "سريخ جي ٻني"، جنهن تي اها رسم ادا ڪئي ويندي هئي، ٽائبر درياه جي پاسي ۾ هئي ۽ اها بادشاهي

دور حڪومت جي خاتمي تائين بادشاهي علائقي جو هڪ حصو هئي. ڇوتہ هيءَ روايت مشهور هئي تہ جڏهن آخرين بادشاه کي روم مان تڙي ڪڍيو ويو، تڏهن درياه جي پاسي وارين شاهي ٻنين ۾ آن بلڪل پڪل بيٺل هو، جو ڏانڻي جي انتظار ۾ هو، پر انهيءَ منحوس آنَ کي ڪائڻ لاءِ ڪوبہ آماده ڪونہ ٿيو ۽ انهيءَ آنَ جا ايترا تہ وڏا ڍير درياه ۾ اڇلايا ويا، جو گرميءَ سبب درياه جي پاڻيءَ جي لٽل حالت سبب، اهو آنُ هڪ جزيري جو مرڪز بڻجي پيو. گهوڙي جي قرباني اهڙيءَ طرح موسم خزان جي هڪ رسم هئي، جا لاباري جي اختتام وقت بادشاهي ٻنين تي ادا ڪئي ويندي هئي. گهوڙي جو پڇ ۽ سندس رت، جي آنَ جي روح جي نمائندي جا مڪيہ حصا سمجهيا ويندا هئا، بادشاه جي گهر پهچايا ۽ اتي رکيا ويندا هئا. جهڙيءَ طرح جرمنيءَ ۾ لاباري جو ڪڪڙ گهر جي ٽڪنڊيءَ چٽ جي ڪنڊ هيٺان ميخ سان ڪوڙيو ويندو هو ۽ جهڙيءَ طرح اسڪاٽلئنڊ جي مٿانهن پٽن ۾ ڪڙمي "ڪنواريءَ" جي صورت ۾ آخرين سٽيءَ کي گهر ڪٽي ويندا آهن ۽ ڪيس آتش‌دان مٿان رکندا آهن، اهڙيءَ طرح آنَ جي روح جي برڪت بادشاهہ جي گهر آندي ويندي هئي ۽ انهيءَ جي ذريعي اها قوم جي ٻين ماڻهن تائين پهچائي ويندي هئي، جنهن جو هو سربراه هو. ساڳيءَ ريت، اتر يورپ جي موسم بهار ۽ موسم خزان وارين رسمن ۾، "مي - پول" کي ڪڏهن ڪڏهن انهيءَ علائقي جي ميئر يا برگوماسٽر جي گهر جي سامهون ڪوڙيو ويندو آهي ۽ ڳوٺ جي سربراه جي حيثيت ۾ آخرين سٽي ڏانهنس آندي ويندي آهي. پر جيڪڏهن گهوڙي جو پڇ ۽ رت بادشاهہ جي حصي ۾ ايندو هو، تہ پاسي واري سبورا ڳوٺ وارن

ڪي، جن وٽ ڪنهن وقت پنهنجي ٻه اهڙي الڳ رسم ادا ٿيندي هئي، راضي ڪرڻ لاءِ ڪين گهوڙي جي سسي حاصل ڪرڻ لاءِ مقابلي جي اجازت ڏني ويندي هئي. معلوم ٿئي ٿو ته مئميلين ٽاور، جنهن تي سبورا جا باشندا گهوڙي جي سسي جيتي ڪٽي وڃڻ کان پوءِ لٽڪائي ڇڏيندا هئا، مئميلين خاندان وارن جو، جيڪي ڳوٺ جا وڏا ماڻهو هئا، هڪ ننڍو چورس منارو يا گهر هو. بادشاهه جي ٻنين تي ۽ سندس گهر ۾ جا اها رسم سڄي شهر ۽ پرواري ڳوٺ طرفان اهڙيءَ طرح ادا ڪئي ويندي هئي، تنهن مان هيءَ انومان نڪري ٿو ته ڪو وقت اهڙو به هو، جڏهن هر هڪ شهر پنهنجين پنهنجين ٻنين تي اهڙي رسم ادا ڪندو هو. لاطيني علائقي جي ديهاتي ضلعن ۾ واقع ڳوٺن مان هرهڪ انهيءَ رسم جي ادائگي جو سلسلو شايد انهيءَ وقت ڪان پوءِ به جاري رکيو هو، جڏهن روميءَ ڳوٺڙن جي باشندن پنهنجن لاباري وارن گهرن کي ملائي، انهيءَ رسم کي گڏجي هڪ ئي وقت بادشاهه جي ٻنين تي ادا ڪرڻ شروع ڪيو هو. هن انومان ۾ ڪو ذاتي غيرامڪانيءَ جو جز ڪونهي ته روم واري "مريخ جي ٻنيءَ" وانگر، ائريشيا جي مقدس هڙي به شايد لاباري جي مشترڪ جشن جي جاءِ هئي، جتي آس پاس جي ڳوٺن پاران ساڳئي قسم جي وحشي سائن سوٽن سان گهوڙو قربان ڪيو ويندو هو. گهوڙو ٻنهي، وٽن ۽ آن، جي آباد ڪندڙ روح جي نمائندگي ڪندو هوندو، ڇو ته اهي ٻئي نظريا، جيئن اسين "هارويسٽ-مئي" جهڙيءَ رسم مان ڏسي رهيا آهيون، هڪ ٻئي ۾ تحليل ٿي، هڪ ٿي وڃن ٿا.

باب پنجاهون

ديوتا کي کائڻ

۱- **ڀرين ميون جو تبرڪ:** اسان ڏٺو آهي تہ آنَ جي روح جي ڪڏهن ماڻهوءَ ۽ ڪڏهن جانور جي صورت ۾ نمائندگي ڪئي ويندي آهي ۽ ٻنهي حالتن ۾ ڪيس سندس نمائندن جي شخصيت ۾ قتل ڪيو ۽ تبرڪ طور کاڌو ويندو آهي. آنَ جي روح جي انساني نمائندن کي سچ پچ قتل ڪرڻ جي مثالن ڳولڻ لاءِ اسان کي فطرتي طور وحشي قبيلن ڏانهن وڃڻو پيو، پر اسان جي يورپي هارين جي لاباري وارين دعوتن، آنَ جي روح جي نمائندن جي حيثيت ۾ جانورن جي تبرڪ طور کائجڻ متعلق اسان کي اهڙا مثال مهيا ڪيا آهن، جن جي باري ۾ ڪابہ غلط فهمي ممڪن ناهي. پر ان کان علاوه، جيئن اڳي ئي خيال ڪيو ويو هوندو، خود نئين آنَ کي بہ بطور تبرڪ، يعني آنَ جي روح جي جسم طور، کاڌو ويندو آهي. سئيڊن ۾، ورم لئنڊ وٽ زميندار جي عورت آنَ جي پوئينءَ ستيءَ جي داڻن کي هڪ اهڙي نان پچائڻ ۾ صرف ڪندي آهي، جنهن جي صورت ننڍڙيءَ ڇوڪريءَ جهڙي هوندي آهي، اهو نان گهر جي سڀني ڀاتين ۾ تقسيم ڪيو ويندو آهي، جي آن کي کائيندا آهن. هتي اهو نان آنَ جي روح جي نمائندگي ڪري ٿو، جنهن جو تخيل ڪنواري ڇوڪريءَ جي

صورت ۾ بلڪل اهڙي نموني ۾ ڪيل ٿئي ٿو، جيئن اسڪاٽلئنڊ ۾ آنَ جي روح جو ساڳيءَ طرح تخيل ڪيو ويندو آهي ۽ جتي عورت جي صورت ۾ ٺاهيل، ۽ "ڪنواريءَ" جي نالي جي حامل آخرين ستي، سندس نمائندگي ڪندي آهي. دستور موجب آنَ جي روح کي آخرين ستيءَ اندر مقيم سمجهيو ويندو آهي؛ ۽ اهڙو نان ڪائڻ، جيڪو آخرين ستيءَ جي آنَ منجهان ٺهيل هجي، انهيءَ ڪري خود آنَ جي روح کي ڪائڻ آهي. ساڳيءَ طرح فرانس جي لاپئلسي علائقي ۾، ڳوٺل اٽي مان ٺهيل ماڻهو "فر" وڻ تي لٽڪايو ويندو آهي، جنهن کي لاباري جي آخرين گاڏي تي رکي نيون ويندو آهي. اهو وڻ ۽ اٽي جو ماڻهو شهر جي ميئر جي گهر پهچايا ويندا آهن، جتي اهي تيسين رکيا ويندا آهن، جيسين انگور جو فصل لهي. پوءِ لاباري جو اختتام هڪ دعوت ذريعي ملهايو ويندو آهي، جنهن تي ميئر اٽي جي ماڻهوءَ کي پڇي ۽ ذرو ذرو ڪري ماڻهن کي ڪائڻ لاءِ ڏيندو آهي.

انهن مثالن ۾ آن جي روح جي نمائندگي انساني صورت ۾ ڪئي وڃي ٿي ۽ انهيءَ صورت ۾ ڪيس ڪاڏو وڃي ٿو. ٻين حالتن ۾ جيتوڻيڪ نئين آنَ کي انساني صورت ۾ نه پڇايو ويندو آهي، آن جي باوجود جن سنجيده رسمن سان انهيءَ کي ڪاڏو ويندو آهي، سي هن ڳالهه جي ثابت ڪرڻ لاءِ ڪافي آهن ته آن کي بطور تبرڪ، يعني ڪيس آنَ جي روح جو جسم سمجهي، ڪاڏو ويندو آهي. مثال طور، نئين آنَ ڪائڻ وقت لٽوئانيا جا هاري هيٺيون رسمون ادا ڪندا هئا. سرءُ جي فصل پوکڻ وقت، جڏهن سڄو آنُ لٽجي ايندو هو ۽ ڳاهه شروع ڪيو ويندو هو، تڏهن هرهڪ زميندار هڪ تقريب منعقد ڪندو هو، جنهن کي

"سباريوز" سڏيو ويندو هو، جنهن جو مطلب "گڏڻ يا گڏي اچلائڻ" هوندو هو. زميندار هرهڪ فصل — ڪڻڪ، جَوَن، اوٽس، فلئڪس، دالين وغيره — سان نَوَ وڏا ٻُڪ ڀري، منجهانئن هرهڪ کي ٽن ٽن حصن ۾ تقسيم ڪندو هو. هر هڪ آنَ جا اهي ستاويهه حصا، پوءِ هڪ ڊير تي اچلايا ويندا هئا ۽ سيني کي خوب گڏيو ويندو هو، انهيءَ مقصد لاءِ جيڪو آنُ استعمال ڪرڻو هو، سو اهو هئڻ گهربو هو، جنهن کي سڀ کان پهريائين ڳاهيو ۽ وائرايو ويو هو ۽ جنهن کي انهيءَ مقصد لاءِ اڳواٽ ئي علحده ڪري رکيو ويو هو. انهيءَ طريقي سان جيڪو آنُ گڏيو ويندو هو، تنهن جي ڪجهه حصي کي هر هڪ گهر پٽيان هڪ جي حساب سان، ننڍن نانن پچائڻ ۾ استعمال ڪيو ويندو هو، باقي حصي کي وڏيڪ جَوَن يا اوٽس سان ملائي، منجهانئس بيئر ٺاهيو ويندو هو. انهيءَ گاڏ ساڏ ان منجهان جيڪو پهريون بيئر ٺهندو هو، سو زميندار، سندس زال ۽ ٻارن جي پيئڻ لاءِ هوندو هو، پيو دفعو جيڪو بيئر تيار ٿيندو هو، سو نوڪرن چاڪرن لاءِ هوندو هو. جڏهن بيئر ٺهي راس ٿيندوهو، تڏهن زميندار ڪا اهڙي شام منتخب ڪندو هو، جنهن تي ڪنهن غير آدميءَ جي اچڻ جي توقع ڪانه هوندي هئي. پوءِ هو بيئر جي پيپ اڳيان جهڪي، منجهانئس بيئر جو هڪ برتن ڀري ڪڍندو هو ۽ آن کي پيپ جي ٻوچ وٽ ڌرتيءَ تي هاري، هيئن چوندو هو، "او بهره ور زمين، رائيءَ ۽ جَوَن ۽ آنَ جي سيني قسمن کي ججهي مقدار ۾ آيار". پوءِ هو اهو برتن اندرين ڪمري ڏانهن ڪٽي ويندو هو، جتي سندس زال ۽ ٻار هن جي انتظار ۾ ويٺا هوندا هئا. ڪمري جي فرش تي هڪ ڪارو يا اڇو يا

ڪيرو (ڳاڙهو نہ) ڪڪڙ ۽ ساڳئي رنگ ۽ ساڳئي ئي ولر جي هڪ ڪڪڙ ۾ بدل بيٺا هوندا هئا، جي انهيءَ ئي سال جي دوران ۾ آنن مان ڦٽي نڪتا هوندا. پوءِ زميندار، بيئر جو برتن هٿ ۾ جهلي سجدو ڪندو هو ۽ سٺي فصل لاءِ خدا جو شڪرانو بجا آڻيندو هو ۽ آئينده سال جي پلي فصل لاءِ دعا ڪندو هو. پوءِ سيئي پاتي پنهنجا هٿ مٿي ڪٽي هيئن چوندا هئا، "اي خدا، ۽ تون، اي زمين، اسين اوهان کي هيءَ ڪڪڙ ۽ هيءَ ڪڪڙ پنهنجيءَ دل جي خوشيءَ سان نذراني طور پيش ڪا ڪريون." ائين چوڻ سان زميندار ٻنهي پڪين کي، ڪاٺ جي چمچي سان ڏک ٽوڪي ماريندو هو، جو تہ ڪيس انهن جون ڳچيون لاهڻيون نہ هيون. پهرينءَ دعا، ۽ ٻنهي پڪين مان هر هڪ کي مارڻ کان پوءِ، زميندار بيئر منجهان ٽيون حصو هر دفعي اوتيندو ويندو هو. پوءِ سندس زال انهن ٻنهي پڪين کي هڪ نئينءَ ڪنيءَ ۾، جا اڳ ڪڏهن بہ استعمال ڪيل ڪانہ هوندي هئي، ڍڪائيندي هئي. اُن کان پوءِ هڪ موڙو، جنهن جو ترو مٿي ڪيو ويندو هو، زمين تي رکيو ويندو هو ۽ اُن جي مٿان اهي ننڍڙا نان، جن جو مٿي ذڪر ڪري آيا آهيون ۽ جوش ڏنل پڪي رکيا ويندا هئا. اُن کان پوءِ وري نئون ٺاهيل بيئر آندو ويندو هو، جنهن سان گڏ ڪائيءَ جو هڪ اونهو چمچو ۽ ٽي ڪونجا آندا ويندا هئا، جي انهيءَ موقعي کان سواءِ، ٻئي ڪنهن وقت استعمال ڪونہ ٿيا هوندا هئا. جڏهن زميندار ڪائيءَ جي چمچي سان بيئر ڪڍي انهن ڪونجن ۾ پريندو هو، تڏهن سڄو خاندان انهيءَ موڙي جي چوگرد گوڏن پر جهڪندو هو. پوءِ پيءُ هڪ دعا پڙهندو هو ۽ بيئر جا ٽيئي ڪونجا هڪ گيت سان پي ويندو هو.

ٻيا ڀاتي ٻه سندس مثال وٺي آئين ڪندا هئا. پوءِ نان ۽ پڪين جو گوشت ڪاڌو ويندو هو ۽ هڪ دفعو وري ڀيهر بيئر جو جام ڦرندو هو، تانجو سيني ڀاتين مان هرهڪ ڇٽو ٽيئي ڪونجا نو نو دفعا پي، پورا ڪندو هو. ڪاڌي مان ڪو ذرو نه بچائڻو هو، پر جيڪڏهن منجهانئس ڪا شيءِ باقي رهجي ويندي هئي، تہ اُن کي ٻئي ڏينهن صبح جو ساڳين رسمن جي ادائگيءَ سان ڪائي ڪپائڻو هوندو هو. هڏا ڪتي کي ڪائڻ لاءِ ڏنا ويندا هئا. جيڪڏهن اهو سيئي هڏا نہ ڪائيندو هو، تہ باقي بچيل هڏن کي چوپائي مال جي واڙي ۾ ڇيٽي هيٺان دفن ڪيو ويندو هو. اها رسم ڊسمبر مهيني جي آغاز ۾ ادا ڪئي ويندي هئي ۽ جنهن ڏينهن اها ادا ڪئي ويندي هئي، تنهن ڏينهن ڪوبہ برو ڀلو لفظ ڪونہ ڳالهائڻو هو.

اها هئي رسم، جا ٻہ سو يا اُن کان وڌيڪ سال اڳ ادا ڪئي ويندي هئي؛ اڄ ڪالهہ لٽوئانيا ۾ جڏهن نئين فصل جا پٽاٽا يا نئين اُن مان ٺاهيل نان ڪاڌا ويندا آهن، تڏهن جيڪي ٻہ ماڻهو ميز تي جمع هوندا آهن، سي هڪ ٻئي جا وار پٽيندا آهن. انهيءَ پوئينءَ رسم جي معنيٰ جو ڪوبہ علم ڪونهي، پر بت پرست لٽوئاني باشندا يقيناً هڪ اهڙي ئي رسم پنهنجين قربانين وقت ادا ڪندا هئا. اوئيسيل ڀيٽ ۾ آباد ايسٽوني نسل جي باشندن منجهان اڪثر، نئين اُنَ مان پڪل مانيءَ کي تيسين ڪونہ ڪائيندا آهن، جيسين اُن کان پيشتر اهي ڪنهن لوهہ جي ٽڪر کي چڪ نہ وجهندا آهن. هن حالت ۾ لوهہ يقيني طور جادوءَ جو هڪ ٽوٽو آهي، جنهن جو مقصد اُنَ اندر مقيم روح کي ٻي ضرر بنائڻ جو آهي. سدرلئنڊ شايز ۾، اڄ ڪالهہ ٻہ جڏهن پٽاٽن کي زمين مان کوٽي ڪڍيو ويندو آهي، تڏهن

سچي ڪتنب کي انهن کي چڪڻو هوندو آهي، نہ تہ "انهن (پٽاڻن) اندر جيڪي روح موجود هوندا آهن، سي رنج ٿيندا آهن ۽ پٽاڻا محفوظ نہ رهي سگهندا آهن". يارڪ شاير جي هڪ حصي ۾ اڃا تائين هيءَ رسم آهي تہ مقامي پادريءَ کي پهريون آن پنهنجن هٿن سان وڍڻو پوندو آهي ۽ جنهن ماڻهوءَ سون کي اهو اطلاع پهچايو آهي، تنهن کي يقين آهي تہ اهڙي طريقي سان وڍيل آنَ مان مڌس روڻي ٺاهي ويندي آهي. جيڪڏهن انهيءَ رسم جي پوئين حصي جي خبر صحيح ڏنل آهي، (۽ مشابهت رکندڙ سڀيئي مثال ان ڳالهہ جي حق ۾ آهن) تہ پوءِ هيءَ ڳالهہ ثابت ٿي رهي آهي تہ عيسائي مذهبي برادريءَ هڪ اهڙي مقدس رواج کي پنهنجي اندر جذب ڪري ڇڏيو آهي، جو بلاشڪ و شبهہ خود عيسائيت کان گهڻو قديم آهي.

جپان جي "ائنو" يا "ائنوُ" قوم وارن لاءِ چيو ويندو آهي تہ اهي مختلف قسمن جي مٽرن کي نر يا مادي جي صورت ۾ ممير ڪندا آهن ۽ انهن سڀني قسمن کي گڏي، "ديوتائي مڙس ۽ زال اناج" - (اموريڪ هارو ڪاموئي) سڏيو ويندو آهي. "چنانچہ مٽرن کي عام استعمال لاءِ ڪٽڻ ۽ سانين جي صورت ڏيڻ کان اڳ، پوڙها ماڻهو انهن جي پوڄا ڪرڻ لاءِ چند نان اڳوات ئي پنهنجي لاءِ ٺهرائيندا آهن. جڏهن اهي تيار ٿي ويندا آهن، تڏهن اهي ڏاڍيءَ سنجيدگيءَ سان انهن کان هيءَ دعا پنندا آهن، 'اي تون اناج جا ديوتا، اسين تنهنجي پوڄا ٿا ڪريون، تون هن سال تمام چڱيءَ طرح اپريو آهين ۽ تنهنجي خوشبوءِ مٺي ٿيندي. تون چڱو آهين. باهہ جي ديوي تمام خوش ٿيندي ۽ اسين سڀيئي پڻ ڏاڍي خوشي ڪنداسين. اي تون ديوتا، اي تون ديوتائي اناج،

مهرباني ڪري تون ماڻهن کي پالجانءِ. آءٌ هينئر تو کي کائان ٿو. آءٌ تنهنجي پوڄا ڪريان ٿو ۽ تنهنجي شڪر گذاري ڪريان ٿو.' اهڙي ءَطرح دعا پڙهڻ کان پوءِ، اهي، يعني پوڄاري، نان ڪٽي کائيندا آهن ۽ انهيءَ وقت کان پوءِ سيئي ماڻهو مٽرن جي نئين فصل کي کائي سگهن ٿا. اهڙيءَ طرح نياز ۽ نئڙت جي گهڻن اشارن ۽ دعا جي لفظن سان انهيءَ قسم جو ڪاڏو "ائنؤ" قوم جي پلائيءَ لاءِ اربڻ ڪيو ويندو آهي. انهيءَ ۾ ڪوبه شڪ ناهي تہ اناج جي نذراني کي ديوتا جي حضور ۾ پيش ڪيل تعريف سمجهيو ويندو آهي، پر اهو ديوتا خود انهيءَ اناج جي ڀڄ کان علاوه ٻيو ڪوبه ناهي، ۽ اهو فقط انهيءَ حد تائين ديوتا آهي، جيستائين اهو انساني جسم لاءِ مفيد آهي."

ايسٽ انڊيز جي "بورو" نالي هڪ ٻيٽ ۾، چانورن جي لاباري جي ختم ٿيڻ وقت، هرهڪ قبيلو هڪ متبرڪ مشترڪ دعوت تي اچي جمع ٿيندو آهي، جنهن ۾ قبيلي جو هرهڪ فرد نون چانورن مان ٿورو مقدار ويسيءَ ۾ ڏيڻ لاءِ ٻڌل هوندو آهي. انهيءَ ڪاڏي کي "چانورن جي روح کي کائڻ" سڏيو ويندو آهي، جو هڪ اهڙو نالو آهي، جنهن مان انهيءَ ڪاڏي جي متبرڪ نوعيت جو ثبوت ملي رهيو آهي. چانورن مان ڪجهہ حصو جدا ڪيو ويندو آهي ۽ اهو روحن کي آڇيو ويندو آهي. سيليبس ۾، مناهسا جي آلفور قبيلي وارن ۾، سندن پوڄاري ٻنيءَ ۾ چانورن جو پهريون ڀڄ پوکيندو آهي ۽ اهو ئي پهريان پڪل چانور لٽيندو آهي. اهي چانور هو باهہ تي پچائيندو ۽ ڪين ڪاڏي جي صورت ۾ پيسيندو آهي، جنهن کان پوءِ هو انهن منجهان ڪجهہ حصو هرهڪ گهر کي ڏيندو آهي. بولانگ مونگونڊو ۾، جو

سيليبس جو هڪ ٻيو ضلعو آهي، چانورن جي لاباري کان ٿورو ئي اڳيرو، هڪ ننڍڙي سوئر يا پکيءَ جي قرباني ڪئي ويندي آهي. ٻوءِ پوڄاري پهريائين پنهنجيءَ ۽ ٻوءِ پنهنجن همساين جي ٻنين مان ٿورا چانور لٽيندو آهي. انهيءَ طريقي سان لٽيل سڀني چانورن کي هو پنهنجن چانورن سان گڏ خشڪ ڪندو آهي ۽ بعد ۾ انهن کي هو پنهنجن پنهنجن مالڪن کي ڏيندو آهي، جي انهن کي پيسائي ٻڙڪائيندا آهن. چانور جڏهن ٻڙڪي ويندا آهن، تڏهن عورتون انهن کي ڪڙڻ جي هڪ آني سان گڏ واپس پوڄاريءَ ڏانهن ڪٽي ويندیون آهن، جو آني جي قرباني پيش ڪندو آهي ۽ چانور انهن عورتن کي موٽائي ڏيندو آهي. انهن چانورن مان خاندان جي هرهڪ ڀاتيءَ، جتي ڪ ننڍي کان ننڍي ٻار تائين، سڀني کي ڪاٽو پوندو آهي. انهيءَ رسم جي پوري ٿيڻ بعد، هرهڪ چانورن جي فصل کي گهر آڻڻ لاءِ آزاد هوندو آهي.

ڏکڻ هندستان ۾، نيگلري ٽڪرين جي "بر گهر" يا ٻيڙاگا نالي هڪ قبيلي ۾، آنَ جي پهرين مٽ "ڪوروبر" پوکيندو آهي ۽ لاباري وقت پهرين سٽي به اهو ئي لٽيندو آهي، جو هڪ ٻئي قبيلي جو ماڻهو هوندو آهي ۽ جنهن جي ماڻهن کي "بر گهر" قبيلي وارا جادوگر سمجهندا آهن. پهرينءَ سٽيءَ جي آنَ کي "انهيءَ ئي ڏينهن پيسي انڌو ڪيو ويندو آهي، منجهانئس ساڻيون ٽاهيون ويندیون آهن، جن کي پهرين ميوي جي حيثيت ۾ نذراني طور پيش ڪرڻ کان پوءِ، قرباني ڪيل جانور جي باقي بچت سان گڏ، "بر گهر" ۽ سندس خاندان جا سڀيئي ڀاتي، گڏيل نذراني ۽ قربانيءَ جي گوشت طور کائيندا

آهن." جنوبي هندستان جي هندن ۾، نون چانورن کي کائڻ جو وقت، پونگول نالي خانداني خوشيءَ جو موقعو هوندو آهي. نون چانورن کي هڪ نئينءَ ڪنيءَ ۾ اهڙيءَ باهه تي ٻڙڪايو ويندو آهي، جا منجهند جي وقت اهڙي ڏينهن ٻاري ويندي آهي جڏهن، هندو منجمن مطابق، سج جدي گهيري اندر داخل ٿيندو آهي. ڪنيءَ جي ٻڙڪڻ کي سڄي خاندان وارا انتهائي فڪرمنديءَ سان جاچيندا رهندا آهن، ڇو ته جهڙيءَ طرح چانورن جو کير ٻڙڪندو، اهڙيءَ طرح ايندڙ سال ٿيندو. جيڪڏهن کير تيزيءَ سان ٻڙڪندو، ته سال سڪر سٺائيءَ وارو ٿيندو، پر جيڪڏهن کير آهستي ٻڙڪندو ته ان جو ابتو نتيجو نڪرندو. ٻڙڪيل نون چانورن مان ڪجهه حصو گٽيش ديوتا جي بت اڳيان نذراني طور پيش ڪيو ويندو آهي، پوءِ اُن مان هر هڪ کائيندو آهي. اتر هندستان جي ڪن علائقن ۾ نئين فصل جي ميلي کي "نوان"، يعني "نئون اَنُ" سڏبو آهي. جڏهن ان پڇي راس ٿيندو آهي، تڏهن مالڪ فال ڪڍائيندو آهي، ٻنيءَ ڏانهن ويندو آهي، موسم بهار جي فصل مان، جَوَن جا پنج يا ڇهه سنگ، ۽ سرءُ جي لاباري مان مٽرن جو هڪ سنگ، پڻيندو آهي. اهي سنگ گهر آندا ويندا آهن ۽ ڪين باهه تي سيڪي، منجهس گڙ، مکڻ ۽ ڏهي ميلائي ويندي آهي. انهيءَ مان ڪجهه حصو ڳوٺ جي ديوتائن ۽ مئل ابن ڏاڏن جي نالن ۾ باهه ۾ اڇلايو ويندو آهي، باقي ٻيو سڄو حصو گهر جا ڀاتي کائيندا آهن.

نائجر درياهه تي اونيتشا وٽ، نون *"يئمس" کي کائڻ جي

---

* خط استوا جي ويجهڙائيءَ وارن ملڪن جو هڪ لذيذ ميوو.

رسم جو هن طرح بيان ڪيو ويو آهي: ”هر هڪ سردار ڇهه ”يئم“ ميوا ڪڍي آيو ۽ ڪجين جي پنن واريون ڪچڙيون شاخون وڍي، آهي پنهنجي دروازي اڳيان رکيائين، تن ”يئم“ ميون کي پچايائين ۽ ڪجهه ميوو ۽ مڇي به آندائين. يئم جي پچڻ کان پوءِ، ”لبيا“، يعني ڳوٺاڻو حڪيم، اهو يئم ڪٽي، ڪيس ڪرڙي، هڪ قسم جي ڪاڌي ۾ تبديل ڪري، ٻن اڌن ۾ تقسيم ڪندو آهي، پوءِ اهو هڪ ٽڪر ڪٽي انهيءَ ماڻهوءَ جي ڇپن تي رکندو آهي، جيڪو نئون ”يئم“ ڪائڻ وارو هوندو آهي. ڪائڻ وارو ”يئم“ مان نڪرندڙ ٻاڦ کي ڦوڪون ڏيئي اڏائي ڇڏيندو آهي، جنهن کان پوءِ اهو سڄي ٽڪر کي وات ۾ وجهي ڇڏيندو آهي ۽ هيئن چوندو آهي، ’نئين يئم ڪائڻ جي اجازت ملڻ لاءِ آءٌ خدا جو شڪر ڪري رهيو آهيان‘ ۽ پوءِ هو اُن کي ڇڏيءَ سان گڏ ڏاڍي مزي سان چٻاڙڻ شروع ڪندو آهي.“

برٽش ايسٽ افريڪا جي ”نندي“ قبيلي وارن ۾، جڏهن خط استوائي گاهه ۾ جمندڙ آن موسم خزان ۾ پچڻ وارو هوندو آهي، تڏهن هر هڪ عورت، جنهن وٽ ٻني هوندي آهي، پنهنجين ڌيئرن سميت اوڏانهن ويندي آهي ۽ اهي سڀيئي گڏجي پڪل آنَ مان ڪجهه پٽيندڙيون آهن. عورتن مان هر هڪ ڇٽي پوءِ هڪ داڻو پنهنجي هار ۾ وجهندي آهي ۽ ٻيو وات ۾ چٻاڙيندي آهي، جنهن کي وري اها پنهنجيءَ پيشانيءَ، ڳچيءَ ۽ ڇاتيءَ تي مڪيندي آهي. خوشيءَ جو ڪوبه نشان منجهن نظر ڪونه ايندو آهي، مغموم حالت ۾ اهي نئين آنَ جو هڪ ٽوڪرو پٽيندڙيون آهن ۽ اُن کي گهر ڪٽي وڃي، سڪڻ لاءِ ڪوٺي تي رکنديون آهن. جيئن تم

سندن گهرن جون چتيون ڪکن پنن جون هونديون آهن، ان ڪري آنَ جي داڻن جو ڪافي حصو چيرن مان هيٺ باهه ۾ ڪري پوندو آهي، جتي اهي داڻا وڏي آواز سان ڦاٽي پوندا آهن. انهيءَ افراط کي روڪڻ لاءِ اتان جا ماڻهو ڪابه ڪوشش ڪانه ڪندا آهن، ڇو تہ اهي باهه ۾ سڙندڙ آنَ جي آواز کي هن ڳالهه جي نشاني سمجهندا آهن تہ موئن جا ارواح اهي داڻا ڪائي رهيا آهن. ٿورا ڏينهن پوءِ نئين آنَ مان پَتُ ٽاهيو ويندو آهي، جو شام جي ڪاڏي وقت ڪير سان گڏ ڪائڻ لاءِ ماڻهن کي ڏنو ويندو آهي. خاندان جا سڀئي ڀاتي پت مان ٿورو حصو ڪٽي، اُن کي جهوپڙين جي ديوارين ۽ چتين تي ٽڦي ڇڏيندا آهن. ان کان علاوه، اهي ڪجهه پت پنهنجن واتن ۾ وجهي، ڪيس مشرق جي طرف، ۽ جهوپڙين جي ٻاهرين حصي تي ٽُڪي ڇڏيندا آهن. پوءِ گهر جو وڏو ڀاتي، ڪجهه آن هٿ ۾ مٽي جهلي، صحت ۽ طاقت لاءِ خدا کان دعا گهرندو آهي ۽ ساڳيءَ طرح گهٽي ڪير ملڻ لاءِ به دعا ڪندو آهي ۽ جيڪي ماڻهو اتي موجود آهن، تن مان هرهڪ سندس پٺيان دعا جا اهي الفاظ دهرائيندو ويندو آهي.

نٽال ۽ زولولينڊ جي ڪافر قبيلي ۾، ڪوبه ماڻهو تيسين پهريان ميوا نہ کائيندو آهي، جيسين هڪ ميلو نہ ٿيندو آهي، جو ڪافرقبيلي وارن جي نئين سال جي شروعات وقت منعقد ڪيو ويندو آهي، جو ڊسمبر جي آخر ڌاري يا جنوريءَ جي شروعات ۾ ايندو آهي. سڀئي ماڻهو بادشاهه جي محلات ۾ جمع ٿيندا آهن، جتي اهي خوب نچندا ۽ دعوتون کائيندا آهن. جدا ٿيڻ کان اڳ "ماڻهن جي اربڻ ٿيڻ" جي رسم ادا ڪئي ويندي آهي. زمين جا مختلف ميوا، جهڙوڪ آنُ، مڪائيءَ جا سنگ ۽ ڪدو، قربان ٿيل جانور

جي گوشت ۽ "درا" سان گڏ وڏين ديگين ۾ گڏي ڪاڙهيا ويندا آهن ۽ خود بادشاهه انهيءَ ڪاڏي سان ٿورو ٿورو هر هڪ ماڻهوءَ جي وات ۾ وجهندو آهي. اهڙيءَ طرح پاڪ ڪيل ميون کي ڪائڻ کان پوءِ، ماڻهو پاڻ به سڄي سال تائين پاڪ ٿي پوندو آهي ۽ هڪدم فصلن ۾ داخل ٿي سگهندو آهي. عام طرح اهو يقين هوندو آهي ته جيڪڏهن ڪو ماڻهو انهيءَ تقريب کان اڳ نوان ميوا کائيندو، ته اهو مري ويندو. پر جيڪڏهن ڪيس انهيءَ ڪم ۾ پڪڙيو ويو، ته ڪيس قتل ڪيو ويندو، يا ڪم از ڪم ڪائنس سڄو چوپايو مال ڪسيو ويندو. نون ميون جو تقدس هن قانون سان بخوبي ظاهر آهي ته انهن کي خاص برتن ۾ رکڻ گهرجي، جو فقط انهيءَ مقصد لاءِ استعمال ٿيو هجي ۽ اُهي اهڙيءَ نئينءَ باهه تي پچايا وڃن، جنهن کي هڪ جادوگر ٻن ڪائين کي هڪ ٻئي سان گسائڻ ذريعي ٻاريندو آهي، جن کي "مڙس ۽ زال" سڏيو ويندو آهي.

بيچوئانا قبيلي وارن ۾ هيءُ قانون آهي ته پهرين فصلن سان ڪجهه ڪائڻ کان اڳ، ڪين پاڻ کي پاڪ ڪرڻو پوندو آهي. اها پاڪائي نئين سال جي آغاز ۾، اهڙي ڪنهن ڏينهن ڪئي ويندي آهي، جو جنوري مهيني جي ڪنهن ڏينهن تي سردار مقرر ڪندو آهي. اها ڪارروائي قوم جي وڏي ڪوٽ اندر ڪئي ويندي آهي، جتي سڀئي بالغ مرد اچي ڪٺا ٿيندا آهن. منجهانئن هرهڪ ڇٽو هڪ اهڙي ڪدوءَ جاپن پنهنجن هٿن ۾ ڪٽي ايندو آهي، جنهن کي اتان جي مقامي ٻوليءَ ۾ "ليروٽسي" چيو ويندو آهي. انهن پنن کي چٽي، هرهڪ ماڻهو منجهانئن نڪتل رس کي پنهنجن پيرن جي پٽن ۽ دُن کي لڳائيندو آهي، گهٽا ماڻهو اهو رس

پنهنجي بدن جي سيني سَنڌن کي هٽندا آهن، پر ڇاڻو ماڻهو چوندا آهن تہ اهو قديم رسم جي خلاف هڪ واهيات رواج آهي. وڏي ڪوٽ ۾ انهيءَ رسم ادا ڪرڻ ڪان پوءِ، هرهڪ ماڻهو پنهنجي پنهنجي ڪوٽ ۾ ويندو آهي، جتي اهو پنهنجي گهر وارن سيني ڀاتين، مردن، زالن ۽ ٻارن کي جمع ڪندو آهي ۽ سيني کي "ليروٽسي" جي پنن مان نڪتل رس ٽڪيندو آهي. ڪن پنن کي پيسيو ۽ ويندو آهي ۽ انهن کي ڪاٺ جي هڪ وڏيءَ ٿالهيءَ ۾ ڪير سان ملائي، ڪتن کي چڻڻ لاءِ ۽ ڏنو ويندو آهي. پوءِ گهر جي سيني ڀاتين مان هرهڪ جي پَٽ واريءَ ٿالهيءَ کي "ليروٽسي" جا پن مڪيا ويندا آهن. جڏهن پاڪائيءَ جي اها ڪارروائي پوري ٿيندي آهي، تڏهن ئي ماڻهن کي نئين فصل ڪائڻ جي آزادي هوندي آهي ۽ نہ اَن ڪان اڳ.

برازيل جي بَرورو قبيلي وارا سمجهندا آهن تہ نئينءَ مڪائيءَ کي قبيلي جي حڪيم جي دعائن حاصل ڪرڻ ڪان اڳ ڪائڻ، يقيني موت جو باعث ٿيندو. دعا ڏيڻ جي رسم هيئن هوندي آهي. مڪائيءَ جي سنگ جي اڏوريءَ پڪل ڪَلَ کي ڏوئي "حڪيم" جي سامهون رکيو ويندو آهي، جو گهڻن ڪلاڪن تائين نچڻ ۽ ڳائڻ ۽ تماڪ جي مسلسل ڪشن لڳائڻ سان پاڻ تي وجد طاري ڪندو آهي، جنهن ڪان پوءِ هو انهيءَ کل ۾ چڪ هٽندو آهي. اَن وقت سندس سڀ عضوا ڪنبندا آهن ۽ هو بار بار زوردار چيڪون ڪندو آهي. جڏهن ٻہ ڪو وڏو جانور يا وڏي مڇي ماري ويندي آهي، تڏهن ٻہ ساڳئي قسم جي رسم ادا ڪئي ويندي آهي. برورو قبيلي وارن کي پختو يقين هوندو آهي تہ جيڪڏهن ڪو ٻہ ماڻهو دعا حاصل ڪرڻ ڪان سواءِ، انهيءَ رسم جي پوري ٿيڻ ڪان اڳ مڪائي

يا گوشت کي ڇهندو، تہ اُهو ۽ سندس سڄي قوم فنا ٿي ويندي.

اتر امريڪا جي ڪريڪ قبيلي جي ڳاڙهن هندستانين ۾، "بسڪ" يا پهرين - ميون جو ميلو سال جي هڪ مڪيہ ۽ اهم تقريب هوندي آهي. اِها رسم جولاءِ يا آگسٽ مهيني ۾ ادا ڪئي ويندي هئي، جڏهن مڪائي پڇندي هئي ۽ انهيءَ وقت پراڻو سال ختم ۽ نئون سال شروع ٿيندو هو. انهيءَ رسم جي ادا ٿيڻ کان اڳ، ڪوبہ ڳاڙهو هندستاني نئين فصل کي نہ کائيندو هو ۽ نہ هٿ لائيندو هو. ڪڏهن ڪڏهن هرهڪ شهر پنهنجو پنهنجو ميلو ملهائيندو هو، ڪڏهن تہ وري گهڻا شهر پاڻ ۾ ملي هڪ مشترڪ ميلو منعقد ڪندا هئا. ميلي ملهائڻ کان اڳ، ماڻهو پنهنجي لاءِ نوان ڪپڙا ۽ گهرن لاءِ نوان برتن ۽ نئون سامان خريد ڪندا هئا. اُهي پنهنجا پراڻا ڪپڙا ۽ گهرجو گند ڪچرو ڪٺو ڪري، گذريل سال جي باقي بچيل اناج ۽ ٻئي سامان سان گڏ، هڪ عام ڍير تي ڦٽو ڪري، سڄي کي باهہ ڏيئي ساڙي ڇڏيندا هئا. انهيءَ رسم جي ادائگيءَ جي تياريءَ واسطي، ڳوٺ جون سڀ باهيون اڳواٽ وسايون ويندیون هيون ۽ سڄيءَ رک کي ٻهاري هٽي صاف ڪيو ويندو هو. خصوصاً، مندر جي آتشدان يا قربانگاه کي ڪوٽيو ويندو هو ۽ سڄي رک ٻاهر ڪڍي ويندي هئي. پوءِ وڏو پوڄاري هڪ خاص قسم جي ٻوٽيءَ جون پاڙون، تماڪ جي ڪجهہ ساون پنن ۽ ڪجهہ نون ميون سان گڏ، آتشدان جي تري ۾ رکندو هو، جنهن کي هو بعد ۾ اڇيءَ مٽيءَ سان ڍڪڻ جو حڪم جاري ڪندو هو ۽ پوءِ هو انهن سڀني شين کي تازي پاڻيءَ سان آلو ڪري ڇڏيندو هو. پوءِ ننڍن وڻن جي ٽارين سان آتشدان مٿان هڪ گهاٽو گنبذ اڏيو ويندو هو. انهيءَ وچ ۾ زالون پنهنجن گهرن کي صاف ڪرڻ ۾

مصروف رهنديون هيون، پراڻين چلهين کي نئون ڪنديون هيون، رڌڻ پچائڻ جي برتنن کي مانجي صاف ڪنديون هيون، تہ جيئن اهي نئينءَ باهہ ۽ نون ميون جي پنهنجن گهرن اندر آڻيان ڪرڻ لاءِ تيار رهن. وڏي مقدس چونڪ کي احتياط سان ٻوهاري، منجهانئس اڳوڻيءَ دعوت مان رهيل ڪاڏي جو ننڍي ۾ ننڍو ذرو پرزو بہ ميڙيو ويندو هو "تہ متان سال جي پهرين ميون جي نذراني پيش ڪرڻ جي رسم ناپاڪ ٿي پوي." ان کان علاوه، هر آهو برتن، جنهن ۾ گذريل سال جي دوران ۾ ڪو ڪاڏو رکيو ويو هو يا جنهن کي ڪنهن ڪاڏي لاءِ استعمال ڪيو ويو هو، سج لهڻ کان اڳ مندر مان ٻاهر ڪڍيو ويندو هو. پوءِ سيني اهڙن ماڻهن کي، جن لاءِ اهو معلوم هوندو هو تہ انهن سال جي دوران ۾ پهرين ميون ۽ شاديءَ جي متعلق قبيلي جي مقرر ڪيل قانون جي ڀڃڪڙي ڪانہ ڪئي هئي، هڪ ماڻهو وڏي آواز سان عام چؤنڪ ۾ داخل ٿيڻ ۽ اتي روزي رکڻ جي نيندڙ ڏيندو هو. چؤنڪ جي سيني ڪنڊن تي پهريدار ٻڻ بيهاريا ويندا هئا، تہ اهي جانورن ۽ اهڙن ماڻهن کي، جن کي ناپاڪ سمجهيو ويندو هو، اندر داخل ٿيڻ کان روڪين. پوءِ ٻن راتين ۽ هڪ ڏينهن لاءِ سخت روزو رکيو ويندو هو ۽ ديندار ماڻهو هڪ خاص قسم جي ٻوٽيءَ مان ٿهيل ڪوڙي دوا پيئندا رهندا هئا "تہ جيئن اهي الٽيون ڪن ۽ پنهنجن گنهگار جسمن کي صاف ڪن." چؤنڪ کان ٻاهر بيئل ماڻهن کي بہ پاڪ ڪرڻ لاءِ، پوڙهن ماڻهن مان هڪ ڇٽو چؤنڪ جي هڪ ڪنڊ وٽ تماڪ جي ساون پنن جو ڪجهہ مقدار رکي ايندو هو، هڪ پوڙهي عورت اهي پن ٻاهر ڪٽي ويندي هئي ۽ اتي بيئل ماڻهن ۾ تقسيم ڪندي هئي، جي "پنهنجن روحن کي عذاب ڏيڻ لاءِ" انهن پنن کي

چپيندا ۽ گهندا هئا. انهيءَ عام روزي جي درميان، ڪمزور جسمن وارين عورتن، ٻارن ۽ مردن کي اڌ ڏينهن کان پوءِ ڪاڏو ڪائڻ ڏنو ويندو هو ۽ نه ان کان اڳ. جنهن ڏينهن روزو پورو ٿيندو هو، تنهن ڏينهن صبح جو زالون گذريل سال جي بچيل ڪاڏي مان ڪجهه مقدار مقدس چؤنڪ جي ٻاهران ڪٽي ايندڙيون هيون. اهو ڪاڏو پيتو پوءِ اندر آندو ويندو هو ۽ فاقم ڪش هجوم اڳيان رکيو ويندو هو، پر منجهند ٿيڻ کان اڳ انهيءَ ڪاڏي جا سڀ نشان اتان هٽائڻا هوندا هئا. جڏهن سج جو زوال ٿيڻ شروع ٿيندو هو، تڏهن هڪ ماڻهو وڏو واڪو ڪري سيني کي گهرن اندر بند رهڻ، ڪنهن به بري ڪم نه ڪرڻ ۽ پراڻيءَ ٻاهه جي هرهڪ چٽنگ وسائڻ ۽ انهيءَ کي ٻاهر اڇلائڻ جي خاطريءَ ڪرڻ جو حڪم ڏيندو هو. پوءِ ته سڄي ڳوٺ مٿان عالمي خاموشي طاري ٿي ويندي هئي. وڏو پوڄاري ڪاٺ جي ٻن ٽڪرن کي پاڻ ۾ گسائي نئين ٻاهه ٻاريندو هو ۽ اُن کي سبز گنبذ هيٺان آتش دان ۾ رکندو هو. انهيءَ نئينءَ ٻاهه لاءِ سمجهيو ويندو هو ته اها خون کان سواءِ ماضيءَ جي سيني گناهن جي شفاعت ڪري ڇڏيندي. پوءِ نون ميون جو هڪ ٽوڪرو آندو ويندو هو. وڏو پوڄاري هرهڪ قسم جي ميوي مان ٿورو ڪٽي، اُن کي رڄ جي چربيءَ مان ڪڍيل تيل مکي، ڪجهه گوشت سان گڏ ”ٻاهه جي مقدس ۽ برڪت واري ديوتا کي سال جي پهرين ميون جي نعمتن جي نذراني ۽ سڄي سال ۾ سرزد ٿيل گناهن جي ڏنڊ طور“ پيش ڪندو هو. پوءِ هو آلمي ڪرائيندڙ مقدس دوائن کي به ٻاهه مٿان هاري ديوتا جي حضور ۾ ارپڻ ڪندو هو. جيڪي ماڻهو ٻاهر بيٺا هوندا هئا، سي هينئر مقدس چونڪ ۾ داخل ٿيڻ

کان سواءِ، اڳتي وڌندا هئا ۽ پوءِ وڏو پوڄاري هڪ تقرير ڪندو هو، جنهن ۾ هو انهن ماڻهن کي پنهنجين قديم رسمن ۽ سائن سوٽن کي سختيءَ سان ادا ڪرڻ لاءِ تلقين ڪندو هو ۽ هيءَ به اعلان ڪندو هو ته نئينءَ باهه گذريل سال جا سندن سڀ گناهه ميٽي ڇڏيا. عورتن کي هو سختيءَ سان چتاءُ ڏيندو هو ته جيڪڏهن انهن مان ڪنهن پراڻي باهه نه وسائي هئي، يا ڪابه پليدي ڪئي هئي، ته انهن کي هڪدم اتان هليو وڃڻ گهرجي، ته "متان ديوتائي باهه کين ۽ ٻين سڀني ماڻهن کي پسم ڪري ڇڏي." پوءِ نئينءَ باهه منجهان ٽوري مقدس چونڪ جي ٻاهران رکي ويندي هئي، عورتون ڏاڍيءَ خوشيءَ سان ان کي گهر ڪٽي ويندیون هيون ۽ پنهنجين پاڪ ٽيل چلهين ۾ ٻاريندیون هيون. جڏهن هڪ کان وڌيڪ شهر گڏجي اها تقريب ملهائيندا هئا، تڏهن نئينءَ باهه کي انهيءَ طريقي سان دور دراز ڳوٺن ڏانهن به، ڪيئي ميل پري، نيون ويندو هو. نون ميون کي پوءِ نين باهين تي پچايو ويندو هو ۽ انهن کي رڇ جي چربيءَ جي تيل سان گڏ کاڌو ويندو هو، جنهن کي هڪ نايابِ چيز سمجهيو ويندو هو. تقريب جي ڪنهن وقت تي، مرد نئين آنَ کي پنهنجن هٿن جي وچ ۾ مهڻي پنهنجن منهن ۽ ڇاتين تي ملينداهئا. ان کان پوءِ جيڪا تقريب ايندي هئي، تنهن ۾ جنگي جوڌا پنهنجي جهنگلي فوجي سازو سامان سان مسلح ٿي، مٿن ڪي نقلي اڇن وارن سان ڍڪي، هٿن ۾ اڇا ڪنب ڪٽي، انهيءَ پاڪ گنبذ جي چوگرد نچندا هئا، جنهن جي هيٺان نئين باهه ٻاري ويئي هئي. اها تقريب اڻ ڏينهن تائين هلندي هئي ۽ انهيءَ عرصي ۾ سخت پرهيز ڪئي ويندي هئي. تقريب جي ختم ٿيڻ ڌاري،

جنگي جوڏا جنگ جو سانگ رچائيندا هئا ۽ پوءِ، مرد ۽ زالون گڏجي، تن حلقن ۾ مقدس باهه جي چوگرد نچندا هئا. آخر ۾، سڀيئي ماڻهو پاڻ کي اچي مٿي ٽڦي، وهندڙ پاڻيءَ ۾ غسل ڪندا هئا. پاڻيءَ مان نڪرڻ وقت ڪين هيءُ يقين هوندو هو ته ماضيءَ ۾ انهن جيڪي به غلط ڪم ڪيا هئا، تن جي پاداش ۾ هينئر مٿن ڪابه آفت نازل ڪانه ٿيندي. اهڙيءَ طرح، اهي خوشيءَ سان سڪ ۽ سانت ۾ پنهنجن پنهنجن گهرن ڏانهن روانا ٿيندا هئا.

اڄ ڏينهن تائين پڻ، فلوريڊا جي سيمفول قبيلي وارن ڳاڙهن هندستانين جا جيڪي ماڻهو باقي وڃي بچيا آهن، جيڪي ڪريڪ قبيلي وارن جي ئي نسل مان آهن، سي ساليانه پاڪائيءَ جي رسم ادا ڪندا آهن ۽ "سائي آنَ جي ناچ" نالي هڪ ميلو منعقد ڪندا آهن، جنهن تي نئون ان ڪاڏو ويندو آهي. ميلي جي پهرئين ڏينهن تي اهي هڪ بدبودار "ڪارو پاڻي"، جيئن اهو سڏيو ويندو آهي، پيئندا آهن، جو ڪين الٽيون به ڪرائيندو آهي ۽ جلاب به ڏيندو آهي؛ انهن جو اعتقاد آهي ته جيڪو به اهو شربو نه پيئندو، سو نئون سائو ان سلامتيءَسان ڪونه ڪائي سگهندو ۽ ان ڪان علاوه، اهو سال جي دوران ۾ ڪنهن نه ڪنهن وقتضرور بيمار ٿيندو. جنهن وقت اهو شربو پيتو ويندو آهي، تنهن وقت ناچ شروع ٿيندو آهي، جنهن ۾ قبيلي جا حڪيم به شامل ٿيندا آهن. ٻئي ڏينهن اهي سائي آن مان ڪجهه ڪائيندا آهن؛ ان ڪان پوءِ ايندڙ ڏينهن تي اهي هن خيال ڪان روزو رکندا آهن ته متان اهو مقدس ڪاڏو سندن پيٽن اندر عام رواجي ڪاڏي سان ملي، ناپاڪ ٿي وڃي؛ پر ٽئين ڏينهن

اهي هڪ وڏي محفل ڪندا آهن.

خانه بدوش قبيلا پڻ، جڏهن پهريان جهنگلي ميوا جمع ڪندا آهن يا موسم جون پهريون پاڙون کوٽيندا آهن، تڏهن مٿين رسمن سان مشابهت رکندڙ ڪي رسمون ادا ڪندا آهن. چنانچه، اتر اولهه امريڪا جي "سئليش" ۽ "ٽائنيهه" قبيلن ۾ "نوجوان ماڻهو موسم جي پهرين ٻيرن يا پاڙن ڪائڻ کان اڳ، انهن ميون يا پوٽن کي هميشه خطاب ڪندا هئا ۽ سندن مهرباني ۽ مدد حاصل ڪرڻ لاءِ دعائون ڪندا هئا. ڪن قبيلن ۾ "پهرين - ميون" جون رسمون جهنگلي ميون پٽڻ يا پاڙن گڏ ڪرڻ وقت باقاعدگيءَ سان هر سال ادا ڪيون ويونديون هيون." "سالمن" مڇي ڪائيندڙ قبيلن ۾ به، جڏهن اها مڇي سندن ملڪ ۾ اچڻ لڳندي هئي، تڏهن اهڙيون رسمون ادا ڪيون ويونديون هيون. اهي رسمون شڪراني ادا ڪرڻ جون نه، پر گهڻو ڪري پهلي فصل جي خاطري ڪرڻ، يا خواهش مطابق ڪنهن مخصوص مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ هونديون هيون، ڇو ته جيڪڏهن اهي قاعدي موجب يا پوري احترام سان ادا نه ڪيون ويونديون هيون، ته انهن شين جي "روحن" کي ناراض ڪرڻ ۽ انهن شين کان محروم ٿي وڃڻ جو اندیشو رهندو هو." مثال طور، آنهن ڳاڙهن هندستانين کي جهنگلي "راسبري" ميوي جي ڪچڙين ٽارين يا چوسڻ وارين شاخن جو ڏاڍو شوق هوندو آهي ۽ اهي موسم جي پهرين شاخن کي چوسڻ کان اڳ، سنجيده نوعيت. جي هڪ رسم ادا ڪندا آهن. انهن ڪچڙين ٽارين کي نئينءَ ڪنيءَ ۾ رڌو ويندو آهي، ماڻهو جمع ٿي، هڪ وڏو حلقو ٺاهي، اکيون بند ڪري اچي بيهندا آهن، ۽سندن وڏو سردار يا حڪيم ٻوٽي جي

روح کي پڪاريندو آهي ۽ ڪيس عرض ڪندو آهي ته ساڻن فراخدلي ڪري ۽ چوسڻ وارين شاخن جو ججهو مقدار ڪين مهيا ڪري ڏئي. رسم جو اهو حصو جڏهن پورو ٿي ويندو آهي، تڏهن چوسڻ واريون رڌل شاخون تقريب جي صدر کي ڏنيون ويندیون آهن ۽ انهن مان ٿورو حصو حاضرين مان هر هڪ کي ڏنو ويندو آهي، جو اُن کي ڏاڍي احترام ۽ شانائتي نموني سان کائيندو آهي.

برٽش ڪولمبيا جي ٽامپسن قبيلي وارا سورج مکي گل جون پاڙون رڌي کائيندا آهن، پر ڪجهه زمانو اڳي آهي اُن کي هڪ پراسرار هستي سمجهندا هئا ۽ اُن جي متعلق متعدد ممنوعات عمل ۾ آڻيندا هئا، مثال طور، جيڪي زالون انهن پاڙن کي رڌڻ يا ڪوٽڻ ۾ مشغول هونديون هيون، تن کي پرهيز رکڻي هوندي هئي ۽ ڪنهن به مرد کي انهيءَ تنور جي قريب وڃڻ جي اجازت ڪانه هوندي هئي، جتي زالون پاڙن کي پچائڻ ۾ مصروف هونديون هيون. جڏهن نوجوان ماڻهو آهي پير، پاڙون يا موسم جي ٻي پيداوار کائڻ شروع ڪندا هئا، تڏهن اهي "سورج مکي گل جي پاڙ" کان هيءَ دعا پنندا هئا، "آءٌ توکي مطلع ٿو ڪريان ته آءٌ توکي کائڻ جو ارادو رکان ٿو. شل تون هميشه سون کي مٿي چڙهڻ ۾ مدد ڪرين، ته جيئن آءٌ هميشه جبلن جي چوٽين تي چڙهي سگهان ۽ شل آءٌ ڪڏهن به بي ڊولو نه ٿيان! آءٌ توکان اهو مطالبو ٿو ڪريان، اي سورج مکيءَ جي پاڙ! تون اسرار ۾ سيني کان زياده وڏو آهين." انهيءَ دعا کي نظرانداز ڪرڻ سبب، سورج مکي گل جي پاڙ کائيندڙ ڪاهل ٿي پوندو هو ۽ صبح جو دير تائين سمهيو پيو هوندو هو.

اتراولهه امريڪا جي ٽامپسن ۽ ٻين ڳاڙهن هندستاني قبيلن جون

اهي رسمون معلومات سان پُر آهن، چو ته آهي صاف طور انهيءَ مقصد، يا ڪم از ڪم انهن مقصدن سان هڪ ڪي عيان ڪن ٿيون، جي موسم جي پهرئين ميوي ڪائڻ وقت ادا ٿيندڙ رسمن اندر پوشيده آهن. اهو مقصد، هنن هندستانين جي حالت ۾، محض هيءُ اعتقاد آهي ته انهيءَ ڀوٽيءَ کي هڪ باشعور ۽ ٿورو گهڻو طاقتور روح زندگي بخشي ٿو جنهن کي، انهيءَ وقت کان اڳ راضي ڪرڻ ضروري آهي، جڏهن ماڻهو انهن ميون ۽ پاڙن کي سلامتيءَ سان کائي سگهن، جن کي انهيءَ روح جي جسم جو هڪ حصو سمجهيو ويندو آهي. هاڻي، جيڪڏهن اها ڳالهه جهنگلي ميون ۽ پاڙن جي متعلق صحيح آهي، ته پوءِ اسين ڪجهه امڪاني حد تائين هيءُ قياس ڪري سگهون ٿا، ته اها ڳالهه "يئمس" جهڙن پوڪيل ميون ۽ پاڙن جي متعلق به سچي آهي، ۽ خصوصي طور اها ڪڻڪ، جَوَن، اوٺس، جانورن ۽ مڪائيءَ جهڙن اناج جي جنسن متعلق به صحيح آهي. سيني حالتن ۾ هيءُ قياس ڪرڻ معقول پيو نظر اچي ته وحشي ماڻهو ڪنهن به فصل جي پهرين ميون کائڻ ۾ جن اخلاقي اصولن جو مظاهرو ڪن ٿا ۽ انهن اصولن کي اورانگهڻ ڪري، عذاب کان بچڻ لاءِ اهي جيڪي رسمون ادا ڪن ٿا سي، ڪم از ڪم زياده تر حد تائين، هن خيال سبب آهن ته انهيءَ ڀوٽي يا وڻ کي ڪو اهڙو روح يا ديوتا زندگي بخشي ٿو، جو نئين فصل کي سلامتيءَ سان کائي سگهڻ کان اڳ، انهيءَ جي اجازت وٺڻ يا سندس خوشنودي حاصل ڪرڻ ضروري آهي. اها ڳالهه، درحقيقت، "آئنو" قبيلي وارن جي باري ۾ واضح طور تصديق ٿيل آهي. اهي منترن کي "ديوتائي اناج"، "اناج جو ديوتا" سڏيندا آهن ۽ اهي نَوَن منترن سان ٺهيل نانن کي ڪائڻ کان پيشتر، ان کان

دعا پنندا ۽ سندس پوڄا ڪندا آهن. توڙي، جتي پهرين ميون اندر رهندڙ روحن جي نظريي جو خاص طور اظهار ڪيل ڪونہ هوندو آهي، اتي بہ ڪين ڪائڻ لاءِ جيڪي تياريون ڪيون ويندڙيون آهن تن ماني ۽ انهيءَ خطري ماني، جيڪو اهڙن ماڻهن مٿان نازل ٿيندو سمجهيو ويندو آهي، جيڪي مقرر ٿيل سائن سوٽن ادا ڪرڻ کان سواءِ انهن ميون کي ڪائڻ جي جسارت ڪندا آهن، معلوم ٿئي ٿو تہ اها حقيقت پوشيده رکيل آهي. انهيءَ ڪري، انهن سڀني حالتن ۾ اسين نَوَن ميون جي ڪائڻ کي هڪ متبرڪ ڪم ڪرڻ يا ديوتا يا بهر صورت، هڪ طاقتور روح سان هم صحبت ٿيڻ طور، بيان ڪرڻ ۾ غيرواجبي ڪم نہ ڪنداسون.

جيڪي رواج انهيءَ نتيجي ڏانهن اشارو ڪري رهيا آهن، تن ۾ نَوَن ميون کي رکڻ لاءِ بلڪل نَوَن يا خاص طرح مخصوص ڪيل برتنن کي استعمال ڪرڻ جي رسم، ۽ ديوتا سان قانوني طور هم صحبت ٿيڻ جي سنجيده نوعيت واري ڪم ڪرڻ کان اڳ، هم صحبت نيندڙ ماڻهن جي جسمن کي پاڪ ۽ صاف ڪرڻ جي رسم، شامل آهن. اهڙن موقعن تي پاڪ ٿيڻ جا جيڪي بہ طريقا عمل ۾ آندا وڃن ٿا، تن سڀني مان انهيءَ سان جي متبرڪ نوعيت کي ٻي ڪابہ رسم شايد اهڙيءَ صفائيءَ سان ظاهر نہ ٿي ڪري، جهڙي نئين آن ڪائڻ کان اڳ ڪريڪ ۽ سيمينول هندستانين جي جلاب وٺڻ جي رسم. انهيءَ طريقي اختيار ڪرڻ جو مقصد ڪائيندڙ جي پيٽ اندر مقدس ڪاڏي کي عام رواجي ڪاڏي سان گڏجي ناپاڪ ٿيڻ کان روڪڻ جو آهي. ساڳي ئي سبب ڪري ڪئٿولڪ فرقي وارا "يوڪئرسٽ" روزن ۾ شريڪ ٿيندا آهن، ۽ مشرقي آفريڪا جي آباد گار "ماسائي" قبيلي ۾

نوجوان جنگي جوڌن کي، جي خاص طور گوشت ۽ کير تي گذر ڪندا آهن، اوترن ڏينهن لاءِ فقط کير، ۽ پوءِ اوترن ئي ڏينهن لاءِ فقط گوشت، کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه کائڻو هوندو آهي ۽ هڪ کان ٻئي کاڌي ڏانهن منتقل ٿيڻ کان اڳ، کين اها خاطري ڪرڻي پوندي آهي ته پراڻي کاڌي مان سندن پيٽ ۾ ڪو ذرو به بچيل ڪونهي. اها خاطري اهي هڪ زبردست جلاب کائڻ ۽ قي آڻيندڙ دوا پيئڻ ذريعي ڪندا آهن.

جن تقريبن کي اسين متي جاچي جوچي آيا آهيون، تن مان ڪن ۾، پهرين ديون کي تبرڪ طور کائڻ جي رسم کي قرباني ۽ يا ديوتائن يا روحن کي آڇ ڪرڻ جي رسم سان ملايو وڃي ٿو ۽ وقت گذرڻ سان پهرين ديون جي قرباني ۽ واري رسم تبرڪ واري ۽ رسم کي، جيڪڏهن بلڪل هيٺان دبائي نه ٿي ڇڏي، ته به اُن کي پاڇي ۾ اڇلايو ڇڏي. پهرين ديون کي ديوتائن يا روحن کي محض آڇڻ جي حقيقت کي ئي هينئر نئين اُن کي کائڻ جي تياري ۽ لاءِ ڪافي سمجهيو وڃي ٿو، اعليٰ طاقت وارن کي پنهنجو حصو ڏيئي، ماڻهو باقي بچيل حصي جي مزي ماڻڻ لاءِ پاڻ کي آزاد سمجهي ٿو. نون ديون جي متعلق انهي ۽ طرز خيال مطابق، خود انهن کي ديوتائي زندگي ۽ جو حاصل نه ٿو تصور ڪيو وڃي، پر انهن کي ديوتائن طرفان انسان کي عطا ڪيل فقط هڪ تحفو سمجهيو وڃي ٿو، جنهن کي پنهنجن احسان ڪندڙن جي ڏنل نعمت مان ڪجهه حصو واپس ڪري، پنهنجي ۽ شڪر گذاري ۽ ۽ خاڪساري ۽ جو اظهار ڪرڻ جڳائي ٿو.

٢- **اڻ ٽيڪس قبيلي ۾ ديوتا کي کائڻ:** هسپانوي فاتحن هتان ميڪسيڪو کي گولي لهڻ ۽ فتح ڪرڻ کان اڳ،

ائزٽيڪس قبيلي وارن ۾ ماني‌ءَ کي ديوتا جو جسم سمجهي، تبرڪ طور کائڻ جي رسم ادا ڪئي ويندي هئي. سال ۾ ٻه دفعا، مئي ۽ ڊسمبر جي مهينن ۾، ميڪسيڪو وارن جي عظيم ديوتا، هئيٽزلوپوچٽلي يا وٽزلي پوزٽليءَ جو ڳوٽل اٽي مان هڪ مجسمو ٺاهيو ويندو هو، جنهن کي بعد ۾ ذرو ذرو ڪيو ويندو هو، ۽ آنهن ذرن کي سندس پوڄاري سنجيد گيءَ سان کائيندا هئا. مئي مهيني واريءَ رسم جو ائڪاسٽا نالي هڪ مؤرخ هيئن بيان ڪيو آهي: "ميڪسيڪو جا باشندا مئي مهيني ۾ پنهنجي مڪيه محفل پنهنجي ديوتا، وٽزلي پوزٽليءَ جي نالي ۾ منعقد ڪندا هئا ۽ محفل ڪان ٻه ڏينهن اڳ اهي ڪنواريون، جن جو مون ذڪر ڪيو آهي (جن کي ساڳئي مندر اندر بند ڪري گوشه نشين ڪيو ويندو هو ۽ جي، جڻ ته مذهبي زالون هونديون هيون)، بيٽن جي ڇڻ جو ڪجهه مقدار باهه تي پڪل ڪائيءَ سان ملائيندیون هيون ۽ پوءِ اهي انهيءَ مرڪب کي ماڪيءَ ۾ گوهي، انهيءَ ماندیرتا جي ڪاڪ‌سان ٺهيل بت جي ڊيگهه جيڏو هڪ مجسمو ٺاهيندیون هيون، جنهن جي اکين ۾ اهي سائي، نيلي يا اڇي رنگ جي شيشي جا ذرا وجهنديون هيون ۽ ڏندن بجاءِ ڪائيءَ جا داڻا، آنهن سيني سائن سوٽن سان بت جي وات ۾ اٽڪائيندیون هيون، جن جو مون بيان ڪيو آهي. انهيءَ ڪارروائيءَ جي ختم ڏيڻ پڇاڻا، سپيئي امير ۽ نواب ايندا هئا، جي انهيءَ بُت لاءِ هڪ قيمتي ۽ خوبصورت وگهو آڻيندا هئا، جو مجسمي جهڙو هوندو هو ۽ انهيءَ ۾ ڪيس ملبوس ڪيو ويندو هو. اهڙيءَ طرح، ڪيس ڪپڙا پارائي ۽ سينگاري، اهي انهيءَ مجسمي کي آسماني رنگ ڏنل ڪرسيءَ ۾ رکندا هئا، جنهن کي وري هڪ ڏوليءَ ۾ رکي، ڪيس ڪلهن

تي ڪٽندا هئا. انهيءَ محفل وارو جڏهن صبح ايندو هو، تڏهن پرهه ڦٽيءَ کان هڪ ڪلاڪ کن اڳ سڀيئي ڪنواريون سفيد پوشاڪون ۽ نوان زيور پائي ايندیون هيون ۽ اِنهيءَ ڏينهن کين پنهنجي ديوتا، وٺزلي پوزٽلي جون "پينر" سڏيو ويندو هو، آهي پڪل ۽ سيڪيل مڪائيءَ جي هارن جا مٿي ۾ تاج وجهنديون هيون، جي "ازاهر" يا نارنگيءَ جي گل وانگر هوندا هئا، سندن ڳچين جي چوڌاري پڻ اِنهن داڻن جون وڏيون زنجيرون ويڙهيل هونديون هيون، جي سندن ڏائيءَ ٻانهن هيٺان تسبيح وانگر هليون ويندیون هيون. سندن ڳلن تي سرخ رنگ ٿڦيل هوندو هو ۽ سندن ٻانهن تي، ٿونٿين کان وٺي ڪراين تائين ڳاڙهن طوطن جا کنب لڳل هوندا هئا. ڳاڙهن جبن ۾ سبلوس، نوجوان مرد، جن جي مٿن تي ڪنوارين وانگر مڪائيءَ جا تاج پيل هوندا هئا، پوءِ انهيءَ مجسمي کي سندس ڏولي ۾ وجهي، مخروطي شڪل واري وڏي مندر جي دامن ۾ کڻي ويندا هئا، جنهن جي اوچين ۽ تنگ ڏاڪڻين تي، انهيءَ کي بنسرين، توتارن، شرنائين ۽ دهلن جي موسيقيءَ سان گڏ مٿي چڪيو ويندو هو. جڏهن مجسمي کي مٿي پهچايو ويندو هو، تڏهن سڀيئي ماڻهو تمام گهڻي احترام ۽ ڊپ سان بيٺا رهندا هئا. جڏهن اهو مجسمو چوٽيءَ تي پهچي ويندو هو ۽ جڏهن ان کي گلاب جي گلن جي هڪ آستاني ۾ رکيو ويندو هو، جو اهي اڳيئي تيار ڪري ڇڏيندا هئا، تڏهن نوجون ماڻهو اتي ايندا هئا، جي انهيءَ مٿان مختلف قسمن جا گهڻيئي گل ايتري قدر اڇلائيندا هئا، جو مندر اندران ۽ ٻاهران انهن سان ڀرجي ويندو هو. انهيءَ ڪارروائيءَ ختم ٿيڻ کان پوءِ، سڀيئي ڪنواريون چوڪريون

پنهنجن خلوت خانن ڪان ٻاهر نڪري ايندڙ يون هيون ۽ پاڻ سان گڏ هڪ قسم جي ليئي جا ٽڪرا ڪٽي ايندڙيون هيون، جا بيٺن ۽ پڪل مڪائيءَ سان ٺهيل هوندي هئي ۽ انهيءَ ساڳيءَ ليئيءَ سان هوندي هئي، جنهن سان اهو مجسمو ٺهيل هوندو هو. ليئيءَ جا اُهي ٽڪرا وڏن هڏن جي صورت ۾ ٺهيل هوندا هئا. ڪنواريون اهي هڏا نوجوانن کي ڏيندڙيون هيون، جي انهن کي مٿي ڪٽي ويندا هئا ۽ مجسمي جي قدمن ۾ رکندا هئا. انهن هڏن سان اهي سڄي جاءِ ڀري ڇڏيندا هئا، ايتري قدر جو باقي ٻين ٽڪرن رکڻ لاءِ باقي جاءِ نہ رهندي هئي. ليئيءَ جي انهن ٽڪرن کي اهي وٽزيلي- پوزٽلي ديوتا جو گوشت ۽ هڏا چوندا هئا. پوءِ انهن هڏن کي ٻاهر رکيو ويندو هو، جنهن ڪان ٿورو پوءِ مندر جا سيئي معمر پوڄاري، سندن نائب ۽ ٻيا سيئي پادري، پنهنجي شان ۽ عمر مطابق، (جو تہ انهيءَ باري ۾ منجهن سخت تنظيم هوندي هئي) هڪ ٻئي پٺيان، منهن تي مختلف رنگن ۽ ڪاريگرين سان ٺهيل نقاب وجهي، هرهڪ ڇٽو پنهنجي پنهنجي عهدي ۽ شان ۽ مان مطابق، مٿن تي هار ۽ ڳچين ۾ گلن جون مالهائون وجهي، اتي اچڻ شروع ڪندا هئا، انهن جي پٺيان سندن ديوتائون ۽ ديويون ايندڙيون هيون، جن جي اهي پوڄا ڪندا هئا، ۽ جي مختلف صورتن جا، ۽ انهن جهڙين پوشاڪن ۾ ملبوس هوندا هئا. پوءِ ليئيءَ جي انهن ٽڪرن ۽ ذرن پرزن جي چوڌاري منظم طريقي سان بيهي، اهي ناچ ۽ گانن ذريعي ڪجهہ رسمون ادا ڪندا هئا. انهن رسمن جي ذريعي انهن ٽڪرن کي مجسمي جي گوشت ۽ هڏن جي حيثيت ۾ متبرڪ بڻايو ويندو هو. اها رسم ۽ دعا (جنهن جي وسيلي اهي

ذرا مجسمي جو گوشت ۽ هڏا بڻايا ويندا هئا) جڏهن ختم ٿيندي هئي، تڏهن اهي انهن ٽڪرن کي اهڙي ئي عزت ڏيندا هئا، جهڙي انهيءَ مجسمي کي. پوءِ ته سڄو شهر انهيءَ سهڻي نظاري کي ڏسڻ لاءِ پيٽجي پوندو هو ۽ هيءُ حڪم جاري ڪيو ويندو هو، جنهن جي سڄي ملڪ ۾ سختيءَ سان تعميل ڪئي ويندي هئي، ته وٽزلي پوٽزلي مجسمي جي ميلي واري ڏينهن تي ڪوبه ماڻهو انهيءَ ليئيءَ کي ماکيءَ سان گڏ کائڻ کان علاوه، جنهن مان مجسمو ٺهيل هو، ڪو ٻيو کاڌو نه کائي؛ ۽ اهو کاڌو ڏينهن آٿرڻ وقت کائڻ گهرجي، ۽ منجهند کان اڳ ڪين پاڻي يا ٻي ڪابه شيءِ نه پيئڻ گهرجي؛ انهيءَ حڪم جي خلاف ورزي ڪرڻ کي اهي بدشگوني ۽ سخت گناهه جو فعل سمجهندا هئا؛ پر انهن رسمن جي ختم ٿيڻ بعد، انهن لاءِ هرچيز کائڻ روا هئي. انهيءَ رسم جي ادائگيءَ جي دوران ۾، اهي پنهنجن ٻارن کان پاڻي لڪائي ڇڏيندا هئا ۽ اهڙن سيني ماڻهن کي، جي پنهنجو عقل ۽ فهم استعمال ڪري سگهندا هئا، سختيءَ سان پاڻيءَ پيئڻ خلاف فهمائش ڪندا هئا؛ ۽ ڪين چيو ويندو هو ته جيڪڏهن اهي اهڙي خلاف ورزي ڪندا، ته مٿن خدا جو قهر نازل ٿيندو ۽ اهي مري ويندا، جنهن ڪري ماڻهو انهيءَ حڪم جي ڏاڍيءَ خبرداريءَ ۽ سختيءَ سان تعميل ڪندا هئا. جڏهن اهي رسمون، ناچ ۽ قرباني ختم ٿيندي هئي، تڏهن اهي پنهنجن ڪپڙن لاهڻ لاءِ ويندا هئا ۽ پادري ۽ مندر جا وڏا ليئيءَ جو اهو مجسمو ڪٽندا هئا ۽ ڪيس جيڪي سينگار جا سامان پيل هوندا هئا، سي سڀ ڪائنس ڦري وٺندا هئا ۽ اهي خود ديوتا ۽ انهن هڏن جهڙن لئين جا ننڍا ننڍا ذرا ڪندا هئا، جن کي انهن پاڪ ڪيو هو. پوءِ

اهي آنهن ٽڪرن کي ماڻهن ۾ اهڙيءَ طرح تقسيم ڪندا هئا، جو وڏن کان وٺي عام رواجي مردن، عورتن ۽ ٻارن کي ڏيندا ويندا هئا، جي انهن کي اهڙن لڙڪن، ڊپ ۽ احترام سان وٺندا هئا، جڻ تہ ائين ڪرڻ قابل تعريف هو. انهن ذرن کي وٺندي، اهي چوندا هئا تہ اهي ديوتا جو ماس ۽ هڏا ڪائي رهيا هئا، جنهن لاءِ ڪين غم هو. اهڙن ماڻهن لاءِ، جن وٽ ڪي بيمار ڀاتي هوندا هئا، اهي ٽڪرا گهري وٺندا هئا ۽ ڪين وڏي احترام ۽ عزت سان گهر ڪٽي ويندا هئا."

انهيءَ دلچسپ ذڪر مان اسان کي معلوم ٿئي ٿو تہ ميڪسيڪو جا قديم باشندا، عيسائي مبلغن جي اچڻ کان ٻہ اڳي، هڪ شيءِ جو ٻيءَ ۾ تبديل ٿيڻ جي اصول کان بخوبي واقف هئا ۽ اهي انهيءَ اصول تي پنهنجي مذهبي سائن سوٽن ۾ عمل ڪندا هئا. انهن جو اعتقاد هو تہ سندن پادري، ماني کي متبرڪ ڪرڻ بعد، آن کي ديوتا جي خود جسم ۾ تبديل ڪري ٿي سگهيا؛ چنانچہ، سيئي اهڙا ماڻهو، جي انهيءَ متبرڪ مانيءَ مان ڪجهہ ڪائيندا هئاسي، سندس ديوتائي مادي جي ڪجهہ حصي کي پنهنجي پيٽ اندر داخل ڪري، ديوتا سان پراسرار طريقي سان هم صحبت ٿيندا هئا. هڪ شيءِ کي ٻيءَ ۾ تبديل ڪرڻ جو اصول ۽ مانيءَ جي ماس ۾ جادوي تبديلي، عيسائيت جي ڦهلجڻ يا خود انهيءَ مذهب جي وجود ۾ اچڻ کان گهڻو اڳ، قديم هندستان جي آريہ قوم کي ٻہ معلوم هو. برهمڻ اهو سبق ڏيندا هئا تہ قرباني ۾ جانورن جون جيڪي مانيون ڏنيون ويندڙ هيون، سي انسانن جو نعم البدل هيون ۽ اهي پنڊتن جي ڪرامت سان سچن پچن انساني جسمن ۾ تبديل ٿيندڙ هيون. اسان پڙهيو آهي تہ "جڏهن اها (جانورن جي ماني)

اڃا جانورن جو اڻو هوندي آهي، تڏهن اها وار هوندي آهي. جڏهن برهمڻ اتي ستان پاڻي وجهندو آهي تڏهن اها ڪل ٿي پوندي آهي. جڏهن ڪيس ملائيندو آهي، تڏهن اهو ڳوڙل اڻو ماس ٿيو پوي، چوته پوءِ اُن ۾ چيڙهه پيدا ٿئي ٿو ۽ ماس به ائين ئي چيڙهالو هوندو آهي. جڏهن اڻو پچايو وڃي ٿو، تڏهن اُهو هڏو ٿيو پوي، چوته پوءِ اهو ٿورو گهڻو سخت ٿيندو آهي ۽ هڏو سخت هوندو آهي. جڏهن هو اُن کي اتان (باهه تان) ڪڍڻ وارو هوندو آهي ۽ ستس سکڻ چڙڪائيندو آهي، تڏهن هو ڪيس نريءَ جي سِڪ ۾ تبديل ڪندو آهي. اهو آهي ڪمال، جنهن کي پنجوڻي حيواني قرباني چيو ويندو آهي."

هينئر پڻ، اسين مڪمل طرح سمجهي سگهون ٿا ته ڇو، سيڪسيڪو جا باشندا، ديوتا سان پنهنجي هم صحبت ٿيڻ واري ڏينهن تي، متبرڪ ماني ۽ ڪان علاوه، جنهن جو اهي ديوتا جي خود ماس ۽ هڏن وانگر احترام ڪندا هئا، پيو ڪو به ڪاڏو ڪونه ڪائيندا هئا ۽ ڇو، اهي منجهند تائين پاڻي به ڪونه پيئندا هئا. بيان ڪنهن شڪ جي، اهي پنهنجي پيٽ اندر ديوتا جي حصي کي پين عام شين سان لهه و چڙ ۾ آڻي، ناپاڪ ڪرڻ کان ڊڄندا هئا. ساڳئي قسم جي انهيءَ پارسائي واري خوف، جيئن اسين ڏسي آيا آهيون، ڪريڪ ۽ سيمينول قبيلن جي ڪن ڳاڙهن هندستانين کي، پهرين ميون جي تبرڪ ڪائڻ جي جرئت ڪرڻ کان اڳي، تيز جلاب ذريعي پنهنجن جسمن کي ڌوئي صاف ڪرڻ جي زياده مڪمل طريقي اختيار ڪرڻ لاءِ آماده ڪيو.

ڊسمبر مهيني ۾ سياري جي ننڍي کان ننڍي ڏينهن واري ميلي تي ازٽيڪ قبيلي جا ڳاڙها هندستاني پنهنجي ديوتا، هئيٽزيلو پوچٽليءَ کي مجسمي جي صورت ۾ قتل ڪندا هئا ۽ بعد ۾ ڪيس

ڪائيندا هئا. اِنهيءَ گنهير رسم جي تياريءَ لاءِ ديوتا جو انساني صورت سان مشابهت رکندڙ هڪ مجسمو، مختلف قسمن جي ڀڄن مان ٺاهيو ويندو هو، جن کي ٻارن جي رت سان ڳوهيو ويندو هو. ديوتا جي هڏن جي نمائندگي "ائڪيشيم" نالي هڪ قسم جي ڪاني جا ٽڪر ڪندا هئا. اِنهيءَ مجسمي کي، مندر جي مکيه قربانگاهه تي رکيو ويندو هو ۽ ميلي واري ڏينهن تي خود بادشاهه ڪيس ڏوپ واس ڏيندو هو. پوءِ هڪ پوڄاري، جنهن کي ڪئيٽزالڪوٽل ديوتا جو نالو ڏنل هوندو هو ۽ جو اُن جو ڪردار ادا ڪندو هو، سخت پٿر جي نوڪ وارو هڪ ننڍڙو تير ڪڍي، اٽي واري اِنهيءَ مجسمي جي سيني ڏانهن نشان تڪي اُڇلائيندو هو ۽ ڪيس آر پار چيري ڇڏيندو هو. اِنهيءَ رسم کي "هئٽيزپوچٽلي ديوتا جي جسم کي ڪائڻ لاءِ قتل ڪرڻ" سڏيو ويندو هو. پوڄارين مان هڪ ڇڻو، مجسمي جي دل وڍي، بادشاهه کي ڪائڻ لاءِ ڏيندو هو. مجسمي جي باقي حصي کي ننڍڙن ذرن ۾ تقسيم ڪيو ويندو هو، جن مان هر وڏي ۽ ننڍي، حتيٰ ڪه پينگهي وارن ننڍڙن نر ٻارن تائين سيني کي، هڪ هڪ ٽڪر ڪائڻ لاءِ ملندو هو، پر ڪنهن به عورت کي ان مان هڪ گراهه به نه ڪائڻو هو. اِنهيءَ رسم کي "ٽيئوفائو"، يعني "ديوتا کاڄي ويو آهي"، سڏيو ويندو آهي.

هڪ ٻيءَ تقريب ۾ ميڪسيڪو جا باشندا ماڻهن جهڙا ننڍڙا مجسما ٺاهيندا هئا، جي ڪڪرن جي چوٽين وارن جبلن جي نمائندگي ڪندا هئا. اهي مجسما مختلف قسمن جي ڀڄن مان ٺهيل ليئيءَ مان ٺاهيا ويندا هئا ۽ ڪين ڪاغذ جي زيورن سان سينگاريو ويندو هو. ڪي ماڻهو پنج، ڪي ڏهه ته ڪي پندرهن

اهڙا مجسما ٺاهيندا هئا. انهن کي ٺاهڻ کان پوءِ، کين هرهڪ گهر جي عبادتگاهه ۾ رکيو ۽ پوڄيو ويندو هو. رات جي دوران ۾ چار دفعا، کاڌي پيتي جا نذرانا ننڍڙن برتنن ۾ وجهي، سندن اڳيان پيش ڪيا ويندا هئا ۽ اونداهي راتين جي دوران ۾ ماڻهو سندن روبرو گائيندا ۽ بنسريون وڄائيندا هئا. علي الصبح جو پادري انهن ننڍڙن مجسمن کي زخمي ڪندا هئا، سندن سسيون وڍيندا ۽ دليون چيري ڦاڙي ٻاهر ڪڍندا هئا، جن کي اهي سائيءَ ٽالهيءَ تي رکي، گهر جي مالڪ کي پيش ڪندا هئا. مجسمن جا بدن پوءِ گهر جا سيئي ڀاتي، خاص طور نوڪر کائيندا هئا، تہ "جئين انهن کي کائڻ سان اهي ديوتا جي طبيعت جي ڪن بدمزاجين کان محفوظ رهجي وڃن، جن جو اهڙن ماڻهن کي ڊپ رهندو هو، جي انهن ديوتائن جي پوڄا پاٺ ڪرڻ ۾ ڪوتاهي ڪندا هئا."

٣- **اڙيشيا ۾ گهٽائي مينائي:** اسين هينئر انهيءَ پهاڪي، تہ "اڙيشيا ۾ گهٽائي مينائي آهن،" جي سمجهاڻيءَ ڏيڻ متعلق ڪنهن راءِ ڏيڻ لاءِ پاڻ کي اهل سمجهون ٿا. ماڻهن جي صورت ۾ ٺهيل اٿي ڪن نانن کي روسي باشندا "مينائي" سڏيندا هئا ۽ ائين معلوم ٿي رهيو آهي تہ انهيءَ قسم جا نان خاص طور اڙيشيا ۾ ٺاهيا ويندا هئا. هاڻي، "مينا" جو انهن نانن مان هڪ جو نالو هوندو هو، سو "ڀوتن جي ماءُ" يا "نانيءَ" جو بہ نالو هو، جنهن کي "ڪاسپيٽيليا" جي ميلي تي مردن ۽ عورتن جا اوني مجسما ارپڻ ڪيا ويندا هئا. اهي مجسما روم ۾ هر گهر جي دروازي تي لٽڪايا ويندا هئا، هرهڪ گهر ۾

هر آزاد ماڻهوءَ جي حساب سان هڪ مجسمو ۽ هر غلام جي حساب سان مختلف رنگ جو هڪ مجسمو، لٽڪايو ويندو هو. انهيءَ جو سبب هيءُ هو، جو انهيءَ ڏينهن مئل ماڻهن جي پوتن کي آزاديءَ سان ڦرندو گهرندو سمجهيو ويندو هو ۽ هيءَ توقع ڪئي ويندي هئي تہ نيڪ فطرت سبب يا محض بي پرواهيءَ کان اهي پوت گهر وارن جيئرن ماڻهن بدران، انهن مجسمن کي پاڻ سان گڏ ڪٽي ويندا. هڪ روايت مطابق اهي اوني مجسما انهن ماڻهن جا نعم‌البدل هوندا هئا، جن کي هڪ سابق رسم موجب قربان ڪيو ويندو هو. اهڙين جزوي ۽ غير يقيني حقيقتن جي بنياد تي اعتماد سان ڪابہ تعمير ڪرڻ ناممڪن آهي، پر هن قياس جي راءِ ڏيڻ قابل قدر آهي تہ انساني صورتن وارا اهي نان، جيڪي ائريشيا ۾ پچايا ويندا هئا، سي متبرڪ ماني هوندا هئا، ۽ قديم زماني ۾، جڏهن "پيلي جي بادشاهہ" کي هر سال قتل ڪيو ويندو هو، تڏهن اهي نان ميڪسيڪو وارن ديوتائن جي ليئيءَ مان ٺهيل مجسمن وانگر، سندس صورت ۾ ٺاهيا ويندا هئا ۽ سندس پوڄاري انهن کي تبرڪ طور کائيندا هئا. ميڪسيڪو وارن جي هئيٽزلوپوچٽلي ديوتا جي اعزاز ۾ ڏنل تبرڪن سان گڏ، ماڻهن جون قربانيون پڻ ڏنيون ويندڙيون هيون. هيءَ روايت، تہ ائريشيا ۾ مقدس هڙيءَ جو بنياد وجهندڙ، "مانيسَس" نالي هڪ شخص هو، جنهن جي نسل مان گهٽيئي "مينائي" پيدا ٿيا، اهڙيءَ ريت هڪ اشتقاقي ڏند ڪٿا ٿيو پوي، جا انهن متبرڪ نانن سان استعمال ٿيندڙ نالي، "مينائي"، کي سمجهائڻ لاءِ هٿ سان گهڙي ويئي هوندي. انساني قربانين سان انهن نانن جي اصلي تعلق جي هڪ ڏنڌلڪيءَ ياد جو سراغ شايد

هن آڪاڻيءَ ۾ ملي وڃي، تہ ڪامپيڊيليا تي جيڪي مجسما "مينا" جي نالي ۾ اربڻ ڪيا ويندا هئا، سي انساني قربانين جا نعم‌البدل هئا. بهر حال، ٿي سگهي ٿو تہ خود اها ڳالهہ ئي ڪنهن معقول بنياد ڪان محروم هجي، ڇو تہ ڀوتن ۽ بد روحن جي ڏيان کي جيئرن ماڻهن ڪان هٽائڻ لاءِ، بي جان مجسمن کي ٺاهي لٽڪائڻ جو رواج عام آهي.

مثال طور، ٽيبيٽ جا باشندا ڌرتيءَ جي لاتعداد ڀوتن جي خوف ۾ مبتلا هوندا آهن، جي سڀئي "پوڙهيءَ ماءُ، ڪُون-ما" جي زير اثر آهن. اها ديوي، جنهن کي روسي مينيا، "ڀوتن جي ماءُ يا ناني" سان مشابهت ڏيئي سگهجي ٿو، سونهري-زرد جبن ۾ ملبوس هوندي آهي، سندس هٿ ۾ هڪ سونهري سرڪڻ- ڦاهي هوندي آهي ۽ اها هڪ گهيڙي مٿان سوار هوندي آهي. ڪنهن بہ رهائشي گهر کي بد روحن جي داخلا ڪان بچائڻ لاءِ، جن سڀني جي "پوڙهيءَ ماءُ، ڪُون-ما" مالڪياڻي هوندي آهي، گهر جي ٻاهران دروازي مٿان، شمعدان جهڙيءَ پيچيده ساخت واري هڪ شيءِ لٽڪائي ويندي آهي. منجهس گهيڙي جي هڪ ڪوپري، سون جي ورقن، چانديءَ ۽ نيلم جهڙ يون مختلف قيمتي شيون، ڪٽڪ، چانورن ۽ دال جهڙا ڪجهہ خشڪ ڪاڏا ۽ سڀ ڪان آخر ۾ هڪ مرد، هڪ عورت ۽ هڪ گهر جي عمارت جا مجسما يا سندن تصويرون رکيل هونديون آهن. مرد، عورت ۽ گهر جي جاءِ جي تصويرن جو مقصد هيءُ هوندو آهي، تہ جيڪڏهن انهيءَ نذراني جي باوجود، بد روح اچا بہ اچن، تہ ڪين ٺڳيو وڃي ۽ ڪين هن يقين ڪرڻ لاءِ گمراه ڪيو وڃي تہ مٿي ذڪر ڪيل مجسما گهر جا ڀاتي آهن، تہ جيئن اهي پنهنجي غصي جو ڇوهہ ڪاٽ جي انهن ٽڪرن مٿان چنڊين ۽ گهر جي حقيقي

ڀاتين کي ڪانئن بچايو وڃي." جڏهن سڀ تياري مڪمل ٿي ويندي آهي، تڏهن هڪ پوڄاري "پوڙهيءَ ماءُ، ڪُون - ما" کان دعا پنندو آهي ته اها اهڙن نفيس ۽ خوبصورت نذرانن کي قبول ڪرڻ لاءِ راضي ٿئي ۽ ڌرتيءَ جا ڪليل دروازا بند ڪري، ته جيئن گهر وارن کي تنگ ڪرڻ ۽ ضرر رسائڻ لاءِ اهي ڀوت ۽ بد روح ٻاهر نه نڪرن.

وري، بيماريءَ کي روڪڻ يا ڇٽائڻ لاءِ ڪڏهن ڪڏهن بوتا استعمال ڪيا ويندا آهن؛ مرض جا ڀوت غلط فهميءَ ۾ مبتلا ٿي، بوتن کي جيئرا ماڻهو سمجهندا آهن يا وري ڪين جيئرن ماڻهن کي خوش ڇڳو ڀلو ڇڏي، انهن بوتن ۾ داخل ٿيڻ لاءِ آماده يا مجبور ڪيو ويندو آهي. چنانچه سيليبس ۾، منهاسا جي آلفور قبيلي وارا، بيمار ماڻهوءَ کي ڪڏهن ڪڏهن ٻئي گهر ڏانهن منتقل ڪندا آهن، ۽ سندس بستري تي اهي وهاڻي ۽ ڪپڙن مان ٺهيل بوتي ڇڏي ويندا آهن. ائين سمجهيو ويندو آهي ته ڀوت انهيءَ مجسمي کي سچو پچو مريض سمجهندو آهي، جو لازمي طور شفايابٿي ويندو آهي. بورنيو جا مقامي ماڻهو انهيءَ قسم جي حفظ ماتقدم يا علاج جي خاص طرح فائدي ۾ هوندا آهن. چنانچه، "ڪيٽو اينگوو" درياهه تي آباد، ڊياڪ قبيلي وارن ۾، جڏهن ڪو وڇڙندڙ مرض ڦهليل هوندو آهي، تڏهن اهي پنهنجن دروازن وٽ هن اميد سان ڪاٺ جا بوتا ڪڙا ڪندا آهن ته جيئن وڇڙندڙ مرض جي ڀوت کي جيئرن ماڻهن بدران انهن بوتن کي ڪٽي وڃڻ لاءِ ڏيو وڃي. بورنيو جي "اولوه نگاڊ جو" قبيلي ۾، جڏهن ڪنهن بيمار ماڻهوءَ کي ڀوت جي حملن کان تڪليف

۾ مبتلا ٿيل سمجهيو ويندو آهي، تڏهن ڪٺڪ يا چانورن جي اٽي سان ننڍڙا گڏا ٺاهي، بيمار ماڻهوءَ جي نعم‌البدل طور، گهر هيٺان اڇلايا ويندا آهن، جو اهڙيءَ طرح پاڻ کي پوت کان آجو ڪندو آهي. بورنيو جي مغربي ضلعن سان ڪن ۾، جڏهن به ڪو ماڻهو اوچتو سخت بيمار ٿي پوندو آهي، تڏهن سندس طبيب، جو دنيا جي انهيءَ حصي ۾ عام طرح هڪ پوڙهي عورت هوندي آهي، ڪاني جو هڪ بوتو ٺاهي، اُن کي ست دفعا بيمار جي مٿي سان لائيندي آهي ۽ انهيءَ عمل سان گڏ هيئن چوندي آهي "هيءُ بوتو مريض جي جاءِ والارڻ جو ڪم ڏئي ٿو، اي مرض، تون انهيءَ بوتي اندر داخل ٿيءُ!" پوءِ ماڻهوءَ جي انهيءَ نعم‌البدل کي، ٿورن چانورن، لوڻ ۽ تماڪ سان گڏ، هڪ ننڍي ٽوڪري ۾ وجهي انهيءَ جاءِ تي آندو ويندو آهي، جتي بد روح کي ماڻهوءَ ۾ داخل ٿيندو سمجهيو ويندو آهي. اتي انهيءَ بوتي کي زمين تي پيرن پر اُڇو ڪري ٻيهاريو ويندو آهي ۽ انهيءَ کان اڳ طبيبياڻي انهيءَ روح کي هيئن مخاطب ٿيندي آهي: "اي شيطان، بيمار ماڻهوءَ جي بدران اجهو هيءُ بوتو ٻيٽو آهي. مريض جي روح کي آزاد ڪر ۽ بوتي کي تنگ ڪر، ڇو ته اهو در حقيقت، ڪانئس زياده خوبصورت ۽ بهتر آهي." بٽڪ قبيلي وارن جا جادوگر مرض جي پوت کي ڳچي سان، مريض جي جسم کان ٻاهر ڪڍي، ڪيوڙي جي وڻ سان ٺهيل انساني صورت جهڙي بوتي اندر، جيڪو جادوءَ جي جڙي ٻوٽين ۾ ويڙهيل هوندو آهي، منتقل ڪري سگهندا آهن. بوتي کي پوءِ عجلت سان اتان هٽايو ۽ دور اڇلايو ويندو آهي يا وري ڪيس گوٺ جي حدن کان ٻاهر

دفن ڪيو ويندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن، مريض جي جنس مطابق، بوتي کي مردانہ يا زنانہ ڪپڙا وجهي، ڪنهن نہ ڪنهن چونڪ يا ٻئي ڪنهن عام شاهراهہ تي رکيو ويندو آهي ۽ هيءُ اميد ڪئي ويئي آهي تہ ڪوئہ ڪو راهگير انهيءَ کي ڏسي، چرڪ پري ۽ دانهن ڪري چوندو، "آه! فلاڻو مري ويو آهي!" ڇو تہ تعجب جي اهڙيءَ ندا لاءِ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ اها مرض جي پوٽ کي ٽڪي، ڪيس هيءُ يقين ڏيارينڊي تہ اهو پنهنجي ذليل مقصد حاصل ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿي چڪو آهي، انڪري هواتان روانو ٿي ويندو ۽ مريض کي تندرست ٿيڻ لاءِ ڇڏي ويندو ملايا اپيبيٽ جي ساڪائي نسل واري هڪ قبيلي، "مائي درت" وارا سيني مرضن کي روحن جي ذريعي ڏانهن منسوب ڪندا آهن، جن کي اهي "نَياني" سڏيندا آهن؛ بهرحال، خوش قسمتيءَ سان، جادوگر انهن نقصانڪار هستين کي مريض جي جسم مان ٻاهر نڪرڻ ۽ گاهہ مان ٿهيل بي ڊولن بوتن اندر قيام ڪرڻ لاءِ آماده ڪري سگهندا آهن؛ انهن بوتن کي گهرن جي ٻاهران گهنڊ جي شڪل جهڙن ننڍڙن آستانن اندر، جن کي ڇليل لٽين سان سينگاريو ويو هوندو آهي، لٽڪايو ويندو آهي. ماتا جي متعدي وبا جي دوران ۾، "اپو" نسل جا حبشي ڪڏهن ڪڏهن شهر کان ٻاهر هڪ خالي ميدان کي صاف ڪندا آهن، جتي اهي متعدد ننڍڙا دڙا ٺاهيندا آهن، جن کي وري مٽيءَ مان ٺهيل ايترن ننڍن بوتن سان ڍڪي ڇڏيندا آهن، جيترا انهيءَ شهر جا باشندا هوندا آهن. ڪاڏي ۽ پاڻيءَ جا ٿانو پڻ ماتا جي روح جي ٽڪاوٽ دور ڪرڻ لاءِ ٻاهر رکيا ويندا آهن ۽ هيءَ توقع ڪئي ويندي آهي تہ اهو روح مٽيءَ جي انهن بوتن کي ڪٽي ويندو ۽

جيئرن ماڻهن کي چڏي ڏيندو، انهيءَ خاطريءَ جي اڃا به وڏيڪ پڪ ڪرڻ لاءِ، شهر ڏانهن ايندڙ رستي ۾ رڪاوٽون ڪڙيون ڪيون ويديون آهن.

انهن مثالن کي سامهون رکندي، اسين هيءَ فيصلو ڪري سگهون ٿا ته اهي اوني بوتا، جي ڪوپينهيليا جي تقريب تي، قديم روم ۾ هر هڪ دروازي اڳيان لٽڪيل نظر ايندا هئا، سي قرباني‌ءَ جي انهن ماڻهن جا نعم‌البدل ڪونه هئا، جن کي اڳيئن قربان ڪيو ويو هو، پر اهي جيئرن ماڻهن جي بدران "پوتن جي ماءُ يا ناني‌ءَ" کي هن آميد سان پيش ڪيل نذرانه هئا ته آها شهر وچان پنهنجن دورن جي دوران ۾ انهن بوتن کي گهر جا ڀاتي سمجهي يا ڪين گهر جي ڀاتين بجاءِ قبول ڪري، جيئرن ماڻهن کي وڏيڪ هڪ سال‌تائين جيئڻ لاءِ چڏي ويندي. ممڪن آهي ته ٻوڙن جي گاهه مان ٺهيل انهن گڏن جو به، جن کي مذهبي پيشوا ۽ "ويسٽا ديويءَ جون ڪنواريون" سال بسال روم جي قديم "سبليشين" پل تان بيهي، آن جي هيٺان وهندڙ ٽائبر درياه ۾ اڇلائيندڙيون هيون، دراصل ساڳيوئي مقصد هجي، يعني ته انهن کي ٺاهيوئي فقط هن لاءِ ويندو هجي، ته پوتن جو ڏيان انسانن کان ڦيرائي گڏن طرف مبذول ڪرائي، شهر کي بد روحن جي اثر کان پاڪ ڪيو وڃي ۽ پوءِ انهيءَ سڄي ساري بدصورت مجمعي کي، سڄي ساز و سامان سميت درياه ۾ اڇلايو وڃي، جو جلد ئي ڪين گهلي وڃي، گهڻو دور سمنڊ ۾ ڪڍندو. بلڪل انهيءَ ساڳئي طريقي سان قديم ڪئلابار جا مقامي ماڻهو وقت بوقت پنهنجي شهر کي انهن بد روحن کان پاڪ ڪرڻ لاءِ، جيڪي ان ۾ گهر ٺاهي ويندا هئا، بيخبر پوتن کي متعدد افسوسناڪ

نقلي گهرن اندر چالاڪيءَ سان داخل ڪري، درياهه ۾ ڪٿي آڇلائيندا هئا. روسي رسم جي انهيءَ تشريح کي پلوٽارچ جي شهادت سان ڪجهه قدر تقويت ملي رهي آهي، جو انهيءَ سان سوڻ کي "سيني کان عظيم ترين پاڪائي" سڏي ٿو.

باب ايڪونجاهون

گوشت جي خوراڪ جو هم آهنگ جادو

ديوتا ڪي قتل ڪرڻ جي رواج جو سراغ هينئر اسان ڪي انهن قومن وٽان ملي آهي، جي معاشري جي زرعي دور ۾ وڃي پهتيون آهن. اسان ڏٺو آهي ته آنَ يا ٻين پوڪيل ٻوٽن جي روح جي نمائندگي عام طور انساني يا حيواني صورت ۾ ڪئي وڃي ٿي ۽ اهو به ڏٺو اٿئون ته ڪن هنڌن تي ديوتا جي انساني يا حيواني نمائندي ڪي سال بسال قتل ڪرڻ جي رسم پڻ ادا ڪئي وڃي ٿي. ان جي روح کي، سندس نمائندي جي شخصيت ۾ اهڙيءَ طرح قتل ڪرڻ جو هڪ سبب هن ڪتاب جي اوائلي حصي ۾ پوشيده طور ڏنو ويو آهي، اسين هيءُ فرض ڪري سگهون ٿا ته اِن جو مقصد ڪيس (پوءِ آنَ جو روح نر هجي يا مادي) ٻيڙاپي جي ڪمزوريءَ کان بچائڻ ۽ ڪيس تندرستيءَ ۽ توانائيءَ جي حالت ۾ ئي ڪنهن نوجوان ۽ طاقتور جانشين ۾ منتقل ڪرڻ هو. سندس ديوتائي قوتن کي دوباره تازي ڪرڻ جي ضرورت کان علاوه، آن جي روح جو لابارن جي ڏانڻن ۽ چاڦن هيٺان موت اڻ ڌر تصور ڪيو ويندو هوندو ۽ سندس پوڄارين کي انهيءَ افسوسناڪ ضرورت ۾ آڻ مڃڻي ئي پوندي هوندي. پر، ان کان علاوه، اسان ديوتا ڪي تبرڪ طور يا انهيءَ ساڻهوءَ يا حيوان جي صورت ۾ جو سندس نمائندگي ڪندو آهي، يا انهيءَ ساڻيءَ جي صورت ۾، جا انسان

يا حيوان جي شڪل ۾ ٿاهي ويندي آهي، ڪائڻ جي رسم ڪي دور دور تائين ڦهليل ڏٺو آهي. ديوتا جي جسم ڪي اهڙيءَ طرح ڪائڻ جا سبب، قديم وحشين جي نقطہ نگاه کان بلڪل سادا آهن. هڪ وحشيءَ جو عام طور هيءُ اعتقاد هوندو آهي ته ڪنهن به جانور يا ماڻهوءَ جي گوشت ڪائڻ وسيلي هو، نہ فقط اهي جسماني، پر دماغي ۽ اخلاقي خصوصيتون پڻ حاصل ڪري ٿو، جي انهيءَ جانور يا ماڻهوءَ جون خاص خوبيون هونديون آهن، انڪري جڏهن ڪنهن جانور کي ديوتائي سمجهيو وڃي ٿو، تڏهن اسان جو ساده لوح وحشي فطرتي طور هيءَ توقع رکي ٿو ته اُن جي مادي جسم سان گڏ، هو سندس ديوتائي خصلتن جي ڪجهہ حصي کي پڻ پنهنجي جسم اندر جذب ڪري ٿو. حيواني غذا جي ذريعي مختلف قسمن جي خوبين ۽ خاصين کي حاصل ڪرڻ جي انهيءَ عام اعتقاد کي مثالن ذريعي واضح ڪرڻ ڇڳو ٿيندو. حالانڪہ هن باري ۾ ڪوبہ شڪ ناهي، ته انهيءَ رڌل ڪاڌي ۾ ديوتا جو جسم يا رت شامل آهي. اهو اصول "هم رنگ" يا "هم آهنگ" جادوءَ جو هڪ حصو آهي، جنهن کي مختلف شاخن ۾ ڦهلايو ويو آهي.

چنانچہ، مثال طور ڪريڪ، چيروڪي ۽ اتر آمريڪا جي ڳاڙهن هندستانين جا ٻيا اهڙا هم نسل قبيلا "هيءُ اعتقاد رکندا آهن ته فطرت ۾ هڪ اهڙي خوبي موجود آهي، جواُها انسانن ۽ حيوانن ۾ يا ته انهيءَ ڪاڌي جون، جيڪي اهي استعمال ڪن ٿا يا وري انهن مادي شين جون، جيڪي سندن حواسن جي سامهون آندا وڃن ٿا، خوبيون منتقل ڪري ٿي، جيڪو ماڻهو هرڻ جو گوشت ڪائي ٿو سو، سندس جسماني نظام مطابق، انهيءَ ماڻهوءَ کان زياده تيز رو ۽ زياده باريڪ بين ٿئي ٿو، جيڪو

بي ڍنگي رڄ يا چيٽي جي ڍير تي رهندڙ بيوس پڪين، پليل ۽ سست رفتار چوپائي مال يا ڳري ۽ گند ڪچري ۾ ليٽڙيون پائيندڙ سوئر جي گوشت تي گذران ڪري ٿو. اهو ئي سبب آهي جو انهن جا گهٽائي پيرر-رد هيءَ سفارش ڪندا آهن تہ اڳئين زماني ۾ سندن عظيم ترين سردار ڪاڏي جي معاملي ۾ هميشه لاءِ هڪ قانون جي تعميل ڪندا رهندا هئا ۽ ڪنهن بہ بد خصلت جانور يا ڳري حرڪت ڪندڙ جسم جي گوشت کي مشڪل استعمال ڪندا هئا، ڇو تہ اهي سمجهندا هئا تہ اهڙو گوشت سندن سڄي جسماني نظام ۾ هڪ قسم جي سستي ۽ ڪاهلي پيدا ڪندو ۽ ڪين جنگي، معاشرتي ۽ مذهبي فرائض جي انجام دهيءَ ۾ پوري قوت استعمال ڪرڻ کان لاچار ۽ مجبور ڪري ڇڏيندو." يوڪيڊار جي زپارو قبيلي جا ڳاڙها هندستاني، ڪنهن خاص! ضرورت کان سواءِ، اڪثر حالتن ۾، ڪڏهن بہ ڳري قسم جا گوشت، جهڙو وڪ (١)"ٽاپير" ۽ (٢)"پيڪري" ڪونہ کائيندا آهن، پر اهي پاڻ کي پڪين، پولڙن، هرڻن ۽ مڇين وغيره جي گوشت تائين، خاص طور هن سبب ڪري محدود رکندا آهن تہ ڳرا گوشت، انهن جانورن وانگر، جن مان اهي حاصل ٿين ٿا، ڪين بي ڊولو ۽ ڳرو بڻائي ڇڏيندا، سندن چستيءَ ۾ رڪاوٽ

---

(١) هڪ سنگ واري گينڊي جي ذات مان هڪ ڳرو جانور، جو پنهنجن ڦرن کي ڪير تي پاليندو آهي ۽ جنهن کي پيرن ۾ ڪر هوندا آهن. انهيءَ نسل جو هڪ قسم ملايا ۾ ۽ باقي چار ٻيا قسم ڏکڻ آمريڪا ۾ رهندا آهن.

(٢) ڏکڻ امريڪا جو ڪير پيئاريندڙ هڪ ڳرو جانور، جو سوئر سان مشابهت رکي ٿو.

وجهندا ۽ ڪين شڪار لاءِ ناموزون بٽائي ڇڏيندا." ساڳيءَ طرح برازيل جا ڳاڙها هندستاني ڪوبہ اهڙو جانور، پڪي يا ڇچي نہ ڪائيندا آهن، جو آهستي ڊوڙندو، اڏامندو يا ترندو آهي، تہ متان سندن گوشت ڪائڻ ڪري اهي بہ پنهنجي چستي وڃائي ويهن ۽ پنهنجن دشمنن وٽان پڇي نڪرڻ ۾ ناڪام رهن. "ڪئريب" قبيلي وارا سوئر جي گوشت ڪائڻ کان پرهيز ڪندا هئا، تہ متان سندن اکيون بہ سوئرن جي اکين وانگر ننڍڙيون ٿي پون ۽ اهي ڪـمين جي گوشت ڪائڻ کان هن ڊپ کان انڪار ڪندا هئا، تہ جيڪڏهن اهي ائين ڪندا، تہ اهي بہ انهيءَ جانور وانگر ڳرا ۽ بيوقوف ٿي پوندا. اولهہ آفريڪا جي "فان" قبيلي وارن ۾، ڦوهہ جوانيءَ وارا ماڻهو ساڳي ئي سبب ڪري ڪمين جو گوشت ڪونہ ڪائيندا هئا، سندن خيال هو تہ جيڪڏهن اهي ائين ڪندا، تہ سندن طاقت ۽ پير جي تيزي هميشه لاءِ ختم ٿي ويندي. پر پوڙها ماڻهو پلي تہ ڪمين کي آزاديءَ سان ڪائين، ڇو تہ سندن ڊوڙڻ جي طاقت اڳي ئي ختم ٿي چڪي هوندي آهي، جنهن ڪري انهن کي ڪنهن بہ سست رفتار جانور جي گوشت ڪائڻ مان ڪوبہ نقصان نہ رسي سگهندو.

هڪ طرف تہ گهٽا وحشي اهڙيءَ طرح سست رفتار وارن جانورن جي گوشت ڪائڻ کان ڊڄندا آهن، تہ متان اهي بہ سست رفتار ٿي پون، تہ ٻئي طرف ڏکڻ آفريڪا جا "بش مين" ڄاڻي ٻجهي اهڙن جانورن جو گوشت ڪائيندا هئا ۽ انهيءَ لاءِ اهي جيڪو سبب ڏيندا هئا، سو وحشي فلسفي ۾ هڪ عجيب قسم جي شستگيءَ جو اظهار ڪري ٿو. هنن جو خيال هو تہ جنهن جانور جي اهي ڪڍ پوندا، تنهن تي سندس پٽيان پوندڙ

شڪاريءَ جي جسم اندر موجود ڪاڏي جو "هم رنگ" جادوءَ ذريعي اثر پوندو ۽ اهڙيءَ طرح جيڪڏهن انهيءَ شڪاريءَ تيز رفتار جانور جو گوشت ڪاڏو هوندو، تہ شڪار وارو جانور بہ تيز رفتار ٿي پوندو ۽ سندس گرفت مان نڪري ويندو، پر جيڪڏهن هن ڪنهن سست رفتار جانور جو گوشت ڪاڏو هوندو، تہ شڪار وارو جانور بہ سست رفتار ٿي پوندو ۽ هو ڪيس ڦاسائي ۽ ماري سگهندو. انهيءَ سبب ڪري، سڌن سنگن واري وڏي هرڻ کي شڪار ڪرڻ واراقبائلي ڪڏندڙ، تيز ۽ چست و چالاڪ ننڍي هرڻ جي گوشت کائڻ کان خاص طور پرهيز ڪندا هئا، در حقيقت، اهي سندس گوشت کي هٿ سان ڇهندا بہ ڪونہ هئا، ڇو تہ اهي ننڍي هرڻ کي تمام چست جانور سمجهندا هئا، جو رات جو ننڊ ڪونہ ڪندو هو. اهي شڪاري سمجهندا هئا تہ جيڪڏهن انهن اهو ننڍو هرڻ ڪاڏو، تہ سڌن سنگن وارو وڏو هرڻ بہ، جنهن جو اهي شڪار ڪندا هئا، ساڳيءَ طرح رات جو ننڊ ڪونہ ڪندو. پوءِ ڀلا اهي ڪيس ڪيئن شڪار ڪري سگهندا.

ناماڻا قبيلي وارا سهڙن جي گوشت کائڻ کان پرهيز ڪندا آهن، ڇو تہ اهي سمجهندا آهن تہ اهو ڪين سهڙ جهڙو بزدل بڻائي ڇڏيندو. پر اهي شينهن جو گوشت کائيندا آهن يا شينهن يا چيتي جو رت پيئندا آهن، تہ جيئن ڪين انهن جانورن جي دليري حاصل ٿئي. "بش مين" قبيلي وارا پنهنجن ٻارن کي گدڙ جي دل کائڻ لاءِ نہ ڏيندا آهن، تہ متان اُها ڪين بہ گدڙ وانگر ڊڄڻو بڻائي وجهي، پر اهي ڪين چيتي جهڙو بهادر بڻائڻ لاءِ چيتي جي دل کائڻ لاءِ ڏيندا آهن. مشرقي آفريڪا جي "واگوگو" قبيلي وارن جو ڪو ماڻهو جڏهن شينهن کي ماريندو آهي، تڏهن اهو

شينهن جهڙي بهادر ٽيڻ لاءِ سندس دل ڪائيندو آهي، پر هو سمجهندو آهي ته ڪڪڙ جي دل ڪائڻ سان هو ڪڪڙ جهڙو ڊرپوڪ ٿي پوندو. زولو قبيلي وارن جي ڪوٽ اندر، جڏهن به ڪا خطرناڪ وبا حملو ڪندي آهي، تڏهن سندن طبيب ڪنهن ڏاڍي پوڙهي ڪتي يا پوڙهيءَ ڳئونءَ، ڍڳي يا ڪنهن به ٻئي ڏاڍي ڪراڙي جانور جو هڏو ڪٽندو آهي، جوهو تندرست خواه بيمار ماڻهن کي هڪ ئي نموني سان ڪائڻ لاءِ ڏيندو آهي، ته جيئن اهي ايتريقدر وڏي حياتي ماڻين، جيتري انهيءَ جانور ماڻي هئي، جنهن جي هڏي مان هن انهن کي ڪجهه حصو ڪارايو هو.

اتر اولهه بورنيو جي ڊياڪ قبيلي وارن جا نوجوان مرد ۽ جنگي جوڌا هرڻ جو گوشت نه ڪائيندا آهن، ڇو ته اهو ڪين به هرڻ وانگر ڊرپوڪ بڻائي ڇڏيندو، پر عورتن ۽ تمام پوڙهن مردن کي انهيءَ گوشت ڪائڻ جي آزادي هوندي آهي. بهرحال، ساڳئي ئي علائقي جي "ڪايان" قبيلي وارن ۾، جي هرڻ جي گوشت کي واپرائڻ جي بد اثر جي متعلق ساڳيو ئي نظريو رکندا آهن، مرد انهيءَ خطرناڪ ڪاڏي کي هن شرط تي ڪائيندا آهن، ته ان کي ڪليل هوا ۾ رڌيو وڃي، ڇو ته پوءِ انهيءَ جانور جو بزدل روح هڪدم جهنگ ڏانهن ڀڄي ويندو ۽ ڪائيندڙ ۾ داخل ڪونه ٿيندو. "ائنو" قبيلي وارا سمجهندا آهن ته پاڻيءَ جي مڇا انتهائي عقلمند هوندي آهي، ۽ ڳالهائڻ ۾ اهو پڪي نهايت فصيح هوندو آهي. ان ڪري، جڏهن به آن کي ماريو وڃي، تڏهن آن کي هڪدم چيري ڦاڙي، سندس دل ٻاهر ڪڍي، اهڙي وقت ڪان اڳي ئي ڳڙڪائي وڃي، جو اها سرد نه ٿئي يا ڪيس ڪنهن به قسم جو ضرر نه پهچي. جيڪڏهن ڪو ماڻهو آن کي

انهيءَ طريقي سان ڳڙڪائيندو، تہ اهو ڳالهائڻ ۾ تمام گهڻو فصيح ۽ عقلمند ٿيندو ۽ پنهنجن سڀني مخالفن کي دليلبازيءَ ۾ شهہ ڏيندو. اتر هندستان ۾ ماڻهو سمجهندا آهن تہ جيڪڏهن تون الوءَ جي اکين جا تارا کائيندين، تہ الوءَ جيان اوندهہ ۾ ڏسي سگهندين.

ڪئناس جا ڳاڙها هندستاني جڏهن جنگ تي ويندا هئا، تڏهن سردار جي جهوپڙيءَ ۾ هڪ محفل منعقد ڪئي ويندي هئي، جنهن ۾ ڪاڏي جي مکيہ ٿالهي ڪتي جي گوشت جي هوندي هئي، چوتہ آهي هندستاني چوندا هئا تہ جيڪو جانور اهڙو بهادر آهي جو مالڪ جي بچاءَ ۾ پاڻ کي ٽڪرا ٽڪرا ڪرائي ڇڏي ٿو، سو يقيناً ماڻهن جي دلين ۾ دليريءَ جو جذبو پيدا ڪندو. ايسٽ انڊيز جي "بورو" ۽ "آرو" نالي ٻن ٻيٽن جا ماڻهو جنگ ۾ دليريءَ ۾ ڦڙت ٿيڻ لاءِ ڪتن جو گوشت کائيندا آهن. نيو گائنا ۾، پورٽ مورسبي ۽ موٽومو ٽو ضلعن ۾ آباد "پاپوئا" قبيلي وارن ۾ نوجوان ڇوڪرا طاقتور سوئر، "(١) وئلبي" ۽ وڏي مڇي کائيندا آهن، تہ جيئن ڪين بہ انهيءَ جانور يا مڇيءَ جهڙي طاقت حاصل ٿئي. اتر آسٽريليا جا ڪي مقامي باشندا سمجهندا آهن تہ "ڪئنگرو" ۽ (٢) "ايمو" جي گوشت کائڻ سان اهي اڳي کان زياده وڏو ٿيو

١- آسٽريليا ۽ ان جي آس پاس ٻيٽن جي جهگٽن ۾ ڪئنگرو جانور جي نسل جو هڪ جانور، جنهن جون ٻہ اڳيون ٽنگون پوين کان ننڍيون ٿينديون آهن.

٢- آسٽريليا کنڊ جو هڪ وڏو پکي، جو شتر مرغ جهڙو هوندو آهي ۽ جنهن کي اڏامڻ جي قوت ڪانہ هوندي آهي.

ڏيئي، يا زياده تيزيءَ سان ڊوڙي سگهندا. آسام جا "ميري" قبيلي وارا چيتي جي ماس جو مردن جي خوراڪ طور قدر ڪندا آهن، جو اهو ڪين طاقت ۽ همت ڏيندو آهي. پر "اهو عورتن لاءِ ناموزون آهي، چاڪاڻ ته اهو ڪين حد ڪان زياده مضبوط دل وارو بڻائي ڇڏيندو." ڪوريا ۾ واگهه ۽ چيتي جا هڏا زياده قيمت وارا هوندا آهن، ڇو ته اهي همت پيدا ڪرڻ جا ذريعا سمجهيا ويندا آهن، سيڪول ۾ هڪ چيني باشندي پاڻ کي طاقتور ۽ سخت طبيعت وارو ڪرڻ لاءِ هڪ سڄو پٽاپٽي شينهن خريد ڪيو ۽ ڪيس ڪائي ڇڏيو. نارس قوم وارن جي هڪ ڏندڪتا ۾، آنوند نالي هڪ بادشاه جو پٽ، انگيئالڊ، پنهنجي جوانيءَ ۾ ڊڇڻو هوندو هو، پر هڪ بگهڙ جي دل ڪائڻ ڪان پوءِ هو تمام دلير ٿي پيو، هيئالٽو هڪ رڇ جي دل ڪائي ۽ سندس رت پي، طاقتور ۽ باهمت مرد ٿي پيو.

مراقش ۾ گهل جي مريضن کي ماڪوڙيون ڳڙ ڪائڻ لاءِ ڏنيون ويندڻيون آهن ۽ شينهن جي گوشت ڪائڻ سان هڪ بزدل ماڻهو دلير ٿي پوندو، پر ماڻهو پڪين جي دل ڪائڻ ڪان پرهيز ڪندا آهن ته متان هو انهيءَ طرح ڊڇڻا ٿي پون. مرڪزي ايشيا جا ترڪ، جڏهن سندن ٻارن مان ڪنهن کي ڳالهائڻ سکڻ ۾ دير لڳي ويندي آهي، تڏهن ڪيس ڪن پڪين جون ڇيون ڪائڻ لاءِ ڏيندا آهن. اتر آمريڪا جي هڪ ڳاڙهي هندستانيءَ جو خيال هو ته برانڊي دلين ۽ ڇين مان ٺهيل ڪا دوا هوندي، "ڇو ته،" هن چيو، "انهيءَ جي پيئڻ بعد، آءٌ ڪنهن ڪان به ڪونه ڊڄندو آهيان ۽ آءٌ بهترين نموني ۾ ڳالهائيندو آهيان."

جاوا ۾ مٽيءَ جو هڪ ننڍڙو جيت هوندو آهي، جو رڪي رڪي

— گوشت جي خوراڪ جو هم آهنگ .

هڪ ننڍي گهڙيال جي آلارم وانگر تيز آواز
چنانچہ، جڏهن بہ ڪنهن پپلڪ ناچ ڪرڻ واري
پنهنجي پيشي جي ڪارڪردگيءَ ۾ رڙيون ڪري ڪري،
آواز گهگهو ڪري وڏو هوندو آهي، تڏهن ٿوليءَ جو اڳواڻ
ڪيس هن اعتقاد کان انهن جيتن سان ڪجهہ ڪارائيندو آهي،
تہ اهڙيءَ طرح هوءَ پنهنجو اصلوڪو آواز وري حاصل ڪندي ۽
انهن جيتن کي ڳڙڪائڻ کان پوءِ، هن جو آواز اڳي کان
اڳرو ٿي پوندو. وچ آفريڪا جي درفور علائقي جا ماڻهو سمجهندا
آهن تہ جيرو روح جي رهڻ جي جاءِ آهي ۽ ماڻهو ڪنهن بہ
جانور جو جيرو کائي، پنهنجي روح کي وڏو ڪري سگهندو.
جڏهن بہ ڪو جانور ذبح ڪيو ويندو آهي، تڏهن
سندس جيرو ٻاهر ڪڍيو ۽ ڪاڏو ويندو آهي، پر ماڻهو گهڻي
احتياط کان ڪم وٺي ان کي هٿ ڪونہ لائيندا آهن، ڇو تہ اُن
کي ننڍن ننڍن ٽڪرن جي صورت ۾ وڍيو، ۽ ڪچو ڪاڏو ويندو
آهي، انهن ٽڪرن کي وات تائين چاقوءَ جي نوڪ يا ڪانيءَ
جي تيز ڇهنب وسيلي پهچايو ويندو آهي. جيڪو بہ ماڻهو اتفاق
سان جيري کي هٿ لائي وجهندو آهي، تنهن کي جيري کائڻ کان
تمام سختيءَ سان منع ڪئي ويندي آهي، جنهن کي اهو پنهنجي
لاءِ وڏي ۾ وڏي بدبختي سمجهندو آهي." زالن کي جيري کائڻ
جي اجازت ڪانہ ڏني ويندي آهي، ڇو تہ انهن کي روح ڪونہ
هوندو آهي.

وري، ماڻهن ۾ دليري، عقلمندي ۽ ٻين اهڙين خوبين
پيدا ڪرڻ لاءِ، عام طرح مئل ماڻهن جو ماس ڪاڏو ۽ رت پيتو
ويندو آهي، تہ جيئن منجهن اهي خوبيون پيدا ٿين، جن لاءِ خود

ء سائنس —

يا وري جن کي خاص طور انهن حصن ۾
، سي ڪاڏا ويندا آهن. چنانچہ، ڏکڻ
بيلن ۾ ڪي اهڙيون رسمون آهن، جن
، مختلف ٽوليون يا جماعتون ٺاهيون ويندڙيون
يءَ ۾ داخلا وقت جيڪي ساڻ سوڻ ادا
سان هڪ اهڙو ساڻ آهي، جنهن جو مقصد
الهڙن ۾ دليري، عقلمندي ۽ ٻيون اهڙيون خصلتون پيدا ڪرڻ آهي.
جڏهن ٻه ڪو اهڙو دشمن ماريو ويندو آهي، جنهن خاص دليري
جو مظاهرو ڪيو هوندو آهي، تڏهن سندس جيرو جنهن کي طاقت
جو مرڪز سمجهيو ويندو آهي، سندس ڪَنَ، جن کي عقلمنديءَ
جو مرڪز تصور ڪيو ويندو آهي، سندس پيشانيءَ جي چمڙي،
جنهن کي اورچائيءَ جو مرڪز سمجهيو ويندو آهي، سندس خصيه
جن کي قوت جو مرڪز سمجهيو ويندو آهي، ۽ ٻيا اهڙا عضوا
جن کي ٻين خوبين ۽ خصلتن جو مرڪز سمجهيو ويندو آهي،
سندس جسم کان وڍي جدا ڪيا ويندا آهن ۽ ڪين پچائي
ڪلور ڪيو ويندو آهي. انهيءَ رک کي ڏاڍي احتياط
سان ڪنهن ڍڳي جي سنگ ۾ محفوظ رکيو ويندو آهي ۽ طهر
جي وقت جيڪي رسمون ادا ڪيون ويندڙيون آهن، تن جي دوران
۾ انهيءَ کي ڪن ٻين جزن سان ملائي، ليئيءَ وانگر ٺاهيو ويندو
آهي، جا قبيلي جو سردار نوجوانن کي لڳائيندو يا ڪارائيندو آهي.
انهيءَ ذريعي سان مقتول دشمن جي طاقت، بهادري، عقلمندي
۽ ٻيون خوبيون ڪائيندڙن ڏانهن منتقل ٿينديون سمجهيون ويندڙيون
آهن. جڏهن جابلو "بسوٽو" قبيلي وارن ڪنهن ڏاڍي دلير دشمن
کي قتل ڪيو هوندو آهي، تڏهن اهي بنان ڪنهن دير مدار

جي، سندس دل وڏي ڪائيندا آهن، ڇو تہ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ جنگ جي دوران ۾ اها ڪين همت ۽ طاقت بخشيندي. جڏهن سر چارلس مئڪارٿيءَ کي اشانٽي قوم وارن سنہ ١٨٢٣ع ۾ قتل ڪيو هو تڏهن، ڇيو وڃي ٿو تہ اشانٽي لشڪر جي سردارن سندس دل ڪائي ڇڏي هئي، ڇو تہ انهن کي اها اميد هئي تہ انهيءَ طرح ڪين مقتول دشمن جي دليري حاصل ٿيندي. سندس گوشت کي سڪائي، هيٺين درجن وارن سردارن ۾ تقسيم ڪيو ويو هو ۽ سندس هڏا تمام گهڻي زماني تائين ڪوماسيءَ ۾ قومي طلسم طور محفوظ رکيا ويا هئا. نيو گرئنيڊا جا "نارا" قبيلي وارا ڳاڙها هندستاني، موقعي ملڻ سان، هسپانوي سپاهين جون دليون ڪائي ڇڏيندا هئا، جو انهيءَ طرح ڪين اها اميد ٿيندي هئي تہ هو پاڻ کي اهڙو بي ڊپو ڪري ڇڏيندا، جهڙا *ڪئسٽيليا جا فوجي هئا. "سيئوڪس" قبيلي وارا ڳاڙها هندستاني دلير دشمن جي دل کي ڪٽي، سنهو ڪري، اهو پائوڊر ڪائيندا هئا ۽ اهڙيءَ طرح اهي مقتول دشمن جي طاقت حاصل ڪرڻ جي اميد رکندا هئا.

پر جتي ماڻهوءَ جي دل، سندس اصلوڪي مالڪ جي خوبين کي، اُن جي ڪائيندڙ ۾ داخل ڪرڻ لاءِ عام طرح ڪاڏي ويندي آهي، اتي اسين هيءَ ڳالهہ ڏسي چڪا آهيون تہ انساني جسم جو فقط اهوئي هڪ حصو ناهي، جو انهيءَ مقصد لاءِ ڪاڏو ويندو آهي. چنانچہ، جنوب - مشرقي آسٽريليا جا "ٽيڊورا" ۽ "نگاريگو" قبيلن جا ماڻهو مقتول دشمنن جا هٿ ۽ پير ڪائيندا هئا، جو سندن اعتقاد هو تہ ائين ڪرڻ سان اهي مئل دشمنن جي همت ۽ ٻين خوبين جو ڪجهہ حصو حاصل ڪندا. نيو سائوٿ

* سورهين صديءَ جو هڪ هسپانوي فوجي سردار، جنهن ميڪسيڪو جو علائقو فتح ڪيو هو.

ويلس جي "ڪاميلا روئي" قبيلي وارا دلير ماڻهوءَ جي همت حاصل ڪرڻ لاءِ سندس دل ۽ جگر، ٻيئي کائيندا هئا. ٽونقئيي ۾ پڻ هيءُ وهم عام آهي ته بهادر ماڻهوءَ جو جيرو اهڙن سيني ماڻهن کي بهادر بڻائيندو آهي، جي ان جو ڪجهه حصو کائيندا آهن. انهيءَ ساڳئي ارادي سان چيني باشندا، ڦاسيءَ تي لٽڪيل يا سزا طور قتل ٿيل بدنام ڏاڙيلن جو پيتو کائيندا آهن. سڙا واڪ جي "ڊياڪ" نسل وارا پنهنجن هٿن کي لرزي جي مرض کان محفوظ رکڻ ۽ پنهنجن گوڏن کي طاقتور بنائڻ لاءِ، مقتول ماڻهن جي هٿن جون تريون ۽ سندن گوڏن جو گوشت کائيندا هئا. "ٽولا لاڪي" قبيلي وارا، جي مرڪزي سيليبس ٻيٽ جا، انساني سيسين جا بدنام شڪاري آهن، بهادر ٿيڻ لاءِ، شڪار ڪيل ماڻهن جو رت پيئندا ۽ ميڇالو کائيندا آهن. فلپائين ٻيٽن جا اٽالون قبيلي وارا پنهنجي مقتول دشمنن جي همت حاصل ڪرڻ لاءِ، سندن رت پيئندا آهن ۽ سندن مٿن جي ٻئين پاسي جو ڪجهه حصو ۽ پيٽ جا عضوا ڪچا کائيندا آهن. ساڳئي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ، فلپائين ٻيٽن جي هڪ ٻئي قبيلي، ايفيو گائو، جا ماڻهو دشمنن جي ميڇالن کي چوسيندا آهن. ساڳيءَ طرح، جرمن نيو گائنا جي "ڪائي" قبيلي وارا دشمنن جي طاقت حاصل ڪرڻ لاءِ، سندن ميڇالا کائيندا آهن. مغربي آفريڪا جي "ڪمبنڊا" قبيلي وارن ۾، جڏهن ڪو نئون بادشاه تخت نشين ٿيندو آهي، تڏهن هڪ بهادر جنگي قيديءَ کي قتل ڪيو ويندو آهي ته بادشاه ۽ سندس درباري انهيءَ جو گوشت کائين ۽ مقتول جي طاقت ۽ شجاعت حاصل ڪن. زولو قبيلي وارن جي بدنام سردار، ماڻوئانا، اهڙن ٽيهن سردارن جا، جن جي ماڻهن کي هن ناس ڪري ڇڏيو هو،

هن اعتقاد کان پيتا پي ڇڏيا، ته اهي ڪيس طاقتور بڻائي ڇڏيندا. زولو قوم وارن جو هيءُ خيال آهي ته دشمنن جي پيشانيءَ جي مرڪزي حصي ۽ هڪ پيرونَ ڪائڻ سان، ڪين دشمن جي منهن ۾ گهوري نهارڻ جي طاقت نصيب ٿيندي. ڪنهن به جنگ جهڙيءَ مهم تي رواني ٿيڻ کان اڳ، سيليبس ۾، منهاسا قبيلي وارا مقتول دشمن جي وارن مان هڪ چڳ وڍي منجهانئس دليري ڇڪي ٻاهر ڪڍڻ لاءِ، ان کي ٻڙڪندڙ پاڻيءَ ۾ ٻوڙيندا هئا، بهاديريءَ جي انهيءَ عرق کي جنگي جوڌا پيئندا هئا. نيوزيلئنڊ جو "سردار 'اتوئا' (ديوتا) هوندو هو، پر ڪي ديوتائون طاقتور ۽ ڪي ٻي طاقت هوندا هئا، منجهانئن هر هڪ قدرتي طور، پاڻ کي پهرئين قسم جي ديوتائن منجهان هڪ شمار ڪرڻ جو خواهان هوندو هو، ان ڪري، انهيءَ مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ جيڪا تجويز اختيار ڪئي ويئي هئي سا، ٻين جي روحن کي پنهنجي روح سان ملائي گڏ ڪرڻ جي هئي، چنانچه، جڏهن ڪو جنگي جوڌو ڪنهن سردار کي قتل ڪندو هو، تڏهن هو پنهنجن آڱوٺن سان مقتول جون اکيون هڪدم ٻاهر ڪڍي ڪڍڻ ڪائي ڇڏيندو هو، ڇو ته 'اتوئا ٽونگا' کي انهيءَ عضوي اندر مقيم سمجهيو ويندو هو، چنانچه، هو نه فقط اُن جي جسم کي قتل ڪندو هو، پر ساڳئي وقت پنهنجي دشمن جي روح تي پڻ قبضو ڪندو هو ۽ نتيجي طور هو جيترا گهٽا سردار قتل ڪندو هو، اوتريقدر سندس ديوتائي قوت ۾ اضافو ٿيندو هو."

هينئر هيءَ ڳالهه سمجهڻ آسان آهي ته ڇو هڪ وحشيءَ کي اهڙي ماڻهوءَ يا جانور جي گوشت کائڻ جي خواهش رهي ٿي، جنهن کي اهو ديوتائي سمجهي ٿو. ديوتا جي بدن کائڻ سان، هو

ديوتا جي وصفن ۽ قوتن ۾ شريڪ ٿيو پئي. ۽ جڏهن اهو ديوتا آنَ جو ديوتا آهي، تڏهن ڊاڪ جي رس سندس رت آهي، ۽ اهڙيءَ طرح ماني ڪائڻ ۽ شراب پيئڻ سان هڪ پوڄاري پنهنجي ديوتا جو سچو پچو جسم ۽ رت ڪائي ٿو. چنانچه، ڊيئونيسس جهڙي انگور جي ول جي ديوتا جي سائن سوٽن ۾ شراب پيئڻ عياشيءَ جو فعل نه، پر سنجيده نوعيت جو هڪ متبرڪ عمل آهي. ان جي باوجود، ڪو وقت اهڙو به اچي ٿو، جڏهن عقلمند ماڻهوءَ لاءِ هن ڳالهه کي سمجهڻ دشوار ٿيو پوي، ته ڪوبه ماڻهو، پنهنجي هوش و حواس ۾ هيءُ قياس ڪيئن ڪري سگهي ٿو ته ماني ۽ ڪائڻ يا شراب پيئڻ سان هو هڪ ديوتا جي بدن ۽ رت کي ڪائي ٿو. "سسيرو" چوي ٿو ته "جڏهن اسين آنَ کي "سيريسس" ۽ شراب کي "ڊاڪس" سڏيون ٿا، تڏهن اسين هڪ رواجي اصطلاح استعمال ڪريون ٿا، پر جا، تون ائين سمجهين ٿو ته ڪوبه شخص اهڙو پاگل آهي، جو اهو هيءُ اعتبار ڪري ته هو خود ديوتا کي ڪائي رهيو آهي؟"

باب پاونجاهون

ديوتائي جانور کي ذبح ڪرڻ

۱- **مقدس ٻاز کي ذبح ڪرڻ:** سڀين ٻابن ۾ اسان ڏٺو تہ اهڙيون گهڻيون قومون، جن ايتري قدر ترقي ڪئي آهي، جو اهي بنيادي طور فقط زراعت تي گذران ڪرڻ جهڙيون ٿيون آهن، سي پنهنجن اتي جي ديوتائن کي، آنَ، چانورن وغيره جي اصلي صورت، يا جانورن ۽ ماڻهن جي اڌارين ورتل صورتن ۾ قتل ڪرڻ جون عادي رهيون آهن. هينئر، اسان کي اهو ڏيکارڻ باقي آهي تہ زراعت پيشہ قومن وانگر، شڪاري ۽ مالدار قومون پڻ اهڙين هستين کي، جن کي اهي پوڄينديون آهن، ذبح ڪرڻ جون عادي رهيون آهن. اهي قابل پرستش هستيون، يا ديوتائون، جيڪڏهن اهي درحقيقت انهيءَ نالي سان سرفراز ٿيڻ جي قابل آهن؛ جن کي ريڍار پوڄيندا ۽ ڪائيندا آهن، محض ۽ خالص جانور هوندا آهن ۽ نہ اهي جانور، جي ٻين فوق الفطري هستين جا نمائندا آهن. اسان جو پهريون مثال ڪئليفورنيا جي ڳاڙهن هندستانين مان ورتل آهي، جي مائي ۽ موافق آب و هوا واري آسمان جي هيٺان، سائي ۽ آباد ملڪ ۾ رهندي ٻہ، وحشيپڻي جي هيٺين ڪان هيٺين ڏاڪي تي بيٺل آهن. ائگاڪچيمي قبيلي وارا شهباز جي پوڄا ڪندا هئا ۽ سال ۾ هڪ دفعو سندس اعزاز ۾ هڪ زبردست ميلو منعقد ڪندا هئا، جنهن کي

اهي "پينسس" يا "پڪين جي تقريب" سڏيندا هئا. تقريب لاءِ جيڪا تاريخ مقرر ڪئي ويندي هئي، سا تقريب ملهائڻ واري ڏينهن کان فقط هڪ شام اڳ، عام ماڻهن ۾ مشتهر ڪئي ويندي هئي ۽ هڪ خاص مندر (وئنقئيچ) ٺاهڻ جون هڪدم تياريون ڪيون ويندي هيون جو، معلوم ٿئي ٿو، نوڪدار پٽين جو هڪ گول يا بيضوي شڪل جو لوڙهو هوندو هو، جنهن ۾ چنيگچنيچ ديوتا جي نمائندگي ڪرڻ لاءِ هڪ ميداني بگهڙ جي گاهه سان ڀريل ڪل بيضوي شڪل واري لوڙهي تي رکيل هوندي هئي. جڏهن مندر ٺهي تيار ٿيندو هو، تڏهن انهيءَ پڪيءَ کي جلوس جي صورت ۾ نهايت سنجيد گيءَ سان نيون ويندو هو، جتي ڪيس هڪ قربانگاهه تي رکيو ويندو هو، جو خاص انهيءَ موقعي لاءِ تيار ڪيو ويندو هو. پوءِ سڀئي نوجوان عورتون، شادي شده خواه ڪنواريون، هيڏانهن هوڏانهن، ڪي هڪ طرف ته ٻيون ٻئي طرف، ڊوڙڻ لڳنديون هيون، جڻ ته اهي پاگل ٿي ويئون هيون. باقي ٻنهي جنسن جا معمر افراد خاموش تماشبين بڻيا بيٺا هوندا هئا ۽ انهن جا اڳوان رنگ ۽ ڪنين سان سينگارجي، پنهنجي پوڄا واري پڪيءَ جي چوگرد نچندا هئا. انهن رسمن جي ختم ٿيڻ تي، اهي ماڻهو پڪيءَ کي پڪڙيندا ۽ ڪيس وڏي مندر ڏانهن وٺي ويندا هئا؛ مجمع جا سڀ ماڻهو انهيءَ عظيم نمائش ۾ شريڪ ٿيندا هئا ۽ سردار جلوس جي اڳيان نچندا ۽ ڳائيندا هئا. مندر ۾ پهچڻ شرط اهي پڪيءَ کي اهڙيءَ طرح قتل ڪندا هئا، جو سندس رت جو هڪ قطرو به ضايع نه ٿيندو هو. پڪيءَ جي ڪل سڄي ۽ صحيح سالم لاٿي ويندي هئي ۽ اُن کي، ڪنين سميت بطور يادگار محفوظ ڪرڻ يا تقريبن تي پائڻ جي پوشاڪ،

"پائيلٽ"، ٿاهڻ لاءِ محفوظ رکيو ويندو هو. پکيءَ جي لاش کي مندر اندر هڪ سوراخ ۾ دفن ڪيو ويندو هو ۽ پوڙهيون زالون سندس قبر جي چوڌاري اچي جمع ٿينديون ۽ روئنديون يا هلڪي آواز سان زوردار سڏڪا ڀرينديون هيون ۽ قبر مٿان مختلف قسمن جي اناج جا بيج يا ڪاڏي جا ذرا اڇلائي، روئيندي روئيندي هيئن چونديون هيون، "تون ڇو ڀڄي وئين ؟ ڇا، تون اسان وٽ بهتر حالت ۾ نه هجين ها؟ تون اسان وانگر "پائنول" (هڪ قسم جي ڪڙهي) ٿاهين ها، ۽ جيڪڏهن تون ڀڄي نه وڃين ها، تہ تون "پينسس" نہ ٿين ها"، وغيره وغيره. جڏهن اها رسم پوري ٿيندي هئي، تڏهن وري بہ ناچ شروع ڪيو ويندو هو، جو ٽن ڏينهن ۽ راتين تائين جاري رکيو ويندو هو. چون ٿا تہ "پينسس" هڪ عورت هئي، جا جبلن ۾ ڀڄي ويئي هئي، جتي ڪيس "چنيگچينچ" ديوتا پکيءَ جي صورت ۾ تبديل ڪيو هو. سندن اعتقاد هو تہ جيتوڻيڪ اهي هرسال پکيءَ جي قرباني ڪندا هئا، تڏهن بہ اها عورت وري زنده ٿيندي هئي ۽ جبلن ۾ واقع پنهنجي گهرڏانهن واپس ويندي هئي. تنهن ڪان سواءِ سندن خيال هو تہ "جيترو گهڻو انهيءَ پکيءَ کي ذبح ڪيو ويندو هو، اوترو ان جو تعداد وڌندو ويندو هو، ڇو تہ سيئي مختلف "ڪئپيٽين" ساڳي ئي "پينسس" جي تقريب ملهائيندا هئا ۽ سندن پختو اعتقاد هو تہ انهن سيني موقعن تي جيڪي بہ پکي قربان ڪيا ويندا هئا، سي سيئي هڪ ۽ اها ئي هڪ مادي هوندي هئي.

ڪثرت ۾ جنهن وحدت کي ڪئليفورنيا وارن اهڙيءَ طرح فرض ڪيو آهي، سا نمايان آهي ۽ اها مقدس پکيءَ کي قتل ڪرڻ ۾ سندن ارادن کي واضح ڪرڻ ۾ مدد ڏئي ٿي.

نسلي زندگيءَ جو هڪ فرد جي زندگيءَ کان مختلف ۽ علحده هئڻ جو خيال، اسان کي ڪٿي ڪيتري قدر به آسان ۽ نمايان نظر اچي، پر اهو خيال اهڙو آهي، جنهن کي ڪئليفورينا جو هڪ وحشي سمجهي ئي نٿو سگهي. هو نسلي زندگيءَ کي انفرادي زندگيءَ کان ٻئي ڪنهن نموني ۾ تصور نه ٿو ڪري سگهي ۽ ان کي به هو انهن ساڳين خطرن ۽ آفتن ۾ گهيريل سمجهي ٿو، جي هڪ فرد جي زندگيءَ کي ڌمڪائين ۽ آخرڪار نيست و نابود ڪن ٿيون. ظاهر آهي ته هو ائين سمجهي ٿو ته جيڪڏهن ڪنهن به نسل کي پنهنجي ليکي ڇڏي ڏبو، ته اهو هڪ فرد وانگر پوڙهو ٿي، آخر مري ويندو ۽ ان ڪري ڪنهن مخصوص نسل کي، جنهن کي هو مقدس يا ديوتائي تصور ڪري ٿو، فنا ٿيڻ کان بچائڻ لاءِ ڪو قدم کڻڻ گهرجي. انهيءَ مصيبت کي ٽارڻ لاءِ، جنهن اڪيلي ذريعي جو هو تصور ڪري سگهي ٿو، سو انهيءَ نسل جي ڪنهن اهڙي فرد کي قتل ڪرڻ جو آهي، جنهن جي نسن ۾ زندگيءَ جي ويرا اڃا تائين زور سان وهي رهي آهي ۽ جا اڃا وڏيءَ عمر جي دُهن ۾ ڦاسي، هڪ هنڌ بيهي نه رهي آهي. هو سمجهي ٿو ته اها زندگي، جنهن جو هڪ نهر کان رخ ڦيريو وڃي ٿو، سا هڪ نئينءَ نهر ۾ زياده تازگيءَ ۽ آزاديءَ سان وهندي، ٻين لفظن ۾ ڪٿي چئجي ته ذبح ٿيل جانور دوباره زنده ٿيندو ۽ جوانيءَ جي سڄي جوش ۽ اُمنگ سان هڪ نئينءَ زندگيءَ ۾ قدم رکندو. اسان جي نظرن ۾ اها دليلبازي صاف طور غير معقول ۽ احمقانه آهي، پر ان سان گڏ اها رسم به ته اهڙي ئي احمقانه آهي. هيءَ ڳالهه قابل غور آهي ته انفرادي ۽ نسلي زندگين جي درميان "ساموئان" قبيلي وارن وٽ ساڳي ئي قسم جو سونجهارو

هوندو آهي. هرهڪ خاندان جانورن مان هڪ مخصوص جنس ڪي ديوتا جي حيثيت ۾ رکندو آهي؛ ان جي باوجود، انهن جانورن مان هڪ، مثال طور، الوءَ جو موت، ديوتا جو موت ڪونہ هوندو هو، "چو تہ ڪيس اجا بہ زنده، ۽ دنيا جي سيني زنده آلڻن ۾ موجود سمجهيو ويندو هو".

٢- **مقدس گهڻي کي ذبح ڪرڻ:** ڪئليفورنيا جي جنهن وحشيانہ رسم تي اسان تازو غور ڪيو آهي، تنهن جو هڪ قريبي متوازي مثال قديم مصري مذهب ۾ موجود آهي. ٽيبس جا رهواسي ۽ ٻيا سڀيئي اهڙا مصري، جيڪي اٿينس واري ديوتا "ائمن" جي پوڄا ڪندا هئا، سي گهڻن کي مقدس جانور سمجهندا هئا ۽ انهن کي قربان ڪونہ ڪندا هئا. پر، سال ۾ هڪ دفعو "ائمن" جي ميلي تي، هڪ گهڻو قربان ڪيو ويندو هو ۽ ان جي ڪل لاهي، ديوتا جي مجسمي کي آن سان ملبوس ڪيو ويندو هو. پوءِ اهي گهڻي جي مٿان ويهي ماتم ڪندا هئا ۽ ڪيس هڪ مقدس قبر ۾ دفن ڪندا هئا. انهيءَ رسم جي سمجهاڻي هن آڪاڻيءَ ذريعي ڏني ويندي هئي تہ زيوس ديوتا هڪ دفعي هرڪيولس کي، گهڻي جي ڪل مٿي سان ٻڌي پنهنجو ديدار ڪرايو هو. هن حالت ۾ گهڻو، جانور - ديوتا هو، بلڪل اهڙي ئي نموني، جيئن بگهڙ لائڪوپولس وارن جو جانور - ديوتا هو ۽ ٻڪر مينڊيس وارن جو جانور - ديوتا هو. ٻين لفظن ۾ چئجي تہ گهڻو خود ائمن ديوتا هو. هيءَ حقيقت آهي تہ قديم زماني جي يادگارن تي ائمن ديوتا نيم - انساني صورت ۾ ڏيکاريو ويو آهي، جنهن کي جسم ماڻهوءَ جو ۽ مٿو گهڻي جو آهي. پر انهيءَ مان هيءَ معلوم ٿي رهيو آهي تہ اهو انهيءَ ابتدائيَ بناوت واريءَ

حالت ۾ هو، جنهن سان سيني جانور - ديوتائن کي، انساني خصلتن وارن مڪمل ديوتائن جي صورت ۾ نمايان ٿيڻ کان پيشتر لنگهڻو پوندو آهي. ان ڪري گهڻي کي ديوتا جي حضور ۾ قرباني طور هڪ جانور جي حيثيت ۾ نه، پر خود ديوتا جي حيثيت ۾ قربان ڪيو ويندو هو، جنهن جي انهيءَ جانور سان شناخت هن رسم سان صاف طور واضح ٿي رهي آهي، جنهن موجب سندس مجسمي کي ذبح ٿيل گهڻي جي کل ۾ وڌو ويندو هو. گهڻي - ديوتا کي اهڙيءَ طرح سال بسال ذبح ڪرڻ جو سبب شايد اهو ئي هوندو، جو سون ديوتا کي قتل ڪرڻ جي عام، ۽ ڪئليفورنيا واري جي مقدس باز کي قتل ڪرڻ جي خاص رسم متعلق ٻڌايو آهي. انهيءَ رسم کي، مصر سان لاڳو ڪرڻ جي صورت ۾، ڍڳي - ديوتا اپيس جي انهيءَ تشبيهه سان تقويت ملي رهي آهي، جنهن موجب انهيءَ ڍڳي کي ڪن سالن جي مقرر ٿيل عرصي کان وڌيڪ زنده رهڻ ڪونه ڏنو ويندو هو. انسان - ديوتا جي عمر جي اهڙيءَ طرح حد بنديءَ ڪرڻ جو ارادو، جيئن سون دليل پيش ڪيو آهي، ڪيس وڏيءَ چمار جي ڪمزوريءَ ۽ ناتوانيءَ کان محفوظ رکڻ جو هو. اهو ساڳيو ئي دليل حيوان- ديوتا کي، جيئن ٿيبس واري گهڻي سان ڪيو ويندو هو، سال بسال ذبح ڪرڻ جي رسم- ممڪن آهي ته اها زياده قديم هئي- کي سمجهائڻ لاءِ ڪافي معلوم ٿي رهيو آهي.

ٿيبس واريءَ رسم جو هڪ نقطو— ديوتا جي مجسمي کي ذبح ٿيل گهڻي جي کل پهرائڻ— خاص طور قابل توجه آهي. جيڪڏهن ديوتا شروعات ۾ زنده گهڻو هو ته مجسمي ذريعي سندس نمائندگي ضرور ڪنهن پوئين دور جي ايجاد هوندي، پر

سوال هيءَ آهي تہ ان جو بنياد پيو ڪيئن ؟ سوال جو هڪ جواب شايد انهيءَ جانور جي ڪل کي محفوظ رکڻ جي رسم مهيا ڪري رهي آهي، جنهن کي مقدس سمجهي ذبح ڪيو وڃي ٿو. ڪئليفورنيا جا باشندا، جيئن اسين ڏسي چڪا آهيون، باز جي ڪل محفوظ ڪري رکندا هئا، ۽ انهيءَ ٻڪريءَ جي ڪل، جنهن کي لاباري واريءَ ٻنيءَ ۾ آنَ جي روح جي نمائندي طور ذبح ڪيو وڃي ٿو، مختلف وهمي مقصدن لاءِ محفوظ رکي ويندي آهي؛ ڪل کي، درحقيقت ديوتا جي علامت يا يادگار طور، يا البت منجهس ديوتائي زندگيءَ جي ٿوري گهٽي حصي جي موجودگي سمجهي، ڪيس محفوظ رکيو ويندو هو ۽ اُن کي ديوتا جي باقاعده مجسمي جي حيثيت حاصل ڪرڻ لاءِ، فقط گاهہ پرڻ يا ڪنهن پنڇري مٿان چڪي چاڙهڻ جي ضرورت هئي. پهريائين تہ انهيءَ قسم جي مجسمي کي سال بسال نئون ڪرڻو پوندو هوندو، ڇو تہ نئين ذبح ٿيل جانور جي ڪل نئون مجسمو مهيا ڪندي هئي. پر ساليانن مجسمن کان مستقل مجسمن تائين عبور آسان آهي. اسان ڏٺو آهي تہ زياده قديم زماني جي هر سال نئين "مي - وڻ" وڍڻ جي رسم تي مستقل "مئي - لڪڙي" کي، جنهن کي، بهر حال، سال بسال تازن پنن ۽ گلن سان سينگاريو ويندو هو، ۽ ڪن حالتن ۾ تہ اُن جي مٿان تازو ننڍو وڻ ٻہ چاڙهيو ويندو هو، هڪ هنڌ ڪوڙي ڇڏڻ جي رسم حاوي پئجي ويئي. ساڳيءَ طرح، جڏهن ديوتا جي نمائندي طور گاهہ سان ڀريل بوتي جي جاءِ، ديوتا جي ڪاٺ، پٿر يا ٻئي ڪنهن ڌاتوءَ مان ٺهيل مستقل مجسمي والاري، تڏهن مستقل مجسمي کي هر سال ذبح ٿيل جانور جي تازي ڪل پارائي ويندي هئي. جڏهن

معاملو انهيءَ منزل تي اچي پهتو، تڏهن گهٽي کي ذبح ڪرڻ جي رسم جي بلڪل فطرتي طور اها معنيٰ ڪڍي ويئي ته اها مجسمي جي حضور ۾ قرباني هئي، جنهن جي سمجهائڻ لاءِ ائمن ۽ هرڪيولس جهڙي ڳالهه ايجاد ڪئي ويئي.

٣- **مقدس ڏانگ کي مارڻ :** مقدس جانور کي سال بسال مارڻ ۽ سندس ڪل کي محفوظ رکڻ جو اولهه افريڪا هڪ وڏيڪ مثال مهيا ڪري ٿي. فرنئنڊوپو نالي هڪ ٻيٽ ۾ "عيساپو" علائقي جا حبشي، ڦڻ واري ڪاريهر ڏانگ کي پنهنجو محافظ ديوتا ڪري سمجهندا آهن، جو ڪين فائدو يا نقصان رسائي سگهي ٿو ۽ مٿن دولت ۽ ثروت يا مرض ۽ موت نازل ڪري سگهي ٿو. انهيءَ بلا جي ڪل جو پڇ وارو پاسو هيٺ ڪري، ان کي جونڪ جي بالاتوين وڻ جي شاخ تان لٽڪايو ويندو آهي ۽ ان جو وڻ تي لٽڪائڻ هڪ ساليانی تقريب هوندي آهي. جيئن ئي اها رسم پوري ٿيندي آهي، تيئن گذريل سال اندر ڇاول سيني ٻارن کي ٻاهر آڻي، سندن هٿن کي مٿي ڪري، ڏانگ جي ڪل جي پڇ کي لارايو ويندو آهي. اها پوئين رسم معصوم ٻارن کي قبيلي جي ديوتا جي زير حفاظت رکڻ جو صاف طرح هڪ رستو آهي. ساڳيءَ طرح سينيگامبيا ۾ "ازدها" قبيلي وارن جي هرهڪ ٻار وٽ، سندس جمڻ جي اڻن ڏينهن اندر اژدها بلا جي اچڻ جي اميد رکي ويندي آهي؛ ۽ قديم افريڪا جي "پسائلي"، يعني "ڏانگ" قبيلي وارا پنهنجن معصوم ٻارن کي اعتقاد کان ڏانگن اڳيان رکندا هئا ته قبيلي جي حلالي ٻارن کي ڏانگ کوبه ضرر ڪونه رسائيندا.

٤- **پاڻيءَ جي مقدس ڪمين کي ڪهڻ :** ڪئليفورنيا

مصر ۾ فرئنڊوپو وارين رسمن ۾ جانور جي پوڄا جو زراعت سان ڪوبہ تعلق معلوم ڪونہ ٿو ٿئي، ۽ ان ڪري هيءُ فرض ڪري سگهجي ٿو تہ اها انهيءَ زماني جي آهي، جڏهن معاشرو اڃان شڪاري يا مالداري نوعيت وارو هو، ساڳي ئي ڳالهہ هيٺينءَ رسم متعلق چئي سگهجي ٿي، حالانڪ نيو ميڪسيڪو جي "زوني" قبيلي جا ڳاڙها هندستاني، جي اها رسم ادا ڪندا آهن، هن وقت لوڙهن اندر ٽاهيل شهرن يا ڳوٺن ۾ رهن ٿا ۽ زراعت، مٽيءَ جي برتنن ٺاهڻ ۽ ڪپڙي اڻڻ جا پيشا اختيار ڪري ويٺا آهن. پر "زوني" قبيلي وارن جي رسم جا چند مخصوص پهلو اهڙا آهن جي ڪيس مٽي ذڪر ڪيل حالتن کان هڪ مختلف طبقي ۾ رکن ٿا. چنانچہ بهتر ٿيندو، جيڪڏهن آن کي هڪ عيني شاهد جي لفظن ۾ تفصيلوار بيان ڪجي.

"وچ اونهاري جي اچڻ سان گرمي سخت تيز ٿي ويئي. منهنجو ڀاءُ (يعني ڳاڙهو هندستاني، دين جو ڀاءُ) ۽ آءٌ، روز بروز پنهنجي گهر جي هيٺان وارين زير زمين ٽڏين ڪوٺين ۾ ويٺا هوندا هئاسين، - سوخرالذڪر پنهنجيءَ عجيب و غريب صورت واريءَ ڏَوِڻيءَ ۽ بي ڊولن اوزارن سان ميڪسيڪو جي سڪن کي، ڪنگڻن، ڪمرپٽن، ايرينگن، بٽڻن وغيره جي صورت ۾، وحشين جي سينگار لاءِ ٺاهي رهيو هو، جيتوڻيڪ سندس اوزار بلڪل بي ڍنگا هئا، ان جي باوجود هو صبر ۽ ڪاريگريءَ جي ميل جول سان جيڪو ڪم ڪڍي رهيو هو، سو حيرت انگيز نموني سان خوبصورت هو. هڪ ڏينهن جئين آءٌ ويهي سندس ڪم کي جاچي رهيو هوس، تئين پنجاهہ ماڻهن جو هڪ جٿو تمام تيزيءَ سان ٽڪريءَ جي دامن ڏانهن لهندو ڏٺم،

جو اولهه طرف ميدان وٽي هليو ويو. سندس اڳواني هڪ پادري ڪري رهيو هو، جنهن کي رنگ لڳل هو، جو ڪوڏين ۽ سپين سان سينگاريل هو ۽ سندن پٽيان "شو- لو- وت- سي" يا "باهه جو ديوتا" هو، جنهن جي هٿ ۾ مشعل هئي. جڏهن اهي سڀئي غائب ٿي ويا، تڏهن مون وڏي ڀاءُ کان انهيءَ ڳالهه جو مقصد دريافت ڪيو.

"هن چيو ته اهي ڪا- ڪا شهر، ۽ اسان جي ٻين جي گهر ڏانهن ٿا وڃن. چار ڏينهن پوءِ، سانجهيءَ ڌاري، اهي 'ڪا- ڪوڪ- شي' يا 'سڻي ناچ' جو خوبصورت لباس ۽ نقاب پائي، ساڳي ئي پيچري تان، هڪ پٽيان ٻيو ماڻهو ٿي، قطار ۾ واپس آيا ۽ هرهڪ جي ٻانهن ۾، پاڻيءَ جي جيئرين ۽ ڦٽڪندڙ ڪمين سان سان پريل هڪ هڪ ٽوڪرو هو؛ جنهن کي سنجهانئن هر هڪ اهڙيءَ نزاڪت ۽ نفاست سان کڻي پئي آيو، جئين هڪ ماءُ پنهنجي معصوم ٻار کي کڻي ايندي آهي. انهن مان ڪي بد بخت جانور ڏاڍيءَ حفاظت سان نرم ڪٽن ۾ ويڙهيل هئا ۽ سندن مٿا ۽ اڳيون ٽنگون ٻاهر نڪتل هيون- ۽ جئين ته اهي ڪنين سان سينگاريل زائرين جي ڪلهن تي سوار هيون، ان ڪري اهي ساڳيءَ حالت ۾ ڪنيل ٻارن جي خاڪن وانگر ڪيل جهڙو پر سنجيده نوعيت جو هڪ نظارو پيش ڪري رهيون هيون. انهيءَ ڏينهن شام جو، جيئن آءُ مٿينءَ منزل تي رات جي ماني کائڻ ۾ مصروف هوس، تئين گورنر جو سالو اتي اچي نڪتو. سڄي ڪٽنب وارن هن جي اهڙيءَ گرمجوشيءَ سان آجيان ڪئي، جڻ ته ڪو آسماني پيغامبر هو. سندس ڏڪندڙ آڱرين ۾ پاڻيءَ جي تمام بدنام ۽ باغي ڪمين مان هڪ هئي. سندس هٿن ۽ اکهاڙن

پيرن کي اڃا تائين رنگ چنبڙيو پيو هو، جنهن مان مون هيءَ اندازو ڪيو تہ اهو انهيءَ مقدس سفارت مان هڪ هو.

”’سو، تون ’ڪا-ٽلو-ايل-لون‘ ڏانهن ويو هئين، هائو نہ؟‘ مون ڪانئس پڇيو.

”’هون،‘ ٽڪ وچان نڍال ٽيل انهيءَ ماڻهوءَ، جنهن جو آواز گهڻو وقت منترن آلاپڻ سبب گگهو ٿي ويو هو، جواب ڏنو ۽ جيئن اهو، ذري گهٽ بيهوش ٿي، ڪلن جي هڪ ٿهيءَ مٿان اچي ڪريو، جي خاص طور سندس اعزاز ۾ اتي ٺاهي رکيون ويئون هيون، تيئن هن تمام نزاڪت سان انهيءَ ڪميءَ کي اتي رکيو. ڪميءَ اڃا پاڻ کي آزاد محسوس مس ڪيو هو، تہ اها ايتريءَ تيزيءَ سان هيڏانهن هوڏانهن پڇڻ ۽ ڊڪڻ لڳي، جيتريءَ سان سندس لنگڙيون ٽنگون ڪيس ڪٽي ٿي سگهيون. خاندان جي سيني پاتين گڏجي، هڪ ئي ماڻهوءَ وانگر بيخود ٿي، پنهنجو پنهنجو ٽالهي، چمچو ۽ پيٽڻ جو پيالو هٿن مان ڇڏيو ۽ اهي سيئي، ڪاڏي جي هڪ مقدس پيالي مان، منجهس پيل ڪاڏو ڀڪن ۾ ڪٽي، ڏاڍيءَ تيزيءَ سان ڪميءَ جي پٺيان سڄي ڪمري اندر، اونداهين ڪنڊن ڪڙڇن ۾، پاڻيءَ جي دلن جي چؤگرد، اَنَ پيهڻ جي جنڊن پٺيان ۽ وري ٻاهر فرش جي وچ ۾، پرارٿنا ڪندا ۽ سندس پٺيان ويندي ويندي انهيءَ جي پٺيءَ تي اهو ڪاڏو هارينداِ، ڦرندا رهيا. آخرڪار، حيرت جي ڳالهہ آهي، جو اها ڪمي زخميل پيرن واري انهيءَ ماڻهوءَ ڏانهن واپس موٽي آئي، جنهن ڪيس اتي آندو هو. ”’آها!‘ هن جذبي وچان رڙ ڪري چيو، ’ڏسو، ڏسو وري بہ مون ڏانهن پيئي اچي، آها، ڪهڙا نہ وڏا احسان سيني جا پير اڄ مون تي ڪري رهيا آهن‘، ۽،

زمين تي ڪريل جانور مٿان نرميءَ سان هٿ ڦيرائيندي، هن پنهنجي هٿ جي تريءَ کي اونهو ساه ڪڍي، ديرتائين سنگهيو ۽ ساڳئي وقت ديوتائن جي رحم ۽ ڪرم لاءِ پڪاريائين. پوءِ پنهنجيءَ ڪاڏيءَ هٿ تي رکي، پنهنجين وڏين ۽ حسرتناڪ اکين سان پنهنجي بدصورت قيديءَ کي ڏٺائين، جيئن اهو، ڪاڏي سان ٿڦيل اکين کي چنيندو ۽ لسي فرش کي پنهنجي چنبن سان رهڙيندو، هيڏانهن هوڏانهن ٽاقوڙا هڻندو، ڦري گهري رهيو هو. اهڙي نازڪ موقعي تي مون هڪ سوال پڇڻ جي همت ڪئي:

”’تون هن کي وڃڻ ڇو نه ٿو ڏين، يا ڪجهه پاڻي ڇو نه ٿو پيارينس؟‘

”انهيءَ ماڻهوءَ آهستي آهستي پنهنجون اکيون مون ڏانهن ڦيرايون، سندس منهن تي درد، غصي ۽ رحم جي جذبن جو هڪ عجيب اثر ظاهر ٿيو ۽ هوڏانهن پوڄا ۾ مشغول گهر جي ڀاتين منهنجي طرف مذهبي نوعيت جي پاڪ ڊپ وچان اکيون ڦاڙي، گهوري نهاريو.

”ويچارا ننڍا ٻاڪ!‘ هن چيو، ’ڇا، توکي معلوم ناهي ته اهو جانور ڪيتري قدر قيمتي آهي؟ هوءَ مري؟ اهو هرگز ’نه‘ مرندو، آءٌ توکي ٻڌايان ٿو ته اهو نه ٿو مري سگهي.‘

”’پر جيڪڏهن تون ان کي نه ڪارائيندين ۽ نه پاڻي پيئاريندين ته اهو يقيناً مرندو.‘

”’آءٌ توکي ٻڌايان ٿو ته اهو نه ٿو مري سگهي، سيائي! هو فقط پنهنجو گهر تبديل ڪندو ۽ پنهنجن ڀائرن جي گهر واپس ويندو. پر اوهو! چڱو، چڱو! توکي ڀلا ڪهڙي خبر؟‘ هو

خيال ۾ غرق ٿي ويو. انڌي ٽيل ڪميءَ ڏانهن ڦرندي، هن وري چيو، ”آهه! منهنجا ويچارا پيارا وڇايل ٻار يا پيءُ، منهنجي پيڻ يا ٽيندڙ ڀاءُ! ڪنهن کي ڪهڙي خبر ته ڪير؟ ٿي سگهي ٿو ته خود منهنجو پرڏاڏو يا پرڏاڏي!‘ ۽ ائين چئي، هو انتهائي درد ناڪ نموني سان روئڻ ۾ اچي ڇڏيو ۽ سڏڪن جي شدت کان ڏڪندي، جن جو پڙاڏو عورتن ۽ ٻارن طرفان پڻ اچي رهيو هو، هن پنهنجو منهن ڪٽي هٿن ۾ لڪايو. هن جي غمگين حالت تي، جا حالانڪ غلط فهميءَ جو نتيجو هئي، رحم ڪائيندي، مون ڪميءَ کي مٿي کنيو ۽ ڪيس چپن تائين آڻي، سندس ٽڏيءَ ۽ سخت پٽيءَ تي چمي ڏني، پوءِ ڪيس زمين تي رکندي، آءٌ غمزده خاندان کي پنهنجي ماتم سرائي ڪرڻ لاءِ ڇڏي، ٻاهر نڪري ويس. ٻئي ڏينهن، پوچائن ۽ نرسيءَ وارين منٿن ۽ نذرانن سان غريب ڪميءَ کي قتل ڪيو ويو ۽ سندس گوشت ۽ هڏن کي ڪڍي، ننڍيءَ نديءَ ۾ رکيو ويو، ته جيئن اها مئلن جي ڍنڍ جي سياه پاڻيءَ ۾، پنهنجن رفيقن جي وچ ۾ هڪ دفعو ٻيهر ابدي زندگي ماڻڻ لاءِ وڃي پهچي. سنگ پشت کي، احتياط سان وڍي ۽ خشڪ ڪري، ناچ جي جينجهڻ ۾ تبديل ڪيو ويو، جو هرڻ جي چمڙي جي هڪ ٽڪر سان ڍڪيل، آج به منهنجي ڀاءُ جي گهر جي ڇت وارين دوڻهانٽيل پٽين مان لٽڪندو نظر اچي ٿو. هڪ دفعي ”ناوا جو“ قبيلي وارن جي ڪنهن ماڻهوءَ ان کي ڪاٺ جي چمچي جي قيمت تي خريد ڪرڻ چاهيو، ڪيس ڪاوڙ مان تڙيون ۽ ڏمڪيون ڏيئي، گهر مان ٻاهر ڪڍيو ويو. جيڪڏهن ڪو ماڻهو هن راءِ ڏيڻ جي همت ڪري وڃي، ته ڪُمي هينئر زنده ڪانه هئي ته سندس اهو گفتو جيڪر

لڙڪن سان درياه وهائي ڇڏي ۽ ڪيس ياد ڏياريو وڃي ته هن فقط گهر تبديل ڪيا هئا ۽ "اسان جي گمشده ٻين" جي گهر ۾ هميشه لاءِ رهڻ واسطي ويا آهن."

انهيءَ رسم ۾ اسان کي انساني روحن جي ڪمين جي جسمن ۾ تحليل ٿيڻ جي هن اعتقاد جو واضح ترين نموني ۾ اظهار ٿيل ملي ٿو. انساني روحن جي تحليل ٿيڻ جي نظريي جا "موقي" قبيلي جا ڳاڙها هندستاني پڻ، جي "زوني" هندستانين واريءَ ساڳيءَ قوم سان وابسته آهن، قائل آهن. "موقي" قوم وارا قبيلائي علامتن رکندڙ قبيلن ۾ تقسيم ٿيل آهن، جهڙوڪ "رڇ - قبيلو"، "بگهڙ قبيلو"، "سهڙ - قبيلو"، وغيره وغيره؛ سندن اعتقاد آهي ته سندن قبيلن جا ابا ۽ ڏاڏا رڇ، هرڻ، بگهڙ، گهوڙيون وغيره هئا؛ ۽ هن ڳالهه ۾ سندن پختو عقيدو آهي ته موت وقت هر هڪ قبيلي جا ماڻهو انهيءَ خاص قبيلي مطابق، جن سان اهي وابسته هئا، رڇ، هرڻ وغيره ٿي ويندا آهن. "زوني" قوم وارا اهڙن قبيلن ۾ به تقسيم ٿيل آهن، جن جون قبيلائي علامتون "موقي" قبيلي وارن جي علامتن سان قريبي طور متفق آهن ۽ سندن قبيلائي علامتن مان هڪ ڪمي آهي. چنانچه، ممڪن آهي ته ڪميءَ اندر انساني روح جي تحليل ٿيڻ ۾ سندن اعتقاد، سندن علامتي مذهب جو هڪ باقاعده جز آهي. پوءِ ٻيلا، اهڙيءَ ڪميءَ کي مارڻ جي، جنهن ۾ ڪنهن عزيز ۽ خويش جي روح کي موجود سمجهيو وڃي ٿو، معنيٰ ڇا آهي؟ ظاهر طور مقصد هيءُ آهي ته ٻئي جهان سان آمدورفت قائم رکي وڃي، جنهن ۾ مئل ماڻهن جي روحن کي ڪمين جي صورت ۾ موجود سمجهيو وڃي ٿو. هيءُ اعتقاد ته عام آهي ته دنيا کي رخصت ڪري وڃڻ وارن جا روح، گاه گاهي پنهنجن

اصلوڪن گهرن ڏانهن واپس ايندا آهن ۽ انهيءَ اعتقاد جي ماتحت انهن غيبي مهمانن جو زنده ماڻهو استقبال ڪن ٿا ۽ ڪين دعوتون ڪرائي ۽ وري پنهنجو رستو ڏيکاريو وڃي ٿو. ”زوني“ قوم وارن جي رسم ۾ ، مئل ماڻهن کي ڪمين جي صورت ۾ گهر آندو وڃي ٿو ۽ ڪمين کي مارڻ ، انهن روحن کي وري عالم ارواح ڏانهن واپس موڪلڻ جو هڪ رستو آهي. چنانچه ، ديوتا کي قتل ڪرڻ جي رسم متعلق جيڪا عام سمجهاڻي مٿي ڏني ويئي آهي ، سا ”زوني“ قوم وارن جي رسم سان لاڳو نه آهي ، جو اُن جي اصلي معنيٰ ڪجهه قدر منجهيل آهي. نه وري ڪو اهو مونجهارو ، جو انهيءَ موضوع مٿان لٽڪي ، ڪيس ڏنڌلڪو بڻائي رهيو آهي ، پوئين زماني جي زياده مڪمل بيان مان ، جو انهيءَ رسم جي متعلق اسان وٽ موجود آهي ، مڪمل طور هٿي وڃي ٿو. ان مان اسان کي معلوم ٿي رهيو آهي ته اها رسم ، سائن سوڻن جي هڪ پيچيده نظام جو هڪ حصو آهي ، جنهن کي اهي هندستاني ، فصلن لاءِ مينهن جي ججهي مقدار حاصل ڪرڻ جي خاطري ڪرڻ لاءِ ، وچ اونهاري جي وڏي ڪان وڏي ڏينهن تي ادا ڪن ٿا. انهيءَ موقعي تي ”سندن ٻين روحن ، ڪمين“ کي ڪوٽلووالاوا نالي مقدس ڍنڍ مان وٺي اچڻ لاءِ جيڏانهن ، عام اعتقاد مطابق ، مئل ماڻهن جا روح روانا ٿيندا آهن ، ايلچي اماڻيا ويندا آهن. جڏهن انهن جاندارن کي اهڙيءَ طرح سنجيد گيءَ سان ”زوني“ قوم وارن ڏانهن آندو ويندو آهي ، تڏهن ڪين پاڻيءَ جي هڪ ڪونڊي ۾ رکيو ويندو آهي ۽ سندن پاسي ۾ ، وردين ۾ ملبوس ماڻهو ناچ ڪندا آهن ، جي انهيءَ وقت ديوتائن ۽ ديوين جو ڪردار ادا ڪندا آهن. ”انهيءَ

رسم جي ادائگيءَ کان پوءِ، ڪمين کي اهي ماڻهو گهر ڪٽي ويندا آهن، جن انهن کي پڪڙيو هو ۽ آتي کين صبح تائين چتين جي پٽين ۾ ڳچيءَ کان لٽڪايو ويندو آهي ۽ پوءِ انهن کي ٻڙڪندڙ پاڻيءَ جي برتنن ۾ اچلايو ويندو آهي. سندن آنن کي تمام لذيذ طعام سمجهيو ويندو آهي. گوشت کي، جو چمڙيءَ جي مرضن کي شفايابڪندڙ آهي، سواءِ دوا طور، مشڪل ئي هٿ لاتو ويندو آهي. گوشت جو ڪجهه حصو، (سفيد سپيءَ جا موتي) ۽ نيلم جي موتين سان گڏ "ديوتائن جي ڪائونسل" لاءِ نذرانن طور درياه ۾ جمع ڪيو ويندو آهي." اهو بيان، بهر صورت، هن قياس جي تصديق ڪري ٿو ته ڪمين کي مئل ماڻهن جو ٻيو جنم سمجهيو وڃي ٿو، ڇو ته کين "زوني" قوم وارن جا "ٻيا روح" سڏيو وڃي ٿو؛ درحقيقت اهي، ڪمين جي جسمن اندر مئل ماڻهڻ جي روحن کان علاوه، ٻيو ڇا ٿا ٿي سگهن، خاص طرح جڏهن اسين ڏسون ٿا ته انهن کي اهڙيءَ ڏنڊ مان آندو وڃي ٿو، جنهن ۾ مئل ماڻهن جي روحن جو واسو آهي؟ جيئن ته وچ اونهاري وارين انهن رسمن جي ادائگيءَ جي موقعي تي جيڪي دعائون گهريون وڃن ٿيون ۽ جيڪي ناچ ڪيا وڃن ٿا، تن جو سول مقصد فصلن لاءِ مينهن حاصل ڪرڻ معلوم ٿئي ٿو، ان ڪري ممڪن آهي ته "زوني" قوم وارن ڏانهن ڪمين کي آڻڻ ۽ سندن اڳيان نچڻ جو مقصد، جانورن جي جسمن اندر ٻئي جنم اختيار ڪيل وڏن جي روحن کي هن درخواست ڪرڻ جو آهي، ته اهي پنهنجن جيئرن وارثن جي فائدي لاءِ آسماني پاڻيءَ تي پنهنجي طاقت هلائڻ لاءِ راضي ٿين.

٥- **مقدس رڄ کي مارڻ:** جڳان جي "ييزو" يا "ييسو" توڙي سڳهالين ۽ ڪيورائيل ٻيٽن جي ڏاڪڻي ٻيٽ ۾ اڻنو يا اڻؤ نالي جيڪي قديم النسل ماڻهو آباد آهن، سي جيڪا رڄ جي قرباني پيش ڪندا آهن، تنهن تي به پهرئين نظر ڪرڻ سان ان جي معني متعلق دل ۾ ڪجهه شڪ رهيو وڃي. اڻنو قوم جو رڄ جي طرف جيڪو رويو آهي، تنهن کي بيان ڪرڻ کو آسان ڪم ڪونهي. هڪ طرف ته اهي ڪيس "ڪاموئي" يعني "ديوتا" جو نالو ڏين ٿا، پر جئين ته اهي اهو ساڳيو لفظ اجنبين سان به لاڳو ڪندا آهن، تئين ممڪن آهي ته ان جو مفهوم هڪ اهڙيءَ هستيءَ کان زياده ڪجهه به نه هجي، جا فوق‌البشري، يا هر حالت ۾، غير معمولي طاقتن سان نوازيل سمجهي ويندي هجي. وري هيئن به چيو ويندو آهي ته "رڄ سندن مڪيه ديوتا آهي." "اڻنو قوم وارن جي مذهب ۾ رڄ مڪيه ڪردار ادا ڪري ٿو." "جانورن ۾ فقط رڄ ئي آهي، جنهن جو اهي پوڄا جهڙو احترام ڪندا آهن." "اهي پنهنجي نموني سان ڪيس پوڄيندا آهن." "هن ڳالهه ۾ ڪوبه شڪ ڪونهي ته اهو جهنگلي جانور، انهيءَ جذبي کي، قدرت جي بي جان قوتن کان زياده اڀاري ٿو، جو پوڄا ڪرڻ لاءِ آماده ڪري ٿو، ۽ اڻنو قوم وارن کي رڄ جي پوڄا ڪندڙ قوم جي نالي سان تميز ڪري سگهجي ٿو." ان جي باوجود، ڪائنڪ جتي به پڄي سگهندو آهي، اتي اهي رڄ کي مارينداآهن." گذريل زماني ۾ اڻنو قوم وارا رڄ جي شڪار کي، وقت صرف ڪرڻ جو سڀ کان زياده مردانو ۽ مفيد طريقو سمجهندا هئا." "مرد موسم خزان، سياري ۽ موسم بهار ۾ هرڻن ۽ رڄن جو شڪار

ڪندا آهن. سندن ڊلن جو ڪجهه حصو ڪلن جي صورت ۾ ادا ڪيو ويندو آهي ۽ اهي پاڻ خشڪ ٿيل گوشت تي گذران ڪندا آهن، ”رڇ جو گوشت، درحقيقت، انهن جي دائمي غذائن مان هڪ آهي، اهي ڪيس تازو ۽ لوڻ لڳائي خشڪ ڪرڻ کان پوءِ به ڪائين ۽ رڇن جون ڪلون انهن لاءِ لباس مهيا ڪنديون آهن. درحقيقت اها پوڄا، جنهن جو انهيءَ موضوع جا مصنف ذڪر ڪن ٿا، مئل جانور جي معلوم ٿئي ٿي. چنانچه، جيتوڻيڪ اهي رڇ کي، جتي به پڄي سگهندو اٿن، اتي ماريندا آهن، ان جي باوجود ”سندس لاش کي ٽڪر ٽڪر ڪرڻ وقت، اهي انهيءَ ديوتا کي سجدن ۽ ٻين بي عزتيءَ جهڙن اشارن ڪرڻ سان راضي ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا آهن، جنهن جي نمائندي کي انهن ماريو هوندو آهي،“ ”جڏهن ڪنهن رڇ کي ماريو ويندو آهي، تڏهن ائنو قوم وارا ان جي تعريف ڪرڻ ويهندا آهن، ڪيس سلام ڪندا آهن، پوڄيندا اٿس ۽ ”انائو“ جا نذرانا پيش ڪندا اٿس،“ ”جڏهن به ڪو رڇ چار ۾ ڦاسندو آهي يا تير سان زخمي ٿي پوندو آهي، تڏهن سندس شڪاري ڪانئس معافيءَ وٺڻ يا ڪيس راضي ڪرڻ جي هڪ رسم ادا ڪندا آهن.“ ماريل رڇن جي ڪوپرين کي سندن جهوپڙين ۾ عزت واري جاءِ ملندي آهي يا وري انهن کي جهوپڙين جي ٻاهران مقدس لڪڙن تي چاڙهي ڇڏيندا آهن ۽ ڪين تمام گهڻي عزت ڏيندا آهن. ان کي هڪ قسم جو بيئر ”سيڪ“ نالي نشيدار شراب جا نذرانا پيش ڪيا ويندا آهن، ۽ انهن ڪوپرين کي ”خدائي حفاظت ڪندڙ“، يا ”پيارا ديوتائون“ جهڙن لفظن سان مخاطب ڪيو ويندو آهي. لومڙن جي ڪوپرين کي به جهوپڙين جي ٻاهران ڪٽل مقدس لڪڙن ۾ وڌو ويندو

آهي، انهن کي بد روحن جي خلاف جادوءَ جو جنتر سمجهيو ويندو آهي ۽ انهن جي وسيلي فال ڪڍيا ويندا آهن. ان جي باوجود، ظاهر ظهور چيو ويندو آهي ته "جيئري لوسڙ جي ايتريقدر ئي ٿوري پوڄا ڪئي ويندي آهي، جيتريقدر هڪ جيئري رڇ جي، اٿلو ان کي هڪ حرفتي جانور سمجهي، اهي ماڻهو ڪانئس، جيتري قدر ڪانئن ٿي سگهندو آهي، اوتري قدر پاسو ڪندا آهن." رڇ کي ان ڪري، ائنو قوم وارن جو مقدس جانور، ۽ نه وري ڪيس سندن قبيلائي علامت ئي چئي سگهجي ٿو، ڇو ته اهي پاڻ کي رڇ سڏيندا آهن ۽ اهي انهيءَ جانور کي آزاديءَ سان ماريندا ۽ کائيندا آهن. بهرحال، وڻن هڪ عورت جي هڪ روايت مشهور آهي، جنهن کي رڇ جي اولاد سان پٽ ڄائو هو، ۽ منجهانئن گهڻا اهڙا ماڻهو، جيڪي جبلن ۾ رهندا آهن، سي رڇ جي اولاد هئڻ تي فخر ڪندا آهن. "اهڙن ماڻهن کي رڇ جا وارث" (ڪمون ڪاموئي سئنيڪيري) سڏيو ويندو آهي ۽ اهي فخر وچان چوندا آهن ته "جيستائين منهنجو سوال آهي، آءٌ ته جبلن جي ديوتا جو پٽ آهيان، آءٌ انهيءَ ديوتائي هستيءَ جو وارث آهيان، جو جبلن ۾ حڪومت ڪري ٿو"، جنهن ۾ "جبلن جي ديوتا" سان سندس مقصد رڇ کان سواءِ ٻيو ڪونه هوندو آهي. ان ڪري، ممڪن آهي ته جيئن انهيءَ موضوع تي اسان جي مڪيه اختياريءَ، قابل احترام، جي- بئچلر، جو اعتقاد آهي، ته رڇ ائنو قوم جي ڪنهن قبيلي جي قبيلائي علامت ٿي گذريو آهي، پر ائين ڪٿي هجي به، تڏهن به انهيءَ احترام جي وجه قابل فهم ناهي، جيڪو اها سڄي قوم رڇ کي ڏئي ٿي.

پر هن جاءِ تي جنهن ڳالهه سان اسان جو واسطو آهي،

سا آهي ائنو قوم وارن جي رڄ جي تقريب. سياري جي آخر ڌاري رڄ جو هڪ ڀڄڙو ڦاسائي ڳوٺ ۾ آندو ويندو آهي. جيڪڏهن اهو ڀڄڙو تمام ننڍو هوندو آهي، تہ ان کي ائنو قوم وارن جي ڪا عورت پنهنجي ٽيج ڌارائيندي آهي، پر جيڪڏهن ڪابہ اهڙي عورت موجود ڪانہ هوندي آهي، جا ڪيس ٽيج ڌارائي سگهي، تہ ان صورت ۾ ڪيس هٿ سان يا وات ذريعي ڪارايو ويندو آهي. ڏينهن جو اهو جهوپڙيءَ ۾ ٻارن سان ڪڏندو رهندو آهي ۽ ڪيس ڏاڍو پيار ڏنو ويندو آهي. پر جڏهن اهو ڀڄڙو ايتري قدر وڏو ٿي ويندو آهي، جو ڀاڪر پائي سگهندو آهي يا ڪنهن سان ماڻهن کي درد رسائڻ لڳندو آهي، تڏهن ڪيس ڪاٺ جي هڪ مضبوط پنجري ۾ بند ڪيو ويندو آهي، جتي اهو عام طرح ٻن يا ٽن سالن تائين رهندو آهي، جنهن جي دوران ۾ ڪيس مچيءَ ۽ مٽرن جي پت تي پاليو ويندو آهي، تانجو اهو وقت اچي ويندو آهي، جڏهن ڪيس ذبح ڪري ڪاڌو ويندو آهي. پر "هيءَ ڳالهہ خاص طور قابل توجہ آهي تہ ننڍڙي رڄ کي پاڻ لاءِ محض سٺي غذا مهيا ڪرڻ واسطي ڪونہ رکيو ويندو آهي، البتہ ڪيس هڪ جادوگر يا اڃا بہ ڪنهن زياده اعليٰ هستيءَ جي حيثيت ۾ عزت ڏني ويندي آهي." ييزو پيٽ ۾ اها تقريب گهڻو ڪري سيپٽمبر يا آڪٽوبر ۾ ملهائي ويندي آهي. تقريب جي شروع ٿيڻ کان اڳ ائنو قوم وارا پنهنجن ديوتائن کان معافي وٺندا آهن ۽ هيءَ دعا ڪندا آهن تہ ڪانئن جيترو وقت ٿي سگهيو، اوتري تائين انهن رڄ سان رحمدليءَ وارو سلوڪ روا رکيو ۽ هينئر اهي ڪيس وڏيڪ ڪارائڻ جي قابل ناهن، جنهن ڪري ڪيس مارڻ لاءِ مجبور آهن. جيڪو ماڻهو

رچ جي دعوت ڏيندو آهي، سو پنهنجن مائٽن ۽ دوستن کي مدعو ڪندو آهي، ننڍي ڳوٺ ۾ ذري گهٽ سڄي برادري محفل ۾ شريڪ ٿيندي آهي، درحقيقت دور دراز ڳوٺن جي جن مهمانن کي مدعو ڪيو ويندو آهي سي، گهڻو ڪري مفت ۾ شراب جي نشي ۾ مدهوش ٿيڻ جي آسري تي اچي سهڙندا آهن. دعوت جو نمونو، ٿورو گهڻو هيئن هوندو آهي: "آءٌ فلاڻو پٽ فلاڻو انهيءَ ننڍڙيءَ پياريءَ مقدس شيءِ کي قربان ڪرڻ وارو آهيان، جا جبلن ۾ رهندي آهي. منهنجا دوستو ۽ آقائو، اوهين محفل ۾ اچي شريڪ ٿيو، پوءِ اسين سڀئي گڏجي ديوتا کي واپس موڪلڻ جي وڏيءَ خوشيءَ ۾ شريڪ ٿينداسون. اچو!" جڏهن سڀ ماڻهو پنڌري جي سامهون جمع ٿي ويندا آهن، تڏهن انهيءَ موقعي ۽ مقصد لاءِ جيڪو مقرر منتخب ڪيو ويندو آهي، سو رچ کي مخاطب ٿي چوندو آهي ته اهي ڪيس سندس ابن ۽ ڏاڏن ڏانهن موڪلڻ وارا آهن. آهي جيڪي ڪجهه ڪرڻ وارا هوندا آهن، تنهن لاءِ آهو ماڻهو ڪائنس معافيءَ جي التجا ڪندو آهي، ساڻ ئي هو اها به اميد رکندو آهي ته هو مٿن ناراض ڪونه ٿيندو ۽ ڪيس هيءَ خاطري ڏيئي آڻت ڏيندو آهي ته سندس ڊگهي سفر تي اُن لاءِ گهٽيئي سنهيون وڍيل پاڪ ڪائڙيون (انائو)، گهٽيئي نان ۽ جام شراب ڪيس ساڻ ڏنو ويندو. انهيءَ قسم جي هڪ تقرير، جا مسٽر بئچلر ٻڌي هئي، سا هيئن هئي: "اي مقدس هستي! توکي هن دنيا ۾ اسان جي شڪار لاءِ موڪليو ويو. اي تون قابل قدر ننڍڙا ديوتا! اسين تنهنجي پوڄا ڪري رهيا آهيون، مهرباني ڪري اسان جي دعا ٻڌ. اسان توکي تمام گهڻن ڏکن ڏاکڙن سان پاليو ۽ وڏو ڪيو آهي، سو فقط هن ڪري، جو اسين توکي

تمام گهڻو پيارو ٿا گهرون. هينئر، جڏهن تون وڏو ٿيو آهين، تڏهن اسين توکي تنهنجي پيءُ ۽ ماءُ ڏانهن موڪلڻ وارا آهيون. جڏهن تون وٽن پهچين، تڏهن مهرباني ڪري اسان جي نيڪي ڪجانءِ ۽ ڪين ٻڌائجانءِ ته اسين تو سان ڪيتري قدر مهربان رهيا آهيون، مهرباني ڪري اسان ڏانهن وري واپس اچجانءِ ۽ اسين توکي قربان ڪنداسون." پوءِ ڪيس رسن سان مضبوط جڪڙي پڇري ڪان ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي ۽ ڪيس غصي ڏيارڻ لاءِ، مٿس مڏن تيرن جو وسڪارو شروع ڪيو ويندو آهي. جڏهن رڇ اجائي پٽ ڪوه ڪري پنهنجي طاقت ختم ڪري چڪندو آهي، تڏهن ان کي هڪ ڪلي سان ٻڌو ويندو آهي ۽ ٻوٽاڙي ٻڌي، هن طرح گهٽيو ويندو آهي جو سندس ڳچيءَ کي ٻن لڪڙن جي وچ ۾ رکيو ويندو آهي، جن کي ڏاڍي زور سان دٻايو ويندو آهي. سڀ ماڻهو انهيءَ جانور جو گهٽي ساهه ڪڍڻ لاءِ ڏاڍي شوق سان هٿ وٺائيندا آهن. پوءِ هڪ هوشيار نشاني باز انهيءَ جانور جي دل ۾ هڪ تير به ڇوڙيندو آهي، پر اهو اهڙي نموني هنيو ويندو آهي، جو منجهانئس رت جو هڪ قطرو به نه ڪري، ڇو ته اهي ماڻهو سمجهندا آهن ته جيڪڏهن رت جو هڪ ڦڙو به وهي، زمين تي هيٺ ڪرندو، ته اها بد بختيءَ جي علامت آهي. بهر حال، مرد ڪڏهن ڪڏهن ان جو گرم گرم خون پي ويندا آهن، ته جيئن ان جي همت ۽ ٻيون سڀ خوبيون منجهن منتقل ٿي وڃن،" ۽ ڪڏهن ڪڏهن اهي پاڻ کي ۽ پنهنجن ڪپڙن کي اهو رت ٽڦيندا آهن، ته جيئن شڪار ۾ ڪين ڪاميابيءَ جي خاطري رهي. جڏهن جانور کي گهٽي ماريو ويندو آهي، تڏهن سندس ڪل

لاٿي، ۽ سسي وڏي جدا ڪئي ويندي آهي، ۽ ان کي گهر جي اوپرئ طرف واريءَ دريءَ ۾ رکيو ويندو آهي، جتي خود سندس گوشت جو هڪ ٽڪر، سندس ٻڙڪيل گوشت جي هڪ پيالي، مٽرن جي ڪجهه نندڙن نانن ۽ خشڪ مچيءَ سان گڏ رڇ جي ٻوٽ وٽ رکيا ويندا آهن. پوءِ رڇ جي حضور ۾ دعائون پڙهيون ويندیون آهن، ٻين ڳالهين کان علاوه ڪڏهن ڪڏهن ڪيس مدعو ڪيو ويندو آهي ته اهو پنهنجي پيءُ ۽ ماءُ وٽ وڃڻ کان پوءِ وري دنيا ۾ واپس اچي ته جيئن ڪيس وري قرباني ۽ لاءِ پاليو وڃي. جڏهن سمجهيو ويندو آهي ته رڇ پنهنجو گوشت کائي پورو ڪيو آهي، تڏهن اهو ماڻهو، جيڪو انهيءَ تقريب جي صدارت ڪندو آهي، ٻڙڪيل گوشت وارو پيالو اچي ڪٽندو آهي ڪيس سلام ڪندو آهي ۽ ان ۾ پيل گوشت سيني حاضرين ۾ تقسيم ڪندو آهي، سيني ماڻهن، جوانن توڙي پوڙهن لاءِ ٿورو ٿورو چکڻ ضروري هوندو آهي. انهيءَ کي "نذراني جو پيالو" سڏيو ويندو آهي، جو ته اهو تازوئي مئل رڇ کي آڇيل هوندو آهي. باقي گوشت جڏهن رڌجي ويندو آهي، تڏهن ان کي ساڳئي نموني سان سيني ماڻهن ۾ اهڙيءَ طرح تقسيم ڪيو ويندو آهي، جو هرهڪ ماڻهوءَ کي ٿورو گهڻو ذرو کائڻ لاءِ ملندو آهي، دعوت ۾ حصو نه وٺڻ برادريءَ مان نيڪاليءَ جي مترادف آهي ۽ خلاف ورزي ڪرڻ واري کي "ائنو" برادريءَ مان ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي. اڳين زماني ۾ رڇ جي گوشت جو هرهڪ ذرو، سواءِ هڏن جي، دعوت ۾ ئي کائي ڪپائڻو هوندو هو، پر انهيءَ قاعدي کي هينئر نرم ڪيو ويو آهي. مٽي کي ڪل کان جدا ڪرڻ کان پوءِ هڪ

وڏي لڪڙي تي چاڙهي، سنهين مقدس ڪاٺڙين (انائو) جي قريب، گهر جي ٻاهران ڪڙو ڪيو ويندو آهي، جتي اهو تيسين رهندو آهي، جيسين ان مان فقط اڇو هڏو وڃي باقي بچندو آهي، ڪوپرين کي نہ فقط تقريب جي وقت، پر گهڻن ٻين وقتن تي بہ تيستائين پوڄيو ويندو آهي، جيستائين اهي هلنديون آهن. "ائنو" قوم وارن مسٽر بئچلر کي خاطري ڏني تہ اهي سچ پچ هن باري ۾ پختو اعتقاد رکندا آهن تہ جيڪي جانور قابل پرستش آهن، تن جا روح سندن ڪوپرين ۾ رهندا آهن. اهوئي سبب آهي، جو اهي ڪين "خدائي حفاظت ڪندڙ" ۽ "قابل قدر ديوتائون" ڪري سڏيندا آهن.

رچ کي مارڻ جي هڪ رسم ڊاڪٽر بي - شيوبي ڏهين آگسٽ تي ڪنڊوئي وٽ ڏٺي، جو ييزو يا ييسو نالي هڪ ٻيٽ ۾ والڪئنو آپسمنڊ تي هڪ ننڍو ڳوٺ آهي. جئين تہ انهيءَ رسم جي سندس ڏنل بيان ۾ ڪي اهڙا دلچسپ تفصيل سمايل آهن، جي مٿي ذڪر ڪيل بيان ۾ ڄاڻايل ڪينهن، ان ڪري ممڪن آهي تہ سندس بيان جي اختصار ڏيڻ مان ڪجهہ فائدو حاصل ٿي پوي.

جهوپڙيءَ اندر قدم رکڻ سان هن ائنو قوم جا انڪل ٽيهہ ڪن ماڻهو، جن ۾ مرد، زالون ۽ ٻار شامل هئا، پنهنجين بهترين پوشاڪن ۾ ملبوس ٿيل موجود ڏٺا. گهر جي مالڪ سڀ کان پهريائين آتش دان ۾ شراب هاري، ٻاهہ جي ديوتا کي نذرانو پيش ڪيو ۽ سيني مهمانن سندس مثال وٺي ائين ڪيو. پوءِ گهر - ديوتا کي جهوپڙيءَ جي اندر سندس مقدس گوشي ۾ ساڳيوئي نذرانو پيش ڪيو ويو. ان وچ ۾ گهر ڏياڻي، جنهن

رڄ کي پالي وڏو ڪيو هو، خاموشيءَ ۽ غمگين حالت ۾ تنها ويٺي رهي ۽ رکي رکي، سڏڪا ڀري لڙڪ وهائي رهي هئي. سندس غم، ظاهر هو تہ حقيقي ۽ اصلي هو جو، جئين جئين محفل گرم ٿيندي رهي، تئين تئين اهو زياده وڌندو رهيو. ان ڪان پوءِ گهر جو مالڪ ۽ ڪي مهمان جهوپڙيءَ ڪان ٻاهر نڪري ويا ۽ رڄ جي پنڇري اڳيان شراب اوتي، اتي بہ اهو نذرانو پيش ڪيو. شراب جا ڪجهہ ڦڙا ٿالهيءَ ۾ وجهي، رڄ اڳيان پيش ڪيا ويا، جنهن کي هڪدم اونڌو ڪري ڇڏيو ويو، پوءِ عورتن ۽ ڇوڪرين رڄ جي پنڇري جي چوڌاري ناچ شروع ڪيو، سندن منهن پنڇري جي طرف ڦريل، ۽ گوڏا ٿورا هيٺ جهڪيل هئا ۽ اهي پيرن جي پيٺن تي مٿي ٿي، ٽپ ڏيئي رهيون هيون. اهي جيئن نچنديون رهيون، تيئن هٿن سان تاڙيون وڄائينديون ۽ هڪ ئي ٽڪائينڊ سُر ۾ راڳ ڳائينديون رهيون. گهر جي مالڪياڻي ۽ ڪجهہ پوڙهيون عورتون، جن پنهنجيءَ عمر ۾ گهڻيئي رڄ پالي وڏا ڪيا هوندا، اکين ۾ آب آڻي، رڄ ڏانهن ٻانهون ڊگهيون ڪري ۽ ڪيس محبت آميز لفظن ۾ مخاطب ٿي، نچي رهيون هيون. نوجوان ماڻهو زياده متاثر ڪونہ هئا، اهي ڪليا بہ پئي ۽ نچيا بہ پئي. انهيءَ گوڙ ۽ گهمسان ڪان ٻي آرام ٿي، رڄ پنهنجي پنڇري اندر ڊڪي ڊوڙي رهيو هو ۽ ڪاوڙ ۾ گجي رهيو هو. پوءِ "انائو" (انابوز) يا مقدس ڪائڙين وٽ، جي "ائنو" قوم وارن جي جهوپڙين جي ٻاهران ڪتل هونديون آهن، شراب جو نذرانو پيش ڪيو ويو. اهي ڪائڙيون اٽڪل ٻہ ڪن فوٽ ڊگهيون هونديون آهن ۽ انهن کي ڇلي، مٿي سنهو ۽ پيچدار ٻڌايو ويندو هو. انهيءَ تقريب جي خاص موقعي لاءِ

پنج نيون ڪاڙيون، جن کي بانس جي لڪڙيءَ جا پن لڳل هئا، ڪوڙيون وييون هيون. جڏهن به رڄ کي ماريو ويندو آهي، تڏهن باقاعدگيءَ سان اهڙيون ڪاڻيون ڪوڙيون ويندڙيون آهن، پنن جي معنيٰ اها هوندي آهي ته جيئن رڄ وري به زنده ٿئي. پوءِ رڄ کي پنجري کان ٻاهر ڪڍيو ويندو هو، سندس گردن جي چوڌاري رسو وڌو ويندو هو ۽ پوءِ ان کي جهوپڙيءَ جي آس پاس ڦيرايو گهمايو ويندو هو. جڏهن ائين ٿي رهيو هو، تڏهن مرد، هڪ سردار جي اڳوانيءَ هيٺ، رڄ کي تير هڻي رهيا هئا، جن جي نوڪن کي بٽڻ لڳل هئا. ڊاڪٽر شيوب کي پڻ ائين ڪرڻو پيو، پوءِ رڄ کي مقدس ڪاڙين وٽ نيون ويو، هڪ ڪاڻي سندس وات ۾ وڌي ويئي، نو ماڻهو مٽانس جهڪيا ۽ سندس گردن کي هڪ شهتير سان دٻايائون. پنجن منٽن اندر جانور، بنا ڪنهن آواز ڪرڻ جي، مري ويو. انهيءَ وچ ۾ عورتون ۽ چوڪريون مردن جي پٺيان اچي بيٺيون هيون، جتي اهي نچن به پيئون، ته ماتم به ڪن پيئون ۽ انهن ماڻهن کي ماري به رهيون هيون، جي رڄ کي ماري رهيا هئا. رڄ جي لاش کي پوءِ مقدس ڪاڙين وٽ هڪ تڏي مٿان رکيو ويو، ۽ هڪ ترار ۽ ترڪش، جيڪي ڪاڙين مان ڪڍيا ويا، رڄ جي گردن ۾ لٽڪايا ويا. رڄڻي هئڻ سبب، ڪيس هار ۽ ايرينگن سان به سينگاريو ويو هو. پوءِ سندس اڳيان مٽرن جي پت، مٽرن جي نانن ۽ "سيڪ" جي شراب جي صورت ۾ ڪاڌو پيتو رکيو ويو. مرد پوءِ تڏن تي مئل رڄ جي چوڌاري ويهي رهيا، مٽانئس شراب اوتيندا رهيا ۽ پاڻ به خوب پيئندا رهيا. ان وچ ۾ عورتن ۽ چوڪرين غم ۽ ماتم جون سڀ نشانيون ڪٽي ڦٽيون ڪيون هيون ۽ ڏاڍيءَ خوشيءَ

سان نچڻ لڳيون، پر انهن ۾ ٻيون ڪي ٻه اهڙيءَ خوشيءَ سان نه پئي نچيون، جيتريءَ سان پوڙهيون زالون ناچ ۾ مشغول هيون. جڏهن خوشي پنهنجي عروج تي پهتل هئي، تڏهن "ائنو" قوم وارن مان ٻه اهي نوجوان، جن رڄ کي پنڇري مان ٻاهر ڪڍيو هو، جهوپڙيءَ جي ڇت تي مٽي چڙهي ويا ۽ مڙن جانڊيا نان سيني حاضرين جي مٿان اڇلائڻ لڳا، جن کي حاصل ڪرڻ لاءِ سيئي ڇٽا، عمر يا جنس جي امتيازڪان سواءِ هڪئي مٿان ڪرڻ لڳا. پوءِ رڄ جي ڪل لاٽي ويئي، سندس آنڊا گونڊا ڪڍيا ويا، سندس ڏڙ کي سريءَ کان جدا ڪيو ويو، جنهن سان سندس ڪل اٽڪيل رهي. رڄ جي رت کي پيالن ۾ پريو ويو هو. مرد شوق سان هڪ ڳيت ۾ اهو رت پي رهيا هئا ڪابه عورت يا ڪو ٻار رت پيئندو نظر ڪونه آيو، حالانڪ رسم مطابق ڪين ان جي ڪا ممانعت ڪانه هئي. جيري جا سنها سنها ٽڪر ڪيا ويا. جنهن کي ماڻهو لوڻ لڳائي ڪچو ڪائي رهيا هئا ۽ ان مان عورتن ۽ ٻارن کي به سندن حصو مليو. پوءِ گوشت ۽ ٻيا ضروري حصا گهر پهچايا ويا، جتي انهن کي ايندڙ ٻئي ڏينهن تائين رکڻو هو ۽ پوءِ ڪيس انهن ماڻهن ۾ تقسيم ڪرڻو هو، جي دعوت ۾ شريڪ ٿيا هئا. ڊاڪٽر شيوب کي به رت ۽ جيرو آڇيو ويو. جڏهن رڄ جا آنڊا گونڊا جدا ٿي ڪيا ويا، تڏهن عورتن ۽ ڇوڪرين اهو ساڳيو ناچ شروع ڪيو، جو انهن شروعات ۾ نچيو هو— پڇري جي چوڌاري نه، پر مقدس ڪاٺين جي سامهون. انهيءَ ناچ تي پوڙهيون زالون، جي هڪ گهڙي اڳ خوش ٿي رهيون هيون، وري به زارو زار روئڻ لڳيون. رڄ جي منڊيءَ مان جڏهن سيڇالو ٻاهر ڪڍي علحده ڪيو ويو ۽ ڪيس لوڻ سان ڪچو ڪاڌو ويو، تڏهن سندس

کوپري کل کان جدا ڪري، مقدس ڪانڙين جي پاسي ۾ ڪتل لڪڙي تي لٽڪائي ويئي، جيڪا لٽ رڄ جي وات ۾ لنگهائي ويئي هئي، سا به لڪڙي سان ٻڌي ويئي ۽ جيڪا تلوار ۽ جيڪو ترڪش رڄ جي لاش مان پئي لٽڪايا، سي به لڪڙي کي ٻڌا ويا. انهن پوين شين کي اٽڪل هڪ ڪلاڪ اندر اتان هٽايو ويو، پر باقي ٻين کي اتي ئي ڇڏي ڏنو ويو. پوءِ سڀ ماڻهو، مرد، زالون ۽ ٻار لڪڙي اڳيان شور و غل مچائي، نچڻ لڳا، آخر ۾ شراب جو هڪ وڏيڪ دور هليو، جنهن ۾ عورتون پڻ شريڪ ٿيون، جنهن کان پوءِ محفل ختم ٿي.

”ائنو قوم وارن جي رڄ جي دعوت جو سڀني کان پهريون شايع ٿيل بيان شايد اهو آهي، جو هڪ جپاني مصنف سنه ١٦٥٢ع ۾ دنيا جي اڳيان پيش ڪيو هو. انهيءَ بيان جو فرينچ ٻوليءَ ۾ ترجمو ڪيل آهي، جو هيئن آهي: ”جڏهن ڪين ڪو ننڍڙو رڄ هٽ لڳندو آهي، تڏهن اهي ان کي گهر ڪٽي ايندا آهن ۽ رڄ کي آڻيندڙ مرد جي زال انهيءَ کي ٽيج ڌارائيندي آهي. جڏهن اهو وڏو ٿيندو آهي، تڏهن اهي ڪيس مچي ۽ جهنگلي پکي کارائيندا آهن ۽ سياري جي موسم ۾ ڪيس سندس جيري حاصل ڪري لاءِ ذبح ڪيو ويندو آهي، جنهن کي زهر، ڪينڪن جي سور ۽ پيٽ جي مرضن لاءِ تڪياق سمجهيو ويندو اهي. ان جو ذائقو تمام ڪوڙو آهي ۽ جيڪڏهن رڄ کي اونهاري ۾ ذبح ڪيو ويندو آهي، تہ اهو ڪنهن به ڪنهن به ڪم جو ڪونہ هوندو آهي. اهو ڪوس جپاني سال جي پهرين مهيني ۾ شروع ٿيندو آهي. انهيءَ مقصد لاءِ اهي ماڻهو رڄ جي گردن کي ٻن ڊگهن لڪڙن جي وچ ۾ وجهندا آهن، جن کي پنجاه يا سٺ ماڻهو، مرد ۽ عورتون زور ڏيندا

آهن. جڏهن رڄ مري ويندو آهي، تڏهي اهي سندس گوشت کائيندا آهن، جيري کي دوا طور ڪتب آڻڻ لاءِ رکي ڇڏيندا آهن ۽ کل وڪڻندا آهن، جا بلڪل ڪاري ۽ عام طرح ڇهه فٽ ڊگهي هوندي آهي، پر سيني کان ڊگهيءَ کل جي ماپ ٻارهن فٽ هوندي آهي. جيئن ئي رڄ جي کل لاٿي ويندي آهي، تيئن ئي اهي ماڻهو، جن کيس پاليو ۽ وڏو ڪيو هوندو آهي، سندس لاءِ ماتم شروع ڪندا آهن. بعد ۾ اهي نئين ڏا نان ٺاهي، انهن جي آجيان ڪندا آهن، جن انهن کي مدد ڏني هوندي آهي."

سڳهالين ۾ آباد ائنو قوم وارا به رڄن جا ڀچا پاليندا آهن ۽ انهن کي ساڳين سائڻ سوڻن سان ذبح ڪندا آهن. اسان کي ٻڌايو ويو آهي ته اهي رڄ کي ديوتا ڪونه سمجهندا آهن، پر ڪيس محض هڪ پيغامبر جي حيثيت ۾ ڏسندا آهن، جنهن کي اهي مختلف ڪمن ڪارين سان پيلي جي ديوتا ڏانهن موڪليندا آهن. انهيءَ جانور کي اٽڪل ٻن سالن تائين پنجري ۾ رکيو ويندو آهي ۽ ان کان پوءِ کيس هڪ تقريب ۾، جا هميشه سياري ۾، ۽ رات جو، منعقد ڪئي ويندي آهي، ذبح ڪندا آهن. قرباني ڪان هڪ ڏينهن اڳ روڄ راڙي ۾ گذاريو ويندو آهي ۽ پوڙهيون زالون روڻ ۽ شاپي ڪرڻ جي فرض ادائي ۾، رڄ جي پنجري سامهون، هڪ ٻئي کي هٿ وٺائينديون ۽ ساهي پٽيرائينديون آهن. پوءِ اڌ رات جي قريب يا صبح جو تمام سويرا، هڪ مقرر رڄ جي سامهون بيهي هڪ ڊگهي تقرير ڪندو آهي ۽ کيس ياد ڏياريندو آهي ته ڪيئن نه انهن سندس حفاظت ڪئي آهي، کيس سٺو کارايو پيئاريو آهي، درياه ۾ وهنجاريو آهي ۽ کيس گرم ۽ آرام سان رکيو آهي. اڳتي هلي، هو

چوندو آهي، ”هاڻي اسين تنهنجي اعزاز ۾ هڪ وڏي محفل منعقد ڪري رهيا آهيون. ڊج نہ. اسين توکي نہ ڏکوئيندا سون. اسين توکي فقط ڪهنداسون ۽ ڀيلي جي ديوتا ڏانهن موڪلينداسون، جو توکي پيار ڪندو آهي. اسين توکي سڀي ماني پيش ڪرڻ وارا آهيون، جا انهن سڀني مانين کان بهترين هوندي، جي تون هن وقت تائين اسان جي وچ ۾ رهي ڪاڏيون آهن ۽ اسين سڀيئي گڏجي تنهنجي لاءِ روئنداسون. اهو ”ائنو“، جيڪو توکي مارينڊو، سو اسان جو بهترين نشاني باز آهي. اجهو، اهو هيءُ آهي؛ هو تو لاءِ روئي ٿو ۽ توکان معافي گهري ٿو؛ توکي ذري گهٽ ڪوبہ پتو ڪونہ پوندو، جو اهو ڪم ايتريءَ تيزيءَ سان سر انجام ڪيو ويندو. اسين توکي هميشه ڪونہ ڪارائي سگهنداسون، جيئن تون بخوبي سمجهي سگهندين. اسان تو لاءِ گهڻو ڪجهہ ڪيو آهي، هينئر تنهنجو وارو آهي، جو تون پاڻ کي اسان لاءِ قربان ڪر. تون ديوتا کي چئجانءِ تہ اسان لاءِ سياري ۾، جام لڏڙا، وغيرہ ۽ اونهاري ۾ * ”سيل“ ۽ جهجهيون مڇيون موڪلي. اسان جا نياپا نہ وسارجانءِ. اسان جو توسان ڏاڍو پيار آهي ۽ اسان جا ٻچا توکي ڪڏهن بہ نہ وساريندا.“ جڏهن رڇ تماشائين جي عام هنگامي جي درميان، پنهنجو آخرين طعام ڪائي پورو ڪيو هوندو آهي، ۽ پوڙهيون زالون دوباره روئڻ ۽ رڙڻ شروع ڪنديون آهن ۽ مرد ڊپيل آواز ۾ درد جون دانهون ڪندا آهن، تڏهن ڪيس جڪڙيو ويندو

* وڏن سمنڊن ۾ رهندڙ هڪ وڏو جانور، جو پنهنجن ٻچن کي کير پيئاري پاليندو آهي ۽ جنهن کي پاسن کان هڪ قسم جا پر هوندا آهن؛ پيرن جون آگريون چاريءَ ذريعي ملڻ هونديون آهن.

آهي، ۽ اهو ڪم تڪليف ۽ خطري کان سواءِ سرانجام ڪونہ ٿيندو آهي، ۽ پنڇري مان ٻاهر ڪڍي، ڪيس تي دفعا اُن جي چوڌاري رسي کان پڪڙي گهمايو ويندو آهي يا وري سندس مزاج مطابق، ڪيس اُيترائي مرتبا گهليو ويندو آهي، جنهن کان پوءِ ڪيس سندس مالڪ ۽ آخر ۾ تقرير ڪندڙ ماڻهوءَ جي گهرن جي چوڌاري ڦيرايو ويندو آهي. ان کان پوءِ ڪيس هڪ وڻ سان ٻڌو ويندو آهي، جنهن کي دستوري مقدس ڪاٺين سان (انائو) سينگاريو ويو هوندو آهي. پوءِ وري بہ اُهو مقرر هڪ ڊگهي تقرير ۾ ڪيس مخاطب ٿيندو آهي جا، ڪڏهن ڪڏهن تہ ايتري وقت تائين هلندي آهي، جيستائين صبح صادق نمودار ٿيڻ وارو هوندو آهي. "ياد ڪر" هو زور سان چوندو آهي، "ياد ڪر: آءٌ توکي تنهنجي سڄي زندگي ۽ اهي خدمتون، جي اسان تنهنجي لاءِ ڪيون آهن، ياد ڏياري رهيو آهيان. هينئر توتي ڇڏيل آهي تہ تون پنهنجو فرض ادا ڪر. جيڪي مون توکي چيو آهي، سو نہ وساريجانءِ، تون ديوتائن کي چئجانءِ تہ اهي اسان کي دولتمند ڪن، تہ اسان جا شڪاري ٻيلي مان نايابپشم ۽ لذيذ جانورن سان ڍئجي واپس اچن، تہ اسان جي مهاڻن کي ڪناري تي خواه سمنڊ ۾، "سيل" جانورن جا ٽولا ملن ۽ انهن جا چار سچين جي وزن کان ڦاٽي پون. اسان کي توکان علاوه ٻي ڪابہ اميد ڪانهي. بد روح اسان جي مٿان ڪلي رهيا آهن ۽ اهي گهٽو ڪري اسان جي خلاف، ۽ نقصان ڪرڻ ۾، خوش هوندا آهن، پر تنهنجي آڏو اهي جهڪندا. اسان توکي ڪاڏو، خوشي ۽ صحت ڏني آهي، ۽ هينئر اسين توکي هنلاءِ ماري رهيا آهيون، تہ جيئن تون اسانڏانهن ۽ اسان جي اولاد ڏانهن دولت

موڪلين." انهيءَ تقرير کي رڄ، جو جيئن پوءِ تيئن زياده بد مزاج ۽ بي آرام ٿيندو ويندو آهي، يقين کان سواءِ ٻڌندو رهندو آهي، هو وڻ جي چوڌاري چڪرن پٽيان چڪر لڳائيندو ۽ درد ناڪ دانهون ڪندو رهندو آهي تانجو، جيئن ئي اپرندڙ سج جا پهريان شعاع انهيءَ منظر کي روشن ڪرڻ لڳندا آهن، تيئن هڪ تير انداز سندس دل ۾ تيزيءَ سان هڪ تير هڻندو آهي. ائين اچا مس ڪيو هوندو اٿائين، تہ اهو نشاني باز پنهنجيءَ ڪمان کي دور اچلائي، اونڌو ٿي زمين تي ڪرندو آهي ۽ سڀيئي پير مرد ۽ معمر زالون ٻہ روئيندي ۽ سڏڪا پريندي ائين ڪنديون آهن. پوءِ اهي مئل جانور کي چانورن ۽ جهنگلي پٽائن جو طعام پيش ڪندا آهن ۽ ساڻس رحم جوڳن لفظن ۾ ڳالهائيندا آهن. هن جيڪي ڪجهہ انهن لاءِ ڪيو هوندو آهي ۽ برداشت ڪيو هوندو آهي، تنهن لاءِ سندس شڪر گذاري ڪري، اهي سندس سسي ۽ چنبا وڍي جدا ڪندا آهن ۽ انهن کي مقدس شين طور پاڻ وٽ محفوظ ڪري رکندا آهن. رڄ جي گوشت ۽ رت مٿان هڪ دعوت منعقد ڪئي ويندي آهي. اوائلي زماني ۾ عورتن کي انهيءَ دعوت مان خارج رکيو ويندو هو، پر هينئر اهي مردن سان شريڪ رهنديون آهن. سڀيئي حاضرين گرم گرم رت پيئندا آهن، گوشت کي ٻڙڪايو ويندو آهي، جو رسم مطابق، ان کي باهہ تي پچائڻ جي منع ٿيل هوندي آهي. جيئن تہ رڄ جي لاش کي دروازي وچان گهر اندر داخل ڪونہ ڪبو آهي ۽ سڳهالين جي "ائنو" قوم وارن جي گهرن کي دريون ڪونہ هونديون آهن، ان ڪري هڪ ماڻهو چت تي چڙهندو آهي ۽ رڄ جي گوشت، منڍيءَ ۽ ڪل کي دودڪش وچان گهر ۾

هيٺ لاهيندو آهي. پوءِ رڄ جي منڊيءَ کي چانور ۽ جهنگلي پٽاٽا آڻيا ويندا آهن ۽ سندس پرسان تماڪ پيئڻ جي هڪ پائيپ، تماڪ ۽ ماچيس جون گهڻيون ئي تيليون رکيون ويندیون آهن. رسم جي تقاضا آهي ته واپس وڃڻ کان اڳ مهمانن کي سڄو جانور کائي ڪپائڻ گهرجي. ڪاڏي وقت لوڻ ۽ ڪارن مرچن جو استعمال ممنوع آهي؛ گوشت جو هڪ ذرو به ڪتن کي ڏيڻو ناهي. جڏهن محفل ختم ٿيندي آهي، تڏهن رڄ جي منڊي وچ ٻيلي ۾ پهچائي ويندي آهي، جتي کيس ٻين رڄن جي ڪوپرين جي ڍير سان رکيو ويندو آهي، جي گذريل زماني جي اهڙين محفلن جا سڙندڙ يادگار هوندا آهن.

مشرقي سائبيريا جي تنگوزين قوم جي گلياڪ قبيلي وارا سال ۾ هڪ دفعو جنوريءَ جي مهيني ۾ ساڳئي قسم جي رڄ جي محفل منعقد ڪندا آهن. "رڄ سڄي ڳوٺ وارن جي انتهائي شائستہ فڪر مندي جو مرڪز هوندو آهي ۽ سندن مذهبي رسومات ۾ مکيہ ڪردار ادا ڪندو آهي." هڪ پوڙهيءَ رڄٽيءَ کي گوليءَ سان ماري، سندس ڀڙي کي پاليو ويندو آهي، پر کيس ڳوٺ اندر ٽڄ ڪانہ ڏارائي ويندي آهي. جڏهن رڄ ڪافي وڏو ٿي ويندو آهي، تڏهن کيس پنجري مان ڪڍي، ڳوٺ ۾ ڦيرايو ويندو آهي. پر پهريائين کيس درياه جي ڪناري ڏانهن وٺي ويندا آهن، جو ته انهيءَ ذريعي سمجهيو ويندو آهي ته هرهڪ ڪٽنب کي جهجهي مقدار ۾ مڇيءَ ملڻ جو آسرو ٿيندو. پوءِ کيس ڳوٺ جي هر هڪ گهر ڏانهن نيون ويندو آهي، جتي کيس مڇي، برانڊي وغيره آڻيا ويندا آهن. کي ماڻهو ته انهيءَ جانور اڳيان سجدو به ڪندا آهن. ائين سمجهيو ويندو آهي ته گهر ۾

سندس داخلا برڪت آڻيندي آهي، ۽ جيڪڏهن هو پيش ڪيل ڪاڏي مٿان چڙهڻ ڏيندو آهي، تہ ان کي بہ برڪت جو باعث سمجهيو ويندو آهي. بهرحال، ان جي باوجود، ماڻهو ڪيس سڄو وقت چيڙائيندا، تنگ ڪندا، رُڳها هڻندا، چهنڊيون وجهندا رهندا آهن تہ جئين اهو بدمزاج ٿئي ۽ چڪن پائڻ لاءِ آماده ٿئي. جڏهن ڪيس اهڙيءَ طرح هرهڪ گهر ۾ ڦيرايو ويندو آهي، تڏهن ڪيس هڪ ڪلي سان ٻڌي تيرن سان ماريو ويندو آهي. پوءِ سندس منڍيَ جدا ڪئي ويندي آهي ۽ مٿانئس چليل ڪائيءَ جا ذرا وجهي، انهن سان سينگاريو ويندو آهي، جنهن ڪان پوءِ ان کي آڻي ميز تي رکيو ويندو آهي، جتي دعوت جي تياري ڪيل هوندي آهي. اتي سڀيئي ڇٽا جانور ڪان معافي گهرندا آهن ۽ سندس پوڄا ڪندا آهن. پوءِ سندس گوشت پچائي، ڪائيءَ جي خاص ٿانون ۾ رکي، جن تي باريڪيءَ سان تصويرون اڪريل هونديون آهن، ڪاڏو ويندو آهي. اهي ماڻهو، نہ تہ ڪچو گوشت ڪائيندا آهن، نہ وري "ائنو" قوم وارن وانگر، رڇ جو رت ئي پيئندا آهن. سندس ميڇالو ۽ پيٽ جا اندريان عضوا سڀ ڪان بعد ۾ ڪاڏا ويندا آهن ۽ سندس ڪوپري، جا اڃا تائين ڪائيءَ جي ذرن پرزن سان سينگاريل هوندي آهي، گهر جي نزديڪ ڪنهن وڻ تي رکي ويندي آهي. پوءِ ماڻهو راڳ ڳائيندا آهن ۽ رڇن وانگر مرد ۽ زالون قطارون ٺاهي نچندا آهن.

روسي سياح، ايل - وان شرنيڪ ۽ سندس همراهن سنہ ١٨٥٦ع ۾ ٽيپاچ نالي هڪ گلياڪ ڳوٺ ۾ رڇ - محفلن مان هڪ جو نظارو اکين سان ڏٺو هو. انهيءَ رسم جي متعلق ڏنل سندس تفصيلوار بيان مان اسان کي ڪي اهڙيون خصوصيتون ملي سگهنديون، جي انهن مختصر

بيانن ۾ نظر ڪونہ ايندڙيون، جن جو سون تازو ئي اختصار ڏنو آهي. هن جو چوڻ آهي تہ رڄ، انهن سيني قومن جي زندگيءَ ۾، جي امور ۽ سائبيريا جي علائقن، ويندي ڪمڙچٽڪا تائين، آباد آهن، هڪ وڏو ڪردار ادا ڪري ٿو، پر انهن سيني قومن ۾ ڪيس ايتري قدر گهٽي اهميت حاصل ڪانهي، جيتري گلياڪ قبيلي وارن ۾. رڄ جي تمام وڏي جسامت، جنهن کي اهو امور جي وادي ۾ وڃي رسي ٿو، بڪ سبب سندس خطرناڪ وحشت ۽ ان جو بار بار ظاهر ٿيڻ، اهي سڀ ڳالهيون گڏجي، ڪيس ملڪ جي سيني شڪاري جانورن کان زياده پوائنٽو جانور بڻائين ٿيون. تنهن ڪري هن ڳالهہ ۾ ڪوبہ تعجب ڪونهي تہ گلياڪ قوم جي ماڻهن جا خيال هميشه ان ۾ مشغول رهن ٿا ۽ ڪيس زندگيءَ توڙي موت ۾، هڪ قسم جي وهمي خوف جي نوراني حلقي سان نوازين ٿا. چنانچہ، مثال طور، جيڪڏهن گلياڪ قبيلي وارن جو ڪو ماڻهو رڄ سان مقابلو ڪندي مارجي ويندو آهي، تہ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ سندس روح انهيءَ جانور جي جسم اندر تحليل ٿي وڃي ٿو. انهن سيني ڳالهين جي باوجود، رڄ جي گوشت ۾ گلياڪ قوم وارن جي وات لاءِ اهڙي زبردست ڪشش هوندي آهي، جو اهي ڪنهن بہ صورت ۾ اُن کي روڪي نہ سگهندا آهن، خاص طرح جڏهن ڪيس ڪجهہ وقت تائين قيد و بند ۾ رکيو ويندو آهي ۽ سڄي ڪارائي ٽلهو متارو ڪيو ويندو آهي، جا سندس گوشت ۾، گلياڪ قوم وارن جي راءِ ۾، هڪ خاص قسم جي لذيذ خوشبوءِ پيدا ڪندي آهي. پر انهيءَ لذيذ طعام کي بي‌ڊپائيءَ سان کائڻ لاءِ، اهي ڪن سائن جي هڪ طويل سلسلي کي ادا ڪرڻ تمام ضروري سمجهندا آهن، جنهن جو مقصد زنده رڄ کي احترام جي

نمائش ڪرڻ سان ٺگڻ ۽ مئل جانور جي ڪاوڙ ڪي سندس روح اڳيان نياز ۽ نئڙت جي اظهار ڪرڻ سان، ٽڏي ڪرڻ جوآهي. جيئن ئي رچ کي پڪڙيو ويندو آهي، تيئن ئي ڪيس عزت ڏيڻ شروع ڪئي ويندي آهي. ڪيس جلوس جي صورت ۾ گهر آندو ويندو آهي، جتي سيئي ڳوٺاڻا ڪيس واري وٽي ۽ سان ڪارائيندا آهن. ڇو ته، جيتوڻيڪ ڪيس هڪ ماڻهوءَ پڪڙيو يا خريد ڪيو هوندو، تنهن هوندي به اهو، هڪ نموني سان، سڄي ڳوٺ جي ملڪيت هوندو آهي. سندس گوشت مان هڪ عام مفحل رچائي ويندي آهي، جنهن ڪري ڪيس زندگيءَ جي دوران ۾ پالڻ لاءِ سيني کي شريڪ ٿيڻو پوندو آهي. سندس قيد و بند جي عرصي جو دارومدار، رچ جي عمر تي هوندو آهي. ڪراڙن رچن کي فقط چند مهينن تائين بند رکيو ويندو آهي؛ ٻچن کي تيستائين رکيو ويندو آهي، جيستائين اهي ڦوهه جوانيءَ ۾ قدم رکن. قيديءَ جي بدن تي چرٻيءَ جو ٿلهو تهه محفل منعقد ڪرڻ جو اشارو هوندو آهي، جا سياري، گهڻو ڪري ڊسمبر پر ڪڏهن ڪڏهن جنوريءَ يا فبروريءَ ۾، رچائي ويندي آهي. روسي سياحن جيڪا تقريب ڏٺي، سا ڪافي گهڻن ڏينهن تائين هلي ۽ ان ۾ ٽي رچ ذبح ڪيا ۽ ڪاڏا ويا. هڪ ڪان وڌيڪ مرتبا، رچن کي جلوس جي صورت ۾ گهمايو ۽ ڳوٺ جي هرهڪ گهر ۾ داخل ٿيڻ لاءِ مجبور ڪيو ويو، جتي ڪين عزت جو باعث سمجهي، ۽ ڪين هن ڏيکارڻ لاءِ ته اهي دلپسند مهمان هئا، ڪارايو پيئاريو ويو. پر رچن جي انهيءَ دوري شروع ٿيڻ کان اڳ، گلياڪ قبيلي وارا جانورن جي موجودگيءَ يا، جيئن ايل. وان شرينڪ جو خيال هو، سندن اعزاز ۾ رسين مٿان ٽپن ڏيڻ جي راند ڪندا هئا. سندن ذبح ڪان هڪ رات اڳ، تنهي جانورن کي

چانڊوڪيءَ جي روشنائيءَ ۾ گهٽي فاصلي تائين جميل درياه جي برف تي گهمائڻ لاءِ وٺي ويا. انهيءَ رات ڳوٺ ۾ ڪنهن کي به سمهڻ جي اجازت ڪانه هئي. ٻئي ڏينهن، جڏهن وري به جانورن کي درياه جي اونهي ڪناري تان وٺي هيٺ لاٿو ويو ۽ ڪين برف واري آنهيءَ سوراخ جي چوڌاري ٿي دفعا ڦيرايو ويو، جنهن سان ڳوٺ جون عورتون پاڻي پريندڙيون هيون، تڏهن قبائلي ڪين ڳوٺ ڪان ٿورو ئي دور هڪ مقرر مقام ڏانهن وٺي ويا ۽ آتي ڪين تير هڻي ماري ڇڏيائون.

جڏهن گهر ڪي سندن استقبال لاءِ ٺاهيو ۽ سينگاريو ويندو آهي، تڏهن رڇن جون ڪلون، جن سان مڙيون اڃا تائين ڳنڍيل ئي هونديون آهن، گهر اندر آنديون ويندڙيون آهن، پر دروازن وچان نه، درين سان، پوءِ ڪين اندر انهيءَ چلهه جي سامهون، جنهن تي گوشت پچڻ وارو هوندو آهي، هڪ قسم جي گهوڙيءَ تي لٽڪائي رکيو ويندو آهي. گلياڪ قبيلي وارن ۾ رڇ جي گوشت ڪي قوم جا معمر ترين مرد ڀڙڪائيندا آهن، جن ڪي اهو خاص اعزاز حاصل هوندو آهي، عورتن ۽ ٻارن، نوجوان مردن ۽ چوڪرن ڪي انهيءَ ڪم ۾ ڪوبه حصو وٺڻو نه هوندو آهي. اهو ڪم هڪقسم جي سنجيدگيءَ، آهستگيءَ ۽ خيال سان سر انجام ڪيو ويندو آهي. روسي سياحن جنهن موقعي جو بيان ڪيو آهي، تنهن تي هڪ ڪينلي ڪي پهريائين ڪائيءَ جي چليل چپرن جي هڪ ٿلهي تهه سان ويڙهيو ويندو آهي ۽ پوءِ ان ڪي برف سان پريو ويندو آهي، ڇو ته رڇ جي گوشت ڪي رڌڻ ۾ پاڻيءَ جي استعمال جي منع ٿيل هوندي آهي. انهيءَ محفل ۾ ڪائيءَ جو هڪ وڏو ڪونر، جنهن ڪي گلن، پنن ۽ هرقسم جي عجيب و غريب آڪريل تصويرن سان سينگاريو

ويندو آهي، رچن جي نڪن جي عين هيٺان لٽڪايو ويندو هو، ڪونر جي هڪ پاسي تي هڪ رچ، ۽ ان جي سامهون واري پاسي تي هڪ ڏيڏر جو هڪ خاڪو اڪريل هو. هوڏانهن، جڏهن رچن جي لاشن کي وڍيو پئي ويو، تڏهن سندن هرهڪ ٽنگ رچن جي منڊين جي سامهون رکي زيئي، جڻ ته انهن کي ڪيٽليءَ اندر وجهڻ کان اڳ، سندن اجازت پئي حاصل ڪئي ويئي؛ ٻڙڪيل گوشت کي ڪيٽليءَ اندران لوهه جي هڪ ڪنڊيءَ سان ڍونڊي ڍونڊي ڪڍيو ويو ۽ رچن جي سامهون ڪونر ۾ رکيو ويو، ته جيئن پنهنجي گوشت جا اهي ئي پهريان ڪاٽڻ وارا ٿين. رچن جي چرٻيءَ کي جيتريءَ تيزيءَ سان سنهين پٽين جي صورت ۾ وڍيو پئي ويو، اوتريءَ تيزيءَ سان ان کي رچن جي سامهون لٽڪايو پئي ويو ۽ پوءِ ان کي هڪ ننڍي ڪونر ۾ سندن سامهون زمين تي رکيو ويو. سڀ کان آخر ۾، جانورن جا اندريان عضوا وڍيا ويا ۽ انهن کي ننڍڙن برتنن ۾ رکيو ويو. ساڳئي وقت عورتن رنگ برنگي اڳڙين مان پٽيون ٺاهيون ۽ سج غروب ٿيڻ بعد اهي پٽيون رچن جي ٻوٽن جي چوڌاري، پر اڪين کان ڪجهه هيٺ ڀرو، ٻڌيون ويئون "ته جيئن سندن اکين مان وهندڙ لڙڪ خشڪ ٿي وڃن."

جيئن ئي غريب جانورن جي لڙڪن اگهڻ جي رسم ادا ڪئي ويئي، تيئن ئي سيئي گلياڪ سندن گوشت کي ڳڙڪائڻ جي ڪم ۾ نهايت سنجيدگيءَ سان لڳي ويا. گوشت کي جوش ڏيڻ ذريعي، جيڪا ڪڙهي ٺهي ويئي، تنهن کي پيئڻ لاءِ سيني حاضرين کي شريڪ ڪيو ويو هو. سيئي ڪاٺ جا پيالا، ٺالهيون ۽ چمچا، جن منجهان گلياڪ قبيلي وارن انهيءَ موقعي تي رچن جو شوروو پيتو ۽ گوشت کاڌو هو، سي هميشه انهيءَ مقصد سان فقط تقريب واري

وقت، ۽ فقط انهيءَ ئي وقت لاءِ خاص طور ٺاهيا ويندا آهن. انهن تي رچن ۽ ٻين جانورن جون تصويرون ڏاڍيءَ پيچيدگيءَ سان اڪيريون ويندڙيون آهن، جي انهيءَ جانور يا انهيءَ تقريب سان وابستہ هونديون آهن ۽ انهن برتنن کي پاڻ کان جدا ڪرڻ خلاف ماڻهن جي دلين ۾ هڪ عجيب وهم هوندو آهي. هڏن کان گوشت ڪوري جدا ڪرڻ کان پوءِ، انهن کي واپس انهيءَ ڪيٽليءَ ۾ وڌو ويندو هو، جنهن ۾ گوشت کي جوش ڏنو ويندو هو ۽ جڏهن دعوت وارو ڪاڏو ڪائي ڪپائي، پورو ڪيو ويو، تڏهن هڪ پوڙهو مرد دروازي تي اچي بيٺو؛ سندس هٿ ۾ "فر" وڻ جي هڪ ٽاري هئي، جنهن سان اهو هر انهيءَ ماڻهوءَ جي پٺيءَ تي هلڪو ڏڪ هڻندو ويو، جنهن رچ جو گوشت يا چربي ڪاڏي هئي؛ ان جو مقصد شايد انهن ماڻهن کي رچ جهڙي قابل پرستش جانور سان اهڙي سلوڪ ڪرڻ جي سزا ڏيڻ جو هو. ٻن پهرن کان پوءِ، هڪ عجيب ناچ ڪيو ويو. هڪ وقت تي فقط هڪ عورت نچي رهي هئي، جا پنهنجي بدن جي ٽين حصي کي عجيب و غريب حرڪتن ۾ آڻي رهي هئي؛ سندس هٿن ۾ "فر" وڻ جي ٽاري يا ڪاٺيءَ مان ٺهيل ننڍڙا جهانجهه هئا. ٻيون عورتون انهيءَ وچ ۾، گهر واريءَ جاءِ جي شهتيرن کي ڏنڊن سان ڏڪ هڻي هڪ طرح جو ساز وڄائي رهيون هيون. وان شرنيڪ کي يقين هو تہ رچ جي گوشت کائڻ بعد، سندس هڏن ۽ ڪوپريءَ کي ڳوٺ جا وڏي کان وڏيءَ عمر وارا مرد ڏاڍيءَ سنجيدگيءَ سان ٻيلي ۾ ڪنهن هنڌ ڪٽي ويندا هئا، جو ڳوٺ کان گهڻو دور ڪونہ هوندو هو. اتي ڪوپريءَ کان علاوه، باقي ٻين سڀني هڏن کي دفن ڪيو ويندو هو. ان کان پوءِ، انهيءَ هنڌ کان ٿورا انچ پرڀرو هڪ

ننڍو وڻ ڪيرايو ويندو آهي، سندس ٽڙ چيريو ويندو آهي ۽ رڇ جي ڪوپريءَ کي انهيءَ چير اندر ڦاسايو ويندو آهي. جڏهن انهيءَ جاءِ تي گاهه اپرندو آهي، تڏهن رڇ جي ڪوپري نظرن کان غائب ٿي ويندي آهي ۽ اهو هوندو آهي رڇ جو انجام.

گلياڪ قوم وارن جي رڇ جي محفلن جو هڪ ٻيو بيان مسٽر ليئو اسٽرنبرگ ڏنو آهي. اهو گهٽيءَ حد تائين متي ڏنل بيانن سان ٺهڪي اچي ٿو، پر ان هوندي به منجهس ڪي اهڙا نڪتا ملن ٿا، جي قابل غور آهن. مسٽر اسٽرنبرگ جي قول مطابق، اها محفل ڪنهن نه ڪنهن مئل مائٽ جي اعزاز ۾ منعقد ڪئي ويندي آهي، سندس ويجهي ۾ ويجهو عزيز يا ته رڇ جي ڪنهن ٻچي کي پڪڙ يندو آهي يا وري ان کي خريد ڪندو آهي ۽ ڪيس ٻن يا ٽن سالن تائين پالي وڏو ڪندو آهي، تانجو اهو قرباني لاءِ تيار ٿي ويندو آهي. رڇ جي گوشت کائڻ جو اعزاز ڪن مخصوص ماڻهن (نارچ - اين) کي حاصل هوندو آهي، پر ميزبان ۽ سندس قبيلي جا ماڻهو گوشت مان ٿهيل فقط ٻوڙ کائيندا آهن، انهيءَ موقعي تي اهڙي ٻوڙ جو وڏو مقدار ٺاهيو ۽ ڪاڏو ڪپايو ويندو آهي. اعزازي مهمان (نارچ - اين) انهيءَ خاندان ۽ قبيلي جا هڻڻ ضروري آهن، جن ۾ ميزبان جون ڌيئر ۽ سندس قبيلي جون ٻيون عورتون پرڻايل هونديون آهن، انهن مهمانن مان هڪ، عام طور ميزبان جي ڄاڻي، کي رڇ کي تير هڻي مارڻ جو ڪم سونپيو ويندو آهي. ذبح ٿيل رڇ جو گوشت، کل ۽ سسي گهر جي دروازي مان نه، پر دود ڪش ذريعي گهر اندر داخل ڪيا ويندا آهن. رڇ جي سسيءَ هيٺان تيرن سان ڀريل هڪ ترڪش، تماڪ، ڪنڊ ۽ ٻيو ڪاڏو رکيو ويندو آهي. ائين سمجهيو

ويندو آهي ته رڄ جو روح انهن شين جي روحن کي پنهنجي ڊگهي سفر تي ساڻ ڪٽي ويندو آهي. رڄ جي گوشت رڌڻ لاءِ هڪ خاص برتن ڪم آندو ويندو آهي ۽ انهيءَ موقعي تي پٿر ۽ فولاد جي هڪ ٽڪر جي پاڪ اوزارن سان باهه ٻارڻي پوندي آهي، جي قبيلي وارن جي گڏيل ملڪيت هوندا آهن ۽ نسلاً بنسلاً ورثي طور ڏنا ويندا آهن. پر انهن کي، سواءِ انهن گنيير موقعن کان، ٻئي ڪنهن وقت استعمال ڪرڻ ڪيو ويندو آهي. انهيءَ موقعي تي جمع ٿيل ماڻهن جي ڪائڻ لاءِ جيڪي به مختلف قسمن جا طعام تيار ڪيا ويندا آهن، تن سيني سان ٿورو ٿورو ذرو ڪڍي هڪ خاص برتن ۾ وجهي، رڄ جي سريءَ اڳيان رکيا ويندا آهن، انهيءَ کي چئبو آهي، "سسيءَ کي ڪارائڻ." رڄ کي ذبح ڪرڻ بعد، ڪتن جو هڪ جوڙو، نر ۽ مادي، قربان ڪيو ويندو آهي. انهن کي گهٽي مارڻ کان پيشتر، ڪين پنهنجي آقا ڏانهن بلند ترين جبل تي وڃڻ، پنهنجين ڪلن کي تبديل ڪرڻ ۽ ٻئي سال رڄ جي صورت ۾ وري واپس اچڻ لاءِ مدعو ڪيو ويندو آهي. رڄ جو روح به انهيءَ آقا ۽ مالڪ ڏانهن واپس ويندو آهي، جو قديم النسل ٻيلي جو آقا ۽ مالڪ آهي؛ اهو انهن سيني نذرانن جو ٻار پاڻ سان گڏ ڪٽي ويندو آهي، جي سندس اڳيان پيش ڪيا ويا هوندا آهن. ساڻس گڏ انهن ڪتن جا روح ۽ چليل ڪانڙين جا روح، جي انهيءَ تقريب ۾ اهم ڪردار ادا ڪندڙ آهن، گڏ ويندا آهن.

گلياڪ قبيلي وارن جا پاڙيسري، گولڊي به، رڄ سان ساڳي ئي هلت ڪندا آهن. اهي ڪيس شڪار ڪري، مارينداآهن؛ پر ڪڏهن ڪڏهن اهي جيئرو رڄ به ڦاسائيندا آهن ۽ ڪيس

پنڇري ۾ رکندا آهن، انهيءَ دوران ۾ ڪيس سٺا ڪاڏا ڪارائيندا آهن ۽ ڪيس پنهنجو پٽ ۽ ڀاءُ سڏيندا آهن. پوءِ هڪ وڏيءَ تقريب تي ڪيس پنڇري مان ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي، عزت سان ڦيرايو ويندو آهي ۽ بعد ۾ ذبح ڪري ڪاڏو ويندو آهي. ”سندس ڪوپريءَ، ڄاڙين جي هڏن ۽ ڪنن کي، بدروحن جي خلاف تڪياق طور لٽڪايو ويندو آهي، پر گوشت کي ڏاڍي مزي، سان ڪاڏو ويندو آهي، ڇو ته سندن اعتقاد آهي ته جيڪو به ان مان ڪجهه حصو کائيندو، تنهن کي شڪار ڪرڻ جو شوق پيدا ٿيندو ۽ اهو دلير ٿيندو.“

اسور علائقي ۾ ٽنگوزين قوم جو هڪ ٻيو قبيلو، اورٽچيز، ساڳئي قسم جون عام نوعيت واريون رچن جون محفلون منعقد ڪندو آهي. جيڪو به ماڻهو رچ جو ڇو ڦاسائيندو آهي، سو ڪيس اٽڪل ٽن سالن تائين پنڇري ۾ پالڻ لاءِ پاڻ کي ٻڌل سمجهندو آهي ته جيئن انهيءَ عرصي جي پوري ٿيڻ تي ڪيس سيني ماڻهن جي وچ ۾ قتل ڪري، دوستن سميت ان جو گوشت ڪاڏو وڃي. اهي دعوتون، جيتوڻيڪ انفرادي طور منعقد ڪيون ويندڙيون آهن، ان جي باوجود، جيئن ته اهي سيني ماڻهن لاءِ ڪليل هونديون آهن، ان ڪري آتان جا باشندا اها ڪوشش ڪندا آهن ته اهڙي هڪ دعوت هرسال، ٻئي ٻئي اورٽچيز ڳوٺ ۾ منعقد ٿئي. جڏهن رچ کي پنڇري مان ٻاهر آندو ويندو آهي، تڏهن ڪيس رسا ٻڌي سيني جهوپڙين ۾ ڦيرايو ويندو آهي، اُن وقت جيڪي ماڻهو جلوس ۾ شريڪ هوندا آهن، سي سيئي پالن، تيرن ۽ ڪمانن سان مسلح هوندا آهن. هرهڪ جهوپڙيءَ ۾ رچ ۽ رچ ڪاهيندڙن کي ڪانه ڪا سٺي چيز ڪائڻ ۽ پيئڻ لاءِ پيش ڪئي ويندي آهي. اهو سلسلو گهڻن

ڏينهن تائين هلندو آهي، تانجو، نہ فقط انهيءَ، پر پاسي واري ڳوٺ جي سيني جهوپڙين جو وارو بہ گذري وبندو آهي. ڏينهن جو راندين روندين ۽ ڪل مسخريون ڪيون ويندين آهن، جن ۾ خوب شور و غل ڪيو ويندو آهي. پوءِ رڇ کي ڪنهن وڻ يا ڪاٺ جي ڪلي سان ٻڌو ويندو آهي ۽ ڪيس ماڻهن جي تيرن جو نشان بڻائي ماريو ويندو آهي، جنهن کان پوءِ سندس گوشت باهہ تي پچائي کاڌو ويندو آهي. تندجا درياه جي ڪناري تي جيڪي اوروڙچي قبيلا آباد آهن، تن جون زالون بہ انهن محفلن ۾ حصو وٺنديون آهن، پر جيڪي اورڙچيز قبيلا وي درياه تي آباد آهن، تن جون زالون رڇ جي گوشت کي هٿ بہ ڪونہ لائينديون آهن.

اهي قبيلا قيدي رڇ سان جيڪا هلت ڪن ٿا، تنهن ۾ ڪي اهڙيون خصوصيتون شامل آهن، جن کي پوڄا کان ممير ڪرڻ مشڪل آهي. اهڙين خصوصيتن ۾، مثال طور، اهي دعائون شامل آهن، جي رڇ کان، جيئري توڙي موئي، گهريون ويندين آهن، ڪاڏي جا اهي نذرانا، جن ۾ سندس ئي گوشت جا ٽڪرا شامل هوندا آهن، جي رڇ جي ڪوپريءَ جي سامهون رکيا ويندا آهن ۽ گلياڪ قبيلي وارن جي رڇ کي هن سبب لاءِ درياه تي وٺي وڃڻ جي رسم، تہ انهيءَ ذريعي سڄين جي جهجهي مقدار ملڻ جي خاطري ٿئي ۽ وري ڪيس اهڙيءَ طرح هرهڪ گهر ۾ ڦيرائڻ جي رسم، تہ جيئن هرهڪ خاندان کي سندس برڪت جو ڪجهہ حصو ملي، جهڙيءَ طرح يورپ ۾ "مي- ڏري" جي روح جي شخصي نمائندي کي موسم بهار ۾ گهر گهر ڦيرايو ويندو هو، تہ جيئن هرڪس و ناڪس ۾ نئين سر زنده ٿيندڙ فطرت جون تازيون قوتون ڦهلجي وڃن. وري رڇ جي گوشت ۽ رت جي محفل ۾ سنڀيده شرڪت، ۽ خاص طرح ائنو قوم

وارن جي، انهيءَ پيالي ۾ رکيل چيز کي تقسيم ڪرڻ جي رسم، جنهن کي مئل رڄ جي سامهون رکي پاڪ ڪيو ويو هو، سي انهن جي متبرڪ نوعيت هئڻ جا قوي دليل آهن ۽ انهيءَ دليل جي گلياڪ قوم وارن جي هن رسم مان تصديق ٿئي ٿي، جنهن ۾ رڄ جي گوشت رکڻ ۽ رڌڻ لاءِ خاص برتن ڪتب آندا ويندا آهن ۽ گوشت کي رڌڻ ۽ پچائڻ لاءِ اها باهم استعمال ڪئي ويندي آهي، جا هڪ اهڙي اوزار مان ڪڍي ويندي آهي، جنهن کي انهن مذهبي موقعن کان سواءِ ٻيءَ حالت ۾ ڪتب ڪونہ آندو ويندو آهي. درحقيقت، اڻنو مذهب متعلق اسان جي مڪيم اختياري، محترم جان بئچلر، انهيءَ رسمي احترام کي، جو اڻنو قوم وارا رڄ کي ڏيندا آهن، بلڪل واضح طور پوڄا جو نالو ڏئي ٿو. هو تہ هيءَ اقرار ڪري ٿو تہ رڄ سندن ديوتائن مان هڪ آهي. هيءَ حقيقت آهي تہ اڻنو قوم وارا پنهنجي ٻوليءَ جو اهو لفظ، (ڪموئي) جنهن جي معنيٰ ديوتا آهي، رڄ سان عام جام وابستہ ڪندا آهن، پر، جيئن مسٽر بئچلر خود ئي اشارو ڪري ٿو، اهو لفظ مختلف معنيٰ ۽ مفهوم سان استعمال ڪيو ويندو آهي، جنهن ڪري رڄ سان انهيءَ لفظ جي لاڳاپي مان اسين هيءَ دليل سلامتيءَ سان نہ ٿا پيش ڪري سگهون تہ انهيءَ جانور کي سچ پچ ديوتا سمجهيو ويندو آهي. دراصل، اسان کي صاف طور ٻڌايو ويو آهي تہ سئگهالين وارا اڻنو رڄ کي ديوتا نہ، پر ديوتائن جو هڪ پيغامبر تصور ڪندا آهن ۽ سندس موت وقت اهي ڪيس جيڪو پيغام ڏيندا آهن، تنهن مان اهو بيان صحيح ثابت ٿئي ٿو. معلوم ٿئي ٿو تہ شايد گلياڪ قوم وارا ٻہ رڄ کي "جبل جي آقا" ڏانهن، جنهن تي ماڻهن جي ڀلائي ۽

بهبودي ۽ جو انحصار آهي، نذرانا ڪٽي ويندڙ هڪ سفير جي حيثيت ۾ ڏسن ٿا. ساڳئي وقت، اهي رڳ کي انسان جي درجي کان بالاتر سمجهن ٿا، درحقيقت، اهي ڪيس هڪ ننڍيءَ هستيءَ وارو ديوتا تصور ڪن ٿا، جنهن جي ڳوٺ اندر موجود گي، جيسين ڪيس پاليو ۽ ڪارايو وڃي ٿو، ماڻهن تي رحمتون نازل ڪري ٿي، خاص طرح بد روحن جي انهن ميڙن کي دور رکي ٿي، جي هر وقت ماڻهن جي انتظار ۾ رهن ٿا، سندن سامان چورائين ٿا ۽ بيماريءَ ۽ مرضن ذريعي سندن جسمن کي نيست ونابود ڪن ٿا. ازانسواءِ، رڳ جي گوشت، رت يا ٻوڙ کائڻ ڪري، گلياڪ، ائنو ۽ گولڊي قومن وارا هن راءِ جا آهن تہ اهي انهيءَ طاقتور جانور جي خوبين، خاص طرح سندس همت ۽ طاقت مان ڪجهہ حصو حاصل ڪن ٿا. ان ڪري هن ڳالهہ ۾ ڪوبہ تعجب ڪونهي تہ اهي پنهنجي اهڙي عظيم محسن کي وڏي کان وڏيءَ عزت ۽ پيار جي نظرن سان ڏسن ٿا.

ائنوقوم وارن جي متعلق جيڪو منجهيل رويو قائم ڪيل آهي تنهن جي، سندن ٻين جانورن جي متعلق اختيار ڪيل رويي سان ٻيٽ ڪري، اُن باري ۾ ڪجهہ روشني وجهي سگهجي ٿي. مثال طور، اهي عقاب - الوءَ کي نيڪ ديوتا سمجهندا آهن، جو پنهنجي لنوڻ وسيلي ماڻهن کي ايندڙ مصيبت کان آگاه ڪري، ڪين انهيءَ آفت کان بچائي ٿو. چنانچہ، ڪيس پيار ڪيو ويندو آهي، مٿس اعتماد رکيو ويندو آهي ۽ ڪيس خالق ۽ ماڻهن جي درميان شافع سمجهي، سندس پوڄا ڪئي ويندي آهي. جڏهن بہ ڪو اهڙو موقعو درپيش ايندو آهي، تڏهن انهن ديوتا - پکين مان هڪ کي ڦاسائي، پنجري ۾ رکيو ويندو آهي، جتي ڪيس اهڙن پيار ڀرين ۽ محبت آميز خطابن

سان پڪاريو ويندو آهي، جهڙوڪ "محبوب ديوتا" "پيارا نندڙا ديوتا". ان هوندي به، ڪو وقت اهڙو ايندو آهي، جڏهن نندڙي پياري ديوتا کي گهٽي ماريو ويندو آهي ۽ ڪيس ثالث جي حيثيت ۾ پيغام ڏيئي اعليٰ درجي وارن ديوتائن يا خود خالق ڏانهن موڪليو ويندو آهي. عقاب - الوءَ کي جڏهن قربان ڪرڻ جو وقت قريب ايندو آهي، تڏهن ڪيس هن دعا سان خطاب ڪيو ويندو آهي: "اي پيارا ديوتا، اسين توکي تنهنجي پيءُ ڏانهن موڪلي رهيا آهيون. اسين توکي هينئر ڪاڏو، "انائو"، شراب ۽ ڪيڪ ڪارائي رهيا آهيون، انهن کي پنهنجي پيءُ ڏانهن ڪٽي وڃ، اهو ڏاڍو خوش ٿيندو. جڏهن تون وڃس پهچين، تڏهن هيئن چئجانءِ ته 'آءٌ گهٽي وقت تائين اٿنو قوم ۾ رهيو آهيان، جتي هڪ اٿنو پيءُ ۽ هڪ اٿنو ماءُ مونکي پاليو. هينئر آءٌ تو وٽ آيو آهيان، آءٌ پاڻ سان گڏ مختلف قسمن جون سٺيون شيون ڪٽي آيو آهيان. اٿنو ملڪ ۾ رهندي، مون تمام گهڻيءَ مصيبت جو مشاهدو ڪيو. مون ڏٺو ته ڪن ماڻهن کي پوت چنبڙيل هئا، ڪن کي جهنگلي درندن زخمي پئي ڪيو، ڪن کي زمين جي ڦاٽن سبب نقصان پئي رسيو، ڪن جا جهاز پئي ٻڏا ۽ گهڻن تي مرض جو حملو پئي ٿيو. ماڻهو ويچارا وڏين مصيبتن ۾ مبتلا آهن. اي منهنجا پيءُ، مون کي ٻڌ، ۽ اٿنو قوم وارن جو حال جلد ڏس ۽ ڪين مدد ڪر.' جيڪڏهن تون ائين ڪندين، ته تنهنجو پيءُ اسان جي مدد ڪندو."

ٻاوري، اٿنو قوم وارا عقابن کي پنڇرن ۾ رکندا آهن، ڪين ديوتائون ڪري پوڄيندا آهن ۽ انهن کي ماڻهن کي بديءَ کان بچائڻ لاءِ منتون ڪندا آهن. ان جي باوجود، اهي انهيءَ

پڪيءَ کي قربان ڪندا آهن ۽ جڏهن اهي ائين ڪرڻ وارا هوندا آهن، تڏهن اهي سندس اڳيان هيءَ دعا ڪندا آهن ته "اي قدر وارا ديوتا، اي تون خدا ئي پڪي، مهرباني ڪري منهنجن لفظن تي ڪن ڏي. تون هن دنيا جو نه آهين، ڇو ته تنهنجو گهر خالق ۽ سندس سونهري عقابن سان گڏ آهي. ان صورت ۾، آءٌ توکي هيءَ "انائو" ۽ ڪيڪ ۽ ٻيا قيمتي ڪاڏا ڏيان ٿو. مهرباني ڪري انهن "انائو" تي سواري ڪري شاندار آسمان ۾ پنهنجي گهر ڏانهن وڃجانءِ. جڏهن تون اتي پهچين، تڏهن پنهنجي نسل جي ديوتائن کي جمع ڪجانءِ ۽ هن دنيا تي حڪمراني ڪرڻ لاءِ اسان جي طرفان سندن شڪر ادا ڪجانءِ. مهرباني ڪري وري واپس اچجانءِ، آءٌ عرض ٿو ڪريان، ۽ اسان تي حڪمراني ڪجانءِ. اي منهنجا عزيز! خاموشيءَ سان وڃ!" وري به، ائنو قوم وارا بازن جي پوڄا ڪندا آهن، ڪين پنڇرن ۾ رکندا آهن ۽ سندن قربانيون ڏيندا آهن. انهن سان ڪنهن هڪ کي مارڻ وقت، ڪين هيٺين دعا انهيءَ کي مخاطب ڪرڻي هوندي آهي ته "اي ديوتائي باز، تون هڪ ماهرشڪاري آهين، مهرباني ڪري پنهنجيءَ هوشياريءَ کي منهنجي مٿان نازل ڪجانءِ!" جيڪڏهن باز سان قيد واري عرصي ۾ سٺو ورتاءُ ڪيو ويندو ۽ ڪيس قربان ڪرڻ واري وقت ڪان ٿورو اڳيرو مٿين دعا مخاطب ڪئي ويندي، ته اهو يقيناً انهيءَ شڪاريءَ ڏانهن مدد موڪليندو.

چنانچه، ائنو قوم جو ماڻهو جانورن کي ذبح ڪري مختلف طريقن سان مستفيض ٿيڻ جي اميد رکي ٿو، حالانڪ اهو ساڳئي وقت ساڻن ديوتائن واري هلت به ڪري ٿو. هو منجهن اها توقع رکي

ٿو ته اهي سندس نياپا پنهنجي نسل وارن ۽ يا عالم بالا وارن ديوتائن کي وڃي پهچائيندا ۽ هو سندن جسمن جي گوشت کائڻ يا ٻين طريقن سان سندن خوبين حاصل ڪرڻ جي اميد ۾ رکي ٿو ۽ ظاهر طور هو هن دنيا اندر سندن جسماني نئين زندگيءَ ۾ ۽ آسرو رکي ٿو ۽ جا وري ۽ ڪيس انهن کي ڦاسائڻ ۽ قتل ڪرڻ ۽ وري ۽ انهن سيني فائدن حاصل ڪرڻ جو موقعو فراهم ڪندي ۽ جي هن انهن کي ڪهي ۽ اڳيئي حاصل ڪيا آهن. ڇو ته پوڄا لائق رڄ ۽ پوڄا لائق عقاب کي ۽ مٿي تي ڏڪ هڻي مارڻ کان اڳ ۽ جيڪي دعائون مخاطب ڪيون ويندي آهن ۽ تن ۾ ڪين واپس اچڻ جي دعوت ڏني ويندي آهي ۽ جنهن مان صاف طور سندن هن اعتقاد جو پتو پوي ٿو ته اهي سندن دوباره زنده ٿيڻ ۾ ايمان رکن ٿا. جيڪڏهن انهيءَ باري ۾ ڪوبه شڪ ۽ شبهو هوندو ته اهو مسٽر بئچلر جي هن شهادت مان دور ٿي ويندو ته ائنو "کي هيءَ خاطري آهي ته جن جانورن ۽ پکين کي شڪار ۾ يا قربانيءَ وقت ماريو ويندو آهي ۽ تن جا روح هڪ نئون جسم ڏڪي ۽ واپس موٽي اچي ۽ هن دنيا ۾ رهن ٿا ۽ وڌيڪ ۽ هيءُ به سندن اعتقاد آهي ته اهي ماڻهن ۽ خاص طور ائنو شڪارين ۽ جي خاص فائدي لاءِ هت اچي ظاهر ٿيندا آهن." مسٽر بئچلر اسان کي ٻڌائي ٿو ته ائنو "هن اعتقاد کان جانور کي ماري ۽ کائي ٿو ته سندس جاءِ تي هڪ ٻيو جانور اچي ۽ ته ساڻس به ساڳي هلت ڪئي وڃي." انهن جانورن کي قربان ڪرڻ وقت "سندن حضور ۾ دعائون ڪيون ويندي آهن ۽ جن ۾ ڪين عرض ڪيو ويندو آهي ته اهي وري واپس اچن ۽ هڪ ٻيءَ دعوت لاءِ ڪاڏا مهيا ڪن ۽ جڻ ته اهڙيءَ

طرح مرڻ ۽ ڪاڄڻ انهن لاءِ هڪ اعزاز ۽ مسرت جو باعث آهي. حقيقت ۾، انهن ماڻهن جو اهوئي خيال آهي." اهي پويان جملا، جيئن تحرير مان ظاهر آهي، خاص طور رڄن جي قرباني ۽ سان وابستہ آهن.

چنانچہ، قابل پرستش جانورن کي مارڻ مان جن فائدن حاصل ڪرڻ جي هڪ ائنو اميد رکي ٿو، تن مان وڏي ۾ وڏو پنهنجي پيٽ کي انهن جي گوشت ۽ رت سان، موجوده ۽ آن ڪان پوءِ گهڻن ئي اهڙن ٻين موقعن تي، پرڻ جو آسرو آهي، ۽ اها خوش ڪندڙ اميد وري مرده جانورن جي روحاني لازواليت ۽ سندن موت بعد جسماني واپسيءَ ۾ پختي يقين مان حاصل ٿيل آهي. ساڳيو اعتقاد دنيا جي مختلف حصن جي وحشي شڪارين کي ٻہ رهي ٿو، جنهن مختلف قسمن جي عجيب رسمن کي وجود ۾ آندو آهي، جن مان ڪن جو اسين اجهو هينئر ذڪر ڪنداسين. انهيءَ وچ ۾ هن ڳالهہ جو ذڪر ڪرڻ اجايو نہ ٿيندو تہ اهي سنجيده تقريبون، جن ۾ گلياڪ، ائنو ۽ ٻيون قومون پليل ۽ پنڇرن ۾ بند ٿيل رڄن کي عزت ۽ غم جي مظاهرن سان ذبح ڪن ٿيون، سي ساڳئي نموني جي انهن سائن سوڻن جي توسيع يا سندن شاندار نموني ڪان علاوه، ٻيو ڪجهہ ٻہ ناهن، جيڪي هڪ شڪاري ڪنهن ٻہ جهنگلي رڄ کي ٻيلي ۾ اتفاق سان مارڻ تي ادا ڪري ٿو. درحقيقت، گلياڪ قوم وارن لاءِ تہ اسان کي يقيني خبر آهي تہ وڻن ائين هوندو آهي. جيڪڏهن اسان کي گلياڪ قوم وارن جي سائن جي معنيٰ سمجهڻي آهي، منسٽر اسٽرنبرگ چوي ٿو "تہ سڀ کان اڳ ۾ اسان کي هيءَ ڳالهہ ياد رکڻ گهرجي تہ رڄن جون تقريبون فقط گهر واري رڄ

کي ذبح ڪرڻ وقت ئي ڪونہ ملهايون ويندیون آهن ، جئين عام طرح غلط بياني ۽ ڪانڪ ورتو ويندو آهي، پر اهي هر اهڙي ۽ موقعي تي ملهايون ويندیون آهن ، جڏهن ٻہ ڪو گلياڪ قبيلي وارو ماڻهو شڪار ڪندي ڪنهن رڄ کي مارڻ ۾ ڪامياب ٿي پوندو آهي. اها حقيقت آهي تہ انهن حالتن ۾ تقريب اهڙي شاندار پئماني تي ڪانہ ملهائي ويندي آهي ، حالانڪ ان جو اصل مقصد ساڳيو ئي هوندو آهي. ٻيلي ۾ ماريل رڄ جي ڪل ۽ سسي جڏهن ڳوٺ ۾ آندي ويندي آهي ، تڏهن انهن جو دهلن ، دمامن ۽ سنجيده سائن سان فاتحانہ استقبال ڪيو ويندو آهي. سسي ۽ کي پاڪ ڪيل ڪاٺ جي هڪ گهوڙي ۽ تي رکيو ويندو آهي، ڪيس ڪارايو ويندو آهي ۽ بلڪل ساڳي ۽ طرح نذر ۽ نياز ڏنو ويندو آهي ، جهڙي ۽ طرح گهر واري رڄ کي ذبح ڪرڻ وقت ڏنو ويندو آهي ؛ معزز مهمانن (نارڄ - اين) کي پڻ مدعو ڪري جمع ڪيو ويندو آهي. ساڳي ۽ ئي طرح ڪتا ٻہ قربان ڪيا ويندا آهن ۽ رڄ جي هڏن کي ساڳئي هنڌ ۽ ساڳئي اعزاز سان محفوظ رکيو ويندو آهي ، جهڙي ۽ طرح گهر واري رڄ جي هڏن کي رکيو ويندو آهي. چنانچہ ، سياري جي موسم ۾ جيڪا وڏي تقريب ملهائي ويندي آهي ، سا انهي ۽ ساٿ جي محض هڪ توسيع آهي ، جو هرهڪ رڄ جي ذبح وقت ادا ڪيو ويندو آهي."

چنانچہ ، انهن قومن جي رسومات ۾ ، جي انهن جانورن کي پوڄين ۽ ذري گهٽ ديوتائي درجو ڏين ٿيون ، جن کي اهي شڪار ڪن ، مارين ۽ کائين ٿيون ، جيڪو ظاهري اختلاف ۽ تضاد آهي ، سو ايتري قدر ڪليو ڪلايو ناهي ، جيتري قدر اهو پهرين ۽ نظر سان ڏسڻ ۾ اچي ٿو. انهن ماڻهن کي ائين ڪرڻ

لاءِ ڪي سبب ، ۽ ڪي وڏا عملي سبب آهن. ڇو ته ، هڪ وحشي ڪنهن به صورت ۾ اهڙو غير منطقي ۽ بي عمل نه آهي،جهڙو اهو متاڇرن مبصرن کي شايد نظر ايندو ، هن انهن سڀني مسئلن تي اونهو غور ڪيو آهي ، جي ساڻس قريبي واسطو رکن ٿا. هو انهن جي متعلق دليل بازي ڪري ٿو ۽ جيتوڻيڪ سندس فيصلا اسان جي فيصلن کان ڪڏهن ڪڏهن تمام مختلف ٿين ٿا ، ان هوندي به ، اسان کي سندس هيءَ انصاف نه وڃائڻ گهرجي ته هن انساني زيست جي ڪن تمام بنيادي مسئلن تي صبر سان ڏگهو ويچار ڪيو آهي. موجوده حالت ۾ ، جيڪڏهن هو رچن کي عام طرح اهڙا جاندار سمجهي ٿو ، جي مڪمل طور انساني ضرورتن جا غلام آهن ۽ ان جي باوجود انهيءَ نسل جي ڪن خاص افراد کي پوڄا لاءِ منتخب ڪري ٿو ، جن کي هو ذري گهٽ ديوتائن جي درجي تي وڃي رسائي ٿو ، ته اسان کي تڪڙ ڪري ڪيس بلڪل غير منطقي ۽ نامعقول نه سمجهڻ گهرجي ، پر اسان کي پاڻ کي سندس نقطه نگاه تي بيهارڻ جي ڪوشش ڪرڻ ڪپي ، ته جئين اسين انهن شين کي ائين ڏسون ، جئين اهو ٿو ڏسي ۽ پاڻ کي اڳواٽ قائم ڪيل فيصلن ۽ نظرين کان پاڪ ڪرڻ گهرجي ، جي دنيا جي متعلق خود اسان جي نظرين تي اهڙو گهرو رنگ ٿا چاڙهين. جيڪڏهن اسين ائين ڪنداسون ته اسان کي شايد معلوم ٿيندو ته هن جي چال اسان کي ڪيتري قدر به ڪٽي احمقانه معلوم ٿئي ، ان جي باوجود ، هڪ وحشي گهٽو ڪري خيالات جي هڪ اهڙي سلسلي مطابق عمل ڪري ٿو ، جو ڪيس سندس محدود تجربي جي حقيقتن سان بلڪل ٺهڪندڙ معلوم ٿئي ٿو. ان باري ۾ ، منهنجو خيال آهي ، ته ڪي مثال هيٺين باب ۾ ڏيان ، جتي آءٌ هن ڳالهه ثابت

ڪرڻ جي ڪوشش ڪندس تہ ائنو ۽ اتر اوپر ايشيا جي ٻين قومن ۾ رچ جي تقريب جي سنجيندہ رسمن جو سلسلو انهيءَ احترام جو محض هڪ زياده پيڪيدار مثال آهي، جو پنهنجي وحشيانہ فلسفي جي اصول مطابق، هڪ وحشي انهن سيني جانورن کي عادتاً ڏئي ٿو، جن کي هوماري ۽ ڪائي ٿو.

باب ٽيونجاهون

شڪارين جو جهنگلي جانورن کي راضي ڪرڻ

جاندارن اندر رهندڙ ۽ عملي طور ابدي روح جي نظريي وسيلي نظام حيات جي سمجهاڻي اهڙي آهي، جنهن کي هڪ وحشي فقط ماڻهن تائين محدود نه ٿو رکي، پر هو ان کي عام چرندڙ پرندڙ مخلوق سان پڻ وابسته ڪري ٿو. ائين سمجهڻ ۾ هو هڪ تهذيب يافته ماڻهوءَ جي مقابلي ۾ زياده آزاد خيال، سخي ۽ زياده منطقي آهي، جو موخرالذڪر عام طرح سان جانورن کي انهيءَ ابديت کان محروم ڪري ٿو، جنهن جي اهو پنهنجي لاءِ دعويٰ ڪري ٿو. وحشي ايتري قدر مغرور ناهي، عام طور هو ائين سمجهي ٿو ته جانور به ماڻهن وانگر ئي جذبات ۽ فهم و فراست سان نوازيل آهن ۽ ماڻهن وانگر ڪين اهڙا ارواح سليل آهن، جي سندن جسمن جي موت کان بعد به بدن مان خارج ٿيل آزاد روح جي حيثيت ۾ ڦرڻ يا وري حيواني صورت ۾ دوباره زنده ٿيڻ لاءِ باقي رهن ٿا.

چنانچه، هڪ وحشيءَ جي نظر ۾، جو سيني جاندارن کي عملي طور ماڻهوءَ سان برابريءَ واري درجي تي سمجهي ٿو، هڪ جانور کي مارڻ ۽ کائڻ جو عمل اسان جي نقطه نگاه کان بلڪل مختلف ڏسڻ ۾ ايندو هوندو، ڇو ته اسين جانورن جي فهم و فراست کي پنهنجي عقل کان گهٽو گهٽ سمجهون ٿا ۽ ڪين ابدي ارواح

کان محروم ڪريون ٿا. چنانچہ، پنهنجي فلسفي جي اصولن تي، هڪ قديم النسل شڪاري، جو ڪنهن جانور کي ماري ٿو، پاڻ کي جسم جي پنجري کان آزاد ٿيل روح يا ساڳئي نسل جي ٻين سڀني جانورن جي انتقام جي جذبي جو مرڪز سمجهي ٿو، جن کي اهو ماڻهن وانگر مٽيءَ مائٽيءَ ۽ خون جي رشتن ۾ قريبي طور منسلڪ سمجهي ٿو، جنهنڪري اهي پنهنجي هڪ هم نسل کي پهچايل ضرر جي بدلي وٺڻ لاءِ پاڻ کي ٻڌل سمجهن ٿا. چنانچہ، هڪ وحشي اهڙن جانورن جي زندگيءَ کي بچائڻ جي قانون تي عمل ڪري ٿو، جن کي مارڻ لاءِ ڪيس ڪا فوري ضرورت محسوس نہ ٿي ٿئي، انهيءَ قانون تي هو خاص طور انهن درنده صفت ۽ خطرناڪ جانورن جي حالت ۾ عمل ڪري ٿو، جن جي متعلق ڪيس اهو خدشو رهي ٿو تہ اهي پنهنجي نسل جي هڪ جانور جي قتل ٿيڻ تي ڪانئس خونخوار بدلي وٺڻ ۾ دير نہ ڪندا. واڳون انهيءَ قسم جي جانورن ۾ شمار آهن. اهي جانور فقط گرم ملڪن ۾ هوندا آهن، جتي عام طرح ڪاڏو جام هوندو آهي ۽ وحشي انسان کي انهن جي سخت ۽ اڻ وٽندڙ گوشت حاصل ڪرڻ لاءِ ڪين مارڻ جو ڪو خاص سبب ڪونہ هوندو آهي. ان ڪري ڪن وحشين ۾ واڳن کي ڇڏي ڏيڻ يا البت، فقط انتقامي جنگ جي قاعدي موجب، يعني واڳن طرفان ماڻهن جي قتل ڪرڻ جي جواب ۾، انتقام طور جوابي جنگ ڪرڻ جي رسم آهي. مثال طور، بورنيو جي ڊياڪ قبيلي وارا واڳونءَ کي تيسين نہ ماريندا آهن، جيسين اڳ ۾ واڳونءَ سندن ڪنهن ماڻهوءَ کي نہ ماريو هوندو آهي، "چو تہ هو چوندا آهن تہ آهي هڪ جارحانہ فعل جا چو ذميوار ٿين، جڏهن هو ۽ سندن

نسل جا ٻيا جانور آسانيءَ سان ڪانئن بدلو وٺي سگهن ٿا؟ پر، جيڪڏهن ڪو واڳون انساني زندگي تلف ڪري ٿو، تہ ان صورت ۾ مقتول جي زنده مٽن مائٽن تي انتقام وٺڻ هڪ مقدس فرض ٿئي ٿو، جي انهيءَ آدم خور کي اهڙيءَ طرح چار ۾ ڦاسائيندا آهن، جهڙيءَ ريت انصاف جو ڪوئي عملدار ڪنهن ڏوهاريءَ جي پٺيان پئي، ڪيس پڪڙيندو آهي. ٻيا وري، ان هوندي بہ پنتي رهجي ويندا آهن ۽ پاڻ کي اهڙي جهڳڙي ۾ ڦاسائڻ نہ چاهيندا آهن، جنهن جو ساڻن واسطو ڪونہ هوندو آهي. ائين سمجهيو ويندو آهي تہ نيڪ (١)نيميسس آدم خور واڳونءَ جو تعاقب ڪري رهيو آهي ۽ جڏهن بہ ڪو واڳون ڦاسي پوندو آهي، تڏهن ڪين پڪو اعتقاد هوندو آهي تہ اهو ئي ڏوهي واڳون يا سندس ڪونہ ڪو ساٿي آهي."

ڊياڪ قبيلي وارن وانگر مئڊاگاسڪر جا مقامي باشندا بہ "سواءِ پنهنجن دوستن مان ڪنهن جي انتقام وٺڻ جي، جنهن کي ڪنهن واڳونءَ ماريو هوندو آهي، واڳونءَ کي ڪونہ ماريندا آهن. سندن اعتقاد آهي تہ انهن رڙهندڙ جانورن مان ڪنهن هڪ جي خواه مخواه موت جي نتيجي ۾، (٢)"ليڪس ٽاليونس" جي اصول مطابق، هڪ انساني زندگي تلف ٿيندي." مئڊاگاسڪر ۾ جيڪي ماڻهو "آتسي" ڍنڍ جي قريب رهندا آهن، سي هر سال واڳن اڳيان هڪ اعلان ڪندا آهن تہ اهي ڪن پنهنجن دوستن

---

(١) انتقام جي، يا سزا طور انصافڏيندڙ ديوي، جا خاص طور انهن کي سزا ڏيندي آهي، جي ناجائز فائدو حاصل ڪري ڪسڪڻ جي ڪوشش ڪندا آهن.

(٢) انتقام جو قانون.

جي موت جو اوترن ئي واڳن کي سندس بدلي ۾ ماري انتقام وٺندا ۽ نيڪ طبيعت وارن واڳن کي خبردار ڪندا آهن تہ اهي سندن آڏو نہ اچن، ڇو تہ انهن سان ڪين ڪوبہ جهڳڙو ڪرڻو ڪونهي، پر ڪين فقط انهن بدسرشت ۽ بد نيت واڳن کان انتقام وٺڻو آهي، جن انساني زندگي ضايع ڪئي آهي. مئڊاگاسڪر جا ڪيئي قبيلا پاڻ کي واڳن جو اولاد سمجهندا آهن ۽ ان ڪري اهي هر مقصد ۽ مطلب لاءِ اذهيءَ ڇلڙَن واري، رڙهندڙ حيوان کي هڪ ماڻهوءِ پنهنجو پاءُ تصور ڪندا آهن. جيڪڏهن منجهائن ڪو حيوان ايتري قدر پنهنجي اصليت کي وساري ويهندو آهي، جو پنهنجي هڪ انساني رشتيدار کي ڳڙ ڪائي ويندو آهي تہ قبيلي جو سردار يا سندس غيرحاضريءَ ۾ قبيلي جي رسمن کان واقف هڪ پيرمرد، پنهنجن ماڻهن جي مهنداري ڪندو، پاڻيءَ جي ڪناري ڏانهن ويندو آهي ۽ ڏوهاريءَ جي خاندان کي ڪوٺي، ڪين اصلي گنهگار کي انصاف جي سپرد ڪرڻ لاءِ چوندو آهي. پوءِ هڪ ڪنڊي تيار ڪري، درياهہ يا ڍنڍ ۾ اڇلائي ويندي آهي. ٻئي ڏينهن گنهگار ”پاءُ“ يا سندس خاندان جي ڪنهن ٻئي فرد کي گهلي، ڪناري تي آندو ويندو آهي ۽ جڏهن سندس ڏوهہ سوال ۽ جواب جي هڪ سلسلي ذريعي ان جي دماغ ۾ چڱيءَ طرح ويهاريو ويندو آهي، تڏهن ڪيس موت جي سزا ٻڌائي، قتل ڪيو ويندو آهي. هڪ دفعي جڏهن، انصاف جون تقاضائون اهڙيءَ طرح پوريون ٿينديون آهن ۽ قانون جو وقار مڪمل طور برقرار ڪيو ويندو آهي، تڏهن مرحوم واڳونءَ جو ماتم ڪيو ويندو آهي ۽ ڪيس هڪ عزيز وانگر دفن ڪيو ويندو آهي، سندس خاڪي جسم مٽان مٽيءَ جو هڪ

دڙو ڪڙو ڪيو ويندو آهي ۽ سندس سسيءَ سٽان هڪ پٿر ڪوڙي، آن جو نشان قائم ڪيو ويندو آهي.

وري چيتو، خطرناڪ درندن مان هڪ ٻيو اهڙو جانور آهي، جنهن ڪان هڪ وحشي ماڻهو دور رهڻ کي ترجيح ڏيندو آهي، تہ سٽان انهيءَ نسل جي ڪنهن جانور کي مارڻ سان هو باقي ٻين جي مخالفت جي جذبي کي پڙ ڪائي وڃهي. سوماترا جي باشندي کي ڪابہ لالچ، سواءِ پنهنجي ٻچاءَ يا ڪنهن مائٽ يا دوست جي ڪنهن چيتي هٿان مارجي وڃڻ ڪان هڪدم پوءِ، ڪنهن چيتي کي ڦاسائڻ يا زخمي ڪرڻ لاءِ آماده ڪانہ ڪري سگهندي آهي. جڏهن بہ ڪنهن يورپي باشندي چيتن ڦاسائڻ لاءِ ڇار وڌو هوندو آهي، تڏهن ڏٺو ويندو آهي تہ آس پاس جي علائقي جا ماڻهو رات جي وقت انهيءَ هنڌ ويندا آهن ۽ انهن جانورن کي سمجهائيندا آهن تہ سندن ڦاسائڻ لاءِ اهي ڇار سندن طرفان يا سندن رضامنديءَ سان ڪونہ وڌا ويا آهن. بينگال ۾، راجا محل جي قريب واري ٽڪرين جا باشندا، سواءِ اهڙيءَ ڪنهن حالت جي، جڏهن اهو جانور سندن عزيزن يا دوستن مان ڪنهن هڪ کي ڪٽي ويو هوندو آهي، چيتي کي مارڻ سخت ناپسند ڪندا آهن. اهڙيءَ صورتحال ۾، اهي چيتي کي شڪار ڪري، ڪيس مارڻ لاءِ نڪري پوندا آهن ۽ جڏهن انهن اهو مقصد حاصل ڪيو هوندو آهي، تڏهن اهي پنهنجون ڪمانون ۽ تير چيتي جي لاش سٽان ڪٽي رکندا آهن ۽ خدا کي ٻاڏائي چوندا آهن تہ هنن انهيءَ جانور کي محض پنهنجي مائٽ مٽ جي قتل ڪرڻ جي بدلي وٺل لاءِ ماريو آهي. جڏهن اهڙيءَ ريت انتقام پورو ڪيو ويندو آهي، تڏهن اهي قسم ڪٽندا آهن تہ اهي وري

ڪڏهن به اهڙيءَ نوعيت واري ڪنهن ٻئي حادثي جي دوباره رونما ٿيڻ ڪان سواءِ، ٻئي ڪنهن چيتي تي حملو ڪونہ ڪندا.

ڪئرولينا جا ڳاڙها هندستاني جڏهن رستي ويندي، نانگن جي سامهون ايندا هئا، تڏهن اهي ڪين ڏکوئيندا ڪين هئا، پر پيچري جو ٻيو پاسو وٺي، ٽري ويندا هئا، ڇو تہ سندن اعتقاد هو تہ جيڪڏهن آهي ڪنهن نانگ کي ماري وجهندا، تہ سندس ذات ڀائي ۽ مائٽ سندن ڀائرن، دوستن ۽ مائٽن مان ڪن کي بدلي وٺڻ لاءِ ماريندا. ساڳيءَ ريت سيمينول قبيلي وارا ڳاڙها هندستاني *"رئٽلر" نانگ کي ڪونہ ماريندا هئا، ڇوتہ ماريل نانگ جو روح پنهنجن مائٽن کي پنهنجي انتقام وٺڻ لاءِ آڀارينديو. "چيروڪي" قبيلي جا ڳاڙها هندستاني انهيءَ نانگ کي نانگن جي قوم جو سردار سمجهندا آهن ۽ ڪانئس ڊڄندا آهن ۽ سندس احترام ڪندا آهن. چيروڪي قبيلي جا تمام ٿورا ماڻهو، ڏاڍيءَ مجبوريءَ وارين حالتن ڪان سواءِ، انهيءَ نانگ کي مارڻ جي همت ڪندا آهن ۽ اهڙيءَ حالت ۾ به آهي شخصي طور يا پنهنجي پوڄاريءَ جي ذريعي هڪ مقرر اصول مطابق، ڪيس مارڻ جي ڏوهہ لاءِ نانگ جي روح ڪان معافي وٺندا آهن. جيڪڏهن اهي حفاظتي قدم نظرانداز ڪيا ويندا، تہ مئل نانگ جا مائٽ پاڻ منجهان ڪنهن هڪ کي خون جي انتقام وٺڻ لاءِ موڪليندا، جو قاتل کي ڳولي ۽ ڪيس ڏنگ هڻي ماري ڇڏيندو. چيروڪي قبيلي

---

* هن نانگ جي پڇ وارا سَنَڌ، ڍِلا ڳنڍيل هوندا آهن، جنهن ڪري چُرڻ پُرڻ وقت انهن مان جهينجهڻ وانگر آواز نڪرندو آهي. اهو نانگ تمام زهريلو ٿئي ٿو ۽ آمريڪا ۾ گهٽي تعداد ۾ ليڀي ٿو.

جي ڪنهن به رواجي فرد کان جيسين پڇي سگهندو آهي، تيسين هو ڪنهن به بگهڙ کي مارڻ جي همت ڪانه ڪندو آهي، ڇو ته ڪيس اهو اعتقاد آهي ته مقتول جانور جي قوم وارا ان جي خون جو بدلو ضرور وٺندا ۽ جنهن هٿيار سان بگهڙ کي مارڻ جوڪم ڪيو ويو هوندو، سو مستقبل لاءِ بيڪار ثابت ٿيندو، جيسين ان کي صاف نه ڪيو ويندو ۽ قبيلي جو "ويج" ان کي پاڪ نه ڪندو. بهرحال، کي ماڻهو، جي اهڙيءَ حالت ۾ انهيءَ فعل جي رد جا ساٿ سوڻ ڇاڻندا آهن، سي بگهڙن کي، بنان ڪنهن خوف ۽ خطري جي مارينداوتندا آهن ۽ جيڪڏهن ڪن ماڻهن کي بگهڙن ستايو هوندو آهي ۽ سندن چوپايو مال ڪاڏو هوندو آهي يا سندن مڇيءَ جا ڄار خراب ڪيا هوندا آهن، ته اهي ماڻهو انتقام وٺڻ لاءِ اهڙن ڇاڻو ماڻهن جون خدمتون خريد ڪندا آهن. مشرقي سوڊان جي نيوُبا جبل جي ضلعي ۾، هڪ قسم جي ڪاري پکيءَ جي آڪيرن کي ڊاهڻ يا سندن پڇن کي ڪٽي وڃڻ جي سخت منع ٿيل هوندي آهي، ڇو ته ماڻهن کي اعتقاد آهي ته انهن پکين جا ماڻ ۽ پيءُ انهيءَ بري ڪم جي بدلي وٺڻ لاءِ طوفاني هوائون برپا ڪندا، جي بيٺل فصلن کي برباد ڪري ڇڏيندا يون.

پر، صاف ظاهر آهي ته وحشي ماڻهو سيني جانورن کي نه ٿو ڇڏي سگهي. ڪيس يا ته ڪن جانورن کي ڪائڻو آهي يا بک وگهي مرڻو آهي ۽ جڏهن سوال اهو پيدا ٿئي ٿو ته پاڻ مري يا جانور، تڏهن ڪيس مجبوراً پنهنجن وهمن تي غالب پئجي، جانور جي زندگي وٺي پوي ٿي. ساڳئي وقت هو انهن جانورن ۽ سندن قوم وارن جي ڪاوڙ کي ٿڌي ڪرڻ لاءِ سڀ ڪجهه

ڪري ٿو. خود انهن کي مارڻ وقت به هو سندن لاءِ احترام جو مظاهرو ڪري ٿو يا مٿن اهو ظاهر ڪرڻ جي ڪوشش ڪري ٿو ته سندن موت آڻڻ ۾ هن جو هٿ ڪونهي يا هو پاڻ کي لڪائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو ۽ ساڻن هيءُ به وعدو ڪري ٿو ته سندن هڏن سان باعزت سلوڪ ڪيو ويندو. اهڙيءَ طرح، هو موت کي سندس هولناڪين کان صاف ڪري، پنهنجي شڪار جي جانورن کي سندن انجام کي تسليم ڪرڻ ۽ سندن هم قوم جانورن کي وٽس قريب پهچي، مارجڻ لاءِ آماده ڪرڻ جي اميد رکي ٿو. مثال طور، "ڪامٽچاٽڪن" قبيلي وارن وٽ اهو اصول هوندو هو، ته اهي ڪڏهن به ڏرتيءَ يا پاڻيءَ جي ڪنهن به جانور کان اڳ ۾ معافي وٺڻ ۽ ڪيس ناراض نه ٿيڻ جي منت ڪرڻ کان سواءِ، نه مارينداهئا. انهيءَ کان سواءِ، اهي ڪيس مٿيون شيون ڪائڻ لاءِ پيش ڪندا هئا، ته جيئن اهو جانور انين نه سمجهي ته اهو قرباني جو ٻڪرو آهي، پر هو دعوت تي آيل هڪ مهمان آهي. سندن اعتقاد هو ته سندن اهو عمل انهيءَ نسل جي ٻين جانورن کي وٽن اچڻ کان نه ڊيڄائيندو. مثال طور، آهي جڏهن به ڪنهن رڇ کي ماريندا۽ سندس گوشت کائيندا هئا، تڏهن ميزبان رڇ جي سسي مهمانن اڳيان ڪٽي ايندو هو، ان کي گاهه ۾ ويڙهيندو هو ۽ سندس حضور ۾ مختلف قسمن جون نندي يون وڏيون شيون پيش ڪندو هو. پوءِ اهو رڇ جي موت جو ڏوهه روسين تي هٽندو هو ۽ ڪيس انهن کان انتقام وٺڻ جي تلقين ڪندو هو. ان کان سواءِ، هو رڇ کي چوندو هو ته اهو ٻين رڇن کي به ٻڌائي ڇڏي ته ساڻس ڪهڙي سٺي هلت ڪئي ويئي هئي ۽ اهي به بنان ڪنهن خوف ۽ خطري جي وٽن هليا اچن.

سيل، سمنڊ جي شينهن ۽ ٻين سامونڊي جانورن سان "ڪامٽچاٽڪن" قبيلي جا ماڻهو اهڙي ئي قسم جي رسمي احترام واري هلت ڪندا هئا. اُن سان گڏ، اُهي ماريل جانورن جي وات ۾ اهڙيءَ ٻوٽيءَ جا تندورا وجهي ڇڏيندا هئا، جي رڇ جي گوشت جي ٻوٽيءَ سان مشابهت رکندا هئا، جنهن کان پوءِ اهي انهن مشڪندڙ ڪوپرين کي تلقين ڪندا هئا تہ اهي ڊپ نہ ڪن ۽ پنهنجن قوم وارن کي وڃي چون تہ اهي بہ اچي پاڻ کي قاسرائين ۽ اهڙيءَ طرح اُهي بہ انهيءَ دلپذير مهمان نوازيءَ ۾ حصو وٺن. "اوسٽياڪ" قبيلي وارا جڏهن ڪنهن رڇ جو شڪار ڪري ڪيس مارينداآهن، تڏهن ان جي سسي وڍي، وڻ تي لٽڪائيندا آهن. پوءِ اهي گول حلقي جي صورت ۾ وڻ جي چوڌاري جمع ٿيندا آهن ۽ ان کي ديوتائن جهڙو اعزاز ڏيندا آهن. ان کان پوءِ، اهي رڇ جي لاش ڏانهن ڊوڙندا ۽ هن طرح ماتم ڪندا آهن، تہ "توکي ڪنهن ماريو؟ اهي روسي هئا. تنهنجي سِسي ڪنهن وڍي؟ اهو هڪ روسي ڪهاڙو هو. تنهنجي ڪل ڪنهن لاٿي؟ اهو هڪ روسيءَ جي هٿ جو ٿهيل چاقو هو." اهي ڪيس هيءَ ڳالهہ بہ سمجهائيندا آهن تہ جن ڪنين تير کي سندس پرواز ۾ تيز رفتار ڪيو، سي هڪ اجنبي پکيءَ جي پَرَ مان آيا هئا ۽ انهن تير کي ڇوڙڻ کان سواءِ ٻيو ڪجهہ بہ نہ ڪيو هو. اُهي هِن ڪري اِهي سڀ ڳالهيون ڪندا آهن، ڇاڪاڻ تہ ڪين يقين هوندو آهي تہ جيڪڏهن اُهي مئل رڇ جي روح کي اهڙيءَ طرح ٽڏو نہ ڪندا تہ رڇ جو رلندڙ ڀوت پهرئين موقعي ملڻ سان مٿن حملو ڪندو. يا وري اُهي مئل رڇ جي ڪل کي سڪل گاهہ سان ڀريندا آهن ۽ پنهنجيءَ ڪاميابيءَ کي ٿئوليءَ ۽ بيعزتيءَ جي گيتن ڳائڻ، ڪل تي ٽُڪن

اچلائڻ ۽ لتن هڻڻ کان پوءِ، اُن کي سندس پوين ٽنگن تي اٽاري بيهاريندا آهن ”۽ پوءِ ڪافي ڊگهي عرصي تائين، اهي مٿس اهڙيءَ پوڄا جي نوازش ڪندا رهندا آهن، جهڙي اهي پنهنجي محافظ ديوتا جي ڪندا آهن.“ جڏهن ”ڪورياڪ“ قبيلي جي ڪنهن شڪاري ٽوليءَ کو رڇ يا بگهڙ ماريو هوندو آهي، تڏهن اهي سندس ڪل لاهي، پنهنجن ماڻهن منجهان ڪنهن هڪ کي اها ڪل پارائيندا آهن. پوءِ اُهي ڪل ۾ ڊڪيل ماڻهوءَ جي چوڌاري نچندا آهن ۽ ڪيس هيئن چوندا آهن ته واسطيدار جانور کي انهن نه، پر ڪنهن ٻئي، عام طور ڪنهن روسيءَ، ماريو هو. جڏهن اهي ڪنهن لومڙ کي ماريندا آهن، تڏهن اُن جي ڪل لاهي، سندس جسم کي پنن ۾ ويڙهي هيئن چوندا آهن ته اُهو وڃي پنهنجن همراهن کي ٻڌائي ته سندس ڪهڙي نه مهمان‌نوازي ڪئي ويئي آهي ۽ ڪيئن نه ڪيس پُراڻي چوغي بدران هڪ نئون لباس ڏنو ويو آهي. ڪورياڪ قبيلي وارن جي رسمن جو هڪ زياده تفصيلي بيان جديد دور جي هڪ مصنف ڏنو آهي. هو چوي ٿو ته جڏهن مئل رڇ کي جاءِ ۾ آندو ويندو آهي، تڏهن زالون هٿن ۾ ٻريل بنڊيون کڻي نچنديون آهن ۽ اُن جو استقبال ڪنديون آهن. رڇ جي ڪل سندس سسيءَ سان ڏڙ لاٿي ويندي آهي ۽ عورتن مان هڪ ڇڻي اُها ڪل پائي نچندي ۽ رڇ کي منٿون ڪندي آهي ته هو اُنهن ماڻهن تي ڪاوڙ نه، پر رحم ڪري. ساڳئي وقت، اُهي ڪاٺ جي هڪ خونچي ۾ گوشت رکي، مئل جانور کي آڇيندا آهن ۽ ڪيس هيئن چوندا آهن، ته ”ڪاٺ، دوست.“ اُن کان پوءِ، هڪ رسم ادا ڪئي ويندي آهي، جنهن جو مقصد مئل رڇ يا سندس روح کي پنهنجي گهر موڪلڻ جو هوندو آهي. ڪيس سندس

سفر جي راه خرچ لاءِ ڪير مان ٺهيل شيون ، ڦاڙهي جو گوشت وغيره گاهه جي هڪ ڳوٺريءَ ۾ وڃي ڏيندا آهن . سندس ڪل ڪي گاهه سان ڀري ، پنهنجي گهر جي چوڌاري ڦيرائيندا آهن ، جنهن ڪان پوءِ عام طرح اِئين سمجهيو ويندو آهي ته آهو روح اڀرندڙ سج طرف روانو ٿي ويو . اِنهن رسمن جو مقصد ماڻهن کي قتل ٿيل رڇ ۽ سندس قوم وارن جي ڪاوڙ ڪان محفوظ رکڻ ۽ اهڙيءَ طرح مستقبل ۾ رڇن جي شڪار ۾ ڪاميابيءَ جي خاطريءَ ڪرڻ جو هوندو آهي . فنلئنڊ جا رهاڪو مئل رڇ کي هن اعتبار ڪرڻ لاءِ آماده ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا هئا ته ڪيس انهن ڪونه ماريو هو ، پر اهو وڻ تان ڪري پيو هو يا ٻئي ڪنهن طريقي سان مئو هو . تنهن ڪان سواءِ ، آهي سندس اعزاز ۾ تعزيت جي هڪ محفل منعقد ڪندا هئا ، جنهن جي ختم ٿيڻ بعد ، قبيلي جا پَٽَ سندس شان ۾ تعريف جو هڪ طويل قصيدو ڳائيندا هئا ۽ مٿس زور آڻيندا هئا ته اهو ٻين رڇن کي ٻڌائي ته ڪيس وڏي عزت ڏني ويئي هئي ، ته جيئن اهي پڻ ، اُن جو مثال وٺي ، وڻن اُچن ۽ پاڻ کي قتل ڪرائين . جڏهن "لئپ" قوم وارن ڪنهن رڇ کي دليريءَ سان مارڻ ۾ ڪاميابي حاصل ڪئي هوندي هئي ، تڏهن آهي انهيءَ رڇ جي شڪر گذاري ڪندا هئا ، جو هن سندن انهن ڏنڊن ۽ ڀالن کي نه توڙيو هو ، جي انهن ڪيس موت وارن زخمن رسائڻ ۾ استعمال ڪيا هئا ۽ ڪين زخم به نه رسايا هئا . آهي سندس حضور ۾ هيءَ به دعا ڪندا هئا ته هو ڏانهن طوفان نه موڪلي يا ٻئي ڪنهن نموني ۾ به پنهنجي موت کي ساڻن ملاقات ڪرڻ لاءِ نه موڪلي . پوءِ آهي ان جي گوشت تي هڪ شاندار محفل منعقد ڪندا هئا .

شڪارين طرفان رڇ کي جيڪو احترام ملي ٿو ۽ جنهن کي اهي باقاعده طور مارين ۽ کائين ٿا، تنهن جو سراغ اهڙيءَ طرح قديم دنيا جي شمالي علائقي ۾، بيرنگ ڳچي سمنڊ ڪان وٺي، لئپ لئنڊ تائين ملي ٿو. اهو ساڳين صورتن ۾ اتر آمريڪا ۾ وري اڇي ظاهر ٿئي ٿو. آمريڪا جي ڳاڙهن هندستانين وٽ، رڇ جو شڪار هڪ اهم واقعو هوندو هو، جنهن ڪان اڳ اهي طويل فاقين ڪيڏ ۽ جلابن ڪائڻ سان تياري ڪندا هئا. شڪار تي نڪرڻ ڪان اڳ، اهي انهن رڇن جي روحن کي راضي ڪرڻ لاءِ قربانيون ڏيندا هئا، جن کي انهن اڳين شڪارن ۾ ماريو هوندو هو ۽ ڪين عرض ڪندا هئا ته اهي شڪارين سان دوستاڻو رويو اختيار ڪن. جڏهن ڪو رڇ ماريو ويندو هو، تڏهن شڪاري پنهنجي تماڪ ڇڪڻ واري پائيپ ڀاري، ان جو منهن رڇ جي ڇپن جي وچ ۾ رکي، مئل رڇ جو وات دونهي سان ڀريندو هو. پوءِ هو رڇ کي عرض ڪندو هو ته هو اهڙيءَ طرح مارجي وڃڻ تي ناراض نه ٿئي ۽ آئينده لاءِ سندس شڪار جي راه ۾ رڪاوٽون نه وجهي. رڇ جو سڄو جسم باهه تي پچائي، کاڌو ويندو هو، سندس گوشت مان هڪ ذرو به بچائي ڇڏي ڏيڻ ممنوع هو. سندس سسيءَ کي ڳاڙهو ۽ نيلو رنگ ٿقي، هڪ ٿنب تي لٽڪايو ويندو هو، جتي قبيلي جا واعظ ڪيس خطاب ڪندا هئا ۽ مئل جانور مٿان تعريفن جا ڍير ڪندا ويندا هئا. اوتاوا قبيلي وارن جي "رڇ قبيلي" جا ماڻهو جڏهن ڪو رڇ مارينداهئا، تڏهن آهي سندس ئي گوشت سان سندس دعوت ڪندا هئا ۽ ڪيس هن طرح خطاب ڪندا هئا ته "اسان جي خلاف پنهنجيءَ دل ۾ ڪا رنجش

نہ رکجانءِ، جو اسان توکي ماريو آهي؛ توکي عقل آهي؛ تون ڏسين ٿو تہ اسان جا ٻچا بکيا آهن؛ اهي توکي پيار ڪن ٿا ۽ توکي پنهنجن پيٽن اندر ڪٽي وڃڻ چاهين ٿا. ڇا، هڪ سردار جي ٻارن جي خوراڪ ٿيڻ، فخر جهڙي ڳالهہ ناهي؟" برٽش ڪولمبيا جي "نوٽڪا" قبيلي وارن ۾، جڏهن ڪو رڄ ماريو ويندو هو، تڏهن ان کي گهر آڻي، سيني کان وڏي سردار جي سامهون آڻي ڪري ويهاريو ويندو هو ۽ ان جي مٿي تي سردارن جهڙو هڪ ٽوپ وڌو ويندو هو، جنهن تي تصويرون آڪريل هونديون هيون ۽ جنهن جي پشم کي هڪ قسم جي اڇي گاهہ جو پائوڊر هڻي، اڇو ڪيو ويندو هو. ان کان پوءِ، سندس سامهون ڪاڏي پيتي جي شين سان ڀريل هڪ (طبخ) رکيو ويندو هو ۽ ڪيس لفظن ۽ اشارن سان ان کي ڪائڻ لاءِ مدعو ڪيو ويندو هو. بعد ۾ جانور جي ڪل لاهي، پاڻيءَ ۾ ٻڙڪائي، ڏاڏي ويندي هئي.

ٻين خطرناڪ جانورن کي بہ سندن شڪاري، جي ڪين باقاعدگيءَ سان چارن ۾ ڦاسائيندا ۽ مارائيندا آهن، ساڳئي قسم جي عزت ڏيندا آهن. جڏهن "ڪافر" قبيلي جا شڪاري هاٿيءَ مٿان نيزن جو مينهن وسائڻ وارا هوندا آهن، تڏهن آهي وڏو واڪو ڪري چوندا آهن تہ "اسان کي نہ مارجانءِ، ڪپتان؛ اسان کي نہ ڪو ڏڪ هڻجانءِ ۽ نہ چيتاڙجانءِ، اي طاقتور سردار!" جڏهن هاٿي مري ويندو آهي، تڏهن آهي سندس اڳيان بهانا ڪندا آهن ۽ اهو ڊونگ ڪندا آهن تہ سندس موت محض هڪ اتفاق هو. ڪيس احترام ڏيڻ لاءِ، سندس سونڊ کي سنجيده قسم جي ڪن رسمن ادا ڪرڻ سان دفن ڪيو ويندو آهي؛ چو تہ آهي ماڻهو چوندا آهن تہ "هاٿي هڪ وڏو امير آهي ۽ سندس

سونڊ هن جو هٿ آهي." "مئڪسوسا ڪافر" قبيلي وارا هاڻيءَ تي حملي ڪرڻ ڪان اڳ، واڪا ڪري ڪائنس انهيءَ ڪوس لاءِ معافي طلب ڪندا آهن، جو اهي ڪرڻ وارا هوندا آهن. سندس شخصيت لاءِ پنهنجي احترام جي جذبي جو اقرار ڪندا آهن ۽ انهيءَ ضرورت جو به صاف لفظن ۾ بيان ڪندا آهن، جا انهن سندس عاج جي ڏندن هٿ ڪرڻ لاءِ محسوس ڪئي هوندي آهي، ته جيئن اُنهن جي بدلي ۾ هو موتي ۽ پنهنجون ٻيون ضرورتون حاصل ڪري سگهن. جڏهن اهي ڪيس ماري پورو ڪندا آهن، تڏهن سندس سونڊ جي پڇڙيءَ سان ڪجهه شيون ملائي، جي هنن سندس عاج جي عيوض خريد ڪيون هونديون آهن، دفن ڪندا آهن ۽ اهڙيءَ طرح انهيءَ حادثي ڪي ٽارڻ جي توقع رکندا آهن، جو ٻيءَ صورت ۾ ڪين اهڙي ڏوهه جي پاداش ۾ جيڪر پيش اچي ها. مشرقي آفريڪا جي ڪن قبيلن ۾، جڏهن ڪو شينهن ماريو ويندو آهي، تڏهن اهو بادشاهه جي روبرو آندو ويندو آهي، جو سندس اڳيان زمين تي سجدو ڪري ۽ پنهنجو منهن انهيءَ درندي جي ٻوٽ سان گسائي، پنهنجي تواضع جو اظهار ڪندو آهي. اولهه آفريڪا جي ڪن علائقن ۾، جيڪڏهن ڪو حبشي ڪنهن چيتي ڪي ماري وجهندو آهي، ته هو اُن ڪي مضبوطيءَ سان ٻڌي، سردارن وٽ هن الزام هيٺ آڻيندو آهي ته هن سندن همرتبي وارن مان هڪ جو قتل ڪيو آهي. اهو ماڻهو هن دليل تي پنهنجو بچاءُ ڪندو آهي ته چيتو ٻيلي جو سردار آهي ۽ اِن ڪري انهن لاءِ هڪ اجنبيءَ جي حيثيت رکي ٿو. پوءِ اُنهيءَ شڪاريءَ کي آزاد ڪري، انعام ڏنو ويندو آهي. پر مئل چيتي کي سردارن جهڙو ٿوپ وجهي

ڳوٺ ۾ رکيو ويندو آهي، جتي ان جي اعزاز ۾ شبينہ ناچ ڪيا ويندا آهن. باگنڊا قبيلي وارا اهڙين سينهن جي پوتن کان گهڻو ڊڄندا آهن، جن کي انهن ماريو هوندو آهي ۽ اهي انهن خطرناڪ پوتن کي راضي ڪرڻ لاءِ هميشه ڪوشان رهندا آهن. اهي ڪنهن بہ حالت ۾ ڪٽل سينهن جي منڊي ڳوٺ يا باغ اندر ڪونہ ڪٽي ايندا آهن، پر منڊيءَ جو گوشت هميشه ٻاهر، ڪليل جهنگ ۾ ڪائيندا آهن. ان کان پوءِ، اهي سندس ڪوپريءَ کي هڪ ننڍڙيءَ پونگيءَ اندر رکندا آهن، جا خاص انهيءَ مقصد لاءِ ٺاهي ويندي آهي ۽ ان جي مٿان اهي نذراني طور بيئر اوتيندا آهن ۽ پوت کان دعا پنندا آهن تہ هو مهرباني ڪري اتي ئي ترسي، جتي ڪيس آندو ويو آهي ۽ ڪين ڪو ضرر نہ رسائي.

هڪ ٻيو طاقتور جانور، جنهن جي حياتي هڪ وحشي شڪاري خوشيءَ، پر ان جي باوجود ڊپ وچان ۽ ڏکي ڏکي ختم ڪندو آهي، سو آهي مانگر مچ. اتر اوڀر سائبيريا جي جهازران ڪورياڪ قبيلي وارن، جڏهن ڪو مانگر مچ ماريو هوندو آهي، تڏهن اهي سڄيءَ قوم جي هڪ عام دعوت ڪندا آهن، ”جنهن جي هڪ ضروري حصي جو بنياد هن نظريي تي رکيل هوندو آهي تہ مانگر مچ ڳوٺ وارن جي ملاقات تي آيو آهي، تہ اهو ٿوري وقت لاءِ ترسي رهيو آهي، جنهن جي دوران ۾ ساڻس گهڻيءَ عزت وارو وتاءُ ڪرڻو آهي، تہ پوءِ وري اهو واپس سمنڊ ۾ ويندو، تہ جيئن ايندڙ سال هو دوباره سندن ملاقات لاءِ اچي سگهي، تہ هو پنهنجن مٽن مائٽن کي هيءَ ڳالهہ ٻڌائي، تہ سندس استقبال مهمان نوازيءَ سان ڪيو ويو، ڪين بہ

اچڻ لاءِ آماده ڪندو. ڪورياڪ نظريي مطابق، مانگر ميچ ۾ ٻين سيني جانورن وانگر، هڪ قبيلي يا وڏي خاندان جا فرد هوندا آهن ۽ اهي ڪورياڪ قبيلي وارن وانگر، ڳوٺن ۾ گڏ رهندا آهن. اهي پنهنجي خاندان جي ڪنهن فرد جي قتل ٿيڻ تي سندس خون جو انتقام وٺندا آهن ۽ انهن مهربانين لاءِ شڪر گذار هوندا آهن، جي ڪين ملڻون هونديون آهن." مئڊا گاسڪر جي شمال ۾، سينٽ ميريءَ جي ٻيٽ جا باشندا، جڏهن مانگر ميچ جو شڪار ڪرڻ لاءِ ويندا آهن، تڏهن اهي ننڍن ميچن کي پنهنجي حملي لاءِ منتخب ڪندا آهن ۽ "ميچن جي ماءُ کان ڏاڍي نياز ۽ نڙت سان، ڪيس اها ضرورت ٻڌائي، جا ڪين سندس نسل کي مارڻ لاءِ مجبور ڪري ٿي، معافي گهرندا آهن ۽ عرض ڪندا آهن ته جيسين اهي انهيءَ ڪم ۾ مشغول رهن، تيسين اها مهرباني ڪري هيٺ لهي وڃي، ته جيئن اها اهڙي ڪارروائي پنهنجين اکين سان نه ڏسي، جا ڪيس بي آراميءَ ڏيڻ جو باعث بڻبي، ۽ جيئن سندس مادرانه جذبات تي حملو نه ٿئي." اجوسبا قبيلي جي هڪ حبشيءَ، ازينگو ڊنڊ تي جڏهن درياهي گهوڙي جي هڪ مادي ماري ڪيس ٽڪرا ٽڪرا ڪيو ۽ سندس پير ۽ آنڊا وڍي جدا ڪيا، تڏهن هن اگهاڙو ٿي، جانور جي چاتيءَ وارين تاڪين جي هيٺان گهڙي ۽ رت جي ڏُهي ۾ اونڌو ٿي، پنهنجو سڄو بدن اُنهيءَ جانور جي رت ۽ جسم مان خارج ٿيندڙ ٻين فضلات سان ٽڦيو ۽ درياه جي گهوڙيءَ جي روح کان دعا پنيائين، ته اُها مهرباني ڪري پنهنجي مارجڻ ۽ ٻئي اولاد ڇڻڻ جي اميدن کان محروم ٿيڻ سبب ساڻس دشمني نه رکي، ازانسواءِ، هن سندس روح کان هيءَ به دعا گهري ته اها

مهرباني ڪري ٻين درياهي گهوڙن کي سندس موت جي انتقام وٺڻ ۽ هن جي ٻيڙيءَ کي اونڌي ڪرڻ لاءِ نه اپاري.

آئونس نالي هڪ جانور جي ناگاهه حملن کان، جو چيتي جي ذات جو هڪ شينهن آهي، برازيل جا ڳاڙها هندستاني ڊاڍا ڊڄندا آهن. جڏهن اهي انهن جانورن منجهان ڪنهن هڪ چار ۾ ڦاسائيندا آهن، تڏهن ان جو لاش ڳوٺ ڏانهن آڻيندا آهن اتي پهچڻ تي، ڳوٺ جون زالون چيتي جي لاش مٿان مخلف رنگن جا ڪنپ ۽ سندس تنگن ۾ ڪنگڻ وجهنديون آهن. مٿانئس ويهي روئنديون ۽ هيئن چونديون آهن نه "آءٌ تو ٿي ڪريان ته پنهنجي اڻجاڻائيءَ سبب ڦاسڻ ۽ مارجي وڃن اسان، ٻارن، کان بدلو نه وٺجانءِ. ڇو ته اسان توکي ڪونه پر تون پاڻ کي خود ئي ٺڳيو. اسان جي مڙسن ته فقط جانورن کي ڦاسائڻ لاءِ چار وڌو هو، جي ڪائڻ ۾ لذيذ هوندا آهن، انهن توکي ڦاسائڻ جو ارادو ڪونه ڪيو هو. تنهن ڪري، براه نوازش، مٿان پنهنجي روح کي تنهجن ٻين مائٽن کي انهيءَ مشوري ڏيڻ جي اجازت ڏين ته اهي تنهنجي خون جو انتقام اسان جي ڀڃن کان وٺن." بلڪ ڦوٽ قبيلي جو ڳاڙهو هندستاني جڏهن چار ۾ عقاب ڦاسائي، انهن کي ماريندو آهي، تڏهن هو ڪين پنهنجي گهر ۾ هڪ خاص اڏي تي ڪٽي ويندو آهي، جنهن کي عقابن جو گهر سڏيو ويندو آهي ۽ جنهن کي سندن استقبال لاءِ قبيلي جي چانوٽيءَ کان ٻاهر تيار ڪيو ويو هوندو آهي. اتي اچي، هو ڀڪين کي هڪ قطار ۾ زمين تي ليٽائيندو آهي ۽ سندن مٿا هڪ لٽ تي بيهاري، هرهڪ ڀڪيءَ جي وات ۾ خشڪ گوشت جو ذرو وجهندو آهي ته جيئن مئل عقابن جا ارواح پنهنجن ٻين عقابن کي وڃي ٻڌاءُ.

تہ انهن سان هندستانين ڪهڙو نہ سهڻو سلوڪ ڪيو هو. ساڳي طرح، اورينوڪو علائقي جا ڳاڙها هندستاني جڏهن ڪو جانور ماريندا آهن، تڏهن اهي ان جو وات ڪولي، منجهس انهيءَ شراب جا چند قطرا وجهندا آهن، جيڪو اهي پاڻ سان گڏ ڪٽي هلندا آهن، تہ جيئن مئل جانور جو روح پنهنجن ٻين همراهن کي انهيءَ آجيان متعلق خبردار ڪري ۽ اهي پڻ اهڙيءَ رحمدلانہ هلت جي اميد کان متاثر ٿي، خوشيءَ سان اچي پاڻ کي مارائين. ٽيٽان قبيلي جو ڳاڙهو هندستاني جڏهن سفر ۾ هوندو آهي ۽ انهيءَ دوران ۾ ڪنهن ناسي ڪوريئڙي يا پيلين ٽنگن واري ڪوريئڙي سان ملي ويندو آهي، تڏهن هو انهيءَ کي ماريندو آهي، ڇو تہ ائين نہ ڪرڻ سبب، مٿس ڪانہ ڪا آفت نازل ٿيندي. پر انهيءَ ڪم ڪرڻ کان اڳ، هو ڏاڍي خبرداري ڪندو آهي تہ ڪوريئڙي کي اها خبر نہ پوي تہ هو ڪيس مارڻ وارو آهي، ڇو تہ جيڪڏهن ان کي اها خبر پئجي ويندي، تہ سندس روح ٻين ڪوريئڙن کي وڃي آگاهہ ڪندو ۽ منجهائن هڪ نہ هڪ پڪ پنهنجي عزيز جي موت جو بدلو ڪانئس اچي وٺندو. ان ڪري ڪوريئڙي کي چيٽاڙي مارڻ وقت، اهو هندستاني هيئن چوندو آهي: ”اي ڏاڏا ڪوريئڙا، گجگوڙ ڪندڙ هستيون توکي ماري رهيون آهن.“ پوءِ هو ڪوريئڙي کي هڪدم چيپاڻي ماري ڇڏيندو آهي، جو انهيءَ ڳالهہ تي يقين ڪري ويندو آهي، جا ڪيس تازو ٻڌائي ويئي. شايد سندس روح ڊوڙي وڃي ٻين ڪوريئڙن کي سڏائيندو آهي تہ گجگوڙ ڪندڙ هستين ڪيس ماريو آهي، پر ان مان ڪوبہ نقصان ڪونہ ٿيندو آهي، ڇو تہ ناسي رنگ يا پيلين ٽنگن وارا ڪوريئڙا گجگوڙ ڪندڙ هستين کي ڇا ڪري سگهندا؟

پر، وحشي فقط خطرناڪ جانورن سان ئي سٺو سلوڪ روا ڪونہ رکندو آهي. اها تہ هڪ حقيقت آهي تہ جهنگلي حيوانن کي هو جيڪو احترام ڏيندو آهي، سو سندن طاقت ۽ وحشت جي مطابق هوندو آهي. چنانچہ، ڪئمبوڊيا جا وحشي اسٽين قبيلي جا ماڻهو، جن جو اعتقاد آهي تہ سيني جانورن کي روح هوندا آهن، جي سندن مرڻ پڇاڻا هيڏانهن هوڏانهن رلندا وتندا آهن، ڪنهن بہ جانور کي مارڻ وقت ڪانئس هين لاءِ معافي طلب ڪندا آهن، تہ متان سندس روح اچي ڪين تنگ ڪري. اهي ڪيس قربانيون بہ ڏيندا آهن، پر اهي قربانيون مئل جانور جي جسامت ۽ طاقت جي مناسبت سان هونديون آهن. هاڻيءَ جي موت تي اهي جيڪي رسمون ادا ڪندا آهن، سي ڏاڍي شان و شوڪت واريون هونديون آهن ۽ ستن ڏينهن تائين هلنديون آهن. اتر آمريڪا جا ڳاڙها هندستاني پڻ اهڙو امتياز روا رکندا آهن. "رچ، سينهن ۽ *"بيور" "مئينڊو" (ديوتائون) آهن، جي خوراڪ مهيا ڪن ٿا. رچ طاقتور ۽ ڪاڏي ۾ لذيذ آهي. اهي ماڻهو سندس حضور ۾ خاص رسمون ادا ڪندا آهن ۽ ڪيس عرض ڪندا آهن تہ هو پاڻ کي ڪائڻ لاءِ وڻن اچي پيش ڪري، حالانڪہ ڪين معلوم هوندو آهي تہ رچ کي اها ڳالهہ ناپسند هوندي آهي. اسين توکي ماريون ٿا، پر تون صفا ناس نہ ٿو ٿئين. هن جو مٽو ۽ چنبا قابل احترام شيون آهن ..... پين جانورن سان بہ ساڳين سببن ڪري ساڳيو ورتاءُ ڪيو ويندو آهي ..... گهٽا جانور ديوتائون، جيڪي خطرناڪ ڪونہ هوندا آهن، سي قابل نفرت سمجهيا ويندا آهن، جهڙوڪ سامونڊي ڪڇيون، وڏو لڏو ۽ قطبي ٻلو، وغيره". اهو

* ڪوئي جي ذات جو هڪ وڏو پشمين جانور، جو اتر آمريڪا جي ڍنڍن ۽ درياهن جي ڪنارن تي رهندو آهي.

متياز سبق آموز آهي. جيڪي جانور خوف پيدا ڪن ٿا، يا ڪائڻ
ر لذيذ ٿين ٿا، يا جن ۾ ٻيئي خوبيون موجود آهن، تن سان
رسمي احترام وارو ورتاءُ ڪيو ويندو آهي؛ اهي جيڪي، نه طاقتور
آهن ۽ نه ڪائڻ ۾ لذيذ، تن کان نفرت ڪئي ويندي آهي. اسان
کي انهيءَ احترام جا مثال اڳي ئي ملي آهن، جو انهن جانورن
کي ڏنو وڃي ٿو، جن کي ڪاڏو وڃي ٿو. هاڻي، اسان کي هيءُ
ثابت ڪرڻو آهي ته انهن جانورن کي، جن کان ڪوبه خوف يا
خطرو ڪونه محسوس ڪيو ويندو آهي، تن کي يا ته ڪاڏو ويندو
آهي يا سندن ڪلن سبب انهن جو قدر ڪيو ويندو آهي.
جڏهن سائبيريا جي قطبي لڏڻ جا شڪاري ڪو لڏڻو
ڦاسائيندا آهن، تڏهن اهي ڪنهن کي به ڪيس ڏسڻ نه ڏيندا
آهن، چو ته سندن خيال آهي ته جيڪڏهن ڦاڻل جانور جي
متعلق ڪابه خبري يا پيلي ڳالهه ڪئي ويندي، ته وڏيڪ
ا نه ڦاسندا. هڪ شڪاريءَ جي ڳالهه ڪندا آهن ته
يءَ پنهنجي هن اعتقاد جو اظهار ڪيو ته قطبي لڏڻا
نهنجي متعلق ڳالهايل ڪابه ڳالهه ايتريءَ دوريءَ تان به پڌي
سگهندا آهن، جيتريءَ دوريءَ تي ماسڪو شهر بيٺل آهي. هن چيو ته
قطبي لڏڻ جو واپار هن وقت ايترو فائديمند هن سبب ڪري
ناهي، جو ڪن جيئرن قطبي لڏڻن کي ماسڪو موڪليو ويو
هو. اتي ڪين عجيب جانورن جي حيثيت ۾ حيرت جي نگاهن
سان ڏنو ويو هو، جا ڳالهه قطبي لڏڻن کان برداشت ڪانه ٿي
سگهندي آهي. اڄ ڪلهه قطبي لڏڻن جي گهٽيل شڪار جو
هڪ ٻيو، حالانڪ ننڍو، سبب جيڪو هن ڏنو، سو هيءُ هو ته
هيءَ دنيا اڳي کان گهڻي قدر بري آهي، جنهن ڪري هن زمانو

ٿي سگهندو آهي. جيڪڏهن ڪو ڪتو سندس گهر اندر داخل ٿيندو آهي، تہ ان کي ماري ٻاهر ڦٽو ڪيو ويندو آهي. "ڌرتيءَ" جي پوڄاريءَ هئڻ جي حيثيت ۾ ڪيس اگهاڙيءَ زمين تي ڪونہ ويهڻو هوندو آهي، نہ وري ڪيس اهي شيون ڪائڻيون هونديون آهن، جي زمين تي ڪري پيئون هونديون آهن ۽ نہ مٽانئس مٽي اڇلائي ويندي آهي. قديم برهمڻي رسمن مطابق بادشاه کي پنهنجيءَ تخت نشينيءَ وقت هڪ چيتي جي ڪل ۽ هڪ سونيءَ ٽالهيءَ مٿان گهمڻو هوندو هو، ڪيس جهنگلي سوئر جي چمڙي جا بوٽ پارايا ويندا هئا ۽ جيسين هو زنده رهندو هو، تيسين ڪيس اگهاڙن پيرن سان زمين تي بيهڻ جي اجازت ڪانہ هوندي هئي.

پر اهڙن ماڻهن کان علاوه، جي مستقل طور مقدس يا زير ممانعت هوندا آهن ۽ ڪين پنهنجن پيرن سان زمين کي ڇهڻ جي مستقل طور منع ٿيل هوندي آهي، ڪي ٻيا وري اهڙا بہ هوندا آهن، جي تقدس جو اهو اعزاز ۽ اها حيثيت ڪن خاص موقعن تي ماڻيندا آهن ۽ جن سان مذڪور ممانعت انهن خاص موسمن جي دوران ۾ وابستہ ڪئي ويندي آهي، جنهن ۾ انهن مان تقدس جي خوشبو نڪرندي رهندي آهي. چنانچہ، مرڪزي بورنيو جي ڪايان يا بهائو قبيلي وارن ۾، جڏهن پوڄارڻيون ڪن خاص رسمن جي ادائگيءَ ۾ مصروف هونديون آهن، تڏهن ڪين زمين تي پير رکڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي ۽ انهن جي پير رکڻ لاءِ زمين تي ڪاٺ جا تختا وڇايا ويندا آهن. وري، جنگي جوڌا، جي اڃا جنگ جي راه ۾ هوندا آهن، هڪ قسم جي پرهيز جي فضا ۾ وکوڙيل رهندا آهن. چنانچہ، اترآمريڪا جا ڳاڙها هندستاني جيتري وقت تائين ڪنهن جنگي قسم جي مهم تي هوندا آهن،

ڏيل رهندا هئا. جڏهن شاهي حمالن سان ڪو هڪ ٽڪجي پوندو هو، تڏهن اهو بادشاهه کي ٻئي همراه جي ڪلهن تي اهڙيءَ طرح ڪٽي اڇلائيندو هو، جيئن شاهي پير زمين سان نه لڳي. اهڙيءَ طرح جڏهن بادشاه سفر ۾ هوندو هو، تڏهن اهي حمال تيز رفتاريءَ سان ويندا هئا ۽ هڪ ڏينهن ۾ وڏا مفاصلا طئي ڪندا هئا. حمالن کي بادشاه جي لوڙهي اندر هڪ خاص جهوپڙي مليل هوندي هئي، ته جيئن انهن جي جڏهن به ضرورت محسوس ڪئي وڃي، تڏهن اهي حاضر رهن. باڪوبا يا البته بوشونگو قبيلي وارن ۾، جي ڪانگو درياه جي جنوبي حصي ۾ آباد آهن، ٿورا ئي سال اڳ، شاهي رت وارن ماڻهن کي زمين تي پير رکڻ جي منع هوندي هئي، ڪين ڪنهن کل، ڪرسيءَ يا ڪنهن ٻانهي جي پٺيءَ تي ويهڻو هوندو هو، جو هٿن ۽ پيرن تي اونڌو ٿي هلندو هو ۽ سندس پير ٻين ماڻهن جي پيرن تي رکيل هوندا هئا. جڏهن اهي سفر ڪندا هئا، تڏهن ڪين ماڻهن جي پٺين تي ڪنيو ويندو هو، پر بادشاه ڪاٽ جي لڪڙن مٿان رکيل هڪ ڏوليءَ ۾ سفر ڪندو هو. ڏکڻ نائجيريا ۾، آوڪا جي آس پاس آباد "ابو" قوم وارن ۾، "ڏرتيءَ" جي پوڄاريءَ کي مختلف قسمن جي ڪمن کان پرهيز ڪرڻي پوندي آهي، مثال طور ڪيس مڙدي کي نه ڏسڻو هوندو آهي. جيڪڏهن رستي ويندي ڪيس کو لاش نظر اچي ويندو آهي، ته ڪيس پنهنجيءَ ٻانهن جي ڪرائيءَ سان پنهنجيون اکيون ڍڪڻيون پونديون آهن، ڪيس گهڻن ڪاڏن، جهڙوڪ آنن، سيني قسمن جي پکين، ٻڪريءَ يا رڍ جي گوشت، ڪتي، هرڻ، وغيره کان پرهيز ڪرڻي پوندي آهي. هن کي ڪنهن به نقاب پائڻ يا ڇهڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي ۽ ڪوبه نقاب پوش سندس گهر اندر داخل ڪونه

چاڪاڻ تہ جنهن زمين تي اهي قدم رکندا هئا، سا مقدس ٿي پوندي هئي. هڪ ڪان ٻيءَ جاءِ ڏانهن سفر ڪندي، ڪين مقدس ماڻهن جي ڪلهن تي ڪنيون ويندو هو. اهڙي قسم جي پاڪ ڪيل خدمتگارن جا ڪيئي جوڙا سندن همراه رهندا هئا ۽ جڏهن ڪين پنهنجن حمالن کي ڦيرائڻ گهيڙائڻ جي ضرورت پوندي هئي، تڏهن بادشاهہ ۽ راڻي پنهنجن پيرن کي زمين سان ڇهڻ کان سواءِ، نون حمالن جي ڪلهن تي ٽپي ايندا هئا. اهو بدشگون سمجهيو ويندو هو، جيڪڏهن "دوساما" جو بادشاهہ زمين کي پيرن سان ڇهي وجهندو هو ۽ ان لاءِ ڪيس توبهہ تائب ٿيڻ جي قرباني ڪرڻي پوندي هئي. ايران جو بادشاهہ پنهنجي محلات اندر اهڙن غاليچن مٿان گهمندو هو، جن تي ٻئي ڪنهن جو قدم نہ پيو هوندو هو، ان کان ٻاهر ڪيس ڪڏهن بہ پياده ڪونہ ڏٺو ويو، پر هو هميشه فقط رٿن يا گهوڙن تي سوار هوندو هو. قديم زماني ۾ سيام جو بادشاهہ ڪڏهن بہ ڌرتيءَ تي پير نہ رکندو هو، پر ڪيس سون جي تخت تي ويهاري هڪ ڪان ٻئي هنڌ پهچايو ويندو هو. اڳئين زماني ۾ يوگنڊا جا بادشاهہ، سندن مائرون ۽ سندن راڻيون انهن ڪشاده لوڙهن کان ٻاهر، جن جي اندر اهي رهندا هئا، ڪڏهن بہ پيادل نہ گهمندا هئا. جڏهن بہ اهي ٻاهر نڪرندا هئا، تڏهن ڪين "مينهن قبيلي" جي ماڻهن جي ڪلهن تي ڪنيون ويندو هو، جن مان گهڻيئي ڇٽا انهن شاهي شخصيتن مان ڪنهن بہ هڪ سان سفر تي گڏ ويندا هئا ۽ اهو شاهي ٻار واري وٽيءَ سان ڪٽندا هئا. بادشاهہ پنهنجي حمال جي گردن مٿان ائين ويهندو هو، جو سندس هرهڪ ٽنگ هن جي هرهڪ ڪلهي تان ٻئي طرف وريل هوندي هئي ۽ سندس پير حمال جي ٻانهن ۾

ڇا هئي؟ ۽ ائريشيا جي پوڄاريءَ جي عهدي جي هرهڪ اميدوار کي اڳئين پوڄاريءَ کي قتل ڪري سگهڻ کان اڳ، انهيءَ ٽاريءَ کي ڇو ٽوڙڻو پوندو هو؟ انهن سوالن جي جوابن ڏيڻ جي آڏ هيٺئر ڪوشش ڪندس.

بهتر ٿيندو ته انهن ٻن قانونن تي غور ڪرڻ سان شروعات ڪجي، جن موجب، جئين اسين ڏسي آيا آهيون، انهن مقدس بادشاهن يا پوڄارين جي زندگين جو نظام هلايو وڃي ٿو. انهن قانونن سان پهريون، جنهن ڏانهن آڏ پڙهندڙ جو ڌيان مبذول ڪرائڻ چاهيان ٿو، هيءُ آهي ته انهيءَ ديوتائي شخصيت کي پنهنجي پير سان زمين کي نه ڇهڻ گهرجي. انهيءَ قانون تي ميڪسيڪو جي زئپوٽيڪ قبيلي وارن جو اعليٰ حاڪم عمل ڪندو هو؛ هو پنهنجي تقدس کي ناپاڪ ڪري وجهندو هو، جيڪڏهن پنهنجي پير سان زمين کي ذري برابر به ڇهي وجهندو هو. ميڪسيڪو جي شهنشاهه، "مانٽيزوما،" ڪڏهن به زمين تي پير ڪونه رکيو؛ ڪيس هميشه اميرن ۽ نوابن جي ڪلهن تي کنيو ويندو هو ۽ جيڪڏهن هو ڪٿي به هيٺ لهندو هو، ته هن جي گهمڻ لاءِ قيمتي ڪپڙا وڇايا ويندا هئا. جپان جي "ميڪادو" لاءِ زمين کي پير سان ڇهڻ، هڪ شرمندگيءَ واري ذلالت هئي؛ درحقيقت، سورهينءَ صديءَ ۾ اها ڳالهه ڪيس پنهنجي اعليٰ عهدي کان محروم ڪرائڻ لاءِ ڪافي هئي. سندس محلات کان ٻاهر، ڪيس ماڻهن جي ڪلهن تي نيون ويندو هو! ان جي اندر، هو بهترين ڪاريگريءَ سان ٺاهيل تڏن مٿان گهمندو هو. ٽاهٽيءَ جي بادشاهه ۽ سندس راڻيءَ کي پنهنجي موروثي علائقن کان ٻاهر ڪنهن به هنڌ زمين کي پير سان ڇهڻ جي اجازت ڪانه هوندي هئي،

اهو خوش يا بيمار آهي، تہ قوم خوش يا بيمار آهي، ڏڻ ۽ گلہ ڦلن ۽ ڦولن ٿا يا بيماريءَ سبب ڳرن ۽ سڙن ٿا ۽ سندن ٻنيون ٻلا يا ڇڏا فصل ڏين ٿيون. سيني کان وڏي مصيبت، جنهن جو اهي تصور ڪري سگهن ٿا، سا آهي سندن حاڪم جو قدرتي موت، پوءِ اهو بيماريءَ سبب هجي، خواه وڏيءَ عمر سبب، ڇاڪاڻ تہ سندس معتقدن جي راءِ ۾ اهڙو موت انهن ۽ سندن مال و ملڪيت مٿان انتهائي نقصانڪار نتيجن جو حامل ٿيندو، اهڙيءَ صورت ۾ موتمار وبائون ماڻهوءَ ۽ مرونءَ کي ٻوهاري چٽ ڪري ڇڏينديون، قدرتي پنهنجي پيداوار وڌائڻ کان صاف انڪار ڪندي، پر نہ، خود فطرت جو ڏانچو ئي ڳري ويندو. اهڙين مصيبتن کان بچڻ لاءِ بادشاهہ کي اهڙي وقت قتل ڪرڻ ضروري آهي، جڏهن اهو اڃا پنهنجيءَ ديوتائي جوانيءَ جي ڦوه ۾ هجي، تہ جيئن سندس مقدس زندگي، پنهنجي جانشين ڏانهن اڻ-گهٽيل طاقت جي حالت ۾ منتقل ٿي، پنهنجي جوڀن کي دوباره تازو ڪري واپس موڙي اچي ۽ اهڙيءَ طرح مسلسل انتقالن ذريعي طاقتور اوتارن جي هڪ مستقل سلسلي وسيلي اها دائمي طور تازي ۽ جوان رهندي اچي ۽ هن باري ۾ هڪ وعدو ۽ ضامن رهي تہ انسان ۽ حيوان، ساڳيءَ طرح، نسلن جي هڪ دائمي تسلسل ذريعي پنهنجي جوانيءَ کي نوبنو رکندا ايندا ۽ ٻيجي جو وقت ۽ لاباروءَ اونهارو ۽ سيارو ۽ مينهن ۽ اس ڪڏهن بہ ختم ڪونہ ٿيندا. اهو هيو سبب، جيڪڏهن منهنجو قياس درست آهي، جو ائريشيا جي پوڄاريءَ، "نيميءَ جي ٻيلي جي بادشاهہ" کي پنهنجي جانشين جي تلوار سان نيست و نابود ٿيڻو پوندو هو.

پر اسان کي اڃا هڪ هيءُ سوال پڇڻو آهي تہ "سونهري ٽاري"

باب ستهون

آسمان ۽ زمين جي وچ ۾

۱- **زمين کي نہ ڇهڻ :** هن ڪتاب جي شروعات ۾ ٻہ سوال جواب طلب ٿهرايا ويا هئا : ائريشيا جي پوڄاريءَ کي پنهنجي پيشروءَ کي ڇو قتل ڪرڻو پوندو هو؟ ۽ ائين ڪرڻ کان اڳ، ڪيس ڇو "سونهري تاري" پٽي پوندي هئي؟ انهن ٻن سوالن سان پهرئين جو جواب هينئر ملي چڪو آهي. ائريشيا جو پوڄاري، جيڪڏهن آءٌ صحيح آهيان، انهن مقدس بادشاهن يا انسان ديوتائن منجهان هڪ هو، جنهن جي زندگيءَ تي سڄيءَ قوم جي بهبوديءَ ۽ پلائيءَ ۽ خود فطرت جي سڄي نظام جو عام طور قريبي دارومدار سمجهيو وڃي ٿو. ائين نہ ٿو نظر اچي تہ انهيءَ روحاني حاڪم جي رعايا يا سندس پوڄارين پنهنجي دماغ ۾ انهيءَ تعلق جو ڪو چٽو ۽ صاف نظريو قائم ڪيو آهي، جنهن ۾ اهي ان سان منسلڪ رهن ٿا، ممڪن آهي تہ انهيءَ نڪتي تي سندن خيال ڈنڈلا ۽ ڦرندڙ گهڙندڙ هجن ۽ ان ڪري جيڪڏهن اسين انهيءَ رشتي کي منطقي باريڪيءَ سان صاف ڪرڻ جي ڪوشش ڪنداسون، تہ غلطيءَ جا مرتڪب ٿينداسون. آهي ماڻهو فقط هي ڄاڻن ٿا يا البتہ هي سمجهن ٿا تہ ڪنهن نہ ڪنهن نموني سان خود اهي، سندن چوپايو مال ۽ سندن فصل ڪنهن پر اسرار نموني سان سندن مقدس بادشاهہ سان وابستہ آهن، جنهن ڪري جيڪڏهن

ٿو. جيڪڏهن ائين هو، تہ پوءِ اسان امڪان جي ڪافي حد تائين هيءُ قياس ڪري سگهون ٿا تہ ديوتا جي انساني نمائندي کي قتل ڪرڻ جي رسم کي گهٽو ڪري، شايد هميشه، ديوتائي قوتن کي سندس جوانيءَ جي ڪمال زور ۾، ۽ ٻڍاپي جي ڪمزوريءَ ۽ ناتوانيءَ جي داغ کان پاڪ رکڻ جو محض هڪ ذريعو سمجهيو ويو آهي جنهن کان، جيڪڏهن ديوتا کي قدرتي موت مرڻ ڏنو وڃي ها، انهن کي ضرور نقصان رسي ها.

ميڪسيڪو وارن جون اهي رسمون هن حقيقت کي ثابت ڪرڻ لاءِ ڪافي آهن تہ جن انساني قربانين جو منهنجي خيال موجب ائريشيا ۾ رواج هو سي، درحقيقت، هڪ اهڙيءَ قوم طرفان باقاعدگيءَ سان ڏنيون ويندیون هيون، جن جي ثقافت جي سطح انهيءَ زماني ۾، جنهن ۾ ائريشيا جي پادرين جي سلسلي جو حوالو ڏيئي سگهجي ٿو، جيڪڏهن ڇڻيءَ طرح زياده بلند ڪانہ هئي، تہ بہ ان کان يقيناً ادنيٰ درجي واري ڪانہ هئي. دنيا جي هڪ حصي ۾ اهڙين قربانين جي رواج متعلق اثباتي ۽ غير مشتبہ ثبوت کي انهن قربانين جي ٻين اهڙن حصن ۾، جتي ثابتيون ايتريقدر مڪمل ۽ معتبر نہ ٿيون ملي سگهن، رواج هئڻ جي امڪان کي تقويت بخشڻ جي بلڪل معقول طور اجازت ڏيئي سگهجي ٿي. انهن سڀني ڳالهين کي مجموعي طور زير غور آڻڻ سان، اهي حقيقتون، جي اسان جي نظر هيٺ اچي گذريون آهن، ظاهر ڪري رهيون آهن تہ اهڙن ماڻهن کي قتل ڪرڻ جي رسم، جن کي سندن پوڄاري مقدس ديوتا سمجهن ٿا، دنيا جي مختلف ۽ گهڻن ملڪن ۾ مروج رهي آهي.

رت ڪي، نہ فقط "مڪائي ديويءَ" جي مجسمي مٿان، پر مڪائيءَ ڪارن مرچن، ڪدن، ڀڄن ۽ ڀاڄين جي ڍير مٿان بہ ڇڙڪائڻ جو مقصد ظاهر طور، اناج جي فصلن ۽ زمين جي ميون جي نمائندن ۾ عام طرح خود "آنَ جي ديويءَ" جو رت ڀرڻ سان، سندن واڌاري ۾ تيزي آڻڻ ۽ ڪين طاقتور ڪرڻ کان علاوه ٻيو ڪوبہ ڪونہ هوندو. ميڪسيڪو وارن جي هن قرباني‌ءَ جي مشابهت، جنهن جي معنيٰ متعلق ڪوبہ اختلاف ڪونہ ٿو ٿي سگهي، فصلن لاءِ ٻين انساني قربانين جي انهيءَ معنيٰ کي تقويت بخشي ٿي، جيڪا مون انهن جي متعلق ڏني آهي. جيڪڏهن ميڪسيڪو جي اها ڇوڪري، جنهن جو رت مڪائيءَ مٿان ڇڙڪايو ويندو هو، درحقيقت "مڪائيءَ جي ديويءَ" جو ڪردار ادا ڪندي هئي ۽ اُن جي شخصيت جي نمائنده هئي، تہ پوءِ هيءَ ڳالهہ اڃا بہ زياده ممڪن ٿيو پوي تہ اها ڇوڪري، جنهن جو رت "پاني" قبيلي وارا ڀڄ واري ان مٿان ساڳيءَ ريت ڇڙڪائيندا هئا، بلڪل ساڳيءَ طرح "ان جي ماده روح" جي شخصيت جي مظهر هئي. اها ئي حالت اهڙن ٻين انسانن جي هئي، جن کي ٻين قومن فصلن جي واڌ ۾ اضافي آڻڻ لاءِ وقت بوقت ذبح ڪيو آهي.

سڀ کان پوءِ، انهيءَ مقدس ناٽڪ جي آخرين ڀڙدي جي، جنهن ۾ مئل "مڪائي ديويءَ" جي ڪل لاٿي ويندي هئي جنهن کي، سندس ٻين سڀني مقدس علامتن سان گڏ هڪ اهڙو ماڻهو پنهنجي مٿان پائيندو هو، جو انهيءَ ڀوائتي لباس ۾ ماڻهن اڳيان نچندو هو، هن قياس جي بنياد تي بهترين طريقي سان سمجهاڻي ڏيئي سگهجي ٿي تہ اُن جو مقصد هن خاطريءَ ڪرڻ جو هيو تہ ديويءَ جي موت کان هڪدم بعد، سندس ٻيو نئون جنم شروع ٿي وڃي

جا سنگ سندس هٿن ۾ ڏنا ويندا هئا. اهڙيءَ طرح ان کي سينگاري، جلوس جي صورت ۾ ماڻهن ۾ گهمايو ويندو هو؛ سيئي چٽا دهل جي آواز تي نچندا ويندا هئا ۽ هو پاڻ، چوڪريءَ جي رت سان آليءَ ۽ تنگ ڪل ۽ سندس ڪپڙن ۾ ڦاٽل هئڻ جي باوجود، جي هڪ وڏي مرد لاءِ تمام سوڙها هوندا هئا، جلوس جي اڳواڻيءَ ۾ ڏاڍيءَ چستيءَ ۽ ڦرتيءَ سان ٽپندو، ڪڏندو ۽ اشارا ڪندو، سيني جي مهندار جو ڪردار ادا ڪندو ويندو هو.

مٿينءَ رسم ۾ نوجوان چوڪريءَ جي "مڪائيءَ جي ديويءَ" سان شناخت مڪمل نظر اچي ٿي. مڪائيءَ جا سونهري سنگ، جي هوءَ گلي جي چوگرد ويڙهيندي هئي، مڪائيءَ جا مصنوعي سنگ، جي هوءَ پنهنجن هٿن ۾ ڪٽي هلندي هئي، اهو سائو ڪنب، جيڪو سندس وارن ۾ مڪائيءَ جي سائي سنگ سان مشابهت رکڻ لاءِ (اسان کي ٻڌايو ويو آهي) اٽڪايو ويندو هو، سي سڀ ڪيس اناج جي روح جي شخصيت جو نمائندو بڻائين ٿا. اسان کي صاف طرح ٻڌايو ويو آهي ته اها چوڪري مڪائيءَ جي نمائندگي ڪرڻ لاءِ خاص طرح ننڍيءَ ڇمار جي منتخب ڪئي ويندي هئي؛ ڇاڪاڻ ته تقريب جي وقت مڪائي اڃا مڪمل طور پڇي راس ڪانه ٿيندي هئي. ان ڪان سواءِ، ڪيس مڪائيءَ جي ڍيرن تي بيهاري ۽ اتي سيني ماڻهن جو نياز ۽ رت جو نذرانو ڏيئي، جيڪي انهيءَ طريقي سان اُنهن سيني نوازشن لاءِ سندس شڪر گذاري ڪندا هئا، جي ديويءَ جي حيثيت ۾ هوءَ مٿن نازل ڪندي هئي، هن جي آنَ ۽ آنَ جي ديويءَ سان شناخت جو صاف طرح اعلان ڪيو ويندو هو. وري، هن کي آنَ ۽ ٻجن جي ڍير مٿان قتل ڪرڻ جو رواج ۽ سندس

پوري ٿي ويندي هئي، تڏهن ماڻهو وڏيءَ مسرت ۽ خوشيءَ سان گهر واپس ويندا هئا ۽ اتي گوشت ۽ ٻئي هرقسم جي ڪاڏي تي اهڙيءَ خوشيءَ سان اچي مجلسون ڪندا هئا جهڙيءَ سان، اسان کي ٻڌايو ويو آهي، نيڪ مسيحي "ايسٽر" جي تقريب تي گوشت ۽ ٻين ماس وارن ڪاڏن سان، "لينٽ" جي طويل روزي بعد محفلون مچائيندا هئا. جڏهن اهي پيٽ ڀري ڪائيندا ۽ پيئندا هئا ۽ سڄيءَ رات جي ڀهري کان پوءِ آرام ڪندا هئا، تڏهن تازا توانا ٿي، تقريب جو انجام ڏسڻ لاءِ واپس موٽي ايندا هئا. انهيءَ تقريب جو انجام هيءُ ٿيندو هو: جڏهن سڀ ماڻهو جمع ٿي ويندا هئا، تڏهن پوڄاري ڏاڍيءَ سنجيدگيءَ سان انهيءَ چوڪريءَ کي ڏوپ ۽ واس ڏيندا هئا، جا ديويءَ جي نمائندگي ڪندي هئي، پوءِ اهي ڪيس اناج ۽ ٻجن جي ڍير مٿان ٻئيءَ ڀر اڇلائي، سندس سر قلم ڪندا هئا ۽ زور سان ٻاهر نڪرندڙ رت کي هڪ وڏي تراڪڙي برتن ۾ گڏ ڪري، ديويءَ جي ڪاٺ واري مجسمي، ڪمري جي ديوارين، اناج، ڪارن مرچن، ڪدن، ٻجن ۽ ڀاڄين جي نذرانن مٿان ڇڙڪائيندا هئا، جي فرش تي جهجهي مقدار ۾ وڇايا پيا هوندا هئا. ان کان پوءِ اهي قتل ٿيل چوڪريءَ جي سر کان سواءِ باقي ڏڙ جي ڪل لاهيندا هئا ۽ پوڄارين مان هڪ ڇٽو پاڻ کي سوڙهو سنگهوڙو ڪري، رت سان ڀريل انهيءَ ڪل اندر پاڻ کي ماپائيندو هو. اهو ڪم پورو ڪري، هو آنهيءَ پادريءَ کي آهي سڀ جبا پهرائيندا هئا، جي انهيءَ چوڪريءَ ڏڪيا هئا. سندس مٿي تي ننڍو تاج رکيو ويندو هو، سونهري مڪائيءَ جي سنگن جو هارسندس ڳچيءَ جي چوڌاري ويڙهيو ويندو هو ۽ ڪنين ۽ سون مان ٺهيل مڪائيءَ

تڏهن باقي بيا ماڻهو ڪيس وڏي اڳڻ وچان جلوس جي صورت ۾ "هئيٽزلوپوچٽلي" ديوتا جي هال ڏانهن ڪڍي ويندا هئا، جتان وري ٻه ڪيس واپس انهيءَ ڪمري ڏانهن آڻيندا هئا، جتي "مڪائيءَ ديوي" جي ڪاٺ جو مجسمو بيٺل هوندو هو، جنهن جو اها چوڪري ڪردار ادا ڪندي هئي. اتي ٻهچي، آهي دوشيزه کي پالڪيءَ کان هيٺ لاهيندا هئا ۽ اناج ۽ ڀاڄين جي ڍير مٿان بيهاريندا هئا، جي بيشمار تعداد ۾ انهيءَ مقدس ڪمري جي فرش تي وڇايا ويندا هئا. جڏهن اها اهڙيءَ طرح اتي بيٺي هوندي هئي، تڏهن سڀئي سردار ۽ امير قطار ٻڌي هٿن ۾ ٽالهيون ڪڍي، هڪٻئي پٺيان هن ڏانهن ايندا هئا، جي سڪل ۽ ڄميل رت سان ڀريل هونديون هيون، جا انهن ستن ڏينهن جي روزي جي درميان توبهه تائب ٿيڻ لاءِ پنهنجن ڪنن مان ڪڍي هوندي هئي. هڪ هڪ ڄڻو ٽي، گوڏن ڀر ان جي سامهون ويهندو ويندو هو ۽ ٽالهيءَ مان ڄميل رت ڪرڙي، سندس حضور ۾ انهن نوازشن جي بدلي ۾ نداراني طور رکندو ويندو هو، جنهن جي هن "مڪائيءَ ديوي" جي نمائندي جي حيثيت ۾ مٿن بارش ڪئي هئي. جڏهن مرد اهڙيءَ طرح تواضع ۽ خاڪساريءَ سان ديويءَ جي نمائندي اڳيان پنهنجي رت جو نذرانو پيش ڪري پورو ڪندا هئا، تڏهن زالون، هڪ وڏي قطار ٺاهي ائين ئي ڪنديون هيون، يعني منجهانئن هرهڪ چوڪريءَ جي سامهون هيٺ جهڪي، ٽالهيءَ مان پنهنجو رت ڪرڙيندي ويندي هئي. اها رسم گهڻي وقت تائين هلندي هئي، ڇاڪاڻ ته هر وڏي ۽ ننڍي، جوان ۽ ٻوڙهي، سڀني ڄڻن کي بغير ڪنهن استثنيٰ جي، ديويءَ جي نمائندي اڳيان لنگهڻو ۽ پنهنجو پنهنجو نذرانو پيش ڪرڻو هوندو هو. جڏهن اها رسم

وڍي وڻندو هو، جن سان اهو ڪنهن ٻڌل هوندو هو ۽ اهاسڄي زلف پاڙون وڍي ڇڏيندو هو. اهو ڪنهن ۽ اهي وار هو پوءِ ڏاڍيءَ سنجيدگيءَ سان ديويءَ جي ڪاٺ جي مجسمي جي روبرو پيش ڪندو هو ۽ ائين ڪندي، هو روئيندو ۽ زمين جي ميون، ۽ انهن ڀرپور فصلن لاءِ، جن جي ديويءَ ماڻهن مٿان انهيءَ سال نوازش ڪئي هئي، سندس شڪر گذاري ڪندو هو، ۽ جيئن جيئن هو روئندو ۽ پوڄا ڪندو هو، تيئن تيئن مندر جي ايوانن ۾ بيٺل ٻيا سڀ ماڻهو ساڻس گڏ روئيندا ۽ ديويءَ جي پوڄا ڪندا هئا. جڏهن اها رسم پوري ٿي ويندي هئي، تڏهن چوڪري انهيءَ چبوترڙي تان هيٺ لهي ايندي هئي ۽ ڪيس انهيءَ جاءِ ڏانهن نيون ويندو هو، جتي ڪيس باقي رات گذراڻي هوندي هئي. پر سڀ ماڻهو مندر جي ايوانن ۾ مشعلن جي روشنائيءَ ۾ صبح صادق تائين پهرو ڏيندا هئا.

صبح ٿيڻ کان پوءِ، جڏهن مندر جا اڳڻ اڃا ماڻهن جي هجوم سان ڀريا پيا هوندا هئا، جي مندر جي حدن کان ٻاهر نڪرڻ کي گناه سمجهندا هئا، تڏهن پادري وري به انهيءَ دوشيزه کي ٻاهر وٺي ايندا هئا، جا ديويءَ جي ڪپڙن ۾ ملبوس هوندي هئي، جنهن جي مٿي تي تاج رکيل هوندو هو ۽ جنهن جي گردن جي چوڌاري مڪائيءَ جا سنگ لڳل هوندا هئا، وري به هوءَ انهيءَ متحرڪ چڪڙي يا پالڪيءَ ۾ چڙهندي هئي ۽ پاڻ کي هٿن ذريعي پاسن وارين ڪاٺين سان سهارو ڏيئي بيهندي هئي. پوءِ مندر جا وڏا پوڄاري ان کي پنهنجن ڪلهن تي ڪڍندا هئا ۽ جڏهن انهن مان ڪي ماڻهو ٻرندڙ ڌوپ جا برتن ڦيرائيندا هئا ۽ ٻيا ساز وڄائيندا ۽ ڳائيندا هئا،

جي سنگن ۽ ڪارن مرچن جي هارن سان، جن ۾ هر قسم جا ڀج ڀڻ پويل هوندا هئا، سينگاريل هوندي هئي. پالڪي ڪٽي آڻيندڙ ان کي انهيءَ ڪمري جي دروازي اڳيان آڻي رکندا هئا، جنهن ۾ ديويءَ جو مجسمو رکيل هوندو هو. هينئر انهيءَ ڪمري کي سينگاريو ويندو هو، هار لٽڪايا ويندا هئا ۽ ڪمري کي اندر خواه ٻاهر مڪائيءَ جي سنگن، ڪارن مرچن، ڪدن، گلاب جي گلن ۽ ٻين سڀني قسمن جي هارن سان اهڙيءَ طرح ڀريو ويندو هو، جو ان کي ڏسڻ جي معنيٰ هئي، دنيا جي عجائبات مان هڪ جو ديدار ڪرڻ؛ ڪمري جو سڄو فرش ايمان وارن جي اهڙن سبز نذرانن سان ڪافي گهٽيءَ گهرائيءَ تائين ڀريل هوندو هو. جڏهن ساز وڄڻ بند ٿيندا هئا، تڏهن پادرين ۽ اميرن جو هڪ وڏو جلوس ٻاهر نڪرندو هو، جنهن جي درميان ٻرندڙ مشعلون ۽ ڌوپ واس ٻرندو رهندو هو ۽ انهن سڀني جي وچ ۾ اها ڇوڪري هوندي هئي، جنهن کي ديويءَ جو ڪردار ادا ڪرڻو هوندو هو. پوءِ ڪيس پالڪيءَ ۾ سوار ڪيو ويندو هو، جنهن ۾ اها مڪائيءَ، ڪارن مرچن ۽ ڪدن مٿان چڙهي سڌي ٿي بيهندي هئي، ڇو ته ان جي سڄي فرش تي اهي شيون پکڙيل هونديون هيون ۽ ڇوڪري پاڻ کي هيٺ ڪرڻ کان بچائڻ لاءِ پالڪيءَ جي ٻنهي پاسن کي لڳل ٻن ڪاٺين ۾ هٿ وجهي بيهندي هئي. پوءِ پادري ٻرندڙ ڌوپ جو ڪيس چوڌاري واس ڏيندا هئا؛ ساز وري وڄڻ شروع ڪندا هئا ۽ انهن جي آواز ۾ مندر جو هڪ وڏو پادري اوچتو ئي اوچتو، هٿ ۾ پاڪي ڪٽي ڇوڪريءَ ڏانهن وڌندو هو ۽ ڏاڍيءَ هوشياريءَ سان اُن جي مٿي سان ٻڌل سبز رنگ وارو ڪنپ انهن وارن سميت

پر ڪن حالتن ۾ ڪين ان لاءِ مجبور به ڪيو ويندو هو. چنانچہ، سيپٽمبر مهيني ۾، هڪ وڏيءَ تقريب تي، جنهن ڪان ست ڏينهن اڳ سختيءَ سان روزا رکيا ويندا هئا، ٻارهن يا تيرهن سالن جي هڪ اهڙيءَ ننڍيءَ ڇمار جي ڪنيز کي پاڪ ڪري، "مڪائيءَ جي ديويءَ، چيڪو سيڪو هوئاتل" جو نمائندو بڻايو ويندو هو. اهي ڪيس ديويءَ جا زيور پائيندا هئا، سندس متي تي هڪ ننڍو تاج رکندا هئا، سندس ڳچيءَ جي چوڌاري ۽ هٿن ۾ مڪائيءَ جا ڪچا سنگ ٻڌندا هئا ۽ متي جي چوٽيءَ وٽ هڪ سائو ڪنپ سڌو ڪري اهڙيءَ طرح ٻڌندا هئا، جئين اهو مڪائيءَ جي سنگ وانگر نظر اچي. اهو سڀ ڪجهہ اهي هن ڪري ڪندا هئا، جئين اسان کي ٻڌايو ويو آهي، تہ جئين هيءَ ڳالهہ ظاهر ٿئي تہ تقريب ملهائڻ جي وقت مڪائي قريباً پچي چڪي آهي، پر ڇاڪاڻ تہ اها اڃا تائين ڪچڙي هوندي هئي، ان ڪري اهي "مڪائيءَ جي ديويءَ" جي ڪردار ادا ڪرڻ لاءِ ننڍيءَ عمر جي ڇوڪريءَ کي منتخب ڪندا هئا. سڄو ڏينهن انهيءَ غريب ڇوڪريءَ کي، سڄي هار سينگار سان، هڪ ڪان ٻئي گهر ڦيرايو ۽ خوشيءَ سان نچايو ويندو هو تہ جئين روزي جي فاقين ۽ خاموشيءَ ڪان تنگ ٿيل ماڻهن جون دليون وندرن.

شام وقت سڀ ماڻهو مندر ۾ جمع ٿيندا هئا، جنهن جي ايوانن کي اهي انيڪ شمعدانن ۽ موم بتين سان روشن ڪندا هئا. ماڻهو اها سڄي رات ننڊ ڪرڻ کان سواءِ اتي گذاريندا هئا ۽ اڌ رات جو، جڏهن توڙارا، شرنايون ۽ سنگ سنجيده قسم جي سرن ۾ وڄندا رهندا هئا، تڏهن هڪ هلندڙ چلندڙ چڪڙو يا پالڪي آندي ويندي هئي، جا مڪائيءَ

هيون. ڇو تہ "هن کي اسان جو آقا خدا" سمجهيو ويندو هو، ماڻهو کيس "خدا" ڪري تسليم ڪندا هئا. هو سيني اهڙن ماڻهن سان، جي اهڙيءَ طرح رستي ويندي سندس پوڄا ڪندا هئا، سنجيدگيءَ ۽ نهٽائيءَ سان سلام ڪندو هو. هن کي فرار ٿيڻ کان روڪڻ لاءِ، هو جيڏانهن به ويندو هو، تيڏانهن شاهي وردي ۾ ملبوس اٺ محافظ سندس پٺيان ويندا هئا، جن مان ڇئن ڇٽن جو مٿو محلات جي غلامن وانگر ڪوڙيل هوندو هو ۽ ڇئن کي جنگي جوڌن وانگر ڊگهيون زلفون هونديون هيون. جيڪڏهن هو فرار ٿيڻ ۾ ڪامياب ٿي ويندو هو، تہ محافظن جي سردار کي ان جي بجاءِ ديوتا جي نمائندي جي جاءِ والارڻي پوندي هئي ۽ ان جي بدران ڪيس ئي مرڻو پوندو هو. موت کان ويهہ ڏينهن اڳ، سندس لباس تبديل ڪيو ويندو هو ۽ ڪيس ناز و نعمت ۽ نزاڪت سان پاليل چار ڪنواريون ڇوڪريون، جن کي ڇئن ديوين — "گلن جي ديوي"، "ڪڇڙي مڪائيءَ جي ديوي"، "پاڻيءَ اندر اسان جي ماءُ" ۽ "لوڻ جي ديوي" جا نالا ڏنل هوندا هئا، ڏنيون ويندیون هيون، جن سان هو هر صحبت ٿيندو هو. آخرين پنجن ڏينهن جي دوران ۾ قربان ٿيندڙ انهيءَ ماڻهوءَ مٿان ديوتائي اعزازن جي بارش ڪئي ويندي هئي يا بادشاه پنهنجي محلات اندر رهندو هو، باقي ٻي سڄي درٻار انهيءَ انسان ديوتا جي ڪڍ گهمندي هئي. باوقار ۽ سنجيده نوعيت جون دعوتون ۽ ناچ هڪ ٻئي پٺيان باقاعده سلسلي ۾ ۽ مقرر ڪيل جاين تي منعقد ڪيا ويندا هئا. آخرين ڏينهن تي اهو جوان مرد، پنهنجين زالن ۽ خدمتگارن جي همراه، شاهي چَتَ سان سينگاريل هڪ ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿيندو هو ۽ ڍنڍ جي ٻئي پاسي هڪ اهڙي هنڌ پهچايو ويندو هو، جتي پاڻيءَ

جي ڪناري وٽ هڪ ننڍڙي ٽڪري هئي. انهيءَ ٽڪريءَ ڪي "الوداعيءَ جو جبل" سڏيو ويندو هو، چاڪاڻ تہ اُتي ئي سندس زالون ساڻس آخرين وداع ڪنديون هيون. پوءِ فقط پنهنجن خدمتگارن جي همراه، هو رستي جي پاسي بيٺل هڪ ننڍڙي ۽ ويران مندر ڏانهن ويندو هو. ميڪسيڪو جي عام مندرن وانگر، اهو بہ مخروطي مناري وانگر ٺهيل هوندو هو، ۽ جئين اهو نوجوان مندر جي هڪ ڏاڪي تي چڙهندو ويندو هو، تيئن پنهنجين انهن بنسرين مان هڪ هڪ ٽوڙيندو ويندو هو، جن ڪي اهو پنهنجي شان و شوڪت واري زماني ۾ وڄائيندو رهندو هو. جڏهن هو چوٽيءَ تي پهچي ويندو هو، تڏهن اتي بيٺل پوڄاري ڪيس هڪ وڏي پٿر تي پٽيءَ پر ليٽائي سمهاريندا هئا، منجهانئن هڪ ڇٽو سندس سينو چاڪ ڪندو هو ۽ زخم جي اندر هٿ لنگهائي، سندس دل ڪي زور سان ڇني ٻاهر ڪڍندو هو ۽ ان ڪي قرباني طور سج جي اڳيان مٿي جهلي بيهندو هو. مئل ديوتا جي لاش ڪي، قربان ٿيل ٻن رواجي ماڻهن جي لاشن وانگر، مندر جي ڏاڪن کان گسڪائي هيٺ ڪونہ اڇلايو ويندو هو، پر ان ڪي ٽڪريءَ جي دامن ۾ ڪٽي آندو ويندو هو، جتي سندس سر قلم ڪري، نيزي ۾ اٽڪائي زمين ۾ ڪوڙيو ويندو هو. اهو هيو انجام انهيءَ ماڻهوءَ جو، جيڪو ميڪسيڪو جي مذهبي برادريءَ جي عظيم ترين ديوتا جو ڪردار ادا ڪندو هو.

ميڪسيڪو ۾ ديوتا جي حيثيت ۾ ٿوري عرصي لاءِ زندگيءَ ماڻڻ جو اعزاز ۽ انهيءَ ئي حيثيت ۾ قتل ٿي مرڻ فقط مردن تائين محدود ڪونہ هو، عورتن ڪي ديوين جي نمائندن جي حيثيت ۾ انهيءَ عزت ماڻڻ ۽ موت ۾ شريڪ ٿيڻ جي اجازت هئي،

هئا. خود بادشاه انهيءَ ڳالهه جو خيال رکندو هو تہ هوپيڪيدار ڪپڙن ۾ ملبوس رهي، ”چو تہ اڳ ۾ ئي هو ڪيس هڪ ديوتا سمجهندو هو.“ سندس منهن تي عقاب جا نرم ڪنب چنبڙايا ويندا هئا ۽ سندس وارن ۾ اچي ڪُڪڙ جا ڪنب هنيا ويندا هئا، جي ان جي ڪمر پٽي تائين لٽڪندا هئا. باهه تي پڪل مڪائيءَ جي داڻن جهڙن گلن جو هڪ هار سندس پيرون مٿان تاج وانگر پڌل رهندو هو ۽ ساڳين گلن جو هار سندس ڪلهن تان ڦري، بغلن هيٺان هليو ويندو هو. سونا زيور سندس نڪ مان لٽڪندا رهندا هئا، سونا ڪنگڻ سندس ٻانهن جو سينگار هوندا هئا ۽ هن جي هر قدم تي سندس ٽنگن مان سونيون گهنڊيون وڄنديون هيون، قيمتي پٿرن جا ايرينگ سندس ڪنن ۾ لڙندا رهندا هئا ۽ سندس هٿن جون ڪرايون قيمتي پٿرن سان سينگاريل رهنديون هيون، ڪوڏين جا هار سندس ڳچيءَ جي چوگرد ويڙهيل هوندا هئا، جي ان جي ڇاتيءَ تي ڪريا پيا هوندا هئا، ڪيس ڇاريءَ جو چوغو پيل هوندو هو ۽ سندس ڪمر جي چوڌاري هڪ قيمتي ڪپڙو ويڙهيل هوندو هو. جڏهن هيرن جواهرن سان سينگاريل هي لاثاني انسان، گهٽين مان بنسري وڄائيندو، چروٽ ڇڪيندو ۽ گلدستو سنگهندو چهل قدمي ڪندو هو، تڏهن جن ماڻهن سان هو ملندو هو، سي هن جي آڏو پاڻ کي زمين تي ڪٽي اڇلائيندا هئا ۽ ٽڏن ساهن ۽ لڙڪن سان ڪائنس دعائون گهرندا هئا ۽ پنهنجي انتهائي خاڪساريءَ ۽ نيازمنديءَ جي اظهار ڪرڻ لاءِ، سندس پيرن هيٺان پيل مٽي هٿن ۾ ڪٽي وات ۾ وجهندا هئا. زالون پنهنجن ٻارن کي ٻانهن ۾ ڪٽي سندس آڏو پيش ڪنديون هيون ۽ ڪيس هڪ ديوتا وانگر سلام ڪنديون

زنده ٿيڻ جي مسيحي تقريب سان ٺهڪي اچي ٿي. زياده پوريءَ طرح ۽ باريڪيءَ سان هو ٻڌائي ٿو ته اها قرباني پنجين ازٿيڪ مهيني جي پهرين ڏينهن تي ڪئي ويندي هئي، جو سندس راءِ موجب اپريل مهيني جي ٽيويهين يا چوويهين تاريخ تي شروع ٿيندو هو.

انهيءَ تقريب تي اهو عظيم ديوتا هڪ ماڻهوءَ جي شخصيت ۾ مرندو هو ۽ هڪ ٻئي ماڻهوءَ جي شخصيت ۾ دوباره زنده ٿيندو هو، جنهن کي هڪ سال لاءِ ديوتا هئڻ جو موتمار اعزاز ماڻڻو هوندو هو ۽ ان کان پوءِ پنهنجن سڀني پيشروئن وانگر، قتل ٿيڻو پوندو هو. انهيءَ جوان مرد کي هن اعليٰ درجي لاءِ قيدين منجهان سندس شخصي خوبصورتيءَ جي بنياد تي منتخب ڪيو ويندو هو. ڪيس بي عيب بدن وارو، ڪاني وانگر سنهو، ٿنب وانگر سڌو سنئون، نه تمام ڊگهو ۽ نه تمام ننڍو هئڻ گهربو هو. جيڪڏهن عياشيءَ سان رهڻ سبب، هو تمام گهڻو ٿلهو ٿي ويندو هو، ته ڪيس لوڻ جو پاڻي پي، سنهو ٿيڻو پوندو هو، ته جيئن هو پنهنجي اعليٰ عهدي جي لائق ۽ موزون نزاڪت ۽ شان و شوڪت واري هلت چلت ڪري سگهي. هن کي خبرداريءَ سان تربيت ڏني ويندي هئي، ته جيئن هو پهرئين درجي جي هڪ شريف انسان وانگر اٿي ۽ ويهي سگهي، صحيح ۽ سهڻي زبان ڳالهائي سگهي، بنسري وڄائي سگهي، چروٽ ڇڪي سگهي ۽ نوابن وانگر گُل سنگهي سگهي. ڪيس عزت سان مندر ۾ رهايو ويندو هو، جتي امير ماڻهو سندس خدمت تي مامور هوندا هئا، سندس اڳيان تواضع ڪندا هئا، ڪيس گوشت آڻي ڏيندا هئا ۽ هڪ شهزادي وانگر سندس خدمت ڪندا

اهي سندس اُهڙو ئي احترام ۽ اهڙي ئي پوڄا ڪندا هئا، جهڙي انهيءَ بت جي. انهيءَ وچ ۾ هو خوب ڪائيندو، پيئندو ۽ موج مزا ڪندو هو. جڏهن اهو ٻاهر گهمڻين ۾ ويندو هو، تڏهن ماڻهو گهرن کان ٻاهر اچي سندس پوڄا ڪندا هئا ۽ هرهڪ چئو ٻارن ۽ بيمارن کي ساڻ وٺي ڪيس ڪجهه خيرات ڏيندو هو، تہ جئين اهو ڪين شفايابڪري ۽ دعا ڏئي. ڪيس سڀ ڪم پنهنجيءَ خوشيءَ ۽ مرضيءَ مطابق ڪرڻ جي اجازت هوندي هئي، فقط ساڻس ڏهہ يا ٻارنهن ماڻهو گڏ هلندا هئا، تہ متان هو فرار ٿي وڃي. جڏهن محفل متان اچي پهچندي هئي ۽ هو خوب ٿلهو متارو ٿي ويندو هو، تڏهن اهي ڪيس قتل ڪندا هئا. سندس جسم کوليندا هئا، ان کي ڪائيندا هئا ۽ سنجيدگيءَ سان قرباني ڏيندا هئا."

اِنهي رسم جي هن عام بيان کي هينئر خاص مثالن ذريعي واضح ڪرڻ ضروري آهي. چنانچہ، ميڪسيڪو وارن جي سال جي وڏي ۾ وڏي تقريب تي، جنهن کي "ٽاڪس ڪئٽل" چوندا هئا، هڪ نوجوان ماڻهوءَ کي سال بسال "ٽيزڪئٽليپوڪا" يعني "ديوتائن جي ديوتا" جي حيثيت ۾، اهڙيءَ طرح ڪارائي پيئاري ۽ سندس پوڄا ڪري، جهڙيءَ طرح خود ديوتا جي پوڄا ڪئي ويندي هئي، قربان ڪيو ويندو هو. هڪ قديم فرئنسيسڪن ٻائي، ساهاگن، جي قول مطابق، جو اُئزٽيڪ مذهب متعلق اسان جي بهترين اختياري آهي، انسان ديوتا جي اها قرباني ايسٽر تي يا ان کان چند ڏينهن پوءِ ڪئي ويندي هئي، جنهن ڪري، جيڪڏهن آءٌ هن باري ۾ صحيح آهيان، اها تقريب پنهنجيءَ نوعيت خواه تاريخ ۾ *"نجات ڏيارينڌڙ" جي موت ۽ دوباره

* حضرت يسوع مسيح

باب اٺاهٺون

ميڪسيڪو ۾ ديوتا کي قتل ڪرڻ

ديوتا جي انساني نمائندي کي قتل ڪرڻ جي رسم ايتريقدر عام طور سان ٻيءَ ڪنهن به قوم ۾ شايد اهڙيءَ سنجيدگيءَ سان ڪانه ادا ڪئي ويندي هئي، جهڙي قديم ميڪسيڪو جي ازٽيڪ قوم ۾. انهن عجيب و غريب قربانين جي ساڻن سوڻن سان اسين بلڪل چڱيءَ طرح واقف آهيون، ڇو ته انهن کي هسپانوي فاتحن، جن سورهينءَ صديءَ ۾ ميڪسيڪو فتح ڪيو هو، مڪمل طور بيان ڪيو آهي ۽ هن دور دراز ملڪ ۾ سندن ئي ڪليسا جي متي ۽ رسمن سان هڪ وحشي ۽ ظالمانه مذهب ۾ مشابهت جي مختلف ۽ عجيب نقطن هئڻ سبب سندن حيرت جي انتها نه رهي ۽ ان کي معلوم ڪرڻ لاءِ سندن دلچسپي وڌي. جيسوٽ ائڪاسٽا چوي ٿو ته، ”اهي هڪ اهڙي ماڻهوءَ کي گرفتار ڪندا هئا، جنهن کي اهي چڱو سمجهندا هئا ۽ ڪيس پنهنجن بتن اڳيان صدقي ڪرڻ کان اڳ، انهيءَ بت جو نالو ڏيندا هئا، جنهن جي حضور ۾ ان کي قربان ڪرڻو هوندو هين. ڪيس انهيءَ بت جهڙو لباس ۽ زيور پهرائيندا هئا، ڇو ته اهي چوندا هئا ته هو انهيءَ بت جو نمائندو آهي ۽ جيتري عرصي تائين سندس اها نمائندگي هلندي هئي، جا ڪن تقريبن ۾ هڪ سال تائين، ٻين ۾ ڇهن مهينن تائين ۽ اڃا ڪن ٻين ۾ ان کان به گهٽ عرصي تائين هلندي هئي،

هت جيڪا راءِ پيش ڪئي ويئي آهي، سا جيڪڏهن صحيح آهي تہ پوءِ اها بدصورت شخصيت، قديم زماني جي "سئزنيليا جي بادشاهہ"، خوشي ملهائيندڙن جي آقا ۽ سئزن جي ڪردار ادا ڪندڙ حقيقي ماڻهوءَ جي سڌي سنئين جانشين کان علاوه جنهن کي، خوشين ۽ شادمانن جي ختم ٿيڻ بعد سندس اختيار ڪيل روپ ۾ سچ پچ قتل ڪيو ويندو هو، ٻيو ڪوبہ ناهي. "ٻارهينءَ رات" تي "ڦريءَ" جو "بادشاهہ" ۽ وڇين صدين وارو "بيوقوفن جو بشپ" "نامعقوليت جو ائبٽ" يا "بدنظميءَ جو آقا" ساڳيءَ نوعيت واريون هستيون آهن ۽ انهن جو بنياد بہ شايد ساڳيو ئي هجي. اها ڳالهہ ائين هئي يا نہ، بهرصورت اسين امڪان جي ڪافي حد تائين هيءُ فيصلو ڪري سگهون ٿا تہ جيڪڏهن ائريشيا ۾ "ٻيلي جو بادشاهہ" ٻيلي جي هڪ ديوتا جي نمائندي جي حيثيت ۾ رهندو ۽ مرندو هو، تہ قديم زماني ۾ ساڻس مشابهت رکندڙ اهڙا ماڻهو بہ روم ۾ هوندا هئا، جن کي سال بسال "سئزن بادشاهہ" جي ڪردار ۾، جو پوڪيل ۽ ڦٽندڙ ان جو ديوتا هو، قتل ڪيو ويندو هو.

مٿان هڪ مختصر نظر سس وڌي هئي. پر ممڪن آهي تہ ملڪ جي اندروني ۽ دور دراز ضلعن ۾ انهيءَ رسم پنهنجي زياده قديم ۽ سخت صورت گهڻي وقت تائين قائم رکي هجي؛ ۽ جيتوڻيڪ اٽليءَ جي اتحاد کان پوءِ، روسي حڪومت انهيءَ وحشيانہ رسم کي دٻايو، ان هوندي بہ هن ڳالهہ جو امڪان آهي تہ ان جي ياد ڪاشتڪارن طرفان پشت بپشت ورثي ۾ ملندي آئي ۽ انهيءَ ياد گيريءَ خاص طرح سلطنت جي دور دراز پسگرداين وٽ متعين سخت مزاج فوج ۾، جنهن جي مٿان روم جي ڪنهن زماني واري فولادي چنبي، پنهنجي گرفت ڍلي ڪرڻ شروع ڪئي هئي، ساڳيءَ رسم جي وقت بوقت دوباره جنم وٺي ظاهر ٿيڻ جو امڪان پيدا ڪيو، جيئن اسان ۾ بہ وهم پرستيءَ جي انتهائي پست حالتن ۾ اڃا تائين ٿيندو آيو آهي.

قديم اٽليءَ جي سئٽرنيليا ۽ جديد اٽليءَ جي ڪارنيوال جي درميان جيڪا مشابهت آهي، تنهن ڏانهن گهڻو ڪري توجہ ڇڪايو ويو آهي؛ پر انهن سڀني حقيقتن جي روشنيءَ ۾، جي اسان جي روبرو پيش ٿي چڪيون آهن، اسين هن سوال پڇڻ ۾ حق بجانب ٿينداسون تہ ڇا، اها بادشاهت شناخت جي مترادف ناهي. اسان ڏٺو آهي تہ اٽليءَ، اسپين ۽ فرانس ۾، جتي روم جو اثر انتهائي گهرو ۽ پائدار ٿيو آهي، ڪارنيوال جي هڪ خصوصيت هڪ ٿلهو پيٽوڙي مجسمو هوندو آهي، جو خوشيءَ جي موسم جي زنده صورت هوندو آهي، جنهن کي شان و شوڪت ۽ عياشيءَ جي ٿوريءَ حياتيءَ ۾ ماڻڻ کان پوءِ عام ماڻهن جي وچ ۾، سندن مصنوعي غم يا حقيقي خوشيءَ جي درميان گوليءَ سان ماريو، ساڙيو يا ٻئي ڪنهن ڍنگ سان ناس ڪيو ويندو آهي. ڪارنيوال جي متعلق

جي مضبوط صورت ڪي اسان لاءِ "سينٽ ڊاسيس جي شهادت" جو نا معلوم مصنف خوش قسمتيءَ سان محفوظ ڪري ويو آهي. ٻين لفظن ۾ هيئن ڪٿي چئجي ته شهيدن جي حالات قلمبند ڪرڻ واري مصنف طرفان سئنٽرنيليا جو ڏنل بيان، ٻين هنڌن جي ساڳين تقريبن جي بيانن سان، جي گهڻو ڪري ڪيس معلوم ڪونه هونديون، ايتري قدر قريبي طور ٺهڪي اچي ٿو، جو سندس بيان ڪي ڪافي حد تائين حقيقت تسليم ڪرڻ گهرجي؛ ۽ ان کان علاوه، جيئن ته مصنوعي بادشاه ڪي ديوتا جي نمائندي جي حيثيت ۾ قتل ڪرڻ جي رسم، ڪيس خوشيءَ جي ڏڻ وارن شادمانن مٿان صدارت ڪرڻ جي رواج سان جنم ڪونه ورتو هوندو، حالانڪ ان جي بلڪل برعڪس شايد ٿيو به هوندو، ان صورت ۾ اسين هن قياس ڪرڻ ۾ حق بجانب ٿينداسون ته اڳا به ڪنهن اوائلي ۽ وحشي دور ۾ قديم اٽليءَ ۾، جتي به سئنٽرن جي پوڄا عام هئي، هڪ اهڙي ماڻهوءَ ڪي چونڊڻ جي عام رسم هئي، جو هڪ موسم لاءِ سئنٽرن جو ڪردار ادا ڪندو هو ۽ سندس سڀئي روايتي رعايتون ماڻيندو هو، ۽ ان کان پوءِ پنهنجي يا پرائي هٿان، چاقوءَ يا باهه سان يا ڦاسيءَ جي وڻ تي، انهيءَ نيڪ ديوتا جي ڪردار ۾، جنهن هن دنيا جي پلائيءَ خاطر پنهنجي جان ڏني هئي، قتل ٿي ويندو هو. خود روم ۽ ٻين وڏن شهرن ۾ تهذيب جي واڌاري انهيءَ ظالمانه رسم ڪي شايد آگسٽس جي زماني ڪان گهڻو اڳ هڪ نرم صورت بخشي ڇڏي هئي، ۽ ڪيس انهيءَ معصومانه صورت ۾ ڦيرائي ڇڏيو هو، جا اها ڏند ڪٿائن واري دور جي اهڙن ٿورن مصنفن جي تحريرن ۾ پيش ڪري رهي آهي، جن سئنٽرنيليا جي تقريبي "بادشاه"

”بد انتظاميءَ جي آقا“ جي عهدي کي، جو هوريس ۽ ٽئسٽيس جي زماني ۾ روم وارن جي شادمانن تي صدارت ڪندو هو، هڪ نئين ۽ انتهائي رنگين روشنيءَ ۾ پيش ڪري ٿو. ان سان ثابت ٿي رهيو آهي ته سندس ڪم هميشه لاءِ محض هڪ بهروپي يا مسخري جو ڪونه هو، جنهن کي فقط هن ڳالهه جو فڪر ڪرڻو هو ته جڏهن آتش دان ۾ باهه جا شعلا ڪڙڪيدار آواز سان ٻرن، جڏهن شهر جون گهٽيون خوشي ملهائيندڙ ماڻهن سان ڀريون پيئون هجن، ۽ پاري جهڙيءَ ٿڌيءَ ۽ صاف و شفاف هوا وچان، دور شمال طرف، سوريڪٽي جبل پنهنجي برفاني تاج جي نمائش ڪري رهيو هجي، تڏهن ماڻهن جي خوشي پنهنجي انتهائي عروج کي وڃي پهچي ۽ ڪل، چرچي ۽ مسخريءَ ۾ تيزيءَ سان اضافو ٿيندو رهي ۽ هر طرف جوش و خروش وڌندو رهي. جڏهن اسين هن رنگين ۽ تهذيب يافته دارالحڪومت جي مسخري حاڪم جي ڊئنيوب درياه تي ڪوڙيل ڇانوڻيءَ واري گنيير ۽ ظالم نعم‌البدل سان مشابهت ڪريون ٿا، جڏهن اسين ساڳيءَ نوعيت جي ماڻهن جي انهيءَ ڊگهيءَ قطار کي ياد ڪريون ٿا، جا ڪل جهڙي هئڻ جي باوجود، افسوسناڪ به هئي، جن ٻين زمانن ۽ ٻين ملڪن ۾، مٽن تي مصنوعي تاج رکي ۽ اقتدار جي علامتي ڏنڊن جي تصويرن وارا ڪارا جبا پهري، چند مختصر گهڙين يا ڏينهن لاءِ پنهنجون ننڍڙيون حرڪتون ڪيون ۽ جي پوءِ پنهنجي وقت کان اڳ قتل ڪيا ويا، تڏهن اسين هن باري ۾ مشڪل سان ڪو شڪ آڻي سگهون ٿا ته روم جي ”سئٽرنيليا واري بادشاهه“ ۾، جئين ته قديم زماني جي مصنفن ٻڌايو آهي، اسان کي انهيءَ اصل جو محض هڪ ڪمزور ۽ نيل نقل نظر اچي ٿو، جنهن

انهيءَ شهيد جا هڏا ٻن ٻين بزرگن جي هڏن سان گڏ اڃا تائين دفن آهن. اها تختي "سئن پيليگرسو" جي ديول ۾ ڪيتري زماني تائين محفوظ رکيل هئي، تنهن جو اسان کي ڪوبه علم ڪونهي؛ پر تحريرن مان معلوم ٿئي ٿو ته سنه ١٦٥٠ع ۾ اها اتي رکيل هئي. هيءَ اندازو ڪري سگهجي ٿو ته انهيءَ بزرگ جا هڏا سندس شهادت کان بعد جي افراتفريءَ وارين صدين جي دوران ۾، جڏهن موئيسيا تي هڪٻئي پٺيان مختلف وحشي حملہ آورن جي فوجن حملا ڪري، ان کي تباه و برباد ڪيو، سلامتيءَ جي لحاظ کان ائنڪو ڏانهن منتقل ڪيا ويا هئا. بهرحالت، شهيدن جي حالات زندگي ۽ يادگارن جي آزاد ۽ هڪٻئي جي تصديق ڪندڙ شاهدين مان خاطريءَ سان معلوم ٿي رهيو آهي ته ڊاسيس کو ڏند ڪتائي بزرگ نه، پر هڪ حقيقي انسان هو، جنهن کي پنهنجي اعتقاد سبب ڊروسٽورم وٽ، عيسائي سن جي اوائلي صدين مان ڪنهن هڪ ۾ موت جو منهن ڏسڻو پيو هو. شهيدن جي حالات زندگيءَ جي بي نام مصنف جي ڳالهہ کي، منجهس ڄاڻايل هڪ مڪيہ حقيقت، يعني سينٽ ڊاسيس جي شهادت ۾ اهڙيءَ طرح سچو ثابت ٿيل ڏسندي، اسان کي بلڪل معقول طرح انهيءَ شهادت جي طريقي ۽ سبب متعلق سندس ڏنل بيان کي، خاص طور هن سبب ڪري اڃا به زياده خاطريءَ سان تسليم ڪرڻو پوي ٿو، ڇو ته هن جو بيان باريڪ، واقعن مطابق ۽ ڪرامتي جز کان بلڪل مبرا آهي. چنانچہ، منهنجو فيصلو آهي ته رومي سپاهي جنهن طريقي سان سئنٽرنيليا جي تقريب ملهائيندا هئا، تنهن جي متعلق هن جو ڏنل بيان به معتبر آهي.

اهو بيان "سئنٽرنيليا جي بادشاهہ"، قديم زماني جي

سپاهيءَ جي نالي اهو پڪو نڪتو، پر هن بت پرستن جي انهيءَ ديوتا جي ڪردار ادا ڪرڻ ۽ پنهنجي زندگيءَ جا آخرين ڏينهن شرابخوريءَ ۽ زناڪاريءَ جي گناهن سان ناپاڪ ڪرڻ کان صاف انڪار ڪيو. سندس اعليٰ آفيسر، باسس، جون ڏسڪيون ۽ دليل هن جي ثابت قدميءَ ۾ لغزش پيدا ڪرڻ ۾ ناڪام ثابت ٿيا، جنهنڪري ڪيس قتل ڪيو ويو، جيئن شهيدن جي زندگين جي حالات قلمبند ڪندڙ هڪ مسيحي مصنف انتهائي باريڪيءَ سان ٻڌايو آهي ته ڊروسٽورم وٽ، جان نالي هڪ سپاهيءَ جمعي ڏينهن، نومبر مهيني جي ويهين ڏينهن تي، جو چنڊ جو چوويهون ڏينهن هو، چوٽين ڪلاڪ وقت هن جو سر قلم ڪيو هو.

جڏهن کان وٺي پروفيسر ڪيومانٽ اها ڳالهه شايع ڪئي، تڏهن کان وٺي ان جي تاريخي نوعيت کي، جنهن جي متعلق ڪي شڪ شبها اٿاريا ويا هئا ۽ جنهن جي صداقت کان بہ ڪن حالتن ۾ انڪار ڪيو ويو هو، هڪ دلچسپ ڪوجنا مان زبردست پٽيرائي حاصل ٿي آهي. ائنڪونا نالي هڪ ٽڪريءَ جي چوٽيءَ تي جيڪا ديول بيٺل آهي، تنهنجي زير زمين قبرستان ۾، ٻين عجيب و غريب قديم شين سان گڏ، سفيد سنگ مرمر جي هڪ مقدس تختي محفوظ ڪيل آهي، جنهن تي شهنشاه جسٽينين جي دور حڪومت جي يوناني اڪرن ۾ هيٺين تحرير ٿيل آهي: هن جاءِ تي ڊاسيس شهيد مدفون آهي، جنهن جو لاش ڊروسٽورم مان هت آندو ويو هو." اها تختي، جا اتي جي سرن جي وچ ۾ هنيل آهي، ديولجي زير زمين قبرستان ڏانهن سنہ ١٨٤٨ع ۾ "سئن پيليگرسو" جي ديول مان منتقل ڪئي ويئي هئي، جنهن جي اوچي قربانگاه هيٺان، جيئن اسان کي هڪ لاطيني تحرير مان پتو پوي ٿو،

مختصر بيان ملان ۽ برلن ۾ رڪيل مسودن ۾ موجود آهن، انهن بيانن مان هڪ ڪي، سنہ ١٧٢٧ع ۾ اربينو ۾ ڇپايل هڪ گمنام ۽ نامعلوم ڪتاب ۾ ڏينهن جي روشني ڏسڻ اڳيئي نصيب ٿي چڪي هئي، پر معلوم ٿئي ٿو تہ روسي مذهب جي قديم خواه جديد تاريخ سان ان جي تعلق کي ان وقت تائين نظر انداز ڪيو ويو هو، جيسين پروفيسر ڪيومانٽ ڪجهہ سال اڳ انهن ٽنهي ڳالهين کي هڪ ئي وقت گڏي شايع ڪري، عالمن جو ڌيان انهن ڏانهن مبذول ڪيو. انهن بيانن مطابق، جي مصدقہ معلوم ٿين ٿا ۽ جن مان سڀني کان زياده طويل بيان سرڪاري دستاويزن تي مبني آهي، لوئر موئيسيا ۾، ڊروسٽورم وٽ متعين روسي سپاهي هر سال سئٽرنيليا جي تقريب هن طرح ملهائيندا هئا. تقريب کان ٽيهہ ڏينهن اڳ، اهي پُـڪن ذريعي پاڻ منجهان هڪ نوجوان ۽ خوبصورت ماڻهوءَ جو انتخاب ڪندا هئا، جنهن کي سئٽرن سان مشابهت ڏيڻ لاءِ شاهي لباس پهرائيندا هئا. اهڙيءَ طرح سان ٿهي ۽ سينگارجي، سپاهين جي هڪ وڏي هجوم جي پيشوائيءَ ۾، هو عام ماڻهن ۾ وڃي ملندو هو ۽ ان وقت ڪيس پنهنجين نفساني خواهشن کي راضي ڪرڻ ۽ هر قسم جي موج ۽ مزي مان، خواه اهو ڪيتريقدر بہ ذليل ۽ شرمناڪ ڇو نہ هجي، لطف اندوز ٿيڻ جي عام اجازت هوندي هئي. پر، هڪ طرف جيڪڏهن سندس دور حڪومت مزيدار هوندو هو، تہ ٻئي طرف وري اهو تمام ٿورو، ۽ ان جو انجام افسوسناڪ هوندو هو، ڇو تہ جڏهن ٽيهہ ڏينهن پورا ٿيندا هئا ۽ تقريب جو وقت قريب اچي پهچندو هو، تڏهن هو جنهن ديوتا جو نقل ڪندو هو، تنهنجي قربانگاه تي ڪيس پنهنجو گلو پاڻ وڍڻو پوندو هو. سنہ ٣٠٣ع ۾ ڊاسيس نالي هڪ مسيحي

جو خطاب ملندو هو ۽ اهو پنهنجيءَ عارضي رعيت لاءِ مذاقيه ۽ کل جهڙا حڪم جاري ڪندو هو. پنهنجيءَ رعايا مان هڪ ڇٽي کي شراب ملائڻ، ٻئي کي پيئڻ، ٽئين کي ڳائڻ، چوٿين کي نچڻ پنجين کي پنهنجيءَ گلا ڪرڻ ۽ وري ڪنهن ٻئي کي بنسريءَ وڄائڻ واريءَ چوڪريءَ کي ڪلهي تي کڻي گهر جي چوڌاري چڪر هڻڻ لاءِ حڪم ڏيندو هو.

هاڻي، جڏهن اسين هيءَ ڳالهه ياد ڪريون ٿا ته انهيءَ خوشيءَ جي موسم ۾ ٻانهن کي جيڪا عام آزادي بخشي ويندي هئي، تنهن کي سئنرن جي دور حڪومت ۾ معاشري جي حالت جو نقل سمجهيو ويندو هو ۽ سئنرنيليا جي تقريب کي عام طرح انهيءَ مزيدار حاڪم جي دور جو دوباره زنده ٿيڻ ۽ وجود ۾ اچڻ سمجهيو ويندو هو، تڏهن اسان کي هن فيصلي ڪرڻ لاءِ آماده ٿيڻو پوي ٿو ته جيڪو مصنوعي بادشاه خوشيءَ جي انهن موقعن تي صدارت جا فرائض سر انجام ڪندو هو، سو خود سئنرن جو نمائندو هوندو هو. مئڪسيمين ۽ سينٽ ڊيئوڪليشين جي حڪومتن جي دورن ۾ اهي روسي سپاهي، جيڪي ڊئنيوب درياه تي متعين هونداَ هئا، جنهن طريقي سان سئنرنيليا جي تقريب ملهائيندا هئا، تنهن جي هڪ عجيب و غريب ۽ مزيدار بيان مان انهيءَ قياس جي متعلق جيڪڏهن ڪا پڪي ثابتي نه ٿي ملي، ته به ان جي صداقت متعلق پڪي خاطري ٿئي ٿي. اهو بيان سينٽ ڊاسيس جي شهادت جي هڪ ڳالهه ۾ محفوظ ٿيل آهي، جنهن کي فرينچ لئبرريءَ ۾ رکيل هڪ يوناني مسودي مان ڳولي ڪڍيو ويو هو ۽ جنهن کي پروفيسر فرئنزڪيومانٽ آف گهينٽ شايع ڪيو هو. انهيءَ واقعي ۽ رسم جا به زياده

ناهي. ڪنهن به ٻيءَ ڳالهه خود انهيءَ قديم دور جي ماڻهن کي ايتريقدر حيران نه ڪيو هو، جهڙو انهيءَ زماني جي غلامن کي مليل ڪليءَ آزاديءَ. آزاد ۽ ڪميني طبقي جي ماڻهن جي درميان جيڪو امتياز هوندو هو، سو عارضي طور ختم ڪيو ويندو هو. ٻانهون پنهنجي آقا کي ڀلي ته تڙيون ڏي ۽ طعنا تنڪا هڻي، ڀلي ته هو شراب پي پاڻ کي پنهنجن آقائن وانگر مدهوش ۽ مخمور ڪري، ساڻن گڏ ويهي هڪ دسترخوان تي کاڌو کائي، پر ڪيس اهڙيءَ هلت لاءِ عتاب جو هڪ اکر به نه چيو ويندو هو، جنهن لاءِ ڪيس ٻيءَ ڪنهن موسم ۾ شايد ڏُرن، قيد يا موت جي سزا ملي ها. نه نه، اجا به ان کان زياده عجيب روش اختيار ڪئي ويندي هئي، جو آقائون پنهنجن ٻانهن سان جايون مٽائيندا هئا ۽ کاڌي جي ميز تي سندن خدمت لاءِ با ادب ٿي بيهندا هئا، ۽ جيسين ٻانهو پنهنجو کاڌو پيتو کائي بس نه ڪندو هو، تيسين ميز صاف ڪانه ڪئي ويندي هئي ۽ مالڪ لاءِ کاڌو ڪونه رکيو ويندو هو. سماجي طبقن کي ايتري قدر ته اونڌو ۽ ابتو ڪيو ويندو هو، جو هر هڪ گهر ان وقت عارضي طور هڪ نقلي جمهوريه ٿي پوندو هو، جنهن ۾ حڪومت جي سڀني اعليٰ عهدن تي غلام فائز ڪيا ويندا هئا، جي انهن جا فرض ادا ڪندا هئا، حڪم احڪام جاري ڪندا هئا ۽ قانون مرتب ڪندا هئا، جڻ ته ڪين در حقيقت قونصل، مئجسٽريٽ ۽ منصف جو شان و شوڪت عطا ڪيو ويو هو. سئنر نيليا جي تقريب تي ٻانهن کي جيڪو اقتدار اهڙيءَ طرح منتقل ڪري ڏنو ويندو هو، تنهن جو هڪ هلڪو شعاع اها نقلي بادشاهي هوندي هئي، جنهن کي حاصل ڪرڻ لاءِ ساڳيءَ ئي موسم ۾ آزاد شهري پُـڪا وجهندا هئا. جنهن ماڻهوءَ جي نالي پُـڪو نڪرندو هو، تنهن کي بادشاه

هو ۽ زمين مان بي انداز اناج جي اپت ٿيندي هئي. خوشيءَ سان پريل هن دنيا ۾ جنگ و جدل يا فساد ۽ جهڳڙي جو ڪوبہ آواز مخل ڪونہ ٿيندو هو: گنديءَ دولت جي نقصانڪار محبت اورچ ۽ قانع ڪاشتڪارن جي رت ۾ زهر جهڙو اثر پيدا ڪانہ ڪندي هئي. ٻانهپ ۽ خانگي ملڪيت نامعلوم هونديون هيون، سيئي ماڻهو پاڻ ۾ گڏجي سڀ شيون ڪائيندا ۽ ڪپائيندا هئا. آخرڪار، اهو نيڪ ديوتا ۽ رحمدل بادشاهہ اوچتو ئي اوچتو غائب ٿي ويو، پر سندس ياد ڏورانهن زمانن تائين پيار سان تازي رکي ويئي، سندس اعزاز ۾ مندر ۽ مڙهيون تعمير ڪيون ويئون ۽ اتليءَ جي گهٽين ٽڪرين ۽ اوچين جاين کي ان جي نالي سان سرفراز ڪيو ويو. ان جي باوجود، سندس دور حڪومت جي درخشان روايت مان هڪ سياه پاڇو آرپار اچلايو ويو: چيو وڃي ٿو تہ سندس قربان گاه ماڻهن جي قربانين سبب وهايل رت سان داغدار هئا، جن جي بجاءِ ڪنهن زياده رحمدل زماني ۾ مجسمن کي نعم‌البدل طور استعمال ڪيو وڃڻ لڳو. انهيءَ ديوتا جي مذهب جي اونداهي رخ متعلق انهن بيانن ۾ تمام ٿورو اشارو ملي آهي يا ان جو بلڪل ڪوبہ نالو نشان نظر نہ ٿو اچي، جي قديم مصنفن "سئٽرنيليا" جي باري ۾ پٽيان ڇڏيا آهن. معلوم ٿئي ٿو تہ قديم زماني جي انهيءَ خوشيءَ واري هفتي جون محفلون، مجلسون ۽ نفساني خواهشن حاصل ڪرڻ پٽيان انڌا ڌنڌ ۽ مجنونانہ ڊڪ ڊوڙ، چند نمايان خصوصيتون هيون، جئين اهو سترهينءَ ڪان ٽيويهين ڊسمبر تائين، پورن ستن ڏينهن لاءِ قديم روم جي گلين ۽ ڪوچن، عام چونڪن ۽ گهرن ۾ ملهايو ويندو هو.

پر، انهيءَ تقريب جي ڪا هڪ خصوصيت اڀري قدر نمايان

آزاديءَ جي سالياني عرصي کي ملهائڻ جون عادي رهيون آهن ، جڏهن قانون ۽ اخلاق جون عائد ٿيل دستوري رڪاوٽون هٽايون ويونديون آهن ، جڏهن سڄي قوم حد کان ٻاهر ڪل ، خوشي ۽ شادمانا ڪندي آهي ۽ جڏهن نفساني ۽ شيطاني خواهشن کي ڪليل آزادي ڏني ويندي آهي ، جن جي زندگيءَ جي زياده سنجيده ۽ رواجي حالت ۾ شايد ڪڏهن به اجازت نه ڏني وڃي . انساني فطرت جي انهن ديبل خواهشن جو اهڙيءَ طرح ڦاٽ ڪائي ٻاهر نڪرڻ ، جو ذري گهٽ هميشه زناڪاريءَ ۽ شراب خوريءَ جي بيجا ۽ انتهائي آزاد حد تائين اچي پهچندو آهي ، گهڻو ڪري سال جي آخرين حصي ۾ وقوع پذير ٿيندو آهي ۽ اهڙا واقعا گهڻو ڪري ، جئين مون کي هن کان اڳ ئي اظهار ڪرڻ جو موقعو مليو آهي ، هڪ يا ٻيءَ زرعي موسم ، خاص طرح ٻج ڇڻڻ يا لاباري جي وقت سان وابستہ هوندا آهن . هاڻي ، آزاديءَ جي انهن عرصن مان جيڪو سڀني کان زياده مشهور و معروف آهي ۽ جنهن جديد زبان ۾ باقي ٻين اهڙن عرصن کي سندن نالو ڏنو آهي ، سو " سئٽرنيليا " آهي . اها مشهور تقريب ڊسمبر جي مهيني ۾ منعقد ڪئي ويندي هئي ، جو رومي سال جو آخرين مهينو هوندو هو ۽ عام طرح سان ائين سمجهيو ويندو هو تہ اها تقريب سئٽرن ، جو ان پوکڻ ۽ زراعت جو ديوتا هو ، جي خوشيءَ واري دور حڪومت جي يادگار طور ملهائي ويندي هئي ، اهو ديوتا گهڻو زمانو اڳ اٽليءَ جو هڪ انصاف پسند ۽ رحمدل بادشاه ٿي گذريو آهي ، جنهن وحشي ۽ منتشر ٿيل قبيلن کي جبلن تي جمع ڪيو ، کين هر ڪيڙڻ سيکاريو ، قانون ڏنا ۽ مٿن صلح سانت سان حڪومت هلائي . سندس دور حڪومت ڏند ڪتائن وارو " زرين زمانو "

سان مشابهت رکندڙ ٻيءَ ڪنهن به رسم جو ڏنڊڪتائن واري قديم زماني ۾ وجود ڪونه هو. پر هن ڳالهه تي اعتبار ڪرڻ لاءِ هينئر اهڙا سبب ڏنا ويا آهن، ته ايشيائي يوناني جنهن ماڻهوءَ کي گاهه گاهي ۽ مقرر وقتن کان پوءِ قربان ڪندا هئا، تنهن کي هميشه ئي نباتات جي ديوتا جي شخصيت سمجهيو ويندو هو. ممڪن آهي ته جن ماڻهن کي اٿينس رياست وارا صدقي لاءِ رکندا هئا، تن سان به ساڳيو ئي ديوتائن وارو سلوڪ ڪيو ويندو هجي. انهيءَ ڳالهه کي ڪابه اهميت حاصل ڪانه هئي ته اهي هروڀرو سماجي طور تڙيل ماڻهو هئا. وحشي ماڻهوءَ جي نظريي مطابق، هڪ ماڻهوءَ کي سندس اعليٰ اخلاقي ڪردار يا سماجي اعليٰ درجي سبب ديوتا جي نمائندي يا سندس شخصيت جي نمائندي طور منتخب ڪونه ڪيو ويندو آهي. ديوتائي جلوي جو چڱي ۽ بري، اعليٰ ۽ ادنيٰ تي هڪجهڙو ئي نزول ٿيندو آهي. پوءِ جيڪڏهن ايشيا ۽ اٿينس جا مهذب يوناني لوڪ ماڻهن کي ديوتائن جو اوتار سمجهي هميشه صدقو ڪندا هئا، ته پوءِ هيءَ قياس آرائي غيرامڪاني نه ٿي معلوم ٿئي ته تاريخ جي باڪ ڦٽڻ وقت نيم وحشي لاطيني ائريشيا جي هڙيءَ ۾ ساڳئي قسم جي رسم ادا ڪندا هئا.

پر، انهيءَ دليل کي زوردار بنائڻ لاءِ، هيءَ ڳالهه ثابت ڪرڻ بهتر ٿيندي ته ديوتا جي انساني نمائندي کي قتل ڪرڻ جي رسم قديم اٽليءَ ۾ ائريشيا جي هڙيءَ کان علاوه ٻين هنڌن تي به چاتل سچاتل هئي ۽ انهيءَ کي باقاعده طور ادا ڪيو ويندو هو. هينئر منهنجو ارادو آهي ته انهيءَ باري ۾ ثابتي پيش ڪريان.

٣- *روميءَ سٽرنيليا: اسان ڏٺو آهي ته گهڻيون قومون

* سٽرن ديوتا جي رومي تقريب، جنهن ۾ نندي وڏي، اوچ، نيچ، اعليٰ ۽ ادنيٰ جو سڄو امتياز ختم ڪيو ويندو هو.

ڳالهه ياد ڪريون ٿا ته ڪجور جي وڻن کي نقلي طرح آباد ۽ ڦردار ڪرڻ، نه فقط ڪاشتڪاريءَ، پر ميسوپوٽيميا جي مذهب ۾ پڻ، ڪهڙو نه اهم ڪردار ادا ڪيو آهي، تڏهن هن باري ۾ ڪنهن به شڪ ڪرڻ لاءِ ڪوبه سبب معلوم نه ٿو ٿئي ته انجير جي وڻ جي نقلي آباديءَ جي رسم، بلڪل ساڳيءَ طرح، يوناني مذهب جي سنجيده رسمن ۾ موزون جاءِ حاصل ڪرڻ لاءِ پنهنجو حق قائم ڪيو هجي.

جيڪڏهن اهي خيال حقي واجبي آهن، ته پوءِ ظاهر ظهور اسان کي هيءُ فيصلو ڪرڻو ئي پوي ٿو ته جيتوڻيڪ ٽارگيليا جي تقريب تي صدقي جا ماڻهو پوين ڏنڊ ڪٽائي دورن ۾ خاص طرح صدقي جي ٻڪرن جو ڪردار ادا ڪندا هئا، جي سڄيءَ قوم جي گناهن، بدبختين ۽ ڏکن کي پاڻ سان گڏ ڪٽي ويندا هئا، ته به امڪان آهي ته تاريخ جي ڪنهن اوائلي دور ۾، ڪين نباتات، شايد اناج، پر خاص طور انجير جي وڻن، جي شخصيتن جي حيثيت ۾ تصور ڪيو ويندو هو، ان ڪان علاوه، جيڪا ڪين مار ڏني ويندي هئي ۽ جيڪو اهي موت مرندا هئا، تن جو مقصد نباتات جي قوتن ۾ جوش ۽ تازگي پيدا ڪرڻ جو هو، جا اُن وقت يوناني اونهاري جي سخت گرميءَ ۾ ڪومائبي رهندي هوندي.

يوناني صدقي جي ٻڪري متعلق جيڪو نظريو هتي قائم ڪيو ويو آهي سو، جيڪڏهن صحيح آهي، ته پوءِ اهو هن ڪتاب جي مڪيه دليل خلاف هڪ اعتراض کي صاف ڪري ڇڏي ٿو، جو ٻيءَ صورت ۾ شايد اٿاريو وڃي ها. هن نظريي تي، ته ائريشيا جي پوڄاريءَ کي هڙيءَ جي روح جي نمائندي طور قتل ڪيو ويندو هو، هيءُ اعتراض اٿاريو وڃي ها ته اهڙيءَ رسم

ڪي يونانين جي ٽارگيليا واريءَ تقريب وقت ملندڙ مار جي انهيءَ معنيٰ جي پٽيرائي ڪن ٿا، جا سون ۾ پنهنجن پيشروئن، ڊبليو- مئنهاڊٽ ۽ مسٽر ڊبليو- آر- پٽڻ جو مثال وٺندي، پيش ڪئي آهي. جيئن ته اها مار صدقي وارن ماڻهن جي مخصوص عضون ڪي تازن ۽ ساون ٻوٽن ۽ ٽارين سان ڏني ويندي هئي، ان ڪري بلڪل فطرتي طور، ان جي هيءَ ئي سمجهاڻي ٿي سگهي ٿي ته انهن مردن يا عورتن ڏانهن يا ته ٻوٽن ۽ ٽارين جي آباديءَ جي طاقت ڪي منتقل ڪري، يا ڪين خراب اثرن ڪان پاڪ ڪري، سندن پيدا واري قوتن ڪي وڌائڻ لاءِ اها جادوءَ جي هڪ ٽوٽي جو ڪم ڪندي هوندي؛ انهيءَ معنيٰ جي انهيءَ حقيقت مان تصديق ٿئي ٿي ته صدقي جا اُهي ۾ ماڻهو پنهي جنسن جي نمائندگي ڪندا هئا، جن مان هڪ عام مردن ۽ ٻيو عورتن جو نمائندو هوندو هو. سال جي اها موسم، جڏهن اها رسم ادا ڪئي ويندي هئي، هن نظريي سان بلڪل ٺهڪي اچي ٿي ته انهيءَ رسم جي اهميت زرعي نوعيت جي هئي. ازانسواءِ، هن قياس لاءِ، ته انهيءَ رسم جو مول مقصد انجير جي وڻن ڪي آباد ڪرڻ جو هو، ڪارن ۽ اچن انجيرن جي انهن هارن مان ڪافي مضبوط ثابتي ملي ٿي، جي صدقو ٿيندڙ ماڻهن جي ڳچين ۾ وڌا ويندا هئا ۽ ان سان گڏ انهن ماڻهن جي مخصوص عضون تي جهنگلي انجير جي وڻن جي ٽارين سان جيڪي ڏڪ هنيا ويندا هئا، سي پڻ انهيءَ ئي حقيقت ڏانهن اشارو ڪري رهيا آهن؛ ڇو ته اهو دستور انهيءَ دستور سان قريبي مشابهت رکي ٿو، جنهن ڪان يوناني ملڪن جي قديم خواه جديد ڪاشتڪارن پنهنجي انجير جي وڻن ڪي درحقيقت سائي ۽ آباد ڪرڻ لاءِ هميشه ڪم پئي ورتو آهي. جڏهن اسين هيءَ

وڏي. " اُن ڪان پوءِ اُهو اُنهيءَ تاريءَ ڪي ٻنيءَ جي ڇيڙي وٽ زمين ۾ ڪوڙي ڇڏيندو آهي. اميزان درياه جي منهن وٽ برازيل جي ڳاڙهن هندستانين ۾، جيڪڏهن ڪو ماڻهو پنهنجي مخصوص عضوي جي ڊيگهه ۾ اضافو آڻڻ چاهيندو آهي، تہ اهو ان ڪي پاڻيءَ ۾ اڀرندڙ هڪ اڇي ميوي، " ائنينگا " سان ڏک هٽندو آهي، جو درياه جي ڪنارن تي جهجهو ٿيندو آهي. اهو ميوو، جو ڪائڻ لائق ڪونہ هوندو آهي، شڪل و صورت ۾ ڪيلي وانگر هوندو آهي ۽ ظاهر آهي تہ ان ڪي سندس اهڙيءَ صورت سبب ئي انهيءَ مقصد لاءِ منتخب ڪيو ويندو آهي. اهو ساٺ نئين چنڊ ڪان ٿي ڏينهن اڳي يا پوءِ ادا ڪرڻو پوندو آهي. هنگاريءَ ۾، بيڪس جي ضلعي ۾ سنڌ عورتن ڪي هڪ اهڙيءَ لٽ سان ڏک هٽي سائو ڪيو ويندو آهي، جنهن ڪي پهريائين جنسي فعل ڪندڙ " گنڊيل " ڪٽن ڪي هڪبئي ڪان جدا ڪرڻ ۾ استعمال ڪيو ويو هوندو آهي. هتي، لٽ ۾ سائي ڪرڻ جي قوت موجود سمجهي وڃي ٿي، جا توصل ذريعي عورت ڏانهن منتقل ٿي وڃي ٿي. مرڪزي سيليبس جي ٿورادجا قبيلي وارا سمجهندا آهن تہ " ڊراڪائينا ٽرمينلس " ٻوٽي جو روح طاقتور هوندو آهي، ڇو تہ جڏهن ڪيس وڍيو ويندو آهي، تڏهن اهو وري جلد ئي اُڀري ايندو آهي. چنانچہ، جڏهن ڪو ماڻهو بيمار ٿيندو آهي تڏهن سندس دوست ڪڏهن ڪڏهن ڪيس سندس مٿي جي چوٽيءَ وٽ "ڊراڪائينا" ٻوٽي جي پنن سان ڏک هٽندا آهن، تہ جيئن ٻوٽي جي طاقتور روح جي ذريعي مريض جي ڪمزور روح ڪي طاقتور بڻايو وڃي.

اهي مشابهت رکندڙ مثال، ان ڪري، صدقو ٿيندڙ ماڻهن

وڻن جي محبت جو، نقال جادوءَ جي ساڳئي اصول جي بنياد تي صدقي وارن ماڻهن جي نقلي يا حقيقي شاديءَ ذريعي نقل ڪيو ويندو هو، جن سان هڪ نر، تہ ٻيو مادي هوندو هو. انهيءَ نظريي جي بنياد تي قرباني وارن ماڻهن جي مخصوص عضون کي جهنگلي انجير جي وڻ جي ٽارين ۽ گل بنفشي جي ٻوٽي جي ڪانڙين سان ڏکن هڻڻ جي رسم جادوءَ جو هڪ ٽوٽو هئي، جنهن جو مقصد مرد ۽ عورت جي چڻڻ وارين قوتن ۾ جوش پيدا ڪرڻ جو هو، جي عارضي طور علي الترتيب انجير جي نر ۽ ماده وڻن جو ڪردار ادا ڪندا هئا ۽ جي شاديءَ رستي پنهنجي حقيقي يا نقلي وصل ذريعي وڻن کي ڦر جهلڻ ۾ مدد ڪندا هئا.

صدقي وارن ماڻهن کي ڪن خاص ٻوٽن جي ڪانڙين سان مار ڪيڻ جي رسم جو جيڪو مطلب سون ڪڍيو آهي، تنهن جي ٻين مشابهت رکندڙ مثالن ذريعي پڻ رائي ٿي رهي آهي. چنانچہ، جرمن نيوگنيءَ جي "ڪائي" قبيلي وارن ۾ جڏهن ڪو ماڻهو پنهنجن ڪيلي جي وڻن کي جلد ڦردار بنائڻ جو خواهان هوندو آهي، تڏهن اهو ڪين ڪيوڙي جي اهڙي ڪنهن وڻ مان وڍيل لٽ سان مار ڪڍندو آهي، جنهن ان کان اڳ ئي ڦر جهليو هوندو آهي. هن حالت ۾ ظاهر آهي تہ ماڻهن جي اعتقاد موجب، ڦر جهلڻ جي طاقت ڦردار وڻ مان وڍيل لٽ اندر سمايل رهي ٿي، جا ڪيوڙي جي ننڍن ٻوٽن سان توصل ذريعي، منجهن منتقل ٿي وڃي ٿي. ساڳيءَ طرح، نيوڪئليڊونيا ۾ ماڻهو پنهنجي "ٽارو" نالي ٻوٽي کي هڪ ٽاريءَ سان هلڪا ڏڪ هڻندو، هيئن چوندو آهي، تہ "آءٌ هن 'ٽاروءَ' کي ماريان ٿو تہ جئين اهڙ

۽ ڇو بابل ۾ ڏوهاريءَ کي، جو ديوتا جو ڪردار ادا ڪندو هو، صليب تي چاڙهي مارڻ کان اڳ، مارڪٽ ڪئي ويندي هئي. انهيءَ مارڪٽ جو مقصد، انهيءَ بدنصيب جي درد ۾ اضافي ڪرڻ جو نہ، پر ان جي برعڪس اهڙن بدنيت ۽ نقصان ڪار اثرن کي ڀڄائي ڪڍڻ جو هو، جي شايد اُن کي انهيءَ اعليٰ ترين گهڙيءَ ۾ ڇهڻيل هونديون.

هن وقت تائين سون هيءَ ڳالهہ تسليم پئي ڪئي آهي تہ ٽارگيليا جي تقريب وقت جن ماڻهن کي قربان ڪيو ويندو هو، سي نباتات جي روحن جي عام طور نمائندگي ڪندا هئا، پر ان باري ۾ مسٽر ڊبليو- آر- پئٽن خوب چيو آهي تہ اهي ويچارا بدنصيب خاص طور انجيرن جي وڻن جي روحن جو ڪردار ادا ڪندا هئا. هو ٻڌائي ٿو تہ انجيرن کي غير فطري نموني پڇائڻ، جيئن ان کي سڏيو ويندو آهي، يعني انجير جي پوکيل وڻن جي ٽارين ۾ جهنگلي انجيرن جي هارن لٽڪائڻ سان ڪين نقلي طرح پڇائڻ جو سلسلو يونان ۽ ايشيا مائينر ۾ جون مهيني ۾ شروع ڪيو ويندو آهي، جو ٽارگيليا جي تقريب گذرڻ کان هڪ مهينو بعد ۾ ايندو آهي، ۽ ان باري ۾ سندس هيءَ راءِ آهي تہ قرباني جي ٻن ماڻهن، جن مان هڪ مردن ۽ ٻيو زالن جي نمائندگي ڪندو هو، جي ڳچين ۾ ڪارا ۽ اڇا انجير ٻڌڻ، نقلي طور انجيرن کي پڇائڻ واري سلسلي جو شايد سڌو سنئون نقل هجي، جنهن جو مقصد نقال جادوءَ جي اصول جي بنياد تي، انجير جي وڻن کي پڇڻ ۾ مدد ڪرڻ جو هوندو. جئين تہ انجيرن جي وڻن کي نقلي نموني ۾ پڇائڻ، درحقيقت انجير جي نر وڻ جي ماده وڻ سان شادي آهي، ان ڪري مسٽر پئٽن هيءَ بہ قياس آرائي ڪري ٿو تہ

ڪمزوريءَ کان پاڪ ۽ ٻي داغ رکي، سنجهس دائمي قوت قائم رکڻ لاءِ ۽ ڪيس قتل ڪرڻ کان اڳ، سندس پيداواري قوتن ۾ جوش پيدا ڪرڻ ڪو غير فطري فعل نه هو، ان لاءِ ته جيئن اها طاقت پوري جوبن ۾ سندس جانشين، نئين ديوتا يا پراڻي ديوتا جي نئين نمائندي ڏانهن منتقل ٿي وڃي، جنهن لاءِ ائين سمجهيو ويندو هو ته هو بنان ڪنهن شڪ جي قتل ٿيل ديوتا جي نمائندي جي جاءِ هڪدم اچي والاريندو هو. ساڳئي قسم جي دليل بازي ڪين صدقي جي ٻڪري سان خشڪ ساليءَ يا قحط جهڙن خاص موقعن تي ساڳي ئي هلت ڪرڻ لاءِ آماده ڪندي هوندي. جيڪڏهن فصل ڪاشتڪار جي اميدن مطابق نه ٿيندا هئا، ته انهيءَ نتيجي کي ديوتا جي پيدواري طاقتن جي ناڪاميابيءَ ڏانهن منسوب ڪيو ويندو هو، جنهن جو فرض زمين جي ڦلن ڦولن کي پيدا ڪرڻ جو هو. هن خيال جي پيدا ٿيڻ جو اڌيشو هو ته اهو جادوءَ جي ڪنهن ٽوٽي جي اثر هيٺ مجبور هو يا ته هو پوڙهو ۽ ڪمزور ٿي رهيو هو. چنانچه، ڪيس مٿي ذڪر ڪيل سيني ساڻن سوڻن سان، سندس نمائندي جي شخصيت ذريعي قتل ڪيو ويندو هو، ته جيئن هو وري نئين سر جنم وٺي، پنهنجيءَ جوانيءَ جو جوهر فطرت جي بيئل طاقتن ۾ ڀري. انهيءَ ئي اصول تي اسين سمجهي سگهون ٿا ته چو سئيوريس ويٽيوريس کي لٽين سان ڪٽيو ويندو هو، چو، چائرونين رسم ۾ هڪ غلام کي "ائگنس ڪئسٽس" [اهڙو وڻ، جنهن ڏانهن جادوي خصلتون منسوب ڪيون ويندیون هيون] جي لٽين سان ساريو ويندو هو، چو "موت" جي مجسمي کي يورپ جي ڪن علائقن ۾ لٽين ۽ پٿرن سان ڪٽيو ويندو آهي،

مار ڪيڻ لاءِ ڪهڙي به لٽ ڪافي ثابت ٿئي ها. انهيءَ رسم جي هن حصي جي اصلي معنيٰ ڊبليو- مئنهاردٽ هيئن سمجهائي آهي. هو ٻڌائي ٿو ته قديم زماني جا ماڻهو گل بنفشي جهڙي هڪ ٻوٽي جي ڪانڙين ڏانهن برن اثرن کي دفع ڪرڻ جي جادوي طاقت منسوب ڪندا هئا، جنهن ڪري اهي انهن کي گهرن جي دروازن وٽ لٽڪائي ڇڏيندا هئا ۽ پاڪائيءَ جي سائن سوڻن ۾ به ڪيس استعمال ڪندا هئا. چنانچه، آرڪيڊيا وارن وٽ "پئن" جي مجسمي کي اهڙين ڪانڙين سان هڪ تقريب وقت يا جڏهن به شڪاري خالي هٿين واپس موٽندا هئا، مارڻ جي رسم جي معنيٰ ديوتا کي سزا ڏيڻ نه، پر ڪيس انهن نقصانڪار اثرن کان پاڪ ۽ صاف ڪرڻ هئي، جي ان کي پنهنجن ديوتائي فرضن جي ادائگيءَ کان روڪيندا هئا، جن موجب ڪيس شڪاريءَ کي شڪار مهيا ڪري ڏيڻو هو. ساڳيءَ طرح، انساني روپ واري صدقي جي ٻڪري جي مردانه عضون کي گل نبفشي جهڙين ڪانڙين وغيره سان ڏکن هڻڻ جو مقصد سندس پيدا واري قوتن کي ڪنهن به رڪاوٽ يا جادوءَ جي اثر کان آزاد ڪرڻ جو هوندو، جنهن هيٺ ڪيس ڪنهن شيطاني يا ٻيءَ بد نيت هستيءَ رڪيو هوندو، ۽ جيئن ته ٽارگيليا جي تقريب، جنهن تي صدقي جي ٻڪري کي هر سال قربان ڪيو ويندو هو، لاباري جي اوائلي وقت ۾ مئي مهيني جي دوران ۾ ملهائي ويندي هئي، ان ڪري اسان کي ڪيس نباتات جي تخليقي ۽ آباديءَ جي ديوتا جو نمائندو سمجهڻ گهرجي. ديوتا جي نمائندي کي هر سال انهيءَ مقصد سان قتل ڪيو ويندو هو، جنهن ڏانهن موڻ اشارو ڪيو آهي، يعني ديوتا جي زندگيءَ کي ٻيهاپي جي

ويندو هو تہ اها رسم ماڻهن کي انهن براين کان نجات ڏياري ڇڏيندي، جن جي اهي گهيري ۾ آيل هئا يا هڪ ٻئي ۽ ٿوري ۽ مختلف معنيٰ مطابق، انهيءَ رسم ذريعي اهي سمنڊ جي ديوتا کي قرض ڏيئي، پاڻ کي آجو ڪري ڇڏيندا هئا. ڇهين صدي قبل مسيح واري زماني ۾ ايشيا مائينر جا يوناني جنهن نموني ۾ اها رسم ادا ڪندا هئا، تنهن موجب صدقي جي ٻڪري جي رسم هن طرح هوندي هئي: جڏهن ڪو شهر پليگ، ڏڪار يا ٻيءَ ڪنهن عام شامت جي چنبي ۾ اچي ويندو هو، تڏهن ڪنهن بچڙي يا بدصورت ماڻهوءَ کي انهن سڀني براين کي پنهنجي مٿان هموار ڪرڻ لاءِ چونڊيو ويندو هو، جن ۾ سڄي قوم مبتلا هوندي هئي. ڪيس هڪ موزون جاءِ تي آندو ويندو هو، جتي سڪل انجير، جَوَن جو هڪ نان ۽ پنير سندس هٿ تي رکيا ويندا هئا. انهن کي هو ڪائي ڇڏيندو هو. پوءِ سندس مخصوص مردانہ عضون کي گل بنفشي جهڙي ٻوٽي جي ڪانڙين، جهنگلي انجير جي وڻ ۽ ٻين جهنگلي وڻن جي ٽارين سان ست دفعا ڏڪ هنيا ويندا هئا ۽ انهيءَ دوران ۾ شرنانيون هڪ خاص سر وڄائينديون هيون. ان کان پوءِ ڪيس ٻاهر جي آڙاهہ ۾ ساڙيو ويندو هو، جنهن ۾ ٻيلي جي وڻن جون ڪاٺيون استعمال ڪيون ويندیون هيون. سندس رک سمنڊ ۾ اڇلائي ويندي هئي. معلوم ٿئي ٿو تہ ايشيائي يوناني بہ ٽارگيليا جي لاباري واريءَ تقريب وقت ساڳئي قسم جي هڪ رسم ملهائيندا هئا.

مٿي بيان ڪيل رسم ۾ قربان ٿيندڙ ماڻهوءَ کي جهنگلي انجير وغيره جي ڪاٺين سان مار ڪڍڻ جو مقصد سندس تڪليفن ۾ اضافي آڻڻ جو هرگز ڪو نہ هوندو، نہ تہ ٻيءَ صورت ۾ ڪيس

۾ ٽارگيليا جي تقريب ئي ٻن ماڻهن کي، جن سان هڪ مردن ۽ هڪ زالن لاءِ هوندو هو، اٽينس کان ٻاهر نيون ويندو هو، جتي ڪين سنگسار ڪري ماريو ويندو هو. ٽريس جي رياست ۾، اٽبڊيرا جي شهر کي هر سال ظاهر طور پاڪ ڪيو ويندو هو ۽ شهرين سان هڪ چٽي کي، جو انهيءَ مقصد لاءِ مخصوص هوندو هو، صدقي جي ٻڪري، يا شهر جي ٻاقي ٻين سڀني ماڻهن جي عيوض صدقي طور، سنگسار ڪري ماريو ويندو هو، سندس موت کان ڇهه ڏينهن، اڳ ڪيس برادريءَ کان خارج ڪيو ويندو هو، ”نه جيئن فقط اهوئي سڀني ماڻهن جي گناهن جو بوجو پنهنجي مٿان کڻي“.

”لورس ليپ“ نالي هڪ اڇيءَ نندڙيءَ ٽڪريءَ تان، جا ليوڪيڊا ٻيٽ جي ڏاکڻينءَ پڇڙيءَ وٽ واقع هئي، مقامي ٻاشندا هر سال هڪ ڏوهيءَ کي صدقي جي ٻڪري طور سمنڊ ۾ اڇلائيندا هئا. پر سندس نزول کي هلڪي ڪرڻ لاءِ، اهي ڪيس جيئرا پڪي ۽ ڪنپ ٻڌندا هئا ۽ هيٺ پاڻيءَ ۾ نندڙين ٻيڙين جو هڪ آرماڙ ان جي انتظار ۾ ترسيو بيٺو هوندو هو، ته جيئن اهو منجهن اچي ڪري ۽ اهي ڪيس سرحد پار پهچائين. ممڪن آهي ته انسانيت پريون اهي حفاظتي تدبيرون، اڄ ڪلهه به ڪجهه اوائلي زماني جي ڪنهن اهڙي رسم کي نرم ڪرڻ لاءِ اختيار ڪيون ويندیون هجن، جنهن مطابق صدقي جي ٻڪري کي سمنڊ ۾ ٻڏي مرڻ لاءِ ڏکو ڏيئي اڇلايو ويندو هو. ليوڪيڊيا واري اها رسم اڀولو ديوتا جي صدقي وقت ادا ڪئي ويندي هئي، جنهن جو هڪ مندر يا آستانو انهيءَ جاءِ تي واقع هوندو هو. ٻين هنڌن تي سال ٻسال هڪ جوان مرد کي هن دعا سان سمنڊ ۾ اڇلائڻ جي رسم هئي ته، ”شل تون اسان جي گناهن صاف ڪرڻ وارو ٿئين“. ائين سمجهيو

جڏهن ٻه مارسيلز ۾، جا سڀني يوناني بيٺڪن کان زياده آباد ۽ شاندار هئي، پليگ جي وبا تباهي مچائيندي هئي، تڏهن غريب طبقي جو هڪ ماڻهو پاڻ کي صدقي جي ٻڪري جي ڪردار ادا ڪرڻ لاءِ پيش ڪندو هو. سڄي سال تائين ڪيس سرڪاري خرچ تي رکيو ويندو هو ۽ ڪيس بهترين ۽ خالص ڪاڏو ڪارايو ويندو هو. سال جي عرصي ختم ٿيڻ وقت، ڪيس مقدس پوشاڪ پهرائي ويندي هئي، پاڪ ٿارين سان سينگاريو ويندو هو ۽ سڄي شهر مان گهمايو ويندو هو. انهيءَ وچ ۾ دعائون گهريون ويندڙيون هيون ته شل قوم جون سڀ برايون سندس مٿي تي اچي نازل ٿين. پوءِ ڪيس شهر کان ٻاهر ڪڍيو ويندو هو يا وري شهر پناهه جي ٻاهران ماڻهو ڪيس پٿر هڻي، هڻي، ماري ڇڏيندا هئا. اٿينس رياست جا باشندا متعدد نيچ ۽ بيڪار ماڻهن کي عوامي خرچ تي پاليندا هئا؛ ۽ جڏهن پليگ، خشڪ ساليءَ يا ڏڪار جهڙي ڪا شامت شهر مٿان اچي نازل ٿيندي هئي، تڏهن اهي انهن ڏڪاريل ماڻهن مان ٻن چٽن کي صدقي جي ٻڪري طور قربان ڪندا هئا. صدقي جي انهن ماڻهن مان هڪ مردن لاءِ ته ٻيو عورتن لاءِ قربان ڪيو ويندو هو. اول الذڪر کي ڳچيءَ ۾ ڪارن، ۽ موخرالذڪر کي اڇن انجيرن جو هار وڌو ويندو هو. ڪڏهن ڪڏهن، معلوم ٿئي ٿو ته عورتن جي طرفان جنهن کي قربان ڪيو ويندو هو، سا عورت هوندي هئي. ڪين شهر ۾ ڦيرايو ويندو هو ۽ پوءِ قربان ڪيو ويندو هو جنهن جو طريقو، معلوم ٿئي ٿو، ڪين شهر پناهه کان ٻاهر سنگسار ڪري مارڻ جو هو. پر اهڙا صدقا فقط عام مصيبت جي غير معمولي موقعن لاءِ ئي محدود ڪونه هوندا هئا؛ معلوم ٿئي ٿو ته هر سال، مئي مهيني

هو. سندس نيڪاليءَ ۾ اهو راز مضمر آهي: ڇو ته ان لاءِ ڪوبه ٻيو سبب موجود ڪونهي ته نباتات جي اهڙي ديوتا کي شهر بدر ڪيو وڃي. پر جيڪڏهن هو صدقي جو ٻڪرو آهي، ته پوءِ ڳالهه ئي ٻي آهي: پوءِ ته ڪيس شهر جي حدن کان هڪالي ٻاهر ڪڍڻ ضروري ٿيو پوي، ته پنهنجو دردناڪ بوجو ٻين ملڪن ڏانهن ڪٽي هليو وڃي. حقيقت ته اها پيئي معلوم ٿئي ته مئموريس ويٽيوريس کي روم جي دشمنن، اوسڪن قوم وارن، جي ملڪ ڏانهن هڪالي ڪڍيو ويندو هو.

٢- قديم يونان ۾ ماڻهوءَ جي صورت ۾ صدقي جو ٻڪرو:

قديم يوناني ٻڌ انساني صورت ۾ صدقي جي ٻڪري جي استعمال کان واقف هئا. پلوٽارچ جي جنم واري شهر، چيرونيءَ ۾، شهر جو وڏو مئجسٽريٽ ٽائون هال ۾ ساڳي ئي قسم جي هڪ رسم ادا ڪندو هو ۽ شهر واسين مان هرهڪ اها رسم پنهنجي پنهنجي گهر اندر ادا ڪندو هو. انهيءَ رسم کي "بڪ جي نيڪالي" سڏيو ويندو هو. هڪ غلام کي "ائگنس ڪئسٽس" جي لٺين سان ماريو ويندو هو ۽ ڪيس هنن لفظن سان گهر کان تڙي ٻاهر ڪڍيو ويندو هو ته "ٻاهر نڪر بڪ ۽ اندر اچ دولت ۽ صحت" جڏهن پلوٽارچ پنهنجي جنم واري شهر ۾ وڏي مئجسٽريٽ جي عهدي تي فائز هو، تڏهن هن پاڻ ٽائون هال ۾ اها رسم ادا ڪئي هئي ۽ هن اهو سڄو بحث مباحثو تحرير ڪيو آهي، جو بعد ۾ انهيءَ رسم جي وجود سبب منعقد ڪيو ويو هو.

پر، تهذيب يافته يونان ۾ صدقي جي ٻڪري جي رسم انهيءَ معصومانه ساٿ کان، جنهن جي مٿان خوش طبع ۽ نيڪدل پلوٽارچ صدارت ڪئي هئي، زياده وحشيانه صورتون اختيار ڪيون

لاءِ قربانين ڏيڻ جو هوندو هو، پنهنجون درخواستون ذڪي گهٽ خصوصي طور مخاطب ڪندو هو، ۽ اهو "مريخ" ئي هو، جنهن کي آڪٽوبر جي مهيني ۾، جيئن اسان ڏٺو، پرپور لاباري حاصل ڪرڻ لاءِ گهوڙي جي قرباني ڏني ويندي هئي. ان ڪان سواءِ اهو "مريخ" ئي هوندو هو، جنهن کي "پيلن جي مريخ" (مارس سلوانس) جي خطاب سان ڪڙمي پنهنجي چوپائي مال جي چڱيلائيءَ لاءِ قرباني ڏيندا هئا. اسان اڳي ئي ڏسي آيا آهيون ته چوپائي مال کي عام طور وڻن جي ديوتائن جي خاص سرپرستيءَ هيٺ سمجهيو ويندو هو. هڪ دفعو وري پيهر، موسم بهار جي مارچ مهيني کي "مريخ" جي نالي ۾ مقدس ڪرڻ جي حقيقت مان هيءَ ڳالهه ثابت ٿي ته اهو ڦٽندڙ نباتات جو ديوتا هو. چنانچه، نئين سال جي شروعات ۾، بهار جي موسم ۾ "پوڙهي مريخ" کي هڪالي ڪيڻ جي روسي رسم "سلئو" نسل وارن جي "موت کي ٻاهر ڪڍي وڃڻ واريءَ رسم جهڙي آهي، بشرطيڪ پوئينءَ ذڪر ڪيل رسم متعلق اسان جيڪو نظريو اختيار ڪيو آهي، سو صحيح نه آهي. روسي ۽ سلئووني رسمن جي درميان واريءَ انهيءَ مشابهت کي عالمن اڳي ئي زير غور آندو آهي جن، معلوم ٿئي ٿو ته بهرحال، مئميوريس ويٽيوريس ۽ سئلووني رسمن جي متشابه هستين کي نباتات جي پوڙهي ديوتا جي بجاءِ، پراڻي سال جي نمائندي جي حيثيت ڏني آهي. اهو ممڪن آهي ته پوين دورن ۾ انهيءَ قسم جي رسمن کي خود انهن ئي ماڻهن اها معنيٰ ڏني هجي جيڪي کين ادا ڪندا هئا. بهر صورت، روسي خواه سئلووني رسمن ۾ ديوتا جي نمائنده کي، نه فقط نباتات جو ديوتا، پر صدقي جو ٻڪرو پڻ، تصور ڪيو ويندو

باب اڏونجاهون

قديم زماني ۾ صدقي جا پڪرا ماڻهن جي صورت ۾

١- قديم روم ۾ ماڻهوءَ جي صورت ۾ صدقي جا پڪرا:

اسين هينئر قديم زماني جي ڏند ڪتائن واري دور ۾ انساني صورت ۾ صدقي جي پڪرن جي استعمال تي غور ڪرڻ لاءِ تيار آهيون. هر سال مارچ مهيني جي چوڏهينءَ تاريخ تي، ڪلن ۾ ملبوس هڪ ماڻهوءَ کي روم جي گهٽين مان جلوس جي صورت ۾ گهمايو ويندو هو، ڪيس اچين لٽين سان ماريو ويندو هو ۽ پوءِ ان کي شهر مان نيڪالي ڏني ويندي هئي. ڪيس مئموريس ويٽيوريس، يعني "پوڙهو مريخ" سڏيو ويندو هو ۽ جيئن ته اها رسم رومي سال جي پهرين چنڊ جي چوڏهينءَ کان هڪ ڏينهن اڳ (جو پهرين مارچ تي شروع ٿيندو هو) ادا ڪئي ويندي هئي، ان ڪري ڪان ۾ ملبوس ماڻهو گذريل سال جي "مريخ" جي نمائندگي ڪندو هوندو، جنهن کي نئين سال جي آغاز وقت هڪالي ڪڍيو ويندو هو. هاڻي "مريخ" اصل ۾ جنگ جو نه، پر نباتات جو ديوتا هو. ڇو ته اهو "مريخ" ديوتا هو، جنهن کان رومي ڪاشتڪار پنهنجي فصل جي جهجائيءَ ۽ انگور جي ولين، ميوي جي وڻن ۽ ٻوٽن جي پلائيءَ لاءِ دعا گهرندو هو، اهو "مريخ" ئي هوندو هو، جنهن جي حضور ۾ آروال پائرن جي پادرين وارو ڪاليج، جنهن جو خاص ڪم فصلن جي واڌاري

سبب وجود ۾ اچن ٿا، جن جو بار مٿس وڌو وڃي ٿو، تہ پوءِ اها حالت بار ڪٽندڙ ۽ خود بار جي درميان تميز پيدا ڪرڻ يا ڪم از ڪم انهيءَ امتياز کي محسوس ڪرڻ ۾ تڪليف سبب، پيدا ٿئي ٿي. جڏهن بار منحوس قسم جو هوندو آهي، تڏهن ان جي حامل کان بہ ايترو ئي ڊپ ۽ اوتري ئي نفرت ڪئي ويندي آهي، جيڪا تہ خود اهو انهن خطرناڪ خصلتن سان ڀريل آهي، جن جو اهو، جيئن هميشہ ٿيندو آهي، محض هڪ ذريعو هوندو آهي. ساڳيءَ طرح اسان ڏٺو آهي تہ ايست انڊيز ٻيٽن جا باشندا گناهن ۽ بيمارين سان ڀريل ٻيڙين کان نفرت ڪندا آهن. وري، انهيءَ نظريي کي، تہ انهن عوامي رسمن ۾ "موت" صدقي جو ٻڪرو ۽ نباتات جي مقدس روح جو نمائندو آهي، هن واقعي مان تقويت ملي ٿي تہ ان جو اخراج هميشہ موسم بهار ۾، ۽ خاص طور "سلئو" نسل وارن طرفان، ملهايو ويندو آهي. جيو تہ "سلئو" نسل وارين قومن جو سال بهار ۾ شروع ٿيندو هو. اهڙيءَ طرح، پنهنجين مختلف خصوصيات مان هڪ ۾، "موت کي ٻاهر ڪڍي وڃڻ" جي رسم، نئين سال جي اچڻ کان اڳ، پراڻي سال جي گڏ ٿيل گناهن کي ٻاهر ڪڍڻ جي دور دور تائين ڦهليل رسم جو هڪ مثال ٿيندي.

پنهنجن ڏکن ۽ گناهن جي بوجي کي ٽانئس رکڻ جي موقعي سان فائدو وٺن، تہ جيئن اُهو انهن کي پاڻ سان گڏ قبر جي پرين ۽ کنڊي ۽ تي ناسعلوم دنيا ڏانهن کڻي وڃي.

ديوتا کي صدقي جي ٻکري طور استعمال ڪرڻ سان اهو سونجهارو صاف ٿيو پوي جيڪو، اسان ڏٺوسون، "موت کي ٻاهر ڪڍي وڃڻ" جي يورپي لوڪ - رسم جي چوڌاري نظر اچي ٿو. هن يقين ڪرڻ لاءِ ڪي اهڙا دليل پيش ڪيا ويا آهن تہ انهيءَ رسم ۾ نام نهاد "موت" دراصل نباتات جو روح هو، جنهن کي سال بسال موسم بهار ۾ هن لاءِ قتل ڪيو ويندو هو، تہ جيئن اهو جوانيءَ جي ڀرپور طاقت سان وري جيئرو ٿي موٽي اچي. پر جيئن سون اڳ ئي اشارو ڪيو، هن رسم ۾ ڪي اهڙا خاص نڪتا آهن، جي محض انهيءَ قياس جي بنياد تي قابل فهم نہ ٿا ٿي سگهن. اهڙا نڪتا، هڪ اها خوشي آهي، جنهن سان "موت" جي مجسمي کي دفن ڪرڻ يا ساڙڻ لاءِ ڳوٺ کان ٻاهر نيون ويندو آهي ۽ ٻيو اهو ڊپ ۽ اها نفرت آهي، جنهن جو "موت" جي مجسمي جا حامل مظاهرو ڪندا آهن. پر اهي ٻئي خصوصيتون هڪدم قابل فهم ٿيو پون، جيڪڏهن اسين هيءَ فرض ڪريون تہ "موت" محض نباتات جو مرندڙ ديوتا ئي ڪونہ هو، پر اُن سان گڏ اهو عام صدقي جو ٻکرو پڻ هو، جنهن جي ذمي اهي سڀ ڏک ۽ تڪليفون ڪيون وڃيون هيون، جن سڄيءَ قوم کي گذريل سال جي دوران ۾ رنج پهچايو هو. اهڙي موقعي تي خوشيءَ جو اظهار ڪرڻ هڪ فطرتي ۽ موزون عمل آهي، ۽ جيڪڏهن مرندڙ ديوتا انهيءَ ڊپ ۽ نفرت جي شيءِ معلوم ٿئي ٿو، جي درحقيقت انهيءَ جي سبب ڪري نہ ٿا پيدا ٿين، پر انهن گناهن ۽ بدبختين

جي سلسلي ڪي بلڪل ئي ترڪ نہ ٿي ڪري، تہ بہ ڪم از ڪم قربانين لاءِ فقط اهڙن بدبختن ڪي منتخب ڪري ٿي، جن ڪي بهر صورت ماريو ئي ويندو. چنانچہ، ديوتا جي قتل ڪي ڪڏهن هڪ ڏوهاريءَ جي قتل سان منجهائڻ جو امڪان هر وقت موجود رهي ٿو.

جيڪڏهن اسين هيءُ سوال ڪريون تہ سڄيءَ قوم جي گناهن ۽ ڏڪن ڪي پنهنجن ڪلهن تي چاڙهي ڪٽي وڃڻ جي ذميداري پاڻ تي هموار ڪرڻ لاءِ هڪ ديوتا ڪي ڇو منتخب ڪرڻ گهرجي، تہ ان جو هيءُ جواب پيش ڪري سگهجي ٿو تہ هڪ ديوتا ڪي صدقي جي ٻڪري جي حيثيت ۾ استعمال ڪرڻ جي رسم ۾، اسان کي ٻن رسمن جو اشتراڪ ملي ٿو، جي ڪنهن وقت بلڪل مختلف ۽ آزاد، ۽ علحده رسمون هيون. هڪ طرف، اسان ڏٺو آهي تہ انسان يا حيوان ديوتا جي مقدس زندگيءَ ڪي وڏيءَ عمر جي ڪاٽن لڳڻ سبب ڪمزوريءَ ۽ ناتوانائيءَ کان بچائڻ لاءِ، ڪين قتل ڪرڻ جو رواج هلندو آيو آهي؛ ٻئي طرف اسان ڏٺو آهي تہ براين ۽ گناهن ڪي سال ۾ هڪ دفعو عام نيڪاليءَ ڏيڻ جو رواج بہ جاري رهندو آيو آهي. هاڻي، جيڪڏهن انهن ٻنهي رسمن ڪي ملائي هڪ ڪرڻ لاءِ ساڻهن ڪي ڪو خيال اچي ويو، تہ ان جو نتيجو سرندڙ ديوتا ڪي صدقي جي ٻڪري جي حيثيت ۾ استعمال ڪرڻ جو نڪرندو. ڪيس اصل ۾ گناهن ڪٽي وڃڻ لاءِ نہ، پر مقدس ديوتائي زندگيءَ ڪي ٻڌاپي جي زوال کان بچائڻ لاءِ قتل ڪيو ويندو هو؛ پر جنهن صورت ۾ ڪيس هر حالت ۾ قتل ڪرڻو ئي هوندو هو، ان ڪري ممڪن آهي تہ ساڻهن اهو ئي خيال ڪيو هجي تہ اهي

انهن حدن کان ٻاهر ٿيي وڃن ٿا، جي عام طرح رسم ۽ اخلاق انهن لاءِ مقرر ڪيون آهن. جڏهن اها رسم لاباري وقت ادا ڪئي وڃي ٿي، تڏهن جذبات جي انهيءَ اُمنگ کي، جا ان ڪري پڙڪو ڪائي جوش ۾ اچي ٿي، جسماني خوشحاليءَ ۽ عافيت جي حالت سبب، جيڪا ٻي انداز اناج جي پيداوار جي نتيجي ۾ محسوس ڪئي وڃي ٿي، اها زياده زوردار انگيخت لڳي ٿي.

چوڻون، ديوتائي ماڻهو يا جانور کي صدقي جي ٻڪري طور استعمال ڪرڻ جي حقيقت خاص طور قابل توجه آهي؛ درحقيقت، هتي اسان جو براين جي نيڪاليءَ سان فقط ان حد تائين سڌو سنئون واسطو آهي، جيستائين انهن براين کي ديوتا ڏانهن منتقل ٿيندو يقين ڪيو وڃي ٿو، جنهن کي بعد ۾ قتل ڪيو وڃي ٿو. ممڪن آهي ته هيءُ شڪ اٿاريو وڃي ته ديوتائي ماڻهوءَ يا جانور کي صدقي جي عام ٻڪري جي حيثيت ۾ استعمال ڪرڻ جي رسم هتي بيان ڪيل مثالن کان تمام دور دور تائين ڦهليل نظر اچي ٿي. ڇو ته، جيئن اڳ ۾ ئي اشارو ڪيو ويو آهي، ديوتا کي قتل ڪرڻ جي رسم ماڻهوءَ جي تاريخ جي اهڙي ته قديم دور کان وٺي هلندي آئي آهي، جو پوين زمانن ۾، جيتوڻيڪ اها رسم آئين ئي ادا ٿيندي آئي آهي، ان جي باوجود سندس معنيٰ ۽ مفهوم ۾ غلط فهميءَ پيدا ٿيڻ جو انديشو رهيو آهي. انهيءَ جانور يا ماڻهوءَ جي ديوتائي نوعيت فراموش ڪئي وڃي ٿي ۽ ان کي جيئن پوءِ تيئن، صدقي جو محض هڪ رواجي جانور يا ماڻهو سمجهو وڃي ٿو. انهيءَ ڳالهه جو امڪان خاص طرح انهيءَ حالت ۾ رهي ٿو، جڏهن ديوتائي ماڻهوءَ کي قربان ڪيو وڃي ٿو. ڇو ته جڏهن ڪابه قوم تهذيب يافته ٿئي ٿي تڏهن، جيڪڏهن اها انساني قربانين

عام ۽ فصلي اخراج کان گهٽو ڪري اڳي يا پوءِ عام آزاديءَ جو وقت ايندو آهي، جنهن جي دوران ۾ معاشري طرفان عائد ڪيل رواجي رڪاوٽون هٽايون ويونديون آهن ۽ انتهائي سنگين ڏوهن کان سواءِ، ٻين سڀني ڏوهن کي نظر انداز ڪري ڇڏيو ويندو آهي. گنيءَ ۽ ٽونڪئين ۾، آزاديءَ جو اهو وقت شيطانن کي عام نيڪاليءَ ڏيڻ کان اڳي ايندو آهي ۽ صدقي جي ٻڪري جي نيڪاليءَ کان اڳ، لاهسا جي رواجي حڪومت جي معطلي عام آزاديءَ جي ساڳئي وقت جو شايد هڪ يادگار آهي. هندستان جي "هوز" قوم وارن ۾ آزاديءَ جو وقت شيطان جي نيڪاليءَ کان پوءِ ايندو آهي. اروڪيوز قبيلي وارن ۾ اهو معلوم ڪرڻ مشڪل آهي ته اها آزادي شيطانن جي نيڪاليءَ کان اڳ ملندي هئي يا پوءِ. بهرصورت، اهڙن موقعن تي هلت چلت جي رواجي قانونن جي سختيءَ ۾ جيڪا غير معمولي ڍِل ڪئي وڃندي هئي، تنهنجي سمجهاڻي بنان ڪنهن شڪ و شبهي جي، براين جي عام صفائيءَ ذريعي ئي ڏئي سگهجي ٿي، جا ان کان اڳ يا پوءِ ڪئي ويندي آهي. هڪ طرف، جڏهن براين کان عام نجات ۽ سڀني گناهن کان معافيءَ ملڻ جي فوري اميد ملي ٿي، تڏهن ماڻهن کي پنهنجين نفساني خواهشن کي پوريءَ طرح راضي ڪرڻ لاءِ همت پيدا ٿئي ٿي، ڇو ته ڪين هن ڳالهه ۾ اعتقاد رهي ٿو ته آيندڙ رسم سڀني گناهن کي، جن ۾ اهي اڀتريءَ تيزيءَ سان اضافو آڻي رهيا آهن، ميساري ڇڏيندي. ٻئي طرف، جڏهن اها رسم مس ئي ادا ٿئي ٿي، تڏهن ماڻهن جون دليون شيطانن ۽ پوتن سان ڀريل فضا جي آزاريندڙ احساس کان آزاد ٿين ٿيون، جنهن کي اهي عام طرح برداشت ڪنديون رهن ٿيون، خوشيءَ جي انهيءَ اوچتي ٿيري ۾، ماڻهو

خط استوائي علائقن ۾، شيطانن ڪي مينهوگيءَ جي موسم جي شروعات ۾ ٻاهر هڪالي ڪڍيو ويندو آهي يا ڪڍيو ويندو هو، اهوئي سبب آهي، جو بيفن لئنڊ جي ويران ۽ سنسان ڪنارن تي اهڙن ڀوتن ڪي سخت قطبي سياري جي قريب اچڻ وقت ملڪ بدر ڪيو ويندو آهي. جڏهن ڪنهن قوم زراعت جو پيشو اختيار ڪيو هوندو آهي، تڏهن ڀوتن جي عام اخراج واري وقت ڪي قدرتي طور زرعي سال جي ڪنهن خاص وڏي موقعي، جهڙوڪ ٻيجي ڪرڻ يا لاباري لٽڻ سان ٺهڪايو ويندو آهي، پر، جئين ته خود اهڙا وڏا موقعا، بلڪل فطرتي طور موسمي تبديلين سان ٺهڪن ٿا، تنهن ڪري ان مان هيءُ نتيجو نه ٿو نڪري ته شڪاري زندگيءَ يا خانه بدوشيءَ واريءَ حالت کان زرعي زندگيءَ ڏانهن تبديليءَ ۾، انهيءَ وڏيءَ ساليانيءَ تقريب ملهائڻ جي وقت جي ڦير گهير ماخوذ آهي. هندستان ۽ هندوڪش جا ڪي زراعت پيشه قبائل، جئين اسين ڏسي آيا آهيون، ڀوتن جي عام نيڪاليءَ جو ڪم لاباري وقت ڪندا آهن، ته ڪي ٻيا وري ٻيجي ڪرڻ وقت. پر اهو ڪم سال جي ڪهڙيءَ به موسم ۾ ڪيو وڃي ٿو، ڀوتن جو عام اخراج گهڻو ڪري نئين سال جي آغاز وقت ڪيو وڃي ٿو، ڇو ته، نئين سال اندر قدم رکڻ کان پيشتر، ماڻهو پاڻ ڪي انهن تڪليفن کان نجات ڏيارڻ لاءِ منتظر رهن ٿا، جن انهن ڪي گذريل سال جي دوران ۾ سک جو ساهه کڻڻ نه ڏنو هو، اهوئي سبب آهي، جو گهڻين قومن ۾ نئين سال جي آغاز جو افتتاح بد روحن جي عام جلا وطنيءَ سان ڪيو ويندو آهي.

ٽئين طرف، هيءَ ڳالهه ڏسڻ گهرجي ته شيطانن جي انهيءَ

يا ڪين ڪنهن ماديءَ صورت اندر سمايل تصور ڪيو وڃي، سا هڪ اهڙي حالت آهي، جا انهيءَ رسم جي مول مقصد جي بلڪل ماتحت آهي، جنهن جو ڪم فقط انهن سڀني براين جو مڪمل صفايو ڪرڻو آهي، جي قوم کي وڪوڙي ويئون هونديون آهن. انهن نيڪالين جي ٻنهي قسمن کي هڪ ٻئي سان گڏيڻ لاءِ، جيڪڏهن ڪنهن هڪ ڪڙيءَ جي ضرورت لاحق هجي، تہ اها ڪمي براين کي هڪ ڇڪڙي يا ٻيڙيءَ ۾ وجهي ٻاهر ڪڍڻ جو رواج پڙ ڪري ٿو. ڇو تہ هتي، هڪ طرف برايون غيبي ۽ حواسن وسيلي محسوس ڪرڻ جي ناقابل آهن ۽ ٻئي طرف ڪين ڪٽي وڃڻ لاءِ ظاهر ظهور ۽ ماديءَ ذريعو استعمال ڪيو وڃي ٿو ۽ صدقي جو ڀڪرو محض هڪ وسيلي يا ذريعي کان وڌيڪ ٻيو ڪجهہ ٻہ ناهي.

ٻئي طرف، جڏهن فصلي طور براين جي عام صفايي ڪرڻ جو قدم کنيو وڃي ٿو، تڏهين انهيءَ رسم جي خوشين ملهائڻ جي درميان وارو عرصو عام طور هڪ سال ٿئي ٿو ۽ سال جو اهو وقت، جڏهن اها رسم ادا ڪئي وڃي ٿي، گهٽو ڪري موسم جي ڪنهن نمايان تبديليءَ سان ٺهڪندو آهي، جهڙوڪ قطبي ۽ پوريءَ پنيءَ آب و هوا وارن پٽن ۾ سياري جو آغاز يا انجام ۽ خط استوا واري پٽي ۾ مينهوڳيءَ جي شروعات يا پڄاڻي. اهڙين موسمي تبديلين سبب ماڻهن، خاص طرح اڏورن بکين، نيم اگهاڙن ۽ ناقص اجهن وارن وحشين ۾، موت جي تعداد ۾ اضافي جو جيڪو امڪان پيدا ٿئي ٿو، تنهن کي قديم النسل ماڻهو پوتن ۽ شيطانن جي ڪارستانيءَ سان تعبير ڪري ٿو جن کي، ان ڪري، هڪالي ڪڍڻ لازمي ٿئي ٿو. چنانچہ، نيو برٽن ۽ پيروءَ جي

ڪلهن تان بار لاهي، لڏيو ويندو هو. پر اهو سراغ، جيڪڏهن اسان صحيح طور ان جي پٺ وٺندا آيا آهيون، "جلنو" وٽ ختم نه ٿو ٿئي؛ اهو اسان کي سڌو لاهسا جي پوپ، "عظيم لاما" ڏانهن پٺتي وٺي وڃي ٿو، جنهن جو "جلنو" محض هڪ عارضي نندو پادري آهي. مختلف ملڪن ۾، مختلف رسمن جي هڪ ٻئي سان مشابهت هن نتيجي ڏانهن اشارو ڪري ٿي، ته جيڪڏهن هيءَ انسان - ديوتا ٿوري عرصي لاءِ پنهنجيءَ روحاني طاقت کي هڪ نمائندي جي هٿن ۾ ڏيڻ لاءِ هيٺ جهڪي ٿو، ته ان جو مقصد هن کان سواءِ ٻيو ڪوبه ناهي يا البت ڪنهن زماني ۾ هو، ته اهو نمائندو سندس بجاءِ مري. چنانچه، زمانن جي ڌنڌ مان، جو تاريخ جي چراغ جي شعاع کان محروم آهي، ٻڌ ڌرم جي انهيءَ پوپ، - زمين تي ايشيا لاءِ خدا جي خليفي - جي افسوسناڪ صورت، انهيءَ ديوتا - ماڻهوءَ وانگر، جنهن جي مٿان سندس قوم جي ڏکن جو بار رکيل هو، انهيءَ "نيڪ ريڊار" وانگر، جنهن رڍن لاءِ پنهنجي جان قربان ڪئي، ڌنڌلڪي ۽ افسرده خاطر نظر اچي رهي آهي.

۴- **عام صدقي جي ڀڪرن متعلق :** ڳوٺ يا شهر يا ملڪ جي جمع ٿيل براين کي ظاهر ظهور نيڪالي ڏيڻ جي رسم جو جيڪو مٿيون جائزو ورتو ويو آهي، تنهن تي عام نوعيت جي چند تبصرن ڪرڻ جي ضرورت آهي.

سڀ کان اول، هن باري ۾ ته ڪنهن کي به اختلاف ڪونه هوندو ته جن کي مون وسيلي کان سواءِ ۽ وسيلي وارو براين جو اخراج سڌيو آهي، تن پنهي جو مقصد هڪ جهڙو ئي آهي؛ ٻين لفظن ۾ ڪٿي چئجي ته براين کي غيبي سمجهيو وڃي

قياس جي تصديق ڪن ٿيون. اسان کي ان ڪري ڪوبہ تعجب نہ ڪرڻ گهرجي تہ "جلنو" ٿورن هفتن لاءِ نائب- ديوتا جي عهدي ماڻڻ لاءِ ايتريءَ وڏيءَ قيمت ادا ڪرڻ کان پوءِ، جڏهن سندس وقت ختم ٿيندو هو، تڏهن هو شخصي طرح مرڻ کان پنهنجي عيوضيءَ ذريعي مرڻ کي ترجيح ڏيندو هو. چنانچہ، اهو دردناڪ پر ضروري فرض ڪنهن نہ ڪنهن اهڙي بدبخت تي عائد ڪيو ويندو هو، جو سماج کان تڙيل هوندو هو، يا ڪنهن اهڙي بد نصيب جي مٿي تي هنيون ويندو هو، جنهن سان هيءَ دنيا ڏاڍي ڏکي نموني پيش آئي هوندي، جو ٿورن ڏينهن کان پوءِ پنهنجي زندگي ڏيڻ آسانيءَ سان قبول ڪندو هو، بشرطيڪ ڪيس انهيءَ وچ ۾ موج ۽ مزي ڪرڻ جو موقعو ملندو هو. چوتہ اوهان ئي ڏسو تہ جڏهن اصلي نمائندي—"جلنو"—کي جيتري وقت جي فرصت ڏني ويندي هئي، تنهن جي پيمائش هفتن ۾ ڪئي ويندي هئي، اتي نمائندي جي نمائندي کي جيڪو وقت ڏنو ويندو هو، تنهن ۾ تخفيف آڻي ان کي ڏينهن تائين آندو ويو، جو هڪ اختياريءَ مطابق ڏهہ ڏينهن هو، تہ ٻيءَ موجب ست ڏينهن. اهڙيءَ ڪاريءَ ۽ گريل سڙيل رڍ لاءِ ايتري ننڍي رسي ڪافي سمجهي ويندي هئي، گهڙيال ۾ پيل ريتيءَ جا ايترا ٿورا داڻا، جي اهڙيءَ تيزيءَ سان ترڪندا ٿي ويا، اهڙي ماڻهوءَ لاءِ ڪافي هئا، جنهن پنهنجا ايترا قيمتي سال ضايع ڪري ڇڏيا هئا. چنانچہ، انهيءَ احمق جي صورت ۾، جو رنگا رنگي شڪل سان لاهسا جي بازار جي چونڪ ۾ هيٺ مٿي مظاهرو ڪندو ڦرندو رهي ٿو، جو بدبختيءَ کي ڪاري "ياڪ" جي پڇ سان ٻوهاريندو رهي ٿو، اسان کي صاف طرح عيوضيءَ جو هڪ عيوضي، پوچاريءَ جو هڪ پوچاري، هڪ اهڙو گماشتو نظر اچي ٿو، جنهن جي پٺيءَ تي زياده شاندار

شان و شوڪت ماڻڻ جو ٿورو عرصو خريه ڪندو آهي. هن ڳالهه جي تہ خاطري آهي تہ هو "عظيم لاما" جو عارضي متبادل آهي، ڪيس ماڻهن لاءِ صدقي جي ٻڪري ٿيڻ جو انديشو رهي ٿو يا ڪنهن وقت رهندو هو، تنهنجي ذري گهٽ خاطري صدقي جي اصلي ٻڪري — "سالن جي بادشاه" — سان جاءِ تبديل ڪرڻ جي سندس پيشڪش مان ٿئي ٿي، جيڪڏهن ڌاري جو فيصلو سندس خلاف وڃي ها. هيءَ حقيقت آهي تہ جن حالات هيٺ انهيءَ سوال جو هينئر فيصلو ڪيو وڃي ٿو، تن انهيءَ پيشڪش کي محض هڪ رسمي صورت ڏيئي ڇڏي آهي. پر اهڙيون رسمي صورتون بہ محض ڪي ڪنيون ناهن، جي هڪ رات اندر پنهنجو پاڻ نڪري بيٺيون آهن. جيڪڏهن هن وقت اهي بي جان رسمون آهن ۽ ڪنهن بہ مقصد ۽ معنيٰ کان خالي توتڙ آهن، تہ بہ اسان کي خاطري ڪرڻ گهرجي تہ ڪنهن وقت انهن ۾ زندگي هئي ۽ اهي ڪنهن معنيٰ جون حاصل هيون، جيڪڏهن اڄ ڪلهہ اهي اهڙيون انڌيون ڳليون آهن، جي ڪنهن بہ منزل ڏانهن نہ ٿيون وٺي وڃن، تہ بہ اسان کي خاطري ڪرڻ گهرجي تہ اڳئين زماني ۾ اهي اهڙا پيچرا هئا، جي ڪنهن نہ ڪنهن منزل ڏانهن، خواہ اها موت ئي هئي، ضرور وٺي ٿي ويا. هيءَ قياس معقول نظر اچي ٿو تہ قديم زماني ۾ ٿيبٽ واري صدقي جي ٻڪري جي منزل، ٻڙارجي چونڪ وٽ ٿوري وقت لاءِ عام آزادي ماڻڻ کان پوءِ، موت ئي هئي. ان سان مشابهت رکندڙ ٻيا مثال انهيءَ ڳالهہ کي قابل قياس بڻائين ٿا، سندس پٽيان جيڪي ڪارتوس ڇوڙيا وڃن ٿا، اهو بيان تہ اها رسم گهڻو ڪري مهلڪ ثابت ٿيندي آهي ۽ هيءَ اعتقاد، تہ هن جو موت هڪ نيڪ شگون آهي، اهي سڀ ڳالهيون انهيءَ

۽ خوفناڪ تصويرون ۽ وڏن ازدهائن ۽ جهنگلي درندن جون ڪلون لٽڪيل هونديون آهن، نظر بند ڪيو ويندو آهي. اتان ڪان پوءِ هو چيتانگ جبلن ۾ ويندو آهي، جتي ڪيس گهڻن مهينن يا هڪ سال تائين هڪ تنگ غار اندر جلاوطن ٿي گذارڻو پوندو آهي. جيڪڏهن مقرر وقت ڪان اڳ ئي هو مري ويندو آهي، تہ ماڻهو ان کي نيڪ شگون سمجهندا آهن، پر جيڪڏهن هو بچي ويندو آهي، تہ ڪيس وري لاهسا ڏانهن واپس وڃڻو پوندو آهي، جتي ان کي ايندڙ سال ٻيو دفعو صدقي جي ٻڪري جو ڪردار ادا ڪرڻو پوندو آهي.

اها عجيب و غريب رسم، جا اڃا تائين هر سال ٻڌ ڌرم جي دور دراز ۽ تنها ٻيٽل دارالحڪومت - ايشيا جي روم - ۾ ادا ڪئي ويندي آهي، نهايت دلچسپ آهي، ڇو تہ اها مذهبي طبقہ بنديءَ ۾، مقدس ۽ ديوتا صفت نجات ڏيارينڊڙن جي هڪ اهڙي سلسلي جي نمائش ڪري ٿي، جن کي خود نجات ڏياري وڃي ٿي ۽ جا ٻين لاءِ قربانين ڏيڻ جي هڪ اهڙي سلسلي جو مظاهرو ڪري ٿي، جن جي ڪوٽ اڃا بہ ڪن ٻين ماڻهن کي قربان ڪري پر ڪئي وڃي ٿي، ۽ جا اهڙن ديوتائن کي ابدي حيات بخشڻ جي سلسلي کي مڪمل ڪري ٿي، جن ديوتائي رعايتون تہ سڀ پاڻ وٽ رکيون آهن، پر انهيءَ درجي سان جيڪي درد ۽ مشقتون همراه هونديون آهن، تن جو انهن پاڻ تان بوجو لاهي ڇڏيو آهي. "جلنو" جي شخصيت ۾ اسان کي دماغ تي اجائي گهٽي زور ڏيڻ کان سواءِ ئي، انهن عارضي بادشاهن ۽ فاني ديوتائن جو جانشين ملي ٿو، جو پنهنجي زندگي جي قيمت تي اقتدار ۽

جي ٻڪري سان پنهنجي جاءِ تبديل ڪندو. جيڪڏهن ”سالن جو بادشاهه“ ڪٽندو آهي، تہ ان کي مستقبل ۾ تمام گهڻيءَ برائيءَ جي علامت سمجهيو ويندو آهي، پر جيڪڏهن ”جلنو“ ڪامياب ٿيندو آهي، تہ وڏا شادمانا ڪيا ويندا آهن، ڇو تہ ان مان ثابت ٿيندو آهي تہ سندس مخالف کي ديوتائن صدقي جي ٻڪري جي حيثيت ۾ منظور ڪرڻ تسليم ڪيو آهي، جو لاهسا جي سيني باشندن جا گناهہ پنهنجي مٿان هموار ڪري ڪٽي ويندو. بهرحال، تقدير هميشه ”جلنو“ جي حق ۾ وهي ويندي آهي، جو بغير ڪنهن ردوبدل جي، هميشه ڇڪا ئي ڇڪا اڇلائيندو آهي ۽ سندس مخالف هميشه ڪٽي ئي ڪٽي هٽندو آهي. تہ وري انهيءَ ۾ ڪا غير معمولي ڳالهہ آهي، جيئن ٻهرينءَ نظر سان معلوم ٿيندو، ڇو تہ ”جلنو“ جي ڌارن تي فقط ڇڪا ڇاپيل هوندا آهن ۽ سندس مخالف جي ڌارن تي، فقط ڪٽيون. جڏهن هو ڏسندو آهي تہ قدرت سندس خلاف ئي انگشت نمائي ڪري رهي آهي، تڏهن ”سالن جو بادشاهہ“ ڊڄي ويندو آهي ۽ اڇي گهوڙي تي سوار ٿي، هڪ اڇي ڪتي، اڇي ڀڪيءَ، لوڻ وغيره سان گڏ، جي سيئي شيون ان لاءِ سرڪاري خرچ تي مهيا ڪيون ويئون هونديون آهن، اتان ڀڄي نڪرندو آهي. سندس شڪل اڃا تائين نيم سفيد ۽ نيم سياهہ هوندي آهي ۽ ڪيس اڃا تائين چمڙي وارو چوغو پيل هوندو آهي. سڀ ماڻهو چيخون ڪنداُ ۽ خالي ڪارتوسن جون باڙهيون هڪ ئي وقت ڇوڙيندا، سندس تعاقب ڪنداُ آهن. اهڙيءَ طرح شهر مان هڪالجي نڪرڻ کان پوءِ، ڪيس ستن ڏينهن تائين ”سئمياز مڙهيءَ“ جي ڀوائتي ڪمري اندر، جنهن جي چوڌاري شيطانن جون هيبتناڪ

ڪري، ۽ ٻانهن تي چمڙي جو چوغو رکي، ڪيس "سالن جي بادشاهه" جي نالي سان سڏيو ويندو آهي ۽ پوءِ اهو هر روز بازار جي چونڪ ۾ وڃي وهندو آهي، جتي ڪيس جنهن به شيءِ تي دل ٿيندي آهي، سا هو آزاديءَ سان ڪائيندو آهي ۽ ڪاري رنگ واري [١] "ياڪ" جو پڇ ماڻهن مٿان هلائيندو ويندو آهي، جي انهيءَ طرح پنهنجي بدبختي ان کي منتقل ڪري ڏيندا آهن. ڏهين ڏينهن تي لاهسا ۾ مقيم سڀ فوجون وڏي مندر ڏانهن پيشقدمي ڪنديون آهن ۽ ان جي سامهون قطار ٻڌي بيهنديون آهن. "سالن جي بادشاهه" کي مندر کان ٻاهر آندو ويندو آهي، جنهن کي جمع ٿيل سڀ ماڻهو ٿوري ٿوري خيرات ڏيندا آهن. پوءِ هو "جلنو" کي طعنا ڏيندو آهي ۽ هئين چوندو آهي ته "اسين جيڪي ڪجهه پنجن حواسن ذريعي ڏسي رهيا آهيون، سو ڪو خواب يا دوکو ناهي. تون جيڪي ڪجهه سيکاري رهيو آهين، سو سڀ ڪوڙ آهي،" وغيره وغيره. "جلنو"، جو ٿوري وقت لاءِ (٢) "عظيم لاما" جي نمائندگي ڪندو آهي، انهن ڪافرانه تهمتن ۽ راين جي مخالفت ڪندو آهي؛ تڪرار جئين پوءِ تئين گرما گرم ٿيندو رهندو آهي، تانجو آخرڪار ٻئي ڇٽا تڪراري سوالن جو فيصلو ڏاري جي داؤ سان طئ ڪرڻ لاءِ راضي ٿيندا آهن ۽ "جلنو" هيءَ ڳالهه منظور ڪندو آهي ته جيڪڏهن ڏارو سندس خلاف ويندو ته هو صدقي

[١] ڳئونءَ جي نسل جو هڪ جانور، جو مرڪزي ايشيا وارن ملڪن ۾ گهڻو ٿيندو آهي ۽ پنهنجن ڊگهن وارن سبب نمايان هوندو آهي. ٽيبٽ ۽ ٻين جابلو ملڪن جا ماڻهو ڪيس باربرداريءَ ۽ هر ڪيڙڻ لاءِ گهڻو استعمال ڪندا آهن.

[٢] ٽيبٽ جي ٻوڌي ڪليسا جو سيني ڪان اعليٰ پادري - عظيم لاما

تڪرار ڪندا آهن ۽ وڙهندا آهن، رت وهائيندڙ نڪ، ڪاريون ٽيل اکيون ۽ ڦاٽل متا هڪ ٻئي کي آزاديءَ سان ڏنا ۽ ورتا ويندا آهن. سڄي ڏينهن تائين، پرهه ڦٽيءَ کان وٺي، ويندي منهن اونداهيءَ کان بعد تائين، ڳاڙهن جبن وارا اهي ٻاوا عظيم مچندارانات جي مندر اندر، جو لاهسا جي ڪليسا آهي، ڌوپ ۽ واس سان ڀريل، اونداهيءَ فضا ۾ پوڄائون ڪندا رهندا آهن. مندر ۾ انهن پوڄارين جا انبوهه ڏينهن ۾ ٽي دفعا چانهه، شوربي ۽ پيسن جي خيرات وٺڻ لاءِ وڃي گوڙ گهمسان مچائيندا آهن. اها ڪليسا شهر جي عين وچ ۾ بيٺل هڪ عاليشان عمارت آهي، جنهن جي چوطرف بازاريون ۽ دڪان آهن. انهيءَ ۾ جيڪي مجسما رکيل آهن، تن ۾ تمام گهڻو سون ڀريل آهي ۽ منجهن قيمتي هيرن ۽ جواهرن جي مينا ڪاري ٽيل آهي.

"جلنو" جي اقتدار ختم ٿيڻ کان چوويهه ڏينهن اوءِ، هو وري به اها اختياري حاصل ڪندو آهي ۽ ڏهن ڏينهن تائين وري به، حسب سابق، نهايت خود غرضانه نموني سان هلندو آهي. انهن ڏهن ڏينهن جي پهرئين ڏينهن تي پوڄاري وري به انهيءَ مندر ۾ جمع ٿيندا آهن، ديوتائن کان دعائون گهرندا آهن ته اهي بيمارين ۽ ٻين براين کي ماڻهن ۾ اچڻ کان روڪين، ۽ سڪ سلامتيءَ جي نذراني طور هڪ ماڻهو قربان ڪندا آهن. انهيءَ ماڻهوءَ کي چاڻي ٻجهي قتل ڪيو ويندو آهي. پر جيڪا رسم ڪيس ادا ڪرڻي پوندي آهي، سا ان لاءِ مهلڪ ثابت ٿيندي آهي. سندس منهن تي اناج جا داڻا هنيا ويندا آهن ۽ ان جي اڌ شڪل اڇي ۽ اڌ ڪاري ڪئي ويندي آهي. اهڙيءَ طرح ڀوائتي صورت اختيار

سرزد ٿيل هر اهڙيءَ حرڪت ڪي تاڙي سگهن، جنهن سان ڪو نقص ڪڍي سگهجي. انهيءَ وقت لاهسا جي هرهڪ گهر تي محصول وڌو ويندو آهي ۽ انتهائي خسيس ڏوهن لاءِ تمام بي لحاظيءَ سان ڏنڊن ذريعي سخت سزائون ڏنيون ويندیون آهن. "جلنو" جي اها سختي سيني ڪاريگرن ۽ مزدورن وغيره ڪي شهر ڇڏي، ڀڄي وڃڻ لاءِ مجبور ڪندي آهي، جيسين اهي ٿيويهه ڏينهن رڄي پورا ٿين. پر جيڪڏهن شهري فرار ٿي ويندا آهن تہ سندن جاءِ پادري اچي والاريندا آهن. ميلن تائين دور دور، سڄي ملڪ جون ٻڌ ڌرم وارن جون مڙهيون، پنهنجا دروازا کولي، منجهن رهندڙ سيني پنڊتن، پادرين، پوجارين ۽ چيلن ڪي چڻ تہ ڦي ڪري ٻاهر اچلائيندیون آهن. آسپاس وارن جبلن ڪان هيٺ لاهسا ڏانهن ايندڙ سڀ رستا ٻاون سان ڀريا پيا هوندا آهن، جن سان ڪي پيادل، ڪي گهوڙن تي سوار، ڪي گڏهن تي، تہ ڪي ٻان ٻان ڪندڙ ڍڳن تي چڙهيل، دارالحڪومت ڏانهن انتهائي تيزيءَ سان پيشقدمي ڪندا نظر ايندا آهن. سيني ڪي پنهنجا پوجا پاٺ ڪرڻ جا ڪتاب ۽ رڌڻ پچائڻ جا برتن ساڻ هوندا آهن. اهي ٻاوا ۽ پنڊت ايتري تہ گهڻي تعداد ۾ ايندا آهن، جو شهر جون گهٽيون ۽ چونڪ انهن جي انبوهن سان ڏٺيا پيا هوندا آهن ۽ انهن جي ڳاڙهن چوغن ۽ جبن جي رنگ سان رنگجي رت جهڙا ڳاڙها نظر ايندا آهن. انهيءَ وقت جي بدانتظامي ۽ هل هنگامو بيان ڪرڻ ڪان ٻاهر آهي. اِنهن مقدس ماڻهن جون ٽوليون ڳلين ۾ هيڏانهن هوڏانهن ڦرنديون، منتر جنتر آلاپينديون يا بي تحاشا دانهون ۽ رڙيون ڪنديون، رهنديون آهن. اهي ٻاوا هڪ ٻئي سان ملندا آهن، هڪ ٻئي کي ڌڪا ۽ ٽيلها ڏيندا آهن،

صدقي جي ٻڪري جي مٿي تي هٿ رکي ماڻهن جا گناه ڏانهنس منتقل ڪندو هو، ۽ جيئن ته انهيءَ ماڻهوءَ ۾ ڪنهن ديوتائي روح جو واسو سمجهيو ويندو هو، ان ڪري اسان کي، بنان ڪنهن شڪ و شبهي جي، هڪ اهڙي ماڻهوءَ - ديوتا جو مثال ملي ٿو، جنهن کي انهيءَ لاءِ قتل ڪيو وڃي ٿو ته جيئن اهو ماڻهن جا گناه ۽ انهن جون مصيبتون پاڻ سان گڏ ڪڍي وڃي.

ٽيپٽ ۾ صدقي جي ٻڪري جي رسم اسان جي اڳيان ڪي عجيب و غريب خصوصيتون پيش ڪري ٿي. ٽيپٽ جو نئون سال نئين چنڊ سان شروع ٿيندو آهي، جو پنڌرهين فبروريءَ تي ظاهر ٿيندو آهي. ٽيويهن ڏينهن تائين دارالحڪومت، لاهسا، جي حڪومت ان جي دستوري حڪمرانن جي هٿان ڦيرائي، ديبانگ مڙهيءَ جي جي ٻائي جي سپرد ڪئي ويندي آهي، جو انهيءَ رعايت حاصل ڪرڻ لاءِ گهڻي ۾ گهڻي قيمت آڇيندو آهي. ڪامياب واڪ ڏيندڙ کي "جلنو" سڏيو ويندو آهي، جو پنهنجي اقتدار ۾ اچڻ جي حقيقت جو اعلان شخصي طرح لاهسا جي گهٽين ماڻ چانديءَ جي هڪ لٽ هٿ ۾ ڪڍي، ڪندو ڦرندو آهي. آس پاس جي سيني مندرن ۽ مڙهين جا ٻاوا سندس اڳيان جهڪڻ ۽ پنهنجي انڪساريءَ جي اظهار ڪرڻ لاءِ اتي اچي جمع ٿيندا آهن. "جلنو" پنهنجي اختياري پنهنجي فائدي خاطر انتهائي خود غرضانه نموني سان ۽ بغير ڪنهن سوچ ۽ سمجهه جي، استعمال ڪندو آهي، ڇو ته جيڪي به ڏنڊ ۽ محصول اهو ماڻهن کان اڳاڙيندو آهي، سي انهيءَ عهدي جي خريداريءَ جي معاهدي مطابق سندس هوندا آهن. ڪيس جيڪو منافعو ملندو آهي، سو خريداريءَ جي قيمت کان اڌ ڪل ڏهوڻو هوندو آهي. سندس ماڻهو گهڻين ۽ رستن ۾ نڪري پوندا آهن، ته جيئن شهر جي باشندن طرفان

جو اعتقاد آهي تہ جيڪڏهن ان کي پنهنجي ليکي ائين ئي ڇڏي ڏبو تہ اهو پاگل ٿي، اتي ئي مري ويندو. بهرحال، اهي ڪيس واپس وٺي ايندا آهن، پر هو هڪ ٻن ڏينهن تائين هوش ۾ ڪونہ ايندو آهي. ماڻهو سمجهندا آهن تہ هڪ ماڻهوءَ کي اهڙيءَ طرح سڄي ڳوٺ جي گناهن لاءِ صدقي جي ٻڪري جي حيثيت ۾ چونڊيو ويندو آهي. مشرقي ڪوه قاف ۾ آباد آلبانيا جا باشندا "چنڊ" واري مندر ۾ چند مقدس غلام رکندا هئا، جن مان گهڻن کي وجد ايندو هو ۽ اهي پيشينگويون ڪندا هئا. جڏهن انهن مان ڪو هڪ ماڻهو وجد يا جنون جي غيرمعمولي علامتن جو مظاهرو ڪرڻ شروع ڪندو هو ۽ گونڊن وانگر تن تنها ٻيلي ۾ هيڏانهن هوڏانهن ڦرندو رهندو هو، تڏهن وڏو پوڄاري ڪيس هڪ مقدس زنجير سان ٻڌائي، هڪ سال تائين عيش و آرام سان رکندو هو. سال جي اختتام وقت، ڪيس خوشبودار عطر ۽ تيل لڳائي صدقي لاءِ پيش ڪيو ويندو هو. صدقي جي انهن ماڻهن کي، جنهن ماڻهوءَ کي قتل ڪرڻو هوندو هو ۽ جنهن جو هٿ ڪثرت استعمال سبب تمام سڌو ٿي ويوهوندو هو، ماڻهن جي هجوم مان اڳتي وڌندو هو ۽ هڪ پاڪ نيزو انهيءَ ماڻهوءَ جي پاسي ۾ ٽوڪيندو هو، جوان جي دل کي چيري، سندس سيني اندر هليو ويندو هو. جنهن نموني سان مقتول هيٺ ڪرندو هو، تنهن مان گڏيل ملڪن جي بهبوديءَ ۽ ڀلائيءَ متعلق شگون ڪڍيا ويندا هئا. پوءِ ان جو لاش اهڙي هنڌ آندو ويندو هو، جتي سڀئي ماڻهو، پاڻ کي پاڪ ڪرڻ جي رسم ادا ڪرڻ لاءِ ان جي مٿان چڙهي بيهندا هئا. انهيءَ پوئينءَ حالت مان صاف ظاهر ٿئي ٿو تہ ماڻهن جا گناه مقتول ڏانهن اهڙيءَ طرح منتقل ڪيا ويندا هئا، جهڙيءَ طرح يهوديءَ جو پادري

کي مهر نہ لڳل هوندي هئي، تہ ڪيس قتل ڪيو ويندو هو. ازانسواءِ، ڪارن ڍڳن، اپيسر ۽ منيوس، ۽ خاص طرح پهرين جي پوڄا ڪي مصري مذهب ۾ وڏي اهميت حاصل هئي؛ اهڙن سيني ڍڳن کي، جي فطرتي موت مرندا هئا، احتياط سان شهرن جي پسگرداين ۾ دفن ڪيو ويندو هو ۽ سندن هڏن کي، بعد ۾، مصر جي سيني حصن مان جمع ڪري، هڪ هنڌ ڌرتيءَ اندر داخل ڪيو ويندو هو؛ ۽ آئسيس جي وڏن سائن سوٽن ۾ ڍڳي جي قرباني‌ءَ وقت سڀ پوڄاري پنهنجا سينا ڪٽيندا ۽ ماتم ڪندا هئا. سيني ڳالهين جي مد نظر، ان ڪري، اسين هيءُ قياس ڪري سگهون ٿا تہ مصري باشندا ڍڳن کي اوائل ۾، جئين ڳئن کي هميشه، مقدس سمجهندا هئا ۽ ذبح ٿيل اهو ڍڳو، جنهن جي سر تي سڄيءَ قوم جون مصيبتون عائد ڪيون ويندیون هيون، ڪنهن وقت ديوتائي صدقي جو ٻڪرو هو. هيءَ ڳالهہ غير امڪاني نہ ٿي نظر اچي تہ مرڪزي آفريڪا جي مئڊي قبيلي وارا جنهن ريڊ کي سال بسال قربان ڪندا آهن، سا ديوتائي صدقي جو هڪ ٻڪرو آهي ۽ سا ڳيوئي قياس زوني قبيلي وارن جي ڪميءَ جي صدقي جي جزوي سمجهاڻي فراهم ڪري ٿو.

آخر ۾، صدقي جو ٻڪرو هڪ ديوتائي انسان بہ ٿي سگهي ٿو. چنانچہ، نومبر مهيني ۾ هندستان جي گونڊ قبيلي جا ماڻهو گهنشيام ديو، فصلن جي محافظ، جي پوڄا ڪندا آهن ۽ انهيءَ تقريب جي موقعي تي، جون ٿا تہ خود ديوتا پنهنجن پوڄارين مان هڪ جي مٿان نازل ٿيندو آهي، جنهن کي اوچتو هڪ قسم جو دورو اچي پڪڙيندو آهي ۽ جو ٿورو وقت هيڏانهن هوڏانهن ٽڙڻ ۽ ٽاپڙڻ کان پوءِ، ٻيلي ڏانهن ڀڄي ويندو آهي؛ ماڻهن

هوندا آهن، جنهن کي ذبح ڪرڻ ۽ کائڻ کي "اهي اهڙوئي عظيم گناهه تصور ڪندا آهن، جهڙوڪنهن ماڻهوءَ جو خون يا قتل باالقصد." پر ان جي باوجود "برهمڻ ماڻهن جي گناهن کي هڪ يا ان کان زياده ڳئن ۾ منتقل ڪندا آهن، جن کي پوءِ انهن "باالقصد گناهن" سميت، جن سان اهي "ڊور" پريل هوندا آهن، اهڙيءَ جاءِ ڏانهن وٺي ويندا آهن، جيڪا برهمڻ مقرر ڪندو آهي." جڏهن قديم مصري لوڪ ڪو ڍڳو قربان ڪندا هئا، تڏهن اُهي سندس مٿي تي سيني اهڙين براين کي سڏيندا هئا، جي ٻيءَ صورت ۾ هوند سندن ۽ مصر جي ملڪ مٿان نازل ٿين ها ۽ ان کان پوءِ اهي ڍڳي جي اها سسي يا تہ يونانين کي فروخت ڪندا هئا يا وري ان کي درياه ۾ اڇلائيندا هئا. هاڻي، ائين نہ ٿو چئي سگهجي تہ جن دورن جي اسان کي ڪا معلومات حاصل آهي، تن ۾ مصري عام طور ڍڳن جي پوڄا ڪندا هئا، ڇو تہ معلوم ٿئي ٿو تہ اهي ڍڳن کي عام طرح ذبح ڪندا ۽ کائيندا هئا. پر گهڻي تعداد ۾ اهڙيون حالتون موجود ملن ٿيون، جي هن طرف اشارو ڪن ٿيون تہ اوائل ۾ مصري باشندا، ساري چوپائي مال، ڳئن خواه ڍڳن کي مقدس سمجهندا هئا. ڇو تہ اهي نہ فقط سيني ڳئن کي مقدس تصور ڪندا هئا ۽ ڪين قربان نہ ڪندا هئا، پر خود ڍڳن کي بہ تيسين قربان نہ ڪندا هئا، جيسين ڪين کي مخصوص قدرتي نشان نہ هوندا هئا، هرهڪ ڍڳي کي قربان ڪرڻ کان اڳ، پوڄاري جاچي ڏسندو هو، جيڪڏهن ان کي پورا نشان هوندا هئا، تہ هو انهيءَ ڊور تي پنهنجي مهر هڻي اها اجازت ڏيندو هو تہ ڪيس پاڻي قربان ڪيو وڃي ۽ جيڪڏهن ڪو ماڻهو اهڙي ڍڳي کي قربان ڪندو هو، جنهن

جو غصو ٽڏو ٿيو آهي، خوشيءَ جي نعرن بلند ڪرڻ لاءِ اشارو هوندو آهي.

سيام ۾ اهو رواج هوندو هو ته سال جي ڪنهن هڪ ڏينهن تي شراب خوريءَ ۽ زناڪاريءَ کان تباه و برباد ٿيل هڪ عورت کي منتخب ڪري چڪيا تي چاڙهي، دهلن ۽ ألغوزن جي آوازن سان سيني گهٽين سان گهمايو ويندو هو. هجوم سندس بيعزتي ڪندو هو ۽ ڪيس سٽي هٽندو هو، ۽ ڪيس سڄي شهر ۾ گهمائڻ کان پوءِ، ڇيٽي جي هڪ ڍير تي يا شهر پناه جي ٻاهران بيٺل ڪنهن خاردار ٻوٽي سٽان اڇلائيندا هئا ۽ ڪيس وري شهر أندر داخل ٿيڻ کان منع ڪندا هئا. هنن جو اعتقاد هو ته اها عورت اهڙيءَ ريت هوا جي سيني بد اثرن ۽ بدروحن کي پاڻ ڏانهن ڇڪي وٺي ٿي. سوماترا جي بٽڪ قبيلي وارا، شهر کي پاڪ ۽ صاف ڪرڻ ۽ ديوتائن جي رضا سندي حاصل ڪرڻ لاءِ هڪ سرخ گهوڙو يا سينهن، عام ماڻهن طرفان قرباني‌ءَ طور پيش ڪندا آهن. ڇيو وڃي ٿو ته اڳئين زماني ۾، هڪ ماڻهوءَ کي انهيءَ ئي ڪلي سان ٻڌو ويندو هو، جنهن سان سينهن ٻڌل هوندي هئي ۽ جڏهن جانورکي ذبح ڪيو ويندو هو، تڏهن انهيءَ ماڻهوءَ کي ڀڄائي ڪڍيو ويندو هو. ڪوبه سندس آجيان ۽ آدرپاءُ ڪونه ڪندو هو، ڪوبه ساڻس گفتگو نه ڪندو هو ۽ ڪوبه ڪيس ماني ڪونه کارائيندو هو. بي شڪ، ائين سمجهيو ويندو هو ته اهو سيني ماڻهن جا گناهه ۽ مصيبتون پنهنجي سٽان هموار ڪري ڪنيون ٿو وڃي.

ڪڏهن ڪڏهن، صدقي جو ٻڪرو ڪو ديوتائي جانور هوندو هو. ملبار جا ماڻهو ڳئون لاءِ هندن جي احترام ۾ شريڪ

سگهي ٿو يا ڪنهن امير يا دولتمند گهراڻي جو فرد ٿي سگهي ٿو يا وري ڪو گهٽ درجي واري خاندان ۾ ڄاڻل ماڻهو به ٿي سگهي ٿو، جنهن کي هڪ دفعو چونڊڻ ۽ انهيءَ مقصد لاءِ مخصوص ڪرڻ کان پوءِ، "اولـووو" سڏيو ويندو آهي. ڪيس هميشه سنو ڪاڏو ڪارائي، چڱيءَ طرح پاليوويندو آهي ۽ اهو پنهنجي نظربنديءَ جي دوران ۾ جنهن به شيءِ جي خواهش ڪندوآهي، سا ڪيس مهيا ڪري ڏني ويندي آهي. جڏهن ڪيس قربان ڪرڻ ۽ نذراني طور پيش ڪرڻ جو وقت قريب اچي ويندو آهي، تڏهن ڪيس انهيءَ "حاڪم": جي شهر وچان يا ڳوٺ جي ڳلين مان جلوس جي صورت ۾ گهمايو ويندو آهي، جيڪو ڪيس پنهنجيءَ حڪومت ۽ هر اهڙي ڪٽنب ۽ فرد لاءِ، جي سندس ماتحت رهندا آهن، قربان ڪرڻ وارو هوندو آهي، ته جيئن اهو بغير ڪنهن استثنيٰ جي، هر ڪس و نا ڪس جا گناهه، ڏوهه، مصيبت ۽ موت پاڻ سان گڏ ڪڍي وڃي. سندس شناخت کي پوشيده رکڻ لاءِ رک ۽ چوني جو استعمال ڪيو ويندو آهي، جن مان پهرين شيءِ تمام گهڻي مقدار ۾ سندس مٿي تي اڇلائي ويندي آهي ۽ پوئينءَ سان سندس منهن ڪيو ويندو آهي. ساڳئي وقت ماڻهو گهڻو ڪري گهرن کان ٻاهر نڪري، پنهنجا هٿ انهيءَ ماڻهوءَ تي رکندا آهن، ته جيئن اهي پنهنجو گناهه، ڏوهه، تڪليف ۽ موت اهڙيءَ طرح ڪيس منتقل ڪري ڏين." انهيءَ جلوس جي ختم ٿيڻ کان پوءِ، ڪيس اندروني آستاني ڏانهن نيون ويندو آهي، جتي سندس سر ڏڙ کان ڌار ڪيو ويندو آهي. سندس آخرين الفاظ يا مرڻ وقت سندس وات مان نڪرندڙ دانهون ٻاهر جمع ٿيل ماڻهن لاءِ، جي سمجهندا آهن ته سندن قرباني قبول پيئي آهي ۽ ديوتائن

عورتن سان جنسي تعلق، جادوگريءَ وغيره جهڙا ڪبير گناه سر زد ٿيا هوندا هئا، تن ڪان اٿاويهن "نگوگا" سڪن يا ٻن پائونڊن ڪان ٿوري مٿيري چندي ملڻ جي اميد هوندي هئي. اهڙيءَ طرح، جمع ٿيل رقم ملڪ جي اندروني حصن ۾ پهچائي ويندي هئي، جتي ان کي ٻن بيمار ماڻهن کي خريد ڪرڻ ۾ صرف ڪيو ويندو هو، "جيڪي انهن سيني نفرت جوڳن گناهن جي پاداش ۾ - هڪ زمين لاءِ ۽ هڪ درياه لاءِ - صدقي طور پيش ڪرڻا هوندا هئا." پاسي واري شهر جي هڪ ماڻهوءَ کي ڪرائي تي آندو ويندو هو، جو ڪين قتل ڪندو هو. ٢٧ فبروري سنه ١٨٥٨ع ۾ محترم جي - سي - ٽيلر اهڙن ماڻهن مان هڪ جي صدقي ٿيڻ جو نظارو اکين سان ڏٺو هو. صدقو ٿيندڙ هڪ عورت هئي، جنهن جي عمر اٽڪل اڻويهه يا ويهه سال هئي. ماڻهو ڪيس جيئريءَ حالت ۾، جڏهن سندس منهن زمين سان گسي رهيو هو، بادشاه جي گهر ڪان وٺي درياه تائين، جو اٽڪل ٻن ميلن جو مفاصلو هو، گهليندا ويا ۽ ماڻهن جو هجوم، جو ساڻس جلوس جي صورت ۾ گڏ هلي رهيو هو، بلند آواز سان "بچڙائي! برائي!" چوندو رهيو. ان جو مقصد "ملڪ جي بي انصافين کي ڪڍي وڃڻ جو هو. سندس جسم کي نهايت بي دردي سان گهليو ويو، جڻ ته سندن سيني گناهن جو وزن اهڙيءَ طرح ڪجي ويو." چيو وڃي ٿو ته ساڳئي قسم جون رسمون، برطانوي حڪومت جي چوڪسيءَ جي باوجود، نائجر درياه جي ڪيٽيءَ ۾ رهندڙ گهڻن قبيلن طرفان اڃا تائين خفيه طور هر سال ادا ڪيون ويندڙيون آهن. اولهه آفريڪا جي "يوروبا" قبيلي جي حبشين ۾ "قرباني" لاءِ جيڪو ماڻهو منتخب ڪيو ويندو آهي، سو آزاد ڄاڻل باشندو يا غلام ٿي

يا ڀنگ سان مد هوش ڪندا آهن ۽ ڪيس مٺايون ڪارائي، ڳوٺ جي چوڌاري ڦيرو ڏياري، ڪولي ڇڏيندا آهن. پوءِ اهي سندس پٽيان پٽي، ڪيس لٽين ۽ پٿرن سان ماريندا آهن، ڪين خاطري هوندي آهي ته جڏهن انهن اهو ڪم پورو ڪيو هوندو آهي، تڏهن ايندڙ سڄي سال تائين ڪوبه مرض يا آفت ڳوٺ مٿان نازل ڪانه ٿيندي. بريڊلبين جي ڪن علائقن ۾، اڳين ڏينهن ۾ نئين سال جي پهرين ڏينهن تي هيءُ رواج هوندو هو، جو ڪتي ڪي دروازي وٽ جهلي، ماني ۽ ٽڪر ڏيئي ٻاهر ڪڍيو ويندو هو ۽ ڪيس ان وقت هيئن چيو ويندو هو ته "هليو وڃ، اي ڪتا! هلندڙ سال جي پڇاڻي ۽ تائين هن گهر اندر جيترن ماڻهن جو موت يا چوپائي مال جو نقصان نازل ٿيٽو هجي، شل اهو سڀ تنهن جي مٿان اچي پوي!" گناهن جي سزا پوڳڻ واري ڏينهن تي، جو ستين مهيني جو ڏهون ڏينهن هوندو هو، يهودين جو وڏو پادري پنهنجا ٻئي هٿ هڪ جيئريءَ ٻڪريءَ جي مٿي تي رکندو هو، ان جي مٿان آل اسرائيل جي سڀني گناهن جو اقرار ڪندو هو ۽ اهڙيءَ ريت ماڻهن جا سڀ گناه جانور ڏانهن منتقل ڪري، ڪيس ويرانيءَ ڏانهن هڪالي ڇڏيندو هو.

صدقي جو اهڙو ٻڪرو، جنهن جي مٿان ڪجهه عرصي کان پوءِ قوم جا گناهه هنيا وڃن ٿا، ماڻهو به ٿي سگهي ٿو. نائجر درياه تي، اونيتشا وٽ سڄي ملڪ جي گناهن کي پاڻ سان ڪٽي وڃڻ لاءِ هرسال ٻن ماڻهن کي قربان ڪيو ويندو هو. قرباني لاءِ جيڪي ماڻهو درڪار هوندا هئا، تن کي عام ماڻهن کان چندو اڳاڙي، خريد ڪيو ويندو هو. اهڙن سڀني ماڻهن وٽان، جن کان گذريل سال جي دوران ۾ ڳوٺ جي گهرن کي باهه ڏيڻ، چوريءَ، غير

ڏک هٽندا آهن، تہ جئين اهي بد روح ڀڄي، فرار ٿي وڃن، جن گهر اندر پنهنجو قيام گاه بڻايو هو. سڄي ڳوٺ جو جڏهن اهڙيءَ طرح چڪر لڳائي پورو ڪيو ويندو آهي، تڏهن لنگور يا ڪُوئي کي ڳوٺ جي ٻاهرين پاسي وٺي ويندا آهن، جتي ڪيس "ڊائو" جي ڏک سان، جو سندس آندا گونڊا ٻاهر ڪڍي ڇڏيندو آهي، ماريو ويندو آهي ۽ پوءِ ان کي زمين ۾ ڪوڙ يل بانس جي لڪڙن جي صليب تي چاڙهيو ويندو آهي. صليب تي ماريل جانور جي چوگرد، بانس جا ڊگها ۽ تيز نوڪن وارا لڪڙا ڪوڙيا ويندا آهن، جي ان جي چوڌاري "مضبوط ۽ نوڪدار لڪڙن جو بچاءُ بند" بڻائي بيهندا آهن. اهي بچاءَ بند انهن ڏينهن جي ياد تازي ڪندا آهن، جڏهن انساني دشمنن کي دور رکڻ لاءِ اهڙا بچاءَ بند ڳوٺ جي هر طرف ڪڙا ڪيا ويندا هئا ۽ هينئر اهي بيماريءَ کي دفع ڪرڻ ۽ ڀيلي جي جانورن طرفان انساني زندگيءَ جي خطرن کي دور رکڻ لاءِ علامتن جو ڪم ڏين ٿا. انهيءَ مقصد لاءِ جنهن لنگور جي ضرورت هوندي آهي، تنهن کي چند ڏينهن پيشتر شڪار ڪري ڦاسايو ويندو آهي، پر جيڪڏهن ان کي ڦاسائڻ ناممڪن ٿي پوي، تہ پوءِ هڪ ناسي ڀولڙو ان جي بجاءِ ڪم ڏيئي وڃندو، پر ٻئي ڪنهن جانور کي ڪم نہ آڻڻ گهرجي." هتي صليب تي چاڙهيل لنگور يا ڪئو عام ماڻهن لاءِ صدقي جو هڪ ٻڪرو آهي، جو ٻين جي بدران تڪليف ۽ موت برداشت ڪري، ماڻهن کي ايندڙ سال اندر سيني بيمارين ۽ حادثن کان نجات ڏياري ڇڏي ٿو.

وري، مغربي هماليہ جبلن ۾ واقع "جُوهر" علائقي ۾ آباد 'پوتيا' نسل جا ماڻهو هڪ ڪتو هٿ ڪري، ڪيس شراب

ٻه سمجهندا آهن ته جيڪڏهن ڪو شخص اهو برتن لهندو ۽ حيرت وچان ان کي کولينندو، ته ڪيس ۽ سندس سڀني ماڻهن کي اهي بيماريون وٺنديون، جن کان ٻيا بچي ويا هئا.

صدقي جو آهو ٻڪرو، جنهن جي وسيلي سڄي سال جون جمع ٿيل برايون تڙي ڪڍيون وڃن ٿيون، سو ڪڏهن ڪڏهن جانور به هوندو آهي. مثال طور، آسام جي گئرو قوم وارن ۾ "انفرادي حالتن ۾ قربانين ڏيڻ کان علاوه، ڪي اهڙيون رسمون به آهن، جي سال ۾ هڪ دفعو قوم يا ڳوٺ طرفان ادا ڪيون ويندڙيون آهن ۽ جن جو مقصد قوم جي ماڻهن کي ايندڙ ٻارهن مهينن جي دوران ۾ ٻيلي جي خطرن، بيماريءَ ۽ ٻين حادثن کان محفوظ رکڻ جو هوندو آهي. انهن سڀني رسمن مان مکيه، "ايسانگ ٽاٽا" نالي واري هڪ رسم آهي. هرهڪ وڏي ڳوٺ جي پسگردائيءَ جي قريب، زمين ۾ ڪتل متعدد پٿر نظر ايندا، جي ظاهر طرح ڪنهن به ضبط يا رٿ کان سواءِ هوندا آهن. اهي پٿر "ايسانگ" جي نالي سان مشهور هوندا آهن ۽ انهن جي مٿان ئي اها قرباني ڪئي ويندي آهي، جا "ايسانگ ٽاٽا" طلب ڪندو آهي. ٻڪريءَ جي قرباني منعقد ڪئي ويندي آهي ۽ هڪ مهيني کان پوءِ هڪ لنگور يا بانس جي لڪڙن ۾ رهندڙ هڪ ڪوئي جي قرباني ضروري سمجهي ويندي آهي. منتخب ٿيل جانور جي گردن ۾ رسي ٻڌل هوندي آهي ۽ ان کي به ماڻهو، جن مان هرهڪ ان جي هڪ پاسي کان هلندو آهي، ڳوٺ جي هرهڪ گهر ڏانهن ڪاهي ويندا آهن. ان کي واري وٽيءَ سان هرهڪ گهر اندر ڦيرايو ويندو آهي. انهيءَ وچ ۾ جمع ٿيل ڳوٺاڻا ٻاهران بيهي گهر جي ديوارين کي

انهن مجسمن يا ڪين ويڙهيل رنگين اڳڙين وغيره ۾ وڃي هڪ ٿئي مٿان ڍير ٿيندا آهن. بيد جي تيلين سان ٺهيل انهن مجسمن ۾ گهرن جو ڪجهه ٻوهر ۽ ڪالهوڪيءَ باه جي رک ٻڌ وڌي ويندي آهي. پوءِ ماڻهو پوتن سان پريل انهن مجسمن کي تڙ تڪڙ ۾ اتان پٽي، ۾ هڪ ٿئي مٿان ڪرندا ۽ ٽاڙندا، انهن کي درياه جي ڪناري ڪٽي ويندا آهن ۽ دهلن جي ڍم ڍم ۾ ڪين درياه ۾ داخل ڪندا آهن. سمنڊ جي لهندڙ وير انهن کي پاڻ سان گڏ سمنڊ ڏانهن ڪٽي ويندي آهي ۽ اهڙيءَ طرح اهو شهر ايندڙ ٻن سالن تائين پوتن ۽ بد روحن کان پاڪ ۽ صاف ٿي پوندو آهي.

ماڻهن يا حيوانن جي مجسمن ۾ سمايل پوتن ۽ بد روحن جون اهڙيون نيڪاليون يورپ ۾ به غير معمولي ناهن. ايسٽر جي آرتوار واريءَ شام جو، ڏکڻ يورپ جا خانه بدوش قبيلن جا ماڻهو ڏوپلي رکڻ جي ڏيهي وانگر ٺهيل هڪ برتن ڪٽندا آهن، جو پينگهي وانگر ٻن آرپار رکيل ڪاٺين تي لٽڪيل هوندو آهي. انهيءَ برتن ۾ اهي جڙي ٻوٽين ۽ دوائن سان گڏ مئل نانگ يا ڪرڙيءَ جو لاش وجهندا آهن، جنهن کي حاضرين سان هرهڪ ماڻهو اڳ ۾ پنهنجين آڱرين سان ڇهيو هوندو. پوءِ انهيءَ برتن کي اڇيءَ ۽ ڳاڙهيءَ اُن ۾ ويڙهيو ويندو آهي، ۽ ان کي قوم جو معمر ترين شخص هڪ ڪان ٿئي تنبوءَ ڏانهن ڪٽي ويندو آهي ۽ آخرڪاران کي پاڻيءَ ۾ اڇلائيندو آهي، پر ان کان اڳ ٽوليءَ جو هرهڪ فرد انهيءَ برتن ۾ ٽڪ اڇلائيندو آهي ۽ جادوگرياڻي مٿانئس ڪجهه منتر پڙهندي آهي. انهن ماڻهن جو اعتقاد آهي ته انهيءَ رسم ادا ڪرڻ سان اهي انهن سيني بيمارين کي جلاوطن ڪري ڇڏين ٿا، جي هوند ايندڙ سڄي سال جي دوران ۾ ڪين تڪليف ڏين ها، اهي هيئن

ڪي اهڙيءَ طرح سندن رهڻ وارين جاين مان هڪالي ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي، تن ۾ انهن سڀني ماڻهن جا روح به شامل هوندا آهن، جي شهر جي اڳوڻيءَ صفائيءَ کان پوءِ مري ويا هوندا آهن. نيڪاليءَ کان ڏي هفتا يا هڪ مهينو ڪن اڳ، جا هڪ بيان موجب نومبر جي مهيني ۾ ڏني ويندي آهي، ماڻهن ۽ جانورن، جهڙوڪ واڳونءَ، چيتن، هاٿين، ڏاندن ۽ پڪين جا بي ڊولا مجسما بيد جي تيلين يا ڪاٺ مان ٺاهيا ويندا آهن، جن کي اڳڙيءَ جي پٽين سان ٻڌي ۽ ننڍين چمڪيدار شين سان سينگاري هرهڪ گهر جي دروازي اڳيان لٽڪايو ويندو آهي. رسم جي ادائگيءَ لاءِ مقرر ڪيل ڏينهن تي، صبح جو ٽين ڀڄي ڌاري، سڀ ماڻهو ٻاهر گهٽين ۾ نڪري ايندا آهن ۽ ڪن-ڦاڙ گوڙ گهمسان مچائيندا، انتهائي جوش وخروش جي عالم ۾، لڪيل ڇپيل سڀني ڀوتن ۽ روحن کي هڪالي انهن مجسمن ۾ داخل ڪرڻ لاءِ اڳتي وڌندا ويندا آهن، ته جيئن انهن کي انهن مجسمن سان گڏ ماڻهن جي قيامگاهن کان ٻاهر ڪڍي جلاوطن ڪيو وڃي. انهيءَ مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ، ماڻهن جا ٽولا گهٽين ۾ گهمندا رهندا آهن، دروازا ڪڙڪائيندا آهن، بندوقون ڇوڙيندا آهن، دهل وڄائيندا آهن، سنگ ۽ سنک ڦوڪيندا آهن، گهنڊ وڄائيندا آهن، برتن ۽ ڊبا ٽڪرائيندا آهن، پنهنجيءَ سڄيءَ ڌوت سان رڙيون ڪندا آهن، مطلب ته اهي سڀ آواز بلند ڪندا آهن، جي انهن جي وس ۾ هوندا آهن. اهو هل هنگامو پرهه ڦٽيءَ تائين هلندو آهي، جڏهن اهو آهستي آهستي گهٽندو ويندو آهي، تانجو سج اڀرڻ وقت بلڪل ختم ٿي ويندو آهي. ايتري ۾ سڀني گهرن ڪي خوب ڀوهاري، صاف ڪيو ويندو آهي ۽ سڀيئي خوف زده روح

۽ سڄي مجمع زوردار آواز ۾ هيئن چيو ته "ڀڄي وڃ، اي شيطان، ڀڄي وڃ، وري واپس نه اچ!" هوا ۽ ويرسٽاوا هئا، جنهن ڪري ڀيئي ڀيڙيون جلد ئي اتان هاڪارجي هليون ويئون ۽ انهيءَ رات سيني ماڻهن وڏيءَ خوشيءَ سان محفلون ڪيون، ڇو ته "شيطان" ڇئورا طرف هليو ويو هو. نڪوبار جي ٻين ڳوٺن ۾ ٻڌ انهيءَ فسر جي رسم هرسال ادا ڪئي ويندي آهي، پر مختلف جاين تي اهي رسمون مختلف وقتن تي ادا ڪيون وڃن ٿيون.

چين جي گهڻين قديم النسل قومن ۾، هرسال جي ٽين مهيني ۾ هڪ وڏي تقريب ملهائي ويندي آهي. اها تقريب گذريل ٻارهن مهينن جي براين جي مڪمل تباهيءَ مٿان فتح حاصل ڪرڻ جي عام خوشيءَ ۾ ملهائي ويندي آهي. انهن جي تباهي هيئين نموني سان عمل ۾ ايندي سمجهي ويندي آهي. ٽڪر جي هڪ وڏي دلي ڪي باروت، پٿرن ۽ لوه جي ٽڪرن سان ڀري، زمين اندر دفن ڪيو ويندو آهي. پوءِ باروت جو هڪ ڊگهو پليتو دلي سان ڳنڍيو ويندو آهي، جنهن کان پوءِ انهيءَ کي تيلي ڏيکاري ويندي آهي، جنهن تي اهو دلو ۽ ان ۾ پيل سڀ گند ڪچرو وٺي ڦاٽندو آهي. پٿر ۽ لوه جا ٽڪر، گذريل سال جي براين ۽ تباهين جي نمائندگي ڪندا آهن ۽ ڌماڪي ذريعي انهن جي چڙوچڙ ٿيڻ کي ائين سمجهيو ويندو آهي ته ڇڻ خود اهي برايون ۽ تباهيون هٿي ويئون. انهيءَ تقريب تي خوب شادمانا ڪيا ويندا آهن ۽ شراب نوشي ڪئي ويندي آهي.

گنيءَ جي ساحل تي واقع پراڻي ڪئلابار ۾، شيطانن ۽ ڀوتن کي ٻن سالن ۾ هڪ دفعو عام ماڻهن اڳيان نيڪالي ڏني ويندي آهي يا ڪجهه زمانو اڳ، ڏني ويندي هئي. جن ڀوتن

بيان هڪ مذهبي تعليم ڏيندڙ ڏنو آهي، جنهن جولاءِ ١٨٩٧ع ۾ انهيءَ رسم کي ادا ٿيندي ڏٺو هو. تن ڏينهن تائين ماڻهو ۽ وڏا ترندڙ ڇڪڙا، جن جي شڪل و صورت ننڍين ٻيڙين سان مشابهت رکندڙ هئي، ٺاهڻ ۾ مصروف رهيا، انهن کي سڙهه ٻڌا ۽ منجهن کي مخصوص پن ٻريا، جن ۾ شيطانن کي ڀڄائي ڪڍڻ جي مفيد خاصيت هئي. هڪ طرف نوجوان انهيءَ ڪم ۾ مصروف هئا، تہ ٻئي طرف ڀوتن کي ڀڄائيندڙ جادوگر ۽ قوم جا سردار هڪ گهر ۾ ويهي واري وٺيءَ سان گيت گائي رهيا هئا؛ پر رکي رکي، اهي ٻاهر اچي، لئين سان مسلح ٿي، سمنڊ جي ڪناري تي پسار ڪري رهيا هئا ۽ شيطان کي ڳوٺ اندر داخل ٿيڻ کان منع ڪري رهيا هئا. رسم جي چوٽين ڏينهن تي هڪ اهڙو نالو ڏنو ويو هو، جنهن جي معنيٰ "سڙهن ذريعي شيطان کي هڪالي ٻاهر ڪڍڻ" جي آهي. شام جو سڀيئي ڳوٺاڻا جمع ٿيا ۽ زالون رک ۽ شيطان کي تڙي ڪڍڻ وارن پنن سان ٻريل ٽوڪرا ڪٽي آيون. پوءِ اهي پن سيني، پوڙهن ۽ جوانن ۾ تقسيم ڪيا ويا. جڏهن سڀ تياري پوري ٿي ويئي، تڏهن طاقتور ماڻهن جي هڪ گروه، جن سان جادوگرن جو هڪ محافظ دستو ساڻ هو، ڇڪڙن مان هڪ کي ڳوٺ جي قبرستان جي ساڄي طرف، سمنڊ ڏانهن ڪڍي ويو ۽ اتي پهچي، ان کي پاڻيءَ ۾ لاٿو. جيئن ئي پهريون گروه واپس آيو، تيئن وري ماڻهن جو هڪ ٻيو گروه ٻئي ڇڪڙي کي ڪناري طرف ڪڍي ويو ۽ ان کي ساڳيءَ طرح قبرستان جي ڏائي طرف سمنڊ ۾ وڃي لاٿو. هينئر، جڏهن شيطانن سان ٻريل ٻيڙا پاڻيءَ ۾ لاٿا ويا، تڏهن زالن انهن مٿان ڪناري تان ٻيهي رک اڇلائي

ويندو آهي ۽ اهي سيئي بد ارواح، جن کي جلوس وارن هرهڪ گهر ۾ پڄائي ڪڍيو هوندو آهي، درياه جي ڪنڊيءَ تائين سندن پٽيان ويندا آهن. اتي هڪ دهقاني ٻيڙي اڳي ئي تيار ڪري، ڪناري ساڻ ٻڌي ويندي آهي. ٻيڙيءَ ۾ ڪاڏي، ڪپڙي رڌڻ پڄائڻ جي ٿانون ۽ ترارين جا نذرانا رکيل هوندا آهن، ۽ ٻيڙيءَ جي عرشي تي مردن، عورتن، جانورن ۽ پکين جا گهڻيئي مجسما رکيا هوندا آهن، جي سيئي ڪجيءَ جي پنن ۾ ٺهيل هوندا آهن. بد ارواح هينئر ٻيڙيءَ تي سوار ٿيندا آهن ۽ جڏهن سيئي چڙهي ايندا آهن، تڏهن ٻيڙيءَ کي ڏکيو ويندو آهي ۽ پاڻيءَ جي وهڪري ساڻ گڏ، سڀني پوتن کي ساڻ ڪڍي، ڪيس درياهه ۾ هيٺ لهي وڃڻ لاءِ ڇڏي ڏنو ويندو آهي. اتفاق سان جيڪڏهن ڳوٺ جي قريب ئي ٻيڙي ڏرتيءَ ۾ ڦاسي، بيهي رهندي آهي، تہ ڪيس هڪدم ڀرپور طاقت سان ڏکو ڏيئي اڳتي ڪيو ويندو آهي، تہ متان غيبي مسافر وري زمين تي اچڻ ۽ ڳوٺ ڏانهن واپس موٽڻ جو اهو موقعو هٿن ۾ وڃڻ ڏين. آخر ۾، ننڍڙي سوئر جي تڪليفن کي، جنهن جي دانهن ۽ ڪوڪن پوتن کي سندن خفيہ جاين کان ٻاهر آڻڻ ۾ مدد ڪئي هئي، موت ذريعي ختم ڪيو ويندو آهي، جو تہ سوئر کي ماري سندس لاش درياهه ۾ اڇلايو ويندو آهي.

هر سال، خشڪ موسم جي شروع ٿيڻ وقت، نڪوبار ٻيٽ جا باشندا جهاز جو هڪ نمونو ٺاهي ڳوٺن ۾ ڪڍي گهمندا آهن. شيطانن کي جهوپڙين ۾ ڊوڙائي ٻاهر پڄايو ويندو آهي ۽ ڪين ننڍڙي جهاز تي چاڙهيو ويندو آهي، جنهن کي هاڪاري هوا جي رحم و ڪرم تي ڇڏي ڏنو ويندو آهي. انهيءَ رسم جو

جتان سج اُڀري ٿو." بورنيو جي "بياجا" قوم وارا هر سال هڪ ننڍيءَ ٻيڙيءَ کي قوم جي ماڻهن جي گناهن ۽ بد بختين سان ڀري، سمنڊ ڏانهن موڪليندا آهن. ڪنهن به اهڙي جهاز جي خلاصين کي، جو اتفاق سان سمنڊ ۾ انهيءَ بدشگونيءَ واريءَ ٻيڙيءَ سان ملي ويندو، انهن سڀني مصيبتن ۽ بيمارين جو شڪار ٿيڻو پوندو، جي اُنهيءَ ٻيڙيءَ ۾ ڀريل هونديون. برٽش نارٿ بورنيو جي ٽاران ضلعي جا "ڊوسون" قبيلي وارا به هر سال ساڳئي قسم جي هڪ رسم ادا ڪندا آهن. اها رسم سڄي سال جي رسمن سان سڀني کان زياده اهم هوندي آهي. ان جو مقصد، انهن سڀني بد روحن کي، جي گذريل ٻارهن مهينن جي دوران ۾ گهرن اندر يا سندن آس پاس جمع ٿيا هوندا، سنجيد گيءَ سان تڙي ڪڍڻ وسيلي، ايندڙ سال لاءِ ڳوٺ ۾ خوش نصيبيءَ آڻڻ جو هوندو آهي. پوتن کي پڄائي ڪڍڻ ۽ جلاوطن ڪرڻ جو ڪم خاص طرح عورتن مٿان عائد ٿيندو آهي. پنهنجين بهترين پوشاڪن ۾ ملبوس ٿي، اهي جلوس جي صورت ۾ ڳوٺ ۾ ڦرنديون آهن. سنجهانئن هڪ چٽي هڪ ڪير پيٽاڪ ٻڌر کي ٽوڪريءَ ۾ وجهي پٺيءَ تي رکي، ڪٽي هلندي آهي. سڀني عورتن کي ننڍيون ننڍيون لٺيون ساڻ هونديون آهن، جن سان اهي موزون وقتن تي انهيءَ ننڍڙي سوئر کي مار ڪڍنديون رهنديون آهن. سندس چيخون ۽ دانهون آواره روحن کي پاڻ ڏانهن ڪشش ڪرڻ ۾ مدد ڏينديون آهن. هرهڪ گهر وٽ عورتون ڳائينديون ۽ نچنديون آهن، پتل جا جهانجهه ۽ ٻنهي هٿن سان پتل جون ننڍيون گهنڊيون وڄائينديون آهن. جڏهن اهو ناٽڪ ڳوٺ جي هرهڪ گهر اڳيان پورو ڪيو ويندو آهي، تڏهن اهو جلوس درياه ڏانهن

آخرڪار، صدقي جي انهيءَ ٻڪري ڪي، مرد ۽ زالون گهنڊ ۽ چمٽا وڄائيندا، ڊوڙائيندا آهن، جو تمام تيز رفتاريءَ سان ڳوٺ يا شهر مان ڀڄي ويندو آهي. پنجاب ۾ چوپائي مال جي هڪ وچرندڙ بيماريءَ جو علاج، چماڙ ذات جي ڪنهن ماڻهوءَ کي مزدوريءَ تي وٺي، سندس منهن ڳوٺ کان ٻئي طرف ڪري، باهم ۾ ڳاڙهي ڪيل ڏاڻي سان ڏنب ڏيئي، ٻيلي ڏانهن موڪلڻ آهي ۽ اهڙيءَ طرح ائين سمجهيو ويندو آهي تہ اهو مال جي انهيءَ مرض کي پاڻ سان گڏ ڪٽي ويندو. بهرحال، چماڙ کي پٽي ڪونہ نهارڻو هوندو آهي.

٣- مادي وسيلي جي مدد سان براين جي فصلي نيڪالي:

براين جي صدقي جي ٻڪري يا ٻئي ڪنهن مادي ذريعي رستي، واسطيواري نيڪالي، انهن جي غيبي صورت ۾ بي- واسطي واريءَ نيڪاليءَ وانگر، آهستي آهستي وڃي فصلي صورت اختيار ڪري ٿي ۽ ان جو سبب ٻہ ساڳيوئي آهي. چنانچہ، هندستاني ٻيٽن جي ميڙ مان ليٽي، موٽا ۽ لاڪور نالي ٻيٽن جا ماڻهو هر سال گهٽو ڪري مارچ جي مهيني ۾، پنهنجن سيني مرضن کي سمنڊ ڏانهن موڪلينداَ آهن. اهي ماڻهو ڇهہ فوٽ ڊگهي هڪ ٻيڙي ٺاهيندا آهن، جنهن کي سڙهن، ونجهن ۽ ٻئي سڄي سازوسامان سال سينگاريندا آهن ۽ هرهڪ خاندان ان ۾ ڪجهہ چانور، ميوو، هڪ پڪي، ٻہ آنا، ٻنين کي ناس ڪندڙ ڪجهہ جيت جنتر وغيره رکي ويندو آهي. پوءِ اهي ٻيڙيءَ کي سمنڊ طرف لوڙهي ڇڏيندا آهن ۽ هيئن چوندا آهن: ”سيني قسمن جي بيماريءَ کي هتان ڪٽي وڃ، ڪين ٻين ٻيٽن ڏانهن ڪٽي وڃ، ٻين ملڪن ڏانهن ڪٽي وڃ ۽ انهن کي اهڙن ملڪن ۾ وڃي تقسيم ڪر، جي مشرق طرف واقع آهن ۽

ڪن موقعن تي صدقي جو ڀڪرو ماڻهوءَ کي بڻايو ويندو آهي. مثال طور، يوگنڊا جي بادشاهه کي ديوتائون وقت بوقت آگاهه ڪندا هئا ته سندس دشمن، "بئنيورو" قبيلي وارا ڪيس ۽ سندس ماڻهن کي مرض ۾ مبتلا ڪري مارڻ لاءِ، سندن خلاف جادو ڪري رهيا آهن. اهڙيءَ آفت کي ٽارڻ لاءِ بادشاهه دشمن جي ملڪ، "بنيورو"، ڏانهن صدقي جو هڪ ڀڪرو موڪليندو هو. صدقي جو اهو ڀڪرو گهڻو ڪري هڪ ماڻهوءَ ۽ هڪ ڇوڪري يا هڪ عورت ۽ سندس ٻار تي مشتمل هوندو هو، جن کي ڪنهن نشان يا جسماني وڏ سبب، جنهن کي ديوتائن ڏٺو هو ۽ جن جي ذريعي انهن کي سڃاڻڻو هو، منتخب ڪيو ويندو هو. انهيءَ هنڌ، صدقو ٿيندڙ آنهن ماڻهن جا هڏ گڏ ڀڃي، ڪين چڙي، چڙي دشمن جي ملڪ ۾ مرڻ لاءِ ڇڏي ڏنو ويندو هو، ڇو ته انهن کي ايتريقدر لولو ۽ لنگڙو ڪيو ويندو هو، جو اهي رڙهي رڙهي يوگنڊا ڏانهن واپس نه وڃي سگهندا هئا. اهڙيءَ طرح، انهيءَ مرض يا پليگ کي صدقي وارن ماڻهن ڏانهن منتقل ٿيل سمجهيو ويندو هو ۽ ان کي انهن ماڻهن جي جسمن اندر انهيءَ ملڪ ڏانهن واپس ٿيندو سمجهيو ويندو هو، جتان اهو مرض اصل ۾ آيو هو.

چين جي ڪن قديم‌النسل قبيلن مان ڪي، وبا جي خلاف حفاظت طور، هڪ قوي‌الجثه ماڻهوءَ کي صدقي جي ڀڪري، جي ڪردار ادا ڪرڻ لاءِ منتخب ڪندا آهن. پنهنجي منهن کي رنگ ٿڦي، اهو ماڻهو بيماريءَ ۽ ٻين سيني برن اثرن کي فقط ڪيس چنبڙڻ لاءِ آماده ڪرڻ واسطي، گهڻيئي شرارت آميز حرڪتون ڪندو آهي. انهيءَ ڪم ۾ ڪيس هڪ پوڄاري مدد ڪندو آهي.

ٻڌي، ڪيس ڳوٺ کان ٻاهر ڪڍالي ڪيندا آهن. جانورڪي ڳوٺ جي سرحد کان ٻاهر پهچايو ويندو آهي ۽ ڪيس واپس ورڻ ڪونہ ڏنو ويندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن پاڏي کي ڳاڙهو رنگ ٿڦيو ويندو آهي ۽ پوءِ ان کي پاسي واري ڳوٺ ڏانهن ڪڍاليو ويندو آهي، جتي اهو بيماريءَ کي پاڻ سان گڏ ڪڍي ويندو آهي.

ڊنڪا قبيلي وارن ۾، جي "اڇي نيل درياه" جي ڪنارن تي رهندڙ سالدار ماڻهو آهن، هر هڪ خاندان وٽ هڪ مقدس ڳئون هوندي آهي. جڏهن ملڪ کي ڪنهن جنگ، ڏڪار يا ٻيءَ ڪنهن عام شامت جو خطرو لاحق ٿيندو آهي، تڏهن ڳوٺ جا سردار ڪنهن به هڪ خاندان کي چوندا آهن تہ اهي پنهنجيءَ مقدس ڳئونءَ کي صدقي جي ٻڪري ٿيڻ لاءِ ڏين. انهيءَ جانور کي عورتون درياه جي ڪنڌيءَ تي ڪاهي ويندیون آهن، جتان ان کي ٻئي پار پهچائي، رلڻ ۽ درندن جي شڪار ٿيڻ لاءِ ڇڏي ڏيندیون آهن. پوءِ اهي عورتون خاموشيءَ سان واپس ايندیون آهن ۽ ان وچ ۾ پٺتي ڪونہ نهاريندیون آهن؛ اهي سمجهندیون آهن تہ جيڪڏهن اهي پٺتي نگاه ڪنديون تہ انهيءَ رسم ۾ ڪوبہ اثر باقي ڪونہ رهندو. سنہ ١٨٥٧ع ۾، جڏهن بوليويا ۽ پيروءَ جي آئمارا قبيلي وارن ڳاڙهن هندستانين ۾ پليگ اچي پيئي، تڏهن انهن ڪاري رنگ جي هڪ * "لا هما" جانور جي پٺيءَ تي پليگ جي مريضن جا ڪپڙا وجهي، مٿانئن برانڊي چڙڪائي، انهيءَ جانور کي هن اميد سان جبلن ڏانهن ڪولي ڇڏي ڏنو تہ اهو وبا کي پاڻ سان گڏ ٻاهر ڪڍي ويندو.

---

* ڏکڻ آمريڪا جو هڪ باربردار جانور، جو وڏيءَ رڍ سان مشابهت رکندو آهي ۽ اٺ جي خاندان سان وابستہ آهي.

ڪي هڪ ننڍڙي بتيلي يا ٻيڙيءَ يا سڄي ساز و سامان واري هڪ مڪمل جهاز ۾ چانورن ۽ ڪجهه ڪاڏي سان گڏ رکندا آهن. ٻيڙيءَ کي سوپارين جي ڪجيءَ جي ٻور ۽ سندس پنن سان ٺاهيل پٽين سان سينگاريو ويندو آهي ۽ اهڙيءَ طرح ٺاهيل ۽ سينگاريل ننڍڙيءَ ٻيڙيءَ کي لهندڙ ويرسان گڏ سمنڊ ڏانهن لوڙهي ڇڏيو ويندو آهي جا، ماڻهن جي احمقانه خيال يا اميد مطابق، بيماريءَ کي پاڻ سان گڏ ڪڍي ويندي آهي.

عام طرح، جيڪو وسيلو سڄيءَ قوم جي جمع ٿيل پوٽن يا براين کي ڪڍي ويندو آهي، سو ڪو ئي جانور يا صدقي جو ٻڪرو هوندو آهي. هندستان جي مرڪزي صوبن ۾، جڏهن ڪنهن ڳوٺ ۾ ڪالرا ڦهليل هوندي آهي، تڏهن هرهڪ ماڻهو سج لهڻ کان پوءِ گهر هليو ويندو آهي. پوءِ پوڄاري گهٽين ۾ گهمندا آهن ۽ هرهڪ گهر جي ڇت سان هڪ ڪک ڪڍي، ان کي چانورن، گيهه وغيره سان ملائي ڳوٺ جي مشرق طرف واقع ڪنهن سندر ۾ نذراني طور باهه ۾ اڇلايو ويندو آهي. ڇوڙن کي ڳاڙهو سندر ٿئي، دونهي طرف هڪليو ويندو آهي، ماڻهن جو اعتقاد آهي ته اهي بيماريءَ کي پاڻ سان گڏ ڪڍي ويندا آهن. جيڪڏهن اهي ناڪامياب ٿيندا آهن، ته ٻڪرين کي ۽ سڀني کان آخر، سوئرن کي آزمايو ويندو آهي. جڏهن هندستان جي "ڀار"، "ملان" ۽ "ڪرمي" قبيلن ۾ ڪالرا پوندي آهي، تڏهن اهي ڪا ٻڪري يا مينهن وٺي، - ٻنهي حالتن ۾ جانور جي مادي هجي ۽ اها انتهائي سياه رنگ جي هئڻ گهرجي- ڪجهه ان جا داڻا، لونگ ۽ سندر ڪڍي، انهن کي پيلي رنگ جي ڪپڙي ۾ وجهي، انهيءَ جانور جي ڀڻيءَ تي

مرض، هليو وچ - رضامنديءَ سان هليو وچ - وچ، وڃي ڪو ٻيو ملڪ ڏس، اسان تنهنجي مسافريءَ لاءِ ڪاڏو تيار ڪيو آهي، اسان وٽ هينئر باقي ٻيو ڪجهه نه ڏيڻ لاءِ بچيل ڪونهي."

جڏهن اُهي واپس ڪناري ڏانهن موٽي ايندا آهن، تڏهن سڀ ماڻهو گڏجي سمنڊ ۾ وهنجندا آهن. هن رسم ۾ ماڻهن کي وڻ جي ٽارين سان ڏکن هڻڻ جو سبب صاف طرح انهن کي بيماريءَ جي ڀوتن کان ڇڏائڻ جو آهي، جن لاءِ پوءِ ائين سمجهيو ويندو آهي ته اهي انهن ٽارين ڏانهن منتقل ٿي وڃن ٿا. ان ڪريئي ٽارين کي ننڍيءَ ٻيڙيءَ ۾ اڇلائي، ڪيس ٻيءَ ٻيڙيءَ سان ٻڌي سمنڊ ڏانهن ڪڍي وڃڻ ۾ ايتري قدر تڪڙ ڪئي ويندي آهي. اهڙيءَ طرح سيرام جي اندروني ضلعن ۾، جڏهن ماتا جي بيماري يا ٻيو ڪو مرض ڦهليل هوندو آهي، تڏهن پوڄاري سيني گهرن کي مقدس ٽارين سان ڏکي هڻندو آهي ۽ پوءِ انهن کي پاڻيءَ ۾ اڇلائيندو آهي، ته جيئن اهي سمنڊ ڏانهن وهي وڃن؛ بلڪل ساڳيءَ طرح جيئن روس جي ووٽياڪ قبيلي وارن ۾، انهن لئين کي، جن سان شيطانن کي ڳوٺ مان هڪاليو ويو هوندو آهي، درياه ۾ اڇلايو ويندو آهي، ته جيئن پاڻيءَ جو وهڪرو انهيءَ نقصانڪار بار کي وهائي ڪڍي وڃي. ٻيڙيءَ اندر بيمار ماڻهن جي نمائندگي ڪرڻ لاءِ گڏن کي ويهارڻ جي ترڪيب به، ته جيئن ڀوتن کي انهن جي پٺيان وڃڻ لاءِ لالچايو وڃي، غير معمولي ناهي. مثال طور، بورنيو جي ساحل تي آباد بت پرست قومن مان اڪثر، وڃڙندڙ بيماريءَ کي هيٺينءَ ريت هڪالي ڪڍڻ جي ڪوشش ڪنديون آهن. اهي ڪجيءَ جي ڳپ مان هڪ يا وڌيڪ ماڻهن جا بي ڊولا مجسما اڪيري ٺاهيندا آهن ۽ انهن

ماڻهو چوندو آهي، ”تہ اي پوڙها سائين، آءٌ اوهان کي عرض ٿو ڪريان تہ پوٽن ۽ ڏهٽن، ٻارن، زالن ۽ سردن کي خوش ڪريو، تہ جيئن اسين جانور ۽ سوئر جو گوشت کائي، ۽ ڪجيءَ جو شراب پي سگهون. آءٌ پنهنجي وعدي کي پاڻي ڏيندس. پنهنجو حصو کاءُ ۽ ڳوٺ جي سيني ماڻهن کي خوش ڪر“. جيڪڏهن اها ڀيڙي ڪنهن آباد هنڌ تي ٿاسي، زمين تي نڪري ايندي، تہ بيماري اتي ڦٽي پوندي. چنانچہ، ساحل وارن ماڻهن ۾ زمين ۾ ڦاٽل اهڙي ڀيڙي تمام گهڻو ڊپ پيدا ڪندي آهي ۽ اهي هڪدم ان کي ساڙيندا آهن، ڇو تہ ڀوت باه کان ڀڄندا آهن. ٻورو نالي هڪ ٻيٽ ۾ اهڙي ڀيڙي، جا مرض جي ڀوتن کي ڪٽي ويندي آهي، گهڻو ڪري ويهہ فوٽ ڊگهي هوندي آهي ۽ منجهس سڙه، ونجهہ ۽ لنگر وغيره رکيل هوندا آهن ۽ ان کي ڪاڏي پيتي جي سامان سان ڀريو ويندو آهي. هڪ ڏينهن ۽ هڪ رات تائين ماڻهو گهنڊ ۽ دهل وڄائيندا ۽ هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙي، ڀوتن کي ڊيڄاريندا رهندا آهن. ٻئي ڏينهن صبح جو، ڏهہ ڊگها ۽ طاقتور نوجوان مرد ماڻهن کي وڻن جي ٽارين سان ڏڪ هڻندا آهن، جن کي مٽيءَ جي برتن ۾ رکيل پاڻيءَ اندر اڳواٽ ٻوڙي رکيو ويندو آهي. جڏهن انهن اها ڪارروائي ڪري ختم ڪئي هوندي آهي، تڏهن اهي سمنڊ جي ڪناري ڏانهن ڊوڙي ويندا آهن، اهي ٽاريون ننڍيءَ ڀيڙيءَ ۾ اڇلائيندا آهن ۽ هڪ ٻي ڀيڙي تمام گهڻيءَ عجلت سان تيار ڪري، بيماريءَ سان ڀريل ڀيڙي اُن سان ٻڌي، ٻنهي کي دور سمنڊ ڏانهن گهلي وٺي ويندا آهن. اتي پهچي، اهي انهن کي الڳ ڪري ڇڏي ڏيندا آهن ۽ ماڻهن سان هڪ ڇڻو زوردار آواز سان چوندو آهي، تہ ”اي ڏاڏا ماتا جا

رهون ۽ شل اسين اوهان سڀان سج کي طلوع ٿيندي وري ڪڏهن به نه ڏسون.“ پوءِ ڏهه يا ٻارهان ماڻهو انهيءَ جهاز کي سمنڊ جي ڪناري ڏانهن ڪڍي ويندا آهن. ان کي ٻري هوائن سان گڏ پاڻيءَ ۾ لوڙهي ڇڏيندا آهن. اهڙيءَ طرح انهن کي خاطري ٿيندي آهي ته اهي هميشه يا گهٽ ۾ گهٽ ٻئي وقت تائين بيماريءَ کان آزاد رهندا. جيڪڏهن اها بيماري وري به مٿن غالب پوندي آهي، ته انهن کي پڪ هوندي آهي ته اها ساڳي نه، پر ڪا ٻي بيماري آهي، جنهن کي ڪجهه وقت کان پوءِ اهي ساڳيءَ طرح خارج ڪري ڇڏيندا آهن. جڏهن پوتن سان پريل جهاز نظرن کان غائب ٿي ويندو آهي، تڏهن ان جا حمال واپس ڳوٺ ايندا آهن، جنهن تي اُهو ماڻهو وڏي واڪي سان چوندو آهي، ”بيماريون هينئر هليون ويئون آهن، غائب ٿي ويئون آهن، ڪين جلاوطن ڪيو ويو آهي ۽ اهي جهاز ۾ چڙهي هيتان هاڪاري ويئن آهن.“

ساڳين رسمن کان ايست انڊيز جي ٻين ٻيٽن ۾ به ڪم ورتو ويندو آهي. چنانچه، تيمور-لات ۾ اهڙن پوتن کي ٺڳڻ لاءِ، جي بيماري پيدا ڪري رهيا هوندا آهن، ٻن سڙهن واريءَ هڪ ٻيڙيءَ کي، جنهن ۾ ماڻهوءَ جو هڪ مجسمو ۽ وڏي سفر لاءِ سيڌو سامان رکيل هوندو آهي، هوا ۽ ويرن سان لڙهي وڃڻ ڏنو ويندو آهي. جنهن وقت ان کي پاڻيءَ اندر هلايو ويندو آهي، تنهن مهل ماڻهو رڙ ڪري چوندا آهن ته ”اي بيماري، هتان هلي وڃ ۽ پنتي موت ۽ تون هن غريب ملڪ ۾ ڇا پيئي ڪرين؟“ انهيءَ کان ٻي ڏينهن پوءِ، هڪ سوئر کي ماريو ويندو آهي ۽ سندس گوشت مان ڪجهه حصو ڊيوڊيلعا کي پيش ڪيو ويندو آهي، جو سج اندر رهندو آهي. سيني کان زياده، هڪ پوڙهو

پوءِ نيڪالي ڏيڻ جي درميان فرق کي ممير ڪرڻ آساني پيدا ڪندو. ان ڪري اسين پهرين حالت سان شروعات ڪريون ٿا.

٢- مادي وسيلي ۾ موجود براين جو وقتي نيڪال :

جيڪو وسيلو پوتن کي دور ڪٽي وڃي ٿو، سو مختلف قسمن جو ٿي سگهي ٿو. هڪ اهڙو عام وسيلو هڪ ننڍو جهاز يا ٻيڙي آهي. چنانچه، سيرام ٻيٽ جي هڪ جنوبي ضلعي ۾، جڏهن سڄي ڳوٺ اندر ڪا بيماري ڦهليل هوندي آهي، تڏهن هڪ ننڍڙو جهاز ٺاهيو ويندو آهي، جنهن ۾ چانور، تماڪ، ڪڪڙ جا آنا وغيره ڀريا ويندا آهن، جي سڀني ماڻهن گڏجي ٽورا ٽورا ڪري ڏنا هوندا آهن. جهاز کي هڪ ننڍڙو سڙهه هنيون ويندو آهي. جڏهن سڀ تياري مڪمل ٿي چڪندي آهي، تڏهن هڪ ماڻهو تمام وڏي آواز ۾ چوندو آهي ته "اي، اوهين سڀ بيماريون، اوهين ماتائون، سورَ، لاڪڙا، وغيره، جي اسان وٽ ايتري گهڻي وقت کان وٺي آيا آهيو ۽ اسان کي اهڙي درد ناڪ نموني سان ڳاري چٽ ڪيو آٿوَ، پر جي هينئر اسان کي تنگ ڪرڻ کان بس ڪري رهيا آهيو، اسان اوهان لاءِ هيءَ جهاز تيار ڪيو آهي ۽ ايترو سيڌو سامان جمع ڪيو آهي، جو اوهان لاءِ سڄي سفر جي دوران ۾ ڪافي ٿيندو. اوهان کي ڪاڏي، پان جي پنن، سوپارين ۽ تماڪ جي ڪابه ڪمي محسوس ڪانه ٿيندي. وڃو، ۽ اسان وٽان هڪدم جهاز هاڪاري وڃو، اسانجي قريب وري نه اچجو، پر اهڙي ملڪ ڏانهن وڃو، جو هتان کان تمام گهڻو دور هجي. شل سڀ لهرون ۽ هوائون اوهان کي تيز رفتاريءَ سان ان طرف ڦوڪون ڏيئي پهچائين ۽ اوهان کي اهڙيءَ طرح اوڏانهن پهچائين، جو ايندڙ ڪجهه وقت تائين اسين خوش ۽ تندرست

هوندو آهي، اونداهيءَ وچان اوچتو تماشاين مٿان اچي ڪڙڪندو آهي ۽ اهڙو ڏيکاءُ ڪندو آهي، جڻ تہ انهن کي ختم ڪري ڇڏيندو. پوءِ وڏو طوفان مچي ويندو آهي، هر طرف کان چيخ و پڪار پئي پوندي آهي، پر [illegible] جي ڊونگ ڪرڻ بعد، شيطان اونداهيءَ ۾ غائب [illegible] آهي. سال جي پوئينءَ رات تي، ڪئمبوڊيا جي بادشاهن جي محلات کي شيطانن کان پاڪ ڪيو ويندو آهي. پوتن وانگر رنگيل ماڻهن جي پٽيان محلات جي ميدانن ۾ هاٿي ڊوڙايا ويندا آهن. جڏهن انهن کي خارج ڪيو ويندو آهي، تڏهن انهن کي ٻاهر رکڻ لاءِ محلات جي چوگرد سٽ جو هڪ مقدس ڏاڪو ويڙهيو ويندو آهي. ڏکڻ هندستان ۾، ميسور جي هڪ ضلعي، منظر آباد، ۾ جڏهن هيضي يا ماتا جو مرض ڪنهن ڳوٺ ۾ ڦهلجي ويندو آهي، تڏهن آتان جا رهاڪو هڪ هنڌ جمع ٿي، مرض جي پوت کي ڪاٺ جي هڪ مجسمي ۾ داخل ٿيڻ لاءِ منٿون ڪندا آهن ۽ اُن کي، گهڻو ڪري اڌ رات جو، ٻئي ڳوٺ ڏانهن ڪڍي ويندا آهن. اُنهيءَ ڳوٺ جا رهاڪو وري ساڳئي نموني سان اهو مجسمو پنهنجي پاڙيسرين کي پهچائيندا آهن ۽ اهڙيءَ طرح پوت کي هڪ کان ٻئي ڳوٺ ڏانهن نيڪالي ڏني ويندي آهي، تانجو اهو درياهہ جي ڪناري تي پهچي ويندو آهي، جتي ڪيس پاڻيءَ ۾ اڇلايو ويندو آهي.

زياده حالتن ۾ وري خارج ڪيل پوتن جي نمائندگي بلڪل ڪانہ ڪئي ويندي آهي، پر انهن کي غيبي طور مادي ۽ ظاهر وسيلي ۾ موجود سمجهيو ويندو آهي، جو ڪين ڪٽي گهمندو ڦرندو آهي. هتي، وري ڪن موقعن تي نيڪالي ڏيڻ ۽ ڪن مقرر عرصن کان

وڏا ٿيندا هئا، تڏهن مئنڊن قبيلي جا ڳاڙها هندستاني پنهنجي وڏي ساليانی تقريب ملهائيندا هئا، جنهن جي مختلف خصوصيتن مان هڪ، شيطان کي نيڪالي ڏيڻ جي هئي. هڪ ماڻهو پاڻ کي ڪارو رنگ هڻي [illegible] جي نمائندگي ڪندي، گاهه وارن ميدانن طرفان اچ[illegible] داخل ٿيندو هو، زالن جي پٽيان پوندو هو، ڪين ڊيڄيندو هو ۽ سينهن واري ناچ ۾ پاڏي جو ڪردار ادا ڪندو هو، جنهن جو مقصد ايندڙ سال لاءِ جهجهي مقدار ۾ سينهن حاصل ڪرڻ جي خاطري ڪرڻ هو. آخر ڪار، ڪيس ڊيڪائي ڳوٺ ڪان ٻاهر ڪڍيو ويندو هو، زالون سندس پٽيان هوڻ، ها ۽ طعني بازي ڪنديون، لٽين سان مارينديون ۽ مقائس گند ڪچرو اڇلائينديون ويندیون هيون.

مرڪزي ڪئينسلئنڊ جون ڪي مقامي قومون مولونگا نالي هڪ خطرناڪ هستيءَ ۾ اعتقاد رکنديون آهن، جا نظرن کان غائب رهي، هرطرف نوسيندي ڦرندي آهي. جيڪڏهن ان جي خلاف ڪي رسمون ادا نه ڪيون وڃن، تہ اها هستي ماڻهن کي هوند ماري وجهي ۽ زالن جي عصمت تي حملو ڪري. اهي رسمون پنجن راتين تائين هلنديون آهن ۽ انهن ۾ اهڙا ناچ ڪيا ويندا آهن، جن ۾ فقط اهڙا مرد حصو وٺي سگهندا آهن، جن جي جسمن مٿان ڀوائتي نموني سان رنگ ٿڦيل هوندا آهن ۽ اهي عجيب نموني سان سينگاريل هوندا آهن. پنجينءَ رات تي خود مولونگا، جنهن جي نمائندگي هڪ اهڙو مرد ڪندو آهي، جنهن جي سڄي بدن تي ڳاڙهو رنگ ۽ ڪنب ٿڦيل هوندا آهن ۽ جنهن جي هٿ ۾ ڪنين سان سينگاريل نوڪ وارو هڪ ڀالو

وارن جبلن ڏانهن ويندا آهن. انهن ماڻهن کي شيطانن جو ڪردار ادا ڪرڻو هوندو آهي. هڪ نقيب ڳوٺ جي جماعت خاني جي ڪوئي تي چڙهي ويندو آهي ۽ ماڻهن جي ميڙ اڳيان تقرير ڪندو آهي. مقرر ٿيل اشاري تي، جو شام وقت طئي ڪيو ويندو آهي، اهي نقاب پوش جبلن کان ٻاهر نڪري، مٿن تي ٻرندڙ ڏامر جا برتن رکي، آواز، حرڪت ۽ لباس جي انهيءَ سڄي ساري ڀوائتي ساز و سامان سان گڏ، جنهن جو هڪ وحشيءَ جو دماغ شيطان جي نمائندگي ڪرڻ لاءِ تصور ڪري سگهي ٿو، ڳوٺ ڏانهن ايندا آهن. ڊنل عورتون ۽ ٻار حياتيءَ بچائڻ لاءِ وٺي ڀڄندا آهن، مرد ڪين هڪ گول چڪر اندر وڃي ڪٺو ڪندا آهن، ۽ شيطان سان ٻاهم سان وڙهڻ جي اصول مطابق، اهي ٻرندڙ ڪانيون هوا ۾ اڇلائيندا آهن، رڙيون ڪندا آهن، اونائيندا آهن ۽ حملم آور شيطانن کي مارڻ لاءِ مٿن خطرناڪ وار ڪندا آهن ۽ اهڙيءَ طرح هڪ اهڙو ڀوائتو منظر پيدا ڪندا آهن ۽ جمع ٿيل سون عورتن جي دلين ۾ ڊپ پيدا ڪندا آهن، جي چيخون ڪندي ڪندي ۽ بيهوش ٿيندي، پنهنجن بهادر بچائيندڙن کي چنبڙي پونديون آهن. آخر ۾، شيطان جماعت خاني اندر داخل ٿيڻ ۾ ڪامياب ٿي ويندا آهن ۽ سيني کان زياده بهادر ۽ دلير مرد اندر داخل ٿي، ساڻن ٻاهم جون ڳالهيون هلائيندا آهن. انهيءَ ڪل جهڙي ناٽڪ جي پڄاڻيءَ طور مرد همت ٻڌي، شيطانن کي جماعت خاني مان هڪالي ٻاهر ڪڍندا آهن ۽ ڪين وڏي دنگي فساد ۽ جنگ وجدل جي سانگ سان جبلن ڏانهن ڌڪي، ڳوٺ کان ٻاهر هڪالي ڪڍندا آهن." موسم بهار ۾، جڏهن درياهه جي ڪناري بيد جي وڻن جا پن وڏي

باب ستونجاهون

عام صدقي جا پڪرا

۱- **جسم اندر سمايل براين جو نيڪال :** هن حد تائين اسان براين جي انهيءَ عام نيڪال سان واسطو رکيو آهي، جنهن کي سون سڌو يا فوري اخراج سڏيو آهي. انهيءَ صورت ۾ برايون غائب آهن، ڪم از ڪم عام ماڻهوءَ جي نظر کان پوشيده آهن ۽ انهن کان نجات حاصل ڪرڻ جو طريقو زياده تر حالتن ۾ خالي هوا کي ڏکن هڻڻ يا ايتري شور ۽ غوغا برپا ڪرڻ جو آهي، جيڪو انهن شرير روحن کي ڊيڄائي، راه فرار اختيار ڪرڻ لاءِ مجبور ڪري. هينئر اسان کي نيڪاليءَ جو هڪ ٻيو قسم مثالن ذريعي سمجهڻو آهي، جنهن ۾ بد اثر ڪنهن ظاهر ظهور صورت يا جسم اندر سمايل ٿين ٿا يا ڪم از ڪم انهن کي ڪنهن اهڙي مادي وسيلي مٿان سوار ٿيل سمجهيو وڃي ٿو، جيڪو انهن کي ماڻهن مان ۽ ڳوٺ يا شهر کان ٻاهر ڪڍي وڃڻ لاءِ نقل و حرڪت جي هڪ ذريعي جو ڪردار ادا ڪري ٿو.

ڪئليفورنيا ۾ آباد پوسو قبيلي وارا شيطانن کي نيڪاليءَ ڏيڻ جي رسم هر ستين سال ادا ڪندا آهن، جنهن ۾ شيطانن جو ڪردار چمڙا پوش ماڻهو ادا ڪندا آهن. " ويهه يا ٽيهه ماڻهو عجيب و غريب ۽ ڀوائتا نقاب ۽ ڪپڙا پائي، مٿن تي پگهريل ڏاڙهي جا برتن رکندا آهن، پوءِ اهي لڪي ڇپي آس پاس

انهيءَ سال ٽورو ميوو ٽيندو. وري لئبروجيئر ۾، جو ڏکڻ فرانس جو هڪ ضلعو آهي، "ٻارنهينءَ رات" جي شام جو ماڻهو گهٽين ۾ ڊوڙندا آهن، گهنڊ وڄائيندا آهن، ڪيتليون ٽڪرائيندا آهن، ۽ بي سري آواز پيدا ڪرڻ لاءِ سڀ ڪجهه ڪندا آهن. پوءِ مشعلن جي روشنائيءَ ۽ ٻرندڙ ڪاٺين جي شعلن ۾، اهي هڪ وڏو هُل ۽ هنگامو برپا ڪندا آهن، ڪن - ڦاڙ آواز بلند ڪندا آهن ۽ اهڙيءَ طرح رلندڙ ڀوتن ۽ شيطانن کي شهر کان ٻاهر تڙي ڪيڻ جي توقع رکندا آهن.

*ايپيفني جي درميان وارو ٻارنهن ڏينهن جو عرصو آهي. چنانچه، سائليشيا جا ماڻهو ناتال ۽ نئين سال جي وچ واري عرصي ۾ سڄيءَ رات تائين "پائين" وڻ جي لاڪ ٻاريندا رهندا آهن، تہ جيئن بد بودار ۽ تيز دونهون ڏانڻين ۽ بد روحن کي گهرن ۽ جاين مان ڪڍي ڇڏي، ۽ ناتال واريءَ شام ۽ نئين سال جي ڏينهن واريءَ شام تي، اهي ٻنين ۽ ڪيتن، ٻوڻن ۽ وڻن مٿان گوليون ڇوڙيندا آهن ۽ ميويدار وڻن کي بدروحن جي نقصان کان بچائڻ لاءِ، انهن جي چوڌاري گاهہ ويڙهي ڇڏيندا آهن. نئين سال جي ڏينهن واريءَ شام تي، جو سينٽ سلوسيٽر جو ڏينهن آهي، بوهيميا جا ڇوڪرا، بندوقن سان مسلح ٿي، گول چڪرن جي صورت ۾ ٿهي بيهندا آهن ۽ ٽي دفعا هوا ۾ گوليون ڇوڙيندا آهن. انهيءَ کي "ڏانڻين کي فڙ ڪرڻ" چيو ويندو آهي ۽ عام اعتقاد آهي تہ ڏائٽيون انهيءَ طرح ڊڄي ويندیون آهن. انهن ٻارنهن پُر اسرار ڏينهن مان پويون، "ايپيفني" يا "ٻارنهين رات" هوندو آهي ۽ انهيءَ رات کي يورپ جي مختلف علائقن ۾، برائيءَ جي قوتن جي نيڪاليءَ جي موزون موسم ڪري منتخب ڪيو ويو آهي. چنانچه، ليوسرين ڏنڊ تي، برونين وٽ، ڇوڪرا "ٻارنهينءَ رات" جلوس ڪڍندا آهن، مشعلون کڻي گهمندا آهن ۽ سنگڻ، گهنڊن چهڪن وغيره سان، ٻيلي جي ٻن ماده روحن، اسٽرو ڊيلي ۽ اسٽرانيلي کي ڊيڄاري ڪڍڻ لاءِ، وڏو شور ۽ غل ڪندا آهن. ماڻهو سمجهندا آهن تہ جيڪڏهن اهي ڪافي وڏو آواز ڪندا، تہ

---

* ٦ جنوريءَ تي ادا ٿيندڙ هڪ عيسائي رسم، انهيءَ رات حضرت مسيح غير يهودين کي پنهنجو ديدار ڪرايو هو.

وينڊو آهي. پوءِ تہ سيني گهرن جا گهنڊ ۽ ماني ۽ تي سڏڻ جا گهنڊ وڄڻ شروع ڪندا آهن، ٽانو ۽ برتن هڪبئي سان ٽڪرايا ويندا آهن، ڪتا پؤنڪندا آهن ۽ هر هڪ کي ان وقت گوڙ گهمسان ۾ شريڪ ٿيڻو هوندو آهي. انهيءَ سڄي ها، هوو ۾، سيبئي وڏي آواز سان ڪيڪون ڪندا آهن :

"ڏانئڻ پيج، پيج هتان، يا توسان چڱائي نہ ٿيندي."

پوءِ اهي ست دفعا گهرن، واڙن ۽ ڳوٺ جي چوڌاري ڦيريون پائيندا آهن. اهڙيءَ طرح ڏانئڻين کي دونهون ڏيئي، سندن لڪي رهڻ وارين جايون، مان کين ڪڍيو وينڊو آهي. والپرجس رات تي ڏانئڻين کي هڪالي ڪيڻ جي رسم بئويريا جي گهڻن حصن ۽ بوهيميا جي جرمن باشندن ۾ اڃا تائين يا ويجهڙائيءَ وارن سالن تائين، ادا ڪئي ويندي هئي. چنانچہ، بوهمروالڊ جبلن ۾، ڳوٺ جا سڀ نوجوان ماڻهو شام کان پوءِ ڪنهن اوچيءَ جاءِ، خاص طرح ڪنهن چونڪ، تي اچي ڪٺا ٿيندا آهن ۽ پنهنجيءَ پوريءَ طاقت سان ڪجهہ وقت تائين گڏجي چهبڪن مان ٽڪاءَ ڪڍندا آهن. اهو عمل ڏانئڻين کي پڄائي ڪڍندو آهي، جو تہ جيتريءَ دوريءَ تائين اهو آواز پڌڻ ۾ ايندو هوندو، اوتري تائين اهي برائي ڪندڙ هستيون ڪوبہ ضرر رسائي نہ سگهنديون. ڪن هنڌن تي وري جڏهن نوجوان ماڻهو چهبڪن مان ٽڪاءَ ڪڍندا رهندا آهن، ان وقت ئي ڏنار پنهنجا سنگ وڄائيندا آهن ۽ ان جا ڊگها ڊگها آواز، جي رات جي سناٽي ۾ دور دور تائين پڌڻ ۾ ايندا آهن، ڏانئڻين جي ڪارروائين تي بندش وجهڻ لاءِ ڏاڍا اثرائتا هوندا آهن.

ڏانئڻين کي شڪار ڪرڻ جو هڪ ٻيو وقت، ناتال ۽

وقت، والپرجس رات، يعني مي-ڏينهن واري شام آهي يا هئي، جڏهن انهن شرير هستين جي نقصانڪار طاقتن کي پنهنجي عروج تي سمجهيو ويندو آهي. مثال طور ٽائرول ۾، جيئن ٻين هنڌن ۾ پڻ ڪيو ويندو آهي، برائيءَ جي طاقتن جي انهيءَ موسم ۾ نيڪاليءَ کي عام طرح "ڏائنين کي ساڙي ڇڏڻ" سڏيو ويندو آهي. اها تقريب "مي-ڏينهن" تي ملهائي ويندي آهي، پر ماڻهو ان جي تياري ڪرڻ ۾ گهڻي وقت کان وٺي مصروف رهندا آهن. خميس واري هڪ ڏينهن اڌ رات جو لاڪ واريءَ ڪاٺيءَ، چوڏن، ڪارن ۽ ڳاڙهن ٽيڪن واري "هيم لاڪ" ٻوٽي، ۽ "سلو" نالي هڪ ٻوٽيءَ جون ننڍڙيون ڳنڙيون ٽاهيون ويندين آهن. اهي محفوظ رکيون ويندين آهن ۽ "مي-ڏينهن" تي انهن کي اهي ماڻهو ٻاريندا آهن، جن ڪليسا کان مڪمل معافي حاصل ڪئي هوندي آهي. اپريل جي آخري ٽن ڏينهن تي گهرن کي صاف ڪيو ويندو آهي ۽ "جيونيپر" ٻيرن ۽ "رو" ٻوٽيءَ سان انهن کي ڌوپ واس ڏنو ويندو آهي. "مي-ڏينهن" تي، جڏهن شام جو گهنڊ وڄي چڪو هوندو آهي ۽ رات قريب ايندي ويندي آهي، تڏهن "ڏائنين کي ساڙي ڇڏڻ" جي رسم شروع ٿيندي آهي. مرد ۽ ڇوڪرا ڇهبڪن، گهنڊن ۽ برتنن سان وڏو گوڙ گهمسان مچائيندا آهن، زالون وري ڌوپ جا برتن ڪٽي هلنديون آهن، ڪتن کي ڪولي ڇڏيو ويندو آهي، جي ڀؤنڪندا ۽ ٻئون ٻئون ڪندا، هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙندا وتندا آهن. جيئن ئي ديول جا گهنڊ وڄڻ شروع ڪندا آهن، تيئن ڪاڙين جي انهن بنڊلن کي، جي لڪڙن سان ٻڌل هوندا آهن، باهه ڏني ويندي آهي ۽ ڌوپ کي ساڙيو

عيسائي يورپ ۾ سال جي ڪن وقتن تي برائيءَ جي طاقتن کي هڪالي ڪيڏ جي قديم بت پرستانه رسم جديد دور تائين زنده رهندي آئي آهي. چنانچه، ڪئالا بريا جي ڪن ڳوٺن ۾ مارچ مهيني جو افتتاح ڏانڻين کي هڪالي ڪيڏ سان ڪيو ويندو آهي. اها نيڪالي رات جي وقت ديولين جي گهنڊن جي آواز ۾ سرانجام ڪئي ويندي آهي ۽ ماڻهو گهٽين ۾ ڊوڙندا ۽ هيئن چوندا ڦرندا آهن، ته "مارچ اچي ويو"، "مارچ اچي ويو". ماڻهو چوندا آهن ته مارچ ۾ ڏانڻيون ڦرنديون گهڙنديون آهن ۽ انهيءَ مهيني ۾ اها رسم هر جمعي ڏينهن وري وري ادا ڪئي ويندي آهي. گهڻو ڪري ائين سمجهيو ويندو آهي، جيئن پڙهندڙن اڳ ئي سمجهيو هوندو، ته هڪ قديم بت‌پرستانه رسم پاڻ کي ديول جي تقريبن سان اٽڪائي ڇڏيو آهي. آلبانيا ۾ "ايسٽر شام ڏينهن نوجوان ماڻهو لاڪ واريءَ ڪائيءَ سان مشعلون ٻاريندا آهن. انهن کي هيڏانهن هوڏانهن ڦيرائيندا، ڳوٺ سان جلوس جي صورت‌۾ لنگهندا آهن. آخرڪار، اهي مشعلون درياه ۾ اڇلائيندا آهن ۽ رڙيون ڪندا آهن ته "ها، ڪورا! اسين تو کي هنن مشعلن وانگر درياه داخل ٿا ڪريون، ته جيئن اوهين ڪڏهن به واپس نه اچو". سائليشيا جا ڪڙمي هيءَ اعتقاد رکندا آهن ته گڊ فرائيڊي ڏينهن ڏانڻيون پنهنجن چڪرن تي نڪرنديون آهن ۽ شرارت ڪرڻ لاءِ وڻن وڏي طاقت هوندي آهي. چنانچه، اسٽريهلٽز جي پرسان، اوئيلس وٽ انهيءَ ڏينهن ماڻهو پاڻ کي پراڻين ٻوهارين سان مسلح ڪري، ڏانڻين کي جاين ۽ گهرن سان، زمينداري گهرن ۽ چوپائي مال جي ولرن سان وڏي گوڙ گهمسان ۽ ڪڙڪن سان نيڪالي ڏيندا آهن.

مرڪزي يورپ ۾ ڏانڻين کي تڙي ٻاهر ڪيڏ جو مقبول

ڪهڙي گهر سان شروعات ڪجي. جڏهن انهيءَ سوال جو فيصلو ٿي ويندو آهي، جو گهٽو ڪري گرما گرم جهيڙي جهٽي جو باعث ٿيندو آهي، تڏهن سڀئي ڇٽا پنهنجا گهوڙا ٻڌندا آهن ۽ چهبڪن، ليمي جي وٽن جي ڏنڊن ۽ ٻريل ٻوڙن جي ٻچن سان پاڻ کي مسلح ڪندا آهن. ماڻهو سمجهندا آهن ته ٻريل ٻوڙا 'شيطان' لاءِ وڏي خوف جو باعث هوندا آهن. اهڙيءَ طرح مسلح ٿي، اهي ڀوائتيون رڙيون ڪندا، هر هڪ گهر ۽ ايوان ۾ ٽڪ هڻندا آهن. پوءِ دروازا بند ڪندا آهن ۽ ٻاهر تڙيل شيطان کي ٽڪون هڻندا آهن. اهڙيءَ ريت اهي هڪ ڪان ٻئي گهر ويندا آهن، تانجو شيطان هر گهر مان تڙجي نڪرندا آهن. پوءِ وري اهي گهوڙن تي سوار ٿيندا آهن ۽ رڙيون ڪندا ۽ ڏنڊن کي هرطرف ڦيرائيندا، ڳوٺ ڪان ٻاهر ويندا آهن. ڳوٺ ڪان ٻاهر نڪري، اهي پنهنجا ڏنڊا ڦٽي ڪندا آهن ۽ هڪ دفعو ٻيهر "شيطان" کي ٽڪون هڻندا آهن. مشرقي روس جي فينش نسل واري هڪ ٻي قوم، چيريمس، جا ماڻهو پنهنجن گهرن جي ديوارين کي ليمي جي وڻ جي ڪاٺيءَ جي ڏنڊن سان ڏک هڻي "شيطان" کي ٻاهر ڪڍندا آهن. انهيءَ مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ اهي بندوقون ڇوڙيندا آهن، ڌرتيءَ کي خنجر ٽوڪيندا آهن ۽ ڇيرن ۾ ڪاٺيءَ جا ٻرندڙ ڇوڙا وجهندا آهن. ان ڪان علاوه، اهي ٻاه جي ٻچن سڀان ٽپ ڏيندا آهن ۽ ائين ڪندي اهي پنهنجا ڪپڙا لاهي ڇڏيندا آهن، ۽ ڪن ضلعن ۾ اهي ڪيس ڏيجائي ڀڄائڻ لاءِ ليمي جي وڻ جي ڇوڙي سان ٿهيل ڊگها توتارا وڄائيندا آهن. جڏهن اهو شيطان ٻيلي ڏانهن ڀڄي ويندو آهي، تڏهن اهي وٽن کي پنير جي انهن ٽڪين ۽ ڪيڪن سان ڪن سان ڪٽيندا آهن، جن سان محفل مهيا ڪئي ويئي هئي.

سان اڻ چاهيل اناج جا داڻا، گوشت ۽ براندي وٺندا آهن. انهن سيني شين کي اهي ٻاهر ٻنين ۾ ڪٽي ويندا آهن، 'فر'- وڻ هيٺان ٻاهه ٻاريندا آهن، اناج جي داڻن کي جوش ڏيندا آهن ۽ هي الفاظ ادا ڪري، تہ "ويراني ڏانهن منهن ڪر ۽ گهر ڏانهن واپس نہ موٽجانءِ"، سڀ چٽا اهو ڪاڏو ڪائيندا آهن، جيڪو ڳوٺ کان پاڻ سان گڏ ڪٽي آيا هوندا آهن. پوءِ اهي ڳوٺ ڏانهن واپس ورندا آهن ۽ هر اهڙي گهر ۾ داخل ٿيندا آهن، جنهن ۾ ڪي نوجوان عورتون هونديون آهن. انهن نوجوان عورتن کي اهي پڪڙي برف ۾ اڇلائيندا ۽ هيئن چوندا آهن تہ "شل بيماريءَ جا ارواح توکي چڏي وڃن." اڻ چاهيل اناج جا داڻا ۽ ٻئي ڪاڏي جي باقي بچيل اوپر پوءِ سيني گهرن ۾ انهيءَ تناسب سان تقسيم ڪئي ويندي آهي، جيترو آن هرهڪ گهر ڏنو هوندو آهي ۽ هرهڪ گهر پنهنجو حصو ڪائي ختم ڪندو آهي. مالميز ضلعي جي ووٽياڪ قبيلي جي هڪ ماڻهوءَ جي قول مطابق، نوجوان مرد هر اهڙي ماڻهوءَ کي برف تي اڇلائيندا آهن، جنهن کي اهي گهر اندر ڏسندا آهن ۽ انهيءَ کي "شيطان کي ڏکي ٻاهر ڪڍڻ" سڏيو ويندو آهي؛ ان کان سواءِ، جوش ڏياريل اناج جي داڻن سان ڪجهہ مقدار هنن لفظن سان ٻاهه ۾ اڇلايو ويندو آهي، تہ "اي ديوتا، اسان کي بيماريءَ ۽ وبا سان تڪليف نہ ڏجانءِ ۽ اسان کي ٻيلي جي ٻوٽن جي حوالي نہ ڪجانءِ". پر سيني کان زياده قديم رسم اها آهي، جا ڪاسان حڪومت جا ووٽياڪ ادا ڪندا آهن. سڀ کان اول "شيطان" کي منجهند جي وقت هڪ قرباني پيش ڪئي ويندي آهي. پوءِ سڀ مرد گهوڙن جي پٺيءَ تي چڙهي ڳوٺ جي وچ ۾ اچي جمع ٿيندا آهن ۽ اتي بيهي اهو فيصلو ڪندا آهن تہ

ٻي اڏي تان ڏنو ويندو آهي ۽ اهڙيءَ طرح هڪ اڏي کان ٻي تائين، تانجو فرن جو اهو سلسلو شهر جي ٻاهرين دروازي تي وڃي پهچندو آهي. اهڙيءَ طرح ڀوتن کي قدم بقدم هڪالي ڪڍيو ويندو آهي. انهيءَ ڪم ڪرڻ کان هڪ دم پوءِ هڪ مقدس رسي شهر جي گول ديوار جي چوڌاري ٻڌي ويندي آهي ته جيئن جلاوطن ٿيل شيطانن کي واپس موٽڻ کان روڪي سگهجي. اها رسي سخت قسم جي گاهه سان ٺهيل هوندي آهي ۽ ان تي ڳاڙها، پيلا ۽ نيلا پٽا چاڙيا ويندا آهن.

يورپ جي بت پرست قومن ۾ به شيطانن، ڏانڻين ۽ بد اثرن جي سالياني اخراج جي رواج جو، جيڪڏهن اسين سندن پوين ۾ مروج انهن رسمن جي باقي بچيل آثارن سان اندازو لڳايون، ته اهو آسان کي عام جام ڦهليل معلوم ٿئي ٿو. چنانچه، ووٽياڪ قبيلي جي بت پرستن ۾، جي مشرقي روس جا فينش نسل جا رهاڪو آهن، ڳرٻ جون سڀ نوجوان ڇوڪريون سال جي آخرين ڏينهن يا نئين سال جي پهرين ڏينهن تي، لٺين سان مسلح ٿي، جي نون جاين تي ڇيريل هونديون آهن، هڪ هنڌ اچي جمع ٿينديون آهن. انهن لٺين سان اهي گهر جي سيني ڪنڊن ۽ ڪڙڇن ۽ ٻاهرين اڳڻ کي ڏڪ هڻنديون آهن ۽ چونديون آهن ته "اسين شيطان کي ڳوٺ کان ٻاهر ٿيون ڪڍون." ان کان پوءِ اهي لٺيون ڳوٺ کان هيٺ واري درياهه ۾ اڇلايون ويندون آهن ۽ جئين اهي هيٺ لهنديون ويندون آهن، تئين شيطان انهن سان ٻئي ڳوٺ ڏانهن هليو ويندو آهي، جتان وري ڪيس هڪالي ڪڍڻو پوندو آهي. ڪن ڪن ڳوٺن ۾ اها نيڪالي وري ٻئي نموني عمل ۾ آندي ويندي آهي. ڪنوارا مرد ڳوٺ جي هرهڪ گهر

(جو تہ اهڙيءَ طرح انهن وٽ موت جي سزا يافتہ ڏوهارين کي ڦاسيءَ تي چاڙهڻ کان اڳ دعوتن ڪارائڻ جو رواج آهي) کي گوشت جا نذرانا آڇيندو آهي ۽ ڪين ڪائڻ ۽ پيئڻ جي دعوت ڏيندو آهي؛ ان کان پوءِ جلد ئي هو هڪ عجيب پوليءَ ۾، اکرن ۽ انگن وغيره ذريعي، مٿن اهڙن مختلف گناهن ۽ ڏوهن جو الزام مڙهيندو آهي، جيڪي انهن ڪيا هوندا آهن، جهڙوڪ انهن ملڪ ۾ بي آرامي ڦهلائي آهي، سندس هاٿين ۽ گهوڙن کي ماريو آهي، وغيره، جن سيني لاءِ اهي سزا ڏيڻ ۽ ملڪ مان نيڪالي ڏيڻ جا مستحق آهن. انهيءَ تي، تي وڏيون توبون، آخرين نشانيءَ طور چوڙيون ويندیون آهن؛ جنهن کان پوءِ سڀ بندوقون ۽ توبون چوڙيون ويندیون آهن، تہ جئين انهن جي انتهائي خطرناڪ آواز ڪري شيطان ڊڄي ڀڄي وڃن. اهي ماڻهو اهڙا تہ اندا آهن، جو هن ڳالهہ ۾ يقيني طور اعتبار ڪندا آهن، تہ اهي درحقيقت ۽ بلڪل اثرائتي نموني سان ڪين ڀڄائي ڪڍن ٿا."

ڪمبوڊيا ۾ بد روحن جو اخراج مارچ مهيني ۾ ڪيو ويندو هو. ٿلهل مجسمن ۽ پٿرن جا ٽڪر، جن کي ڀوتن ۽ شيطانن جو گهر سمجهيو ويندو هو، جمع ڪري، دارالحڪومت ڏانهن آندا ويندا هئا. اتي ايترا هاٿي جمع ڪيا ويندا هئا، جيترا هڪ هنڌ ڪٺا ٿي سگهندا هئا. چنڊ جي چوڏهينءَ رات بندوقن جي باڙهہ چوڙي ويندي هئي ۽ شيطانن کي ڀڄائڻ لاءِ سيٽي هاٿي هڪ وقت زبردست حملو ڪندا هئا. اها رسم مسلسل ٽن ڏينهن تائين ادا ڪئي ويندي هئي. سيام ۾ ڀوتن جو نيڪال پراڻي سال جي آخرين ڏينهن تي عمل ۾ آندو ويندو آهي. محلات مان اشاري طور هڪ بندوق چوڙي ويندي آهي؛ ان جو جواب

ساريو ويو هوندو آهي ۽ انهيءَ سزا جي انتقام وٺڻ لاءِ، جا ڪين انهن ڏوهن ۾ ڏني وئي هوندي آهي، اهي بدروح هر شيءِ کي ناس ڪرڻ ۽ خطرناڪ قسم جي ڏاڍائي ڪرڻ لاءِ ڪمرڪشي بيهندا آهن. انهيءَ صورتحال کي روڪڻ لاءِ سندن وهم پرستيءَ کين انهيءَ "ٽيڪيدا" جي اداري قائم ڪرڻ لاءِ آماده ڪيو آهي، جا شيطان کي هڪالي ڪيڻ ۽ ملڪ کي بدارواحن کان پاڪ ڪرڻ جي موزون وات آهي." انهيءَ رسم ادا ڪرڻ لاءِ پنجويهين فبروريءَ جي تاريخ وارو ڏينهن مقرر ڪيو ويو هو، جو سندن نئين سال کان، جيڪو پنجويهين جنوريءَ تي شروع ٿيندو هو، پورو هڪ مهينو پوءِ ايندو هو. وچ وارو هڪ مهينو محفلن رچائڻ، هرقسم جي خوشين ڪرڻ ۽ عام آزاديءَ جي سند هئي. سڄي مهيني جي دوران ۾ وڏيءَ مهر جو منهن هيٺ ڪري، ڪيس صندوق اندر بند ڪري رکيو ويندو هو ۽ چئجي ڪٽي، تہ قانون کي ننڊ ڪرائي ويندي هئي. انصاف ڪرڻ واريون سڀ عدالتون بند ڪيون ويندیون هيون؛ قرضين کي پڪڙي ڪونہ سگهبو هو؛ سنها ٽلها ڏوهہ، جهڙوڪ اڑواجي چوري، جهيڙو فساد ۽ مارڪٽ ديده دليريءَ سان نظر انداز ڪيا ويندا هئا؛ فقط بغاوت ۽ خون تي ڌيان ڏنو ويندو هو ۽ ڏوهارين کي تيسين نظر بند رکيو ويندو هو، جيسين وڏي مهر وري ڪم ڪرڻ شروع ڪري. عام آزاديءَ جي انهيءَ عرصي پوري ٿيڻ کان پوءِ بدروحن کي تڙي ڪڍيو ويندو هو. وڏو جرنيل فوج جي تمام گهڻن دستن ۽ توب خاني کي باقاعده طور مسلح ڪري، کين زرق برق جهنڊا ڏيئي ۽ جنگ جي پوري رعب ۽ داب سان تيار ڪري، "ڏوهاري شيطانن ۽ بد نيت روحن

مجبور ڪندي آهي. جڏهن سيني کان پويون شيطان پڄي ويندو آهي، تڏهن موت جهڙي خاموشي طاري ٿي ويندي آهي، جا ٻئي ڏينهن تائين به هلندي آهي. ماڻهن جو خيال هوندو آهي ته شيطان پنهنجن پراڻن گهرن ڏانهن واپس اچڻ لاءِ منتظر هوندا آهن ۽ ڪين هن خيال ويهارڻ لاءِ ته بالي، بالي نه، پر ڪو ويران ۽ بياباني ٻيٽ آهي، ماڻهن کي پنهنجن گهرن کان چوويهن ڪلاڪن تائين ٻاهر اچڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي. خود رواجي گهريلو ڪم ڪاريون، حتيٰ ڪه رڌڻ پچائڻ به بند ڪيو ويندو آهي. فقط چوڪيدار ئي گهٽين ۾ ظاهر گهمي سگهندا آهن. سيني جاين تي ڪنڊن ۽ پنن جا هار لٽڪايا ويندا آهن، ته جيئن اجنبين کي اندر داخل ٿيڻ کان چتاءُ رهي. ٽين ڏينهن مس مس وڃي گهيري جهڙي اها حالت ختم ڪئي ويندي آهي، پر ان وقت به ٻاهر ٻنين تي وڃڻ ۽ بازار ۾ خريد و فروخت ڪرڻ کان ممانعت ٿيل هوندي آهي. اڪثر ماڻهو گهرن اندر رهندا آهن ۽ سڄو وقت تاس جي پتن ۽ ڊاري سان پاڻ کي وندرائيندا رهندا آهن.

ٽونڪئين ۾ هڪ "ٿيڪيڊا" يا بدطنيت روحن جو عام نيڪال گهٽو ڪري سال ۾ هڪ دفعو ڪيو ويندو هو، خاص طرح جڏهن ماڻهن، هاٿين، يا جرنيل جي اصطبل جي گهوڙن يا ملڪ جي چوپائي مال ۾ تمام گهٽو موت واقع ٿيندو هو، جنهن جو سبب اتان جا ماڻهو اهڙن ماڻهن جي نقصان رسائيندڙ روحن ڏانهن منسوب ڪندا آهن، جن کي غداريءَ جي ڏوهه ۾ قتل ڪيو ويو هوندو آهي يا بغاوت ڪرڻ ۽ بادشاهه، جرنيل يا شهزادن جي موت آڻڻ لاءِ منصوبي ٺاهڻ جي الزام هيٺ

بالي ٻيٽ جا ماڻهو، جو جاوا جي ايرندي طرف واقع آهي، شيطانن کي وقت بوقت تمام وڏي پئماني تي هڪالي ڪڍڻ جو جتن ڪندا آهن. انهيءَ نيڪاليءَ جو وقت گهڻو ڪري نائين مهيني جي "اونداهي چنڊ" واري ڏينهن چونڊيو ويندو آهي. جڏهن شيطانن کي گهٽي وقت تائين هٿ نه لاتو ويندو آهي، تڏهن ملڪ کي "گرم" سمجهيو ويندو آهي ۽ پوڄاري آنهن کي زوريءَ ڏکي ڪڍڻ جا احڪام جاري ڪندو آهي، ته متان سڄو بالي ٻيٽ رهڻ جي ناقابل ٿئي. مقرر ٿيل ڏينهن تي ڳوٺ يا ضلعي جا سڀ ماڻهو وڏي مندر ۾ اچي جمع ٿيندا آهن. اتي وڏي چونڪ وٽ شيطانن لاءِ نذرانا رکيا ويندا آهن. جڏهن پوڄاري پرارٿنا ڪري پوري ڪندا آهن، تڏهن سنک وڄائي شيطانن کي انهيءَ طعام کائڻ لاءِ ڪوٺيو ويندو آهي، جو انهن لاءِ تيار ڪيو ويو هوندو آهي. ساڳئي وقت کي ماڻهو اڳتي وڌي، پاڪ بتيءَ مان، جا وڏي پادريءَ جي سامهون ٻرندي رهندي آهي، پنهنجيون مشعلون روشن ڪندا آهن. ان کان هڪدم پوءِ، تماشاين سان گڏ اهي ماڻهو هر طرف ڦهلجي ويندا آهن ۽ سيني رستن ۽ گهٽين مان گهمندي، هيئن چوندا ويندا آهن ته "هليا وڃو! نڪري وڃو!" جتان به اهي لنگهندا آهن، اتي اهي ماڻهو، جي گهرن ۾ رهجي ويا هوندا آهن، سي شيطانن کي ڀڄائڻ ۾ هٿ وٺائڻ لاءِ فوراً گهر جي دروازن، ٽنين، سرن وغيره تي ڪن ڦاڙ آواز ۾ ٺڪ ٺڪ ڪندا آهن. اهڙيءَ ريت گهرن مان تڙجي نڪرڻ کان پوءِ، شيطان انهيءَ طعام ڏانهن ڊوڙندا آهن، جو انهن لاءِ تيار ڪيو ويو هوندو آهي؛ [illegible] مجاري بد دعائن ۽ گارين سان سندن استقبال ڪندو [illegible]ار سڄي ضلعي مان فرار ٿيڻ لاءِ

تقريب کي "شيطان کي هڪالي ڪيڻ" سڏيو ويندو آهي. ٻئي طرف هندستان جي ڪونڊ قبيلي وارا شيطانن کي، لاباري واري وقت بدران، ٻيجي وقت هڪالي ڪيندا آهن. انهيءَ وقت اهي "ڀتيري پينو" ديوتا جي پوڄا ڪندا آهن، جو واڌاري ۽ هرصورت جي فائدي جو ديوتا آهي. تقريب جي پهرين ڏينهن، ٿورين ڪاٺين مٿان هڪ ٿوڪرو رکي، منجهانئن هڪ بي ڊولو چڪڙو ٺاهيو ويندو آهي، جنهن جي هيٺان ڀيٽن بدران، بانس جي ٿلهن لڪڙن کي استعمال ڪيو ويندو آهي. انهيءَ چڪڙي کي ڳوٺ جو پوڄاري سڀ کان اول ڳوٺ جي جدي سردار جي گهر ڪٽي ويندو آهي، جنهن کي زراعت سان وابستہ سڀني رسمن جي ادائگيءَ ۾ ٻين ماڻهن کان ترجيح ڏني ويندي آهي. انهيءَ هنڌ پوڄاريءَ کي سڀني قسمن جي ٻجن جو ڪجهہ مقدار ۽ ٿورا ڪنڀ ملندا آهن. پوءِ هو انهيءَ چڪڙي کي ڳوٺ جي ٻين گهرن ڏانهن ڪٽي ويندو آهي، جن مان هرهڪ ڪيس اهي ئي شيون ڏيندو آهي. آخرڪار، اهو چڪڙو ڳوٺ کان ٻاهر هڪ ٻنيءَ ۾ پهچايو ويندو آهي ۽ ڳوٺ جا سڀ نوجوان ان جي پٺيان ويندا آهن. سندن هٿن ۾ ڊگهيون لٺيون هونديون آهن، جن سان اهي هڪ ٻئي کي ماريندا۽ هوا کي زوردار ڏڪ هڻندا ويندا آهن. جيڪو ٻج انهيءَ طريقي سان ڳوٺ کان ٻاهر نيون ويندو آهي، تنهن کي "ٻج کي خراب ڪندڙ بدروحن" جو حصو سڏيو ويندو آهي. "ائين سمجهيو ويندو آهي تہ چڪڙي سان گڏ انهن کي بہ ٻاهر نيون وڃي ٿو، ۽ جڏهن چڪڙو ۽ ان ۾ پيل ٻج انهن جي سپرد ڪري، ٻاتي ئي چڏيا ويندا آهن، تڏهن ڪين اناج جي ٻين ٻجن ۾ دخل درمعقولات ڏيڻ جو ڪو بہ ٻهانو باقي بچيل ڪونهي."

عارضي تبديلي اچي ويندي آهي. پٽ ۽ ڌيئرون پنهنجن والدين کي بچڙيءَ زبان ۾ چيڙيندڙيون رهنديون آهن ۽ والدين پنهنجي اولاد کي، مرد ۽ زالون پنهنجي شهواني خواهشن کي پوري ڪرڻ ۾ جانورن وانگر هوندا آهن. منڊاري قبيلي وارا، جي هوز قوم وارن جا همسايا آهن، انهيءَ تقريب کي ذري گهٽ ساڳئي طريقي سان ملهائيندا آهن. "انهيءَ تقريب جي نوعيت عام آزاديءَ واري هوندي آهي. جو تہ انهيءَ ڏينهن تي هارين کي سندن آقائون ڪارائيندا پيئاريندا آهن ۽ ڪين پنهنجن مالڪن کي مخاطب ٿيڻ ۾ هر طرح آزادي حاصل هوندي آهي. انهيءَ ڏينهن تي لاباري کي گهر آڻڻ جي خوشي ملهائي ويندي آهي. سڄي سال جي محنت ۽ مشقت جي پڇاڻي ٿيندي آهي ۽ وري نئين سر هر هلائڻ کان اڳ ڪين ٿورو گهڻو آرام نصيب ٿيندو آهي."

هندوڪش جبلن ۾ آباد ڪن قبيلن ۾ بہ، هوز ۽ منڊارين وانگر، شيطانن کي هڪالي ڪڍڻ جي رسم لاباري کان پوءِ ادا ڪئي ويندي آهي. جڏهن سرءُ جي موسم وارو فصل گهر پهچايو ويندو آهي، تڏهن بد روحن کي آن جي گدامن مان ٻاهر ڪڍڻ ضروري سمجهيو ويندو آهي. هڪ خاص قسم جو پٽ ڪاڏو ويندو آهي ۽ گهر جو وڏو پنهنجي بندوق کڻي زمين ۾ هڪ فئر ڪندو آهي. پوءِ هو ٻاهر وڃي، بندوق کي ڀرڻ ۽ وري ڇوڙڻ جي ڪم کي لڳي ويندو آهي، تانجو سندس باروت وارو سڄو * سنگ خالي ٿي ويندو آهي. ٻئي طرف سندس سڀ پاڙيسري بہ انهيءَ ڪم ۾ مصروف هوندا آهن. ٻيو ڏينهن خوشين ۾ گذاريو ويندو آهي. چترال ۾ انهيءَ

* وحشي ۽ جاهلو شڪاري، پنهنجو باروت ڍڳي يا سينهن جي ڍڳي سنگ ۾ بند ڪري، ساڻ کڻندا آهن.

فروندوسا") جا گل، چانورن جي ماني ۽ ترن جا ڀچ پڻ نذراني طور آڻيا ويندا آهن. اهي نذرانا ڳوٺ جو پوڄاري پيش ڪندو آهي ۽ ساڻ ئي هيءَ پرارٿنا ڪندو آهي ته ايندڙ سال اندر اهي ۽ سندن ٻار ٻچا شل هر مصيبت ۽ مرض کان محفوظ رهن ۽ ڪين مندائتا مينهن ۽ ڀلا فصل نصيب ٿين. ڪن هنڌن تي مئل ماڻهن جي روحن لاءِ پڻ پرارٿنائون ڪيون ويندڙيون آهن. انهيءَ وقت هڪ بد روح کي ڳوٺ اندر موجود سمجهيو ويندو آهي ۽ ان کان نجات حاصل ڪرڻ لاءِ مرد، زالون ۽ ٻار جلوس جي صورت ۾ سڄي ڳوٺ ماڻ ۽ ان جي هرهڪ حصي ۾ لٽيون ڪٽي ڦرندا آهن، جڻ ته اهي شڪار جي ڪنهن جانور کي ماري رهيا آهن، ساڻ ئي اهي زوردار آواز ۾ ڳائيندا ۽ شور و غل مچائيندا ويندا آهن، جيسين ڪين خاطري ٿئي ته اهو بد روح ڀڄي ويو هوندو. پوءِ ته اهي خوب مجلسون ۽ محفلون رچائيندا ۽ چانورن جو بيئر پيئڻ شروع ڪندا آهن، تانجو اهي انهيءَ عياشيءَ لاءِ خوب مد هوشيءَ جي عالم ۾ اچي ويندا آهن، جا بعد ۾ هرطرف شروع ٿي ويندي آهي. اها تقريب "هينئر عام شرابخوريءَ ۽ زنا جو ڏڻ ٿي پوندي آهي، جنهن ۾ نوڪر پنهنجن مالڪن طرف پنهنجي فرض ادائي فراموش ڪندا آهن، ٻار پنهنجن والدين ڏانهن فرمانبداريءَ ۽ احترام جو خيال لاهي ڇڏيندا آهن. مرد زالن جي عزت وساري ڇڏيندا آهن ۽ زالون حيا، نزاڪت ۽ نرم دليءَ جو سڀ خيال وڃائي ڇڏينديون آهن، تانجو اهي سڀ گوڙ گهمسان مچائيندڙ زاني ۽ شرابخور ٿي پوندا آهن." عام طور "هوز" قوم جا ماڻهو خاموش طبيعت وارا، گهٽ ڳالهائيندڙ، هلت چلت ۾ شانائتا ۽ عورتن ڏانهن نرم هوندا آهن. پر انهيءَ تقريب جي دوران ۾ "سندن فطرتن ۾

ڪئي ويئي. جڏهن محفلون ختم ٿيون، تڏهن سيئي ماڻهو گڏ ٿيا ۽ انهن رڙين ڪرڻ، گهرن جي ٿنهين ڪي ڏکن هٿ ۽ هر اهڙيءَ شيءِ ڪي اونڌي ڪرڻ سان، جنهن جي هيٺان هڪ حرڪتي روح جي لڪي ويهڻ جو انديشو هو، روحن کي ڳوٺ مان هڪالي ڪڍيو. انهيءَ باري ۾ ماڻهن هڪ مبلغ کي هيءَ سمجهاڻي ڏني، ته انهن روحن کي وندرايو ۽ ڪارايو هو ۽ ڪين دولت مهيا ڪري ڏني هئي ۽ هينئر سندن وارو آهي ته اُهي ڪين ڇڏي، هليا وڃن. ڇا، انهن ناچ نه ڏٺا هئا ۽ راڳ نه ٻڌا هئا ۽ "يئم" سيون جي روحن سان پنهنجا پيٽ نه ڀريا هئا ۽ ڇا، انهن دولت ۽ ٻين سڀين شين جي روحن کي پنهنجي ڪم ڪونه آندو هو، جن کي ٿلهي تي رکيو ويو هو؟ روحن کي وڏيڪ ٻيو ڇا گهرجي؟ ان ڪري ڪين ٻاهر وڃڻ ئي گهرجي.

اتر اوڀر هندستان جي "هوز" قبيلي وارن ۾ سال جي وڏي تقريب گهر ۾ لاباري جي خوشيءَ ملهائڻ واري آهي، اها تقريب جنوريءَ ۾ ملهائي ويندي آهي، جڏهن آنَ جون گنديون پريل هونديون آهن ۽ ماڻهو، اتان وارن جي اصطلاح موجب، شرارت سان پريل هوندا آهن. "انهن ماڻهن کي هڪ عجيب خيال هوندو آهي ته سال جي، انهيءَ عرصي ۾ مرد ۽ زالون بچڙن ارادن سان ايتري قدر پريل هوندا آهن، جو ماڻهوءَ جي جسم جي سلامتيءَ لاءِ ڪين پنهنجي ٻاهر ڪڍڻ جو موقعو ڏيڻ انتهائي ضروري آهي." انهيءَ تقريب جون رسمون ڳوٺ جي ديوتا کي ٽن پڪين، هڪ ڪڪڙ ۽ ٻن ڪڪڙين، جي قرباني ڏيڻ سان شروع ٿينديون آهن، جن مان هڪ کي لازمي طور ڪارو هڻڻ گهرجي. انهن پڪين سان گڏ "پلاس" وڻ ("بيوتي

لڪڙن سان ٻڌل هونديون آهن، بند ڪيو ويندو آهي ۽ اُنهن کي شهر کان ٻاهر ڪڍي وڃي، مختلف رستن جي پاسن کان زمين اندر کوڙيو ويندو آهي. ان کان هڪ رات پوءِ ڪابہ ٻاهر ڪانہ ٻاري ويندي آهي ۽ ڪابہ غذا ڪانہ ڪاڍي ويندي آهي. ٻئي ڏينهن صبح جو زالون پنهنجيون چلهيون ۽ گهر ٻوهاريندڙيون آهن ۽ سيڙيل گند ۽ ڪچري کي ڪاٺيءَ جي ٽٽل ٽالهين تي رکنديون آهن. پوءِ ماڻهو عبادت ڪندا آهن ۽ چوندا آهن تہ "اي اوهين سڀيئي بيماريون، جي اسان جي بدن ۾ آهيو ۽ اُسان کي تنگ ڪريو ٿيون، اڄ اسين اوهان کي ٻاهر اڇلائڻ لاءِ آيا آهيون." ائين چئي اهي "اداڪلو جبل" طرف ايتريءَ تيزيءَ سان وٺي ڊوڙندا آهن، جيتري کين طاقت هوندي آهي ۽ پنهنجن واتن کي ڏک هٽندا ۽ هيٺن رڙيون ڪندا ويندا آهن تہ "ٻاهر نڪرو اڄ! ٻاهر نڪرو اڄ! اها جيڪا ڪنهن کي بہ ماري ٿي، ٻاهر نڪر اڄ! اي اوهين بد ارواح، اڄ ٻاهر نڪرو! ۽ اهي سڀ، جيڪي اسان جي مٿن ۾ سور وجهو ٿا، اڄ ٻاهر نڪرو! ائنلو ۽ اداڪلو ئي اهي جايون آهن، جيڏانهن هرهڪ برائي پاڻ کي ڪڍي وڃي پهچائي!" جڏهن اهي اداڪلو جبل تي هڪ خاص وڻ وٽ وڃي پهچندا آهن، تڏهن هرچيز کي اڇلائي گهر موٽي ويندا آهن.

ڏکڻ اوڀر نيوگنيءَ ۾، ڪيريوينا وٽ، جڏهن نون "يئم" سيون جو لابارو لٽجي ويو هو، تڏهن ماڻهن گهڻن ڏينهن تائين دعوتون ڪيون ۽ ناچ ڪيا ۽ گهڻي مال ملڪيت، جهڙوڪ ننڍڙن هٿيارن، مقامي پيسن، وغيره جي هڪ اوچي ٽلهي جي، جو خاص انهيءَ موقعي لاءِ اڏيو ويو هو، ظاهر ظهور نمائش

دهل وڄائڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي ۽ ٻن ماڻهن جي درميان ڪوبه گپ شپ ڪرڻ ممنوع هوندو آهي. جيڪڏهن، انهن هفتن جي دوران ۾، ٻن مقامي ماڻهن ۾ اختلاف ٿي پوندو ۽ اهي شهر ۾ گوڙ گهمسان ڪندا، تہ ڪين هڪدم بادشاه ڏانهن وٺي ويندا آهن، جتي مٿن ڳرو ڏنڊ وڌو ويندو آهي. جيڪڏهن گهٽيءَ ۾ ڪو ڪتو يا سوئر، ريڍ يا ٻڪري ڪليل لڏي ويندي هئي، تہ ان کي هڪدم ماريو ويندو هو يا ڪوبہ ماڻهو ان کي ڪاهي وٺي ويندو هو. سابق مالڪ کي ڪنهن بہ معاوضي جي دعويٰ ڪرڻ جي اجازت ڪانہ هئي. اها خاموشي ائبون سام کي ٺگڻ لاءِ اختيار ڪئي ويندي آهي، تہ جيئن غفلت ۾ هئڻ سبب، مٿس اوچتو حملو ڪيو وڃي ۽ ڪيس ڊيڄائي، شهر کان ٻاهر هڪاليو وڃي. جيڪڏهن انهيءَ خاموشيءَ جي دوران ۾ ڪو ماڻهو مري ويندو آهي، تہ سندس عزيزن کي تيسين روڄ ۽ راڙي ڪرڻ جي اجازت ڪانہ ملندي آهي، جيسين چار هفتا نہ گذرندا آهن."

شيطانن کي ڏکي ٻاهر ڪڍڻ جي تاريخ ڪڏهن ڪڏهن زرعي موسمن مطابق مقرر ڪئي ويندي آهي. چنانچہ، اولهہ آفريڪا جي ٽوگولئنڊ جي "هوس" قبيلي وارن ۾، پوتن جي اخراج جي ساليانہ تقريب 'يئم' ميوي جي نئين فصل ڪائڻ کان اڳي ئي ملهائي ويندي آهي. سردار پنهنجن پادرين ۽ جادوگرن کي ڪوٺائيندا آهن ۽ ڪين چوندا آهن تہ ماڻهو نوان 'يئم' ڪائي، مد هوش ٿيڻ وارا آهن، ان ڪري انهن کي شهر کي صاف ڪرڻ ۽ پوتن کي هڪالي ٻاهر ڪڍڻ گهرجي. چنانچہ، بد روحن، ڏانئٽين ۽ سيني اهڙين برائين کي لالچائي ۽ ٺگي، جي انسان ذات کي هر وقت لڳيون رهن ٿيون، پنن ۽ ولين جي هڙڻ ۾، جي

جا سندن هٿ چڙهي ويندي آهي. جڏهن اهي ڪيس پنهنجي شهر ڪان ٻاهر ڪافي دور تائين پهچائيندا آهن، تڏهن واپس گهر ايندا آهن. انهيءَ طريقي سان ڪيس هڪ ئي وقت هڪ سو ڪان زياده شهرن مان نيڪالي ملندي آهي. انهيءَ خاطريءَ ڪرڻ لاءِ تہ اهو وري سندن گهرن ڏانهن واپس نہ موٽي، زالون گهرن ۾ ڪاڻيءَ ۽ مٽيءَ جي سيني برتنن کي "سيني ناپاڪاين ۽ خود شيطان ڪان آزاد ڪرڻ لاءِ" مهٽي صاف ڪنديون آهن.

گولڊ ڪوسٽ تي، ڪيپ ڪوسٽ ڪئسل ۾ ١٩ آڪٽوبر سنہ ١٨٤٤ع تي هڪ انگريز اها رسم ادا ٿيندي ڏٺي هئي، جنهن ان جو هيٺيون بيان ڏنو آهي: "اڄ رات 'ائبون سام' نالي هڪ بد روح کي شهر ڪان هڪالي ٻاهر ڪيڻ جي ساليانی رسم ادا ڪئي ويئي آهي. جيئن ئي انين بجي واري توب قلعي ۾ ڇوڙي ويئي، تيئن ئي ماڻهن پنهنجن گهرن اندر بندوقون ڇوڙڻ شروع ڪيون، گهرن جي سڄي سامان کي ٻاهر ڪڍيو، ڪوئين جي ڪندن ڪڙڇن ۾ لئين سان ڌڪ هڻڻ شروع ڪيا ۽ شيطان کي ڊيڄائڻ لاءِ ايتري قدر شور و غل مچايو، جيتري منجهن طاقت هئي. جڏهن انهن سمجهيو تہ اهو بد روح گهرن کان ٻاهر نڪري ڇڪو هو، تڏهن ماڻهو بہ گهٽين ۾ نڪري آيا ۽ شيطان کي شهر ڪان ٻاهر ڪڍي، سمنڊ ڏانهن ڌڪڻ لاءِ، انهن ٻرندڙ مشعلون هيڏانهن هوڏانهن اڇلايون، رڙيون ۽ ڪوڪون ڪيون، ڪاڻيءَ جي ٽڪرن کي هڪ ٻئي سان ٽڪرايو، پراڻا برتن وڄايا ۽ انتهائي ڀوائتا ۽ هيبتناڪ آواز بلند ڪرڻ شروع ڪيا. انهيءَ رسم ادا ڪرڻ کان اڳ ڏينهن اڳ موت جهڙو سناٽو اختيار ڪيو ويندو آهي، ڪابہ بندوق ڇوڙڻ نہ ڏني ويندي آهي، ڪنهن بہ

کي ڏک هٽي هيئن چوندا هئا، ”شل سڀ دک درد دور ٿين!“ انهيءَ وچ ۾ ٻه ڀڄندڙ پنهنجن ڀالن سان شهرکان ٻاهر هڪ ميل جي ڇوٽين حصي تائين ڊوڙي ويندا هئا، جتي ڪين وڏيڪ چار ”انڪا“ بيٺل ملندا هئا، جي سندن هٿن مان ڀالا وٺي، اڳتي ڊوڙندا هئا. اهڙيءَ طرح اهي ڀالا ڀڄندڙن جون جدا جدا ٽوليون شهرکان پنجن يا ڇهن ميلن جي مفاصلي تائين ڪٽي ويندڙيون هيون، جنهن جي ختم ٿيڻ کان پوءِ اهي ڀڄندڙ پنهنجن ڀالن سميت درياه ۾ وهجهندا هئا ۽ انهن ڀالن کي زمين ۾ ڪوڙي هڪ سرحد مقرر ڪندا هئا، جنهن جي اندر جلاوطن ٿيل براين کي داخل ٿيڻ جي اجازت ڪانه هوندي هئي.

گنيءَ جا حبشي هر سال شيطان کي پنهنجن سڀني شهرن مان تمام گهڻين رسمن جي ادائگيءَ سان انهيءَ مقصد جي مقرر ٿيل خاص وقت تي جلاوطن ڪندا آهن. گولڊ ڪوسٽ تي ائڪسم وٽ، انهيءَ ساليانيءَ نيڪاليءَ کان اڳ اٽن ڏينهن تائين هڪ تقريب ملهائي ويندي آهي، جنهن جي دوران ۾ هرطرف ڪل ۽ خوشي، ٽپڻ، نچڻ ۽ ڳائڻ هوندو آهيءَ ”طنز آميز ۽ بدناموسيءَ وارن راڳن ڳائڻ جي مڪمل آزادي هوندي آهي. گلاخوري ۽ بدنامي ايتري قدر بلند منزل تي پهتل هوندي آهي، جو ماڻهو پنهنجي بالادستن ۽ زيردستن جي سڀني گناهن، بدمعاشين ۽ ٺڳين جا آزاديءَ سان راڳ ڳائي سگهندا آهن، جنهن جي پاداش ۾ ڪين ڪابه سزا ڪانه ملندي آهي ۽ نه وري ڪو ڪين ذري برابر به روڪيندو يا ٽوڪيندو آهي.“ اٽين ڏينهن تي آهي ماڻهو هڪ افسوسناڪ دانهن سان شيطان کي ڳولي هٽ ڪندا آهن ۽ سندس پٽيان ڊوڙندا آهن. مٽس لٽين، پٽرن ۽ هر اهڙيءَ شيءِ جو وسڪارو ڪندا آهن،

شاهي خاندان جا چار ٻيا "انڪا" انتظار ۾ بيٺا هوندا هئا، جن سان هرهڪ جي هٿ ۾ هڪ پالو هوندو هو، چيلهه سان جبو ٻڌل هوندو هو ۽ هو ڊوڙڻ لاءِ تيار بيٺو هوندو هو. پيغام آڻڻ وارو پنهنجو پالو انهن جي پالن سان ڇهندو هو ۽ ڪين چوندو هو ته "سورج" ڪين حڪم ڏنو آهي ته اهي براين کي شهر سان ترڻي ڪيڻ. جڏهن اهي ڊوڙندا هئا، تڏهن سڀيئي ماڻهو، وڏا ۽ ننڍا، پنهنجن پنهنجن گهرن جي دروازن وٽ اچي بيهندا هئا ۽ پنهنجن ڪپڙن کي ائين چنڊيندا هئا، جڻ ته اهي انهن تان مٽي چنڊي رهيا هئا. انهيءَ وقت سڀ وڏي آواز سان هيئن چوندا هئا، "شل برايون دور ٿين! اسان هن تقريب جي ڪيتري قدر نه خواهش ڪندا رهيا آهيون. اي هر شيءِ جا "خالق!" اسان کي ٻئي سال تائين جيئڻ ڏي، ته اسين هن جهڙي هڪ وڏيڪ تقريب ڏسون." ڪپڙن چنڊڻ کان پوءِ، اهي پنهنجا هٿ پنهنجن مٿن، منهن، ٻانهن ۽ ٽنگن تي ائين ڦيرائيندا هئا، جڻ ته اهي وهنجي رهيا هئا. اهو سڀ ڪجهه براين کي پنهنجن گهرن سان ٻاهر ڪيڻ لاءِ ڪيو ويندو هو، ته "سورج" جا پيغام پهچائيندڙ انهن کي شهر کان ٻاهر ڪڍي ڇڏين. اها ڪارروائي نه فقط انهن گهٽين ۾ ڪئي ويندي هئي، جتان "انڪا" لنگهندا هئا، پر عام طرح شهر جي هرهڪ علائقي ۾ پڻ ائين ڪيو ويندو هو. ان کان سواءِ، سڀ ماڻهو نچندا هئا، جن ۾ خود "انڪا" به شريڪ ٿيندا هئا ۽ درياهن ۽ چشمن ۾ وهجندا هئا ۽ چوندا هئا ته سڀ برايون انهن سان ٻاهر نڪري ويندیون. پوءِ اهي ڪکن جون وڏيون مشعلون ڪٽندا هئا، جن جي چوڌاري ڏاڍا ٻڌل هوندا هئا. انهن کي اهي ٻاري، هڪ ٻئي کي ڏيندا هئا ۽ انهن سان هڪ ٻئي

هئا. آهي ماڻهو اِهو ڪم هين لاءِ ڪندا هئا تہ جيئن اهو اٿو سندن سيني ڪمزورين کي ڇڪي ٻاهر ڪڍي وڃي. انهيءَ کان پوءِ گهر جو مالڪ، رت ۾ ڳوڙل اٿو پنهنجي گهر جي چانئٽ کي مڪيندو هو ۽ ان مان ڪجهہ حصو دروازي وٽ چڏي ڏيندو هو تہ جيئن ڏسندڙ ماڻهو سمجهن تہ سندس گهر جي ڀاتين وضو ڪيو آهي ۽ پنهنجا بدن صاف ڪيا آهن. اِنهيءَ وچ ۾، وڏو پادري "سورج" جي مندر ۾ ساڳيون رسمون ادا ڪندو هو. جيئن ئي "سج" اڀرندو هو، تيئن ئي سڀ ماڻهو ان جي پوڄا ڪندا هئا ۽ ڪيس عرض ڪندا هئا تہ اهو سيني براين کي شهر کان ٻاهر ڪڍي. ان کان پوءِ، اهي انهيءَ ڳوڙل اٿي سان روزو کولينداهئا، جو رت کان سواءِ ڳوڙو ويندو هو. جڏهن آهي پنهنجي پوڄا پاٺ ختم ڪندا هئا ۽ روزو کولينداهئا، جو هڪ مقرر ڪيل وقت تي کوليو ويندو هو، تڏهن هن ارادي سان، تہ سڀئي ماڻهو هڪ ٿي "سورج" جي پوڄا ڪن، شاهي خاندان جو هڪ "انڪا" قيمتي ويس وڄهي، پنهنجو جبو چيلهہ سان ٻڌي ۽ هٿ ۾ نيزو کڻي، "سورج" جي پيغامبر جي حيثيت ۾ قلعي کان ٻاهر ايندو هو. نيزو مختلف رنگن وارن ڪنين سان سينگاريل هوندو هو، جي ڦر کان وٺي انهيءَ جاءِ تائين لڳل هوندا هئا، جتي اهو ڦر دستي ۾ پيل هوندو هو. اهي ڪنب سونن چمڪن سان ٻڌل هوندا هئا. "انڪا" قلعي مان نڪري، ٽڪريءَ تان هيٺ لهندو هو ۽ پنهنجو نيزو ڦيرائيندو هو، تانجو هو انهيءَ چونڪ جي وچ ۾ اچي پهچندو هو، جتي هڪ ڦوهاري وانگر، سوني گهگهي رکيل هوندي هئي، جا پاڻيءَ ۾ جوش ڏياريل مڪائيءَ جي رس جي قرباني ڏيڻ لاءِ استعمال ڪئي ويندي هئي. اتي وري

آجي ڪرڻ جو هڪ رستو هو، تہ جيئن انهن کي هڪ ئي مهل جمع ڪري ٻاهر ڦٽو ڪجي.

پيرو جا انڪاس قبيلي وارا ڳاڙها هندستاني هر سال سيپٽمبر مهيني ڏاري، سٽيوئا نالي هڪ تقريب ملهائيندا هئا، جنهن جو مقصد دارالحڪومت ۽ ان جي پسگردائيءَ مان مرض ۽ مصيبت کي هڪالي ڪيڻ جو هوندو هو. اها تقريب سيپٽمبر مهيني ۾ هن ڪري ايندي هئي، جو تہ انهيءَ وقت مينهن وسڻ شروع ٿيندا آهن ۽ پهرين وسڪارن کان پوءِ گهڻو ڪري تمام گهڻي بيماري ڦهلجي ويندي آهي. انهيءَ تقريب جي تياريءَ ڪرڻ لاءِ سڀ ماڻهو سرءُ ۾ ڏينهن ۽ رات هڪ جيتري ٿيڻ کان پوءِ ايندڙ چنڊ جي پهرينءَ تاريخ تي روزو رکندا هئا. ڏينهن جي دوران ۾ فاقي ڪيڻ کان پوءِ، جڏهن رات ايندي هئي، تڏهن اهي مڪائيءَ جو ڳوڙل ٿلهو اڻو ڇائيندا هئا. اهو ڳوڙل اڻو ٻن قسمن جو ٿيل هوندو هو. هڪڙي کي پنجن سالن کان وٺي ڏهن سالن جي درميان واريءَ چمار جي ٻارن جي رت سان ڳوڙو ويندو هو ۽ اهو رت چوڪرن جي ڀرون جي درميان پيشانيءَ واري حصي مان ڪڍيو ويندو هو. انهن ٻنهي قسمن جا اڻا جدا جدا پچايا ويندا هئا، جو تہ انهن جو ڪم علحده علحده هوندو هو. هر هڪ ڪٽنب جا ڀاتي انهيءَ تقريب ملهائڻ لاءِ پنهنجي وڏي ڀاءُ جي گهر جمع ٿيندا هئا، جن کي وڏو ڀاءُ ڪونہ هوندو هو، سي پنهنجي ٻئي ڪنهن وڏيءَ چمار واري مائٽ جي گهر ويندا هئا. ساڳيءَ رات جو، اهڙا سڀئي ماڻهو، جن ڏينهن جو روزو رکيو هوندو هو، وهنجندا هئا ۽ رت ۾ ڳوڙل اڻي مان ٿورو ڪٽي، ان کي پنهنجي مٿي، منهن، ڇاتيءَ، ڪلهن، ٽنگن ۽ ٻانهن تي مهٽيندا

انهيءَ موقعي تي جنس ۽ طبقي جا سڀ امتياز ختم ڪيا ويندا هئا. مرد ۽ زالون مختلف قسمن جا چمڙا پوش ڪري، هڪ ڪان ٻئي تنبوءَ ڏانهن ويندا هئا ۽ هر اهڙي شيءِ ٽوڙيندا ۽ اڇلائيندا ويندا هئا، جا سندن هٿ چڙهندي هئي. اهو وقت عام آزاديءَ جو هوندو هو، ماڻهن کي پنهنجي هوش ۽ حواس کان ٻاهر سمجهيو ويندو هو ۽ ان ڪري اهي جيڪي ڪجهه ڪندا هئا، تنهن لاءِ اهي ذميوار ڪونه ٺهرايا ويندا هئا. چنانچه، سنجهائن گهٽيئي ماڻهو موقعو وٺي قابل نفرت ماڻهن کي مارون ڪڍي، ڪين برف جهڙي ٺڏي پاڻيءَ ۾ پسائي ۽ مٽائڻن گند ڪچرو يا گرم رک اڇلائي، پراڻيون عداوتون پاڙيندا هئا. ٻيا وري ٻرندڙ بنڊيون يا ٽانڊا ڪٽي، اهڙن ماڻهن مٿان اڇلائيندا هئا، جن سان انهن جي پهرئين ملاقات ٿيندي هئي. پنهنجن ستائيندڙن کان نجات حاصل ڪرڻ جو فقط هڪ ئي طريقو اهو هوندو هو، جو هيءَ اندازو ڪرڻو پوندو هو ته انهن ڪهڙيءَ شيءِ جو خواب ڏٺو هو. تقريب واري ڏينهن ڳوٺ مان بدروحن کي هڪالي ڪڍڻ جي رسم ادا ڪئي ويندي هئي. مرد جهنگلي جانورن جون ڪلون ڍڪي، سنهن تي خوفناڪ نقاب چاڙهي ۽ هٿن ۾ ڪمين جي پٽيءَ وارو پٿر جهلي، هڪ جهوپڙيءَ کان ٻيءَ ڏانهن ويندا ۽ خوفناڪ آواز ڪندا هئا، هر هڪ جهوپڙيءَ ۾ چلهه مان باهه ڪڍي، ٽانڊن کي پنهنجن هٿن سان جهوپڙيءَ اندر هيڏانهن هوڏانهن اڇلائيندا هئا. تقريب کان اڳ گناهن جو جيڪو عام اقرار ڪيو ويندو هو، سو شايد برن اثرن کي عام ماڻهن جي روبرو تڙي ڪڍڻ جي تياريءَ لاءِ ڪيو ويندو هو. اهو طريقو ماڻهن کي سندن اخلاقي بوجن کان

هينئر، جهوپڙيءَ جي فرش هيٺان سيڊنا پوٽڻيءَ کي سهڪندي جهوپڙيءَ جي قريب ايندو ٻڌي سگهجي ٿو. هينئر اها سوراخ مان منهن ڪڍي ٿي. هينئر ڪيس ڦاسايو ويو آهي ۽ اها ڪاوڙجي، تڙ تڪڙ ۾ هيٺ پاڻيءَ ۾ ٻڏي وڃي ٿي ۽ ڇار کي پاڻ سان گڏ گهلي ڪڍي وڃي ٿي، پر ٻه ماڻهو ان جي رسيءَ کي پنهنجيءَ سڄيءَ قوت سان ڇڪي جهلي بيٺا آهن. مقابلو سخت ٿي رهيو آهي، پر آخرڪار هڪ زوردار سَتَ ڏيئي، سيڊنا پاڻ کي ڇڏائي، ائڊلوون ۾ پنهنجي قيامگاه ڏانهن واپس هلي وڃي ٿي. جڏهن ڇار کي سوراخ کان ڇڪي ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي، تڏهن ان کي رت سان ڀريل ڏٺو ويندو آهي، جنهن جي جادوگر پنهنجيءَ طاقت جي ثابتيءَ طور ڏاڍي فخر سان نمائش ڪندا آهن. اهڙيءَ طرح سيڊنا ۽ ٻين بد روحن کي هڪالي ڪڍيو ويندو آهي ۽ ٻئي ڏينهن پوڙها ۽ جوان گڏجي، انهيءَ موقعي جي اعزاز ۾ هڪ وڏي محفل منعقد ڪندا آهن. پر ڪين اڃا به خبردار رهڻو هوندو آهي، ڇو ته مجروح ٿيل سيڊنا ڪاوڙيل هوندي آهي ۽ هر اهڙي ماڻهوءَ کي پڪڙيندي آهي، جنهن کي سندس جهوپڙيءَ جي ٻاهران ڏسندي آهي. اُن ڪري اهي سيئي ڪانئس بچڻ لاءِ پنهنجن ٽوپين ۾ تعويذ پائي گهمندا آهن. اهي تعويذ انهن ڪپڙن جا ٽڪرا هوندا آهن، جيڪي انهن چمڙ وقت سپ ڪان اول پهريا هئا.

اروڪيوئي قبيلي جا ڳاڙها هندستاني نئين سال جو افتتاح جنوري، فبروري يا مارچ (وقت مختلف رهندو هو) ۾ اهڙيءَ طرح "خوابن جي تقريب" سان ڪندا هئا، جهڙيءَ طرح هوران قبيلي وارا ساڳي ئي رسم ڪن خاص موقعن تي ادا ڪندا هئا. اهي سڄيون رسمون گهڻن ڏينهن يا هفتن تائين هلنديون هيون ۽

دنيا جي سالڪياڻي آهي ۽ ٻيو سندس پيءُ آهي، جنهن جي حصي ۾ سئل ايسڪيمو ايندا آهن. جتي ٻيا ارواح هوا ۽ پاڻيءَ ۾ رهن ٿا، اتي هيءَ پوٽي زير زمين دنيا سان نڪرندي آهي. پوءِ تہ جادوگر انهيءَ سند ۾ ڏاڍا مصروف ماڻهو هوندا آهن. هر هڪ گهر ۾ اوهين انهن کي روحن کي راضي ۽ استدعائون ڪندي، ڳائيندي ۽ دعائون پڙهندي ٻڌندا ۽ ڪين پر اسرار اونداهيءَ ۾، جهوپڙين جي پٽين پاسن ۾ ويٺل ڏسندا، جتي تيل جا ننڍا ڏيئا تمام جهڪا ڪري ٻاريا ويندا آهن. سيني ڪان زياده سخت ۽ مشڪل ڪم سيڊنا کي ڀڃائڻ جو هوندو آهي ۽ اهو ڪم سيني کان زياده طاقتور جادوگر لاءِ مخصوص هوندو آهي. هڪ وڏيءَ جهوپڙيءَ جي فرش تي هڪ رسيءَ کي اهڙيءَ طرح وڪوڙي گول صورت ۾ ويڙهيو ويندو آهي، جو انهيءَ گول ڊير جي چوٽيءَ وٽ هڪ اهڙو ننڍڙو گول سوراخ ٺهي پوندو آهي، جيڪو سمنڊ جي مشهور "سيل" مڇيءَ جي ساهہ ڪڍڻ واري * سوراخ جي نمائندگي ڪندو آهي. ٻہ جادوگر انهيءَ سوراخ جي پاسن کان بيهندا آهن، جن مان هڪ جي هٿ ۾ ٻالو هوندو آهي، جڏ تہ اهو سياري ۾ سيل مڇيءَ جي سوراخ جي نگراني ڪري رهيو آهي ۽ ٻيو جادوگر وري چار جي رسي جهلي بيهندو آهي. ٽيون جادوگر وري جهوپڙيءَ جي پٽين پاسي کان، سيڊنا کي لالچائي ۽ ٺڳائي، انهيءَ هنڌ اچڻ لاءِ آماده ڪرڻ واسطي جادوءَ جا منتر ويٺو آلاپيندو آهي.

---

* اتر قطب ۾ سياري جي دوران ۾ جڏهن سمنڊ جمي برف ٿي ويندا آهن ۽ ٻين جانورن سان گڏ سيل مڇي ٻہ برف جي تهہ هيٺان پاڻيءَ ۾ لهي ويندي آهي، تڏهن اها ساهہ ڪڍڻ لاءِ برف جي ٿاڇري ٿلهي تهہ وچان هڪ گول سوراخ ٺاهي ڇڏيندي آهي.

پريل هڪ برتن ڪٽي ايندو هو، جنهن کي هو باهه جي شعلن مٿان چڙڪائيندو هو. ساڳئي وقت، مردن مان هڪ ڇٽو باهه ۾ گولي هڻندو هو ۽ جيئن ئي اُن مان ٻاڦ جو ڪڪر اٿندو هو، تيئن ئي ان کي ٻي گولي ٽوڪي ويندي هئي، جا ٽيونا کي فيالحال ختم ڪري ڇڏيندي هئي.

موسم خزان جي آخرين حصي ۾، جڏهن زمين تي طوفان لڳندا آهن ۽ اُنهن برفاني زنجيرن کي ٽوڙيندا آهن، جن سان جميل سمنڊ اڃا تائين ڍڪو ڍالو پڌل هوندو آهي، جڏهن جدا ٿيل برف جون چڪيون بي ترتيب هڪٻئي جي مٿان ڪريون پيئون هونديون آهن، تڏهن بيفينائنڊ جا ايسڪيمو باشندا سمجهندا آهن، ته ڪين اهڙن روحن جا آواز پڌڻ ۾ اچي رهيا آهن، جي هوا اندر شرارت سان پريل رهن ٿا. پوءِ، مئلن جا ارواح ڏاڍيءَ ڪاوڙ سان جهوپڙين جي دروازن کي ڪڙڪائيندا آهن ۽ خدا نه ڪري، جو اُهي عين اُنهيءَ مهل ڪنهن بدنصيب ماڻهوءَ کي ڦاسائي وجهن! اهڙو بدبخت ماڻهو جلد ئي بيمار ٿي، مري ويندو. پوءِ هڪ اهڙي وڏي ڪتي جو پوت، جنهن جي ڪل تي هڪ به وار ڪونه هوندو آهي، سچن پچن جيئرن ڪتن جي پٺيان پوندو آهي، جي ان کي ڏسڻ سان ڏڪندي ڏڪندي مري ويندا آهن. برائيءَ جا سڀيئي بدروح اُن وقت آزاد ڦرندا آهن ۽ ويچارن ايسڪيمو قوم وارن مٿان مرض ۽ موت، ناخوشگوار هوائن موڪلڻ ۽ شڪار ۾ ناڪاميابيءَ کي نازل ڪرڻ لاءِ ڪوشان رهندا آهن. پوتن جي دنيا مان سڀني کان زياده خطرناڪ ۽ پوائتن دئيتن مان، جي انهيءَ قوم ڏانهن ويندا آهن، هڪ سيڊنا آهي، جا زير زمين

پڇڙيءَ تي واقع آهي، ايسڪيمونسل وارا اتان جي شرير روح، ٽيونا، ڪي هر گهر مان تڙي ڪڍڻ لاءِ سج جي نئين سر آپرڻ واريءَ گهڙيءَ ڪي منتخب ڪندا آهن. قبيلي جي ڪائونسل هال ۾ باهه ٻاري ويندي هئي ۽ هرهڪ گهر جي دروازي وٽ هڪ پوڙهيءَ عورت کي بيهاريو ويندو هو. مرد ڪائونسل هال جي چوگرد وڃي جمع ٿيندا هئا ۽ نوجوان عورتون ۽ چوڪريون بسترن ۽ هرڻ جي ڪلن هيٺان چاڦن سان موتمار ڏڪ هٽي، انهيءَ بد روح کي هرهڪ گهر مان هڪالي ٻاهر ڪڍنديون هيون ۽ ٽيونا کي پڄي وڃڻ لاءِ استدعا ڪنديون هيون. جڏهن اهي ماڻهو سمجهندا هئا تہ هو هرهڪ سوراخ ۽ ڪنڊ ڪڙڇ کان نڪري چڪو آهي، تڏهن اهي فرش ۾ نڪتل هڪ سوراخ مان ڪيس دٻائي هيٺ ڪندا هئا ۽ ٻاهر ڪليل هوا ۾ زوردار رڙين ۽ پاڳلن جهڙن اشارن سان پڄائي ڪڍندا هئا. ان وچ ۾، گهرن جي دروازن وٽ بيٺل پوڙهيون زالون، ان کي واپس گهر ڏانهن موٽڻ کان روڪڻ لاءِ وڏن ۽ ڊگهن چاڦن سان هوا ۾ وار ڪنديون هيون. هرهڪ جماعت انهيءَ بد روح کي ڪائونسل هال ۾ ٻاريل باهه ڏانهن ڌڪي ڪڍندي هئي ۽ ڪيس ان ۾ داخل ٿيڻ لاءِ مدعو ڪندي هئي. انهيءَ وقت تائين سيئي ڇٽا باهه جي چوڌاري نيم دائري جي صورت ۾ اچي جمع ٿيندا هئا۔ منجهانئن گهٽيئي سردار آنهيءَ بدروح تي ڪيئي خاص تهمتون مڙهيندا هئا. هرهڪ ڳالهائيندڙ پنهنجي تقرير ختم ڪرڻ کان پوءِ، پنهنجن ڪپڙن کي زور زور سان جهٽڪا ڏيندو هو ۽ بد روح کي ڪيس ڇڏي ڏيڻ ۽ باهه ۾ پوڻ لاءِ تلقين ڪندو هو. هاڻي، ٻہ ماڻهو خالي ڪارتوسن سان پريل بندوقون ڪٽي اڳتي وڌندا هئا ۽ ٽيون ڇٽو پيشاب سان

آسمان ڏانهن گهوريندو رهيو. هڪ وحشيءَ، جو منهنجي قريب بيٺو هو، سون کي ٻڌايو ته هو مئل ماڻهن جي روحن کي ڳولي رهيو هو. آخرڪار، هو تمام آهستي حرڪت ڪرڻ لڳو ۽ جلد ئي پرپور طاقت ۽ تيز رفتاريءَ سان هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙڻ لڳو ۽ هٿ سان وڻ جي هڪ ٽاري اهڙيءَ طرح ڦيرائيندو گهيرائيندو رهيو، جڻ ته ڪن اهڙن دشمنن کي هٽائي رهيو هو، جي اسان جي نظرن کان غائب هئا. جڏهن سون سمجهيو ته اهو گنگو ناٽڪ ذري گهٽ ختم ٿيڻ وارو هو، تڏهن وڌيڪ ڏه چٽا، جي بلڪل ساڳيءَ طرح سينگاريل هئا، اوچتوئي اوچتو وڻن جي پٺيان اچي پرگهٽ ٿيا، جنهن کان پوءِ سڄو گروه گڏجي، پنهنجن پراسرار حملن آورن سان ڏاڍيءَ تيزيءَ سان مقابلو ڪرڻ لڳو... آخرڪار ڪجهه تيز رفتار ڦيرين پائڻ کان پوءِ، جن ۾ انهن پنهنجي سڄي قوت صرف ڪئي هئي، اهي انهيءَ پرجوش جدوجهد کي بند ڪري، جنهن ۾ اهي سڄي رات ۽ سج اڀرڻ کان ڪجهه ڪلاڪ پوءِ تائين، مصروف رهيا هئا، آرام ڪرڻ لڳا. ان کان پوءِ آهي هن خيال کان مطمئن نظر اچڻ لڳا ته پوت ٻارهن مهينن تائين تڙجي ويا. درياه جي سڄي ڪناري تي جيڪي به آباديون هيون، تن سڀني ۾ اها رسم ادا ٿي رهي هئي ۽ سون کي ٻڌايو ويو آهي ته اها هڪ ساليانی رسم آهي."

سال جون ڪي موسمون اهڙيون هونديون آهن، جي بلڪل فطرتي طور شيطانن جي اخراج لاءِ موزون ۽ مناسب سمجهيون ويندیون آهن. اهڙو هڪ موقعو قطبي سياري جي اختتام وقت ايندو آهي، جڏهن سج ڪن هفتن يا مهينن جي غير حاضريءَ کان پوءِ، شفق تي اچي ظاهر ٿيندو آهي. چنانچه، پائنٽ بئرو ۾، جا آلاسڪا جي اتر ۾، آمريڪا جي شايد سڀ کان ڏورانهين

پوت کي ڏيجائڻ لاءِ اگهاڙيون تراريون ڪٽي گهمندا هئا ۽ پنهنجو سڄو ڏينهن ٻوڙن ۾ لڪي گذارڻ ۾ صرف ڪندا هئا، تہ جيئن اهو ڪين ڳولي نہ سگهي.

٣- **براين جو فصلي اخراج :** بـُراين کي ڪڏهن ڪڏهن خارج ڪرڻ سبب، انهن جو اخراج فصلي صورت اختيار ڪري ٿو. آهستي آهستي بد روحن کان مقرر وقتن تي، گهٽو ڪري سال ۾ هڪ دفعو، نجات حاصل ڪرڻ کي قابل قدر سمجهيو وڃي ٿو، تہ جيئن ماڻهو زندگيءَ جي ڪتاب جو هڪ نئون ورق ورائين، جنهن ۾ اهي اهڙن بد اثرن کان آجا ۽ آزاد ٿين، جي انهيءَ دوران ۾ سندن چوڌاري جمع ٿيندا رهيا هئا. آسٽريليا جا ڪي سياه فام مقامي ماڻهو پنهنجي علائقي مان هر سال مئل ماڻهن جي روحن کي نيڪالي ڏيندا هئا. اها رسم محترم ڊبليو- رڊلي باروان درياءَ جي ڪنارن تي ادا ٿيندي ڏٺي هئي. "ويهن ماڻهن تي مشتمل هڪ گروهہ، جنهن ۾ پوڙها ۽ جوان، پيئي گڏ هئا، *بومرئنگ هٿيارن کي هٿن سان وڃائي، گيت گائي رهيا هئا..... اوچتو وڻ جي چوڏي جي چادر هيٺان هڪ ماڻهو ٽپ ڏيئي ٻاهر نڪتو، جنهن جو سڄو بدن سرخ مٽيءَ سان مکيل هو، منهن تي ڳاڙهيون ۽ زرد ليڪون نڪتل هيس ۽ سندس وارن جي چوٽيءَ کان ٻہ فوٽ ڪن مٿي هڪ لٽ ذريعي ڪنين جو هڪ ڇـُڇو لڳل هو. ويهن منٽن تائين تہ هو بلڪل خاموش ۽ ساڪت بيٺو رهيو ۽ مٿي

* سخت ۽ لسيءَ ڪاٺيءَ جو هڪ ڏنگو ٽڪر، جنهن کي آسٽريليا جا وحشي ماڻهو هٿيارطور استعمال ڪندا آهن ۽ جنهن ۾ ايترو لچڪ هوندو آهي، جو اهو پنهنجي نشاني تي نہ لڳڻ جي حالت ۾، واپس موٽي ايندو آهي.

هٿيارن سان ضربون لڳائيندا ويندا هئا ۽ پنهنجي خطرناڪ تعاقب ڪندڙ کي پنهنجي رستي کان دور رکڻ لاءِ هيڏانهن هوڏانهن پاڻي ڇڙڪائيندا ويندا هئا. جڏهن گهٽن ڏينهن جي ڀڄڻ ۽ ڊوڙڻ کان پوءِ، اهي ڪنهن اهڙيءَ جاءِ تي اچي پهچندا هئا، جتي اهي سندس دسترس کان پاڻ کي محفوظ سمجهندا هئا، تڏهن اهي بطور حفظ ماتقدم پنهنجن تيز ۽ وڏيندڙ هٿيارن جو منهن انهيءَ طرف ڪري، جتان اهي آيا هئا، زمين ۾ ائين کوڙي ڇڏيندا هئا، جڻ ته اهي ڪنهن گهوڙي سوار فوج جي حملي جو مقابلو ڪري رهيا هئا. ساڳيءَ طرح، گران چاڪو علائقي ۾ آباد لول يا ٽونوڪوٽ قبيلي جي ڳاڙهن هندستانين تي جڏهن ڪو مرض حملو ڪندو هو، تڏهن اهي ان جي اثر کي ٽارڻ لاءِ هميشه راهِ فرار اختيار ڪندا هئا، پر ائين ڪندي، اهي ڏنگو ڦڏو، ۽ نه سڌو، رستو اختيار ڪري، وٺي ڀڄندا هئا، ڇو ته اهي چوندا هئا ته جڏهن مرض سندن پيڇو ڪندو، تڏهن اهو رستي جي ورن وڪڙن کان ايتري قدر ٿڪجي پوندو، جو ساڻن ڪڏهن به نه پڄي سگهندو. نيو ميڪسيڪو جي ڳاڙهن هندستانين جو جڏهن ماتا يا ٻئي ڪنهن متعدي مرض سبب گهڻو حصو مري ڪپي ويندو هو، تڏهن اهي پنهنجيون ڇاوڻيون هر روز ڦيرائيندا هئا ۽ جبلن جي انتهائي ويران علائقن ڏانهن هٽندا ويندا هئا ۽ گنجان ۽ خاردار ٻوڙن ۽ جهاڙين ۾ رهڻ پسند ڪندا هئا، جنهن مان آهي هيءَ توقع رکندا هئا ته ماتا جو مرض پاڻ کي ڪنڊن ۾ رهڙڻ کان ڊڄندو ۽ سندن پٺيان ڪونه پوندو. جڏهن ڪن چينائي زائرين تي، جيڪي رنگون ڏانهن وڃي رهيا هئا، هيضي جي مرض جو حملو ٿيو، تڏهن اهي مرض جي

تنبن اندر جيڪا چيز هٿ چڙهندي هين، تنهن کي اونڌو ڪندا ۽ ٽوڙيندا ويندا هئا. ڳوٺ جي گهٽين ۾ اهي ٻرندڙ ٽانڊا اڏاريندا هئا ۽ سڄيءَ رات تائين ڪتن وانگر اونائيندا هئا ۽ بس نہ ڪندا هئا. پوءِ اهي سيئي، ڪنهن نہ ڪنهن شيءِ جهڙوڪ چاقوءَ، ڪتي، چمڙيءَ يا ٻيءَ ڪنهن بہ چيز جي متعلق خواب ڏسندا هئا ۽ جڏهن صبح ٿيندو هو، تڏهن اهي هڪ تنبوءَ کان ٻئي ڏانهن ويندا ۽ خيرات گهرندا هئا. خيرات واريون اهي شيون هو خاموشيءَ سان وٺندا ويندا هئا، تانجو ڪين اها خاص شيءِ ملندي هئي، جنهن جي باري ۾ انهن خواب ڏٺو هوندو هو. انهيءَ خاص شيءِ ملڻ تي، اهي خوشيءَ جي رڙ ڪري، حاضرين طرفان مبارڪباد ملڻ جي آوازن ۾ انهيءَ جهوپڙيءَ کان ٻاهر نڪري ايندا هئا. انهن ماڻهن جي تندرستيءَ جي خاطري سمجهي ويندي هئي، جن کي اها شيءِ ملي ويندي هئي، جنهن جو انهن خواب لڏو هو، ٻئي طرف، جن ماڻهن کي اها شيءِ نہ ملندي هئي، جنهن تي انهن دل رکي هئي، سي پنهنجيءَ قسمت جو فيصلو ٿيل سمجهندا هئا.

ڪڏهن ڪڏهن وري وحشي ماڻهو بيماريءَ جي پوت کي پنهنجي گهر مان هڪالي ڪڍڻ ٻدران، سندس قبضي کي بدستور قائم رکڻ کي ترجيح ڏيندا آهن، پر ان جي ٻدران اهي پاڻ ڀڄي پاسو ڪندا آهن ۽ انهن کي پنهنجي ڀٽيان اچڻ کان روڪڻ لاءِ ڪي تدبيرون اختيار ڪندا آهن. چنانچہ، جڏهن پئٽيگونين نسل وارن تي ماتا جو مرض حملو ڪندو هو، جنهن کي اهي هڪ بد روح جي حرڪتن جو نتيجو سمجهندا هئا، تڏهن اهي پنهنجن مريضن کي چڏي وٺي ڀڄندا هئا ۽ ڀڄندي ڀڄندي هوا کي پنهنجن

هٽندا آهن ۽ پوءِ پاڳلن وانگر گهٽين ڏانهن ڏوڪي ايندا آهن، جتي اهي مشعلن ڪي ڀوائتي نموني سان لوڏائيندا ۽ خالي هوا ۾ ڏڪ هٽندا آهن. اهو شور و غل تيسين هلندو رهندو آهي، جيسين ماڻهن سان ڪو هڪ چٽو اچي خبر نه ڏيندو آهي ته ڊنل ۽ مارڪان هيسيل پوٽ شهر يا ڳوٺ جي هڪ دروازي کان پڄي وڃڻ ۾ ڪامياب ٿي ويا آهن. پوءِ ماڻهو انهن جي پٺيان پيٽجي پوندا آهن، ڪين چڱي پنڌ تائين ٻيلي ۾ وڃي ڇڏيندا آهن ۽ اتي ڪين وري واپس نه اچڻ جو چتاءُ ڏيندا آهن. شيطانن جي انهيءَ اخراج کان پوءِ، سڄي شهر يا ڳوٺ جي سيني ڪڙڻ جو قتل عام ڪيو ويندو آهي، ته متان اهي پنهنجين بي وقتين ٻانگن ذريعي، جلاوطن ٿيل پوتن کي پنهنجن پراڻن گهرن ڏانهن واپس اچڻ جي رخ جو پتو ڏين. "هوران" قبيلي وارن ڳاڙهن هندستانين جي ڳوٺ ۾ هڪ دفعي جڏهن بيماري پيئي ۽ اُن کان ڇوٽڪاري حاصل ڪرڻ جون ٻيون سڀ تدبيرون ناڪام ثابت ٿيون، تڏهن هندستانين هڪ اهڙيءَ رسم کان مدد ورتي، جنهن کي اهي 'لونووائرويا' سڏيندا آهن، "جيڪا هڪ مڪيه ڪوجنا آهي ۽ سندن چوڻ مطابق، ڳوٺ يا شهر مان اهڙن سيني شيطانن، پوتن ۽ بدروحن کي هڪالي ٻاهر ڪندي آهي، جيڪي انهن سيني بيمارين يا ڪمزورين جو سبب ٿين ٿا يا جن جو اهڙين بيمارين ۽ ڪمزورين آڻڻ ۾ هٿ هوندو آهي ياجيڪي اهڙين بيمارين ۽ ڪمزورين کي ٻين علائقن کان ڪڍي ايندا آهن، جي ڪين جسماني ۽ روحاني اذيت پهچائين ٿيون."

چنانچه، هڪ ڏينهن شام جو قبيلي جا مرد پاڳلن وانگر ڳوٺ ۾ هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙندا ويندا هئا ۽ پنهنجن عارضي

هوندي آهي، تڏهن ڳوٺ جا سڀ تندرست ۽ توانا ماڻهو ڇتين تي چڙهي ويندا آهن ۽ آهي ڇتا ٿي، بانس جي لڪڙن ۽ ڪاٺيءَ جي ڏنڊن سان هرطرف ڏڪ هڻندا آهن ۽ باقي ٻيا ماڻهو، پوڙها ۽ جوان، هيٺ بيهي دهل ۽ توتارا وڄائيندا آهن، رڙيون ۽ ڪيڪون ڪندا آهن، فرشن، ديوارين، ٿين جي ٿالهين، ۽ اهڙين سيني شين کي ڏڪ هڻندا آهن، جن مان گوڙ، گهمسان ۽ شور وغل برپا ٿئي. اهو هل هنگامو، جو مسلسل ٽن راتين تائين جاري رکيو ويندو آهي، هيضي جي ڀوتن کي ڀڄائي ڪڍڻ لاءِ ڏاڍو اثرائتو ۽ ڪارگر هٿيار سمجهيو ويندو آهي. ڏکڻ اوڀر هندستان جي "ڪوسي" قوم وارن وٽ ماتا جي بيماريءَ جڏهن سڀ کان پهريائين اچي منهن ڪڍيو، تڏهن انهن سمجهيو ته آهو آراڪان طرفان آيل ڪو شيطان هو. ڳوٺن کي گهيري جهڙيءَ حالت ۾ رکيو ويو ۽ ڪنهن کي به انهن ۾ داخل ٿيڻ ۽ منجهانئن ٻاهر نڪرڻ جي اجازت ڪانه ڏني ويئي. هڪ ڀولڙي کي زمين تي سٽي، ماريو ويو ۽ سندس لاش کي ڳوٺ جي صدر دروازي تي لٽڪايو ويو. سندس رت کي درياهه جي ننڍڙين پٽرين سان ملائي، گهرن مٿان ڇڙڪايو ويو، هرهڪ گهر جي چائٽ کي ڀولڙي جي پڇ سان ڀوهاريو ويو ۽ شيطان کي اتان نڪري وڃڻ لاءِ منٿون سيڙون ڪيون ويئون.

اولهه آفريڪا جي گولڊ ڪوسٽ تي، جڏهن ڪا متعدي بيماري ڦهليل هوندي آهي، تڏهن بد روحن کي دور ڀڄائي ڪڍڻ لاءِ ڪن ڪن وقتن تي ماڻهو ڏنڊن ۽ مشعلن سان مسلح ٿي ٻاهرنڪري پوندا آهن. مقرر ٿيل اشاري ملڻ تي سڀئي ماڻهو خوفناڪ رڙيون ڪندا، گهرن جي سيني ڪنڊن ڪڙڇن ۾ ڏڪ

ذريعي هڪ دم هيٺ لهي ايندو آهي ۽ انهيءَ وچ ۾ جادوگر هڪ نيڪ روح کي گهرائي وٺندو آهي، جو ڪيس واپس مٿي چڙهڻ کان روڪي بيهاريندو آهي. جيڪڏهن اهو علاج ناڪامياب ثابت ٿيندو آهي، تہ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ گهر اندر اڃا ڪي ٻيا بہ شيطان موجود آهن. ان ڪري، انهن جو عام شڪار ڪيو ويندو آهي. گهر جا سڀ دروازا ۽ دريون، سواءِ هڪ چت واريءَ سڌيءَ دريءَ جي، بند ڪيون ويندڙ آهن. مرد، گهر اندر بند هوندا آهن ۽ گهنڊن ۽ دهلن جي ملميل آوازن ۾ پنهنجي ساڄي ۽ کاڄي ترارين سان هوا کي ڌڪ هڻندا آهن. انهيءَ اوچتي حملي کان خائف ٿي، سڀ شيطان چت واريءَ دريءَ وچان ترڪي نڪرندا آهن ۽ ڪجيءَ واريءَ رسيءَ ذريعي هيٺ لهي، پڇ پائي وٺي ڀڄندا آهن. جيئن تہ چت واريءَ دريءَ کان سواءِ، گهر جون ٻيون سڀ دريون ۽ در بند هوندا آهن، ان ڪري اهي گهر اندر واپس ڪونہ وڃي سگهندا آهن. وچرندڙ بيماريءَ جي حالت ۾ بہ دستور ساڳيو ئي هوندو آهي. ڳوٺ جا سڀ دروازا، هڪ کان علاوہ، بند ڪيا ويندا آهن. سڀيئي ماڻهو بلند آواز ڪندا آهن. ڳوٺ اندر جيڪي بہ گهنڊ ۽ دهل موجود هوندا آهن، سي سڀ وڄايا ويندا آهن ۽ سڀ تراريون هڪ ئي وقت هلايون ويندڙ آهن. اهڙيءَ طرح، شيطانن کي ڌڪي ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي ۽ مڪانئن آخرين دروازو بہ بند ڪيو ويندو آهي. ان کان پوءِ، آڻن ڏينهن تائين سڄو ڳوٺ گهيري جهڙيءَ حالت ۾ هوندو آهي ۽ ڪوبہ اُن ۾ داخل ٿيڻ جي ڪوشش ڪانہ ڪندو آهي.

برما جي ڪنهن ڳوٺ ۾، جڏهن هيضي جي بيماري ڦهليل

جاءِ ڏانهن ويندا آهن. اُتي پهچي، اهي سج غروب ٿيڻ سان ۾ لڪڙا زمين ۾ کوڙيندا آهن، جن جي مٿان هڪ لڪڙو سڌو رکندا آهن، جنهن کي چانورن جون ٿيلهيون، گول ڦرندڙ توبون، گهنڊ، ڪنگڻ وغيره ٻڌندا آهن. پوءِ، جڏهن هرهڪ ماڻهو اچي لڪڙن وٽ بيهندو آهي ۽ سوت جهڙي خاموشي طاري ٿي ويندي آهي تڏهن پادري پنهنجو آواز بلند ڪري، روحن کي سندن ئي ٻوليءَ ۾ هن طرح مخاطب ٿيندو آهي: ”هو! هو! هو! اي اوهين بد ارواح، جيڪي وڻن ۾ مقيم آهيو! اي اوهين بد ارواح، جيڪي ڪڏن ڪوهن ۽ غارن اندر رهو ٿا! اسين هي ڦرندڙ گهرندڙ توبون ۽ گهنڊ وغيره اوهان کي ڏيئي وڃون ٿا. بيماري ختم ٿيڻ گهرجي ۽ ايڏا سارا ماڻهو انهيءَ وگهي نه مرڻ گهرجن.“ پوءِ هرهڪ ڇڻو پنهنجي پنهنجي گهر طرف ايتريءَ تيزيءَ سان پڇندو آهي، جيتري سندن ٽنگن ۾ طاقت هوندي آهي.

نياس ٻيٽ ۾، جڏهن ڪو ماڻهو سخت بيمار ٿيندو آهي ۽ ڪيس صحتياب ڪرڻ لاءِ ٻيا سڀ علاج بيڪار ثابت ٿيندا آهن، تڏهن اُتان جو جادوگر اُنهيءَ شيطان کي هڪالي ڪڍڻ لاءِ، جو اُنهيءَ بيماريءَ جو سبب هوندو آهي، چند رسمون ادا ڪرڻ جو جتن ڪندو آهي. بيمار جي گهر جي سامهون هڪ لڪڙو کوڙيو ويندو آهي، جنهن جي چوٽيءَ سان ڪجيءَ سان وڻيل هڪ رسو اٽڪائي، گهر جي ڇت سان ٻڌو ويندو آهي. پوءِ جادوگر هڪ سوئر کي ساڻ وٺي، اُنهيءَ گهر جي ڇت تي چڙهي ويندو آهي، جتي اهو ڪيس ذبح ڪري، هيٺ ترڪائي زمين تي اڇلائي ڇڏيندو آهي. شيطان، جو سوئر کي حاصل ڪرڻ لاءِ آتو هوندو آهي، سو ڪجين جي پنن مان ٺهيل رسي

نَوَ دفعا ۽ هرهڪ گهر جي ڏاڪڻ جي چوڌاري تي دفعا چڪر ڏيندا آهن. پوءِ اها باهه بورچيخاني ۾ ڪٽي ويندا آهن، جتي اُن کي مسلسل ٽن ڏينهن تائين لازمي طور ٻاري رکندا آهن. بس، پوءِ شيطان ڀڄي ويندا آهن ۽ هر طرف شادمانان هوندا آهن.

هالماهيرا جا آلفور نسل جا رهاڪو وڇڙندڙ بيمارين کي هڪ اهڙي شيطان ڏانهن منسوب ڪندا آهن، جو انهن کي ڪٽي وڃڻ لاءِ ٻئي ڳوٺ کان وٺن ايندو آهي. ان ڪري، ڳوٺ کي بيماريءَ کان نجات ڏيارڻ لاءِ، جادوگر انهيءَ شيطان کي هڪالي ٻاهر ڪڍندو آهي. سيني ڳوٺاڻن کان هو هڪ هڪ قيمتي ڪپڙو وٺندو آهي ۽ ان کي چئن برتنن مٿان رکندو آهي، جن کي اُهو ٻيلي ڏانهن ڪٽي ويندو آهي ۽ انهيءَ جاءِ تي ڇڏي ايندو آهي، جتي اُهو شيطان کي موجود سمجهندو آهي. پوءِ هو طنز آميز الفاظ ۾ شيطان کي اها جاءِ ڇڏي وڃڻ جو حڪم ڏيندو آهي. نيوگائنا جي ڏکڻ - اولهه ۾ واقع، "ڪي" نالي ٻيٽن ۾ بدروحن جي، جيڪي مئل ماڻهن جي روحن کان بلڪل مختلف هوندا آهن، هڪ وڏي فوج هوندي آهي. ذري گهٽ هرهڪ وڻ ۽ هر هڪ غار انهن شيطانن مان ڪنهن نه ڪنهن جو قيام گاهه هوندي آهي ۽ اهي سڀئي اهڙا تہ زود رنج هوندا آهن، جو ٿوريءَ ڪاوڙ ڏيارڻ تي ٻاهر اُڏامي اچڻ لاءِ آماده رهندا آهن. اُهي بيماريون ۽ مصيبتون موڪلي پنهنجيءَ ناراضگيءَ جو اظهار ڪندا آهن. چنانچہ، عام مصيبت جي وقتن تي، جيئن تہ جڏهن ڪو وڇڙندڙ مرض ڦهليل هوندو آهي ۽ ٻيا سڀ علاج بيڪار ثابت ٿيا هوندا آهن، تڏهن سڀئي ماڻهو گڏجي پادريءَ جي اُگهوانيءَ هيٺ ڳوٺ کان ٻاهر ڪجهه فاصلي تي هڪ

اندرينءَ ۽ ٻاهرينءَ زمين کي "ڪئنگرو" نالي هڪ جانور جي گاهه سان ڀريل پڇ سان ڏڪ هڻي، ڏکي ٻاهر ڪڍندا آهن، تانجو اهي شيطان کي پنهنجيءَ ڇانوڻيءَ کان ڪافي دور پهچائي ايندا آهن.

جڏهن ڪنهن ڳوٺ ۾ مسلسل مصيبتون ۽ شامتون يا ڪا سخت وچڙندڙ بيماري آئي هوندي آهي، تڏهن سيليبس جي مناهسا ڳوٺ جا رهاڪو انهن جو الزام اُنهن شيطانن جي گردن تي مڙهيندا آهن، جن سان ڳوٺ ڀريو پيو هوندو آهي ۽ جن کي اتان نيڪالي ڏيڻ تمام ضروري هوندي آهي. چنانچه، هڪ ڏينهن صبح جو تمام سوير سڀيئي ماڻهو، مرد، زالون ۽ ٻار گهر جو سڄو سامان پاڻ سان کڻي، گهر ڇڏيندا آهن ۽ عارضي جهوپڙين ۾ وڃي رهندا آهن، جي ڳوٺ کان ٻاهر خاص طور اڏيون ويٺيون آهن. اُتي، اهي گهڻا ڏينهن رهندا آهن ۽ آخرين رسم ادا ڪرڻ جو انتظار ڪندي، قربانيون پيش ڪندا رهندا آهن. آخرڪار سڀيئي مرد، جن مان ڪن کي نقاب پيل هوندا آهن، ڪن جون شڪليون سياه ٽيل هونديون آهن، وغيره، پر جي سڀيئي تزارين، بندوقن، ڀالن يا ٻوهارن سان مسلح هوندا آهن، آهستي آهستي ۽ چوريءَ ويران ڪيل ڳوٺ ڏانهن ويندا آهن. ٻوءِ پادريءَ جي اشاري تي، سڀيئي ماڻهو هڪ ئي وقت گهڻين ۾، گهرن اندر ۽ اُنهن جي هيٺان (چو ته اهي زمين کان مٿي ٿلهن تي بيٺل هوندا آهن) ڏاڍي غصي سان وڻي ڊوڙندا آهن ۽ انهيءَ دوران ۾ ڪاوڙ وچان رڙيون ۽ دانهون ڪندا آهن ۽ پوتن ۽ شيطانن کي هڪالي ڪڍڻ لاءِ ڀتين، دروازن ۽ درين کي ڏڪ هڻندا ويندا آهن. ٻوءِ، پادري ۽ باقي ٻيا ماڻهو مقدس ٻاهه کڻي آيندا آهن، جا هٿ ۾ جهلي، اُهي هر هڪ گهر جي چوڌاري

اهو حادثو پيش آيو هوندو آهي، اهي ڪيس قدم بقدم پٽتي هٽائيندا، سمنڊ ڏانهن ڌوڪيندا ويندا آهن ۽ جڏهن سمنڊ جي ڪناري جي قريب پهچندا آهن، تڏهن اهي ڪيس پيٽ کان ٻاهر هڪالي ڪيڻ لاءِ رڙين ۽ ڏکن ۾ اضافو ڪندا آهن. آهو شيطان، گهٽو ڪري سمنڊ يا لوڻين نالي هڪ پيٽ ڏانهن پڄي ويندو آهي. نيو برٽن جا مقامي ماڻهو بيماريءَ، خشڪساليءَ، فصلن جي ناڪاميابيءَ ۽ درحقيقت، سيني آفتن ۽ شامتن کي بد روحن جي اثر ڏانهن منسوب ڪندا آهن. ساڳيءَ طرح، جڏهن ڪن وقتن تي گهٽا ماڻهو بيمار ٿيندا ۽ مرندا آهن، جهڙوڪ سينهوگهيءَ جي موسم جي شروعات وقت، تڏهن ضلعي جا سڀ باشندا وٽن جي ٽارين ۽ ڏنڊن سان مسلح ٿي، چانڊوڪيءَ ۾ پنين ڏانهن ويندا آهن، جتي اهي صبح ٿيڻ تائين، خوفناڪ دانهون ۽ ڪوڪون ڪندي، ڌرتيءَ تي ڏڪ ۽ پنهنجا پير هڻندا آهن. سندن اعتقاد آهي ته اهڙيءَ طرح اهي شيطان کي پڄائي ڇڏين ٿا ۽ ساڳي ئي مقصد لاءِ اهي ٻرندڙ مشعلون هٿن ۾ ڪٽي ڳوٺ جي رستن ۽ گهٽين وچان ڌوڪيندا ۽ ڊوڙندا ويندا آهن. نيوڪئلوڊونيا جا مقامي ماڻهو سمجهندا آهن ته سيئي بد بختيون هڪ طاقتور ۽ بد نيت روح جون پيدا وار ٿين ٿيون، ان ڪري اهي ڪانئس نجات حاصل ڪرڻ لاءِ، وقت بوقت هڪ وڏي ڪڏ کوٽيندا آهن، جنهن جي چوڌاري سڄو قبيلو اچي جمع ٿيندو آهي. شيطان کي بد دعائن ڏيڻ کان پوءِ، اهي ڪڏ کي مٽيءَ سان ڀريندا آهن ۽ وڏا واڪا ڪندي، ڪڏ جي مٿان بيهي، ڪيس لتاڙيندا آهن. انهيءَ کي اهي بد روح کي دفن ڪرڻ سڏيندا آهن. مرڪزي آسٽريليا جي ڊيئري قبيلي وارن ۾، جڏهن ڪا موتمار بيماري اچي منهن ڪڍندي آهي، تڏهن انهن جلسياٽا ۽ ويج "ڪوٽچي" يا شيطان کي قبيلي جي چانوٽيءَ جي

هڪ نئون ورق وري پوي، جنهن ۾ هوندا خوشي ۽ معصوميت پريل هجي ۽ اهڙيءَ طرح باغ عدن ۽ قديم شاعرانہ زماني جون ڪهاڻيون ۽ قصا هڪ دفعو وري ٻيهر سچا ثابت ٿي پون.

٢- **برائيءَ جي وقتي نيڪالي:** ان ڪري اسين سمجهي سگهون ٿا تہ برائيءَ کي صاف ڪرڻ جون اهي عام ڪوششون، جي وحشي وقت بوقت اختيار ڪري ٿو، سي چو، گهٽو ڪري، پوتن ۽ بدروحن جي جبري اخراج جي صورت اختيار ڪن ٿيون. انهن بدروحن کي ئي هڪ وحشي ماڻهو پنهنجين گهٽين، جيڪڏهن زياده‌تر نہ، مشڪلاتن ۽ تڪليفن جو باعث سمجهي ٿو ۽ هو اهو خيال ڪري ٿو تہ جيڪڏهن هو پاڻ کي فقط انهن جي چنبي کان آزاد ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿئي، تہ هوند هيءَ دنيا سندس رهڻ جي قابل ٿي پوي. هڪ سڄيءَ قوم جي مجموعي براين کي سندن نوعيت موجب ڏکي ڪيڻ لاءِ عام ماڻهن جي ڪوششن کي ٻن طبقن ۾ تقسيم ڪري سگهجي ٿو، يعني هڪ آهي ڪوششون، جيڪي غيرمادي ۽ غيبي براين کي ڪيڻ لاءِ ڪيون وڃن ۽ ٻيون اهي، جيڪي ڪنهن مادي وسيلي يا صدفي جي ڪنهن ٻڪري جي جسم اندر سمايل براين کي ٻاهر ڪيڻ لاءِ ڪيون وڃن. پهرينءَ حالت ۾ پوتن جي اخراج کي سڌي يا فوري اخراج جو نالو ڏيئي سگهجي ٿو، پوئينءَ حالت ۾ ان کي اڻ سڌو يا وسيلي ذريعي اخراج يا صدقي جي ٻڪري ذريعي اخراج چئي سگهجي ٿو. اسين پهرينءَ حالت جي مثالن ڏيڻ سان آغاز ڪريون ٿا.

نيوگائنا ۽ نيو برٽن جي درميان روڪ نالي هڪ ٻيٽ ۾ جڏهن ڪا آفت آئي هوندي آهي، تڏهن اتان جا سڀ ماڻهو گڏجي ڊوڙندا، رڙيون ڪندا، پٽيندا ۽ ڪوڪون ڪندا آهن ۽ شيطان کي اتان ڀڄائي ڪيڻ لاءِ، جو آفت جو اصلي ڪارڻ سمجهيو ويندو آهي، هوا کي لٽيون هڻندا آهن. انهيءَ هنڌ کان وٺي، جتي

خواهه جاڳندي، ڦڙ ڦڙاهٽ ڪندا رهن ٿا. هو جيڏانهن به وڃي ٿو، تيڏانهن اهي سندس پيڇو ڪندا رهن ٿا، سندس حواسن کي خيره ڪن ٿا، منجهس گهڙي وڃن ٿا ۽ ڪيس هزارها شرارت آميز ۽ غير فطري طريقن سان ڏمڪائين، ٺڳين ۽ عذاب ڏين ٿا. سندس زندگيءَ ۾ جيڪي حادثا درپيش اچن ٿا، ڪيس جيڪي نقصان برداشت ڪرڻا پون ٿا ۽ جيڪي سور سهڻا پون ٿا، تن سڀني کي هو، جيڪڏهن ڪن دشمنن جي جادوءَ جو نه، ته به اهڙن بدروحن ۽ ڀوتن جي ڪاوڙ، ڪيني يا قهر جو نتيجو ضرور سمجهي ٿو. سندن دائمي موجودگي ڪيس ٽڪائي ٽي ۽ سندن بيدار حسد هن جي صبر جي پيماني کي لبريز ڪري ٿو، هو ناقابل اظهار طريقي سان ڪانئن جان ڇڏائڻ جي آرزو رکي ٿو ۽ وقت بوقت مجبور ٿي، جڏهن سندس صبر جو ذخيرو بلڪل ختم ٿي وڃي ٿو، تڏهن هو پنهنجن ستائيندڙن ڏانهن انتهائي غصي جي عالم ۾ متوجه ٿي، انهن جي سڄي ٽولي کي زمين تان هڪالي ڪيڻ، سندن اڏامندڙ ۽ ڀڻڻاهٽ ڪندڙ هجوم کان هوا کي پاڪ ۽ صاف ڪرڻ جي ناڪام ڪوشش ڪري ٿو، ته جئين ڪيس آزاديءَ سان ساهه کڻڻ ۽ بنان ڪنهن هٽ چرائڻ جي، ڪم از ڪم ٿوري ئي وقت لاءِ، پنهنجو رستو وٺي وڃڻ جو موقعو ملي وڃي. چنانچه، اُن ڪري ئي ائين ٿيندو آهي، جو وحشي قومن جي پنهنجين سڀني تڪليفن کي هڪ ئي وقت ڀوهاري صاف ڪرڻ جي ڪوشش، انهن ڀوتن ۽ بدروحن کي وڏي پيماني تي ڳولي ڪيڻ ۽ ڪين نيڪالي ڏيڻ جي صورت اختيار ڪندي آهي. اهو سمجهن ٿا ته جيڪڏهن اهو پنهنجن انهن ستائيندڙن کي پاڻ کان هٽائي دور ڪري سگهن، ته جيڪر زندگيءَ جو

اهي ساڳيائي اثر غيبي روحن يا روحن جي ڪارگذارين جي صورت ۾ نظر اچن ٿا. گهڻن زمانن کان وٺي، غيبي روحن جو لشڪر، جيڪو ڪنهن وقت اسان کي بلڪل قريب هو، اسان کان جيئن پوءِ تيئن دور ۽ اڃا دور هٽندو رهيو آهي ۽ جنهن کي سائنس جي جادوءَ واريءَ لڪڙيءَ گهرن مان، قتل زير زمين ڪوٺڙيءَ ۽ جهنگلي ولين ۾ وڪوڙيل منارن مان، ويران ٻيلائي پيچرن ۽ سنسان تلائن ۽ ڍنڍن مان، انهيءَ ڦاٽل ۽ چيريل ڪاري ڪڪر مان، جو وچ کي پاڻ منجهان آلتي ڪري ٻاهر ڪڍي ٿو ۽ انهن زياده خوبصورت ۽ سهڻن ڪڪرن مان، جي چانديءَ جهڙي چنڊ جي مٿان وهاڻي جو ڪم ڪن ٿا يا زرين شام کي باهه جهڙن سرخ ۽ نرم شعاعن سان سينگارين ٿا، جلاوطن ڪيو ويو آهي. اهي ارواح آسمان واري پنهنجي آخرين آماجگاه مان به نڪري چڪا آهن، جنهن جو سبز گنبذ هينئر فقط ٻارن کان سواءِ، ٻئي ڪنهن جي نظرن ۾ اهو پڙدو ناهي، جو فاني انسان جي نظرن کان آسماني دنيا جي شان ۽ شوڪت کي اوجهل رکي ٿو. هينئر فقط شاعرن جي خوابن يا بلاغت جي جذباتي پرواز ۾ انهن روحن جي پسپا ٿيندڙ فوج جي جهنڊن جي آخرين ڦڙ ڦڙاهٽ جي ڏسڻ، سندن غيبي پرن يا طنز آميز ٿهڪن، يا دور ڪٽان سندن ملڪوتي موسيقيءَ جي جهيٽي آواز ٻڌڻ جو ڪو موقعو ملي ٿو. پر هڪ وحشيءَ جي نزديڪ اها ڳالهه بلڪل مختلف آهي. سندس تخيل ۾ هيءَ دنيا اڃا تائين انهن ڀانت ڀانت جي ۽ رنگ برنگي هستين سان ڀري پيئي آهي، جن کي زياده سنجيده ۽ گنڀير نوعيت واري فلسفي بيڪار سمجهي، ڦٽي ڪري ڇڏيو آهي. پريون ۽ بد روح، ڀوت ۽ ديو اڃا تائين سندس چوڌاري، سمهندي

باب چاونجاهون

براين کي لوڏي ڪڍڻ

١- پوٽن جو هرجا حاضر هئڻ: متئين باب ۾ براين کي ٻئي ماڻهوءَ، يا جانور يا ڪنهن شيءِ ڏانهن منتقل ڪرڻ جي وحشي ماڻهن جي اصول جي سمجهاڻي ڏني ويئي ۽ ان جا ڪي مثال پيش ڪيا ويا. پر سڄيءَ قوم کي مختلف قسمن جي اهڙين براين کان نجات ڏيارڻ لاءِ، جن کان ان کي وقت بوقت تڪليف پئي پهتي آهي، ساڳيءَ نوعيت جا ذريعا اختيار ڪيا ويا آهن. قوم جي مجموعي ڏکن ڏاکڙن کي هڪدم رفع دفع ڪرڻ لاءِ، جيڪي ڪوششون ڪيون ويئون آهن، سي ڪنهن به حالت ۾ نادر يا ڏاريون ناهن. اڳلو، اهڙيون ڪوششون گهڻن ملڪن ۾ ڪيون ويئون آهن ۽ آهي وقتي هئڻ سبب آهستي آهستي فضلي ۽ ساليائي نوعيت اختيار ڪري چڪيون آهن.

انساني دل ۽ دمنغ جي جنهن ڏانچي، اهڙين ڪوششن کي آياري وجود ۾ آندو آهي، تنهن کي سمجهڻ لاءِ اسان کي گهڻيءَ محنت ڪرڻ جي ضرورت آهي. هڪ اهڙي فلسفي جي درميان پلي ۽ وڏي ٿيڻ سبب، جو فطرت کي شخصيت کان سبڙا ڪري، ڪيس اسان جي حواسن تي پوندڙ اثرن جي هڪ منظم سلسلي جي نامعلوم سبب جي درجي تي لاهي رکي ٿو، اسان پاڻ کي هڪ وحشيءَ جي حالت ۾ نه ٿا وجهي سگهون، جنهن کي

تہ توکي ننڍيءَ چمار واري هڪ "فر-وڻ" وٽ وڃڻ گهرجي ۽ ان جي ڪچڙين شاخن سان هڪ ڳنڍ ڏيئي، هيئن چوڻ گهرجي تہ "اي شاندار 'فر'، شل خدا تنهنجي آجيان ڪري. آءٌ تو ڏانهن پنهنجي سنڌن جو سور ڪٽي آيو آهيان. آءٌ هتي هڪ ڳنڍ ڏيئي، پنهنجو سور ٻڌي وڃان ٿو. بقلم فلاڻو، وغيره."

سور کي ماڻهوءَ کان ڦيرائيوڻ کي ڏيڻ جو هڪ هيءُ طريقو به آهي. بيمار جي نهن جا ڪجهہ ٽڪر وڍيو ۽ سندس ٽنگن جا وار به وڍيو. شاهہ بلوط وڻ جي ٽڙ ۾ هڪ سوراخ ڪيو، اهي وار ۽ نهن آنهيءَ سوراخ ۾ پريو ۽ سوراخ کي وري بند ڪري مٿانئس ڳئونءَ جي ڇيٽي جو ليپو ڏيئي ڇڏيو. جيڪڏهن ان کان پوءِ ٽن مهينن تائين مريض سور کان آجو رهيو، تہ پڪ سمجهڻ گهرجي تہ سور شاهہ بلوط وٽ آهي. ڇيشاير ۾، جيڪڏهن اوهان کي ڳوڙهين کان آجو ٿيڻو آهي، تہ پوءِ اوهان کي پنهنجين آنهن ڳوڙهين کي فقط گوشت جي هڪ ٽڪري سان مهٽڻو آهي، "ائش" وڻ جي ٽڙ واري ڇوڏي ۾ ڇير ڪرڻو آهي ۽ گوشت جو اهو ٽڪرو ڇوڏي جي هيٺان ترڪائي رکڻو آهي. عنقريب ڳوڙهيون هٿ تان غائب ٿي ويندينون، پر جلدئي اهي وڻ جي ٻاهرين تهہ ڇوڏي تي سخت ڪوڪن يا ڇلڙن وانگر نمودار ٿيندينون. هرٽفورڊ شاير ۾، برڪهئمپسٽيڊ ۾، شاهہ بلوط جا ڪجهہ وڻ هوندا هئا، جي سور ڇٽائڻ لاءِ مشهور هئا. مرض جو وڻ ڏانهن انتقال آسان، پر پُر درد هوندو هو. بيمار ماڻهوءَ جي وارن جي هڪ ڇڳ شاهہ بلوط وڻ سان ٻڌي ويندي هئي؛ پوءِ مريض هڪ زوردار ۽ اوچتي سَتَ ڏيئي، پنهنجن وارن ۽ سور کي پنهنجي پٺيان، وڻ وٽ ڇڏي هليو ويندو هو.

مرض اوهان کي ڇڏي، فلئڪس کي وڃي پڪڙيندو.

پر يورپ ۾ هرقسم جي بيماريءَ ۽ مصيبت کي پاڻ کان ڦيرائي جنهن شيءِ ۾ بسا اوقات وڃڻ جي ڪوشش ڪئي ويندي آهي، سا وڻ يا ٻوٽو آهي. بلگيريا وارن وٽ بخار جو علاج، سج اڀرڻ وقت بيد جي وڻ جي چوگرد ٽي دفعا ڊوڙڻ ۽ وڏي آواز سان هيئن چوڻ آهي ته "تپ توکي لوڏي وڃندو ۽ سج سون کي گرمائش پهچائيندو." ڪارپاٿوس نالي هڪ يوناني ٻيٽ جو پادري بيمار ماڻهوءَ جي گردن ۾ ڳاڙهو ڌاڳو ٻڌي ڇڏيندو آهي. ٻئي ڏينهن صبح جو بيمار ماڻهوءَ جا دوست ڌاڳي کي سندس گلي مان کولي، جبل تي ڪٽي ويندا آهن، جتي ان کي هن خيال کان وڻ جي چوڌاري ٻڌندا آهن ته اهڙيءَ طرح بيمار ماڻهوءَ جو تپ وڻ ڏانهن منتقل ٿي ويندو. اٽليءَ جا باشندا به بخار کي وڻ سان ٻڌي، ڇٽائڻ جي ڪوشش ڪندا آهن. بيمار ماڻهو رات جي وقت پنهنجيءَ ڏائيءَ کرائيءَ ۾ ڌاڳو ٻڌندو آهي، جنهن کي اهو ٻئي ڏينهن صبح جو وڃي وڻ تي لٽڪائيندو آهي. عام طور هيئن سمجهيو ويندو آهي ته بخار اهڙيءَ طرح وڻ سان ٻڌجي ويندو ۽ مريض ان کان آجو ٿي ويندو پر ڪيس احتياط ڪري، انهيءَ وڻ جي پاسي مان وري لنگهڻ نه گهرجي، نه ته بخار پنهنجا بند خلاص ڪري، وري ٻيهر مٿس وارڪندو. "فليمش" نسل وارن وٽ سور جو علاج، صبح جو سويرا پراڻي بيد جي ڪنهن وڻ ڏانهن وڃڻ، سندس ٽارين ۾ ٽي گنڊيون ٻڌڻ ۽ هيئن چوڻ آهي: "اي ڪهنه سال، فردا بخير! آءٌ توکي پنهنجو زڪام ڏيان ٿو! فردا بخير، اي ڪهنه سال!" پوءِ پٺي ڦيرائي، واپس ڏسڻ کان سواءِ، ڪيس ڀڄي وڃڻ گهرجي. سوئيٽزرلينڊ ۾ جيڪڏهن توکي پاڻ کي وجع المفاصل جي سور کان آجو ڪرڻو آهي،

لڳائيندو هو ۽ ٽي دفعا "مالڪ کي دعا" جو ورد ڪندو هو. پوءِ انهيءَ پڪيءَ کي، جو مريض جي جنس مطابق ڪڪڙ يا ڪُڪڙ هوندو هو، ٽوڪري ۾ وجهي پهريائين ڪوهه ۽ پوءِ ديول جي چوڌاري ڦيرايو ويندو هو. پوءِ مريض ديول اندر داخل ٿيندو هو ۽ پره ڦٽيءَ تائين انهيءَ سيز جي هيٺان ليٽيو پيو هوندو هو، جنهن تي پادري بيهي، پنهنجن پوئلڳن کي تلقين ڪندو هو. ان ڪان پوءِ، ڇهن پينسن جو نذرانو ڏيئي هليو ويندو هو ۽ پڪيءَ کي ديول ۾ ڇڏي ويندو هو. جيڪڏهن پڪي مري ويندو هو ته ائين سمجهيو ويندو هو ته بيمار مرد يا عورت واري بيماري ان ڏانهن منتقل ٿي ويئي ۽ مريض يا مريضه انهيءَ تڪليف کان ڇٽي پيئي. سنه ١٨٥٥ع تائين به ديول جي پوڙهي منشيءَ کي انهن پڪين جي حالت بخوبي ياد هئي، جي انهن دوران پوڻ سبب، جي مريضن طرفان ڏانهن منتقل ڪيا ويا هئا، هيڏانهن هوڏانهن ڦيريون ڪائيندا، ڪرندا وتندا هئا.

ڪن وقتن تي تڪليف ۾ ڦاٽل ماڻهو پنهنجيءَ بيماريءَ يا بد بختيءَ کي ڪنهن بيجان شيءِ ڏانهن منتقل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. اٿينس ۾ سينٽ جان دي بئپٽسٽ جو هڪ ننڍو مندر پٿر جي ڪنهن قديم ٿنڀ جي آڙ ۾ ٺهيل آهي. بخار جا مريض اوڏانهن ويندا آهن ۽ ٿنڀ جي اندرين پاسي تي سيڻ جي ڏاڳي چنبڙائڻ سان سمجهندا آهن ته اهي پنهنجو بخار انهيءَ ٿنڀ ڏانهن منتقل ڪن ٿا. مارڪ آف بوئنڊينبرگ ۾ چوندا آهن ته جيڪڏهن اوهان کي مغز جي ڦيريءَ جو مرض آهي نه پوءِ اوهان کي اُگهاڙو ٿي، سج لهڻ ڪان پوءِ فلئڪس جي ٻنيءَ جي چوڌاري ٽي دفعا ڊوڙڻ گهرجي. اهڙيءَ طرح مغز جي ڦيريءَ جو

تون بيمار ٿئين ۽ آءٌ خوش ٿيان!" پوءِ جڏهن ڪتو ٽورو ڪير لَڪي وڃي، تڏهن وري تون ان سان ڪجهه سرڪيون پرين ۽ وري به ڪتي کي ڪير لَڪڻ گهرجي ۽ بعد ۾ وري تون سرڪيون پرين ۽ جڏهن تون ۽ ڪتي ٽيون دفعو ائين ڪيو هوندو، تڏهن تپ ڪتي ڏانهن هليو ويندو ۽ تون ان کان آجو ۽ آزاد ٿي پوندين.

بوهيميا وارن وٽ تپ جو هڪ هيءُ علاج آهي ته صبح نمودار ٿيڻ کان اڳ ٻيلي ۾ وڃجي ۽ پکيءَ جو آڪيرو گهولجي. جڏهن ان جو آڪيرو گهولي ڪڍو، تڏهن ان سان پکيءَ جو هڪ ننڍو ٻچو ٻاهر ڪڍو ۽ ان کي ٽن ڏينهن تائين پاڻ وٽ رکو. ان کان پوءِ ٻيلي ڏانهن واپس وڃو ۽ پکيءَ کي آزاد ڪري ڇڏي ڏيو. بس، تپ اوهان کي هڪدم ڇڏي ويندو، جو پکي ان کي پاڻ سان گڏ کڻي ويو. ساڳيءَ ريت ويدن واري زماني ۾ قديم دور جا هندو سلهه جي مرض کي نيلي چانهن پکيءَ سان گڏ موڪليندا هئا. اهي هيئن چوندا هئا ته "اي سلهه، اڏامي وڃ، نيلي چانهن سان! طوفان ۽ گرد باد جي مجنونانه لهرن سان، اوه، گم ٿي وڃ!" ويلس ۾، لئنڊيگلا جي ڳوٺ ۾، سينٽ ٽيڪلا نالي هڪ ڪنواريءَ شهيد جي نالي ۾ هڪ ديول آرپڻ ٿيل آهي، جتي مغز جي ڦيريءَ سبب ڪري پوڻ جي مرض جو، انهيءَ مرض کي هڪ پکيءَ ڏانهن منتقل ڪرڻ ذريعي، علاج ڪيو ويندو آهي يا ڪجهه زمانو اڳ تائين، اهڙو علاج ڪيو ويندو هو. مريض سڀ کان اول پاسي واري مقدس ڪوهه جي پاڻيءَ سان پنهنجا سڀ عضوا ڌوئيندو هو، ٽن ۾ چار پينس نذراني طور اڇلائيندو هو، ٽي دفعا ڪوهه جي چوڌاري چڪر

هيٺيون علاج آهي: ڪليل آسمان هيٺان پير ڍڪي، بيٺي هڪ ڏيڏر کي مٿي ڪان وٺي جهليو، وات ۾ ٽُڪ هٿوس، ڪيس سور ڪٽي وڃڻ لاءِ چئو ۽ پوءِ ڇڏي ڏيوس. پر اها رسم ڪنهن نيڪ ساعت ۾ برڪت واري ڏينهن تي ادا ڪرڻ گهرجي. ڇيشاير ۾ "ائيٽا" يا "ٽرش" نالي بيماريءَ جي حالت ۾ ٻه، جنهن ۾ ننڍن ٻارن جي گلي يا وات تي اثر پوندو آهي، گهٽو ڪري سا ڳئي قسم جو علاج ڪيو ويندو آهي. هڪ ننڍڙو ڏيڏر ڪٽي، سندس وات ٽوري وقت تائين انهيءَ ٻار جي وات اندر جهليو ويندو آهي، جنهن جي بيماريءَ کي پاڻ ڏانهن ڪٽي، ڪيس شفاياب ڪرڻو هوندو آهي. "آءٌ توکي خاطري ٿي ڏيان،" هڪ پوڙهيءَ عورت چيو، جنهن اهڙن گهڻن علاجن جي نگراني ڪئي هئي، "اسين ويچاري ڏيڏر کي بعد ۾ گهڻن ڏينهن تائين موتمار نموني ۾ ڪنگهندو ٻڌنديون هيونسين؛ تون انهيءَ ويچاري جاندار کي باغ جي آس پاس ڪنگهندو ٻڌين ها، تہ جيڪر تنهنجي دل ڦاٽي پوي ها." ناردهمپٽن شاير، ڊيوون شاير ۽ ويلس ۾ ڪنگهہ جو علاج هيئن ڪيو ويندو آهي، جو بيمار ماڻهوءَ جو هڪ وار ڪٽي، ان کي مکڻ لڳل روٽيءَ جي ٻن ڦاڪن جي وچ ۾ رکيو ويندو آهي ۽ بعد ۾ روٽيءَ جون اهي ٻئي ڦاڪون ڪتي کي کائڻ لاءِ ڏنيون ويندديون آهن. ائين ڪرڻ سان ڪتي کي ڪنگهہ وٺندي ويندي ۽ بيمار ماڻهو شفاياب ٿي پوندو. ڪڏهن ڪڏهن بيماريءَ کي جانور ڏانهن منتقل ڪرڻ لاءِ ماڻهو ان سان گڏ ويهي ڪاڏو ڪائيندو آهي. چنانچہ، اولڊينبرگ ۾، جيڪڏهن توکي تپ آهي، تہ پوءِ تون مٿي ڪير سان پريل ٿالهي ڪتي جي اڳيان رک ۽ ڪيس هيئن چئہ تہ "اي ڪتا، شل چڱو نصيب ٿئي ئي! شل

شاهراهه تي اچلايو. جيڪو ماڻهو انهن کي ڪٽندو، سو غدودن جي مرض ۾ مبتلا ٿي ويندو ۽ تون انهن کان ڇٽي ويندين. اورڪنيءَ جا باشندا، ڪڏهن ڪڏهن بيمار ماڻهوءَ کي وهنجاري غسل وارو پاڻي هن اعتقاد سبب دروازي وٽ هاڙيندا آهن، ته بيماري مريض کي ڇڏي ويندي ۽ جيڪو ماڻهو سيني کان اول اُنهيءَ دروازي مان لنگهندو، تنهن کي اُهو مرض وٺي ويندو. بئويريا وارن وٽ بخار جو هڪ علاج، ڪاغذ جي ٽڪر تي هي الفاظ لکي ته "اي بخار، دور رهجانءِ، آءٌ گهر اندر موجود ناهيان"، ڪاغذ جي انهيءَ پرزي کي ٻئي ڪنهن ماڻهوءَ جي ڪيسي ۾ وجهڻ آهي. اهڙيءَ حالت ۾ پوئين ماڻهوءَ کي تپ ٿيندو ۽ اصلي مريض ان کان آجو ٿي ويندو. ساڳئي مرض لاءِ بوهيميا وارن جو هيءُ نسخو آهي: خالي برتن کڻي، چوراهي ڏانهن وڃ ۽ ان کي اتي ڦٽي ڪري، پڇي وڃ. پهريون شخص، جيڪو اُنهيءَ برتن کي ٽوڪر هڻندو، سو بخار ۾ مبتلا ٿي ويندو ۽ تون چڱو پلو ٿي ويندين.

وڃشين وانگر يورپ ۾ به گهڻو ڪري سور يا مرض کي ماڻهوءَ کان جانور ڏانهن منتقل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ويندي آهي. قديم زماني جا سنجيده مصنف سفارش ڪندا هئا ته جيڪڏهن ڪنهن ماڻهوءَ کي وڇونءَ ڏنگيو هجي، ته اُنهيءَ کي گڏهه جي پڇ طرف منهن ڪري مٿس چڙهي ويهڻ گهرجي يا وري ان جي ڪن ۾ آهستي سان هيئن چوڻ گهرجي ته "مون کي وڇونءَ ڏنگيو آهي"؛ ٻنهي حالتن ۾، انهن جو خيال هو، ته سور ماڻهوءَ کان ڦري گڏهه ڏانهن هليو ويندو. مارسيلس اهڙي قسم جا گهڻيئي علاج تحرير ڪيا آهن. مثال طور، هو ٻڌائي ٿو ته ڏندن جي سورجو

پنهنجي گناهه بردار عيوضيءَ جي حيثيت ۾ بنيورو ڏانهن موڪلينڊو هو، تہ جيئن اهو هر اهڙيءَ ناپاڪائيءَ کي پاڻ سان گڏ ڪٽي هليو وڃي، جا بادشاهہ يا سندس راڻيءَ کي چهٽيل هجي.

۳- يورپ اندر برائيءَ جو انتقال: برائيءَ جي اِنتقال جا هن وقت تائين جيڪي مثال پيش ڪيا ويا آهن، سي زياده تر وحشي يا اَڻ سڌريل قومن جي رسمن مان ڪڍيا ويا آهن. پر بيماريءَ، بد نصيبيءَ ۽ گناهہ جي بار کي پاڻ تان لاهي، ٻئي ڪنهن ماڻهوءَ يا جانور يا ڪنهن شيءِ ڏانهن منتقل ڪرڻ جون ڪوششون يورپ جي تهذيب يافتہ قومن ۾ بہ قديم ۽ جديد، ٻنهي زمانن ۾ عام جام ٿينديون رهيون آهن. تپ لاءِ هڪ روسي علاج، بيمار جا نهن وڍي، سيڻ ذريعي پنهنجي پاڙيسريءَ جي دروازي تي صبح ٿيڻ کان اڳ چهٽائڻ هو. پوءِ تپ اصلي بيمار کي چڏي، سندس پاڙيسريءَ کي وڃي جهليندو هو. يونانين پڻ ساڳين ئي ترڪيبن کان ڪم ورتو هوندو، چاڪاڻ تہ هڪ مثالي رياست جا قانون مرتب ڪندي، افلاطون لکي ٿو تہ ماڻهن ۾ هيءَ اميد رکڻ فضول آهي تہ اهي پنهنجن دروازن يا والدين جي قبرن جي پٿرن سان چهٽيل يا رستي جي چوراهن تي پيل سيڻ جا عجيب و غريب مجسما ڏسي نہ ڊڄندا. اسان جي سن جي چوٿينءَ صديءَ ۾، بورڊيو واري مارسيلس، غدودن جي مرض لاءِ هڪ اهڙو علاج دريافت ڪيو هو، جو اڄ تائين يورپ جي مختلف علائقن جي وهمي ماڻهن ۾ ڏاڍو مقبول آهي. توڪي پنهنجا غدود اوترن ئي ننڍڙن پٿرن سان چهڻ گهرجن، جيترا توڪي غدود هجن، پوءِ انهن پٿرن کي "آڏوي" نالي هڪ ول جي پٽن اندر وڌهي، کي عام

برهمڻ کي ملڪ بدر ڪيو ويندو آهي ۽ ڪيس وري ڪڏهن به واپس اچڻ جي اجازت ڪانه ڏني ويندي آهي. ترڪستان ۾ آچڪورگان مٿ مسٽر شيولر هڪ اهڙو پيرمرد ڏٺو، جنهن لاءِ چيو پئي ويو ته هو مئل ماڻهن جي گناهن جو بار پنهنجي مٿان کڻڻ ذريعي گذران ڪندو هو ۽ پوءِ انهن موئن جي روحن جي نجات حاصل ڪرڻ لاءِ باقي سڄي عمر عبادت ۾ صرف ڪندو هو.

. يوگنڊا ۾، جڏهن ڪو لشڪر جنگ تان واپس موٽندو هو ۽ ديوتائون پنهنجن غيبي آوازن ذريعي بادشاهه کي چتاءُ ڏيندا هئا، ته سندس سپاهين کي برائي چهٽي آئي آهي، تڏهن اهو رواج هوندو هو ته قيدين مان هڪ ٻانهي چونڊي ڪڍي ويندي هئي، جنهن سان گڏ، مال غنيمت ۾ آيل هڪ ڳئونءَ، هڪ پکيءَ ۽ هڪ ڪتي کي زبردست پهري هيٺ انهيءَ ملڪ جي سرحدن ڏانهن واپس موڪليو ويندو هو، جتان اهي آيا هوندا هئا. آتي، انهن جا عضوا ٽوڙيا ويندا هئا ۽ ڪين مرڻ لاءِ اتي ئي ڇڏيو ويندو هو، ڇو ته انهن کي ايتري قدر لولو ۽ لنگڙو ڪري ڇڏيو ويندو هو، جو اهي واپس يوگنڊا ڏانهن وڃي نه سگهندا هئا. هن خاطريءَ ڪرڻ لاءِ، ته برائي انهن نمائندن ڏانهن برابر منتقل ٿي ويئي آهي، ماڻهن ۽ چوپاين جانورن کي گاه جي سُڄن سان مهٽيو ويندو هو ۽ اهي سُڄا انهن جانورن ۽ انهيءَ ٻانهيءَ کي ٻڌا ويندا هئا، جن جا هڏ گڏ پڳا ويندا هئا. ان ڪان پوءِ، لشڪر جي پاڪ ۽ صاف هئڻ جو اعلان ڪيو ويندو هو ۽ ان کي دارالحڪومت ڏانهن وڃڻ جي اجازت ڏني ويندي هئي. اهڙيءَ طرح، يوگنڊا جو نئون بادشاهه پنهنجي تخت نشينيءَ وقت هڪ ماڻهوءَ کي زخمي ڪندو هو ۽ ڪيس

اهو درياه ۾ ٽپو ڏيندو هو، جتي ان کي کولي ڇڏي ڏيندو هو، تہ اهو لڙهي سمنڊ ڏانهن هليو وڃي ۽ قوم جا گناه پاڻ سان گڏ کڻي وڃي". تمام هنگامي حالتن ۾، منيپور جي راجا جا گناه ٻئي ڪنهن ماڻهوءَ ڏانهن منتقل ڪيا ويندا هئا، جو گهٽو ڪري ڪو ڏوهاري هوندو هو، جو راجا جي پاران سندس گناهن جو بوجو کڻي، معافي حاصل ڪندو هو. گناهن جي انتقال لاءِ، راجا ۽ سندس راڻي، سهٽا ڪپڙا پائي، بازار ۾ اڏيل ڦاهيءَ تي بيهي وهنجندا هئا ۽ اهو ڏوهاري ان جي هيٺان ليٽي پوندو هو. پاڻيءَ جي انهن قطرن سان گڏ و گڏ، جي بادشاهہ ۽ راڻيءَ جي جسمن تان هيٺ ڪري انهيءَ ماڻهوءَ تي پوندا هئا، سندن گناه پڻ ڌوپي انهيءَ ماڻهوءَ ڏانهن منتقل ٿي ويندا هئا. انتقال کي مڪمل ڪرڻ لاءِ راجا ۽ راڻي اهي خوبصورت ڪپڙا لاهي پنهنجي نمائندي کي ڏيندا هئا ۽ اهي پاڻ ٻيا نوان ڪپڙا پائي، شام تائين عام ماڻهن سان ملندا رهندا هئا. ٽراونڪور ۾، جڏهن ڪو راجا قريب المرگ هوندو آهي، تڏهن سندس ماڻهو اهڙي ڪنهن مقدس برهمڻ کي ڳولي ڪڍندا آهن، جو ڏهن هزارن رپين جي عوض مرندڙ ماڻهوءَ جي گناهن جو بار پنهنجي مٿان کڻڻ لاءِ راضي هوندو آهي. فرض جي قربانگاه تي جڏهن ڪو برهمڻ پاڻ کي اهڙيءَ طرح قربان ڪرڻ لاءِ تيار ٿيندو آهي، تڏهن انهيءَ ساڌوءَ کي موت جي ڪمري اندر آندو ويندو آهي، جتي اهو مرندڙ راجا کي زوردار ڀاڪر پائي چوندو آهي، تہ "اي راجا! آءٌ تنهنجي سيني گناهن ۽ بيمارين کي پاڻ تي هموار ڪرڻ لاءِ پاڻ کي ٻدل رکان ٿو. شل تون، اي اعليٰ رتبي وارا، وڏي جمار ماڻين ۽ گهڻي عرصي تائين راج ڪرين". بيمار جي گناهن کي اهڙيءَ طرح پنهنجي سر تي کڻڻ کان پوءِ،

داخل ڪندو آهي. مرض جي اصلي سبب کي اهڙيءَ طرح ڪاميابيءَ سان ٻاهر ڪڍڻ ڪان پوءِ، اهو حرفتي ناچو پاڻ وڃي چڪيا تي سمهندو ۽ مرڻ جو ڊونگ ڪندو آهي، جنهن تي ڪيس ڳوٺ ڪان ٻاهر هڪ وسيع ميدان ۾ ڪٽي آندو ويندو آهي. اتي پهچڻ ڪان پوءِ، جڏهن ڪيس اڪيلو ڇڏي ڏنو ويندو آهي، تڏهن هو تمام جلد وري جيئرو ٿي پوندو آهي ۽ تيزيءَ سان واپس اچي، پنهنجي انعام جي طلب ڪندو آهي. سنہ ١٥٩٠ع ۾ انگلينڊ سئمپسن نالي هڪ اسڪاٽ ڏانڻ کي رابرٽ ڪرس نالي هڪ شخص جي اهڙيءَ بيماريءَ کي ڇٽائڻ جي الزام هيٺ سزا ڏني ويئي هئي، "جا هن کي ويرانيءَ ۾ رهندڙ هڪ جادوگر ان وقت ڇنڀڙائي هئي، جڏهن اهو ساڻهو ڊسفرائيز شهر ۾ هو؛ اها بيماري هن پنهنجي سرتي هموار ڪئي ۽ ان کي وڏي عذاب سان دانهون ڪندي صبح تائين پاڻوٽ رکيو ۽ انهيءَ وقت گهرجي اندران وڏو شور ۽ گوڙ گهمسان ٻڌڻ ۾ آيو." اهو شور خود اها ڏانڻ، نئين حاصل ڪيل بيماريءَ کي ڪپڙن ذريعي پاڻ ڪان ڪنهن ڪتي يا ٻلي ڏانهن منتقل ڪندي، ڪري رهي هئي. بدقسمتيءَ سان سندس اها ڪوشش جزوي طور ناڪامياب ٿي پيئي. بيماري جانور ڪان گهسي ويئي ۽ ڊالڪيٽ جي باشندي اليگزينڊر ڊگلس کي وڃي لڳي، جو انهيءَ بيماريءَ ۾ چڙي چڙي مري ويو ۽ اصلوڪو مريض، رابرٽ ڪرس تندرست ۽ توانو ٿي پيو.

نيوزيلينڊ جي هڪ علائقي ۾ گناهن لاءِ توبه تائب ٿيڻ ضروري سمجهيو ويندو هو؛ هڪ ماڻهوءَ جي جنازي نماز ادا ڪئي ويندي هئي، جنهن جي ذريعي ائين سمجهيو ويندو هو ته سڄيءَ قوم جا گناه ان ڏانهن منتقل ٿي ويندا. سندس جسم سان هڪ جهنگلي ٻوٽي جو ڪانو اڳواٽ ئي ٻڌو ويندو هو، جنهن سان

لاءِ استعمال ڪونہ ڪيو ويندو هو.“ ٻڌا گا قبيلي وارن جي هڪ جنازي جي رسمن جي جيڪا ادائگي محترم اي-سي-ڪليٽن پنهنجين اکين سان ڏٺي هئي، تنهن ۾ مينهن جي پاڏي ڪي مئل ماڻهوءَ جي ڇڪيا جي چوڌاري ٽي دفعا ڦيريون ڏياريون ويئون ۽ مئل ماڻهوءَ جو هٿ ان جي مٿي تي رکيو ويو. ”انهيءَ طريقي سان ائين سمجهيو ويندو هو تہ اهو پاڏو مئل ماڻهوءَ جا سڀ گناه پنهنجي مٿان هموار ڪري ٿو. پوءِ ان کي تمام دور هڪالي ڪڍيو ويندو هو، تہ جيئن ٻئي ڪنهن ماڻهوءَ سان لڳي، ڪيس انهن گناهن سان آلوده نہ ڪري. ائين ٻہ چيو ويندو هو تہ ان کي ڪڏهن ٻہ فروخت نہ ڪيو ويندو هو، پر ڪيس تصدق ٿيل هڪ مقدس جانور جي حيثيت ۾ ڏئو ويندو هو.“ ”انهيءَ رسم جو نظريو هيءُ آهي تہ مئل ماڻهوءَ جا گناه پاڏي ۾ گهڙي وڃن ٿا يا سندس گناهن جي معافيءَ واسطہ جو ڪم ان جي ڪلهن تي رکيو وڃي ٿو. چوندا آهن تہ پاڏو تمام جلد غائب ٿي ويندو آهي ۽ وري ڪڏهن ٻہ سندس نالو ڪونہ ٻڌو ويندو آهي.“

۳- **ماڻهن ڏانهن انتقال :** وري، ڪڏهن ڪڏهن ماڻهو ٻين جي گناهن جو رخ پاڻ ڏانهن موڙي، جي انهن لاءِ خطري جو باعث هوندا آهن، ٻين جي گناهن جي بوجي کڻڻ واري ٻڪري جو ڪردار ادا ڪندا آهن. جڏهن سنگهالي قوم جو ڪوئي ماڻهو خطرناڪ بيماريءَ ۾ مبتلا هوندو آهي ۽ حڪيم ۽ ويج لاچار ٿي پوندا آهن، تڏهن هڪ ڀوت-ناچوءَ کي ڪوئيو ويندو آهي، جو ڀوتن کي نذرانو پيش ڪري، ۽ انهن ڀوتن جي شڪلين مطابق نقاب پائي، نچندي، نچندي، بيماريءَ جي انهن ڀوتن کي هڪ ٻئي پٺيان لالچائي، مريض جي جسم مان ٻاهر ڪڍي، پنهنجي بدن ۾

سجموعي تعداد تيرهن سو چيو وڃي ٿو. هيءَ حقيقت تسليم ڪندي، ته مرحوم اهي سڀ گناهه ڪيا هئا، قبيلي جو اهو پريو مڙس زوردار آواز ۾ چوندو آهي، 'خدا جي مقدس قدمن ڏانهن وڃڻ کان ان جي پرواز کي نه روڪ!' جئين ئي اهو ائين چئي بس ڪندو آهي، تئين مجمع ۾ شريڪ ماڻهو گڏجي آلا پيندا آهن، 'انهن جو پرواز نه روڪ!' وري اهو اداڪار تفصيلن ۾ اچي پوندو آهي ۽ وڏو ڪري چوندو آهي، ته "هن رڙهندڙ نانگ کي ماريو هو، ۽ اهو هڪ گناهه آهي.' هڪ لحظي اندر پوئين لفظ کي ماڻهو وٺي دهرائيندا آهن، 'اهو گناهه هڪ آهي.' جئين ماڻهو زور زور سان اهي الفاظ دهرائيندا آهن، تئين اداڪار پاڏي تي هٿ رکندو آهي ۽ گناهه آنهيءَ دم پاڏي ڏانهن منتقل ٿي ويندو آهي. اهڙيءَ طرح، گناهن جي سڄيءَ فهرست کي هڪ هڪ ڪري اهڙي باوقار طريقي سان پورو ڪيو ويندو آهي. پر فقط اها گالهه ڪافي ناهي. جئين ئي آخرين آواز "شل سڀ ڪنهن جو خير ٿئي" بند ٿيڻ وارو هوندو آهي، تئين ئي پهرين اداڪار جي جاءِ ٻيو اچي وٺندو آهي، جنهن کان پوءِ وري ٻيهر گناهن جو اقرار ڪيو ويندو آهي ۽ سڀئي ڇٽا گڏجي زور سان چوندا آهن 'اهو هڪ گناه آهي'. وري ٽيون دفعو به ائين ڪيو ويندو آهي. پوءِ، اڃا به تمام سنجيده خاموشيءَ ۾ پاڏي کي کولي آزاد ڪيو ويندو آهي. يهودين جي گناهن جي بوجي کڻڻ واريءَ *ٻڪريءَ وانگر، ان کي ڪنهن به غير مذهبي ڪم

* عبراني مذهب وارن جي مذهبي رسمن مطابق، هڪ ٻڪريءَ کي ويرانيءَ ڏانهن هڪالي ڪڍيو ويندو هو، جنهن جي ڪلهن تي سڄيءَ قوم جي گناهن جو بوجو هوندو هو.

ڪليل فضا ۾ آزاد چڏي ڏيڻ گهرجي ۽ ان وقت هيءُ عمل پڙهڻ گهرجي، جنهن ۾ ڪيس حڪم ڪيل هوندو آهي ته هو جاءِ ۾ رهندڙ ماڻهوءَ جي سيني بد بختين ۽ مصيبتن سميت اڏامي هليو وڃي." قديم زماني ۾، معلوم ٿئي ٿو ته يوناني عورتون انهن جهنگلي پرندن سان، جن کي اهي گهر اندر قاسائيندا هيون، پڻ ساڳي روش اختيار ڪنديون هيون؛ مٿن تيل هاريندا هيون ۽ ڪين هن نيڪت سان پڇائي چڏيندا هيون ته جئين گهر مان مصيبت ۽ بد بختي دور ٿي وڃي. ڪارپيٽين رياست جا "هزول" قبيلي وارا سمجهندا آهن ته اهي پنهنجين شڪلين جي گهنجن ۽ داغن وغيره کي وهندڙ پاڻيءَ ۾ ڌوئڻ ۽ هيئن چوڻ سان ته "اي نندڙا پکي، منهنجا گهنج وٺ ۽ مونکي گلابي گل ڏي"!، اهڙي نندڙي جهنگلي پکيءَ کي منتقل ڪري سگهندا، جو ڪين موسم بهار ۾ سيني پکين کان اول ملي.

ڏکڻ هندستان ۾ نيلگري ٽڪرين ۾ آباد بئڊاگا قوم وارن ۾، جڏهن ڪو موت واقع ٿيندو آهي، تڏهن مئل ماڻهوءَ جا گناهه پاڏي جي مٿان هنيان ويندا آهن. انهيءَ مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ ماڻهو مڙدي جي چوڌاري جمع ٿيندا آهن ۽ ڪيس ڳوٺ کان ٻاهر ڪٽي ويندا آهن. اتي قبيلي جو هڪ پريو مڙس، جنازي جي منهن کان ٻيهي سندس اهڙن گناهن جي هڪ طويل فهرست پڙهندو يا راڳ وانگر آلاپيندو آهي، جهڙا بئڊاگا قوم جي ڪنهن فرد کان سرزد ٿي سگهن ٿا ۽ جمع ٿيل ماڻهو هر هڪ ست جا آخرين الفاظ اُن جي پٺيان دهرائيندا رهندا آهن. گناهن جو اقرار ٿي دفعا ڪيو ويندو آهي. "عام طور تسليم ٿيل اظهار جي نموني مطابق، هڪ ماڻهو جيڪي گناه ڪري سگهي ٿو، تن جو

سخت ڪاوڙ آهي. جيڪڏهن اهو ڪدو هوندو آهي، تہ ان کي ڪلهن تي رکي دور ڪٽي وڃبو آهي، جتي ڪيس سخت ڪاوڙ ۽ غصي جي اظهار سان، زور سان زمين تي اڇلائي، پرزا پرزا ڪيو ويندو آهي." مثلاً گاسي قوم جي ڪنهن ماڻهوءَ کي هڪ تشخيص ڪندڙ شخص خبردار ڪيو تہ ڪيس قتل ڪري ماريو ويندو، پر اهو ممڪن هيو تہ هو ڪنهن خاص رسم ادا ڪرڻ سان انهيءَ انجام کان پاڻ کي بچائي ٿي سگهيو. رت سان پريل هڪ برتن ٻنهنجي مٿي تي ڪٽي، ڪيس ڪنهن ڏاند جي پشت تي سوار ٿيڻو هو، ڏاند مٿان سواريءَ جي دوران ۾، ڪيس اهو رت ان جي مٿي تي هارڻو هو ۽ ان کان پوءِ ڪيس انهيءَ ڏاند کي اهڙيءَ ويرانيءَ ڏانهن هڪالي ڪڍڻو هو، جتان اهو وري واپس نہ اچي سگهي.

سوماترا جي بٽڪ قبيلي وارن وٽ هڪ رسم هوندي آهي، جنهن کي اهي "مصيبت کي اڏامي وڃڻ لاءِ آماده ڪرڻ" سڏيندا آهن. جڏهن ڪنهن عورت کي ٻار ڪونہ ٿيندو آهي، تڏهن گاه تي ٽپندڙ ٽن جيتن جي ديوتائن کي هڪ قرباني پيش ڪئي ويندي آهي، جي چوپائي جانور جي سسيءَ، هڪ مينهن ۽ هڪ گهوڙي جي نمائندگي ڪندا آهن. پوءِ هڪ جهنگلي پرندي کي، هن دعا سان آزاد ڪيو ويندو آهي تہ اها مصيبت ان مٿان نازل ٿئي ۽ سائس گڏ فرار ٿي، اڏامي وڃي. "اهڙي ڪنهن جانور جي گهر اندر داخلا کي، جو عام طرح سان انسان ذات سان گڏ سندس گهر اندر گهارڻ کي ناپسند ڪندو آهي، ملايا جا باشندا بد بختيءَ جو شگون سمجهندا آهن. جيڪڏهن ڪو جهنگلي پکي اڏامي گهر اندر داخل ٿئي ٿو، تہ ڪيس خبرداريءَ سان پڪڙي، تيل ٽڦڻ گهرجي ۽ بعد ۾ ان کي

ٿيندو آهي تہ انهيءَ طريقي سان انهن پاڻ کي بيماريءَ کان آجو ڪري ڇڏيو.

مثلاً گاسي قوم وارن وٽ براين کي دور ڪٽي وڃڻ جي وسيلي کي "فادترا" سڏيو ويندو آهي. "فادترا هر اها شيءِ هوندي آهي، جنهن کي 'اسڪڊي' [تشخيص ڪندڙ مجلس] نقصان رسائيندڙ براين يا بيمارين کي، جي هڪ فرد جي خوشيءَ، آرام ۽ آسودگيءَ لاءِ مضر ثابت ٿيڻ جهڙيون هجن، دور ڪٽي وڃڻ لاءِ منتخب ڪن. 'فادترا'، رک، وڏيل پيسن، ريڍ، ڪدوءَ يا ٻيءَ اهڙيءَ شيءِ جي صورت ۾ ٿي سگهي ٿي، جنهن کي 'اسڪڊي' ان لاءِ منتخب ڪن. ڪنهن به شيءِ کي انهيءَ حيثيت ۾ مقرر ڪرڻ کان پوءِ، پادري انهيءَ شيءِ مٿان اهڙين سيني براين کي شمار ڪري ويندو آهي، جي انهيءَ شخص لاءِ نقصانڪار ثابت ٿيڻ جهڙيون هونديون آهن، جنهن لاءِ انهيءَ شيءِ کي اهڙيءَ طرح مقرر ڪيو ويندو آهي ۽ جنهن ڪري اهو پادريءَ کي هميشه لاءِ ڪٽي وڃڻ واسطي حڪم ڪندو آهي. جيڪڏهن فادترا رک جي صورت ۾ هوندو آهي تہ ان کي ڦوڪ ڏيئي اڏايو ويندو آهي، تہ جيئن هوا ان کي پنهنجي ڪلهي تي ڪٽي وڃي. جيڪڏهن اهو وڏيل پئسن جي صورت ۾ هوندو آهي، تہ ان کي ڪنهن اونهي پاڻيءَ جي تري ۾ يا ڪنهن اهڙي هنڌ اڇلايو ويندو آهي، جتان اهو نہ ليي سگهي. جيڪڏهن اهو ريڍ جي صورت ۾ هوندو آهي، تہ ان کي هڪ ماڻهو ڪلهن تي ڪٽي، دور نڪري ويندو آهي، جو ڊوڙڻ ۾ پنهنجي سڄي قوت صرف ڪندو آهي ۽ اڳتي ويندي، ڇڻ ۾ ڀڻ ڀڻ ڪندو آهي، جڻ تہ ڪيس فادترا تي، انهن سيني براين کي ڪٽي وڃڻ سبب تمام

ماريندو رهندو آهي، جيسين اها ڪري پوي، ڇو تہ سندس اعتقاد آهي تہ سندس مٽي جو سور اهڙيءَ طرح انهيءَ جانور ڏانهن منتقل ٿي ويندو. موراڪو ۾ اڪثر دولتمند موئر، پنهنجن طبيلن ۾ هڪ جهنگلي سوئر رکندا آهن، تہ جيئن جن ۽ ٻيا بد ارواح سندس گهوڙن کي نہ وٺن ۽ انهيءَ سوئر طرف رخ رکن. ڏکڻ آفريڪا جي ڪافر قبيلي وارن ۾، جڏهن مريض کي شفاياب ڪرڻ جون ٻيون سڀ تجويزون ۽ ترڪيبون ناڪامياب ثابت ٿينديون آهن، تڏهن "مقامي باشندا بيمار ماڻهوءَ جي سامهون هڪ ٻڪريءَ کي ڪاهي وجهن، ۽ انهيءَ جانور مٿان بيهي، سيني ڳوٺ وارن جي گناهن جي اقرار ڪرڻ جي رسم ادا ڪندا آهن ۽ ڪڏهن ڪڏهن مريض جي رت جا چند قطرا جانور جي مٿان ڪيرايا ويندا آهن ۽ پوءِ ان کي ڳوٺ جي ٻاهران وسيع ميدانن جي ڪنهن غيرآباد علائقي ڏانهن تڙي ڪڍيو ويندو آهي. اهڙيءَ طرح سمجهيو ويندو آهي تہ مرض جانور ڏانهن منتقل ٿي ويندو آهي ۽ آخرڪار بيابان ۾ گم ٿي ويندو آهي." عربستان ۾ جڏهن ڪو وبائي مرض ڦهليل هوندو آهي، تڏهن اتان جا ماڻهو ڪڏهن ڪڏهن آٽ کي شهر جي سيني علائقن ۾ ڦيرائيندا آهن تہ جيئن اهو جانور وبا کي پنهنجي سر تي کڻي. ان کان پوءِ آٽ کي ڪنهن مقدس جاءِ وٽ گهڻو ڏيئي ماريو ويندو آهي ۽ اهڙيءَ طرح ماڻهو سمجهندا آهن تہ انهن هڪ ئي ڏک سان آٽ ۽ وبا کي ماري، پاڻ کي محفوظ ڪري ڇڏيو. ڇيو وڃي ٿو تہ جڏهن ماتا جو مرض ڦهليل هوندو آهي، تڏهن فارموسا جا وحشي قبائل، مرض جي ڀوت کي سوئر جي مادي ڏانهن منتقل ڪندا آهن ۽ انهي جانور جا ڪن وڍي، ٻاهر ۾ ساڙيندا آهن، ڪين يقين

منتقل ڪري رهيا آهن. پوءِ اهي انهن پٿرن کي اهڙين جاين تي اڇلائيندا آهن، جي خاص طرح انهيءَ مقصد لاءِ علحده ڪيون ويندیون آهن. دنيا جي مختلف علائقن ۾ اهڙي اعتقاد ۽ رواج پٿرن جي انهن ڍيرن يا ڪاٺڙين ۽ پنن جي انهن دڙن کي وجود ۾ آندو آهي، جي مسافرن کي رستن جي پاسن کان عام طرح نظر ايندا آهن ۽ جن جي وجود کي قائم رکڻ لاءِ، هر هڪ مقامي راهگير انهن تي ڪن ڪاٺڙين، پٿرن يا پنن جو اضافو ڪندو ويندو آهي. چنانچہ، سالومٽن ۽ بئنڪس پيٽن ۾، مقامي باشندن ۾ هيءُ رواج آهي تہ اهي ڪنهن بہ اونهيءَ لاهيءَ يا ڪنهن دشوار گذار رستي وٽ، پاسي واري دڙي تي ڪجهہ پٿر، ڪاٺڙيون يا پن اڇلائيندا ۽ هيئن چوندا آهن تہ "اها تي وڃيئي منهنجي ٽڪاوٽ!" اهو ڪم ڪو مذهبي نوعيت جو سات سوڻ ڪونهي، ڇو تہ دڙي مٿان جيڪا چيز اڇلائي وڃي ٿي، سا روحاني طاقتن جي حضور ۾ پيش ڪيل ڪو نذرانو ڪونهي ۽ نہ وري ان سان گڏ جيڪي الفاظ أدا ڪيا وڃن ٿا، سي ڪي دعا جا لفظ آهن. اهو ڪم محض ٽڪاوٽ کان بچڻ لاءِ جادوءَ جي هڪ ٽوٽي کان سواءِ ٻيو ڪجهہ بہ ناهي، ڇو تہ هڪ ساده دل وحشي ائين سمجهي ٿو تہ هو پنهنجيءَ ٽڪاوٽ کي ڪاٺڙيءَ، پٿر يا پن ۾ سمائي پاڻ کان دور اڇلائي سگهي ٿو.

٢- **جانورن ذانهن انتقال:** برائيءَ کي دور ڪڍي وڃڻ يا منتقل ڪرڻ لاءِ جانورن کي عام طرح هڪ وسيلي طور استعمال ڪيو ويندو آهي. *موئر قوم جي ڪنهن ماڻهوءَ کي جڏهن مٿي ۾ سور پوندو آهي، تڏهن هو ڪنهن ٻڪريءَ يا رڍ کي تيسين

* مراقش جي باشندن کي يورپي قومون انهيءَ نالي سان سڏيندیون آهن.

ڪيو ويندو آهي. چنانچہ، باگنڊا قوم وارن جو حڪيم ڪڏهن ڪڏهن مٽيءَ سان پنهنجي مريض جو مجسمو تيار ڪندو آهي، پوءِ بيمار ماڻهوءَ جو ڪو نہ ڪو عزيز انهيءَ بوتي ڪي مريض جي جسم سان مهٽي رستي ۾ دفن ڪندو آهي يا وري رستي جي پاسي ۾ گاهہ اندر لڪائي ڇڏيندو آهي. پهريون ماڻهو، جو انهيءَ بوتي ڪي اورانگهي لنگهي ويندو يا ان جي پاسي سان گذرندو، سو اهو مرض پرائيندو. ڪڏهن ڪڏهن اهو بوتو "پلئنٽين" پوٽي جي گل سان ٺاهيو ويندو هو، جنهن ڪي اهڙيءَ طرح ٻڌو ويندو هو، جو اهو ماڻهوءَ جي مجسمي وانگر نظر ايندو هو، ان ڪي اهڙي ئي نموني ڪم آندو ويندو هو، جهڙيءَ ريت مٽيءَ جي بوتي ڪي. پر انهيءَ ڇڙي مقصد لاءِ مجسمن جو استعمال اهڙو ڏوهہ هيو، جو گردن زنيءَ جي قابل هو، ڪنهن بہ ماڻهوءَ ڪي عام رستي تي اهڙو بوتو دفن ڪندي پڪڙيو ويندو هو، تہ ڪيس يقيناً قتل ڪيو ويندو هو.

ٽمور ٻيٽ جي مغربي ضلعي ۾، جڏهن مرد يا زالون ڊگهاءِ ٽڪائيندڙ سفر ڪندا آهن، تڏهن اهي پنن واريون ٽارين ڪي پڪي وانگر هلائيندا آهن، جن ڪي اهي ڪن اهڙين مخصوص جاين تي اڇلائيندا آهن، جتي ڪائن اڳ سندن ابن ۽ ڏاڏن بہ ائين ئي ڪيو هو. ائين سمجهيو ويندو هو تہ اهي جيڪا ٽڪاوٽ محسوس ڪندا هئا، سا اهڙيءَ طرح پنن ۾ منتقل ٿي پئتي رهجي ويندي هئي. ٻيا وري پنن بدران پٿر ڪم آڻيندا آهن. ساڳيءَ طرح ٻاهر ٻيٽن جي ميڙ ۾، ٽڪل ماڻهو پٿر هڻندا آهن ۽ ائين سمجهندا آهن تہ ائين ڪرڻ سان اهي انهيءَ ٽڪاوٽ ڪي، جا اهي پنهنجن جسمن اندر محسوس ڪري رهيا آهن، انهن پٿرن ۾

هوندي آهي، جو ان کي هٿ لائيندو. ايست انڊيز ٻيٽن مان ڪن جي باشندن جو خيال آهي تہ مرگهيءَ جي مريضن جي منهن کي خاص قسم جي ڪن وڻن جي پنن هٿ ۽ پوءِ انهن کي ڦٽي ڪرڻ سان، مرگهيءَ جي مرض کان شفايابڪري سگهبو. ائين سمجهيو ويندو آهي تہ بيماري پنن اندر گهڙي ويندي آهي ۽ ساڻن گڏ اها بہ اچلائي ويندي آهي. ڏندن جي سور ڇٽائڻ لاءِ آسٽريليا جا ڪي سياه فام باشندا ڀالي جي گرم ٽيل ڦر کي گل سان ڇهندا آهن. پوءِ اهو ڦر ڦٽو ڪيو ويندو آهي ۽ ڏند جو سور ان سان گڏوگڏ "ڪاري اچ" نالي هڪ ڪاري پٿر جي صورت ۾ هليو ويندو آهي. انهيءَ قسم جا پٿر پراڻن دڙن ۽ ريتيءَ جي ڍيرن ۾ لڌا ويندا آهن. انهن کي احتياط سان جمع ڪيو ويندو آهي ۽ دشمنن کي ڏندن جي سور ڏيڻ لاءِ، انهن پٿرن کي انهن ڏانهن اچلايو ويندو آهي. يوگنڊا جي بهيما نالي هڪ مالدار قوم کي ڳوڙها نڪرندا آهن، جن جون پاڙون تمام هيٺ اونهيون هونديون آهن: "انهيءَ لاءِ سندن علاج هيءُ هوندو آهي، جو اهي پنهنجي مرض کي ڪنهن ٻئي ماڻهوءَ ڏانهن منتقل ڪرڻ لاءِ پنهنجي حڪيم وٽان کي جڙي ٻوٽيون وٺي ايندا آهن ۽ انهن کي سوڄ واريءَ جاءِ مٿان مهٽي، رستي جي وچ ۾ اهڙي هنڌ دفن ڪندا آهن، جتان ماڻهن جو عام جام گذر هوندو آهي، پهريون ماڻهو، جو دفن ٿيل اهڙيءَ ٻوٽيءَ کي اورانگهي لنگهي ويندو، سو انهيءَ بيماريءَ کي پاڻ سان گڏ ڪنيون ويندو ۽ اصلي مريض شفايابٿي ويندو".

ڪڏهن ڪڏهن بيماريءَ جي حالت ۾، مرض کي ڪنهن ماڻهوءَ ڏانهن منتقل ڪرڻ کان اڳ، ڪنهن بوتي اندر داخل

ٿو تہ هو پنهنجن گناهن ۽ مصيبتن جو بار بہ اهڙيءَ آسانيءَ سان ٻئي ڪنهن کي منتقل ڪري ڏيئي سگهي ٿو، جو سندس بدران اُنهن کي برداشت ڪندو. اُنهيءَ خيال تي هو عمل ڪري ٿو، جنهن جو نتيجو ڪن اهڙين اڻ وڻندڙ ترڪيبن جي صورت ۾ ظاهر ٿئي ٿو، جن جي ذريعي هو اُهڙين تڪليفن کي ٻين جي ڪلهن تي اُڇلائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو، جن کي بذات خود برداشت ڪرڻ کان ماڻهو ڪيبائي ٿو. مختصر طور چئجي تہ معاشرتي ۽ دماغي ثقافت جي هيٺاهين سطح تي بيئل قومون عيوضيءَ جي ذريعي تڪليف برداشت ڪرڻ جي اُصول کي عام طور سمجهن ۽ ان تي عمل ڪن ٿيون. ايندڙ ورقن ۾ آءٌ اُنهيءَ نظريي ۽ ان تي ٿيندڙ عمل جا، اُنهن وحشي قومن مان مثال پيش ڪندس، جي اڃا تائين عريان ساد گيءَ جي حالت ۾ آهن ۽ جي قانونِ حيات جي مسئلن ۽ اصولن جي صفائيءَ ۽ چمڪ دمڪ ۽ فقه جي باريڪين جي پڙدي پٺيان پوشيده ٿيل ناهن.

پاڙيسريءَ کي تڪليف ڏيئي، آسائش ۽ آرام پهچائڻ لاءِ، جن ترڪيبن کان هڪ حرفتي وحشي ڪم وٺي ٿو، سي مختلف ۽ گهڻيون آهن؛ اهڙين ترڪيبن جي هجوم مان فقط چند مخصوص ۽ علامتي مثال ئي هت پيش ڪري سگهبا. هيءَ ڳالهہ شروعات ۾ ئي ذهن نشين ڪرڻ گهرجي تہ جنهن بديءَ کان ماڻهو پاڻ کي بچائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو، سا هرو ڀرو ڪنهن ماڻهوءَ ڏانهن ئي منتقل ڪرڻ ضروري ناهي؛ اها اُوتريءَ ئي آسانيءَ سان جانور يا ڪنهن ٻيءَ شيءِ ڏانهن بہ منتقل ڪري سگهجي ٿي، جيتوڻيڪ موخرالذڪر حالت ۾ اُها شيءِ گهڻو ڪري انهيءَ بديءَ کي اهڙي پهرين ماڻهوءَ کي چنبڙائڻ جو محض هڪ وسيلو

باب پنجونجاهون

برائيءَ جو انتقال

۱- **بي جان شين ڏانهن انتقال :** ديوتا کي قتل ڪرڻ جي رسم جي وجود جو سراغ اسين هينئر مختلف قومن اندر ڳولي آيا آهيون، جڏهن معاشرو شڪار ڪرڻ، چوپائي مال ڏارڻ ۽ زراعت ڪرڻ وارين منزلن مان لنگهي رهيو هو، ۽ سون انهن مقصدن کي به سمجهائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، جن ماڻهن کي اهڙيءَ عجيب و غريب رسم اختيار ڪرڻ لاءِ آماده ڪيو. انهيءَ رسم جي هڪ رخ تي اڃا به غور ڪرڻ باقي آهي. ڪڏهن ڪڏهن سڄيءَ قوم جون مجموعي بد بختيون ۽ سندن گناهه سرندڙ ديوتا مٿان اڇلايا ويندا آهن، جنهن لاءِ سمجهيو ويندو آهي ته اهو انهن کي هميشه لاءِ پاڻ سان ڪٽي وڃي ٿو. ۽ قوم کي معصوم، بي گناهه ۽ خوش حال ڇڏي وڃي ٿو. هن خيال سان هڪ وحشيءَ جو دماغ آشنا آهي ته اسين پنهنجا گناهه ۽ مصيبتون ڪنهن ٻيءَ هستيءَ کي منتقل ڪري ڏيئي سگهون ٿا، جا انهن جو بار اسان جي بدران کڻندي. اهو خيال طبعي ۽ دماغي، مادي ۽ غير مادي شين جي درميان ظاهر ظهور سونجهاري جي پيدا وار آهي. ڇاڪاڻ ته ڪائيءَ، پٿرن ۽ ٻيءَ ڪنهن به شيءِ جي ڏيجي کي بنهنجيءَ ٻڌيءَ تان ڦيرائي، ٻئي ڪنهن جي ٻڌيءَ تي آڻڻ ممڪن آهي، ان ڪري هڪ وحشي ائين سمجهي

کي ٻه ڏک ٿوڪيندا هئا. جڏهن ڪين گهر اندر داخل ٿيڻ جي اجازت ملندي هئي، تڏهن مجمع مان هڪ ڇڻو گهر جي چانڻٽ اندران ٻيهي، هيءَ دعا ڪندو هو، "شل خدا هن گهر ۽ منجهس رکيل هر هڪ شيءِ، چوپائي مال، عمارتي ڪاٺ ۽ پٿرن تي رحمت نازل ڪري! شل هيءُ گهر جام گوشت، بدن ۽ بسترن جي ڪپڙن ۽ ماڻهن جي صحت سان هميشه ڀريو رهي!" پوءِ جلوس ۾ شامل هر هڪ ماڻهو پنهنجيءَ پنهنجيءَ لٽ سان ٻڌل چمڙي جي ٽڪري کي باهه ۾ تئڻ ڏيندو هو، ۽ ائين ڪرڻ کان پوءِ، هو ڪل جي سڙيل ٽڪر کي هر هڪ ماڻهوءَ ۽ گهريلو جانور جي نڪ تي رکندو هو. ائين سمجهيو ويندو هو ته اها ڳالهه ڪين مرضن ۽ ٻين مصيبتن، خاص طرح جادوءَ جي ٽوٽن ڦيٽن، وغيره کان ايندڙ سڄي سال جي دوران ۾ محفوظ رکندي. ڪل کي ڏکن هڻڻ سبب جيڪو وڏو آواز ۽ شور ۽ غوغا برپا ٿيندو هو، تنهن جي سبب ڪري انهيءَ سڄيءَ رسم کي "ڪئليوئن" سڏيو ويندو هو. اها رسم سينٽ ڪلڊا سميت هيبرائيڊس جي سڄي ٻيٽ ۾، ارڙهين صديءَ جي ڪم از ڪم پوئين اڌ تائين ادا ڪئي ويندي هئي ۽ معلوم ٿئي ٿو ته اها اڻويهين صديءَ جي ڇڪي حصي تائين زنده رهندي آئي.

بہ شڪ ۽ شبهي ڪرڻ جي گنجائش ڪانهي تہ اهي سڀ رسمون ساڳين نظرين جي حلقي سان وابستہ آهن. قابل پرستش جانور کي سال ۾ هڪ دفعو خاص قسم جي سنجيدگيءَ سان ذبح ڪيو وڃي ٿو ۽ سندس موت کان پيشتر يا هڪدم بعد، ڪيس در در ڦيرايو وڃي ٿو تہ جيئن سندس پوڄارين مان هر هڪ کي انهن ديوتائي خوبين جو ڪجهہ حصو حاصل ٿئي، جي مڱل يا مرندڙ ديوتا جي وجود مان ٻاهر نڪرنديون سمجهيون ويندیون آهن. انهيءَ قسم جي مذهبي جلوسن کي، جيڪڏهن اسين ان ڳالهہ تي انهن مختلف نشانين جي آڌار تي غور ڪريون، جي يورپ جي لوڪ - رسم ۾ اڄ تائين رهجي ويڙون آهن، قبل از تاريخ واري دور ۾ يورپي باشندن جي سائن سوڻن ۾ اعليٰ مقام حاصل هوندو. مثال طور، سال جي آخرين ڏينهن تي، يا "هوگ مئني"، جيئن ان ڏينهن کي سڏيو ويندو هو، اسڪاٽلنڊ جي اتانهن پڻن ۾ هيءَ رسم هوندي هئي تہ هڪ ماڻهو پاڻ کي ڳئونءَ جي کل ۾ لڪائي، نوجوان ڇوڪرن جي همراه، جن مان هر هڪ کي هڪ لٺ هوندي هئي، جنهن کي ڪڇيءَ کل جو ذرو ٻڌل هوندو هو، ڳوٺ جي هر هڪ دروازي تي ويندو هو. هر هڪ گهر جي جاءِ جي چوڌاري، ڳئونءَ جي کل ۾ ملبوس، اهو ماڻهو "ڊائسيل" نموني، يعني سڄ جي ڦيري واري رستي مطابق ٽي دفعا اهڙيءَ طرح ڊوڙندو هو، جو گهر واريءَ جاءِ کي هر وقت پنهنجي ساڄي هٿ تي رکندو هو، باقي ٻيا ڇٽا سندس پويان پوندا هئا ۽ پنهنجين لٺين سان ڳئونءَ جي کل کي اهڙي زور سان ڌڪ هڻندا هئا، جو ان مان دهل جهڙو آواز نڪرندو هو. انهيءَ بي ترتيب جلوس جي دوران ۾، اهي گهر جي ديوارين

ٻيا سڀ آهي ماڻهو، جن جهنگ جهرڪيءَ کي شڪار ڪرڻ ۾ حصو ورتو هوندو هو، مشعلن جي روشنيءَ ۾ شهر جي گهٽين مان دهلن ۽ شرنائين جي آواز سان، جي جلوس جي اڳيان هلنديون هيون، چڪر هڻندا هئا. هر هڪ گهر جي دروازي تي اهي بيهي رهندا هئا ۽ سنجهائن هڪ ڇڻو انهيءَ دروازي تي چاڪ سان "وائيو لي روئي!" الفاظ ۽ نئين شروع ٿيندڙ سال جا انگ لکندو هو. ٻارهين ڏينهن جي صبح جو "بادشاهه" وري ٻه وڏي شان ۽ شوڪت سان، مٿي تي تاج رکي، نيلي رنگ جو جبو پهري ۽ هٿ ۾ شاهي ڏنڊو ڪڻي جلوس جي صورت ۾ شهر مان چڪر هڻندو هو. سندس اڳيان جهنگ جهرڪيءَ کي ڪڻي هلندا هئا، جا هڪ ڊگهي لڪڙي جي چوٽيءَ سان ٻڌل هوندي هئي، جنهن کي زيتون ۽ شاه بلوط جي وڻن ۽ ڪڏهن ڪڏهن شاه بلوط تي چاڙهيل "مزل ٽو" ول جي ساون پنن جي هار سان سينگاريو ويندو هو. سينٽ ونسينٽ جي ديول ۾ وڏيءَ عبادت ۾ شريڪ ٿيڻ کان پوءِ، جتي هو پنهنجن محافظن ۽ آفيسرن جي جهرمٽ جي وچ ۾ بيٺو هوندو هو، "بادشاهه" پوءِ بشپ، ميئر، مئجسٽريٽن ۽ شهر جي مکيه رهاڪن سان ملاقات ڪندو هو ۽ شاهي محفل لاءِ پيسا ڪٺا ڪندو هو، جا شام جو منعقد ڪئي ويندي هئي ۽ هڪ ناچ سان ختم ٿيندي هئي.

"جهنگ جهرڪيءَ جي شڪار" واريءَ رسم ۽ ٻين اهڙين رسمن مان ڪن جي درميان، جن تي اسان غور ڪري آيا آهيون، خاص طرح گلياڪ قوم وارن جي رڄ سان جلوس ڪڍڻ ۽ هندستانين جي نانگ سان جلوس ڪڍڻ واريءَ رسم درميان جيڪو توازن آهي، سو اهڙو تہ قريبي آهي، جو ان باري ۾ ڪنهن

ڏينهن تائين ٻه "جهنگ جهرڪيءَ جو شڪار" لينسٽر ۽ ڪونٽ ضلعن جي ڪن حصن ۾ ڪيو ويندو آهي. ناتال يا سينٽ اسٽيفن واري ڏينهن تي، چوڪرا جهنگ جهرڪيءَ جو شڪار ڪري ڪيس ماريندا آهن، پوءِ ڪيس "هالي" ۽ "آئوي" نالي وٽين جي جهڳڻن جي وچ ۾ رکي، ٻوهاري جي لڪڙي جي چيڙي سان ٻڌي، سينٽ اسٽيفن واري ڏينهن هڪ گهر ڪان ٻئي ڏانهن ڪٽي ويندا آهن ۽ هيءَ گيت آلاپيندا ويندا آهن :

"جهنگ جهرڪي، جهنگ جهرڪي، سيني پڪين جو شاهه،
سينٽ اسٽيفن واري ڏينهن ڦاسائي ويئي جهنگ ماڻ،
ننڍي آهي حالانڪ، وڏو آهيس خاندان،
براه نوازش، اي خاتون، اسان کي ڏي ڪجهه مال."

پوءِ ڪين پيسا يا ڪاڏو (ماني، مکڻ، آنا وغيره) ڏنو ويندو هو، جنهن تي اهي شام جو خوب دعوت ڪندا هئا.

اڻويهين صديءَ جي پهرئين اڌ حصي ۾ ساڳئي قسم جون رسمون ڏکڻ فرانس جي مختلف حصن ۾ اڃا تائين ادا ڪيون ويندڙيون هيون. چنانچه، ڪارڪاسون وٽ، هر سال ڊسمبر مهيني جي پهرين آرتوار تي، سينٽ جين گهٽيءَ جا نوجوان ماڻهو لٽين سان مسلح ٿي، شهر ڪان ٻاهر ويندا هئا، جتي اهي جهنگ جهرڪين کي گولڻ ۽ ڦاسائڻ لاءِ جهاڙين کي ڏک هڻندا هئا. جيڪو ماڻهو اهڙن پڪين مان هڪ کي سيني ڪان اول ڏک هڻي ماريندو هو، تنهن کي "بادشاه" جو خطاب ڏنو ويندو هو. پوءِ اهي جلوس ٺاهي، "بادشاه" جي سرڪرد گيءَ ۾، جو جهنگ جهرڪيءَ کي لڪڙي جي چوٽيءَ تي ويهاري، ڪٽي هلندو هو، شهر ڏانهن موٽندا هئا. سال جي پوئين ڏينهن جي شام جو "بادشاهه" ۽

جهرڪيءَ کي اهڙي نموني سان ٻڌي، ڪيس جلوس جي صورت ۾ گهر گهر ڪڍي ويندا هئا ۽ هيءَ سر آلاپيندا ويندا هئا :

”اسان جهنگ جهرڪيءَ جو ’رابن دي بابن‘ واسطي شڪار ڪيو،
اسان جهنگ جهرڪيءَ جو ’جئڪ دي ڪئن‘ واسطي شڪار ڪيو،
اسان جهنگ جهرڪيءَ جو ’رابن دي بابن‘ واسطي شڪار ڪيو،
اسان جهنگ جهرڪيءَ جو هر هڪ واسطي شڪار ڪيو.“

جڏهن اهي هر هڪ گهر جو چڪر هڻي پورو ڪندا هئا ۽ جيترا پيسا جمع ڪري سگهندا هئا، اوترا ڪٺا ڪري پورا ڪندا هئا، تڏهن اهي جهنگ جهرڪيءَ کي چڪيا تي رکي، جلوس جي صورت ۾ ديول جي قبرستان ۾ پهچائيندا هئا، جتي اهي سندس قبر ٺاهيندا هئا ۽ ”انتهائي سنجيدگيءَ سان، مئنڪبس ٻوليءَ ۾ ماتمي گيت آلاپيندا هئا، جنهن کي اهي سندس موت جو مرثيو سڏيندا هئا؛ ان کان پوءِ ناتال شروع ٿيندو هو.“ دفن جو ڪم پورو ٿيندو هو، تہ ديول جي حاطي کان ٻاهر ٻيٽل ماڻهو گول چڪر ٺاهي، سازن جي آواز تي نچندا هئا.

اڙڻهين صديءَ جو هڪ ڪتاب نويس لکي ٿو تہ آئرلينڊ ۾ ”جهنگ جهرڪيءَ جو اجا تائين شڪار ڪيو ويندو آهي ۽ ڪڙمي ان کي ناتال واري ڏينهن ماريندا آهن ۽ ٻئي ڏينهن (سينٽ اسٽيفن جو ڏينهن) ان کي ٻن ڦيٽن جي وچ ۾، جي هڪ ٻئي کي زاويہ قائم تي ڪاٽيندا آهن، هڪ ٽنگ ذريعي لٽڪائي، ڳوٺ ۾ هيڏانهن هوڏانهن ڦيرايو ويندو آهي؛ هرهڪ ڳوٺ ۾ مردن، زالن ۽ ٻارن تي مشتمل هڪ جلوس ڪڍيو ويندو آهي، جي آئرش ٻوليءَ جو هڪ مصرعو ڳائيندا ويندا آهن، جنهن ۾ جهرڪيءَ کي سيني پرندن جو بادشاهہ سڏيو ويندو آهي.“ اڄ

"شل مصيبت نازل ٿئي، مصيبت، ڏهن ڪان زياده دفعا،
(انهن تي) جيڪي آسماني ڪڪڙ جي بيگم کي تنگ ڪن ٿا".

بر ٿئيءَ ۾ سينٽ ڊونان وٽ، ماڻهن جو اعتقاد آهي ته جيڪڏهن ٻار ننڍين جهنگ جهرڪين کي سندن آڪيرن ۾ هٿ لائيندا، ته انهن کي سينٽ لارينس جي باهه، يعني سندن منهن ۾ ٿنگن وغيره تي، سوهيڙن جي تڪليف برداشت ڪرڻي پوندي. فرانس جي ڪن ٻين حصن ۾ وري ائين سمجهيو ويندو آهي ته جيڪڏهن ڪو ماڻهو جهنگ جهرڪيءَ کي مارينڊو يا سندس آڪيرو ڦٽائيندو، ته ان جي گهر ستان وڃ ڪرندي! يا جن آڳرين سان هن اهو ڪم سرانجام ڪيو هوندو، سي سڙسي، سڙسي، آخرڪار ڪري پونديون يا ڪم از ڪم اهي بيحس و حرڪت ٿي پونديون يا وري سندس چوپائي مال جي پيرن ۾ بيماري وڃي گهر ڪندي.

اهڙن اعتقادن جي باوجود، جهنگ جهرڪيءَ کي سال ۾ هڪ دفعو مارڻ جي رسم هن ملڪ ۾ فرانس ۾ دور دور تائين ڦهليل رهي آهي. آئيل آف مئن ٻيٽ ۾ ارڙهين صديءَ تائين اها رسم ناتال ڪان هڪ ڏينهن اڳ واريءَ شام يا ناتال واري صبح تي ادا ڪئي ويندي هئي. چوويهين ڊسمبر تي شام ڌاري، گهر جي سڀني نوڪرن کي موڪل ملندي هئي؛ سڄيءَ رات تائين اهي ننڊ نه ڪندا هئا، پر اڌ رات تائين، جڏهن سڀني ديولين ۾ گهنڊ وڄڻ لڳندا هئا، اهي هيڏانهن هوڏانهن شهر ۾ رلندا ڦرندا هئا. جڏهن نماز ختم ٿيندي هئي، تڏهن اهي جهنگ جهرڪيءَ جو شڪار ڪرڻ نڪرندا هئا ۽ جڏهن ڪين ڪا هڪ جهرڪي هٿ لڳندي هئي، تڏهن اهي ڪيس ساري، سڪ بڳهي نڪري سان ٻڌي ڇڏيندا هئا، پر ان جا ڪنب ڇڪي ڊگها ڪندا هئا.

ڪئي ويندي آهي، جتي نانگن جا گهر هوندا آهن. انهيءَ سالياني پوڄا ڪان سواءِ، جا سڀئي ماڻهو ڪندا آهن، ”نانگ قبيلي“ جا ماڻهو نئين چنڊ ڪان پوءِ هر صبح جو ساڳئي نموني جي پوڄا ڪندا آهن.“ نانگ قبيلو“ پنجاب ۾ اڻ لڀ ناهي. انهيءَ قبيلي جا افراد نانگ کي نہ مارينداآهن ۽ چوندا آهن تہ ان جو چڪ ڪين ڪوبہ ضرر ڪونہ پهچائيندو آهي. جيڪڏهن انهن کي ڪو مئل نانگ ملي ويندو آهي، تہ اهي ڪيس ڪفن ڏيئي باقاعده طور دفن ڪندا آهن.

انهيءَ هندستاني پوڄا سان فريبي مشابهت رکندڙ رسمون اڄ تائين بہ يورپ ۾ باقي رهنديون آيون آهن، جي بلا شڪ وشبهہ تمام اوائلي بت پرستيءَ واري زماني جون آهن. انهيءَ جو مشهور مثال ”جهنگ جهرڪيءَ کي شڪار ڪرڻ“ جو آهي. تمام گهڻين يورپي قومن طرفان — قديم يونانين ۽ روسين، جديد اطالوين، هسپانوين، فرينچن، جرمنن، ڊچن، ڊينس، سئيڊس، انگريزن ۽ ويلس قوم وارن جهنگ جهرڪيءَ کي بادشاهہ، پکين جي بادشاهہ، ٻوڙي جي بادشاهہ، وغيره جهڙا لقب ڏنا آهن ۽ ڪيس انهن پرندن سان هڪ ٿهرايو آهي، جن کي مارڻ انتهائي بدبختيءَ جو باعث سمجهيو ويندو آهي. انگلنڊ ۾ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ جيڪڏهن ڪو جهنگ جهرڪيءَ کي مارينڊو يا سندس آڪيرو ڦٽائيندو، تہ پڪ ئي پڪ هڪ سال اندر سندس ڪو نہ ڪو هڏو پڇندو، يا وري اهو ڪنهن خوفناڪ حادثي سان دوچار ٿيندو، ڪڏهن ڪڏهن وري ائين سمجهيو ويندو آهي تہ ڳئن جو ڪير رت جهڙو ٿي ويندو. اسڪاٽلنڊ ۾ جهنگ جهرڪيءَ کي ”آسماني ڪڪڙ جي بيگم“ سڏيو ويندو آهي ۽ چوڪرا چوندا آهن:

سڀ دک درد اوهان ڪان دور رهي! شل اسان جي آڳا (گوگا) جو قول قائم رهي!" پوءِ اهي نانگ سوڌو چج پيش ڪندي، هيئن چونديون آهن ته "اٿي جي هڪ ننڍي ماني، مکڻ جو هڪ ننڍڙو چاٽو، جيڪڏهن نانگ جي فرمانبرداري ڪندا، ته اوهين ۽ اوهان جا سڀيئي پيارا وڌندا". درحقيقت، ماني ۽ مکڻ ڏيڻ گهرجي، پر ائين مشڪل ئي ڪيو ويندو آهي. بهرحال، هرڪو ڪجهه نه ڪجهه، عام طرح اٿي جي لَپ يا ٿورو ان ڏيندو آهي. جن گهرن ۾ نئين ڪنوار آيل هوندي آهي، يا جتان ڪا چوڪري پرڻجي ويئي هوندي آهي، يا جتي پٽ ڄايو هوندو آهي، اتي گهڻو ڪري سوا رپيو يا ڪپڙي ڏيڻ جو رواج هوندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن نانگ ڪٽي وڃڻ وارا هيءَ راڳ ڳائيندا آهن:

"نانگ کي ڪپڙي جو ٽڪر ڏيو، ۽ هو اوهان ڏانهن
هڪ خوبصورت ڪنوار سوڪليندو".

جڏهن هرهڪ گهر مان اهڙيءَ ريت چڪر لڳائي پورو ڪيو ويندو آهي، تڏهن اٿي جي نانگ کي دفن ڪري، مٿانئس هڪ ننڍي قبر ٺاهي ويندي آهي. انهيءَ هنڌ ڳوٺ جون زالون سيپٽمبر مهيني جي نون ڏينهن ۾ پوڄا پاٺ ڪرڻ لاءِ ويندیون آهن. اهي پاڻ سان گڏ ڏهيءَ جي هڪ پاٺ ڪٽي ويندیون آهن، جنهن مان ڪجهه حصو نانگ کي نذراني طور پيش ڪنديون آهن ۽ ان وقت زمين تي جهڪي، پيشانيءَ کي مٽيءَ سان لڳائينديون آهن. پوءِ گهر وڃي، اها ڏهي ٻارن ۾ تقسيم ڪنديون آهن. هن حالت ۾، ظاهر آهي، ته اٿي جو نانگ هڪ سچي نانگ جو عيوضي آهي. درحقيقت، اهڙن ضلعن ۾، جتي نانگ عام جام هوندا آهن، اها پوڄا اٿي مان ٺهيل نانگ جي قبر تي نه، پر اهڙن پيلن ۾

ساڳي ئي رسم ادا ڪئي ويندي آهي.» ريڊ جي ساليانيءَ ذبح وقت ماڻهو جنهن غم جو اظهار ڪن ٿا، تنهن مان ائين پيو نظر اچي ته ريڊ هڪ مقدس يا ديوتائي جانور آهي، جنهن جي موت تي سندس پوڄاري بلڪل اهڙيءَ طرح ماتم ڪن ٿا، جهڙيءَ طرح ڪئليفورنيا جا باشندا مقدس عقاب جي موت تي ۽ مصري باشندا ٽيبس واري گهيٽي جي موت تي غم ۽ اندوه جو اظهار ڪندا هئا. هرهڪ ماڻهوءَ کي ريڊ جو رت ٽڦڻ، ديوتا سان هڪ قسم جو رابطو قائم ڪرڻ آهي، ديوتائي زندگيءَ جي ذريعي کي، رت وانگر پي، يا گوشت وانگر کائي، پيٽ اندر داخل ڪرڻ بدران، ٻاهر لڳايو وڃي ٿو.

٢- **مقدس جانورن سان گڏ جلوس:** روحاني رابطي جي انهيءَ نموني جو مثال، جنهن ۾ مقدس جانور کي هر هڪ گهر ۾ گهمايو وڃي ٿو، ته جيئن سندس ديوتائي اثر کان سڀئي ڇٽا مستفيض ٿين، گلياڪ قوم وارن جي رڄ کي مارڻ کان اڳ سڄي ڳوٺ ۾ جلوس جي صورت ۾ گهمائڻ ۽ ڦيرائڻ جي رسم مان ملي چڪو آهي. ساڳيءَ طرح پنجاب جي "نانگ قبيلي" وارا مقدس نانگ سان بلڪل ساڳيءَ نوعيت جو روحاني تعلق قائم ڪندا آهن. سال ۾ هڪ دفعو سيپٽمبر مهيني ۾ سڀني فرقن ۽ مذهبن جا پيروءَ فقط نون ڏينهن لاءِ نانگ جي پوڄا ڪندا آهن. آگسٽ مهيني جي آخر ڌاري، سيراسٽيون، خاص طرح، "نانگ قبيلي" واريون، ڳوٺل اڻي مان هڪ نانگ ٺاهي، ان کي ڳاڙهو ۽ ڪارو رنگ ڏيئي چڄ ۾ رکنديون آهن. انهيءَ چڄ کي اهي ڳوٺ جي هرگهر اندر ڪٽي ويندیون آهن ۽ ڪنهن به جاءِ اندر داخل ٿيڻ وقت هيئن چونديون آهن: "شل خدا اوهان سڀني جو ساٿي ٿئي! شل

ويندي آهي، تئين چڪر ۾ ويئل ماڻهو رڍ جي پشم مان ٺورو حصو پٽيندا ويندا آهن ۽ ان کي پنهنجن وارن يا جسم جي ڪنهن ٻئي حصي تي رکندا آهن. رڍ کي پوءِ پٽرن وٽ وڻي ويندا آهن، جتي اُن کي هڪ اهڙو ماڻهو ذبح ڪندو آهي، جو شايد ڪنهن پادري گهراڻي سان وابستہ هوندو آهي ۽ ذبح ٿيل رڍ جو رت ڪٽي، چار دفعا مجمعي جي مٿان ڇڙڪائيندو آهي. پوءِ وري اهو هرهڪ کي جدا جدا انهيءَ رت مان ذرو ذرو لڳائيندو ويندو آهي. ٻارن جي ڇاتيءَ واري هڏي جي هيٺينءَ پڇڙيءَ وٽ هو انهيءَ رت جو گول نشان ڪندو آهي، زالن تي ڇاتيءَ جي مٿان ۽ مردن کي ڪلهن وٽ ڇهندو ويندو آهي. ان کان پوءِ هو انهيءَ رسم جو مقصد سمجهائيندو آهي ۽ ماڻهن کي رحم ڪرڻ جي تلقين ڪندو آهي ..... جڏهن اهو خطبو، جو ڪن وقتن تي تمام ڊگهو هوندو آهي، پورو ٿيندو آهي، تڏهن ماڻهو اٿندا آهن ۽ منجهانئن هرهڪ ڇٽو انهن پٽرن تي يا سندن پاسي ۾ هڪ پن رکندو ويندو آهي ۽ پوءِ ڏاڍيءَ خوشيءَ سان اتان هليو ويندو آهي. رڍ جي ڪوپري پٽرن جي پرسان هڪ وڻ ۾ لٽڪائي ويندي آهي ۽ گوشت غريبن کي ڪائڻ لاءِ ڏنو ويندو آهي. اها رسم ٻين وقتن تي پڻ ننڍي پئماني تي ادا ڪئي ويندي آهي. جيڪڏهن ڪو خاندان بيماريءَ يا موت سبب ڪنهن مصيبت ۾ مبتلا هوندو آهي، تہ سندن دوست ۽ پاڙيسري جمع ٿي، هڪ رڍ ذبح ڪندا آهن، ان طرح اهي سمجهندا آهن تہ اهو خاندان وڏيڪ مصيبت کان محفوظ رهندو ۽ اها ٺري ويندي. مئل دوستن جي قبرن ۽ خوشيءَ جي ٻين موقعن، جهڙوڪ ڪنهن طويل غير حاضريءَ بعد پٽ جي واپس گهر اچڻ وغيره تي بہ

سان ٺهيل هڪ ڏنڊي سان ڏڪ هڻي مارينداآهن. ڪائين کي هڪ ٻئي سان گسائي باهه ٻاري ويندي آهي ۽ پاڏي جي گوڏ ڪي ڪن خاص وڻن جي ڪائين سان ٻاريل باهه تي پچائي، فقط مرد ڪائيندا آهن ۽ عورتن کي انهيءَ اجتماع کان خارج رکيو ويندو آهي. اهو ئي فقط هڪ موقعو آهي، جڏهن ٿوڙا سينهن جو گوشت ڪائيندا آهن. وچ آفريڪا جي ماڊي يا مورو قبيلي جا ماڻهو، جن جي خاص ذولت سندن چوپايو مال آهي ۽ جي زراعت پيشه هئڻ جي باوجود، ڪن خاص سنجيده نوعيت وارن موقعن تي رڍ جي هڪ ٻچي کي تبرڪ طور ذبح ڪندا آهن. ڊاڪٽر فيلڪن سندن انهيءَ رسم جو بيان هن طرح ڪري ٿو:

”ڪن خاص مقرر وقتن - سون کي ٻڌايو ويو آهي ته سال ۾ هڪ دفعو - هڪ عجيب و غريب رسم ادا ڪئي ويندي آهي. آءٌ اها خاطري ڪانه ڪري سگهيو آهيان ته ان جي پوري معنيٰ ڪهڙي آهي. بهرحال، معلوم ائين ٿو ٿئي ته ان رسم جي ادا ٿيڻ سان ماڻهن جي دلين تان ڪو وڏو بوجو لهي ويندو آهي، ڇو ته ان کان اڳ اهي وڏي غم ۽ اندوه جو اظهار ڪندا آهن، پر جڏهن اها رسم ادا ڪري پوري ڪندا آهن، تڏهن ڏاڍي خوشي ڪندا آهن. جيڪي ڪجهه ڪيو ويندو آهي، سو هيءُ آهي: ماڻهن جو هڪ وڏو انبوه، جنهن ۾ سيني جمارن جا ماڻهو جمع هوندا آهن، پٿرن جي هڪ گول چڪر جي چوڌاري اچي ويهندو آهي، جو رستي (درحقيقت هڪ سوڙهي پيچري) جي پاسي ۾ ٿاهيو ويندو آهي. پوءِ هڪ چوڪرو سيني رڍن سان هڪ چونڊ رڍ ڪاهي ايندو آهي، جنهن کي جمع ٿيل ماڻهن جي چوڌاري چار دفعا ڦيريون ڏيارينداو آهي. جئين اها رڍ سندن چوڌاري لنگهندي

ڪي فروخت ڪيو ويندو آهي، پر جڏهن اهو پوڙهو ٿي ويندو آهي ۽ سندس مالڪ ان جي بجاءِ نئون گهيٽو بدلڻ چاهيندو آهي، تڏهن پوڙهي گهيٽي کي هڪ محفل ۾ ضرور ذبح ڪري، ڪائڻو پوندو آهي، جنهن ۾ سيني همساين کي مدعو ڪيو ويندو آهي. ڪنهن روز سعيد تي، جو گهڻو ڪري موسم خزان ۾ هوندو آهي، ۽ جڏهن رڍون ٽلهيون، متاريون ٽينديون آهن، تڏهن جادوگر پوڙهي گهيٽي جي جسم مٿان ڪير چڙڪائي، ڪيس ذبح ڪندو آهي. سندس گوشت ڪاڏو ويندو آهي، ان جي هڏن جي پنجري کي، ٿوريءَ چربيءَ سان گڏ، گاهه جي قربان گاهه مٿان باهه ۾ ساڙيو ويندو آهي، ۽ سندس چمڙي، سسيءَ ۽ ڪرن سمبت، مٿي لٽڪائي ويندي آهي.

مصري تبرڪ جي نموني جو هڪ مثال اسان کي ڏکڻ هندستان جي "ٽوڊا" ذاتي هڪ مالدار قوم وارن وٽان ملي ٿو، جي گهڻو ڪري مينهن جي ڪير تي گذران ڪندا آهن. انهن وٽ "مينهن ڪنهن حد تائين مقدس سمجهي ويندي آهي" ۽ ساٺهو ساٺس "وڏيءَ رحمدليءَ وارو سلوڪ ڪندا آهن، جو پوڄا جي حد تائين پهتل هوندو آهي." اهي مينهن جو گوشت هرگز ڪونه ڪائيندا آهن ۽ عام طرح پاڏي جي گوشت کان پڻ پرهيز ڪندا آهن. پر انهيءَ پوئين قانون کان هڪ حالت مستثنيٰ قرار ڏني ويئي آهي. سال ۾ هڪ دفعو ڳوٺ جا سڀئي بالغ مرد گڏ ٿي هڪ نندڙي پاڏي - جو ڏسڻ ۾ هڪ مهيني کان به ننڍو هوندو آهي - کي ذبح ڪري، ڪيس کائڻ جي رسم ادا ڪندا آهن. پاڏي کي بيلي جي تمام اونداهي ۽ گهاٽي حصي ۾ وني ويندا آهن، جتي ڪيس هڪ مقدس وڻ (سلينگٽونيا) جي ڪاٺيءَ

پنهنجي خانداني گروهہ سان گڏ، بند ٿيل دروازن اندر ويهي بطور تبرڪ ڪائيندا آهن ۽ پوءِ سندس هڏن کي رسمي احترام ۽ تعظيم ڏيئي، جا درحقيقت هرهڪ جانور کي علحده علحده ملڻ گهرجي، پر اهو احترام سيني جانورن جي فقط هڪ نمائندي کي ڏيڻ سان ئي سيني کي مليل سمجهيو ويندو آهي، دفن ڪري ڇڏيندا آهن. اهڙيون خانداني دعوتون گهڻين قومن ۾ خاص طرح ڪوه ڪاف واريون قومن ۾ منعقد ڪيون ويونديون آهن. موسم بهار ۾ جڏهن انڇيس قوم جا ريڍار ڪمر ڪشي ۽ هٿن ۾ پنهنجيون لٺيون جهلي، پنهنجين مشترڪ محفلن ۾ گڏ ويهي ڪاڏو ڪائيندا آهن، تڏهن ان کي تبرڪ ۾ سمجهڻ گهرجي ۽ باهمي امداد ۽ حمايت جي قسم جي نظر سان ۾ ڏسڻ گهرجي، ڇو ته سيني قسمن کان زياده زوردار ۽ طاقتور اهو قسم هوندو آهي، جنهن جي ڪٿڻ وقت ڪا پاڪ شيءِ ڪاڏي وڃي، ڇو ته ممڪن ناهي ته ڪوڙو قسم ڪائيندڙ ماڻهو انهيءَ ديوتا جي انتقام کان بچي وڃي، جنهن کي انهيءَ ڪائي، پنهنجي جسم اندر جمع ڪيو آهي." تبرڪ جو اهو قسم "ائنو" قوم وارن جو، يا تلافي ڪرڻ واري نموني جو آهي، ڇاڪاڻ ته ان جو مقصد جانورن جي ڪنهن ۾ نسل کي سندس افراد سان ايندڙ ڪنهن وقت تي خراب ۽ هتڪ آميز هلت ڪرڻ جي بدلي ۾، عيوضي ڏيڻ جو آهي. ساڳيئي اصول مطابق، پر تفصيلن ۾ مختلف، ڪالموڪ قبيلي وارا ردن کي عيوضو ڏيندا آهن، جن جو گوشت انهيءَ قوم جي مڪيه غذائن مان هڪ آهي. شاهوڪار ڪالموڪ هڪ سفيد گهيڙي کي "آسماني گهيڙي" يا "ديوتائي گهيڙي" جي لقب سان مقدس ڪري ڇڏي ڏيندا آهن. انهيءَ جانور جي ان ڪڏهن ۾ نه وڍي ويندي آهي ۽ نه وري

ڪي مارڻ واري هنڌ وٽ ئي آزيون نيزاريون ڪري ۽ قربانيون ڏيئي، نقصان جي تلافي ڪئي ويندي آهي، خاص طرح جڏهن اهو جانور طاقتور ۽ خطرناڪ هوندو آهي، انهيءَ رواجي ۽ روزمره جي تلافيءَ کان علاوه، هڪ خاص نوعيت جي سالانه تلافي پڻ ڪئي ويندي آهي، جنهن تي انهيءَ نسل جي هڪ چونڊ جانور کي احترام ۽ محبت جي ڏاڍيءَ وڏيءَ ۽ غيرمعمولي نمائش سان ذبح ڪيو ويندو آهي. ظاهر آهي ته انهن پنهي قسمن جي متبرڪ قتلن — يعني مصري ۽ "ائنو" نمونن ۾، جيئن انهن کي ممير ڪرڻ لاءِ سڏڻ گهرجي — هڪ رواجي مبصر سونجهارو پيدا ڪري وجهندو ۽ هن فيصلي ڪرڻ کان اڳ، ته هڪ مخصوص مثال ڪهڙي نموني وارو آهي، هن ڳالهه جي تصديق ڪرڻ ضروري آهي ته جنهن جانور کي تبرڪ طور ذبح ڪيو ويو آهي، سو انهيءَ نسل سان وابسته آهي، جنهن کي عادتاً چڏي ڏنو ويندو آهي يا انهيءَ سان، جنهن کي قبيلي وارا گهٽو ڪري مارينداآهن، اول‌الذڪر حالت ۾، انهيءَ مثال جو واسطو مصري نموني واري تبرڪ سان آهي ۽ موخرالذڪر صورت ۾ "ائنو" قوم وارن جي نموني سان.

معلوم ٿئي ٿو ته زراعت پيشي وارن قبيلن جي رواج مان اسان کي پنهي قسمن جي تبرڪ جا مثال ملن ٿا. ائڊولف بيسشين چوي ٿو ته "زراعت پيشه قومون، جي ڪڏهن ڪڏهن پنهنجن ڌڻن کي اجنبين وٽ فروخت ڪرڻ لاءِ مجبور ٿينديون آهن، جي انهن جانورن جي هڏن جي شايد بيحرمتي ڪن، سي انهيءَ خطري کي ٽارڻ لاءِ. جو اهڙي ناپاڪ ڪم ڪرڻ جو هوند نتيجو ٿئي، پنهنجي ڌڻ مان هڪ جانور کي مقدس ۽ قابل پرستش هستي قرار ڏيئي، ڪيس

ڏهڻي مقدار حاصل ڪرڻ لاءِ آسٽريليا جو وحشي جيڪي ذريعا اختيار ڪري ٿو، تن جو بنياد ابتدائي طور جانورن کي راضي ڪرڻ تي نہ، پر هم آهنگ جادوءَ تي ٻڌل آهي، جو هڪ اهڙو اصول آهي، جنهن سان اتر آمريڪا جا ڳاڙها هندستاني بہ ساڳئي مقصد لاءِ ڪم وٺن ٿا. چنانچہ، جيئن تہ آسٽريليائي وحشي، بنان ڪنهن شبهي جي، انساني ارتقا جي اتر آمريڪا جي ڳاڙهن هندستانين کان زياده قديم ۽ زياده وحشي حالت جي نمائندگي ڪن ٿا، تنهن سان ائين پيو معلوم ٿئي تہ شڪار جي جانورن جي گهٽي مقدار حاصل ڪرڻ لاءِ، جانورن کي پوڄا جي خيال اچڻ کان اڳ، شڪاري ساڳيو ئي مقصد هم آهنگ جادوءَ ذريعي حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪري ٿو. انهيءَ سان وري هيءَ ڳالهہ ثابت ٿي رهي آهي — جنهن ۾ اعتبار ڪرڻ لاءِ ڪافي سبب موجود آهي — تہ فطرت جي قوتن کي پنهنجين ضرورتن لاءِ استعمال ڪرڻ لاءِ ماڻهوءَ جن ذريعن کان ڪم ورتو آهي، تن ۾ هم آهنگ جادو قديم ترين وسيلن سان هڪ آهي.

جانورن جي پوڄا جي انهن ٻن نمونن سان ٿهڪندڙ، جانور ديوتا کي ذبح ڪرڻ جي رسم جا بہ مختلف ۽ جدا جدا طريقا آهن. هڪ طرف، جڏهن قابل احترام جانور کي عام طور ڇڏي ڏنو ويندو آهي، تڏهن ان جي باوجود ڪيس ڪن نادر ۽ گنبير موقعن تي ماريو — ۽ ڪڏهن ڪڏهن ڪاڏو — ويندو آهي. انهيءَ قسم جا مثال اڳي ئي ڏنا ويا آهن ۽ انهن جي سمجهاڻي پڻ پيش ڪئي وئي آهي. ٻئي طرف، جڏهن پوڄا جي لائق جانور کي عادتاً ماريو ويندو آهي، تڏهن ڪنهن بہ نسل جي هڪ جانور کي مارڻ ۾ ديوتا جو قتل ماخوذ آهي، جنهن لاءِ جانور

طرف، جانورن جي پوڄا ڪئي وڃي ٿي ۽ انهن کي نہ ماريو وڃي ٿو ۽ نہ ڪاڏو وڃي ٿو. ٻئي طرف، جانورن جي پوڄا انڪري ڪئي وڃي ٿي، جو تہ ڪين عادتاً ماريو ۽ ڪاڏو وڃي ٿو. پوڄا جي انهن ٻنهي نمونن ۾ جانورن جي پوڄا ڪنهن نہ ڪنهن اهڙي فائدي سبب ڪئي وڃي ٿي، جو پنهنجيءَ نوعيت ۾ اثباتي آهي يا نفي، جنهن جي حاصل ڪرڻ جي هڪ وحشي اميد رکي ٿو. پهرينءَ پوڄا ۾ اهو فائدو يا تہ حفاظت، مشوري ۽ امداد جي اثباتي صورت ۾ ملي ٿو، جا انسان کي جانور وٽان ملي ٿي، يا وري زخمن رسائڻ کان پرهيز ڪرڻ جي منفي صورت ۾ ملي ٿو، جي هڪ جانور ماڻهوءَ کي پهچائي سگهي ٿو. پوئينءَ پوڄا ۾، اهو فائدو جانور جي گوشت ۽ ڪل جي مادي صورت اختيار ڪري ٿو. ٻنهي نمونن جون پوڄائون ڪجهہ قدر متضاد آهن، هڪ حالت ۾ جانور کي ان ڪري نہ ٿو ڪاڏو وڃي، جو سندس پوڄا ڪئي وڃي ٿي، ٻيءَ ۾ سندس پوڄا ان ڪري ڪئي وڃي ٿي، جو ڪيس ڪاڏو وڃي ٿو. پر هڪ ئي قوم پوڄا جي انهن ٻنهي نمونن تي عمل ڀيرا ٿي سگهي ٿي، جئين اسين اتر آمريڪا جي ڳاڙهن هندستانين کي ڏسون ٿا جيڪي، هڪ طرف تہ پنهنجي خانداني علامت وارن جانورن جي پوڄا ڪن ٿا ۽ ڪين بچائين ٿا، تہ ٻئي طرف انهن جانورن ۽ مڇين جي پوڄا بہ ڪن ٿا، جن تي سندن گذران جو دارومدار آهي. آسٽريليا جي قديم النسل ماڻهن وٽ خانداني علامتن رکڻ جو رواج انتهائي قديم صورت ۾ موجود آهي، پر هن باري ۾ ڪا صاف شهادت نہ ٿي ملي تہ اهي ملتر آمريڪا جي ڳاڙهن هندستانين وانگر، انهن جانورن کي راضي ڪرڻ جي ڪوشش ڪن ٿا، جن کي اهي مارين ۽ ڪائين ٿا. شڪار جي

نسل جي ڪن خاص چونڊ افراد کي انتهائي تعظيم ۽ تڪريم ڏيڻ آهي، ڇو تہ اها هلت، ظاهر ٿئي ٿو تہ، ڪين انهيءَ نسل جي باقي ٻين سڀني فردن کي، جن تي بہ سندس هٿ پڄندي ٿي سگهندي، بنان ڪنهن ڊپ ڊاءَ جي، مارڻ جو پروانو ڏئي ٿي. اهو اصول اسان کي رڄ سان اختيار ڪيل ائنو نسل وارن جي روش متعلق، جا پهرينءَ نظر سان حيرت ۾ وجهندڙ ۽ متضاد معلوم ٿئي ٿي، شايد اسان کي سمجهاڻي فراهم ڪري ٿي. رڄ جو گوشت ۽ ڪل ڪيس هميشه خوراڪ ۽ لباس مهيا ڪن ٿا، پر جيئن تہ رڄ هڪ عقلمند ۽ طاقتور حيوان آهي، ان ڪري ان جي نسل کي سندس ايترن سارن ميمبرن جي موت سبب جيڪو عظيم نقصان برداشت ڪرڻو پوي ٿو، تنهن لاءِ اهو ضروري آهي تہ ڪيس ڪنهن نہ ڪنهن قسم جو اطمينان ڏنو وڃي يا انهيءَ نقصان جي ڪنهن موزون نموني سان تلافي ڪئي وڃي. اهو اطمينان يا اها تلافي ننڍڙن رڄن کي پالڻ، ڪين انهيءَ سڄي عرصي جي دوران ۾، جيترو وقت اهي جيئرا هوندا آهن، عزت ڏيڻ ۽ ڪين غير معمولي غم و اندوهہ ۽ محبت جي اظهار سان مارڻ ذريعي ڪئي وڃي ٿي. ان ڪري، ٻين رڄن جي ڪاوڙ ٿڌي ٿيو پوي ۽ اهي پنهنجي نسل جي افراد کي مارڻ وارن مٿان حملو ڪري يا ملڪ کي هميشه لاءِ خيرباد چئي، پنهنجي هم نسل وارن جي اهڙي ڪوس تي اعتراض نہ ٿا ڪن، نہ تہ جيڪر سندن اهو قدم ائنو قوم وارن کي سندن گذران جي هڪ ذريعي کان محروم ڪري وجهي.

چنانچہ، قديم زماني جي جانورن جي پوڄا ٻن قسمن ۾ وراهيل معلوم ٿئي ٿي، جي ڪن حالتن ۾ هڪ ٻئي جو ضد آهن. هڪ

باب چوونجاهون

حيواني تبرڪن جا نمونا

١- **تبرڪ جا مصري ۽ اڳنو نمونا :** هينئر شايد اسين اڳنو ۽ ڳلياڪ قبيلن جي رڄ طرف اختيار ڪيل منجهيل روش ڪي سمجهڻ جي حالت ۾ آهيون. هيءَ ڳالهه ڏيکاري ويئي آهي ته انسان ذات ۽ هيٺين حيوانن جي درميان حد بنديءَ جي جهڙي گهري ليڪ اسين ڪڍون ٿا، سا هڪ وحشيءَ لاءِ ناپيد آهي. سندس نظرن ۾ ٻين جانورن مان اڪثر سندس همسر يا اڃا به، نه فقط حيواني قوت، پر خود دماغي صلاحيت ۾ به، ڪائنس اعليٰ درجي وارا آهن، ۽ جيڪڏهن سندس مرضي يا ضرورت ڪيس انهن جي جان وٺڻ لاءِ مجبور ڪري ٿي، ته هو پنهنجيءَ شخصي سلامتيءَ خاطر، انهيءَ ڪم کي اهڙي نموني سر انجام ڪرڻ لاءِ پاڻ کي ٻڌل محسوس ڪري ٿو جو، نه فقط جيئري جانور، پر سندس آزاد ٿيل روح ۽ ساڳئي نسل جي ٻين سيني جانورن کي پڻ گهٽ ۾ گهٽ درجي جي بيحرمتيءَ وارو نمونو نظر اچي، جو ته اهي پنهنجي نسل جي هڪ فرد جي بيعزتيءَ جو اهڙو ئي بدلو وٺندا، جهڙو هڪ قبائليءَ جي بيعزتيءَ يا ڪيس رسايل ضرر جو سندس قبيلي وارا هوند انتقام وٺن. اسان ڏٺو آهي ته انهن مختلف ترڪيبن ۾ ان هڪ، جي هڪ وحشي پنهنجي شڪار ڪيل جانورن کي رسايل نقصان جي تلافي ڪرڻ لاءِ اختيار ڪري ٿو، سا انهيءَ

ڪٽي، هڪ ڪنواريءَ ڇوڪريءَ کي سندس ماءُ بٽايو ويو. اُن کان پوءِ، انهن ڇوڪرين ٽنڊيءَ لاءِ روڄ راڙو شروع ڪيو ۽ ڪيس دفن ڪيو. وري پوءِ، اهي "ماءُ" کي انهيءَ جاءِ ڏانهن ڪٽي ويا، جتي پيون ٽنڊيون موجود هيون، رستي ۾ اُهي ڪيس هن لاءِ آڻتون ڏيندا هليا، تہ جيئن سڀ ٽنڊيون باغ ڇڏي وڃن.

سميت درياه جي لهنواري پاڻيءَ ۾ لوڙهي ڇڏيندا هئا. جيڪڏهن انهيءَ طريقي سان جيتن ۽ جاندارن وغيره جي تعداد ۾ ڪمي ڪانه ايندي آهي ۽ مٿيون ٽوٽو ناڪامياب ٿيندو آهي، تہ ڊياڪ قبيلي وارا ساڳئي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ هڪ اهڙو طريقو اختيار ڪندا آهن، جنهن کي اهي ٻين سڀني نمونن کان زياده اثرائتو سمجهندا آهن. اهي مٿيءَ سان واڳونءَ جو هڪ مجسمو ٺاهيندا آهن، جو سڄي پڇي واڳونءَ جيڏو هوندو آهي ۽ ڪيس ٻنين ۾ رکندا آهن، جتي اهي ڪيس ڪاڏو پيتو، جانورن جو شراب ۽ ڪپڙا ۽ سندس حضور ۾ هڪ پڪي ۽ هڪ سوئر قربان ڪندا آهن انهن سڀني خوشامدن سبب نرم ٿي، اهو خونخوار حيوان جلد ئي انهن جاندارن کي کائي ڪپائي ڇڏيندو آهي، جيڪي فصلن کي کائي چٽ ڪري ڇڏيندا آهن. آلبانيا ۾ جيڪڏهن ٻنين يا انگور جي ولين کي ماڪڙ يا ٽنڊيون تباهہ ڪنديون آهن، تہ اتان جون عورتون ڪليل وارن سان هڪ هنڌ جمع ٿينديون آهن ۽ انهن جاندارن منجهان کي ڦاسائي، انهن کي جڻ تہ جنازي جي جلوس وانگر چشمي يا نهر ڏانهن ڪڍي ويندي يون آهن، جنهن ۾ انهن جاندارن کي ٻوڙيندي يون آهن. ٻوءِ عورتن سان هڪ چڻي آلاپيندي آهي، "اي ماڪڙيون ۽ ٽنڊيون، جي اسان کي غمزده ڪري ڇڏي ويئون آهيو" ۽ سڀئي عورتون گڏجي ڪيس سر وٺائينديون آهن. اهڙيءَ طرح ٿورين ماڪڙين ۽ ٽنڊين جي ساڻن سوٽن کي ادا ڪرڻ سان اهي سڀني ماڪڙين ۽ ٽنڊين جي موت آڻڻ جي اميد رکنديون آهن. جڏهن شام ملڪ ۾ ٽنڊين ٻنين يا انگور جي ولين تي حملو ڪيو، تڏهن اتان جي سڀني ڪمزورين ڇوڪرين کي ڪٽو ڪيو ويو ۽ ٽنڊين سان هڪ کي

ڪانه هئي، تہ انهن سان ساڻهن تمام رحمدليءَ وارو سلوڪ ڪيو هو ۽ خود سندن ئي چڱائيءَ خاطر هن جو خيال هو تہ انهن جو ڪيس چڏي، سندس همساين سنجهان ڪنهن اهڙي وٽ وڃڻ بهتر هو، جنهن وٽ زياده آن موجود هو. انهيءَ دستاويز ڪي هن ڪوئن جي پڙهڻ لاءِ پنهنجي ديري جي هڪ ٽنب تي هڻي چڏيو هو.

ڪڏهن ڪڏهن وري ڪنهن قابل نفرت نسل جي هڪ يا ٻن چونڊ افراد ڪي اعليٰ درجي جي احترام ڏيڻ ۽ باقي ٻين سيني جي پٺيان ڏاڍيءَ سختيءَ سان ڪاهي پوڻ سان دلي مقصد حاصل ٿيندو سمجهيو ويندو آهي. ايست انڊيز ٻيٽن ۾ ٻاليءَ نالي هڪ ٻيٽ ۾ جيڪي ڪوئا چانورن جي پوک وارين ٻنين ۾ تباهي مچائيندا ڦرندا رهندا آهن، تن ڪي تمام گهڻي تعداد ۾ پڪڙي، اهڙيءَ ريت ساڙيو ويندو آهي، جهڙيءَ طرح ساڻهن جا لاش ساڙيا ويندا آهن. پر قاتل ڪوئن سان ٻن ڪي رهڻ ڏنو ويندو آهي ۽ ڪين اڇي سنهي ڪپڙي جو هڪ ننڍڙو پئڪيٽ ڏنو ويندو آهي. پوءِ ساڻهو انهن جي آڏو ائين جهڪندا آهن، جيئن اهي ديوتائن اڳيان نمسڪار ڪندا آهن ۽ ڪين پَڄي وڃڻ لاءِ چڏي ڏيندا آهن. جڏهن سامونڊي "ڊياڪ"، يا سئراواڪ جي "اِبان" قبيلي وارن جي ٻنين ڪي جهنگلي پرندا ۽ جيت تمام گهڻو نقصان رسائيندا آهن، تڏهن اهي جاندارن جي هر هڪ نسل وارن (هڪ جهرڪي، هڪ گاهه تي ٽپ ڏيندڙ مڪڙ، وغيره) سان هڪ نمونو ڦاسائي انهن سيني ڪي وڻ جي ٻاهرين مضبوط چوڏي سان ٿهيل ننڍڙيءَ ٻيڙيءَ ۾ وجهي، جنهن ڪي ڪاڏي پيتي جي سامان جي ڪافي مقدار سان ڏڻي پريو ويندو هو، ۽ انهيءَ ٻيڙيءَ ڪي ڪراهت پيدا ڪندڙ انهن مسافرن

درميان وچين رستي اختيار ڪرڻ جو ارادو ڪندو آهي ۽ رحم دليءَ
پر پختي ارادي سان، هو سختيءَ کي نرميءَ سان ملائڻ جي
ڪوشش ڪندو آهي. زراعت جي موضوع تي لکيل هڪ قديم
يوناني تحرير اهڙي هاريءَ کي، جيڪو پنهنجي ٻنيءَ کي ڪوئن
کان محفوظ رکڻ جو خواهشمند هجي، هيءُ مشورو ڏئي ٿي :
”ڪاغذ جي هڪ چادر ڪٽو ۽ اُن تي هيٺين نموني لکو : آءٌ
اوهان کي استدعا ٿو ڪريان، اي حاضرين ڪُئو، ته نه اوهين
سون کي نقصان رسايو ۽ نه ٻئي ڪنهن ڪُئي کي ائين ڪرڻ
ڇڏيو. آءٌ اوهان کي پرين ٻني (هيتي انهيءَ ٻنيءَ جو ڪولي بيان
ڪريو) ڏيان ٿو، پر جيڪڏهن ڪنهن به وقت سون اوهان کي
وري هت پڪڙيو ته ”ديوتائن جي ماءُ“ جو قسم، آءٌ اوهان
کي ستن ٽڪرن ۾ چيرينڊس.“ اهو لکو ۽ اهو ڪاغذ ٻنيءَ ۾
ڀيل ڪنهن اڻ چيريل پٿر تي صبح جو سج اُڀرڻ کان اڳ وڃي
هڻو، پر ائين ڪندي، ڪاغذ جي لکيل پاسي کي مٿين طرف
رکڻ کان خبرداري ڪجو. آرڊينس ۾ چوندا آهن ته ڪوئن
کان نجات حاصل ڪرڻ لاءِ اهو منتر وري وري پڙهندا رهو.
پوءِ اهي ساڳيا الفاظ ڪاغذ جي ٽڪرن تي لکو، انهن کي
ويڙهيو ۽ منجهائن هرهڪ پرزي کي انهيءَ دروازي هيٺان رکو،
جنهن مان ڪٿا ٻاهر وڃڻا هجن ۽ ٻيو انهيءَ رستي کي رکو،
جيڪو انهن کي اختيار ڪرڻو هجي. انهيءَ مقدس جنتر کي سج
اُڀرڻ کان اڳ ئي ادا ڪرڻ گهرجي. ڪجهه سال اڳ هڪ
آمريڪي هاريءَ جي ڳالهه ٻڌائي ويئي ته هن ڪوئن جي نالي
هڪ نيازمندانه خط لکيو هو، جنهن ۾ هن کين مطلع ڪيو هو ته
سندس فصل ٿورا هئا، ته کين سڄي سياري ۾ پالڻ جي منجهس همت

ڪائڻ ڪان روڪڻ لاءِ، هڪ ٻج ڇڻڻ وارو ڪڙمي ٻيجي شروع ڪرڻ وقت اناج جي هڪ سٽ پٽيءَ پويان اڇلائي هيئن چوندو آهي، ”اهو اوهان لاءِ آهي، جهڙڪيون“. اناج کي پَنَ-سڪين جي حملن ڪان محفوظ ڪرڻ لاءِ، هو پنهنجون اکيون بند ڪندو آهي ۽ ’اونس‘ جون ٽي سٽيون پڙي مختلف طرفن ڏانهن منتشر ڪندو آهي. پَنَ-سڪين کي اهڙي قرباني پيش ڪرڻ ڪان پوءِ، هو مطمئن رهندو آهي ته اهي اناج کي ڇڏي ڏيندیون. فصلن کي سيني جانورن، پکين ۽ جيتن ڪان بچائڻ جو ٽرانسلوانيا وارن وٽ هيءُ طريقو آهي: ٻيجي ختم ڪرڻ ڪان پوءِ، ٻيجارو هڪ دفعو ٻيهر سڄيءَ دنيا جو، هڪ ڪنڊ ڪان ٻيءَ تائين، چڪر هڻندو ۽ خالي هٿ سان ٻج ڇڻڻ جو اشارو ڪندو آهي. جئين اهو ائين ڪندو ويندو آهي، تئين زبان سان هيئن چوندو رهندو آهي، ”آءٌ هيءُ ٻج جانورن لاءِ ڇڏيان ٿو، آءٌ ”ابي ديوتا“ وغيره جي نالي ۾ هر شيءِ لاءِ، جيڪا اڏامي ۽ رڙهي ٿي، جيڪا گهمي ۽ بيهي ٿي، جيڪا گهائي ۽ ٽپي ٿي، اهو ٻج ٿو ڇڏيان.“ باغ کي پوپڻن ۽ سوپڻن وغيره ڪان بچائڻ لاءِ جرمنيءَ وارن جو هيٺيون طريقو آهي: سج لهڻ ڪان پوءِ يا اڌ رات جو گهر ڏياڻي يا ڪتنب جي ڪا ٻي عورت، پنهنجي پٽيان ٻوهارو گهليندي، باغ جي چوڌاري چڪر هڻندي آهي. ڪيس پنهنجي پٽيءَ طرف نهارڻو ڪونه هوندو آهي ۽ ساڻ ئي هيئن ٻڙ ٻڙ ڪندي ويندي آهي: ”شام بخير، اي اماڻ سوپٽ، تون پنهنجي سڙس سان گڏ ديول ايندينءَ.“ باغ جو صدر دروازو ٻئي ڏينهن صبح تائين ائين ئي ڪليل ڇڏيو ويندو آهي.

ڪڏهن ڪڏهن وري جيتن جي باري ۾ ڪڙمي هڪ طرف انتهائي سختيءَ ۽ ٻئي طرف ڪمزوريءَ واريءَ نرميءَ جي

شناخت ڪن ۽ سيل مڇين جي شڪار کي خراب ڪري، ڪانئن پنهنجي موت جو انتقام وٺن.

انهن جانورن کان علاوه، جن کان هڪ وحشي سندن طاقت ۽ دهشت کان ڊڄندو آهي ۽ اهي، جن کي هو متوقع فائدن حاصل ڪرڻ سبب پوڄيندو آهي، ڪي ٻيا به اهڙا جاندار آهن، جن کي هو ڪڏهن ڪڏهن پوڄا ۽ قرباني ۽ ذريعي راضي ڪرڻ جي ضرورت محسوس ڪندو آهي. اهي جاندار، اهي جيوڙا آهن، جيڪي سندس فصلن ۽ کي برباد، چوپائي مال کي تنگ ڪن ٿا. انهن موتمار دشمنن کان پاڻ کي نجات ڏيڻ خاطر، هو ڪن وهمي ترڪيبن تي عمل ڪري ٿو، جن سان جيتوڻيڪ ڪن جو مقصد انهن جيوڙن کي ناس ڪرڻ يا ڊيڄارڻ جو آهي، ان هوندي به ڪن ٻين جو مقصد انهن کي راضي ڪرڻ ۽ زمين ۽ چوپائي مال جي ميون ۽ ڦرن کي چڏي ڏيڻ لاءِ سڌن سنواڻن طريقن سان آماده ڪرڻ جو آهي. چنانچه، ايسٽونيا جي نسل وارا ماڻهو، جي اوئيسيل جي ٻيٽ ۾ آباد اهن، هڪ قسم جي ٽنڊيءَ کان ڏاڍو ڊڄندا آهن، جا اناج لاءِ انتهائي مضر آهي. اهي ڪيس سهڻو نالو ڏيندا آهن ۽ جيڪڏهن کو ٻار ڪنهن ٽنڊيءَ کي مارڻ وارو هوندو آهي، تہ اهي چوندا اٿس، "ائين نہ ڪر، اسين جيئن زياده ان کي ڏکوئيندا سون، تيئن اها اسان کي زياده ڏکوئيندي". جيڪڏهن ڪين کا اهڙي ٽنڊيءَ سان ويندي آهي، تہ اهي ڪيس مارڻ بدران دفن ڪندا آهن. ڪي تہ وري انهيءَ ٽنڊيءَ کي ٻنيءَ ۾ پٿر هيٺان رکي، ڪيس ڪارائڻ لاءِ اَنُ آڇيندا آهن. اهي سمجهندا آهن تہ انهيءَ طرح سان اها راضي رهندي ۽ گهٽ ضرر رسائيندي. ٽرانسلوانيا جي سئڪسن نسل وارن ۾، جهرڪين کي اناج

پر انهن سيني ڳالهين جي باوجود، ماريل جانورن جي دوباره زنده ٿيڻ ۾ شايد پنهنجون ڪي دقتون هجن، جنهن ڪري ڪي شڪاري اهڙي امڪان کي روڪڻ ۽ جانور يا سندس پوت کي اٿڻ ۽ پڇي وڃڻ کان روڪڻ لاءِ انهيءَ ڪيس جڪڙي پڌي ڇڏيندا آهن. انهيءَ رسم جو اهو مقصد لائوس جا "ڪوئي" شڪاري پڌائيندا آهن. اهي سمجهندا آهن ته شڪار جي دوران ۾ اهي جيڪي جنتر منتر پڙهندا آهن، تن جي جادوءَ جو اثر زائل ٿي ويندو ۽ ذبح ٿيل جانور وري جيئرو ٿي، پڇي ويندو. انهيءَ آفت کي روڪڻ لاءِ، اهي جانور کي ذبح ڪرڻ کان هڪدم پوءِ مضبوطيءَ سان پڌي جڪڙي ڇڏيندا آهن. آلاسڪا جي هڪ ايسڪيمو جڏهن لوڙ ماريو هوندو آهي، تڏهن اهو جانور جي سيني ٽنگن جون ناڙون هڪدم خبرداريءَ سان وڍي ڇڏيندو آهي، ته جيئن مئل جانور جو روح سندس جسم اندر داخل ٿي، ڪيس چرڻ پرڻ ۽ هيڏانهن هوڏانهن ڊڪڻ ڊوڙڻ نه ڏئي. پر پنهنجي شڪار ڪيل جانور جي رت کي ناڪاره بنائڻ خاطر هڪ چالاڪ وحشي سندس ناڙن کي وڍڻ تائين اڪتفا ڪانه ڪندو آهي. قديم زماني ۾ جڏهن ائنو قوم جو هڪ شڪاري شڪار تي ويندو هو ۽ سڀ کان پهريائين لوڙ ماريندو هو، تڏهن اهو خبرداري ڪري سندس وات کي مضبوطيءَ سان پڌي ڇڏيندو هو، ته جيئن انهيءَ لوڙ جو پوت سندس وات رستي ٻاهر نڪري، ٻين جانورن کي شڪاريءَ جي اچڻ جو اطلاع نه ڏئي. اموز درياه جي ڪناري تي آباد گلياڪ قبيلي وارا ماريل سيل مڇيءَ جون اکيون ڪڍي ڇڏيندا آهن، ته متان ماريل جانورن جا ارواح پنهنجن قاتلن کي

ترتيب مطابق صندوق ۾ رکي، انهن کي دستوري سائن سان دفن ڪندا آهن، جو تہ سندن اعتقاد آهي تہ جنهن ديوتا جي ڏالي ۾ اهو جانور قربان ڪيو ويو هو، سو انهن هڏن کي جئمي ائمو، يعني مئلن جي عالم زيرين ۾ وري گوشت جو جامو پهرائي، از سرنو جانور جي صورت ۾ زنده ڪري اٿاريندو. ڪڏهن ڪڏهن وري اهي، جيئن رڄ کي ڪائڻ بعد، جانور جي فقط هڏن کي اهڙيءَ ريت دفن ڪرڻ سان مطمئن ٿيندا نظر آيا آهن. چنانچہ، لئپ نسل وارا، مئل جانورن جي ٻي عالم ۾ نئينءَ زندگيءَ جي توقع رکندا هئا ۽ ان ڳالهہ ۾ اهي ڪامڻچاٽڪن قبيلي وارن سان مشابهت رکندا هئا، جن جو اعتقاد هو تہ هرهڪ جاندار، ويندي نندڙيءَ کان نندڙيءَ مک تائين، مئلن مان دوباره زنده ٿي اٿندو ۽ هيٺينءَ دنيا ۾ رهندو. ٻئي طرف، اتر آمريڪا جي ڳاڙهن هندستانين کي اها اميد هوندي هئي تہ مئل جانور هن دنيا ۾ ئي دوباره جيئرا ٿي اٿندا. قربان ٿيل جانور جي کل کي گاهہ سان ڀرڻ يا ڪيس ڪائيءَ جي بوتي مٿان ڇڪي ڇاڙهڻ جي رواج مان، جنهن تي منگولي نسل جون قومون خاص طرح عمل پيرا هونديون هيون، اسان کي پوئين قسم جي نئين زندگيءَ ۾ اعتقاد طرف اشارو ملي ٿو. قربان ڪيل يا ڪاڏل جانورن جي هڏن کي پڄڻ خلاف جيڪو اعتراض عام طرح ڪيو ويندو آهي، تنهن جو بنياد جانورن جي نئين زندگيءَ اختيار ڪرڻ جي اعتقاد يا ساڳئي نسل جي ٻين جانورن کي ڊيڄاري ڇڏڻ ۽ ماريل جانورن جي روحن کي اهڙيءَ هلت سبب ناراض ڪرڻ جي انديشي تي رکيل نظر پيو اچي. ڪتن کي جانورن جي هڏن چٻاڙڻ کان روڪڻ جي اتر آمريڪا جي ڳاڙهن هندستانين ۽ ايسڪيمو نسل وارن جي رسم، شايد انهن جي هڏن کي پڄڻ کان محفوظ ڪرڻ لاءِ فقط هڪ حفاظتي قدم آهي.

۽ پوست جو جامو پهري، زنده ٿي حيواني صورت ۾ واپس ايندا. چنانچہ، ظاهر آهي تہ جانورن جي هڏن کي باقاعده طور هڪ ٻئي سان ڳنڍيل حالت ۾ محفوظ رکڻ هڪ شڪاريءَ جي فائدي جي ڳالهہ آهي، ڇو تہ انهن کي ناس ڪرڻ جي معنيٰ شڪاري جانورن جي تعداد ۾ ڪميءَ آڻڻ جي مترادف ٿيندو. مائينٽاري قبيلي جي ڳاڙهن هندستانين مان گهڻن جو هيءُ عقيدو آهي تہ "جن جهنگلي مينهن کي انهن ماريو ۽ سندن گوشت ڪوري لاٿو آهي، سي وري ايندڙ سال جي جون مهيني ۾ تازي گوشت سان ڍڪجي، نئين زندگيءَ سان متحرڪ ٿي ۽ چرڀيءَ سان ٽلهيون متاريون ٿي، دوباره زنده ٿينديون آهن ۽ نئين سر مارڻ لاءِ موزون ٿينديون آهن." ان ڪري، آمريڪا جي مغربي ساحل وارن گاهہ جي ميدانن ۾ مينهن جون ڪوپريون گول چڪرن ۽ ٻين نمونن ۾ دوباره زنده ٿيڻ جي انتظار ۾ ٿهيل رکيل نظر ايندڙ آهن. ڊاڪوٽا قبيلي جا ڳاڙها هندستاني ڪتي کي ڪائڻ کان پوءِ، ان جي هڏن کي احتياط سان جمع ڪندا، ڪرڙيندا، ڏوئيندا ۽ دفن ڪندا آهن. "هڪ هن خيال کان، جيئن عام طور چيو ويندو آهي، تہ ڪتن جي نسل کي خاطري ڏني وڃي تہ منجهائن هڪ فرد جي گوشت ڪائڻ ۾، خود انهن جي نسل جي بي حرمتي ڪرڻ جو ارادو ڪونہ هو ۽ ٻيو هن خيال کان تہ مئل جانور جا هڏا وري جيئرا ٿي، ٻيو جانور پيدا ڪندا." جانور جي قرباني ڪرڻ وقت لئپ نسل جا ماڻهو انهيءَ جانور جا هڏا، اکيون، ڪن، دل، ڦڦڙ، جنسي عضوا (جيڪڏهن اهو جانور نر هوندو) ۽ سندس هرهڪ عضوي جي گوشت مان هڪ گرهہ هميشه پاسي ڪري رکندا آهن. پوءِ، سندس باقي گوشت ڪائڻ کان پوءِ، اهي سندس هڏن ۽ ٻين عضون کي اصلي اعضائي

جي ڪنارن تان جمع ڪيو هوندو، جتي سالمن مڇيون ڪيس جاڇي رهيون هونديون، تہ ان جي ڇار ۾ هڪ بہ سالمن مڇي ڪانہ ايندي. انهن لڪڙن کي جبلن جي بلند ترين چوٽيءَ تان آڻڻو هوندو آهي. اهو مهاڻو بہ پنهنجي سڄيءَ محنت تي پاڻي ڦيري ڇڏيندو، جو اڳئين سال وارن لڪڙن کي ايندڙ سال بہ استعمال ڪندو.” چو تہ اڳوڻين سالمن‌مڇين ننڍن سالمن کي انهن جي متعلق سڀ ڪجهہ سڃاڻي، ڪين خبردار ڪري ڇڏيو هوندو.” ائنو قوم وارن جي هڪ دلپسند مڇي آهي، جا سندن درياهن ۾ مئي يا جون مهيني ۾ اچي نڪرندي آهي. انهيءَ مڇيءَ جي شڪار جي تياري، اهي رسمي پاڪائيءَ جي قاعدن جي تعميل ڪرڻ سان ڪندا آهن ۽ جڏهن مرد مڇيءَ مارڻ لاءِ ويندا آهن، تڏهن سندن زالون انهن جي پٺيان تمام سخت خاموشي اختيار ڪنديون آهن، نہ تہ مڇيون ڪين ٻڌي وٺنديون ۽ غائب ٿي ويندیون. جڏهن موسم جي پهرين مڇي ڦاسائي ويندي آهي، تڏهن ان کي گهر اندر دروازي مان نہ، پر جهوپڙيءَ جي پرينءَ ديوار ۾ ڪيل هڪ سوراخ مان داخل ڪيو ويندو آهي، چو تہ جيڪڏهن ڪيس دروازي وچان داخل ڪيو ويندو، ”تہ ٻيون مڇيون يقيناً ڪيس ڏسنديون ۽ گم ٿي ويندیون.” هن ڳالهہ مان ٻين وحشين جي هن رسم جي جزوي سمجهاڻي ملي ٿي، جنهن موجب اهي ماريل شڪار کي، ڪن حالتن ۾ پنهنجن جهوپڙين اندر دروازي وچان نہ، پر دريءَ، دودڪش يا جهوپڙيءَ جي پٺئين پاسي کان نڪتل هڪ خاص سوراخ ذريعي داخل ڪندا آهن.

ڪن وحشين وٽ شڪار ۾ ماريل ۽ عام طور ڪائڻ وارن جانورن جي هڏن کي محفوظ رکڻ جو هڪ خاص سبب سندن هيءَ اعتقاد آهي تہ ڪجهہ وقت گذرڻ بعد اهي وري گوشت

ماريل شڪار ڪي، ڪن حالتن ۾ پنهنجين جهوپڙين اندر دروازي مان هلندا ۽ ڪين هيئن خطاب ڪندا هئا : "اي مڇيون، اي مڇيون، اوهين سڀيئي سردار آهيو، برابر آهيو، اوهين سڀ سردار آهيو." آلاسڪا جي ٽلنگيٽ قبيلي وارن وٽ موسم جي پهرين ڦاسايل * "هئليبٽ" (Halibut) مڇيءَ کي ڏاڍي احتياط سان ڪنيون ويندو آهي، ڪيس سردار جي لقب سان خطاب ڪيو ويندو آهي ۽ سندس اعزاز ۾ هڪ محفل منعقد ڪئي ويندي آهي، جنهن ڪان پوءِ ماهي گيريءَ جو ڪم جاري رکيو ويندو آهي. موسم بهار ۾ جڏهن گرم هوائون ڏکڻ ڪان گهلڻ شروع ٿينديون آهن ۽ ڪلئمات درياهه ۾ سالمن مڇيون اوپاريون هلڻ شروع ٿينديون آهن، تڏهن ڪئليفورنيا جي ڪئروڪ قبيلي وارا سالمن مڇيءَ کي جهجهي تعداد ۾ پڪڙڻ جي خاطر ڪرڻ لاءِ انهن جي اعزاز ۾ ناچ ڪندا آهن. هندستانين مان هڪ ڇٽو، جنهن کي "ڪيرياڪ" يا "خدا-ماٺهو" چوندا آهن، جبلن ۾ گوشه نشيني اختيار ڪندو آهي ۽ ڏهن ڏينهن لاءِ روزا رکندو آهي. سندس واپسيءَ تي ماٺهو فرار ٿي ويندا آهن ۽ هو سڌو درياهه تي ويندو آهي، جتي هو ڦاسايل مڇين جي ڍير مان پهريائين ڦاسايل سالمن ڪٽي، ان مان ٿورو گهڻو ڪائيندو آهي ۽ باقي حصي مان پاڪ باهه ٻاريندو آهي. "ڪوبه هندستاني انهيءَ ناچ جي ختم ٿيڻ ڪان اڳ يا ان ڪان ڏهه ڏينهن پوءِ سالمن مڇي ڪونه ڪائيندو، حالانڪه سندس خاندان جا ماٺهو بک وگهي پاهه ٿي رهيا هوندا." ڪئروڪ قبيلي وارن جو هيءُ به اعتقاد هوندو آهي ته جيڪڏهن ڪوبه مهاڻو پنهنجن نيزن جا دستا اهڙن لڪڙن مان ٺاهيندو، جن کي انهيءَ درياهه

* ٽاڦ مڇين مان وڏي ۾ وڏي ڪائڻ لائق مڇي.

۽ سندن هڏا باهه ۾ نہ ساڙيندا هئا." ڊيوڪ آف يارڪ ٻيٽ جا قديم رهاڪو انهن مڇين جي دوستن ۽ همراهن کي، جن کي انهن سال جي دوران ۾ پڪڙيو ۽ ڪاڏو هو، سندن موت جي معاوضي ڏيڻ لاءِ، سال بسال هڪ ننڍيءَ ٻيڙيءَ کي گلن ۽ پنن سان سينگاري، ڪوڏين ۽ سپين وغيره جي دولت سان ڀري، (ڪم از ڪم ائين سمجهيو ويندو هو تہ اهي انهيءَ ٻيڙيءَ کي اهڙيءَ دولت سان ڀري رهيا هئا)، سمنڊ ۾ لوڙهي ڇڏيندا هئا. ٻين مڇين کي راضي ڪرڻ لاءِ پهرين قاسايل مڇين سان مهرباني جي سلوڪ ڪرڻ جي خاص ضرورت سمجهي ويندي هئي، جن کي ڏنل اعزاز ۽ جن سان اختيار ڪيل روش بعد وارين مڇين جي رويي تي اثر انداز ٿيندڙ سمجهيو ويندو هو. چنانچہ، مائوري قبيلي وارا پهرين قاسايل مڇين کي هن دعا سان گڏ هميشه پاڻيءَ ۾ واپس اڇلائيندا هئا تہ "اهي ٻين مڇين کي لالچ ڏيئي قاسڻ لاءِ آماده ڪن."

انهن حالتن ۾ تہ اڄا بہ زياده سخت حفاظتي قدم ڪنيا ويندا هئا، جڏهن اهي مڇيون موسم جو پهريون شڪار هونديون هيون. جن درياهن ۾ سالمن مڇيون مرنديون آهن، اتي جڏهن موسم بهار ۾ سالمن مڇيون درياهن ۾ اوپارو چڙهڻ شروع ڪنديون آهن، تڏهن اهڙن قبيلن طرفان، جن جي خوراڪ جو دارومدار اتر آمريڪا جي پئسفڪ مهاساگر واري ڪناري تي آباد هندستاني قبيلن وانگر خاص طور مڇيءَ تي هوندو آهي، انهن جو استقبال ڏاڍي احترام سان ڪيو ويندو آهي. برٽش ڪولمبيا ۾ جيڪي هندستاني قبائل آباد هئا، سي هر سال مڇين جي اوپاري چڙهڻ وقت انهن جي استقبال ڪرڻ لاءِ ويندا هئا. "اهي سندن پٽيان

واراڳاڙها هندستاني هن اعتقاد سبب، تہ مئل ڇين جا ارواح ڇين جي ٻين جسمن اندر داخل ٿيندا آهن، ڇين جي هڏن کي هن ڊپ کان ٻہ نہ ساڙيندا هئا، تہ متان سندن ارواح ناراض ٿين ۽ انهن جي وڃايل ڄارن ۾ وري ڪڏهن ٻہ داخل نہ ٿين. هوران قبيلي وارا ٻہ اِنهيءَ ئي انديشي کان ڇين جي هڏن کي باهہ ۾ اُڇلائڻ کان احتراز ڪندا هئا، تہ متان ڇين جا اُرواح ٻين ڇين کي چٽاءُ ڏين تہ اهي پاڻ کي ڄارن ۾ نہ ڦاسائين، ڇو تہ هوران قبيلي وارا سندن هڏا ساڙيندا. ان کان علاوه، وڻن کي اهڙا ماڻهو هوندا هئا، جي ڇين اڳيان وعظ ڪندا ۽ ڪين ڦاسڻ لاءِ آماده ڪندا هئا. هڪ هوشيار واعظ جو وڏو قدر هوندو هو، ڇو تہ اهي سمجهندا هئا تہ ڇين کي ڄارن ڏانهن ڪشش ڪرڻ لاءِ هڪ چالاڪ ماڻهوءَ جي تلقين ۽ منتن کي وڏو اثر هو. هوران قبيلي وارن جي ماهيگيرن جي ڳوٺ ۾، جتي هڪ فرينچ مبلغ، سڳاردي ترسيو هو، ڇين جو خطيب پنهنجيءَ فصاحت تي، جنهن جي ٻولي نمائشي ۽ خوبصورت هئي، ڏاڍو فخر ڪندو هو. هر شام جو مانيءَ کان پوءِ، جڏهن هو ڏسندو هو تہ سڀئي ماڻهو سمهي پيا هئا ۽ هرطرف خاموشي طاري ٿيل هئي، تڏهن هو ڇين کي خطاب ڪندو هو. سندس تقرير جو متن اهو هوندو هو تہ هوران قبيلي وارا ڇين جا هڏا ڪونہ ساڙيندا هئا. پوءِ هو ڪمال چرب زبانيءَ سان انهيءَ موضوع کي وسيع ڪندي، ڇين کي وڻن اڇڻ، ڦاسڻ، همت ڪرڻ ۽ ڪنهن ٻہ شيءِ کان نہ ڊڄڻ لاءِ تلقين ڪندو هو، لالچائيندو هو، دعوت ڏيندو هو ۽ منتون ڪندو هو، ڇو تہ اهي اها سڄي تڪليف پنهنجن دوستن جي خدمت ڪرڻ لاءِ وٺي رهيا هئا، جي سندن عزت ڪندا هئا

(Dog-fish) مڇيءَ کي، اڃا به ڪن ٻين علائقن ۾ "سونهري مڇيءَ" کي سندس خوبصورتيءَ سبب پوڄيو ويندو هو. ڪن هنڌن تي وري (١) "ڪرو - فش" (Crow-fish) مڇيءَ جي پوڄا جو رواج هو، ٻين علائقن ۾ زياده وڏن ديوتائن جي عدم موجودگيءَ ۾، ۽ جتي ٻيون مڇيون موجود نه هيون يا وري جتي ڪين اهڙين وڏين مڇين کي ڦاسائڻ ۽ مارڻ جي ڄاڻ نه هئي، اتي رواجي ڪيڪڙن جي پوڄا ڪئي ويندي هئي. ٿوري ۾ ڪٿي چئجي ته انهن جا ديوتائون اهي ئي مڇيون هونديون هيون، جي انهن لاءِ سڀ کان زياده مفيد ۽ ڪارآمد هيون." برٽش ڪولمبيا جي "ڪواڪيوتل" قبيلي جا ڳاڙها هندستاني سمجهندا آهن ته جڏهن (٢) "سالمن" مڇيءَ کي ماريو ويندو آهي، تڏهن سندس روح "سالمن" مڇين جي ملڪ ڏانهن واپس هليو ويندو آهي. ان ڪري اهي خبرداريءَ کان ڪم وٺي، انهيءَ مڇيءَ جا هڏا ۽ آنڊا گونڊا سمنڊ ۾ اڇلائيندا آهن، ته جيئن نئين جنم وٺڻ وقت، "سالمن" مڇيءَ جو روح انهن کي وري به گوشت و پوست جو نئون جامون پهرائي. پر، جيڪڏهن انهن ڪنهن "سالمن" جا هڏا ساڙي ڇڏيا، ته سندس روح غائب ٿي ويندو ۽ انهيءَ "سالمن" لاءِ موٽن منجهان دوباره زنده ٿي اٿڻ بلڪل ناممڪن ٿي پوندو. ساڳئي طريقي سان ڪئناڊا جي اوتاوا قبيلي

---

(١) هڪ وڏو ڳانگٽ، جو ڪاري ۽ منهي، ٻنهي پاڻين ۾ رهندو آهي ۽ ڪائڻ لائق هوندو آهي.

(٢) گلابي رنگ جي، سخت گوشت واريءَ مڇيءَ جي نسل مان هڪ شاخ، جا اتر ائٽلانٽڪ وڏي سمنڊ ۽ شمال قطبي علائقن جي ڪنارن وٽ جام ٿي ٿئي.

۾ جنم وٺي ميوٽي ايندا ۽ انهيءَ صورت ۾ گروهن جا گروهه ٺاهي پاڻ کي ڀالن سان مارائڻ، ڄارن ۾ ڦاسڻ يا ٻئي ڪنهن طريقي سان، جنهن سان شڪاري کين مارڻ چاهين، مرڻ لاءِ اڃي حاضر ٿيندا.

ساڳين سببن ڪري، هڪ اهڙو قبيلو، جنهن جي گذران جو دارومدار، ڪلي يا جزوي طور مڇيءَ تي رهي ٿو، مڇين کي هر طرح عزت ۽ احترام جي نظرن سان ڏسڻ ۽ ساڻن خوشگوار سلوڪ روا رکڻ لاءِ خبردار رهي ٿو. پيرو ملڪ جا ڳاڙها هندستاني "اهڙين مڇين جي پوڄا ڪندا هئا، جن کي اهي تمام جهجي تعداد ۾ ڦاسائيندا هئا، ڇاڪاڻ ته اهي چوندا هئا ته پهرينءَ مڇيءَ، جنهن کي عالم بالا ۾ (ڇاڪاڻ ته اهي آسمان کي انهيءَ نالي سان سڏيندا هئا) بڻايو ويو، تنهن انهيءَ نسل جي ٻين سڀني مڇين کي جنم ڏنو ۽ سندن قوم کي وڌائڻ لاءِ، ڏانهن تمام گهڻن ڇڻ سوڪلڻ جو اهتمام ڪيو. انهيءَ سبب ڪري اهي هڪ اهڙي علائقي ۾ (١) "ساردائين" (Sardine) مڇيءَ جي پوڄا ڪندا هئا، جتي اها مڇي ٻين سڀني قسمن جي مڇين کان زياده ساري ويندي هئي؛ ٻئي هنڌ وري (٢) "اسڪيٽ" (Skate) مڇيءَ کي پوڄيندا هئا؛ ڪن ٻين هنڌن تي (٣) "ڊاگ - فش"

(١) ڏنيري جي همشڪل هڪ مڇيءَ جا جوان ٻچا، جي پونوچ سمنڊ ۽ بسڪي جي اپسمنڊ ۾ جام ٿيندا آهن.

(٢) هڪ وڏي ٿاڦ مڇي، جا ذري گهٽ چوڪنڊي، ڊگهي ۽ سنهي پڇ واري هوندي آهي.

(٣) شارڪ مڇيءَ جو هڪ ننڍو قسم، جنهن کي اِهو نالو سندس هن عادت سبب ڏنو ويو آهي، جو اها ڪتن وانگر ٽولين جي صورت ۾ شڪار ڪندي ڦرندي آهي.

انهن سيني ڍيرن تي بيهي سوچڻ بعد، هو فيصلو ڪندو آهي، جيسين اهو ڏنگي ڦڏي رستي تي ڊڪ ڊوڙ ڪري، وڏيڪ قيمتي وقت ضايع ڪندو آهي، تيسين شڪاري صحيح سلامت پنهنجن گهرن پيڙا وڃي ٿيندا آهن ۽ غصي ۾ پڙڪيل روح ڳوٺ جي آسپاس بيڪار چڪر هڻندو، ڦرندو رهندو آهي، جنهن ۾ داخل ٿيڻ ڪان اهو سخت ڊڄندو آهي.

بيرنگ اسٽريٽس جي آس پاس رهندڙ ايسڪيمو نسل جا ماڻهو سمجهندا آهن ته سمنڊ جي مئل جانورن، جهڙوڪ سيل، والرس ۽ وڏن مڇن جا ارواح سندن پٽي جي ٿيلهين سان چهٽيل رهندا آهن ۽ انهن ٿيلهين کي واپس سمنڊ ۾ اڇلائڻ سان، اهي سندن روحن کي تازن جسمن اندر داخل ٿي واپس اچڻ ۽ شڪار جي انهن جانورن جي تعداد ۾ اضافي آڻڻ ۾ مدد ڪندا آهن، جن کي شڪاري پٽيان پيئي، مارينداآهن. انهيءَ اعتقاد تي عمل ڪندي، هر هڪ شڪاري آنهن سيني سامونڊي جانورن جي پيٽن جون ٿيلهيون احتياط سان ڪڍي، حفاظت سان رکندو آهي، ۽ موسم سرما ۾ سال ۾ هڪ دفعو هڪ وڏيءَ تقريب تي، انهن ٿيلهين کي، جن ۾ انهن سيني جانورن جا ارواح موجود سمجهيا ويندا آهن، جن کي سڄي سال جي دوران ۾ ماريو ويو هوندو آهي، عام اجتماع واري ڪمري ۾ ناچن ۽ ڪاڏي پيتي جي نذرانن سان اعزاز ڏنو ويندو آهي، جنهن ڪان پوءِ انهن کي برف ڏانهن نيون ويندوآهي، جتي برف جي ٽڪل ڇپن جي وچ وارن چيرن سان ڪين پاڻيءَ اندر اڇلايو ويندو آهي، چوته ساده لوح ايسڪيمو سمجهندا آهن ته جانورن جا آهي ارواح، ڪين حاصل ٿيل سڻيءَ هلت تي خوشيءَ ۾ اڇي، ان ڪان پوءِ وري 'سيل'، يا 'والرس' ۽ 'ويل' جانورن جي صورت

سيليبس جي پوسو پيٽن ۾، شڪاري انهن هرڻن ۽ جهنگلي سوئرن جي چاڙين جا هڏا، جن کي انهن ماريو هوندو آهي، پاڻ وٽ رکندا آهن ۽ انهن کي باهه جي قريب گهرن ۾ لٽڪائي ڇڏيندا آهن. پوءِ اهي چاڙين جي هڏن کي چوندا آهن ته "اوهين پنهنجن رفيقن کي وڏي آواز سان سڏ ڪريو، ته جيئن اوهان جا ڏاڏا، پائٽيا يا ٻار هليا نه وڃن." سندن خيال آهي ته مئل هرڻن ۽ سوئرن جا ارواح پنهنجين چاڙين جي هڏن وٽ ترسي پوندا آهن ۽ جيئرن هرڻن ۽ سوئرن جي روحن کي پاڻ ڏانهن ڪشش ڪندا آهن، جي اهڙيءَ طرح شڪاريءَ جي چار جي پيچن ۾ ڦاسي پوندا آهن. اهڙيءَ طرح، هڪ حرفتي وحشي جيئرن جانورن کي لالچائي سندن موت ڏانهن ڇڪي آڻڻ لاءِ، مئل جانورن کي چار طور استعمال ڪري ٿو.

گران چاڪو ۾ آباد لينگوئا قبيلي جا ڳاڙها هندستاني شتر مرغ جي شڪار جا شوقين آهن، پر انهن مان ڪنهن هڪ پکيءَ کي مارڻ ۽ سندس لاش کي ڳوٺ ڏانهن آڻڻ کان اڳ، اهي سندس اعتراض ڪندڙ روح کي چالاڪيءَ سان شهه ڏيڻ لاءِ ڪجهه ضروري قدم کڻندا آهن. هو سمجهندا آهن ته جڏهن موت جو پهريون ڏڪو گذري ويندو آهي، تڏهن شتر مرغ جو روح همت ڪري، پنهنجي جسم طرف ڊوڙندو آهي. انهيءَ عقلمنديءَ واريءَ دور انديشيءَ تي عمل ڪندي، ڳاڙها هندستاني وات ويندي، شتر مرغ جي چاتيءَ جا ڪنب پٽيندا، رستي تي اچلائيندا ويندا آهن. ڪنين جي هرهڪ ڍير وٽ، پکيءَ جو روح بيهي سوچيندو آهي ته "چا، هو ئي منهنجو سچو جسم آهي يا ان جو فقط ڪجهه حصو آهي؟" اهو شڪ ڪيس آتي ترسڻ لاءِ آماده ڪندو آهي ۽ آخرڪار

کي باهه ۾ اڇلائڻو هوءَ نہ سندن چرٻيءَ جو هڪ بہ قطرو باهه تي ڪيرائڻو هو، ڇو تہ انهن ماڻهن جو اعتقاد هو تہ مئل جانورن جا روح اهو سڀ ڪجهه اکئين پسندا هئا، جو سندن جسمن سان سلوڪ ڪيو ويندو هوءَ ٻين، جيئرن خواهه مئل، جانورن کي ان کان آگاه ڪندا هئا. چنانچہ، جيڪڏهن سندن جسمن سان برو سلوڪ ڪيو ويندو هو، تہ انهيءَ نسل ۽ ذات وارا جانور پاڻ کي هن دنيا خواهه ايندڙ دنيا ۾، ڦاسڻ نہ ڏيندا. پيرا گي جي چڪائيت قبيلي جي ڳاڙهن هندستانين ۾، بيمار ماڻهوءَ کان سندن طبيب هيءَ ڳالهه دريافت ڪندو هو، تہ هن ڪڏهن هرڻ يا ڪُميءَ جو گوشت ڦٽو تہ ڪونہ ڪيو هو، ۽ جيڪڏهن اهو مريض ها ڪندو هو تہ حڪيم هڪدم ڪيس چوندو هو تہ "اهائي ڳالهه تہ توکي ماري رهي آهي. هرڻ يا ڪميءَ جو روح تنهنجيءَ ڪيل برائيءَ جي بدلي وٺڻ لاءِ تنهنجي جسم اندر اچي داخل ٿيو آهي." ڪئناڊا جا ڳاڙها هندستاني جهنگلي ڳئونءَ جي بچہ داني شڪار جي موسم جي اختتام تائين ڪونہ ڪائيندا هئا، ڇو تہ ٻيءَ صورت ۾ مائر ڳئون ٿهي ويندي ۽ ڦاسڻ کان انڪار ڪنديون هيون.

هندستاني ٻيڻن جي مجمعي مان، ٽيمور-لاٽ ٻيڻن ۾، جن ڪمين کي ڪنهن ماهيگير ڦاسايو هوندو آهي، تن سيني جي ڪوپرين کي هو پنهنجي گهر هيٺان لٽڪائي ڇڏيندو آهي. ٻئي شڪار تي رواني ٿيڻ کان اڳ، هو اڳئين شڪار ۾ آخرين ماريل ڪُميءَ جي ڪوپريءَ سان مخاطب ٿيندو آهي ۽ سندس چاڙين جي درميان هڪ سوپاري اٽڪائي، مئل جانور جي روح کان دعا گهرندو آهي تہ هو مهرباني ڪري پنهنجن مائٽن مٽن کي راضي ڪري سندس چار ۾ ڦاسڻ لاءِ آماده ڪري. مرڪزي

آهي تہ سندس هڏن کي ڇا ٿو ڪيو وڃي. جيڪڏهن سندس هڏا ڪتن کي ڏنا ويندا، تہ ٻين "بيورن" کي فوراً ان جو پتو ملي ويندو ۽ اهي پاڻ کي هرگز قاسڻ ڪونہ ڏيندا. پر جيڪڏهن سندن هڏن کي باهہ يا درياهہ ۾ اڇلايو ويندو آهي، تہ اهي مطمئن هوندا آهن، ۽ اها ڳالهہ انهيءَ چار لاءِ خاص طور خوش نصيبيءَ جو باعث هوندي آهي، جنهن انهن کي قاسايو هوندو آهي."

"بيور" جي شڪار تي نڪرڻ کان اڳ آهي هندستاني "وڏي بيور" جي پوڄا ڪندا هئا ۽ ڪيس تماڪ پيش ڪندا هئا، ۽ جڏهن شڪار ختم ٿي ويندو هو، تڏهن سندن هڪ مقرر رمئل "بيورن" مٿان جنازي جو خطبو پڙهندو هو. هو سندن همت ۽ عقل جي هن طرح تعريف ڪندو هو: "او هين هينئر نہ ٻڌي سگهندا،" اهو چوندو هو، "انهن سردارن جو آواز، جن اوهان تي حڪمراني هلائي ۽ جن کي اوهان سيني جنگي "بيورن" مان اوهان کي قانون ڏيڻ لاءِ منتخب ڪيو. اوهان جي ٻولي، جنهن کي اسان جا حڪيم بلڪل چڱيءَ طرح سمجهندا آهن، هينئر ڏنڊ جي تري وٽ آئينده ٻڌڻ ۾ ڪانہ ايندي. اوهين آئينده پنهنجن ظالم دشمنن، لڏڻن، سان وڙهي ٻہ نہ سگهندا. نہ، نہ اي "بيور" قوم وارو! پر اوهان جي ڪلن سان هٿيار خريد ڪيا ويندا، اسين اوهان جو دونهاڻيل گوشت پنهنجن ٻارڙن ڏانهن ڪٽي ويندا سون، اسين اوهان جي هڏن کي، جي اهڙا سخت آهن، ڪتن کي ڪاٽڻ ڪونہ ڏيندا سون."

آمريڪي ڳاڙها هندستاني هرڻ ۽ ان جي نسل وارن ٻين سيني جانورن کي، ساڳئي سبب ڪري، اهڙي ئي احتياط سان عزت ڏيندا هئا. انهن جا هڏا ڪتن کي نہ ڏيڻا هئا، نہ وري انهن

جو هڪ شڪاري ڦاسايل لڏڙي کي عام ولر ۾ شامل ڪرڻ کان، ڪڏهن ڪڏهن، ان کي لڪائڻ کي ترجيح ڏيندو. اها ڳالهه به، هن چيو، قطبي لڏڙا برداشت نه ڪري سگهندا آهن. الاسڪا جا شڪاري قطبي "بيور" ۽ لڏڙن جي هڏن کي هڪ سال تائين ڪتن کان محفوظ ڪري رکندا آهن، جنهن کان پوءِ اهي ڪين احتياط سان دفن ڪندا آهن، ته "متان اهي روح، جيڪي قطبي لڏڙن ۽ "بيورن" جي حفاظت ڪندا آهن، سي سمجهن ته انهن کان نفرت ڪئي وڃي ٿي، جنهن ڪري هينئر وڏيڪ مرڻ ۽ ڦاسڻ نه گهرجي." ڪئناڊا جا ڳاڙها هندستاني به هن ڳالهه جو اهڙو ئي احتياط ڪندا هئا، ته سندن ڪتا "بيور" جا هڏا يا ڪم از ڪم انهن سان ڪجهه نه چبائين. اهي تمام گهڻي تڪليف وٺي، انهن هڏن کي جمع ڪري، محفوظ رکندا هئا ۽ جڏهن سندن چار ۾ ٻيا "بيور" ڦاسندا هئا، تڏهن اهي انهن هڏن کي درياه ۾ اڇلائيندا هئا. هڪ *"جيزوٽ" جڏهن هيءُ دليل پيش ڪيو ته "بيور" کي ڪهڙي خبر پوندي ته سندس هڏن جو ڪهڙو حشر ٿيو، تڏهن هڪ ڳاڙهي هندستانيءَ کيس جواب ڏنو، ته "توکي 'بيور' ڦاسائڻ جي ڪا به ٻيٽ ڪانهي؛ ان هوندي به تون انهن جي متعلق بڪ بڪ ڪرين ٿو. جڏهن 'بيور' صفا ٽڏو ٿي ويندو آهي، تنهن کان اڳ سندس روح انهيءَ ساڻهوءَ جي جهوپڙيءَ جو چڪر هڻي، جيڪو کيس ماريندو آهي، هن ڳالهه کي احتياط سان جاچيندو

* جيزس (مسيح) سوسائٽيءَ جو هڪ ميمبر، جنهن جو بنياد اگنيشيس لويولا نالي هڪ شخص سنه ١٥٣٤ع ۾ آمريڪا ۾ وڌو.

ويندو آهي، ڪابه باهه نه ٻارڻي هوندي آهي.

نيو آئرلئنڊ ۾، چوڪرين کي چئن يا پنجن سالن تائين ننڍن پنڇرن ۾ بند ڪري، اوندهه ۾ رکيو ويندو آهي ۽ ڪين زمين تي پير رکڻ نه ڏنو ويندو آهي. هڪ عيني شاهد انهيءَ رسم جو هيٺن بيان ڪيو آهي: "سون پنهنجي ماسٽر جي زباني هتان جي ڪن جوان چوڪرين جي متعلق هڪ عجيب رسم جي ڳالهه ٻڌي، جنهنڪري سون آتان جي سردار کي عرض ڪيو ته سون کي اتي وڃي وڃي، جتي انهن چوڪرين کي رکيو ويو هو. انهيءَ گهر جي ڊيگهه اٽڪل پنجويهه ڪن فوٽ هئي ۽ اهو ڪانن ۽ بانس جي لڪڙن جي لوڙهي اندر بيٺل هو، جنهن جي داخلا واري دروازي جي آرپار سڪل گاه جو هڪ بنڊل لٽڪيو رهندو هو، جنهن جي معنيٰ اها هوندي هئي ته انهيءَ جاءِ ۾ داخل ٿيڻ يا سندس قريب وڃڻ جي سخت منع هئي. گهر اندر مخروطي صورت جا ٽي پنڇرا رکيل هئا، جن جي اوچائي اٽڪل ست يا اٺ فوٽ هئي، تري وٽ سندن گهيرو ڏهه يا ٻارنهن فوٽ هو ۽ زمين کان اٽڪل چئن فوٽن کان پوءِ جئين پوءِ تئين مٿيرو اهي نوڪدار ٿيل هئا. اهي پنڇرا "پئنڊانس" - وڻ جي ويڪرن پنن جا ٺهيل هئا، جن کي هڪ ٻئي سان گڏ ويجهو ويجهو سبيو ويو هو، ته جئين انهن مان ڪابه روشني ۽ ٿوري به هوا اندر نه پهچي سگهي. هرهڪ پنڇري جي پاسي ۾ هڪ ڪليل سوراخ هوندو آهي، جو ٻئي دروازي ذريعي، جيڪو ناريل جي وڻ ۽ "پئنڊانس" وڻ جي پنن مان ٺهيل هوندو آهي، بند ٿيندو آهي. زمين کان اٽڪل ٽي فوٽ مٿي، بانس جي لڪڙن مان ٺهيل هڪ ٿلهو هوندو آهي، جو انهن جو فرش هوندو آهي.

اسان کي ٻڌايو ويو تہ انهن پنجرن مان هرهڪ ۾ هڪ نوجوان عورت بند هئي، جن مان هرهڪ کي ڪم از ڪم چئن يا پنجن سالن تائين منجهس رهڻو پوندو هو ۽ انهيءَ دوران ۾ ڪين ڪڏهن بہ گهر مان ٻاهر وڃڻ نہ ڏنو ويندو هو. جڏهن مون اها ڳالهہ ٻڌي، تڏهن آءٌ مشڪل سان ان تي ويساهہ ڪري سگهيس. سچي ڳالهہ ايتري قدر تہ وحشتناڪ نظر اچي رهي هئي، جو اها سچي نہ پئي ٿي سگهي. مون سردار سان ڳالهايو ۽ ڪيس چيو تہ مون کي پنجرن جي اندرين حصي جي ڏسڻ جي مرضي هئي ۽ ان سان گڏ چوڪرين کي هن لاءِ ڏسڻ جي خواهش بہ هئي، تہ اُنهن کي ڪن مٿين ۽ موتين جو نذرانو پيش ڪريان. هن مون کي ٻڌايو تہ اهي زير ممانعت هئا، يعني انهن جي قريبي رشتيدارن کان علاوه، ٻين مردن کي مٿن نظر وجهڻ ممنوع هئي؛ پر آءٌ سمجهان ٿو تہ وعدي ڪيل موتين کيس آماده ڪيو، جنهن ڪري هن ڪنهن پوڙهيءَ عورت کي گهرائڻ لاءِ ماڻهو موڪليو، جا انهن پنجرن جي نگران هئي ۽ جنهن کي ئي دروازن کولڻ جي اختياري هئي. جڏهن اسين انتظار ڪري رهيا هئاسون، تڏهن اسين چوڪرين کي ڏکندڙ آواز ۾ سردار سان ڳالهائيندي ٻڌي پئي سگهياسون، جڻ تہ اهي ڪنهن ڳالهہ تي اعتراض ڪري يا ڪن خدشن جو اظهار ڪري رهيون هيون. آخرڪار، پوڙهي عورت آئي ۽ يقيناً اها هڪ وڻندڙ جيلر يا محافظ نہ پئي معلوم ٿي؛ نہ وري ڪيس اسان کي چوڪرين ڏيکارڻ لاءِ سردار جي درخواست پسند هئي، ڇو تہ اها اسان کي چڱين نظرن سان نہ ڏسي رهي هئي. بهرحال، جڏهن ڪيس دروازن کولڻ لاءِ چيو ويو، تڏهن هن کي ائين ڪرڻو ئي پيو ۽ پوءِ چوڪرين ليئا پائي اسان کي

ڏنو ۽ جڏهن ڪين چيو ويو، تڏهن ئي انهن موتين وٺڻ لاءِ هٿ ٻاهر ڪڍيا. بهرحال، آءٌ ڄاڻي واڻي دور ڪجهه مفاصلي تي ويهي رهيو هوس ۽ محض هٿ ڍڳهو ڪري ڏانهن موتين جا هار جهلي بيٺس، تہ جيئن آنهن کي ڪافي ٻاهر نڪرڻ لاءِ مجبور ڪريان، تہ جيئن مون کي پنڇرن جي اندرين طرف جاچڻ جو موقعو ملي. منهنجي انهيءَ خواهش هڪ ٻيءَ دشواريءَ کي جنم ڏنو، جيئن تہ انهن چوڪرين کي تيسين زمين تي پير رکڻ جي اجازت ڪانہ هئي، جيسين اهي انهيءَ جاءِ اندر بند هيون. بهرحال، ڪين موتين وٺڻ جي مرضي هئي ۽ ان ڪري پوڙهيءَ عورت کي ٻاهر وڃي ڪائين ۽ بانس جي لڪڙن جا گهڻيئي ٽڪر جمع ڪري آڻڻا پيا، جن کي هن زمين تي رکيو ۽ پوءِ هڪ چوڪريءَ: وٽ وڃي، کيس هٿ ڏيئي هيٺ لاٿو ۽ ڪائيءَ جي هڪ ٽڪر کان ٻئي تي گهمائيندي ويئي، تانجو هوءَ موتين وٺڻ لاءِ، جي آءٌ هن لاءِ هٿ ۾ جهلي ويٺو هوس، ڪافي ويجهو اچي پهتي. پوءِ آءٌ اتان اٿي، انهيءَ پنڇري جي اندرين حصي جو معائنو ڪرڻ لاءِ ويس، جنهن مان اها تازو ٻاهر نڪتي هئي، پر اندرين فضا ايتريقدر گرم ۽ ساه گهٽيندڙ هئي، جو آءٌ مشڪل سان اُن ۾ منهن اندر ڪري سگهيس. اندروني حصو صاف هو ۽ ان ۾ بانس جي لڪڙن جي ٿورن ٽڪرن کان سواءِ، جي پاڻيءَ جي برتن رکڻ لاءِ ڪم آندا ويندا هئا، ٻيو ڪجهه بہ ڪونہ هو. منجهس فقط چوڪريءَ جي ويهڻ يا ڊونڊيءَ حالت ۾ بانس جي لڪڙن جي فرش تي ليٽڻ جي جاءِ مس هئي ۽ جڏهن دروازا بند ڪيا ويندا هئا، تڏهن پنڇري اندر مڪمل يا ذري گهٽ اونده هوندي هئي. چوڪرين کي ٽالهيءَ يا ڪاٺ جي پيالي ۾، جو هر هڪ پنڇري جي قريب

رکيو ويندو آهي، هٿ يا منهن ڏوئڻ لاءِ پنڇري جي دروازي تائين اچڻ جي اجازت ڪانسواءِ، ٻئي ڪنهن ڪم لاءِ ٻاهر نڪرڻ نہ ڏنو ويندو آهي. چون ٿا تہ انهن کي تمام گهڻو پگهر ايندو آهي. ڪين انهن ساه گهٽيندڙ پنڇرن اندر انهيءَ وقت وڏو ويندو آهي، جڏهن اهي بلڪل ننڍيون هونديون آهن ۽ ڪين انهن ۾ تيستائين رهڻو پوندو آهي، جيستائين اهي بلڪل جوان عورتون ٿين، جڏهن ڪين ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي ۽ انهن لاءِ شاديءَ جي هڪ محفل رچائي ويندي آهي. انهن مان هڪ چوڏهن يا پندرهن سالن جي ڇوڪري هئي جنهن لاءِ سردار اسان کي ٻڌايو تہ اها پنجن سالن کان وٺي پنڇري اندر بند هئي، پر هينئر ڪيس جلد ئي ٻاهر نڪرڻو آهي. باقي ٻہ ٻيون اٽڪل اٺن ۽ ڏهن سالن جون هيون ۽ ڪين اڃا گهڻن سالن تائين اتي رهڻو آهي".

برٽش نيوگنيءَ جي ڪبادي ضلعي ۾، سردارن جي ڏيئرن کي، جڏهن اهي اٽڪل ٻارهن يا تيرهن سالن جي ڄمار جون هونديون آهن، ٻن يا ٽن سالن تائين گهرن اندر بند رکيو ويندو آهي ۽ ڪين ڪنهن ٻہ ٻهاني گهر کان هيٺ لهڻ نہ ڏنو ويندو آهي. گهر کي ايترو قدر ڍڪيو ويندو آهي، جو سج ٻہ انهن مٿان چمڪي ڪونہ سگهندو آهي". اتر نيوگنيءَ جي ساحل تي ٻن همساين ۽ هڪ نسل وارن قبيلن، "يابيم" ۽ "بوڪائوئا" ۾، بالغ ٿيڻ وقت ڇوڪريءَ کي پنجن يا ڇهن هفتن تائين گهر جي ڪنهن اندروني حصي ۾ تنها رکيو ويندو آهي، پر ڪيس زمين تي ويهڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي، تہ مٿان سندس پليتي ان کي ڇهڻي پوي، جنهنڪري سندس ويهڻ لاءِ ڪاٺ جو هڪ بنڊ اتي رکيو ويندو آهي. ان کان علاوہ، ڪيس پيرن سان زمين کي ڇهڻ کان ٻہ منع ٿيل هوندي آهي. چنانچہ، جيڪڏهن

هوءَ ٿوري وقت لاءِ گهر ڇڏڻ واسطي مجبور ٿيندي آهي، ته ڪيس تڏن اندر ويڙهيو ويندو آهي ۽ هوءَ ناريل جي ٻاهرينءَ ڪل جي ٻن اڏن مٿان گهمندي آهي، جي سندس پيرن سان ڪن ولين جي ريشن ذريعي ٻوٽ وانگر ٻڌا ويندا آهن. ٻورنيو جي "اوٽ ڊئنوم" قبيلي ۾ ڇوڪرين کي اٺن ڏهن سالن جي عمر ۾ گهر جي ڪمري يا ڪوٺيءَ اندر بند ڪيو ويندو آهي ۽ ڪين ٻاهرينءَ دنيا جي هرهڪ صحبت کان ڪافي گهڻي عرصي تائين منقطع ڪيو ويندو آهي. اها ڪوٺي، گهر جي ٻيءَ جاءِ وانگر لڪڙن تي مٿي بيٺل هوندي آهي ۽ منجهس هڪ ننڍڙيءَ دريءَ رستي، جا ڪنهن ويران طرف ڏانهن کلندي آهي، ٿوري گهڻي روشنائي ويندي آهي، جنهنڪري ڇوڪري ذري گهٽ مڪمل اونداهيءَ ۾ رهندي آهي. ڪيس ڪنهن به ٻهاني، حتيٰ ڪ انتهائي ضروري حاجتن لاءِ به، ڪوٺي ڪانه ڇڏڻي هوندي آهي. سندس ڪٽنب مان ڪنهن کي به انهيءَ سڄي عرصي تائين، جيسين اها بند هوندي آهي، ڪيس ڏسڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي، پر فقط هڪ ٻانهيءَ کي سندس خدمت لاءِ مقرر ڪيو ويندو آهي. تنهائيءَ جي قيد جي دوران ۾، جو گهڻو ڪري ستن سالن تائين هوندو آهي، هوءَ تڏن آڻڻ يا ٻيءَ ڪنهن دستڪاريءَ ۾ پنهنجو وقت صرف ڪندي آهي. گهڻي عرصي تائين ورزش جي عدم موجودگيءَ سبب سندس جسماني واڌارو روڪجي ويندو آهي ۽ جڏهن پوريءَ زال ٿيڻ وقت ڪيس ٻاهر آندو ويندو آهي، تڏهن سندس چهرو زرد ۽ سيڻ وانگر هوندو آهي. هينئر ڪيس سج، ڌرتي، پاڻي، وڻ ۽ گل اڪئين ڏيکاريا ويندا آهن، جڻ ته هن نئون جنم ورتو هوندو آهي. پوءِ هڪ وڏي محفل منعقد ڪئي ويندي آهي، هڪ غلام قتل ڪيو ويندو آهي ۽ ان جو

رت چوڪريءَ کي ٿڦيو ويندو آهي. "سيرام" ۾ اڳئين زماني ۾ بالغ ٿيڻ وارين چوڪرين کي هڪ جهوپڙيءَ اندر رهايو ويندو هو ۽ اها جهوپڙي اونداهي رکي ويندي هئي. ڪئرولين پيٽن مان "يئپ" نالي هڪ پيٽ ۾، جيڪڏهن ڪنهن چوڪريءَ کي عام رستي تان گهمندي پهرين ماهواري اچي ويندي آهي تہ ان صورت ۾ ڪيس هيٺ ڏرتيءَ تي نہ ويهڻو هوندو آهي، پر ڪيس ناريل جي وڻ جي ڪل لاءِ ڪنهن نہ ڪنهن کي عرض ڪرڻو پوندو آهي، جنهن کي اها پنهنجي هيٺان رکندي آهي. پوءِ ڪيس گهڻن ڏينهن تائين سندس والدين جي گهر کان دور هڪ ننڍيءَ جهوپڙيءَ ۾ بند ڪيو ويندو آهي ۽ بعد ۾ هڪ سو ڏينهن تائين اهڙن خاص گهرن مان هڪ ۾ رهڻو پوندو آهي، جي ماهواريءَ وارين عورتن لاءِ رکيل هوندا آهن.

تورس پيٽن مان "مابوئياگ" نالي هڪ پيٽ ۾ جڏهن چوڪريءَ ۾ بلوغت جون علامتون ظاهر ٿينديون آهن، تڏهن گهر جي هڪ اونداهيءَ ڪنڊ ۾ ڪانڊيرن جو هڪ گول چڪر ٺاهيو ويندو آهي. اتي هوءَ ڪلهن جي پٽن، ٻانهن جي ڪنگڻن، گوڏن کان ٿورو هيٺ پروٽنگن جي ڪڙين ۽ سُرن جي جهانجهرن سان سينگارجي، مٿي تي گلن سان سينگاريل هڪ پٽي ٻڌي، ڪنن ۾، چاتيءَ تي ۽ پٺيءَ تي ڪوڏن جا زيور پائي، انهن ڪانڊيرن جي وچ ۾ پلٿي ماري وڃي ويهندي آهي، جن کي سندس چوڌاري ايتري قدر بلند ڪيو ويندو آهي، جو اُن مان هن جو فقط مٿو ظاهر هوندو آهي. تنهائيءَ جي انهيءَ حالت ۾ ڪيس ٽي مهينا ڪاٽڻا پوندا آهن. انهيءَ سڄي عرصي جي دوران ۾ مٿس سج جي روشني نہ پوڻ گهرجي، پر رات جي وقت ڪيس

جهوپڙيءَ مان ترڪي نڪري وڃڻ ڏنو ويندو آهي ۽ انهن ڪانڊيرن کي، جي ڪيس لوڙهي وانگر پنهنجي اندر بند ڪري رکندا آهن، تبديل ڪيو ويندو آهي. ڪيس پاڻ ڪائڻ يا ڪاڏي کي هٿ لائڻ ڪونہ ڏنو ويندو آهي، پر ہہ پوڙهيون زالون، سندس ماسيون، جن کي سندس حفاظت لاءِ خاص طرح مقرر ڪيو ويندو آهي، ڪيس پنهنجن هٿن سان ڪارائينديون آهن. انهن عورتن سال هڪ ڇٽي هن لاءِ پيلي ۾ هڪ خاص طور ٻاريل باه مٿان ڪاڏو پچائيندي آهي. چوڪريءَ کي انهيءَ موسم ۾، جڏهن ڪُميون آنا ڏيندڙيون آهن، ڪُمين يا ڪُمين جي آنن ڪائڻ کان منع ٿيل هوندي آهي، پر ڀاڄيءَ جي ڪنهن ہہ ڪاڏي ڪائڻ کان ڪيس منع ڪانہ ڪئي ويندي آهي. ڪنهن ہہ ماڻهوءَ، خود سندس پيءُ کي ہہ، گهر اندر اچڻ جي تيسين اجازت ڪانہ هوندي آهي، جيسين سندس تنهائيءَ جو عرصو هلندو آهي، ڇاڪاڻ تہ جيڪڏهن سندس پيءُ ڪيس انهيءَ وقت ڏسي وڌو، تہ هن کي مڇيءَ مارڻ ۾ بد بختي نصيب ٿيندي ۽ ان کان هڪ دم پوءِ جيڪڏهن هو ٻيڙيءَ ۾ مڇي مارڻ ويو هوندو، تہ هن ڳالهہ جو وڏو امڪان رهندو تہ هو پهرين ئي دفعي پنهنجي ٻيڙي ڀڃي وجهندو. ٽن مهينن پڇاڻا ڪيس سندس خدمتگارڻيون مٿي پاڻيءَ جي چَرَ ڏانهن ڪٽي ويندڙيون آهن ۽ هوءَ سندن ڪلهن کي اهڙيءَ طرح چنبڙي لٽڪي پوندي آهي، جو هن جا پير زمين کي نہ لڳندا آهن ۽ قبيلي جون ٻيون زالون سندس چوڌاري گول گهيرو ٺاهي، ڪيس ڪناري تائين پهچائيندڙيون آهن. ڪناري وٽ پهچي اهي سندس سڀ زيور لاهيندڙيون آهن ۽ جيڪي عورتون ڪيس ڪٽي اتي پهچائيندڙيون آهن، سي ان سميت ٽاڻيا

ڪائينديون پاڻيءَ ۾ لهي ويندڙيون آهن، جتي اهي ڪيس پاڻيءَ ۾ غوطا ڪارائينديون آهن ۽ ٻيون سڀ عورتون چوڪريءَ ۽ سندس حمالن مٿان پاڻيءَ جي چنڊن هٿن ۾ شريڪ ٿينديون آهن. جڏهن اهي پاڻيءَ کان ٻاهر ايندڙيون آهن، تڏهن خدمتگارن مان هڪ ڇٽي گاهه جو هڪ ڊير ٺاهيندي آهي، جنهن تي سندس حفاظت هيٺ رکيل چوڪري ويهندي آهي. ٻي خدمتگار ڊوڙندي ڪناري وارين ٽڪرين ڏانهن ويندي آهي، جتي اها هڪ ننڍڙو ڪيڪڙو ڦاسائيندي آهي، جنهن جا اها چنبا پٽي ڪڍندي آهي، جن کي ساڻ ڪٽي اها وري به پاڻيءَ جي چر ڏانهن تيز قدميءَ سان ويندي آهي. هتي وري، انهيءَ وچ ۾ باهه ٻاري ويندي آهي، جنهن جي مٿان اهي چنبا پچايا ويندا آهن. پوءِ اهي خدمتگار عورتون چوڪريءَ کي اهي پڪل چنبا ڪارائينديون آهن. بعد ۾ ڪيس از سر نو سينگاريو ويندو آهي ۽ سڄي ٽولي هڪ قطار جي صورت ۾ واپس ڳوٺ ويندي آهي. اها چوڪري پنهنجين ٻن پوڙهين پڦين جي وچ ۾ هلندي آهي، جي ڪيس سندس هٿن جي ڪراين کي پڪڙي هلنديون آهن. سندس پڦين جا مڙس هينئر ان جو استقبال ڪندا آهن ۽ ڪيس انهن مان هڪ جي گهر اندر وٺي ويندا آهن، جتي سڀيئي ڇٽا ڪاڏي ۾ شريڪ ٿيندا آهن ۽ هڪ دفعو ٻيهر چوڪريءَ کي دستوري طريقي سان ڪائڻ جي اجازت ڏني ويندي آهي. اُن کان پوءِ ناچ ڪيو ويندو آهي، جنهن ۾ چوڪري نمايان حصو وٺندي آهي ۽ ٻنهي پڦين جي مڙسن جي وچ ۾ نچندي آهي، جي سندس تنهائيءَ واري زماني ۾ سندس نگران هئا.

اتر ڪئينسائنڊ ۾ يارڪ پيننشولا وٽ آباد "ياراتيڪنا"

نالي هڪ قبيلي ۾، جيو وڃي ٿو، بالغ ٿيڻ وقت ڇوڪريءَ کي هڪ مهيني يا ڇهن هفتن تائين پنهنجي سر رهڻو پوندو آهي؛ ڪوبہ مرد ڪيس نہ ڏسي سگهندو آهي، حالانڪ هر عورت ڪيس ڏسي سگهندي آهي. هوءَ هڪ خاص طور ٺاهيل جهوپڙيءَ يا مَنَهن هيٺان رهندي آهي، جتي اها سڏي ٿي، ساڪت ۽ جامد پيئي رهندي آهي. هن کي سج ڏسڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي ۽ سج غروب ٿيڻ وقت ڪيس پنهنجيون اکيون بند ڪرڻيون پونديون آهن، نہ تہ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ سندس نڪ روڳي ٿي پوندو. پنهنجيءَ تنهائيءَ جي دوران ۾ ڪيس ڪابہ اهڙي چيز ڪائڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي، جا لوٽيائي پاڻيءَ ۾ رهندڙ هجي، نہ تہ ڪيس نانگ ماري وجهندو. هڪ پوڙهي عورت سندس خدمت ڪندي آهي ۽ ڪيس پاڙون، "يئم" ميوو ۽ پاڻي ڏيندي رهندي آهي. آسٽريليا جون چند قومون پنهنجين ڇوڪرين کي اهڙيءَ موسم ۾ ٽورو يا گهڻو هيٺ زمين اندر دفن ڪرڻ جون عادي آهن، جو شايد ڪين سج جي روشنيءَ کان لڪائڻ لاءِ ائين ڪيو ويندو آهي.

ڪئليفورنيا جي هندستانين ۾ ڇوڪريءَ کي پهرينءَ ماهواريءَ اچڻ وقت "خاص درجي جي هڪ فوق‌الفطري قوت جي مالڪياڻي سمجهيو ويندو هو ۽ ان کي هميشه مڪمل طور پليت يا خرابي پيدا ڪندڙ نہ سمجهيو ويندو هو. بهرحال، گهڻن وقتن تي، هي زبردست احساس موجود هوندو هو تہ ڇوڪريءَ اندر انهيءَ حالت ۾ برائيءَ جي قوت سمايل هوندي هئي. ڪيس نہ فقط سندس خاندان ۽ قبيلي کان گوشہ نشين ڪري رکيو ويندو هو، پر ڪيس سڄيءَ دنيا کان پڻ دور رکڻ جي ڪوشش ڪئي ويندي

هئي. سندس مٿان جيڪي حڪم انتهائي سختيءَ سان عائد ڪيا ويندا هئا، تن ماڻهن هڪ هيءُ هوندو هو ته هوءَ پنهنجي آس پاس نه ڏسي. هوءَ پنهنجو ڪنڌ جهڪائي هيٺ رکندي هئي ۽ ڪيس سج ۽ هن دنيا جي هر هڪ شيءِ کي ڏسڻ کان منع ٿيل هوندي هئي. ڪي قبيلا ڪيس ڪٽي سان ڍڪيندا هئا. هن باري ۾ جيڪي رسمون مروج آهن، سي گهڻين ڳالهين ۾ اتر پئسفڪ جي ڪناري جي واقع علائقن جي ماڻهن جي رسمن سان زبردست مشابهت رکنديون هيون، جهڙوڪ ڇوڪريءَ کي پنهنجي هٿ سان مٿي کي ڇهڻ يا ڪنهڻ کان منع، ڇو ته انهيءَ ڪم لاءِ ڪيس خاص قسم جو هڪ اوزار مهيا ڪيو ويندو هو. ڪڏهن ڪڏهن اها فقط پرائي هٿان ڪائي سگهندي هئي ۽ ڪن حالتن ۾ بلڪل ئي روزو رکندي هئي.”

ڇينوڪ قبيلي جي ڳاڙهن هندستانين ۾، جي واشنگٽن رياست جي ساحل تي آباد هئا، جڏهن سردار جي ڌيءَ بالغ ٿيندي هئي، تڏهن ڪيس پنجن ڏينهن تائين ماڻهن جي نظرن کان لڪايو ويندو هو. هن کي ماڻهن ۽ آسمان کي ڏسڻ ۽ ڀيرن پٽڻ جي اجازت ڪانه هئي. ماڻهن جو اعتقاد هو ته جيڪڏهن هوءَ آسمان ڏانهن نهاريندي ته آب و هوا خراب ٿيندي، جيڪڏهن اها ڀير پٽيندي، ته برسات پوندي؛ ۽ جڏهن هوءَ ”سيڊار“ وڻ جي ڇوڏن مان ٺهيل پنهنجو ٽوال ”اسپروس“ وڻ تي رکندي، تڏهن اهو وڻ سڪي سڙي ويندو. هوءَ هڪ جدا دروازي مان گهر کان ٻاهر ويندي هئي ۽ هڪ اهڙيءَ ڇر جي پاڻيءَ ۾ وهجندي هئي، جا ڳوٺ کان تمام دور هوندي هئي. گهڻن ڏينهن تائين هوءَ فاقيو ڪڍندي هئي ۽ اڃا به وڌيڪ ڏينهن تائين تازو پڪل ڪاڏو نه ڪائيندي هئي.

وئنڪوور ٻيٽ جي ”آهٽ“ يا ”نوٽڪا“ قبيلي جي ڳاڙهن هندستانين

۾، جڏهن ڇوڪريون سن بلوغت کي پهچنديون آهن، تڏهن ڪين گهر اندر هڪ جدا گئلريءَ ۾ رکيو ويندو آهي ۽ اتي تڏن سان ڪين مڪمل طور ويڙهيو ويندو آهي، تہ جيئن ڪين سج ۽ ٻاهه نظر نہ اچي سگهي. انهيءَ پنجري ۾ اُهي گهڻن ڏينهن تائين رهنديون آهن. ڪين پيٽ لاءِ پاڻي ڏنو ويندو آهي، پر ڪوبہ ڪاڏو نہ. جيئن ڪا ڇوڪري انهيءَ تنهائيءَ ۾ زياده عرصو گذاريندي، تيئن سندس والدين جي زياده عزت سمجهي ويندي، پر جيڪڏهن اهو معلوم ٿي ويو تہ هن زالپٽي ۾ قدم رکڻ واريءَ انهيءَ آزمائش جي دوران ۾ ٻاهه يا سج تي نظر وڌي هئي، تہ سڄيءَ عمر تائين اها خوار و خراب رهندي." جن پڙدن پٽيان هوءَ لڪي ويهندي آهي، تن جي مٿان ڏندڪتائن واري گجگوڙ جي پڪيءَ جون تصويرون ڇاپيون ويندیون آهن. پنهنجي تنهائيءَ واري عرصي جي دوران ۾ ڪيس نہ چرڻو پرڻو هوندو آهي ۽ نہ ليٽڻ جي اجازت هوندي اٿس، پر ڪيس هميشه پلٿي ماري ويهڻ جو حڪم هوندو آهي. هن کي پنهنجن هٿن سان وارن کي ڇهڻ جي اجازت بہ ڪانہ هوندي آهي، پر ڪيس ڦٽيءَ يا هڏي جي ڪنهن ٽڪر سان مٿي کي ڪنهڻ جي اجازت هوندي آهي، جي ڪيس انهيءَ مقصد لاءِ خاص طور مهيا ڪيا ويندا آهن. ڪيس پنهنجي بدن کي ڪنهڻ کان بہ منع ٿيل هوندي آهي، جو ائين سمجهيو ويندو آهي تہ هر دفعي ڪنهڻ سان سندس بدن تي هڪ ليڪو رهجي ويندو. بلوغت ۾ قدم رکڻ کان وٺي اٺن مهينن تائين، ڪيس تازو ڪاڏو، خاص طور "سالمن" مڇي، ڪائڻو ڪونہ هوندو آهي. تنهن کان سواءِ، ڪيس اڪيلو ڪائڻو پوندو آهي ۽ پنهنجي استعمال جو پيالو ۽ ٿالهي بہ الڳ رکڻي پوندي اٿس.

برٽش ڪولمبيا جي "نسيٽسات" قبيلي ۾، هرهڪ ڇوڪري

سن بلوغت کي پهچڻ وقت چمڙي جو هڪ وڏو ٽوپلو پائيندي آهي، جو سندس چهري کان هيٺ لٿل هوندو آهي. اهو ٽوپلو کيس سج جي گرميءَ کان محفوظ رکندو آهي. عام اعتقاد هيءُ آهي ته جيڪڏهن هوءَ سج يا آسمان جي سامهون منهن اگهاڙو ڪندي، ته مينهن وسندو. ٽوپلو سندس شڪل کي باهه کان به بچائيندو آهي. اهو ٽوپلو سندس چمڙيءَ کي نه لڳڻ گهرجي. پنهنجي هٿن کي محفوظ رکڻ لاءِ هوءَ ٽيهليءَ جهڙا دستانا پائيندي آهي. پنهنجن ڏندن کي پوري ٽيڻ کان بچائڻ لاءِ، هوءَ وات ۾ ڪنهن نه ڪنهن جانور جو هڪ ڏند رکي گهمندي آهي. سڄي سال تائين کيس تيسين رت نه ڏسڻو هوندو آهي، جيسين سندس منهن ڪارو نه ڪيو ويندو آهي، نه ته ٻيءَ صورت ۾ هوءَ انڌي ٿي پوندي آهي. ٻن سالن تائين هوءَ اهو ٽوپلو پائيندي آهي ۽ هڪ جدا جهوپڙيءَ ۾ رهندي آهي، حالانڪ کيس ٻين ماڻهن سان ملڻ جي اجازت هوندي آهي. ٻن سالن جي خاتمي وقت، هڪ مرد سندس ٽوپلو اچي لاهيندو آهي، جنهن کي هو دور اڇلائي ڇڏيندو آهي. برٽش ڪولمبيا جي "بيل ڪيولا" يا "بيلا ڪولا" قبيلي ۾، جڏهن ڪا ڇوڪري بالغ ٿيندي آهي، تڏهن کيس هڪ مَنهن هيٺان رهڻو پوندو آهي، جو سندس بستري جي ڪمري جو ڪم ڏيندو آهي ۽ جتي کيس هڪ عاجده چلهه ڏنل هوندي آهي. کيس گهر واريءَ جاءِ جي مکيه حصي ڏانهن هيٺ لهڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي ۽ نه وري هوءَ گهر جي ٻين ڀاتين جي استعمال ٿيڻ واريءَ باهه جي قريب ويهي سگهندي آهي. چئن ڏينهن تائين کيس ويهڻ واريءَ حالت ۾ ساڪت رهڻو هوندو آهي. هوءَ ڏينهن جي دوران ۾ روزو رکندي آهي، پر صبح جو تمام سويرڪيس

ٽورو ڪاڏو پيتو ڏنو ويندو آهي. جئن ڏينهن ڪان پوءِ هوءَ پنهنجي ڪوٺي چڏي سگهندي آهي، پر سو به فرش ۾ هڪ خاص ڪليل جاءِ ماڻ، جو تہ انهيءَ علائقي ۾ گهرن جون جايون لڪڙن مٿان بيهاريل هونديون آهن. پر اجا به ڪيس گهر جي مکيہ ڪوٺيءَ اندر داخل ٿيڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي. گهر چڏڻ وقت هوءَ هڪ وڏو ٽوپلو استعمال ڪندي آهي، جو سندس شڪل کي سج جي شعاعن کان محفوظ رکندو آهي. عام اعتقاد هيءُ آهي تہ جيڪڏهن سج سندس منهن تي چمڪندو، تہ هن جي اکين کي نقصان پهچندو. ٽڪرين تان هوءَ ڀلي تہ پير ميڙي، پر ڪيس انهيءَ سڄي عرصي تائين درياه يا سمنڊ جي نزديڪ وڃڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي. جيڪڏهن هوءَ تازي "سالمن" مڇي ڪائي وڃهندي آهي تہ هوش و حواس وڃائي ويهندي آهي، يا سندس وات پڪيءَ جي چهنب جي صورت ۾ تبديل ٿي ويندو آهي.

آلا سڪا جي "ٽلنگيٽ" (ٽلنڪيٽ) يا "ڪولوش" قبيلن جي ڳاڙهن هندستانين ۾، جڏهن ڪا ڇوڪري زالپڻي جون علامتون ظاهر ڪندي هئي، تڏهن ڪيس هڪ جهوپڙيءَ يا پنڇري ۾ بند ڪيو ويندو هو، جو هوا جي هڪ ننڍڙي سوراخ کان سواءِ، سڄو بند ٿيل هوندو هو. انهيءَ اونداهي ۽ گندي قيامگاه ۾ ڪيس بنان ڪنهن باهہ، بنان ڪنهن ورزش ۽ بنان ڪنهن ساٿيءَ جي سڄي سال تائين گذارڻو هوندو هو. فقط سندس ماءُ ۽ هڪ ٻانهي ڪيس ڪاڏو پهچائي سگهنديون هيون. سندس ڪاڏو هڪ ننڍڙيءَ دريءَ وٽ رکيو ويندو هو، ڪيس اچي مٿي واري عقاب جي پَر واري پوري هڏي وچان پاڻي پيئڻو پوندو هو. سندس تنهائيءَ جو عرصو، بعد ۾ ڪن هنڌن تي گهٽائي ڇهہ مهينا يا

ٽي مهينا يا اڃا به گهٽ ڪيو ويو. ڪيس ڊگهن پاسن وارو هڪ ٽوپلو پائٽو پوندو هو، ته جيئن سندس نظرون آسمان ڪي پليت نه ڪن، ڇو ته ڪيس ان قابل نه سمجهيو ويندو هو ته سج جا شعاع مٿانئس پون. هيءُ به خيال ڪيو ويندو هو ته سندس هڪ نظر شڪاريءَ، ماهيگير يا جوئاريءَ جي تقدير خراب ڪري وجهندي، سيني شين کي پنڌ پهڻ ڪري ڇڏيندي يا ٻيون ڪي آفتون نازل ڪندي. سندس تنهائيءَ واري قيد جي پوري ٽيڻ تي، هن جا پراڻا ڪپڙا ساڙيا ويندا هئا، هڪ نئون جوڙو تيار ڪيو ويندو هو ۽ هڪ دعوت ڪئي ويندي هئي، جنهن ۾ سندسِ وات جي سڌائيءَ ۾، هيٺين چپ هيٺان هڪ ننڍو چير ڏنو ويندو هو، جنهن ۾ ڪانيءَ جو ٽڪر يا ڪوڏي داخل ڪئي ويندي هئي، ته جيئن اهو ڦاٽ هميشه ڪليل رهي. آلاسڪا جي ايسڪيمو نسل وارن جي "ڪونيئاگ" قبيلي ۾، سن بلوغت ۾ پهچڻ وقت ڇوڪريءَ کي هڪ علحده جهوپڙيءَ اندر رکيو ويندو هو، جتي ڪيس ڇهن مهينن تائين هٿن ۽ پيرن ۾ بيهڻو پوندو هو. ان ڪان پوءِ جهوپڙيءَ کي ٽورو وڏو ڪيو ويندو هو، ته جيئن هوءَ پٽي سڌي ڪري سگهي، پر انهيءَ حالت ۾ به هن کي وڏيڪ ڇهه مهينا گذارڻا پوندا هئا. انهيءَ سڄي عرصي جي دوران ۾ ڪيس هڪ ناپاڪ چيز سمجهيو ويندو هو، جنهن سان ڪنهن کي به گفتگو ڪرڻ جي اجازت به ڪانه هوندي هئي.

جڏهن ڪنهن ڇوڪريءَ ۾ بلوغت جون پهريون نشانيون ظاهر ٿيڻ لڳنديون هيون، تڏهن ڏکڻ برازيل جي "گاراني" قبيلي وارا، جي پيرا گئي جي سرحدن وٽ آباد هئا، ڪيس سندس چولي ۾ سبي ڇڏيندا هئا، جنهن ۾ فقط هڪ ننڍو سوراخ سندس ساهه

ڪٽڻ لاءِ ڇڏيندا هئا. اهڙيءَ حالت ۾، جنازي وانگر ويڙهيل سيڙهيل، ڪيس ۾ ٽن يا ٽن ڏينهن يا ايتري وقت تائين رکيو ويندو هو، جيستائين اهي علامتون ظاهر رهنديون هيون ۽ انهيءَ عرصي جي دوران ۾ ڪيس تمام سختيءَ سان فاقيو ڪيڏو پوندو هو. ان ڪان پوءِ هن کي هڪ پوڙهيءَ محافظ عورت جي سپرد ڪيو ويندو هو، جا چوڪريءَ جا وار وڍي ڇڏيندي هئي ۽ ڪيس تاڪيد ڪندي هئي ته هوءَ تيسين هر قسم جي گوشت کائڻ کان سخت پرهيز ڪري، جيسين سندس وارن جي ڊيگهه ايتري ٿئي، جو هن جا ڪن انهن سان ڍڪجي وڃن. ساڳين حالتن ۾ ڏکڻ- اوڀر بوليويا جي "چيريگانو" قبيلي جا ڳاڙها هندستاني چوڪريءَ کي چولي ۾ بند ڪري، چت ۾ لٽڪائي ڇڏيندا هئا، جتي هوءَ هڪ مهيني تائين رهندي هئي؛ ٻئي مهيني ۾ چولي کي چت کان اڌ تائين هيٺ لاٿو ويندو هو ۽ ٽئين مهيني ۾ پوڙهيون عورتون لئين سان مسلح ٿي، جهوپڙيءَ اندر داخل ٿينديون هيون ۽ هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙنديون، هر اهڙيءَ شيءِ کي ڏک ٿوڪينديون هيون، جا سندن آڏو ايندي هئي ۽ چونديون هيون ته اهي انهيءَ نانگ کي تلاش ڪري رهيون هيون، جنهن انهيءَ چوڪريءَ کي زخمي ڪيو هو.

"مئٽاڪو" يا "مئٽاگايو" ۾، جو گرآن چاڪو جي علائقي ۾ آباد ڳاڙهن هندستانين جو هڪ قبيلو آهي، چوڪريءَ کي بالغ ٿيڻ وقت ڪجهه عرصي تائين گوشه نشيني اختيار ڪرڻي پوندي آهي. هوءَ پنهنجو جسم وڻن جي ٽارين يا ڪن ۾ين شين سان ڍڪي، جهوپڙيءَ جي هڪ ڪنڊ ۾ پيئي هوندي آهي؛ نه ڪنهن سان ڳالهائيندي آهي ۽ نه انهيءَ عرصي جي دوران ۾ هوءَ ڪنهن به قسم جو گوشت يا مڇي کائيندي آهي. انهيءَ دوران ۾

هڪ ماڻهو انهيءَ جهوپڙيءَ جي سامهون دهل وڄائيندو رهندو آهي. "يوراڪيئر" ۾، جو مشرقي بوليويا جي ڳاڙهن هندستانين جو هڪ قبيلو آهي، جڏهن ڪا ڇوڪري پاڻ ۾ بلوغت جون علامتون ڏسندي آهي، تڏهن سندس پيءُ پنهنجي گهر پرسان ڪجيءَ جي پنن مان هڪ ننڍڙي جهوپڙي ٺاهيندو آهي. انهيءَ ڪوٺڙيءَ اندر هو پنهنجيءَ ڌيءَ کي بند ڪندو آهي، جتي هوءَ چڱن ڏينهن تائين سختيءَ سان روزو رکي، پنهنجو وقت گذاريندي آهي.

برٽش گائنا جي "ميڪيوسس" قبيلي ۾، جڏهن ڪا ڇوڪري بلوغت جون پهريون علامتون ظاهر ڪندي آهي، تڏهن ڪيس هڪ چولي ۾ بند ڪري، جهوپڙيءَ جي سڀ کان زياده اوچي هنڌ لٽڪايو ويندو آهي. پهرين ڪجهه ڏينهن تائين ڪيس انهيءَ چولي کان ڏينهن ڏٺي جو ٻاهر نه نڪرڻو هوندو آهي، پر رات جو ڪيس هيٺ لهي، ٻاهه ٻاري، سڄي رات ان جي پرسان ويهي گذارڻ ضروري هوندو آهي، نه ته ٻيءَ صورت ۾ سندس ڳچيءَ ۽ بدن جي ٻين حصن جي سڄيءَ چمڙيءَ تي ڳوڙها نڪري پوندا. بلوغت جون علامتون جيستائين پنهنجي عروج تي هونديون آهن، تيستائين ڇوڪريءَ کي ڏاڍيءَ سختيءَ سان روزو رکڻو پوندو آهي. جڏهن انهن علامتن ۾ ڪجهه ڪمي ايندي آهي، تڏهن هوءَ هيٺ لهي ايندي آهي ۽ گهر اندر هڪ ننڍي ڪمري ۾ قيام ڪندي آهي، جو جهوپڙيءَ جي اونداهي حصي ۾ خاص طور سندس لاءِ ٺاهيو ويندو آهي. صبح جو ڪيس پنهنجي ڪاڏي پچائڻ جي اجازت هوندي آهي، پر ان لاءِ ڪيس جدا ٻاه ٻارڻي هوندي آهي ۽ برتن به پنهنجو استعمال ڪرڻو هوندو اٿس. اٽڪل ڏهن ڏينهن کان پوءِ قبيلي جو جادوگر وٽس ايندو آهي ۽ ڪجهه جنترمنتر پڙهي، ڇوڪريءَ ۽ گهر جي

ڪن اهڙين قيمتي چيزن مٿان دم ڦوڪيندو آهي، جن سان اها چوڪري لهه وچڙ ۾ آئي هوندي آهي. جادوءَ جي اثر کي زائل ڪرڻ لاءِ ديگڙا ۽ پاڻيءَ پيئڻ جا اهي برتن، جيڪي چوڪريءَ استعمال ڪيا هوندا آهن، ٽوڙيا ويندا آهن ۽ انهن جا پرزا دفن ڪيا ويندا آهن. پهرئين غسل کان پوءِ، چوڪريءَ کي پنهنجي ماءُ جي هٿان سنهن چهن سان مار ڪائڻي پوندي آهي ۽ اُنهيءَ مار جي دوران ۾ ڪيس ڪا دانهن يا ڪوڪ ڪرڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي. ٻئي عرصي جي پوري ٿيڻ کان پوءِ ٻه وري ڪيس هڪ مار ڪائڻي پوندي آهي، پر ان کان پوءِ، نه. هاڻي هوءَ "پاڪ" ٿي پوندي آهي ۽ ٻين ماڻهن سان ملي سگهندي آهي. گائنا جا ٻيا ڳاڙها هندستاني، چوڪريءَ کي جولي اندر بند ڪري، جهوپڙيءَ جي سيني کان زياده بلند جاءِ تي هڪ مهيني تائين لٽڪائي رکڻ کان پوءِ، ان کي هڪ اهڙي قسم جي وڏين ماڪوڙين کان چڪ پارائيندا آهن، جن جو چڪ تمام ڏکوئيندڙ هوندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن ماڪوڙين جي چڪن کان علاوه، چوڪريءَ کي رات ڏينهن ايتري عرصي تائين فاقيو ڪيڏو پوندو آهي، جيسين اها پنهنجي چولي اندر مٿي لٽڪيل هوندي آهي، جنهن جو نتيجو اهو نڪرندو آهي، ته هوءَ جڏهن هيٺ لهندي آهي، تڏهن سڪي هڏن جو پنجرو ٿي ويندي آهي.

جڏهن ڪا هندو دوشيزه بالغ ٿيندي آهي، تڏهن ڪيس چئن ڏينهن تائين اونداهيءَ ڪوٺيءَ اندر بند رکيو ويندو آهي ۽ ان کي سج ڏسڻ کان منع هوندي آهي. ڪيس ناپاڪ سمجهيو ويندو آهي، ڪوبه ڪيس هٿ سان ڪونه چهندو آهي. سندس غذا لوڻ کان سواءِ ٻڙڪيل چانورن، ڪير، ڪنڊ، ڏهيءَ ۽ گدامڙيءَ

تائين محدود هوندي آهي. پنجين ڏينهن جي صبح جو، هوءَ پنجن اهڙين عورتن جي همراه ۾ واري تلاءَ تي ويندي آهي، جن جا مڙس اڃا جيئرا هوندا آهن. سيئي چٽيون پاڻ کي سيت ٿقي، غسل ڪنديون آهن ۽ گهر موٽنديون آهن. رستي ويندي آهي پنهنجو تڏو ۽ ٻيون اهڙيون شيون اڇلائينديون ويندون آهن، جي ڪوٽيءَ ۾ موجود رهيون هونديون آهن. بينگال جا "راڙهي" برهمڻ پنهنجيءَ چوڪريءَ کي بالغ ٿيڻ وقت تنها رهڻ لاءِ مجبور ڪندا آهن ۽ ڪيس ڪنهن به مرد جي منهن ڏسڻ جي اجازت ڪانه ڏيندا آهن. ٽن ڏينهن تائين ڪيس اونداهيءَ ڪوٽيءَ اندر بند رهي، پراشچت ڪرڻو هوندو آهي. مڇيءَ، ماس ۽ مٺائيءَ واپرائڻ جي ڪيس منع هوندي آهي ۽ چانورن ۽ گيهه تي گذارڻو پوندو اٿس. ملبار جي "تيان" قوم وارن ۾، چوڪريءَ کي پهرينءَ ماهواريءَ جي اچڻ کان پوءِ چئن ڏينهن تائين پليت سمجهيو ويندو آهي. انهيءَ عرصي جي دوران ۾ ڪيس گهر جي اترئين طرف رهڻو پوندو آهي، جتي هوءَ هڪ اهڙيءَ ڪوٽيءَ اندر هڪ خاص قسم جي گاهه مان ٺهيل تڏي تي سمهندي آهي، جنهن کي ناريل جي ڪچڙن پنن جي هارن سان سينگاريو ويو هوندو آهي. هڪ ٻي چوڪري ساڻس گڏ رهندي ۽ سمهندي آهي، پر ان کي ٻئي ڪنهن به ماڻهوءَ، وڻ يا ٻوٽي کي هٿ ڪونه لڳائڻو هوندو آهي. ان کان سواءِ، ڪيس آسمان کي ڏسڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي ۽ بدنصيب آهي اها چوڪري، جيڪا ڪنهن ڪانوَ يا ٻليءَ کي ڏسي ٿي وڃي! سندس کاڌو تمام سخت قسم جو ويشنو هوندو آهي، جنهن ۾ لوڻ، مرچ يا گدامڙي استعمال نه ٿيل هوندي آهي. بدروحن

ڪان بچڻ لاءِ ڪيس هڪ چاقوءَ سان مسلح ڪيو ويندو آهي، جو سندس تڏي تي رکيو هوندو آهي، يا سندس بدن سان گڏ چهٽيل رهندو آهي.

ڪئمبوڊيا ۾، بلوغت وقت ڇوڪريءَ کي مڇرانيءَ هيٺان بستري ۾ داخل ڪيو ويندو آهي، جتي ڪيس هڪ سو ڏينهن تائين رهڻو پوندو آهي، پر عام طرح، چار، پنج، ڏهه، يا ويهه ڏينهن ڪافي سمجهيا ويندا آهن، جيتوڻيڪ اهو عرصو به گرم آب و هوا ۾ مڇرانيءَ جي تهن هيٺان ڪافي حد تائين صبر آزما هوندو آهي. هڪ ٻئي بيان مطابق، ڪئمبوڊيا جي هڪ ڪنواري ڇوڪري، سن بلوغت ۾ قدم رکڻ وقت "پاڇي ۾ داخل ٿيندي" سمجهي ويندي آهي. سندس خلوت جي اهڙي عرصي جي دوران ۾ جو، سندس خاندان جي مرتبي ۽ مان مطابق، ٿورن ڏينهن کان وٺي گهڻن سالن تائين ڪيترو به ٿي سگهي ٿو، ڪيس متعدد قاعدن جي پيروي ڪرڻي پوندي آهي، جهڙوڪ ڪنهن غير آدميءَ کي نه ڏسڻ، ماس يا مڇي نه کائڻ، وغيره. هوءَ ڪيڏانهن به نه ويندي آهي، حتيٰ ڪ سندر ڏانهن به نه. پر تنهائيءَ جي انهيءَ حالت کي چنڊ يا سج گرهڻ جي دوران ۾ ختم ڪيو ويندو آهي؛ اهڙن موقعن تي هوءَ ٻاهر ويندي آهي ۽ انهيءَ بلا جي پوڄا ڪندي آهي، جنهن لاءِ سمجهيو ويندو آهي ته اها انهن آسماني شين کي پنهنجن ڏندن جي درميان جهلي، گرهڻون پيدا ڪندي آهي. گرهڻ جي دوران ۾ سندس خلوت جي قانون کي ٽوڙڻ ۽ ٻاهر نڪرڻ جي اجازت مان هيءَ ڳالهه ظاهر ٿيندي معلوم ٿئي ٿي ته انهيءَ حڪم جي ڪيتري قدر نه لفظي معنيٰ ڪڍي وڃي ٿي، جيڪو بالغ ٿيندڙ ڪنوارين ڇوڪرين کي سج تي نظر

وجهڻ کان منع ڪري ٿو.

أيتري قدر دور دور تائين ڦهليل هڪ اهڙي وهم ۾، جهڙوڪ هيءُ آهي، اها اميد رکي سگهجي ٿي ته انهيءَ ڏند ڪٿائن ۽ لوڪ- آکاڻين ۾ پنهنجا نشان ضرور ڇڏيا هوندا ۽ هن وهم ائين ئي ڪيو آهي. ڊانيءَ جي متعلق، جنهن کي سندس پيءُ هڪ زير زمين ڪوٺڙيءَ يا پٽل جي هڪ مناري ۾ بند ڪيو هو، پر جنهن کي زيوس ديوتا قيد و بند جي حالت ۾ حاصل ڪري ڇڏيو ۽ جو ان وٽ سون جي وسڪاري جي صورت ۾ وڃي پهتو هو، جيڪا قديم يوناني آکاڻي مروج آهي، سا شايد آکاڻين جي هن ئي طبقي سان واسطو رکي ٿي. هن آکاڻيءَ جو بدل انهيءَ روايت ۾ موجود آهي، جا سائبيريا جي ڪرگهيز نسل جا باشندا پنهنجن ابن ڏاڏن جي بنياد متعلق ٻڌائيندا آهن. اتان جي ڪنهن خان کي هڪ خوبصورت ڌيءَ هئي، جنهن کي هن لوهه جي اونداهي گهر اندر رکيو هو، ته جئين ان کي ڪوبه ماڻهو نه ڏسي سگهي. هڪ پوڙهي عورت ڪيس پاليندي هئي ۽ جڏهن ڇوڪري وڏي ٿي دوشيزگيءَ جي منزل کي پهتي، تڏهن هن هڪ ڏينهن انهيءَ پوڙهيءَ کان دريافت ڪيو ته، "تون ايترو جلد جلد ڪيڏانهن ويندي آهين؟" پوڙهيءَ خاتون کيس جواب ڏنو ته "منهنجي ڌيءَ، ٻاهر هڪ روشن دنيا آباد آهي، انهيءَ روشن دنيا ۾ تنهنجو پيءُ ۽ تنهنجي ماءُ ۽ هر قسم جا ٻيا ماڻهو رهن ٿا. آءٌ اوڏانهن ئي ويندي آهيان." دوشيزه چيو ته "اي نيڪ امڙ، آءٌ ڪنهن کي ڪونه سليندس، پر مهرباني ڪري مون کي اها روشن دنيا ته ڏيکار." چنانچه، پوڙهيءَ عورت ڇوڪريءَ کي لوهه جي گهر کان ٻاهر ڪڍيو. پر جڏهن هن

روشن دنيا جو ديدار ڪيو، تڏهن ڇوڪري ٽاپا ڪائي ڪري پيئي ۽ بيهوش ٿي ويئي، ۽ "خدا" جي نظر جو مٺس پيئي، تہ ڇوڪري حاملہ ٿي پيئي. سندس ڪاوڙيل پيءُ هن کي هڪ سونيءَ صندوق ۾ بند ڪري، وسيع سمنڊ (پرين جو سون پرين جي دنيا ۾ پاڻيءَ تي تري سگهي ٿو) ۾ لوڙهي ڇڏيو. معلوم ٿئي ٿو تہ يوناني ڏند ڪٿا ۾ سون جو وسڪارو ۽ ڪِر گهيز روايت ۾ "خدا" جي اک، سج جي روشنائيءَ ۽ خود سج جون علامتون آهن. هيءُ نظريو، تہ سج عورتن کي حاملہ ڪري سگهي ٿو، ڏند ڪٿائن ۾ ڪو غير معمولي ناهي ۽ ان جا نشان ڪن قومن جي شاديءَ جي ڪن رسمن ۾ اڄ بہ موجود آهن.

٤- بلوغت وقت ڇوڪرين جي گوشہ نشينيءَ جو سبب

ڇوڪرين مٿان بالغ ٿيڻ وقت جيڪي پابنديون عام طور عائد ڪيون وڃن ٿيون، تن جو اصلي سبب، گهِرو ويٺل آهو ڊپ آهي، جو قديم النسل ماڻهو عالمي سطح تي، حيض واريءَ رت کان محسوس ڪري ٿو. انهيءَ رت کان هونئن بہ هو هر وقت ڊڄي ٿو، پر ان جي پهرئين دفعي ظاهر ٿيڻ وقت هو تمام گهڻو ڊپ محسوس ڪري ٿو. چنانچہ، اُهي پابنديون، جن جي تحت زالون پنهنجيءَ پهرينءَ ماهواريءَ وقت ڏيل رهن ٿيون، سي عام طرح انهن بندشن کان زياده سخت آهن، جي انهن تي انهيءَ پر اسرار وهڪري جي پوين موقعن وقت عائد ڪيون وڃن ٿيون. انهيءَ ڊپ ۽ اُن جي بنياد مٿان بيهاريل رسمن جون ڪجهہ ثابتيون ۽ شهادتون هن ڪتاب جي اڳوڻي حصي ۾ ڏنيون ويئون آهن. پر جيئن تہ انهيءَ ڊپ، ڇو تہ اِهو احساس ان کان گهٽ ٻيو ڪجهہ بہ ناهي، جيڪو قدرت جو اهو چڪر هڪ وحشي انسان جي دل ۾ وقتي طور پيدا ڪري ٿو، سندس

زندگيءَ ۽ ان جي ادارن تي تمام گهرو اثر پيدا ڪيو آهي ان ڪري هن موضوع تي ڪجهه وڌيڪ مثال پيش ڪري، ان کي واضح ڪرڻ بهتر ٿيندو.

چنانچه، ڏکڻ آسٽريليا جي "اينڪائونٽر بي" قبيلي ۾، هڪ اهڙو وهم ويٺل آهي يا ڪجهه زمانو اڳي تائين هوندو هو، جيڪو انهيءَ قبيلي جي عورت کي سندس ماهانه 'بيماري' وقت پاڻ کي قبيلي وارن جي چانوٽيءَ کان علحده رکڻ لاءِ مجبور ڪندو آهي، ۽ ان وقت جيڪڏهن ڪو جوانمرد يا ڪو ڇوڪرو اهڙيءَ عورت جي قريب اچي نڪرندو آهي، تہ هوءَ هڪدم واڪو ڪري ڪيس خبردار ڪندي آهي، جنهن تي هو هڪدم چڪر ڪاٽي اهڙيءَ ملاقات کي ٽارڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. جيڪڏهن اهڙي عورت انهيءَ باري ۾ ڪا ڪوتاهي ڪندي آهي، تہ هوءَ پاڻ کي پنهنجي مڙس يا ڪنهن ويجهي سائٽ جي تڙين يا سخت مار جو هدف بڻائيندي آهي، ڇو تہ ڇوڪرن کي سندن معصوميءَ واري وقت کان وٺي ٻڌايو ويندو آهي تہ جيڪڏهن اهي رت ڏسندا تہ سندن وار جلد اچا ٿي ويندا ۽ سندن قوت پنهنجي وقت کان اڳ ئي جواب ڏيئي ويندي." مرڪري آسٽريليا جي "ڊيئري" قبيلي وارن جو اعتقاد آهي تہ جيڪڏهن عورتون انهن وقتن تي مڇي ڪائينديون يا درياه ۾ وهنجنديون، تہ سڀ مڇيون مري ويندڙ ۽ درياه جو پاڻي خشڪ ٿي ويندو. ساڳئي علائقي ۾ آباد "آرونٽا" قبيلي وارا حيض وارين زالن کي "ارياڪورا" نالي هڪ جهنگلي ميوي گڏ ڪرڻ کان منع ڪندا آهن، جو اتان جي مردن ۽ عورتن جي غذا جي هڪ مکيہ جنس آهي. اهي سمجهندا آهن تہ جيڪڏهن ڪا عورت انهيءَ قانون جي خلاف ورزي ڪندي، تہ ڪين اهو ميوو ملڻ بند ٿي ويندو.

آسٽريليا جي ڪن قبيلن ۾ حيض وارين عورتن جي علحدگيءَ جو قانون اڃا به زياده سخت هو، جنهن جي پيروي تڙين يا مار ڪان به زياده سخت سزائن ذريعي ڪرائي ويندي هئي. چنانچہ، ”ويڪابيورا“ قبيلي وارن ماڻهن ۾ سندن قبائلي ڇانوڻين متعلق هڪ اهڙو قانون آهي، جو ڇانوڻيءَ اندر داخل ٿيڻ وارين عورتن کي مردن واري رستي کي استعمال ڪرڻ جي ممانعت ڪري ٿو. ڪنهن به وڏيءَ ڇانوڻيءَ ۾ انهيءَ قانون جي خلاف ورزي واسطيدار عورت کي موت جي سزا جو مرتڪب ڪندي. اِنهيءَ جو سبب آهو ڊپ آهي، جنهن سان آهي قبائلي عورتن جي حيض واري عرصي کي ڏسن ٿا. حيض جي حالت ۾ عورت کي ڇانوڻيءَ کان بلڪل دور، ڪم ازڪم اڌ ميل ڪن پري، رکيو ويندو آهي. جيڪا عورت انهيءَ حالت ۾ هوندي آهي، تنهن کي چيلهه وٽ سندس قبيلي جي نشان واري ڪنهن وڻ جون ٽاريون ٻڌل رهنديون آهن ۽ ڪيس هر وقت جاچيو ويندو آهي ۽ مٿس سخت نگراني ڪئي ويندي آهي، ڇو ته ائين سمجهيو ويندو آهي ته جيڪڏهن ڪو مرد اهڙو بد نصيب ٿيندو، جو ڪنهن عورت کي انهيءَ حالت ۾ ڏسي وجهندو، ته هو لازمي طور مرندو. جيڪڏهن اهڙيءَ حالت واري ڪا عورت ڪنهن به مرد کي پاڻ کي ڏسڻ ڏيندي، ته امڪان آهي ته ڪيس موت سان همڪنار ٿيڻو پوي. جڏهن عورت شفايابٿيندي آهي، تڏهن ڪيس اڇو ۽ ڳاڙهو رنگ ٿقي، مٿي تي ڪنب هنيا ويندا آهن ۽ پوءِ آها واپس ڇانوڻيءَ ڏانهن ايندي آهي.“

”ٽورس“ ٻيٽن جي مجموعي مان، ”مورالگ“ نالي هڪ ٻيٽ ۾، حيض واريءَ عورت کي ڪنهن به اهڙيءَ شيءِ ڪائڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي، جا سمنڊ اندر رهندي هجي، ڇو ته

سندس عزيزن جو اعتقاد هوندو آهي ته اهڙيءَ حالت ۾ سندن مڇيءَ مارڻ جون سڀ ڪوششون ناڪامياب ٿينديون. نيوگنيءَ جي اولهه طرف، گيليلا وٽ ماهواريءَ وارين عورتن کي تماڪ جي ٻنين اندر داخل ٿيڻ کان منع هوندي آهي، ڇاڪاڻ ته ٻيءَ صورت ۾ هيءُ انديشو هوندو آهي ته تماڪ جي ٻوٽن کي مرض وٺندو. سوماترا جا "منانگڪابايو" قبيلي وارا سمجهندا آهن ته جيڪڏهن ڪا عورت ناپاڪائيءَ جي حالت ۾ ڄانورن جي ٻنيءَ جي قريب ويندي، ته فصل خراب ٿي ويندو.

ڏکڻ آفريڪا جا "بش مين" سمجهندا آهن ته ڪنهن به اهڙيءَ ڇوڪريءَ جي هڪ نگاه پوڻ سان، جنهن کي اُن وقت سخت پابنديءَ جي حالت ۾ رهڻ گهرجي، ماڻهو انهيءَ ئي حالت ۾ پنڌ پهڻ ٿي ويندا، جنهن ۾ اُهي اهڙيءَ ڇوڪريءَ جي نظر پوڻ وقت هوندا ۽ سندن هٿن ۾ اُنهيءَ مهل جيڪي به شيون هونديون، سي انهن ۾ ائين ئي رهجي ويندين ۽ اهي اهڙن وٽن ۾ تبديل ٿي ويندا، جي ڳالهائيندا آهن. ڏکڻ آفريڪا جون چوپايو مال پالينڌڙ قومون سمجهنديون آهن ته سندن ڍور هڪدم مري ويندا، جيڪڏهن حيض واري ڪابه عورت اُنهن جو ڪير پيئندي. هن حالت ۾ به ڪين ساڳيئي قسم جي خطري جو انديشو رهندو آهي ته جيڪڏهن حيض واري عورت جي رت جو ڪو هڪ قطرو به زمين تي ڪرندو ۽ ڍڳا ان مٿان لنگهي ويندا، ته اُهي به هڪ هنڌ ڄمي، پنڌ پهڻ ٿي ويندا. اهڙيءَ مصيبت کي روڪڻ لاءِ عورتن کي عام طرح ۽ فقط حيض وارين زالن کي ئي نه، ڍورن جي لوڙهن اندر داخل ٿيڻ کان منع ٿيل هوندي آهي. اُن کان سواءِ، ڳوٺ ۾ داخل ٿيندي يا هڪ کان ٻيءَ جهوپڙيءَ

ڏانهن اينديءَ يا ويندي، اهڙيون عورتون رواجي رستن کي استعمال نه ڪري سگهنديون آهن. ڪين جهوپڙين جي پٽئين پاسي کان ڪن گول پيچرن ٺاهڻ لاءِ مجبور ڪيو ويندو آهي، تہ جيئن اهي ڳوٺ جي وچ واري ميدان کان ٿري وڃن، جتي ڊور بيهندا آهن يا ليٽيا پيا هوندا آهن. انهن عورتن جي پيرن جا نشان "ڪافر" قبيلي جي هرهڪ ڳوٺ ۾ صاف نظر ايندا آهن. "باگنڊا" قوم وارن ۾، ساڳيءَ طرح، ڪنهن بہ حيض واريءَ عورت کي ڪير پيئڻ يا ڪير جي ڪنهن بہ برتن کي هٿ لڳائڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي. ڪيس ڪنهن بہ اهڙيءَ شيءِ کي هٿ لائڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي، جا سندس مڙس جي هوندي آهي، نہ وري هن کي سندس تڏي تي ويهڻو هوندو آهي ۽ نہ سندس ڪاڏو پڇائڻو هوندو آهي. جيڪڏهن حيض واري عورت اهڙي وقت ۾ پنهنجي مڙس جي ڪنهن بہ شيءِ کي هٿ لائيندي هئي، تہ ائين سمجهيو ويندو هو تہ هوءَ ان جي موت جي آرزو ڪري رهي هئي يا سندس تباهيءَ لاءِ سچ پچ جادو ڪري رهي هئي. جيڪڏهن هوءَ مڙس جي ڪنهن بہ شيءِ کي هٿ لائيندي، تہ هو ضرور بيمار ٿيندو. جيڪڏهن هوءَ سندس ڪنهن بہ هٿيار کي ڇهندي، تہ هو ايندڙ لڙائيءَ ۾ يقيناً مارجي ويندو. ان کان سواءِ، باگنڊا قبيلي وارا حيض وارين زالن کي ڪوه تي وڃڻ نہ ڏيندا آهن. جيڪڏهن ڪا عورت ائين ڪندي هئي تہ ماڻهن کي هيءَ انديشو رهندو هو تہ ڪوه جو پاڻي سڪي ويندو ۽ جيسين هوءَ پنهنجي ڏوهہ جو اقرار نہ ڪندي ۽ قبيلي جو حڪيم ڪيس ان لاءِ معافي نہ ڏيندو، تيسين هوءَ پاڻ بيمار ٿي، مري ويندي. برٽش اوڀر آفريڪا جي "اڪيڪويو" قبيلي وارن ۾، جيڪڏهن ڳوٺ اندر

ڪا نئين جهوپڙي ٺهندي آهي ۽ مالڪ جي زال کي انهيءَ ئي ڏينهن حيض اچي ويندو آهي، جنهن ڏينهن هوءَ نئين جاءِ اندر پهرين ٻاهر ٻاريندي آهي، تہ اُنهيءَ جهوپڙيءَ کي ٻئي ڏينهن ئي ڀڄي ڊاهڻو پوندو آهي. عورت کي انهيءَ جهوپڙيءَ اندر ٻي رات ڪنهن ٻ صورت ۾ نہ گذارڻ گهرجي، جو اهڙيءَ عورت ۽ اهڙي جهوپڙيءَ، ٻنهي جي مٿان هڪ لعنت مسلط هوندي آهي.

تالمود قبيلي وارن مطابق، جيڪڏهن ڪا عورت پنهنجيءَ ماهواريءَ جي شروعات وقت ٻن ماڻهن جي درميان لنگهي ويندي، تہ انهن مان هڪ ڇٽو ضرور مرندو. لبنان جا ڪاشتڪار سمجهندا آهن تہ حيض واريون عورتون گهڻين مصيبتن جو باعث هونديون آهن، سندن پاڇو گلن کي ڪومائي ۽ وڻن کي سڪائي ۽ خود نانگن جي چرپر کي ساڪت ڪري ڇڏيندو آهي. جيڪڏهن اهڙين عورتن مان ڪا هڪ گهوڙي تي سواري ڪندي، تہ اهو گهوڙو مري ويندو يا ڪم از ڪم گهڻي وقت تائين هلڻ چلڻ ڪان معذور ٿي ويندو.

اورينوڪو جي "گئي ڪئيري" قبيلي جي ماڻهن جو اعتقاد آهي تہ حيض واري عورت جنهن ٻ شيءِ کي لتاڙي لنگهي ويندي، سا هڪ دم مري ويندي ۽ جيڪڏهن ڪوبہ مرد اُنهيءَ جاءِ تان اُچي لانگهائو ٿيندو، جنهن تان اها عورت گذري ويئي هوندي، تہ ان جون ٽنگون هڪدم سُڄي ويندیون. ڪوسٽا ريڪا جي "بَري - بَري" قبيلي جي ڳاڙهن هندستانين ۾ شادي شده عورت پنهنجيءَ ماهواريءَ جي ايام ۾ ڪائڻ لاءِ ٿالهين بدران فقط ڪيوڙي جا پن استعمال ڪندي آهي، جن کي هوءَ استعمال ڪرڻ کان پوءِ ڪنهن علحده ۽ پوشيده جاءِ تي اڇلائي ڇڏيندي

آهي. چاڪاڻ ته جيڪڏهن انهن کي ڪا ڳئون ڪائي وڃهندي ته اها آهستي آهستي، ڳري سڙي ۽ آخرڪار مري ويندي. ان کان علاوه، هوءَ هڪ خاص برتن ۾ پاڻي پيئندي آهي، چاڪاڻ ته جيڪڏهن ڪوبه ماڻهو ان کان پوءِ انهيءَ برتن ۾ پاڻي پيئندو، ته اهو ڳري، مري ويندو.

اتر آمريڪا جي ڳاڙهن هندستانين جي اڪثر قبيلن ۾ هيءَ رسم هوندي هئي ته جن عورتن کي حيض ايندو هو، سي چانوڻيءَ يا ڳوٺ کان ٻاهر نڪري ويندي يون هيون ۽ پنهنجي ناپاڪائيءَ واري عرصي جي دوران ۾ خاص جهوپڙين يا سَنهن هيٺان گذاريندي يون هيون، جي خاص طور سندن استعمال لاءِ ڪين ٺاهي ڏنا ويندا هئا. اهڙيون عورتون انهي جاءِ تي الڳ رهنديون هيون، پنهنجي ليکي ڪائينديون ۽ سمهنديون هيون، پنهنجين خاص باهين‌مٿان پاڻ کي گرم رکنديون هيون ۽ مردن سان ڪنهن به واسطي رکڻ کان سخت پرهيز ڪنديون هيون، جي ڪانئن ايتري قدر نفرت ڪندا هئا، جڻ ته انهن کي ڪنهن پليگ جي مرض ورتو هو.

چنانچه، مثال طور، آمريڪا جي گڏيل رياستن جي ڳاڙهن هندستانين جي "ڪريڪ" قبيلي وارا ۽ ڪن ٻين قريبي قبيلي جا ماڻهو پنهنجين عورتن کي ماهواريءَ واري عرصي جي دوران ۾ علحده جهوپڙين ۾ رهڻ لاءِ مجبور ڪندا هئا، جي ڳوٺ کان دور ڪجهه مفاصلي تي اڏيل هونديون هيون. عورتن کي دشمنن جي ناگاهه حملن ۽ پنهنجن مردن کان جدا ٿي وڃڻ جي خطري جي باوجود اتي رهڻو پوندو هو. اهڙن وقتن تي عورتن جي نزديڪ وڃڻ کي "انتهائي وحشتناڪ ۽ خطرناڪ پليتي" سمجهيو ويندو هو. اهو خطرو دشمنن لاءِ ساڳيو به هوندو هو جن کي، انهن عورتن

کي‌قتل ڪرڻ جي حالت ۾، پاڻ کي ڪن مقدس جڙي ٻوٽين ۽ اُنهن جي پاڙن ذريعي انهيءَ پليتيءَ کان پاڪ ٿيڻو پوندو هو. برٽش ڪولمبيا جي "اسٽسيلس" قبيلي جا ڳاڙها هندستاني سمجهندا هئا ته جيڪڏهن حيض واري ڪا عورت تيرن جي هڪ بنڊل کي اورانگهي لنگهي ويندي، ته اهي تير بيڪار ٿي ويندا ۽ شايد پنهنجي مالڪ جي موت جو باعث ٿي پوندا. ساڳيءَ طرح، جيڪڏهن هوءَ ڪنهن شڪاريءَ جي اڳيان لنگهي ويندي، جنهن جي هٿ ۾ بندوق هوندي، ته اُهو هٿيار وري ڪڏهن به سڌو نشان نه ڪري سگهندو. "چيپيوي" ۽ هڊسن اپسمنڊ واري علائقي‌جي ڳاڙهن هندستانين جي ڪن ٻين قبيلن ۾، حيض وارين عورتن کي ڇانوڻيءَ کان خارج رکيو ويندو آهي ۽ اهي وڻن جي تارين مان ٺهيل جهوپڙين ۾ قيام ڪنديون آهن. اهي پنهنجن مٿن تي ڊگها ٽوپ پائينديون آهن، جي سندن مٿن ۽ چاتين کي مؤثر طريقي سان پوشيده رکندا آهن. انهن کي گهر جي ڪنهن به سامان ۽ ٻين اهڙين شين کي هٿ لائڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي، جي مرد استعمال ڪندا آهن، ڇاڪاڻ ته "ائين سمجهيو ويندو آهي ته انهن‌جو ڇهڻ ڪين ٻليت ڪري ڇڏيندو، جنهنڪري بعد ۾ سندن استعمال سبب يقيني طور، مرض يا موت جهڙي شرارت يا مصيبت اُچي مٿن نازل ٿيندي." انهيءَ قبيلي جي حيض وارين عورتن کي هنج پڪيءَ جي پوري هڏي وچان پاڻي پيئڻو پوندو آهي. ڪين عام رواجي رستن تان گهمڻ يا ڊورن جي پيچرن کي اورانگهڻ جي اجازت ڪانه هوندي هئي. اهڙين عورتن کي درياهن يا ڍنڍن جي برف مٿان گهمڻ، يا اُن جي انهيءَ حصي جي پرسان، جتي مرد *"بيور"

* وڏي ڪُٽي جي نسل جو هڪ پشمين جانور، جو اُتر آفريڪا جي درياهن جي ڪناري پرسان گهڻو ٿيندو آهي ۽ ان جي پشم تمام سٺي ۽ قيمتي ٿيندي آهي.

جانور جو شڪار ڪندا آهن، يا جتي مڇيءَ مارڻ لاءِ ڇار وجهي ويٺا هوندا آهن، لنگهڻ جي اجازت هن ڊپ سبب نه ڏني ويندي آهي، ته متان انهن جي ڪاميابيءَ ۾ ڪا رڪاوٽ پئجي وڃي. حيض وارين عورتن کي انهن وقتن تي ڪنهن به جانور جي منڊيءَ کائڻ کان منع ٿيل هوندي آهي؛ حتيٰ ڪ ڪين انهيءَ پيچري ۾ گهمڻ يا ان کي اورانگهي لنگهي وڃڻ جي به اجازت ڪانه هوندي آهي، جتان ڪنهن هرڻ، *"سوز"، "بيور" ۽ ٻين مختلف شڪار جي جانورن جون منڊيون پٽيءَ تي رکي يا بنان ڦيٽن واريءَ گاڏيءَ تي چاڙهي، ڪجهه ڏينهن پيشتر ڏويون ويئون هجن. انهيءَ رسم جي خلاف ورزيءَ جو ڏوهاري ٿيڻ، هڪ وڏي ڳالهه سمجهي ويندي آهي، ڇاڪاڻ ته انهن ماڻهن جو پختو اعتقاد آهي ته اهو ڏوهه واسطيدار شڪاريءَ کي سندس مستقبل جي شڪار ۾ اوتريقدر ڪاميابيءَ ڏيڻ کان روڪڻ جو باعث ثابت ٿيندو". ساڳيءَ طرح، "لئپ" نسل جا ماڻهو پنهنجين عورتن کي حيض واري عرصي ۾ ساحل جي انهيءَ حصي تان گهمڻ کان منع ڪندا آهن، جتي ماهيگير پنهنجين مڇين کي رکڻ جا عادي هوندا آهن. بيرنگ ڳچي سمنڊ جي ايسڪيمو نسل وارن ماڻهن جو اعتقاد آهي ته جيڪڏهن شڪاري حيض وارين عورتن جي قريب ويندا، ته ڪين ڪو به شڪار ڪونه ملندو. ساڳئي سبب ڪري "ڪئريئر" قبيلي جا ڳاڙها هندستاني حيض واريءَ عورت کي جانورن جي پيچرن کي اورانگهڻ جي اجازت نه ڏيندا آهن؛ جيڪڏهن اهڙي ڪا سخت ضرورت محسوس ڪئي ويندي آهي، ته ڪيس آتان گود ۾ ڪٽي رستي جي پار پهچايو ويندو آهي. اهي ماڻهو سمجهندا آهن

* اتر آمريڪا ۾ رهندڙ هڪ قسم جو هرڻ.

تہ جيڪڏهن حيض واري عورت ڪنهن نهر يا ڍنڍ مان گهمي لنگهي ويندي، تہ انهيءَ نهر يا ڍنڍ جون سڀ مڇيون مري ويندڙيون.

يورپ جي تهذيب يافتہ قومن ۾ پڻ اهڙا وهم، جيڪي زناني فطرت جي هن پراسرار حالت جي متعلق انسانذات جي ذري گهٽ هرطبقي ۾ مروج آهن، اُنهن وهمن کان ڪي گهٽ درجي جا فضول ۽ واهيات ڪينهن، جي اسان کي وحشين ۾ نظر اچن ٿا. دنيا ۾ جيڪو سڀني کان زياده قديم "اينسائڪلو پيڊيا"— پلنيءَ جي لکيل "فطرت جي تاريخ"— موجود آهي، تنهن ۾ حيض جي خطرن جي جيڪا فهرست ڏني ويئي آهي، سا اهڙين سڀني فهرستن کان زياده طويل آهي، جي اسان کي محض وحشي قومن مهيا ڪيون آهن. پلنيءَ مطابق، حيض واريءَ عورت جو چهڻ شراب کي سرڪي ۾ تبديل ڪندو، فصلن کي سڪائي ۽ ساڙي وجهندو، ڪچڙن سلهڻ کي ساڙي ڇڏيندو، باغن کي اُجڙ ڪندو، وڻن مان ميون کي هيٺ ڪيرائيندو، آرسين کي ڏنڌلو ڪندو، پاڪين کي ٻڌو ڪندو، لوهہ ۾ پتل کي ڪٽ چاڙهيندو، (خاص طرح چنڊ لهڻ وقت) ماڪيءَ جي مڪين کي ماريندو يا ڪم ازڪم انهن کي پنهنجن مانارن مان ڀڄائي ڇڏيندو، گهوڙين جا ڪچا وڇيرا ڪيرائي وجهندو، وغيره وغيره. ساڳيءَ طرح، يورپ جي مختلف حصن ۾ اڃا تائين هيءُ اعتقاد عام آهي تہ جيڪڏهن ماهواريءَ واري عورت شراب ٺاهڻ جي ڪنهن ڪارخاني اندر داخل ٿيندي، تہ بيئر ڪٽو ٿي ويندو. جيڪڏهن هوءَ بيئر، شراب سرڪي يا ڪير کي هٿ لائيندي، تہ اهو خراب ٿي ويندو. جيڪڏهن هوءَ مربو ٺاهيندي، تہ اهو گهڻو وقت نہ رهي سگهندو. گهوڙيءَ تي سواري ڪندي، تہ ان جو ڪچو وڇيرو ڪري

پوندو، جيڪڏهن گلن جي ٻڪرين کي هٿ لائيندي، تہ اهي ڪومائجي ويندي يون ۽ جيڪڏهن ڪنهن "چيري" وڻ تي چڙهندي تہ اهو سڙي ويندو. برونسوڪ جا ماڻهو سمجهندا آهن تہ جيڪڏهن حيض‌واري عورت سوئر کي ذبح ڪرڻ ۾ هٿ وٺائيندي‌تہ ان جو گوشت بدبوءِ ڪندو. ڪاليمنوس نالي هڪ يوناني جزيري ۾ ڪنهن بہ عورت کي حيض واري ايام ۾ ڪوهہ تان پاڻي ڀري اچڻ، وهندڙ پاڻيءَ جي ڪسي ٽپڻ ۽ سمنڊ ۾ گهڙڻ کان منع هوندي آهي. ٻيڙيءَ ۾ سندس موجود گيءَ کي طوفانن برپا ڪرڻ جو سبب سمجهيو ويندو آهي.

چنانچہ، حيض جي دوران ۾ عورتن کي علحده رکڻ جو مقصد انهن خطرناڪ اثرن کي زائل ڪرڻ جو هوندو آهي، جي اهڙي عرصي ۾ انهن جي وجود مان ٻاهر نڪرندا سمجهيا ويندا آهن. هيءَ حقيقت، تہ انهيءَ خطري کي پهرئين حيض وقت خاص طور وڏو سمجهيو ويندو آهي، انهن غير معمولي حفاظتي قدمن مان ظاهر ٿي رهي آهي، جي اهڙي نازڪ وقت تي ڇوڪرين کي علحده رکڻ لاءِ ڪنيا ويندا آهن. اهڙين حفاظتي تدبيرن مان ٻن جا مثال مٿي ڏنا ويا آهن، يعني تہ ڇوڪري ڏرتيءَ کي نہ ڇهي ۽ سج کي نہ ڏسي. انهن تدبيرن جو عام اثر، ڇڻ تہ واسطيدار عورت کي زمين ۽ آسمان جي درميان معلق رکيو ڇڏي. هن کي چولي ۾ بند ڪري، ڇت تي لٽڪايو وڃي، جئين ڏکڻ آمريڪا ۾ ڪيو ويندو آهي، خواه ڪيس تنگ ۽ تاريڪ پنجري ۾ ويهاري مٿي لٽڪايو وڃي، جئين نيو آئرلئنڊ ۾ ڪيو ويندو آهي، ٻنهي حالتن ۾ ڪيس شرارت ڪرڻ کان دور سمجهڻ گهرجي، جئين تہ هوءَ زمين ۽ سج، ٻنهي کان دور رهي، حياتيءَ بخشڻ

وارين انهن ٻنهي عظيم ذريعن مان ڪنهن هڪ کي ٻه پنهنجيءَ موتمار زهر سان زهريلو نه ٿي بڻائي سگهي. ائين ڪٽي چئجي ته ڪيس هر طرف کان دور رکي، ٻي ضرر ڪيو وڃي ٿو. پر چوڪريءَ کي علحده ڪرڻ يا تنها رکڻ لاءِ جيڪي حفاظتي قدم ڪنيا وڃن ٿا، سي خود انهيءَ چوڪريءَ ۽ ان سان گڏ ٻين جي سلامتيءَ خاطر ئي ڪنيا وڃن ٿا. چاڪاڻ ته ائين سمجهيو ويندو آهي ته جيڪڏهن هوءَ مقرر ڪيل تدبيرن کي نظر انداز ڪندي، ته خود ڪيس تڪليف برداشت ڪرڻي پوندي. چنانچه، "زولو" قبيلي جي چوڪرين جو اعتقاد آهي، جئين اسين ڏسي آيا آهيون، ته جيڪڏهن بلوغت وقت انهن مٿان سج چمڪندو، ته اهي سڪي ۽ سڙي هڏن جا پنجرا ٿي ويندين. اهڙيءَ طرح، ميڪيوسس سمجهندا آهن ته جيڪڏهن ڪا نوجوان عورت اهڙن قانونن جي پنجڪڙي ڪندي، ته سندس جسم جي مختلف حصن تي ڳوڙها نڪري ايندا. ٿوري ۾ چئجي ته بلوغت ۾ قدم رکندڙ چوڪريءَ کي هڪ زبردست قوت سان ڀريل سمجهيو ويندو آهي، جنهن کي جيڪڏهن ڪن خاص حدن اندر بند ڪري نه رکبو، ته اها شايد خود پنهنجي، ۽ اهڙن ٻين سيني ماڻهن لاءِ، ضرر رسان ثابت ٿيندي، جي آن جي لهه وچڙ ۾ ايندا. انهيءَ قوت کي سيني واسطيدارن جي سلامتيءَ لاءِ ضروري حدن اندر ڊهائي بند ڪرڻ، انهن پابندين ۽ پرهيزن جو مقصد آهي.

مقدس بادشاهه ۽ پوڄاري جن ساڳين قاعدن تي عمل ڪندا آهن، تن سان به ساڳي سمجهاڻي لاڳو ٿئي ٿي. بلوغت وقت چوڪرين جي پليتي، جئين ته ان کي سڏيو ويندو آهي ۽ مقدس ماڻهن جي پاڪائي، هڪ قديم النسل ماڻهوءَ جي دماغ ۾ هڪ ٻئي

ڪان گهٽي قدر مختلف حالتون معلوم نه ٿيون ٿين. سندس خيال موجب اهي ساڳيءَ پراسرار قوت جا ۾ مختلف مظهر آهن، جا عام قوت وانگر، بذات خود نه چڱي آهي ۽ نه ٻري، پر ان کي جنهن نموني سان استعمال ڪيو ويندو، تنهن موجب اها مفيد يا ڪارآمد ۽ مضر - يا بيڪار ثابت ٿيندي. چنانچه، جيڪڏهن بلوغت وقت، چوڪرين وانگر، مقدس شخصن کي به نه زمين کي ڇهڻ گهرجي ۽ نه سج کي ڏسڻ گهرجي، ته ان جو سبب، هڪ طرف اِهو ڊپ آهي ته متان سندس تقدس زمين يا آسمان سان لڳي، ٻنهي تي ڪو تباه ڪن اثر پيدا ڪري، ۽ ٻئي طرف وري هيءُ خدشو آهي ته متان اها مقدس هستي، پنهنجيءَ انهيءَ لطيف خوبيءَ ڪان خالي ٿي، پنهنجن اهڙن جادوي فرضن جي ادائگيءَ جي قوت ڪان محروم ٿي وڃي، جن جي باقاعده ادائگيءَ تي ماڻهن ۽ خود هن ڪائنات جي سلامتيءَ جو دارومدار سمجهيو وڃي ٿو. چنانچه، مذڪور سوال جهڙل يا روڪ جي موضوع تحت اچي ٿو، جنهن جو اسين هن ڪتاب جي اوائلي حصي ۾ جائزو وٺي آيا آهيون. انهن سڀني جو اصل مقصد، مقدس شخصيت واري ماڻهوءَ ۽ اُن سان گڏوگڏ سندس رعايا ۽ پوڄارين جي زندگيءَ کي محفوظ رکڻ جو آهي. سندس قيمتي، حالانڪ خطرناڪ زندگيءَ کي، ٻئي ڪنهن به هنڌ ايتريقدر سلامت ۽ بي ضرر نه ٿو سمجهيو وڃي، جيتريقدر اُتي، جتي هو نه زمين تي هجي ۽ نه آسمان تي ۽ جيتريقدر ممڪن ٿي سگهي، اوتريقدر اُتي، جتي هو ٻنهي، يعني ڌرتيءَ ۽ آسمان، جي درميان معلق هجي.

باب ايڪهٿون

بالبر جي ڏنڊڪٿا

هڪ اهڙو ديوتا، جنهن جو وجود، هڪ مفهوم ۾، نه اسمان تي سمجهيو وڃي ۽ نه زمين تي، پر جو اُنهن ٻنهي جي وچ ۾ معلق سمجهيو وڃي، سو هو نارس قوم وارن جو ديوتا، بالبر. اهو نيڪ ۽ خوبصورت ديوتا، عظيم ديوتا اوڊين جو پٽ هو، جو خود سڀني لازوال هستين کان زياده عقلمند ۽ حليم طبع هو ۽ ان سان گڏ انهن کي ٻين سڀني ديوتائن کان وڌيڪ پيارو هو. سندس موت جو قصو هن طرح بيان ڪيو ويو آهي: هڪ دفعي بالبر ڏاڍا ڀوائتا خواب ڏٺا، جن مان سندس موت جو تعبير نڪري رهيو هو. ان ڪري سڀني ديوتائن گڏجي هڪ ميڙ ڪوٺايو ۽ بالبر ديوتا کي هر خطري کان محفوظ رکڻ جو ٺهراءُ پاس ڪيو. چنانچه، فرگ ديويءَ باهه ۽ پاڻيءَ، لوهه ۽ ٻين سڀني ڌاتن، پٿرن ۽ مٽيءَ، وڻن ٽڻن، بيمارين ۽ زهرن، سڀني چوپاين جانورن، پکين ۽ زمين تي رڙهندڙ سڀني جاندارن کان قسم ورتو ته اهي بالبر کي ڪوبه ضرر نه رسائين. جڏهن اهو ڪم ختم ٿي چڪو، تڏهن بالبر کي هر ضرر ۽ حذر کان محفوظ سمجهيو ويو. چنانچه، ديوتائن پاڻ کي وندرائڻ لاءِ بالبر کي ٻنهنجي وچ ۾ ڪٽي ويهاريو ۽ سنجهانئن ڪن خوش طبع ديوتائن ڪيس تير هڻڻ شروع ڪيا، ڪن سندس بدن جا ٽڪر لاهڻ شروع ڪيا ۽ ڪي ٻيا مٿس

پٿر اڇلائڻ لڳا. پر انهن ڇا به پئي ڪيو، بالبڊر کي ڪنهن به شيءِ ضرر نه ٿي پهچايو. انهيءَ صورتحال تي سڀيئي ديوتائون خوش ٿي رهيا هئا. فقط هڪ "لوڪي"، شرارتي ناراض ٿيو ۽ هو هڪ پوڙهيءَ عورت جي ويس ۾ "فرگ" ديويءَ ڏانهن ويو، جنهن کيس ٻڌايو ته ديوتائن جا هٿيار بالبڊر کي نه ڏکوئي سگهندا، ڇو ته هن آنهن سڀني کان قسم وٺي ڇڏيو هو. ان تي لوڪيءَ پڇيو ته "ڇا، سڀني شين بالبڊر کي ڇڏي ڏيڻ جو قسم کنيو آهي؟ ديويءَ جواب ڏنو ته "ولها" جي مشرق ۾ هڪ ٻوٽو اڀرندو آهي، جنهن کي "مزلٽو" سڏيو ويندو آهي. مون کي ائين نظر آيو ته اهو ٻوٽو قسم کڻڻ لاءِ تمام ننڍو هو." چنانچه، لوڪي اها ڳالهه ٻڌي، سڌو "مزلٽو" ٻوٽي ڏانهن ويو ۽ آن کي پٽي، ديوتائن جي ميڙ ۾ کڻي آيو. آتي هن انڌي ديوتا، "هوڊر"، کي ديوتائن جي مجمعي جي ٻاهران بيٺل ڏٺو. لوڪيءَ پڇيس ته "تون بالبڊر کي ڇو نه ٿو ڪجهه هڻين؟" هوڊر ڇيو ته "ان ڪري، جو آءٌ اهو هنڌ ئي نه ٿو ڏسي سگهان ته هو ڪٿي بيٺو آهي. ان کان سواءِ مون وٽ ڪو هٿيار به ته ڪونهي." ان تي لوڪيءَ ڇيو ته "تون به ٻين وانگر ڪر ۽ بالبڊر کي عزت ڏي، جيئن ٻيا سڀيئي ڪري رهيا آهن. آءٌ ٿو توکي ڏيکاريان ته هو ڪٿي بيٺو آهي. هان وٺ، تون کيس هيءُ ٻوٽو هڻ." هوڊر اهو ٻوٽو لوڪيءَ کان ورتو ۽ سندس اشاري تي ان کي بالبڊر طرف اڇلايو. "مزلٽو" وڃي بالبڊر کي لڳو ۽ سندس بدن کي چيري، ڦاڙي ان مان پار نڪري ويو، جنهنڪري بالبڊر مري ويو ۽ ڌرتيءَ تي ڪري پيو. اها وڏي ۾ وڏي مصيبت هئي، جا ديوتائن ۽ انسانن مٿان نازل ٿي. ٿوري وقت تائين ته ديوتائون خاموش بيٺا رهيا، پر پوءِ انهن پنهنجا

آواز بلند ڪيا ۽ خوب رنا. آنهن بالدر جو لاش ڪٽي، سمنڊ جي ڪناري تي آندو، جتي بالدر جو جهاز بيٺو هو، جنهن کي "رنگهارن" چيو ويندو هو. اهو جهاز ملڪ جي ٻين سڀني جهازن کان وڏو هو. ديوتائن جي مرضي اها هئي ته جهاز کي هاڪاري، بالدر جو لاش ان تي رکي ساڙيو وڃي، پر جهاز هلڻ جو نالو ئي نه پئي ورتو. ان ڪري، آنهن هڪ ديو هيڪل عورت، "هائروڪن" کي گهرايو. اها هڪ بگهڙ تي چڙهي آئي ۽ جهاز کي اهڙو ته زوردار ڌڪو ڏنائين، جو سمنڊ جي لهرن مان باه جا آلا پيدا ٿيا ۽ سڄي ڌرتي ڌڏي ويئي. پوءِ ديوتائن بالدر جو لاش ڪٽي، جهاز تي تيار ڪيل چڪيا مٿان رکيو. جڏهن سندس زال، نانا، ان کي ڏٺو، تڏهن ان جي دل ڦاٽي پيئي ۽ اها آڦٽ مري ويئي. ان ڪري ڪيس به سندس مڙس سان گڏ ئي چڪيا تي رکيو ويو ۽ پوءِ سڄي جهاز کي باه ڏيئي ساڙيو ويو.

بالدر هڪ جيئرو جاڳندو ماڻهو هو، يا محض هڪ ڏنڊڪتائي شخصيت، حقيقت هيءَ آهي ته ڪيس ناروي ۾ پوڄيو ويندو هو. ناروي جي خوبصورت سوگن فورڊ نديءَ جي مختلف اپهيٽن مان هڪ تي، جيڪا ناروي جي پرشڪوه جبلن جي گهرائين ۾ دوردور تائين گهڙي وڃي ٿي، جن جي چوٽين تي 'پائين' وڻن جا ٻيلا ۽ بلند آبشار آهن، جن جو پاڻي هيٺ نديءَ جي ڪاراڻي پاڻيءَ سان ملڻ کان اڳ، سنهن ڦوهارن جي صورت ۾ ذرو ذرو ٿئي ٿو، بالدر ديوتا جي هڪ وڏي مڙهي بيٺل هئي. ان کي "بالدر جي هڙي" سڏيو ويندو هو. بت پرست انهيءَ مقام کي اهڙي ته ڊپ سان ڏسندا هئا، جو انهيءَ هنڌ کوبه ماڻهو ٻئي ڪنهن کي نقصان نه رسائيندو هو، نه ڪوبئي ڪنهن جو چوپايو مال چورائيندو

هو ۽ نہ وري کو غير عورتن سان مباشرت ڪري، پاڻ ڪي پليت ڪندو هو. پر مندر اندر ديوتائن جي مجسمن جي ٿهل ٿڪور عورتون ڪنديون هيون. آهي ئي آنهن بتن کي باهہ تي گرم ڪري، کين تيل ملينديون هيون ۽ پوءِ کين ڪپڙي سان خشڪ ڪنديون هيون.

بالدر جي روايت ۾ ڏنڊ ڪٽا جي ٻاهرئين کوپي هيٺان پوشيده رکيل تاريخي ميڇالي جي متعلق ماڻهن جو ڪهڙو به ويچار هجي، پر انهيءَ قصي جي تفصيلن مان معلوم ٿئي ٿو تہ بالدر ديوتا ڏنڊ ڪٽائن جي اهڙي طبقي سان واسطو رکي ٿو، جن کي سائن سوٽن ۾ نانڪي صورت ۾ پيش ڪيو ويو آهي يا هيئن ڪٽي چئجي تہ هو سائن جي انهيءَ طبقي سان واسطو رکي ٿو، جن کي جادوي رسمن جي صورت ۾ آنهن فطرتي اثرن جي ظاهر ڪرڻ جي ارادي سان ادا ڪيو وڃي ٿو، جن جو انهن ۾ تشبيهي زبان ۾ ذڪر ٿيل آهي. ڪابہ ڏنڊ ڪٽا پنهنجن تفصيلن ۾ ايتري قدر باقاعده ۽ باريڪ ڪانہ هوندي آهي جهڙي ان صورت ۾ جڏهن، اها اهڙن لفظن جو ڪتاب هوندي آهي، جن کي انهيءَ مقدس رسم جا ادا ڪندڙ ڳالهائيندا ۽ مٿن عمل ڪندا آهن. بالدر ديوتا جي نارس قوم وارن جي ڳالهہ انهيءَ قسم جي هڪ ڏنڊ ڪٽا هئي يا نہ، تنهن جي ثابت ٿيڻ جو امڪان ان صورت ۾ پيدا ٿيندو، جيڪڏهن اسين هيءَ ڳالهہ ثابت ڪري سگهون تہ انهيءَ ڳالهہ جي واقعن سان مشابهت رکندڙ ڪي رسمون نارس قوم ۽ ٻين يورپي ماڻهن ادا ڪيون آهن يا نہ. هاڻي، انهيءَ قصي جا مڪيہ واقعا ٻہ آهن. هڪ "مزلٽو" ٻوٽي جو پٽجڻ ۽ ٻيو ديوتا جو مرڻ ۽ سڙڻ. ممڪن آهي تہ يورپ

جي مختلف حصن ۾ ماڻهن، اجتماعي خواه انفرادي حيثيت ۾، جيڪي ساليانيون رسمون ادا پئي ڪيون آهن، تن ۾ شايد انهن ٻنهي جا بدل موجود هجن. اُنهن رسمن جي وضاحت ايندڙ باب ۾ ڪئي ويندي ۽ مٿن بحث ڪيو ويندو. ان باري ۾ اسين پاهه جي ساليانين تقريبن سان آغاز ڪريون ٿا ۽ "مزلٽو" ٻوٽي جي پٽجڻ جي معاملي تي بعد ۾ غور ڪنداسون.

باب ٻاهنون

يورپ اندر ٻاهه جون تقريبون

١- **ٻاهه جون عام تقريبون :** يورپ جي ڪنڊ ڪڙ ۾ ڪاشتڪار ايامن ڪان وٺي سال جي ڪن خاص ڏينهن تي ٻاهه جي سچن ٻارڻ، انهن جي چوڌاري نچڻ ۽ مٺائن ٽپن ڏيڻ جي رسم ادا ڪندا آيا آهن. انهيءَ قسم جي رسمن جو سراغ تاريخي شهادتن جي آڌار تي قرون وسطيٰ ۾ ملي سگهي ٿو ۽ انهن جي قديم زماني ۾ ادا ٿيندڙ ڪن رسمن سان مشابهت، ڪن زوردار اندروني ثابتين سان هيءَ ڳالهه ثابت ڪري ٿي ته انهن جي بنياد جي ڳولا عيسائيت جي ڦهاڻڻ کان گهڻو زمانو اڳ واري وقت ۾ ڪرڻ گهرجي. دراصل، اتر يورپ ۾ انهن جي ادائگيءَ جي سڀني کان زياده اوائلي ثابتي انهن ڪوشش سان ملي رهي آهي جي اٺين صدي عيسويءَ جي مسيحي پادرين جي جماعتن انهن تقريبن کي محض بت پرستانه رسمن قرار ڏيڻ لاءِ ڪيون هيون. عام طرح انهن باهين ۾ مجسما ساڙيا ويندا آهن يا منجهن جيئرن ماڻهن کي ساڙڻ جو سانگ رچايو ويندو آهي. هن اعتبار ڪرڻ لاءِ ڪي دليل موجود آهن ته قديم زماني ۾ انسانن کي سچ پچ انهن موقعن تي ٻاهه جي سچن ۾ ساڙيو ويندو هو. انهن رسمن جي مختصر جائزي وٺڻ سان اسان کي انساني قربانين جو نشان ملي ويندو ۽ ساڳئي وقت انهن جي معنيٰ ۽ مفهوم به عيان ٿي پوندو.

جن موسمن ۾ باهم جا اُهڙا مڇ عام طور ٻاريا ويندا آهن، سي گهڻو ڪري بهار ۽ وچ اونهارو آهن. پر ڪن هنڌن تي اهي باهيون موسم خزان جي آخر ۾ يا سياري جي دوران ۾، خاصطرح (١) "هئلو ايون" (٣١ آڪٽوبر) تي، "ناتال جي ڏينهن" ۽ (٢)"ٻارهين ڏينهن جي شام" تي ٻاريون ويندیون آهن. هن هنڌ جاءِ جي ڪمي انهن رسمن کي تفصيلوار بيان ڪرڻ جي راه ۾ مانع آهي. بهرحال، اُنهن جي عام نوعيت کي واضح ڪرڻ لاءِ ڪي ٿورا نمونا ڪافي ثابت ٿيندا. اُسان بهار جي باهم وارين تقريبن سان شروعات ڪريون ٿا، جي عام طور (٣)"لينٽ" جي پهرئين آرتوار، ايسٽر شام ۽ 'مي-ڏينهن' تي ملهايون ويندیون آهن.

٢- **"لينٽ" واريون باهيون:** 'لينٽ' واري عرصي جي پهرئين آرتوار تي باهم جي مچن ٻارڻ جي رسم بيلجم، اتر فرانس ۽ جرمنيءَ جي مختلف علائقن ۾ هلندي آئي آهي. چنانچه، بيلجم جي آردينس نالي هڪ ضلعي ۾، "وڏيءَ باهم واري ڏينهن" کان پنڌرهن ڏينهن اڳي ڳوٺ جا ٻار هڪ کان ٻيءَ ٻنيءَ ڏانهن ويندا آهن ۽ جلائو ڪاٺيون جمع ڪندا آهن. گراند هئليو نالي ڳوٺ ۾ جيڪو به ماڻهو ٻارن جي طرفان چند ڪاٺين ڏيڻ جي درخواست نامنظور ڪندو آهي، تنهن کي اُهي ٻئي ڏينهن تي ڊيڪائيندا آهن ۽ سندس منهن کي

(١) ٣١ آڪٽوبر تي عيسائي مذهب وارن جي "آل سينٽس ڊي" جي تقريب واري شام.

(٢) ناتال کان پوءِ ٻارهين ڏينهن جي شام.

(٣) ايسٽر کان چاليهه ڏينهن اڳي کان وٺي ايسٽر واري ڏينهن تائين جيڪو عرصو آهي، تنهن ۾ مسيحي مذهب جا پيرو روزا رکندا ۽ توبهه تائب ڪندا آهن.

وسايل باهم جي رک سان ڪاري ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا آهن. جڏهن جشن جو مقرر ڏينهن ايندو آهي، تڏهن ماڻهو ٻوڙا ۽ ڪانڊيرا، خاص طرح "جيونيپر" ۽ "بروم" نالن وارا مقامي ٻوٽا، وڍيندا آهن ۽ شام ٿيڻ سان آس پاس جي سيني ڊڙن تي باهم جا مچ ٻرڻ لڳندا آهن. انهيءَ علائقي جي ماڻهن وٽ هيءَ هڪ عام چوٽي آهي ته جيڪڏهن ڳوٺ کي باهم جي مصيبت کان بچائڻ مقصود آهي، ته باهم جا ست مچ هڪ ئي وقت ٻرندا نظر اچڻ گهرجن. گرانڊ هئليو جا ماڻهو باهم جي مچ جي وچ ۾ هڪ لڪڙو ڪوڙيندا آهن، جنهن کي آهي "مئڪرال" يا "ڏانئڻ" سڏيندا آهن ۽ باهم هڪ اهڙو ماڻهو ٻاريندو آهي، جنهن جي شادي ڳوٺ ۾ انهيءَ تقريب کان سيني کان پوءِ ٿي هوندي آهي. "مورلانويز" جي پسگردائيءَ ۾ ڪکن جو هڪ مجسمو باهم ۾ ساڙيو ويندو آهي. نوجوان ۽ ٻار گڏجي باهم جي مچن جي چوڌاري ڳائيندا ۽ نچندا آهن ۽ انهيءَ سال جي دوران ۾ پلن فصلن حاصل ڪرڻ، دلپسند شاديءَ ماڻڻ ۽ پاڻ کي پيٽ جي سخت سورڪان محفوظ ڪرڻ لاءِ ٽانڊن مٿان ٽپندا آهن. برٽنٽ ۾، ساڳيئي آرتوار تي، اٺويهين صديءَ جي شروعات واري زماني تائين، زالون ۽ مرد زنانا ڪپڙا پائي، رات جو ٻرندڙ مشعلون ڪٽي ٻنين ڏانهن ويندا هئا، جتي آهي "ظالم بيماريءَ کي هڪالي ڪيڻ" جي مقصد سان، (جيئن اهي چوندا هئا) نچندا ۽ مذاقيه راڳ ڳائيندا هئا. هينات صوبي ۾، پاچريجز وٽ، سنه ١٨٣٥ع تائين اها رسم "اسڪائوويئن" جي نالي سان ادا ڪئي ويندي هئي. هر سال "لينٽ" جي پهرئين آرتوار تي، جنهن کي "ننڍي اسڪائوويئن جو ڏينهن" چيو ويندو هو، نوجوان مرد ۽ ننڍڙا ٻار ٻريل مشعلون هٿن ۾ ڪٽي، سيون

جي باغن ۾ ڊوڙندا رهندا هئا. ڊوڙندي ڊوڙندي، اُهي زوردار آواز ۾ هيئن چوندا ويندا هئا:-

"ڪٽي وڃو صوف، ڪٽي وڃو ناسپاتيون ۽ آلو بخارا سڀ ڪارا، 'اسڪائوويئن' ڏانهن."

انهن لفظن تي مشعل بردار پنهنجي هرندڙ مشعل کي زور سان ڦيرائي صوفن، ناسپاتين ۽ آلو بخارن جي وڻن جي تارين ڏانهن اڇلائيندو هو. ان کان پوءِ ايندڙ ٻئي آرتوار کي "وڏي اسڪائوويئن جو ڏينهن" سڏيو ويندو هو ۽ انهيءَ ڏينهن به، شام کان وٺي اوندهه ٿيڻ تائين، مشعلن سان باغيچن جي وڻن ۾ ساڳيئي قسم جي ڊڪ ڊوڙ ڪئي ويندي هئي.

آرڊينس جي فرينچ ضلعي ۾ هرهڪ ڳوٺ باهه جي مچن جي چوڌاري نچندو ۽ راڳ ڳائيندو هو، جي "نينت" جي پهرئين آرتوار تي روشن ڪيا ويندا هئا. هِتي ٻڌ، جنهن به شهرواسيءَ جي آخرين شادي ٿيل هوندي هئي، خواه اهو مرد هوندو هو يا عورت، سو ئي باهه کي تيلي ڏيندو هو. اڃا تائين اُها رسم عام طرح سڄي ضلعي ۾ ادا ڪئي ويندي آهي. ٻلين کي باهه ۾ ساڙيو ويندو هو يا ڪين ان مٿان جهلي پڇايو ويندو هو. جنهن دوران ۾ ٻليون سڙنديون رهنديون هيون، تنهن ۾ ڳوٺ جا سڀيئي ريڍار پنهنجن ڌڻن کي بيمارين ۽ جادوءَ جي بد اثر کان محفوظ رکڻ لاءِ، باهه جي شعلن ۽ دونهين وچان هڪالينڊا ويندا هئا ۽ انهيءَ عمل کي اُهي ريڍن جي بچاءَ جو يقيني ذريعو تصور ڪندا هئا. ڪن ضلعن جي ماڻهن کي هيءُ يقين هوندو هو ته باهه جي چوڌاري ناچ، جيئن زياده تيز رفتار ۽ چست هوندو، تيئن فصل زياده ڀلا ٿيندا.

"فرينچ - ڪوسٽيءَ" جا رهاڪو، جو "جورا جبلن" جي مغرب ۾ واقع هڪ فرينچ علائقو آهي، "لينٽ" جي پهرئين آرتوار ڪي "ٽانڊن وارو آرتوار" (برئنڊنس) سڏيندا آهن، ڇو ته انهيءَ ڏينهن تي باهين ٻارڻ جي رسم ادا ڪئي ويندي آهي. انهيءَ چنچر يا آرتوار تي ڳوٺ جا جوان ڇوڪرا گهوڙي جي بدران پاڻ مان ڪنهن هڪ ساٿيءَ کي گاڏيءَ ۾ جوڻي، گاڏيءَ کي شهر جي گهٽين ۽ رستن تان ڪاهيندا ويندا آهن ۽ اهڙن گهرن جي دروازن تي بيهندا وبندا آهن، جتي ڪٿي ڇوڪريون هونديون آهن ۽ اُنهن گهرن مان ڪاٺين جون لڏون پنندا آهن. جڏهن ڪين ڪافي مقدار ۾ جلائو ڪاٺيون ملي ويندیون آهن، تڏهن اهي ڪاٺين کي ڳوٺ کان ٽورو پري گاڏيءَ تي ڪٽي ويندا آهن، جتي اُنهن جو هڪ وڏو ڍير ٺاهي، ان کي باهم ڏيندا آهن. ڳوٺ جا سڀ ماڻهو باهم ڏسڻ لاءِ ٻاهر نڪري ايندا آهن. ڪن ڳوٺن ۾، جڏهن گرجائن جي گهنڊن "ائنگيلس" جو سُر وڄايو هوندو آهي، تڏهن انهيءَ رسم جي ادائگيءَ لاءِ عام ماڻهن کي وڏن واڪن سان هنن لفظن ۾ اطلاع ڏنو ويندو آهي ته "اچو، باهم ڏانهن! اچو باهم ڏانهن!" ڇوڪرا، ڇوڪريون ۽ ٻار مچ جي چوگرد نچندا آهن ۽ جڏهن باهم جا شعلا وسامي ويندا آهن، تڏهن اُهي سڀ سرخ ٽانڊن مٿان ٽپن ڏيڻ جي چٽا پيٽي ڪري، هڪ ٻئي کان اڳي نڪرڻ جي ڪوشش ڪندا آهن. جيڪو ڇوڪرو يا ڇوڪري اهو ڪارنامون پنهنجن ڪپڙن کي ساڙڻ کان سواءِ سر انجام ڪندو آهي، تنهن جي شادي انهيءَ سال اندر ٿيندي آهي. نوجوان ماڻهو ٻرندڙ مشعلون ڪٽي گهٽين يا ٻنين ۾ ٻ ڦرندا وتندا آهن ۽ جڏهن

ڪنهن ميوي جي باغ وٽان لنگهندا آهن، تڏهن واڪا ڪري چوندا آهن ته "پنن ڪان وڌيڪ ڦَلَ !" ڊائوبس ضلعي ۾، ليويران وٽ ٿورا سال اڳ تائين، فقط انهيءَ سال جي دوران ۾ پرٽيل جوڙن کي ئي باهه جي اهڙن مچن کي ٻارڻ جو فرض سونپيل هوندو هو. باهه جي مچ جي وچ ۾ هڪ لڪڙو کوڙيو ويندو هو، جنهن جي مٿينءَ چوٽيءَ تي ڪاٺ جي ڪڪڙ جو هڪ بت لڳل هوندو هو. پوءِ شرطون پڇايون ويندڙ هيون ۽ ڪنڊڙ کي اهو ڪڪڙ انعام طور ڏنو ويندو هو.

آورجني ۾ "لينٽ" جي پهرئين آرتوار جي شام جو هر هنڌ باهه جا مچ روشن ڪيا ويندا آهن. هرهڪ ڳوٺ ۽ واهڻ، حتيٰ ڪ هرهڪ محلي ۽ هرهڪ دور دراز زمينداري گهر کي باهه جو پنهنجو پنهنجو مچ يا "فيگو"، (جئين ان کي مقامي ٻولي ۾ سڏيو ويندو آهي) ٻارڻو هوندو آهي، جو رات جي پاڇي پوڻ سان ئي روشن ڪيو ويندو آهي. اوچين جاين ۽ ميدانن ۾ هتي هتي، هر هنڌ باهه جا مچ روشن ٿيندا نظر ايندا آهن. ماڻهو انهن جي چوڌاري راڳ ڳائيندا ۽ نچندا آهن ۽ شعلن جي آر پار ٽپ ڏيندا آهن. پوءِ اهي "گرئناس - مياس" نالي هڪ رسم ادا ڪرڻ لاءِ تيار ٿيندا آهن. "گرئنو- ميئو" نالي هڪ ڊگهي لڪڙي جي چوٽيءَ سان ٻڌل پلال جي هڪ مشعل هوندي آهي. جڏهن مچ جي باهه اڌوري سڙي ختم ٿي ويندي آهي، تڏهن آس پاس بيٺل ماڻهو وسامندڙ شعلن مان پنهنجيون مشعلون روشن ڪري، پر وارن ميوي جي باغيچن، ٻنين ۽ باغن ڏانهن، جتي جتي ڦلدار وڻ هوندا آهن، اُتي ڪٽي ويندا آهن. گهمندي گهمندي، اهي بلند آواز سان هيئن ڳائيندا ويندا آهن، "گرئنو، منهنجا

دوست، گرئنو منهنجا ابا، گرئنو، منهنجي امڙ !" پوءِ اهي ٻرندڙ مشعلن کي هرهڪ وڻ جي ٽارين هيٺان لنگهائيندا، هيئن ڳائيندا آهن :

"برئنڊو، برانڊائونسي، تساڪ برئنتسو، اِن پلئن پيناءِ !"

يعني، "اي ٽانڊا، ٻَرُ، هرهڪ ٽاري ڀريل ٽوڪرو ڏجانءِ!"

ڪن ڳوٺن ۾ ماڻهو پوڪيل ٻنين مان ڊوڙندا ۽ مشعلن جي رک کي زمين تي اڇلائيندا ويندا آهن. تنهن کان سواءِ، اُهي اُنهيءَ رک جو ڪجهه حصو پڪين جي آڪيرن ۾ به وجهندا آهن، ته جئين ڪڙيون سڄي سال جي دوران ۾ جام آنا لا هين. جڏهن اهي سڀ رسمون ادا ٿي ويندیون آهن، تڏهن هرهڪ ماڻهو گهر وڃي، خوب مجلسون ڪندو آهي. اُنهيءَ شام خاص طعام سيدي، ڪير ۽ آنن مان ٺهيل ڪيڪ هوندا آهن، جن جي اندر ڪنهن ميوي جي ڦار يا گوشت جو ٽڪر رکيل هوندو آهي. هِن حالت ۾ ميويدار وڻن، پوڪيل ٻنين ۽ پڪين جي آڪيرن کي باهه ڏيڪارڻ، صاف طرح جادوءَ جو هڪ ٽوٽو آهي، جنهن جو مقصد آباديءَ جي خاطري ڪرڻ جو آهي. اهو "گرئنو"، جنهن جي طرف سڀ پُڪارون مخاطب ڪيون ويندیون آهن ۽ جو مشعلن کي پنهنجي نالي سان نوازي ٿو، ڊاڪٽر پوميرول جي راءِ موجب، سيلٽڪ قوم وارن جي قديم ديوتا "گرئنس" کان علاوه شايد ٻيو ڪونهي، جنهن کي رومين پنهنجي ديوتا "اڀولو" سان شناخت ڪيو هو ۽ جنهن جي پوڄا جي متعلق تصديق نه فقط فرانس، پر اسڪاٽلنڊ ۽ ڊئنيوب درياه جي ڪنارن تي واقع ملڪن مان ڳولي لڌل تحريرن مان پڻ ٿي رهي آهي.

"لينٽ" جي پهرئين آرتوار تي ميوي وارن باغن ۽ ٻنين

کي آباد ڪرڻ جي ارادي سان منجهن پلال جي مشعلن ڦيرائڻ جي رسم فرانس ۾ عام جام ڦهليل مملوم ٿئي ٿي، پر ان سان گڏ باهم جي سچن ٻارڻ جي رسم به ادا ڪئي ويندي هئي يا نه، سو نه ٿو چئي سگهجي. چنانچه، پڪاردي صوبي جا ماڻهو، "لينٽ" جي پهرئين آرتوار تي ٻنين ۾ ٻرندڙ مشعلون گهمائيندا هئا ۽ انهن جي وسيلي آهي ٻنين جي ڪوئن، اناج جي پاسي ۾ آپرندڙ ڊين ۽ نقصانڪار ٻوٽن کي هڪاليندا هئا. هو سمجهندا هئا ته اِهي مشعلون باغن لاءِ تمام چڱيون هيون ۽ پوکيل بصرن جي ڳنڍ کي تمام وڏو ڪنديون. ٻار هٿن ۾ مشعلون ڪٽي، زمين کي وڌيڪ ڀلي ڪرڻ جي ارادي سان ٻنين ۾ ڊوڙندا وتندا هئا". جيورا ۽ ڪوهبي ڊي ائن جي علائقن جي درميان، ورجز نالي هڪ ڳوٺ ۾ انهيءَ موسم جي دوران ۾ جبل جي چوٽيءَ تي وڏيون مشعلون ٻاريون ويندیون هيون. مشعل-بردار ڳوٺ جي هر هڪ گهر ويندا هئا، ماڻهن کان پڪل مڙن جي خيرات گهرندا هئا ۽ اهڙن سيني جوڙن کي نچڻ لاءِ مجبور ڪندا هئا، جن انهيءَ سال جي دوران ۾ شادي ڪئي هوندي هئي. معلوم ٿئي ٿو ته مرڪزي فرانس جي هڪ ضلعي، بيريءَ ۾، باه جا مچ اِنهيءَ ڏينهن تي نه ٻاريا ويندا آهن، پر جڏهن سج غروب ٿيندو آهي، تڏهن ڳوٺن جا سڀ ماڻهو پلال جي ٻرندڙ مشعلن سان مسلح ٿي، سڄي علائقي ۾ ڦهلجي ويندا آهن ۽ ٻنين، انگور جي سَنَهين ۽ ميويدار باغن مان ڊوڙندا ويندا آهن. دور کان ڏسبو، ته ائين نظر ايندو ته جڻ ڦرندڙ گهڙندڙ روشنايون جا انبوه، اوندهه ۾ ٽمڪندا، آنهن کڙ ڪهيتن وانگر نظر ايندا، جي ميدانن، پهاڙين جي لاهين ۽ ماڙرين جي ميدانن ۾ هڪ

ٻئي پٽيان ڊوڙندا ڦرندا آهن. هڪ طرف، جتي مرد پنهنجيون مشعلون سيويدار وڻن جي ٽارين هيٺان ڦيرائيندا رهندا آهن، اتي عورتون ۽ ٻار به جي ڪکن سان ٺهيل پٽيون وڻن جي ٽڙن جي چوڌاري ويڙهيندا آهن. انهيءَ رسم جو اثر انهن مختلف بيمارين ۽ مرضن کي تڙي ڪيڻ جو معلوم ٿئي ٿو، جي ڌرتيءَ جي سيون کي عام طرح وٺندا آهن. وڻن جي ٽڙن جي چوڌاري جيڪي پٽيون ويڙهيون ويندڙيون آهن، تن لاءِ وري هيءَ اعتقاد آهي، ته اهي وڻن کي سيويدار ڪنديون.

جرمنيءَ، آسٽريا ۽ سئٽزرلئنڊ ۾ به انهيءَ موسم ۾ ساڳئي قسم جون ئي رسمون ادا ڪيون ويندڙيون آهن. چنانچه، رهائين درياهه جي پاسي ۾ واقع پرشيا ۾، ايفل جبلن ۾ "لينٽ" جي پهرئين آرتوار تي نوجوان مرد هرهڪ گهر مان پلال ۽ ٻوڙن جون ننڍيون ڪاٺيون جمع ڪندا هئا. انهن کي اهي ڪنهن بلند مقام ڏانهن ڪٽي ويندا هئا، جتي ان کي ڪنهن ڊگهي ۽ سنهي وڻ جي چوڌاري جمع ڪندا هئا، جنهن کي ٿورو سٽيرو ڪاٺيءَ جو هڪ ٽڪر زاويه قائم تي ٺوڪي، هڪ صليب ٺاهيندا هئا. انهيءَ اڏاوت کي "جهوپڙي" يا "قلعو" سڏيو ويندو هو ۽ پوءِ ان کي ٻاهه ڏني ويندي هئي. نوجوان مرد هٿن ۾ ٻرندڙ مشعلون ڪٽي، مٿا اگهاڙا ڪري، ٻرندڙ "قلعي" جي چوگرد گهمندا ۽ زور زور سان دعائون گهرندا هئا. ڪڏهن ڪڏهن پلال مان ٺهيل ماڻهوءَ جي هڪ مجسمي کي "جهوپڙيءَ" ۾ جلايو ويندو هو. ماڻهو انهيءَ رخ جي غور سان جاچ ڪندا هئا، جنهن ڏانهن هوا ۾ دونهون ڪڍي ويندو هو. جيڪڏهن دونهون ٻنين طرف ويندو هو، ته ان کي هن ڳالهه جي علامت سمجهيو ويندو هو

تہ انهيءَ سال جا فصل پلا ٿيندا. ساڳي ئي ڏينهن تي ايفل جي ڪن علائقن ۾، پلال مان هڪ وڏو ڦيٽو ٺاهيو ويندو هو، جنهن کي ٽي گهوڙا گهلي، ٽڪريءَ جي چوٽيءَ تي پهچائيندا هئا. گوٽ جا چوڪرا رات اچڻ سان ان طرف ويندا هئا ۽ ڦيٽي کي باهہ ڏيئي، ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان هيٺ گسڪائي ڇڏ يندا هئا. اوبر سٽئنفيلڊ ۾ اهو ڦيٽو اهڙي ماڻهوءَ کي مهيا ڪرڻو پوندو هو جنهن جي شادي سيني کان پوءِ ٿي هوندي هئي. لڪسيمبرگ ۾ ايچرناچ جي پسگردائيءَ ۾، ساڳيءَ رسم کي "ڏانئڻ کي ساڙڻ" سڏيو ويندو آهي. ٽائرول ۾، ووراربرگ وٽ، "لينٽ" جي پهرئين آرتوار تي، هڪ سنهي ۽ ننڍي وڻ کي پلال ۽ ڪاٺين جي ڍير سان وڪوڙيو ويندو آهي. وڻ جي چوٽيءَ تي پراڻين اڳڙين مان ٺهيل ۽ بارود سان ڀريل ماڻهوءَ جو هڪ مجسمو لٽڪايو ويندو آهي. رات جو انهن سيني شين کي باهہ ڏني ويندي آهي ۽ چوڪرا ۽ چوڪريون ان جي چوڌاري نچندا آهن. ان سان گڏو گڏ هٿن ۾ ٻرندڙ مشعلون هونديون اٿن، جن کي اهي هيڏانهن هوڏانهن ڦيرا ڏيندا آهن ۽ اهڙن سُرن ۾ گيت ڳائيندا آهن، جن مان فقط "چڄ ۾ انُ، زمين ۾ هَرُ" الفاظ سمجهہ ۾ اچي سگهندا آهن. سوابيا ۾، "لينٽ" جي پهرئين آرتوار تي، ڪپڙي جو هڪ مجسمو ٺاهيو ويندو آهي، جنهن کي "ڏانئڻ" يا "پوڙهي زال"، يا "سياري جي ناني" سڏيو ويندو آهي ۽ ان کي هڪ لڪڙي سان ٻڌو ويندو آهي. لڪڙي کي ڪاٺين جي هڪ ڍير جي وچ ۾ ڪوڙيو ويندو آهي ۽ پوءِ ان کي باهہ ڏني ويندي آهي. جڏهن "ڏانئڻ" پيئي سڙندي آهي، تڏهن نوجوان چوڪرا ٻرندڙ ٽالهيون هوا ۾ اڇلائيندا آهن.

اهي ٽالهيون، ڪائيءَ جا گول، سنها ٽڪر هوندا آهن، جن جو قطر ڪي ٽورا انچ هوندو آهي ۽ انهن جي ٻاهرئين ڪناري وٽ سج يا ستارن جي ڪرڻن سان مشابهت رکندڙ ڪنڊون نڪتل هونديون آهن. ٽالهين جي عين وچ ۾ هڪ ننڍو سوراخ هوندو آهي، جنهن جي ذريعي اهي هڪ ڏنڊيءَ سان گنڍيل رهنديون آهن. ٽالهيءَ کي اڇلائڻ کان اڳ ۾ باهم ڏني ويندي آهي، ڏنڊيءَ کي زور سان هيڏانهن هوڏانهن ڦيرايو ويندو آهي ۽ اهڙيءَ طرح ٽالهيءَ ڏانهي جيڪو زور منتقل ٿيندو آهي سو، ڏنڊيءَ کي سلاميءَ تي رکيل ڪاٺ جي هڪ تختي سان زور سان هڻڻ سبب اڇا ۽ گهڻو وڏي ويندو آهي. اهڙيءَ طرح، ٻرندڙ ٽالهي زور سان ٻاهر نڪري ويندي آهي ۽ آسمان طرف گهٽيءَ بلنديءَ تائين پهچي، وري هيٺ زمين طرف ڪرڻ کان اڳ هڪ ڊگهي ٻرندڙ ڪمان ٺاهيندي ويندي آهي. ماڻهو سڙيل "ڏانئڻ" ۽ ٽالهين جا وسايل اگر گهر ڪٽي ويندا آهن، جن کي اهي ساڳيءَ رات "فلئڪس" جي ٻنين ۾ مٽيءَ ۾ دفن ڪندا آهن، ڇاڪاڻ ته سندن اعتقاد آهي ته اهي اگر جيتن وغيره کي ٻنين کان دور رکندا. "رهڙون جبلن" ۾، جي "هيس" ۽ بئويريا جي سرحدن تي واقع آهن، ماڻهو "لينٽ" جي پهرئين آرتوار تي ڪنهن ٽڪريءَ يا ڪنهن بلند مقام جي چوٽيءَ تي چڙهي ويندا هئا. نڍڙا ٻار ۽ چوڪرا مشعلون، ڏاڍر سان ٽڪيل ٻوهارا ۽ پلال ۾ ويڙهيل لڪڙا ڪٽي ويندا هئا. هڪ ڦيٽي کي، جنهن کي اهڙين شيون ويڙهيل هونديون هيون، جن کي تمام آسانيءَ سان باهم لڳي سگهي، باهم ڏيئي ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان گسڪائي ڇڏيو ويندو هو. جوان ماڻهو ٻرندڙ مشعلون ۽ ٻوهارا هٿن ۾ جهلي، ٻنين ۾ ڦرندا گهمندا هئا، تانجو

آخرڪار اهي انهن سيني ڪي هڪ هنڌ اچلائي ڍير ڪندا هئا، جنهن جي چوڌاري جمع ٿي، هڪ منتر يا ڪو عوامي گيت گائڻ شروع ڪندا هئا. ٻرندڙ مشعلن سان ٻنين ۾ هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙڻ ۽ ڦرڻ جو مقصد "ظالم ٻيجاري" ڪي ڀڄائي ڪڍڻ جو هو يا شايد "ڪنواريءَ" جي اعزاز ۾ ائين ڪيو ويندو هو، تہ جيئن اها سڄي سال جي دوران ۾ ڌرتيءَ جي ڦلن جي حفاظت ڪري ۽ مٿن رحم نازل ڪري. "هيس" جي پسگردائيءَ وارن ڳوٺن ۾، "رهون" ۽ ووگيل جبلن" جي درميان، ائين سمجهيو ويندو آهي تہ جتي جتي اهڙو ٻرندڙ ڦيٽو ڦرندو، تتي تتي ٻنيون ڳڙي ۽ طوفان کان محفوظ رهنديون.

سئزرلئنڊ ۾ پڻ، "لينٽ" جي پهرئين آرتوار جي شام جو اوچين جاين تي باهہ جي مچن ٻارڻ جي رسم آهي يا ٿورو زمانو اڳ تائين هئي، جنهنڪري اهو عام طرح "چٽنگن واري آرتوار" جي نالي سان مشهور آهي. مثال طور، اها رسم ليوسرن ضلعي جي ڪنڊ ڪڙچ ۾ ادا ڪئي ويندي هئي. ڇوڪرا گهر گهر وڃي، گاهہ ۽ ڪاٺيون ڀنندا هئا، جن ڪي اهي ڪنهن نمايان ٽڪريءَ يا جبل تي هڪ لڪڙيءَ جي چوڌاري، جنهن تي "ڏانئڻ" نالي گاهہ جو هڪ ٻوتو لٽڪيل هوندو هو، گڏ ڪري، ڍير ڪندا هئا. منهن اونداهيءَ وقت، ڍير ڪي باهہ ڏني ويندي هئي ۽ نوجوان ڏاڍي جوش وخروش سان ان جي چوڌاري نچندا هئا ۽ منجهانئن ڪي ناچ جي وچ ۾ چهبڪن سان ٽڪاءَ ڪڍندا يا گهنڊ وڄائيندا هئا. جڏهن باهہ جا شعلا ڪافي حد تائين جهڪا ٿي ويندا هئا، تڏهن اهي انهن مٿان ٽپ ڏيندا هئا. ان ڪي "ڏانئڻ ڪي ساڙڻ" سڏيو ويندو هو. انهيءَ ضلعي جي ڪن ٻين حصن ۾، ماڻهو پراڻن

قيٽن جي چوڌاري پلال ۽ ڪنڊا ويڙهي، انهن کي باهم ڏيئي، ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان هيٺ گسڪائي ڇڏيندا هئا. اونده ۾ جيئن زياده تعداد ۾ باهين جا سچ ٻرندا ۽ شعلا ڪڍندا ڏسي سگهبا هئا، تيئن سڪر سٽائيءَ واري سال جي اميد رکي سگهبي هئي؛ ائين به سمجهيو ويندو هو ته باهم جي پرسان يا ان جي مٿان ناچو جيتريقدر زياده اوچا ٿيندا، اوتريقدر زياده اوچا سندن "فلئڪس" جا ٻوٽا نڪرندا. ڪن ضلعن ۾ باهم جي سچ کي اهو سرڌ يا اها عورت روشن ڪندي هئي، جنهن جي شادي سيني کان پوءِ ٿي هوندي هئي.

باهم جي انهن سچن کي، جي "لينٽ" جي پهرئين آرتوار تي ٻلريا وڃن ٿا، انهن باهين کان علحده ڪرڻ مشڪل معلوم ٿئي ٿو جن ۾، تقريباً ساڳيءَ ئي موسم ۾، "موت کي باهر ڪڍڻ" جي رسم جي هڪ حصي طور "موت" جي مجسمي کي ساڙيو ويندو آهي. اسان ڏٺو آهي ته آسٽريائي سليشيا ۾، "ريوپرٽس ڊي" ('شروو' اگارو؟) جي صبح جو، پلال مان ٺهيل هڪ ماڻهو، جو پشم جي ڪوٽ ۽ پشم جي ٽوپيءَ ۾ ملبوس هوندو آهي، ڳوٺ کان ٻاهر هڪ سوراخ ۾ رکيو ويندو آهي، جتي ڪيس باهم ڏني ويندي آهي ۽ جيسين اها باهم ٻرندي رهندي آهي، تيسين هرهڪ ماڻهو انهيءَ مجسمي مان ٿورو گهڻو ٽڪر پٽڻ جي ڪوشش ڪندو آهي، جنهن کي اهو پنهنجي باغ جي سيني کان زياده اوچي وڻ جي ٽاريءَ ۾ ٻڌندو يا پنهنجيءَ ٻنيءَ ۾ دفن ڪندو آهي. سندن خيال آهي ته ان ڪري فصل بهتر نموني سان وڌندا ۽ ويجهندا. اها رسم "موت کي دفن ڪرڻ" جي نالي سان مشهور آهي. جيتوڻيڪ پلال جي ماڻهوءَ کي "موت" جي نالي سان خاص طرح

ڪونہ نوازيو ويندو آهي، تڏهن بہ امڪان آهي تہ انهيءَ رسم جي معنيٰ اها ئي آهي؛ ڇو تہ، جيئن مون ڊيڪارٽ جي ڪوشش ڪئي آهي، "موت" لفظ انهيءَ رسم جي اصلي مقصد جو اظهار نہ ٿو ڪري. ايفل جبلن ۾، ڪوبرن وٽ، ڇوڪرا "شرووا-اگاري" ڏينهن پلال جو هڪ ماڻهو ٺاهيندا آهن. مجسمي تي رسمي طور مقدمون هلايو ويندو آهي ۽ مقس اِها تهمت ڌري ويندي آهي تہ اُنهيءَ سال جي دوران ۾ سڄيءَ پسگردائيءَ ۾ جيڪي بہ چوريون ٿيون آهن، تن سڀني جو سرغنو اهو ئي آهي. ڪيس موت جي سزا ڏيئي، ڳوٺ مان ڦيرايو ويندو آهي ۽ بعد ۾ ڪيس گوليءَ سان سان ماري، چڪيا تي رکي، ساڙيو ويندو آهي. سڀ ڇٽا ٻرندڙ مچ جي چوڌاري نچندا آهن ۽ سال جي آخرين ڪنوار کي شعلن مٿان ٽپڻو پوندو آهي. اولڊينبرگ جا رهاڪو "شرووا-اگاري" ڏينهن شام وقت، پلال جا ڊگها بنڊل ٺاهيندا هئا، جن کي اهي باهہ ڏيئي، ٻنين ۾ هيڏانهن هوڏانهن هوا ۾ ڦيرائيندا، ڊوڙندا رهندا هئا ۽ چيخون ڪندا ۽ بي معني گيت ڳائيندا هئا. آخر ۾ اُهي پلال جي ماڻهوءَ کي ٻنيءَ ۾ ساڙيندا هئا. ڊوسيلڊورف ضلعي ۾، "شرووا-اگاري" ڏينهن جيڪو پلال جو ماڻهو ساڙيو ويندو هو، سو اناج جي اڻ ڳاهيل ستيءَ مان بڻايو ويندو هو. موسم بهار ۾، جنهن ڏينهن رات ۽ ڏينهن هڪ جيترا ٿيندا آهن، تنهن ڪان پوءِ جيڪو پهريون سومر ايندو آهي، تنهن تي زيورچ جا رولو چورا پلال جي هڪ ماڻهوءَ کي گاڏيءَ تي رکي، گهٽين مان گهليندا ڦرندا آهن ۽ ساڳي ئي وقت ڇوڪريون وري "مئي-وڻ" ڪٽي گهمائينديون آهن. جڏهن ديولين ۾ شام جا گهنڊ وڄندا آهن، تڏهن پلال جو ماڻهو ساڙيو ويندو آهي. آچين ضلعي ۾، "ائش-

اربع" جي ڏينهن تي، هڪ ماڻهوءَ کي مٽرن جي پليءَ ۾ ويڙهي، اڳواٽ مقرر ٿيل هڪ جاءِ ڏانهن کڻي ويندا هئا. اتي پهچڻ کان پوءِ، اهو ماڻهو پليءَ مان ڪسڪي ٻاهر نڪري ويندو هو، جنهن کي پوءِ ساڙيو ويندو هو ۽ ٻارائين ئي سمجهندا هئا ته اهو ماڻهو سڙي رهيو هو. "وال دي ليڊرو" (ٽائرول) ۾، ڪارنيوال جي آخرين ڏينهن تي پلال ۽ ڪائين مان هڪ مجسمو ٺاهيو ويندو آهي، جنهن کي بعد ۾ باهه ڏني ويندي آهي. مجسمي کي "پوڙهي عورت" ۽ ان کي ساڙڻ جي رسم کي "پوڙهي عورت کي ساڙڻ" چيو ويندو آهي.

٣- **ايسٽر واريون باهيون:** ٻيو هڪ اهڙو موقعو، جنهن تي باهم جون اهي تقريبون منعقد ڪيون ويندیون آهن، سو آهي ايسٽر جي شام، يعني ايسٽر واري آرتوار کان اڳ ايندڙ چنڊ. ڪئٿولڪ فرقي وارن عيسائين جي ملڪن ۾ انهيءَ ڏينهن تي ديولين مان سيني روشنائين کي گل ڪرڻ ۽ ان کان پوءِ پٿر ۽ چقمق ۽ ڪن حالتن ۾ آتشي شيشي سان تازين باهين ٻارڻ جي رسم گهڻي زماني کان وٺي هلندي آئي آهي. انهيءَ باهم تي، وڏي "پاسڪل" يا "ايسٽر" موم بتي روشن ڪئي ويندي آهي، جنهن کي بعد ۾ ديول جي سيني وسايل بتين کي ٻارڻ لاءِ استعمال ڪيو ويندو آهي. جرمنيءَ جي گهڻن حصن ۾، نئين ٻاريل باهم ذريعي، ديول جي قريب ڪنهن ڪليل جاءِ تي هڪ وڏو سچ پڻ ٻاريو ويندو آهي. اهو سچ مقدس هوندو آهي ۽ آس پاس جا ماڻهو شاهم بلوط، اخروٽ ۽ "بيچ" وڻن جون ڪاٺيون کڻي ايندا آهن، جن کي اهي انهيءَ سچ مان ڏکائي، پاڻ سان گڏ گهرن ڏانهن کڻي ويندا آهن. چنانچه، اهڙين ڪاٺين مان ڪن کي گهرن ۾ نئين سر روشن ڪيل باهين ۾ ساڙيو ويندو آهي ۽ ساڻ ئي هيءَ دعا گهري ويندي آهي ته شل خدا گهر کي باهم

وڃ ۽ ڳڙي کان محفوظ رکي! اهڙيءَ طرح هرهڪ گهر ۾ "تازي باهه" پهچندي آهي. انهن ڪائين مان ڪي، سڄي سال تائين محفوظ رکيون ويندیون آهن ۽ تمام سخت گجگوڙ وارن طوفانن وقت، گهر کي وڃ ۾ سڙي خاڪ ٿيڻ کان بچائڻ لاءِ، انهن کي چلهه جي باهه مٿان رکيو ويندو آهي يا ساڳي ئي مقصد سان انهن کي چتين ۾ کوڙيو ويندو آهي. ٻيون اهڙيون ڪائيون ٻنين، باغن ۽ کيتن ۾ کوڙيون ويندیون آهن ۽ هيءَ دعا ڪئي ويندي آهي ته شل خدا انهن کي پاري ۽ ڳڙي کان امان ڏئي. اهڙن باغن ۽ اهڙين ٻنين کي ٻين کان زياده سائو ۽ آباد ٿيندو سمجهيو ويندو آهي؛ انهن هنڌن تي جمندڙ آنَ ۽ ٻوٽن کي ڳڙو نه ليٽائيندو آهي، نه انهن کي ڪٽا، جيت ۽ ٽنڊيون ڪائينديون آهن ۽ نه ڪا ڏانئڻ کين نقصان رسائيندي آهي. منجهن جميل آنَ جا سنگ پريل ۽ هڪ ٻئي جي قريب هوندا آهن. اهڙين باهين ۾ سڙيل ڪائيون هَرَن کي هنيون ويندیون آهن. ايسٽر واريءَ باهه جي رک کي، ڪجيءَ جي مقدس تارين جي رک سان ملائي، ٻج ڇڻڻ وقت، ٻج واري آنَ سان گڏيو ويندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن "جيوداس" نالي جي ڪائيءَ مان ٿهيل هڪ مجسمي کي مقدس باهه ۾ ساڙيو ويندو آهي ۽ جيتوڻيڪ ڪن هنڌن تي اها رسم منسوخ ڪئي ويئي آهي، ان هوندي به اهڙين جاين تي خود باهه جو مچ ئي "جيوداس جي سڙڻ" جي نالي سان مشهور هوندو آهي.

ايسٽر جي باهه واريءَ تقريب جي خالص بت پرستانه نوعيت هڪ انهيءَ طريقي مان، جنهن سان ڪاشتڪار ان کي ملهائين ٿا ۽ ٻيو انهن وهمي اعتقادن مان، جن کي اهي سائنس وابستہ

ڪن ٿا، بلڪل عيان ٿي رهي آهي. شمالي ۽ مرڪزي جرمنيءَ جي سڄي علائقي ۾، مشرق طرف ائلٽماءَ ڪ ۽ ائنهالٽ، برونسوڪ، هئنوور، اولڊينبرگ، هارٽز ضلعي ۽ هيس ڪان وٽي مغرب ۾ ويسٽ فاليا تائين، اڄ به ايسٽر جون باهيون هڪ ئي وقت ٽڪرين جي چوٽين تي روشن ڪيون وڃن ٿيون. ڪڏهن ڪڏهن تہ چاليهہ چاليهہ ميل هڪ ئي نگاهہ سان شمار ڪري سگهبا آهن. ايسٽر ڪان گهٽوا ڳ، نوجوان ماڻهو جلائو ڪاٺيون جمع ڪرڻ ۾ مصروف رهندا آهن. هرهڪ ڪڙمي پنهنجو پنهنجو ڪاٺين جو چندو ڏيندو آهي ۽ گڏ ڪيل شين جي ڍير ۾ ڏاهر جا ڏبا، پيٽروليم جا پيپ ۽ ٻيون گهٽيون اهڙيون شيون گڏيل هونديون آهن. همسايا ڳوٺ هن باري ۾ هڪ ٻئي سان چٽا پيٽي ڪندا آهن، تہ انهن سان ڪهڙو ٿو سيني ڪان وڏو ميچ ٻاري. سال بسال اهي باهيون ساڳيءَ ئي ٽڪريءَ تي ٻاريون ويندیون آهن جنهن ڪي، ان ڪري، عام طور "ايسٽر جبل" جو نالو ڏنو ويندو آهي. باهہ جي انهن مچن ڪي هڪ ٻئي پٺيان، اوچين جاين تي اهڙيءَ طرح روڻن ٿيندي، ڪنهن بلند مقام تان بيهي ڏسڻ سان هڪ خوبصورت نظارو نظر ايندو آهي. عام اعتقاد آهي تہ جيترو دور انهن جي روشنائي پهچندي، اوترو دور، ڪم از ڪم ڪڙمين جي اعتقاد مطابق، ٻنيون سايون ۽ آباد ٿينديون ۽ اهي گهر، جن تي انهن جو شعاع پهچندو، باه ۽ بيماريءَ ڪان بچيل رهندا. "عيس" ۾، ووڪ مارسن ۽ ٻين هنڌن جا ماڻهو هن ڳالهہ جو غور سان مطالعو ڪندا هئا تہ هوا باهہ جي شعلن ڪي ڪهڙي طرف ٿي ڦيرائي؛ پوءِ اهي هن خاطريءَ سان "فلئڪس" جو ٻج انهيءَ مطابق پوکيندا هئا، تہ اهو ڏاڍو ڀلو ٿيندو. باهہ جي اهڙن مچن سان ٻاهر ڪڍيل تانبا

گهرن کي وڃ کان محفوظ رکندا آهن ۽ انهن جي رک ٻنين جي آباديءَ ۾ اضافو آڻيندي آهي، ڪين ڪئن جي حملي کان بچائيندي آهي ۽ جيڪڏهن ان کي چوپائي مال جي پيٽ واري پاڻيءَ ۾ ملائبو، تہ اها ڍورن کي ٿلهو ۽ متارو ڪندي ۽ ڪين بيماريءَ کان بچائيندي. جيئن ئي شعلا هلڪا ٿيندا ويندا آهن، تيئن ئي جوان ۽ پوڙها انهن جي آرپار ٽپ ڏيندا آهن ۽ ڪڏهن ڪڏهن چوپاين جانورن کي ٻہ وسامندڙ ٽانڊن مان لنگهايو ويندو آهي. ڪن هنڌن تي ڏاڍر جي پيپن يا پلال ۾ ويڙهيل ڦيٽن کي باهہ ڏيئي، ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان هيٺ ڪسڪايو ويندو هو. ٻين هنڌن تي وري، چوڪرا مشعلون يا پلال جون تيليون ٻاري، هٿن ۾ ڦيرائيندا، هرطرف ڊوڙندا وتندا هئا.

ميونسٽرلئنڊ ۾، ايسٽر جون اهي باهيون هميشه ڪن خاص مقرر ڪيل ٽڪرين تي ٻاريون ويندیون آهن جن کي، ان ڪري، "ايسٽر" يا "پاسڪل جبل" سڏيو ويندو آهي. سڄي قوم باهہ جي چوڌاري اچي ڪٺي ٿيندي آهي. جوان مرد ۽ ڪنواريون چوڪريون، ايسٽر جا مذهبي گيت ڳائيندا، باهہ جي چوڌاري گول چڪر هڻندا رهندا آهن، تانجو شعلا وسامي ويندا آهن. پوءِ چوڪريون قطار ڪري، هڪ ٻئي پٺيان باهہ مٿان ٽپ ڏيندیون آهن ۽ هر هڪ چوڪريءَ کي ٻہ جوان مرد سهارو ڏيئي، هٿن کان جهلي، سندس پاسن کان ڊوڙندا آهن. منهن اونداهيءَ ٿيڻ کان ٿورو اڳيرو، چوڪرا پلال جا ٻرندڙ مچا ڪٽي، ٻنين کي آباد ڪرڻ لاءِ منجهن هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙندا آهن. اولڊينبرگ ۾، ڊيلمينهورسٽ وٽ، ٻن وٽن کي وڍي، هڪ ٻئي جي قريب زمين ۾ ڪوڙڻ ۽ هر هڪ جي پاسي ۾ ڏاڍر

جي ٻارهن پيچن کي انهن سان ٽيڪ ڏيئي، هڪ ٻئي مٿان رکڻ جي رسم هوندي هئي. پوءِ انهن ٻنهي وڻن جي چوڏاري ڪاٺيون رکيون ويندڙيون هيون ۽ "ايسٽر چنچر" جي شام جو، چوڪرا ٻرندڙ لڪڙا ڪٽي، هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙڻ ۽ ڦيرين پائڻ ڪان پوءِ، انهن کي باهم ڏيندا هئا. انهيءَ رسم جي خاتمي ڪان پوءِ، رولو چورا وڏن ماڻهن ۽ پاڻ منجهان هڪ ٻئي جي ڪپڙن کي سياه ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا هئا. ائلٽمارڪ جبلن ۾، ماڻهن جو هيءُ اعتقاد آهي ته ايسٽر جي باهم جوشعاع جيتريءَ گهٽيءَ دوريءَ تائين ڏسڻ ۾ ايندو، اوتري تائين سڄي سال جي دوران ۾ اَنُ پيدا ٿيندو ۽ ڪٿي به ڪا باهم ڪانه لڳندي. هارٽز جبلن ۾، ٻران رود وٽ، ايسٽر جي باهم ۾ نوريئڙن کي ساڙڻ جو رواج هوندو هو. ائلمارڪ وٽ وري هڏا ساڙيا ويندا هئا.

اپر فرئنڪن ۾ فورچهيم وٽ، ايسٽر چنچر ڏينهن ديولين جي ايوانن ۾ پلال جي ماڻهوءَ کي ساڙڻ جو رواج هوندو هو، جنهن کي "جيوداس" سڏيو ويندو هو. جنهن چڪيا مٿان رکي ڪيس ساڙيو ويندو هو، تنهن لاءِ جيڪي ڪاٺيون گهربيون هيون، تن ۾ سڄو ڳوٺ پنهنجو حصو ملائيندو هو ۽ سڙيل ڪاٺين کي محفوظ رکيو ويندو هو. بعد ۾ انهن کي "والپرجس ڏينهن" (پهرين مئي) تي ٻنين ۾ ڪوڙيو ويندو هو، ته جيئن ڪڻڪ پاري ۽ سينهن رکان بچي. اُپر بئويريا جي هڪ ڳوٺ، ائلٽينبرگ وٽ هڪ سو سال اڳ اُها رسم هيٺن ملهائي ويندي هئي: ايسٽر آرتوار جي شام ڪان اڳ، چوڪرا ڪاٺيون ڪٺيون ڪري، ٻنيءَ ۾ رکندا هئا ۽ انهن جي عين وچ ۾ اهي ڪاٺيءَ جو هڪ ڊگهو صليب ڪوڙيندا هئا، جو سڄو پلال سان ڊڪيل هوندو هو. شام جي عبادت ڪان پوءِ،

سيئي چٽا ديول جي مقدس شمع سان پنهنجيون بتيون ٻاريندا هئا، جي ساڻ ڪٽي اهي انتهائي تيز رفتاريءَ سان ڪائين جي ڍير طرف ڊوڙندا هئا ۽ سنجهائن هرهڪ سيني کان اول اتي پهچڻ لاءِ جدوجهد ڪندو هو. ڪنهن به عورت يا چوڪريءَ کي باهه جي نزديڪ اچڻ جي اجازت ڪانه هوندي هئي، پر ڪين دور کان انهيءَ نظاري ڏسڻ کان منع ڪانه هئي. جيئن شعلا بلند ٿيندا هئا، تيئن مرد ۽ چوڪرا خوشيون ڪندا هئا ۽ زوردار رڙيون ڪري چوندا هئا، "اسين جيوڊاس کي ساڙي رهيا آهيون!" جيڪو ماڻهو ڪائين جي ڍير وٽ سيني کان اول پهچندو هو ۽ ان کي باهه ڏيندو هو، تنهن کي ڳوٺ جون عورتون "ايسٽر آرتوار" تي انعام طور ديول جي دروازي وٽ رنگ ڏنل آنا پيش ڪنديون هيون. سڄيءَ رسم ادا ڪرڻ جو مقصد ڳڙي کي دور رکڻ جو هوندو هو. اهڙ بئويريا جي ڳوٺن ۾ انهيءَ رسم کي، جيڪا "ايسٽر چنچر" جي رات جو نائين کان ڏهين بجي جي درميان ادا ڪئي ويندي هئي، "ايسٽر ماڻهوءَ کي ساڙڻ" جي نالي سان سڏيو ويندو هو. ڳوٺ کان اٽڪل هڪ ميل پري هڪ بلنديءَ تي نوجوان چوڪرا گاهه ۾ ويڙهيل هڪ ڊگهو صليب کڙو ڪندا هئا، جو دور کان ائين معلوم ٿيندو هو ته چڻ ڪو ماڻهو ٻانهون ڊگهيون ڪري بيٺو آهي. اهو هيو "ايسٽر ماڻهو". ارڙهن سالن کان گهٽ عمر واري ڪنهن به چوڪري کي انهيءَ رسم جي ادائگيءَ ۾ حصي وٺڻ کان منع هوندي هئي. نوجوان مردن سان هڪ چڻو "ايسٽر ماڻهوءَ" جي قريب وڃي بيهندو هو، سندس هٿن ۾ هڪ مقدس شمع هوندي هئي، جنهن کي اهو ديول سان ٻاري ڪٽي ايندو هو. باقي ٻيا ماڻهو هڪ وڏي چڪر جي صورت

۾ صليب جي چوڌاري هڪ جيتري مفاصلي تي ٿهي بيهندا هئا. مقرر ڪيل اشاري ملڻ تي اهي گول چڪر جي چوداري تي ڦيرا پائيندا هئا ۽ پوءِ هڪ ئي اشاري تي سڀ چٽا سڌو انهيءَ صليب ۽ ان جي پاسي ۾ بيٺل چوڪري ڏانهن ڊوڙندا هئا، جنهن جي هٿ ۾ ٻريل شمع هوندي هئي. جيڪو ماڻهو سڀني کان اول منزل مقصود وٽ پهچندو هو، تنهن کي "ايسٽر ماڻهوءَ" کي باهر ڏيڻ جو حق ملندو هو. ان جي سڙڻ جي دوران ۾ ڏاڍا شادمانا ڪيا ويندا هئا. جڏهن اهو شعلن ۾ بلڪل سڙي ختم ٿي ويندو هو، تڏهن باقي ماڻهن مان ٽي چوڪرا منتخب ڪيا ويندا هئا، جن مان هر هڪ زمين تي رک جي چوڌاري ٽي دفعا گول چڪر ڪڍندو هو. ان کان پوءِ سڀئي اتان هليا ويندا هئا. "ايسٽرسومر" ڏينهن ڳوٺاڻا رک جمع ڪري، ان کي پنهنجين ٻنين ۾ پکيڙي ڇڏيندا هئا. ان کان علاوه، اهي ڪجين جون شاخون به ٻنين ۾ هڻندا هئا، جي "پام-سنڊي" ڏينهن پاڪ ڪيل هونديون هيون. ساڳئي وقت اهي اڏوريون سڙيل لٽيون به ٻنين ۾ ڪوڙيندا هئا، جي "گڊفرائيڊي" تي ساڙيل هونديون هيون. اهي سڀ ڪم فقط ٻنين کي ڳڙي جي وسڪارن کان محفوظ رکڻ لاءِ ڪيا ويندا هئا. سوابيا جي ڪن حصن ۾، "ايسٽر" جون باهيون لوهه، رک يا پٿر جي ذريعي نه، پر ڪاٺ جي ٻن ٽڪرن کي هڪٻئي سان گسائڻ ذريعي ٻارڻيون هونديون هيون.

ايسٽر باهين جي رسم مرڪزي ۽ مغربي جرمنيءَ جي سڄي علائقي ۾ اتر کان وٺي ڏکڻ تائين ڦهليل معلوم ٿئي ٿي. ساڳي ئي رسم اسان کي هالنڊ ۾ به نظر اچي ٿي، جتي بلند ترين جاين تي مچ ٻاريا ويندا هئا ۽ اتان چا ماڻهو انهن جي چوڌاري نچندا

هئا ۽ پرندڙ ٽانڊن متان ٽپا ڏيندا هئا. هيتي پڻ، جرمنيءَ وانگر، باه ٻارڻ جو سازوسامان نوجوان ماڻهو گهرگهر مان پني ڪٺو ڪندا هئا. سئيڊن جي گهٽن حصن ۾ "ايسٽر شام" ڏينهن هر طرف ٽوٽڪا، ڦٽاڪا ۽ آتشبازيءَ جون ٻيون شيون ساڙي اڏايون ويندڙيون آهن ۽ ٽڪرين ۽ اوچن دڙن متان باهه جا وڏا مچ ٻاريا ويندا آهن. ڪن ماڻهن جو خيال آهي ته انهيءَ رسم ادا ڪرڻ جو مقصد "ٽرول" ۽ ٻين بد روحن کي ڀڄائي ڪڍڻ جو هوندو آهي، جي انهيءَ موسم ۾ خاص طرح شرارت تي ڪمرڪشي بيهندا آهن.

۴- **بيلٽين باهيون :** اڳئين زماني ۾ اسڪاٽلنڊ جي مرڪزي اتانهن پٽن ۾ بيلٽين باهين جي نالي سان مشهور باهه جا وڏا مچ مئي مهيني جي پهرينءَ تاريخ تي گهٽن سائن سوڻن سان ٻاريا ويندا هئا، جن ۾ انساني قربانين جا نشان خاص طور بلڪل صاف ۽ اڻ منجهيل نظر اچن ٿا. باهه جي اهڙن مچن ٻارڻ جي رسم ارڙهينءَ صديءَ جي ڳپل حصي تائين مختلف هنڌن تي هلندي آئي ۽ انهيءَ رسم جا انهيءَ زماني جي مصنفن جيڪي بيان ڏنا آهن، سي خود اسان جي ملڪ ۾ ڦهليل قديم وهم پرستيءَ جي هڪ اهڙي عجيب و غريب ۽ حيرت ۾ وجهندڙ تصوير پيش ڪن ٿا، جو آءٌ انهن کي سندن الفاظن ۾ ئي دوباره چٽيان ٿو. اهڙن بيانن مان سيني کان زياده مڪمل، اسان کي جان رامسي وٽان ورثي ۾ ملي آهي، جو ڪريف جي نزديڪ، آڪٽر ٽايڊر جو زميندار، برنس جو محسن ۽ سر والٽر اسڪاٽ جو دوست هو. هو چوي ٿو: "پر ڊروئڊي مذهب وارن جي سيني کان زياده قابل غور آهي تقريب آهي، جنهن کي "بيلٽين"، يا "مئي-ڊي" چيو وڃي ٿو ۽ جا ٿورو ئي زمانو اڳ عجيب و غريب رسمن سان اتانهن پٽن تي

ملهائي ويندي هئي..... معلوم ٿئي ٿو تہ ڊروئڊي مذهب وارن جي ٻين عام پوڄائن وانگر، "بيلٽين" تقريب پڻ ٿڪرين يا اتانهن دڙن تي ملهائي ويندي هئي. اهي ماڻهو سمجهن ٿا تہ اها هستي، جنهن جو مندر هيءَ سڄي ڪائنات آهي، ڪنهن نہ اهڙي گهر ۾ سڪونت اختيار ڪرڻ کي پنهنجي بي عزتي سمجهي ٿي، جو انساني هٿن سان ٺاهيو ويو هجي. انهن جون قربانيون، ان ڪري ڪليل هوا ۾، گهٽو ڪري ٿڪرين جي چوٽين تي، پيش ڪيون ويندیون هيون، جتان ڪين قدرت جو بهترين نظارو ڏسڻ ۾ ايندو هو ۽ جتي اهي پاڻ کي حرارت ۽ ڪائناتي نظم ۽ ضبط جي مرڪز (سج) جي وڌيڪ قريب محسوس ڪندا هئا ۽، روايت مطابق، اتانهن پٽن ۾ انهيءَ تقريب ملهائڻ جو طريقو گذريل هڪ سو سالن تائين ساڳيوئي هو. پر وهم پرستيءَ جي زوال بعد، هر هڪ ڳوٺڙي اندر اها تقريب ڪنهن نہ ڪنهن ٿڪريءَ يا اهڙي دڙي تي ملهائي وڃي ٿي، جنهن جي چوڌاري سندن چوپايو مال چرندو هجي. ڳوٺ جا نوجوان صبح ٿيڻ سان انهيءَ هنڌ پهچندا هئا ۽ هڪ خندق کوٽي، اُن جي پاسي کان پيل مٽيءَ جي دڙي جي چوٽيءَ تي گاهہ وڇائي، ماڻهن جي ويهڻ جي جاءِ ٺاهيندا هئا. دڙي جي وچ تي ڪاٺيون يا ٻرڻ جو ٻيو ڪو سامان رکيو ويندو هو، جنهن کي انهيءَ قديم زماني جا ماڻهو 'ٽين-ايجين'- يعني 'ضرورت واري باهہ' سان ٻاريندا هئا. جيتوڻيڪ گذريل چند سالن کان وٺي اهي رواجي باهہ سان ئي مطمئن رهيا آهن، ان جي باوجود اُسين هينئر ان جي طريقي جو بيان ڪنداسون، ڇاڪاڻ تہ هن کان پوءِ معلوم ٿيندو تہ ڪن غير معمولي هنگامي حالتن ۾ اڃا تائين "ٽين-ايجين" کان ڪم ورتو ويندو آهي.

”انهيءَ تقريب کان هڪ رات اڳ، سڄي ڳوٺ جون باهيون احتياط سان گل ڪيون ويونديون هيون ۽ ٻئي ڏينهن صبح جو انهيءَ مقدس باهه ڪي جاڳائڻ جوساز و سامان تيار ڪيو ويندو هو. انهيءَ باه ٻارڻ جوسڀني کان زياده قديم طريقو اهو پيو معلوم ٿئي، جو اِسڪائي، مُل ۽ تائري نالي ٻيٽن ۾ اختيار ڪيو ويندو هو. شاهه بلوط جي ڪاٺ جو هڪ پراڻو بنڊ هٿ ڪيو ويندو هو، جنهن جي وچ ۾ هڪ سوراخ ڪيو ويندو هو. پوءِ ساڳئي ئي ڪاٺ جي هڪ قسم جي پيچدار منڊيئڙي جي پچڙي انهيءَ بنڊ جي سوراخ ۾ وڌي ويندي هئي. پر ملڪ جي اندروني علائقن ۾ انهيءَ مقصد لاءِ مختلف قسمن جا اوزار استعمال ڪيا ويندا هئا. اُتي وري سائيءَ ڪاٺيءَ جي هڪ چوڪٺ اُستعمال ڪئي ويندي هئي، جنهن جي صورت چورس هوندي هئي ۽ جنهن جي وچ ۾ ڪاٺيءَ جي هڪ اهڙي پٽي لڳل هوندي هئي، جنهن جي ٻنهي پڇڙين وٽ ڦيٽن جي ڪامن جهڙيون ڪاٺيون لڳل هونديون هيون. ڪن هنڌن تي تي دفعا تي تي ماڻهو ۽ ڪن ٻين هنڌن تي تي دفعا نو نو ماڻهو واري و تيءَ سان انهيءَ منڊيئري يا ڦيٽي جهڙيءَ ڪاٺيءَ کي ڦيرائڻ لاءِ گهربا هئا. جيڪڏهن منجهانئن ڪوبه ماڻهو قتل، زناه، چوريءَ يا ٻئي ڪنهن پست اخلاق واري ڏوهه ۾ ماخوذ ٿي چڪو هوندو هو، تہ هيئن سمجهيو ويندو هو تہ يا تہ باهه ٻرندي ئي ڪانہ يا جيڪڏهن ٻري پوندي تہ اها دستوري خوبين کان خالي هوندي. جيئن ئي سخت رڳڙ سبب چٽنگون نڪرڻ شروع ٿينديون هيون، تيئن اهي پراڻن ’برچ‘ وڻن تي اڀرندڙ سينور جهڙي هڪ چيز ان جي ٻرسان رکندا هئا، جنهن کي باهه ڏاڍي جلد لڳندي آهي. انهيءَ

باهم کي ائين سمجهيو ويندو هو، تہ جڻ اها سڌي سنئين آسمان سان حاصل ڪئي ويئي هئي جنهن ڪري ان سان قسم قسم جون خوبيون وابستہ ڪيون ويندڙيون هيون. انهيءَ باهم کي جادوءَ جنتر جي بد اثر کان محفوظ رهڻ جو يڪ ٽڪ ذريعو ۽ انسانن ۽ حيوانن جي نسل سان جيڪي بہ بيماريون لاڳو آهن، تن جو شاهي علاج، سمجهيو ويندو هو. انهيءَ ئي باهم جي وسيلي، ائين بہ سمجهيو ويندو هو، تہ سخت کان سخت زهر جو اثر بہ زائل ٿي ويندو.

”باهم جي سچ کي ’ ٽين - ايجين ، سان روشن ڪرڻ کان پوءِ، سڀ ماڻهوان تي پنهنجا طعام تيار ڪرڻ کي لڳي ويندا هئا. جڏهن اهي کاڌو کائي فارغ ٿيندا هئا، تڏهن راڳ گائي ۽ باهم جي سچ جي چوڌاري نچي، پاڻ کي ٿوريءَ دير لاءِ وندرائيندا هئا. سڄي کيل ۽ تماشي جي اختتام وقت، جيڪو ماڻهو مجلس جو منتظم هوندو هو، سو هڪ وڏو ڪيڪ آڻي حاضرين جي اڳيان رکندو هو، جو آنن سان پڪل هوندو هو ۽ جنهن جون ڪناريون لهردار هونديون هيون. انهيءَ ڪيڪ کي ’ أئم بوناڪ بيلٽائين ، يعني، بيلٽين جي تقريب جو ڪيڪ سڏيو ويندو هو. ان کي ٽڪرا ٽڪرا ڪري، ڪافي مقدار ۾ حاضرين ۾ تقسيم ڪيو ويندو هو. انهيءَ ڪيڪ جو هڪ خاص ٽڪر هوندو هو جو، جنهن کي ملندو هو، تنهن کي ’ ڪئليچ بيلٽين، يعني ’ بيلٽين جي پوڙهي عورت سڏيو ويندو هو، جو هڪ هتڪ آميز اصطلاح هو. جڏهن حاضرين کي خبر پوندي هئي تہ اهو ماڻهو ڪهڙو هو، تڏهن آنهن مان ڪجهہ ماڻهو اٿي، ڪيس پڪڙي، باهم ۾ اچلائڻ جو سانگ رچائيندا هئا، پر جڏهن اڪثر ماڻهو اڃي

وچ ۾ پوندا هئا، تڏهن ان کي چڏيو ويندو هو. ڪن هنڌن تي ان کي زمين تي اهڙيءَ طرح ليٽايو ويندو هو، جڻ ته ڪيس ٽڪرا ٽڪرا ڪيو ويندو. بعد ۾، ڪيس آنن جي ڪلن سان ڪٽيو ويندو هو ۽ اهو ماڻهو سڄي سال تائين اهو برو لقب ڪنيون گهمندو هو. جيستائين اها محفل ماڻهن جي حافظي ۾ تازي رهندي هئي، تيستائين اهي ڳالهائڻ ۾ اهڙو نمونو ڪندا هئا، جڻ ته ويچارو ’ڪئليچ بيلٽين، مري ويو هو.“

اولهندي پرٽ شاير جي ڪئلينڊر نالي هڪ خوبصورت ضلعي ۾ اها رسم ارڙهينءَ صديءَ جي آخرين سالن تائين اڃا به ادا ڪئي ويندي هئي. انهيءَ زماني جي هڪ پادريءَ ان جو هيٺن بيان ڪيو آهي: ”مئي مهيني جي پهرئين ڏينهن تي، جنهن کي ’بيلٽن‘ يا ’بالٽن‘ ڏينهن سڏيو ويندو آهي، هرهڪ شهر يا واهڻ جا چوڪرا ٻاهر ٻنين ۾ وڃي ملندا آهن. اتي ٻهچي، اهي زمين ۾ گول صورت جي هڪ خندق کوٽيندا آهن، جنهن جو گهيرو ايتري قدر وڏو هوندو آهي، جوان جي اندرئين طرف جيڪا ساوڪ سان ڀريل ڌرتيءَ جي هڪ گول ميز ٺهي پوندي آهي، تنهن تي سڀ حاضرين آسانيءَ سان ويهي سگهندا آهن. ان جي وچ ۾ اهي باهم ٻاريندا آهن ۽ پوءِ آنن، کير ۽ ’ڪسٽارڊ، پائوڊر سان هڪ قسم جي ڪيرڻي تيار ڪندا آهن. اهي جَوَن جو اٽو گوهي، انهيءَ باهم جي ٽانڊن مٿان ٽوپي رکي، هڪ ڪيڪ پچائيندا آهن. جڏهن ڪيرڻي ڪائي پوري ڪندا آهن، تڏهن اهي ڪيڪ کي اوترن ٽڪرن ۾ تقسيم ڪندا آهن، جيترا ماڻهو موجود هوندا آهن ۽ ڪوشش ڪري انهن ٽڪرن جي ماپ ۽ شڪل هڪ جيتري ۽ هڪ جهڙي رکندا آهن. انهن ٽڪرن سان

هڪ ڪي ڪوئلو مڪيندا آهن، تانجو اهو ٽڪر، سڄو سارو سياه ٿي پوندو آهي. ڪيڪ جا سڀ ٽڪر گڏي، هڪ ٽوپلي ۾ وڌا ويندا آهن ۽ حاضرين مان هرهڪ اڪيون پوتي ٽوپلي مان پنهنجو حصو ٻاهر ڪڍندو آهي. جيڪو ماڻهو ٽوپلو جهلينده آهي، تنهن کي آخرين بچيل ٽڪر ملندو آهي. جيڪو ماڻهو اهو ڪارو ٽڪر ڪڍندو آهي، سو 'ايماندار' هوندو آهي ۽ ان کي 'بعال' جي نالي ۾ قربان ٿيڻو پوندو آهي، ڇو ته ڪيس هلندڙ سال کي انسان ۽ حيوان جي خوراڪ جي جهجهيءَ پيداوار ذريعي سڪر ۽ سٽائيءَ واري ڪرڻ لاءِ پنهنجي قرباني ۾ سان راضي ڪرڻو هوندو آهي. هن باري ۾ ڪوبه شڪ ڪونهي ته ڪنهن زماني ۾ اهي غير انساني قربانيون هن ملڪ ۽ مشرق ۾ سڄ پڄ ڏنيون ويندڙيون هيون، جيتوڻيڪ هينئر اهي قربانيءَ جي ڪم کي درگذر ڪن ٿا ۽ فقط "ايماندار" کي باهر جي مٿان تي دفعا ٽپن ڏيڻ لاءِ مجبور ڪن ٿا؛ ان ڪان پوءِ انهيءَ تقريب جون رسمون ختم ٿين ٿيون."

ٿامس پينٽ، جنهن سنه ١٧٦٩ع ۾ پرٿ شاير جو سفر ڪيو هو، سو اسان کي ٻڌائي ٿو ته "مئي مهيني جي پهرئين ڏينهن تي هرهڪ ڳوٺ جا ڏنار ۽ ريڍار پنهنجي پنهنجي 'بل-ٽين'، يعني ديهاتي قربانيءَ جي تقريب منعقد ڪندا آهن. اهي زمين ۾ هڪ چورس خندق کوٽي، وچ ۾ ڏرتيءَ جو ٽڪر ڇڏي ڏيندا آهن؛ انهيءَ وچين ٽڪر تي اهي باهر جو هڪ وڏو سچ ٻاريندا آهن، جنهن تي اهي آنن، مکڻ، جَوَن جي اٽي ۽ ڪير مان هڪ رب تيار ڪندا آهن؛ ۽ انهيءَ رب جي جزن جي قريب بيئر ۽ وسڪيءَ جو وڏو مقدار پڻ آڻي رکندا آهن، ڇاڪاڻ ته محفل ۾ شريڪ ٿيل ماڻهن مان هرهڪ کي

اُن ۾ ڪجهه نه ڪجهه حصو شامل ڪرڻو پوندو آهي. تقريب جي رسمن جي شروعات، رب جي ٿوري حصي کي نذراني طور ڌرتيءَ تي هارڻ سان ٿيندي آهي؛ ان کان پوءِ هر ماڻهو جَوَن جي اڻي مان ٺهيل هڪ هڪ ڪيڪ هٿ ۾ کڻندو آهي، جنهن تي چورس شڪل جا نَوَ ننڍا سٽڪا ٺهيل هوندا آهن، جن مان هرهڪ ڪنهن نه ڪنهن اهڙ يءَ خاص هستيءَ جي نالي ۾ اُرپڻ ٿيل هوندو آهي، جنهن کي اهي پنهنجن ڍورن جي ولرن ۽ ڌڻن جي محافظ طاقت سمجهندا آهن يا ڪنهن اهڙ ي خاص جانور جي نالي ۾ هوندو آهي، جو سندن ڌڻن جو سچو پچو ناس ڪندڙ هوندو آهي. پوءِ، هرهڪ ماڻهو پنهنجو منهن باهه ڏانهن ڦيرائي، ڪيڪ تان هڪ سٽڪو ڀڃي، پنهنجي ڪلهي پٺيان اڇلائي، هيٺن چوندو آهي ته ”هيءُ آءُ توکي ٿو ڏيان، تون منهنجن گهوڙن کي حفاظت سان رکجانءِ؛ هيءُ توکي، تون منهنجيون رڍون بچائجانءِ؛ عليٰ هٰذالقياس. ان کان پوءِ اهي ساڳي رسم خطرناڪ جانورن جي نالي ۾ هن طرح ادا ڪندا آهن: ”هيءُ آءُ توکي ٿو ڏيان، اي لومڙ! منهنجن رڍن جي ڀڃن کي ڇڏي ڏجانءِ؛ هيءُ توکي، اي ٽاڪرو ڪانءَ! هيءُ توکي، اي عقاب!“ جڏهن اها رسم پوري ٿي ويندي آهي، تڏهن اهي رب کائڻ شروع ڪندا آهن ۽ دعوت جي ختم ٿيڻ کان پوءِ، باقي جيڪي به بچندو آهي، سو به اهڙا ماڻهو ڪٽي وڃي لڪائي ايندا آهن، جن کي خاص طور انهيءَ مقصد لاءِ چونڊيو ويندو آهي. پر ٻئي آرتوار تي اهي وري اچي جمع ٿيندا آهن ۽ پهرينءَ محفل جي باقي بچيل شين کي ڪائي، ڪپائي پورو ڪندا آهن.“

ارڙهين صدي عيسويءَ جي هڪ ٻئي مصنف به پرٽ شاير

جي لاگيئريٽ ضلعي ۾ "بيل-ٽين" تقريب ملهائڻ جي طريقي جو بيان ڪيو آهي. هو چوي ٿو: "قديم طرز واري ڪئلينڊر جي مئي مهيني جي پهرئين ڏينهن تي، "بيلٽين" نالي هڪ تقريب سال بسال ملهائي ويندي آهي. اها تقريب گهڻو ڪري ڳنوار ملهائيندا آهن، جي ڪوڙين جي تعداد ۾ ٻنين اچي جمع ٿيندا آهن، جتي اُهي ڪڙهيل ڪير ۽ آنن مان پنهنجي لاءِ ڪاڏو تيار ڪندا آهن. اُهو طعام، اُهي هڪ قسم جي ڪيڪن سان گڏ ڪائيندا آهن، جي خاص طور انهيءَ موقعي لاءِ ٺاهيا ويندا آهن ۽ جن جي مٿان "ٽٽن" جهڙيون ننڍڙيون ڳوڙهيون ٺهيل هونديون آهن، جي ڪيڪن کان مٿي بيٺل هونديون آهن." اِنهيءَ پوئين بيان ۾ باهم جي سچن جو ڪوبه ذڪر ڪيل ڪونهي، پر امڪان آهي ته باهم جا سچ روشن ڪيا ويندا هجن، ڇاڪاڻ ته مٿئين مصنف جو هڪ همعصر اسان کي ٻڌائي ٿو ته ڪرڪميڪائيل ضلعي ۾، جو لاگيئريٽ ضلعي سان اوڀر طرف ملڻل هو، ٻنين ۾ باهم ٻارڻ ۽ پهرين مئي تي هڪ مقدس ڪيڪ تيار ڪرڻ جي رسم سندس وقت ۾ بلڪل مرده ڪانه ٿي چڪي هئي. اسين هيءُ قياس ڪري سگهون ٿا ته اڳئين زماني ۾ مٽڪن وارو ڪيڪ "بيلٽين جي پوڙهي عورت" کي منتخب ڪرڻ يا باهم جي شعلن ۾ سڙي مرڻ لاءِ صدقي جي ٻڪري جي فيصلي ڪرڻ لاءِ ڪم آندو ويندو هو. اِنهيءَ رسم جو نشان، شايد پهرئين مئي تي جَوَن جي اٽي مان خاص قسم جي ڪيڪن تيار ڪرڻ ۽ ڪين منجهند جي قريب ٽڪرين جي لاهين تان هيٺ اڇلائڻ جي رسم ۾ باقي رهيل معلوم ٿئي ٿو، ڇاڪاڻ ته هيئن سمجهيو ويندو هو، ته جنهن ماڻهوءَ جو

ڪيڪ هيٺ ڪسڪندي ٿئي پوندو، سو بد بخت ٿيندو يا انهيءَ سال جي دوران ۾ مري ويندو. اهي ڪيڪ، دستوري نموني سان تيار ڪيا ويندا هئا، پر انهن کي آڻن، ڪير يا ملائيءَ ۽ "اوٽس" جي اٽي جي پٽڙيءَ آميزش ۾ ٻوڙيو ويندو هو. معلوم ٿئي ٿو ته اها رسم انورين - شاير ۾ ڪنگسيءَ وٽ يا ان جي قريب اڃا به عام آهي.

اسڪاٽلنڊ جي اتر اوڀر ۾ "بيلٽين" ٻاهيون ارڙهين صدي عيسويءَ جي پوئين اڌ واري زماني تائين به ٻاريون ويندڙيون هيون. مختلف ٻنين جا ڏنار خشڪ ڪائيون جمع ڪري، ٻاهه ٻاريندا هئا ۽ ٻرندڙ سچ جي چوڌاري، "ڏاڪڻين طرف" ڪان شروعات ڪري، ٽي ڦيرا پائيندا هئا. پر هن علائقي ۾، بعد جي هڪ اختياريءَ مطابق، "بيلٽين" ٻاهيون قديم طرز واري ڪئلينڊر جي مئي مهيني جي پهرينءَ تاريخ تي نه، پر ٻيءَ تاريخ تي ٻاريون ويندڙيون هيون. ماڻهن جوعام اعتقاد هوندو هو ته انهيءَ شام ۽ رات جو ڏانڻيون ٻاهر گهمندڙيون ڦرندڙيون هيون ۽ چوپائي مال تي جادو ڪرڻ ۽ سندن ڪير چورائڻ ۾ مصروف رهندڙيون هيون. سندن شرارتن جي علاج ڪرڻ لاءِ (١) "روان - ٽري" ۽ (٢) "وود - بائين" نالي ٻن وڻن، پر خاص طور "روان - ٽري" جا ڇوڏا مال جي واڙن جي دروازن ۾ لٽڪايا ويندا هئا ۽ هر هڪ ڪڙمي ۽ جهوپڙي نشين ٻاهه جا سچ ٻاري ڇڏيندو هو. مختلف قسمن جا گاهه، پلال

---

(١) "روان ٽري (Rowan Tree) هڪ جابلو وڻ، جو اسڪاٽلنڊ جي پهاڙين ۾ گهڻو ٿيندو آهي.

(٢) هڪ قسم جي جهنگلي جڙي ٻوٽي.

۽ جهنگلي ٻوٽن جي ڪاٺين جا ڍير گڏ ڪيا ويندا هئا، جن کي شام ٿيڻ کان ٿورو پوءِ باهه لڳائي ويندي هئي. هڪ طرف، کي تماشائي ٻرندڙ گاهه ۽ ڪاٺين کي هيٺ مٿي ڪندا هئا، تہ ٻئي طرف کي ٻيا ماڻهو لوهه جي ڏانداورين يا لڪڙن تي ٻرندڙ مچ مان ٿوري باهه ڪٽي هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙندا هئا ۽ ان کي جيترو ٿي سگهندو هين، اوترو زياده مٿي جهليندا هئا. انهيءَ وچ ۾ نوجوان ماڻهو باهه جي چوڌاري نچندا هئا يا دونهين وچان ڊوڙندا ۽ رڙيون ڪندا، هيئن چوندا هئا تہ "اي باهه! ڏانئڻين کي ساڙي خاڪ ڪر، باهه! باهه! ڏائڻين کي ساڙ". ڪن ضلعن ۾ "اونس" يا جَوَن جي اٽي سان رک ملائي، هڪ وڏو گول ڪيڪ تيار ڪيو ويندو هو. جڏهن ٻارڻ جون ڪاٺيون ۽ گاهه وغيره سڀ سڙي رک ٿي ويندا هئا، تڏهن ماڻهو انهيءَ رک کي دور دور تائين ٽيڙي پکيڙي ڇڏيندا هئا ۽ جڏهن رات بلڪل اونداهي ٿي ويندي هئي، تڏهن اهي انهيءَ رک کي پيرن سان اڏائيندا هيئن چوندا هئا تہ "باهه! ڏانئڻين کي ساڙ!"

هيبرائيڊس ٻيٽن ۾ 'بيلٽين' ڪيڪ انهيءَ ڪيڪ کان ننڍو هوندو آهي، جو سينٽ ميڪائيل جي تقريب تي ٺاهيو ويندو آهي، پر ان جي ٺاهڻ جو طريقو ساڳيوئي هوندو آهي، اهو ڪيڪ يوئيسٽ ۾ هن وقت ڪونہ ٺاهيو ويندو آهي، پر فادر ائلن نالي هڪ پادري چوي ٿو تہ ڪيس ياد آهي تہ اٽڪل پنجويهہ سال اڳ هن پنهنجيءَ ڏاڏيءَ کي اهڙو ڪيڪ ٺاهيندي ڏٺو هو. پهرين مئي تي پنير پڻ ٺاهيو ويندو هو، جنهن کي ڪير مان ٺهندڙ سينسي شين کي جادوءَ جي اثر کان بچائڻ لاءِ، ايندڙ سال جي "بيلٽين" تقريب تائين محفوظ رکيو ويندو هو. معلوم ٿئي ٿو

تہ "بيلٽين" رسمون هتي به اهڙيون ئي هيون، جهڙيون ٻين سيني هنڌن تي هونديون هيون. هرهڪ باهه گل ڪئي ويندي هئي ۽ ٽڪريءَ جي چوٽيءَ تي هڪ وڏو ڍانڊ ٻاريو ويندو هو، جنهن جي چوڌاري چوپائي مال کي سج طرف ڦيريون ڏياريون ويندیون هيون، تہ جيئن اهي سڄي سال تائين بيماريءَ کان محفوظ رهن. هرهڪ ماڻهو انهيءَ ڍانڊ مان ٿوري باهه گهر ڪٽي ويندو هو، جنهن سان هو پنهنجي گهر جي نئين باهه روشن ڪندو هو.

ويلس ۾ ٻڻ مئي مهيني جي شروعات ۾ "بيلٽين" باهين ٻارڻ جي رسم ادا ڪئي ويندي هئي، پر جنهن ڏينهن اهي باهيون ٻاريون ويندیون هيون، سو مئي مهيني جي پهرينءَ تاريخ کان وٺي ٽينءَ تاريخ تائين ڦرندڙ گهڙندڙ هوندو هو. باهه جو شعلو ڪڏهن ڪڏهن شاه بلوط جي ڪاٺيءَ جي ٻن ٽڪرن جي رڳڙ ذريعي ڪڍيو ويندو هو، جيئن هيٺئين بيان مان معلوم ٿئي ٿو: "باهه هن طرح ٻاري ويندي هئي. نَوَ ڇٽا پنهنجن ڪيسن کي اونڌو ڪري ٻاهر ڪڍندا هئا ۽ هيءَ خاطري ڪندا هئا تہ سندن بدن تي ڪوبہ پئسو، پائي يا ڏاتوءَ جو ڪوبہ ٽڪر باقي ڪونہ رهيو هو. پوءِ اهي ٻيلي ڏانهن ويندا هئا ۽ نون قسمن جي وڻن جون ڪاٺيون جمع ڪندا هئا. پوءِ اهي انهن کي انهيءَ جاءِ ڏانهن ڪٽي ويندا هئا، جتي ڪين باهه ٻارڻي هوندي هئي. انهيءَ هنڌ نرم زمين ۾ هڪ گول ڪڏ ڪنئين ويندي هئي ۽ اهي ڪاٺيون ان مٿان آرپار رکيون ويندیون هيون. گول ڪڏ جي چوڌاري ماڻهو بيهي اها ڪارروائي ڏسندا هئا. نون ماڻهن مان هڪ ڇٽو، پوءِ، شاهه بلوط جي ڪاٺيءَ جا ٻہ ٽڪر ڪٽي، هڪ ٻئي سان گسائيندو هو، تانجو انهن مان باهه نڪرندي هئي. اها باهه انهن ڪاٺين کي ڏني ويندي

هئي ۽ ٿوريءَ ئي ويرم ڪان پوءِ هڪ وڏو مچ ٻرڻ شروع ٿيندو هو. ڪڏهن ڪڏهن هڪ ٻئي جي پرسان ۾ باهيون ٻاريون ويندڙيون هيون. اهي باهيون، خواه ۾ هونديون هيون يا هڪ، "ڪوئلسرٽ" يا باهم جي مچ جي مقدس نالي سان سڏيون ويندڙيون هيون. "اوتس" جي اچي اتي ۽ ڪٽڪ جي ناسي اتي مان جدا جدا ٿهيل گول ڪيڪن کي چڻن چڻن ٽڪرن ۾ تقسيم ڪري، اتي جي ڳوٺ ۾ وڏو ويندو هو ۽ حاضرين مان هر هڪ کي ڳوٺ منجهان هڪ ٽڪر ٻاهر ڪڍڻو هوندو هو. ڳوٺ ۾ باقي بچيل آخرين ٽڪر ڳوٺ جهلڻ واري جي قسمت ۾ ايندو هو. اهڙي هرهڪ ماڻهوءَ کي، جنهن جي هٿ ۾ ڪٽڪ جي اتي واري ڪيڪ جو ٽڪر ايندو هو، باهم جي مٿان ٽي دفعا ٽپڻو پوندو هو يا وري ڪيس ۾ باهين جي وچ مان ٽي دفعا ڊوڙڻو پوندو هو، ڇاڪاڻ ته آتان جا ماڻهو سمجهندا هئا ته انهيءَ ذريعي سان هلندڙ سال ۾ ڀرپور فصل ٿيندا. جن ماڻهن کي انهيءَ آزمائش مان گذرڻو پوندو هو، تن جون دانهون ۽ ڪوڪون دور دور تائين ٻڌڻ ۾ ايندڙيون هيون ۽ جئين اهي ماڻهو، جن کي ڪٽڪ جي اتي جي ڪيڪ جا ٽڪر هٿ ايندا هئا، شعلن جي مٿان ٽي دفعا ٽپ ڏيندا هئا يا ٻن باهين جي وچ مان ٽي دفعا ايندا ۽ ويندا هئا، تڏهين "اوتس" جي ڪيڪ وارن ٽڪرن جا مالڪ خوش ٿي ڳائيندا، نچندا ۽ تاڙيون وڄائيندا هئا."

ماڻهن جو هيءُ اعتقاد، ته باهم جي مچن مٿان ٽي دفعا ٽپڻ يا انهن جي وچان ٽي دفعا ڊوڙڻ سان، ڪين پلي فصل جي خاطري ٿيندي، قابل غور آهي. جنهن طريقي سان اهو نتيجو رونما ٿيندڙ سمجهيو ويندو هو، تنهن ڏانهن ويلس جي لوڪ - ڪتائن

جي هڪ ٻئي ماهر مصنف ٻه اشارو ڪيو آهي، جنهن جي قول مطابق ماڻهن جو هيءُ ويساهه هو ته "مئي مهيني" يا "وچ اونهاري" ۾ جيڪي باهين جا مچ ٻاريا ويندا، سي ٻنين کي جادوءَ جي شرڪان بچائيندا، جنهن ڪري فصل ڀلا ٿيندا. رک کي پڻ جادوءَ جي خلاف ٿوٿي هئڻ جي حيثيت ۾ قيمتي سمجهيو ويندو هو." چنانچه، معلوم ٿئي ٿو ته ماڻهو ائين سمجهندا هئا ته باهين جي گرمي زمين اندر ٻجن جي واڌاري ۾ تيزي پيدا ڪري، سڌيءَ طرح نه، پر جادوءَ جي اثر کي زائل ڪري يا شايد ڏانئڻين جي جسمن کي ساڙي، اڻ سڌيءَ طرح ٻنين کي ڀلو ڪندي.

معلوم ٿئي ٿو ته "بيلٽين" باهيون آئرلنڊ ۾ به ٻاريون ويندڙيون هيون، ڇاڪاڻ ته ڪورمئڪ "يا سندس نالي ۾ ٻيو ڪو چوي ٿو ته 'بيلٽين' کي 'نصيب واري باهه' يا 'ٻن باهين' جا نالا به ڏنا ويا هئا، جي 'ايرن' ۾ مقيم ڊروئڊ مذهب جا مڃيندڙ وڏن جنترن منترن سان آنهيءَ ڏينهن تي ٻاريندا هئا. هو وڌيڪ چوي ٿو ته اهي ماڻهو چوپائي مال کي پڻ انهن باهين ڏانهن وٺي ايندا هئا ۽ ڪين ٻن باهين جي وچ مان لنگهائي وٺي ويندا هئا، ته جيئن اهي سڄي سال جي دوران ۾ بيمارين کان محفوظ رهن." مئي مهيني جي پهرينءَ تاريخ تي يا ان کان اڳئين ڏينهن واريءَ شام تي چوپائي مال کي باهه مان يا ٻن باهين جي وچ مان لنگهائڻ جي رسم اسان جي يادگيريءَ واري زماني تائين آئرلنڊ ۾ ادا ٿيندي رهي.

مئي مهيني جو پهريون ڏينهن سئيڊن جي زياده اندروني ۽ جنوبي علائقن ۾ هڪ وڏيءَ ۽ عام تقريب جو موقعو هوندو آهي.

تقريب جي ڏينهن شام جو سيني ٽڪرين ۽ اوچن ڏڙن مٿان باهم جا وڏا مچ ٻاريا ويندا آهن، جيڪي ٻن پٽرن کي هڪ ٻئي سان ٽڪرائڻ ذريعي روشن ڪيا ويندا آهن. هرهڪ وڏي گوٺ کي پنهنجو پنهنجو مچ هوندو آهي، جنهن جي چوڌاري نوجوان ماڻهو گول چڪر ۾ نچندا آهن. پوڙها ماڻهو وري هيءَ جاچ رکندا آهن ته باهم جي شعلن جو رخ اتر طرف ٿئي ٿو يا ڏکڻ طرف. پهرينءَ حالت ۾ بهار جي موسم سرد ٿيندي ۽ مقرر وقت کان پوءِ شروع ٿيندي ۽ پوئينءَ حالت ۾ اها معتدل ۽ وٽندڙ ٿيندي. بوهيميا ۾ پهرينءَ مئي کان هڪ ڏينهن اڳم واريءَ شام جو، نوجوان ماڻهو ٽڪرين ۽ ڏڙن تي، رستن جي چونڪن تي ۽ ڪيتن ۾ باهيون ٻاريندا ۽ سندن چوڌاري نچندا آهن. اهي ٻرندڙ ٽانڊن مٿان يا شعلن وچان ٽپ ڏيندا آهن. انهيءَ رسم کي "ڏانئٽين کي ساڙڻ" سڏيو ويندو آهي. ڪن هنڌن تي ڏانئٽين جي نمائندگي ڪندڙ هڪ ٻوتي کي مچ ۾ ساڙيو ويندو هو. اسان کي هيءَ ڳالهم ياد رکڻي آهي ته مئي جي شام بدنام "والپرجس رات" ئي آهي، جڏهن ڏانئٽيون ماڻهن جي نظرن کان پوشيده، دوزخي ڪاروبار سان هرهنڌ هوا ۾ هيڏانهن هوڏانهن اڏامنديون ڦرنديون آهن. ڏانئٽين واريءَ انهيءَ رات تي ووئلٽلنڊ جا ٻار به بلند مقامن تي باهم جا مچ ٻاريندا آهن ۽ مٿانئن ٽپندا آهن. ان کان علاوه، اهي ٻرندڙ ٻوهارن کي هوا ۾ لوڏائيندا يا اڇلائيندا آهن. جيتريءَ دوريءَ تائين باهم جي مچ جو شعاع پهچندو، اوتري قدر دور دور ٻنين تي رحمت نازل ٿيندي رهندي. "والپرجس" رات جو انهن باهين جي ٻارڻ کي "ڏانئٽين کي هڪالي ڪڍڻ" جي نالي سان سڏيو ويندو آهي. مئي مهيني جي پهرينءَ تاريخ

تي (والپرجس رات) ڏانئين کي ساڙڻ لاءِ باهين ٻارڻ جي رسم ٿائرول، موريويا، سئڪسني ۽ سليشيا ۾ عام جام ۽ دور دور تائين ڦهليل آهي يا اڄ کان ڪو ٽورو ئي زمانو اڳي تائين عام هئي.

٥- **وچ اونهاري واريون باهيون** : پر، جنهن ڏينهن تي سڄي يورپ اندر باهه جون اهي تقريبون عام طرح گهٽي کان گهٽيون ملهايون ويئون آهن، سو آهي اونهاري جو وڏي ۾ وڏو ڏينهن، يعني "سڊسمر ايو" (٢٣ جون) يا "سڊسمر ڊي" (٢٤ جون). "سڊسمر ڊي" کي سينٽ جان دي بئپٽسٽ جو نالو ڏيئي، عيسائيت جو هلڪو رنگ چاڙهيو ويو آهي، پر اسان کي هن باري ۾ ڪوبه شڪ ڪونهي ته اها تقريب اهڙي زماني جي آهي، جڏهن عيسوي سن اڃا شروع ئي ڪونه ٿيو هو. اونهاري جو وڏي ۾ وڏو ڏينهن، يا "سڊسمر ڊي" سج جي گردش جي ايام ۾ وڏيءَ اهميت وارو ڏينهن آهي، جڏهن اهو روشن چراغ آسمان ۾ روز بروز مٿي ۽ اڃا زياده مٿي چڙهڻ کان پوءِ، ڪن ڏينهن لاءِ ساڳئي مقام تي بيهي، اتان کان پوءِ پنهنجي آسماني رستي تان پويان پير ڪري ٿو. هڪ وحشي انسان لاءِ اهڙي گهڙي، جڏهن هو آسماني گنبذ تي ڦرندڙ ٻن عظيم نوراني چراغن جي سفر جي راه کي غور سان جاچڻ ۽ مٿس خيال ڪرڻ شروع ڪري ٿو، فڪر ۽ انتظار جي حاصل هئڻ کان سواءِ ٻيو ڪوبه مطلب نه ٿي رکي سگهي. هڪ وحشي انسان فطرت جي اٿاهه چڪرورتي تبديلين جي سامهون، جڏهن ڪيس اڃا پنهنجيءَ بيچارگيءَ ۽ ڪم قوتيءَ جي ڄاڻ حاصل ڪرڻي آهي تڏهن، معلوم ٿئي ٿو ته، هن اهو ئي تصور ڪيو هوندو ته هو سج کي زوال پذير ٿيڻ کان بچڻ ۾ مدد ڏيئي سگهيٿو، سندس ٽڪل ۽ ماندن

قدمن کي ٽنب ۽ ٽوٽي ڏيئي سگهي ٿو ۽ پنهنجي هٿ ۾ هڪ چراغ جي گل ٽيندڙ سرخ شعاع کي دوباره روشن ڪري، انهيءَ آسماني چراغ کي دوباره روشن ٿيڻ ۾ مدد ڏيئي سگهي ٿو. ٽي سگهي ٿو تہ ڪجهہ قدر انهيءَ قسم جي خيالن جي بنياد تي اسان جي يورپي ڪڙمين جي "مڊ-سمر" وارين تقريبن شايد جنم ورتو هجي. سندن بنياد خواه ڪهڙو بہ هجي، پر آهي رسمون اڄ بہ ڪرهءِ ارض جي انهيءَ حصي ۾، مغرب طرف آئرلنڊ کان وٺي مشرق طرف روس تائين ۽ اتر طرف ناروي ۽ سئيڊن کان وٺي ڏکڻ طرف اسپين ۽ يونان تائين، عام جام ادا ٿينديون رهن ٿيون. قرون وسطيٰ جي هڪ مصنف مطابق، "مڊسمر" تقريب جون ٽي وڏيون خصوصيتون باهم جا مچ، ٻنين جي چوڌاري مشعلن سان جاوس ۽ ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان ٻرندڙ ڦيٽو ڦيرائي هيٺ ڪسڪائڻ، هيون. هو ٻڌائي ٿو تہ چوڪرا بدبودار دونهين پيدا ڪرڻ لاءِ هڏا ۽ مختلف قسمن جو گند ڪچرو ساڙيندا هئا، چاڪاڻ تہ سندن اعتقاد موجب، اهو دونهون ڪن اهڙين خطرناڪ بلائن کي آتان ڀڄائي ڪڍندو هو، جي انهيءَ موسم ۾، اونهاري جي گرميءَ سبب جوش ۾ اچي، هوا جي وچ ۾ جنسي ميلاپ ڪنديون هيون ۽ پنهنجا ٻچ ڪوهن ۽ درياهن ۾ اڇلائي، ڪين زهريلو ڪنديون هيون. هو ٻرندڙ ڦيٽي جي ڦيرائڻ جي رسم جي هيءَ معنيٰ ڏئي ٿو تہ سج، پنهنجي گردش جي عروج تي پهچڻ کان پوءِ هيٺر هيٺ لهڻ شروع ڪري ٿو.

وچ اونهاري جي باهم وارين تقريبن جون اهم خصوصيتون انهن خصوصيتن سان مشابهت رکن ٿيون، جي بهار وارين اهڙين تقريبن سان وابستہ ٿيل اسين ڏسي آيا آهيون. رسمن جي انهن ٻنهي جوڙن جي هڪجهڙائي هيٺين مثالن مان صاف طور ظاهر ٿيندي.

سورهين صدي عيسويءَ جي پهرئين اڌ حصي جو هڪ

مصنف اسان کي مطلع ڪري ٿو تہ جرمنيءَ جي قريباً هرهڪ شهر ۽ ڳوٺ ۾ سينٽ جان جي رات جو عام باهہ جا مچ ٻاريا ويندا هئا ۽ ٻنهي جنسن جا ننڍا ۽ وڏا، ٻوان ۽ پوڙها انهن جي چوڌاري جمع ٿي، پنهنجو وقت نچڻ ۽ ڳائڻ ۾ صرف ڪندا هئا. انهيءَ موقعي تي ماڻهو "مگوورٽ" ۽ "وروين" نالن وارن ٻوٽن جا هار پائيندا هئا ۽ "لارڪسپر" نالي هڪ ٻوٽي جي ڇڳن وچان، جن کي اهي هٿن ۾ جهليندا هئا، انهيءَ باهہ کي ڏسندا هئا. سندن اعتقاد هو تہ ائين ڪرڻ سان سندن اکيون سڄي سال جي دوران ۾ تندرست حالت ۾ رهنديون. جئين هرهڪ ماڻهو اُتان لنگهندو ويندو هو، تئين اهو "مگوورٽ" ۽ "وروين" کي باهہ جي مچ ۾ اڇلائيندو، هئين چوندو ويندو هو تہ "شل منهنجيون سڀ بد بختيون دور ٿين ۽ هنن ٻوٽين سان گڏ سڙي خاڪ ٿي وڃن." لوئر ڪونز وٽ، جو موسيل جي مٿان ٽڪريءَ جي چوٽيءَ تي واقع هڪ ڳوٺ آهي، وچ اونهاري واري اها تقريب هن طرح ملهائي ويندي هئي. سڌيءَ چاڙهيءَ واريءَ "اسٽروسبرگ ٽڪريءَ" جي چوٽيءَ تي گاهہ ۽ پلال جو ڪجهہ مقدار جمع ڪيو ويندو هو. هرهڪ باشندي يا ڪم از ڪم هرهڪ گهر واري کي انهيءَ ڊيرلاءِ پلال جو حصو ڏيڻو پوندو هو. رات ٿيڻ وقت، ڳوٺ جا سڀ نر باشندا، مرد ۽ ڇوڪرا، ڪمرڪشي ٽڪريءَ جي چوٽيءَ تي چڙهي ويندا هئا. عورتن ۽ ڇوڪرين کي ساڻن شريڪ ٿيڻ جي اجازت ڪانہ هوندي هئي، پر ڪين لاهيءَ جي اڌ وٽ واقع، هڪ چشمي وٽ بيهڻو پوندو هو. ٽڪريءَ جي چوٽيءَ تي هڪ زبردست ڦيٽو بيٺو هوندو هو، جو سڄو سارو انهيءَ پلال ۾ ويڙهيل هوندو هو، جنهن ۾ سيني ڳوٺ

وارن جو حصو شامل هوندو هو. باقي پلال مان مشعلون ٺاهيون ويندڙيون هيون. ڦيٽي جي ٻنهي طرفن کان ٽن فوٽن جي ڊيگهه جون ڪاٺون ٻاهر نڪتل هونديون هيون، جي ڦيٽي جي هيٺ لهڻ وقت، چوڪرن جي هٿن ۾ هڪ قسم جي دستن جو ڪم ڏيندڙيون هيون، جن کي جهلي اهي ڦيٽي کي پوري رستي تان هيٺ لاهيندا هئا. پر واري "سيرڪ" نالي هڪ شهر جو ميئر، جنهن کي سندس خدمتن لاءِ هميشه آلو بخارن جو هڪ ٽوڪرو ڏنو ويندو هو، مقرر اشارو ڏيندو هو، هڪدم هڪ ٻرندڙ مشعل ڦيٽي کي ڏيکاري ويندي هئي ۽ جيئن ئي ان مان باه جا شعلا بلند ٿيندا هئا، تيئن ئي جوان، قوي الجثه ۽ تيز رفتار چوڪرا ڦيٽي جي ٻنهي دستن کي پڪڙي، ان سان گڏ لاهيءَ تان هيٺ ڊوڙڻ شروع ڪندا هئا. هڪ وڏو شور برپا ٿي ويندو هو. هرهڪ مرد ۽ چوڪرو ٻرندڙ مشعل هٿ ۾ جهلي، مٿي هوا ۾ اڏائيندو رهندو هو ۽ اها خبرداري ڪندو هو ته جيسين ڦيٽو ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان گسڪندو هيٺ پهچي، تيسين سندس مشعل روشن رهي. جيڪي جوان مرد ڦيٽي جي رهنمائي ڪندا هئا، تن جو وڏو مقصد اهو هوندو هو ته ٻرندڙ ڦيٽي کي سڌوئي موسيل جي پاڻيءَ ۾ وڃي اڇلائجي، پر اهي پنهنجيءَ ڪوشش ۾ تمام مشڪل ڪامياب ٿيندا هئا، ڇاڪاڻ ته رستي تي جيڪي انگور جون وليون هونديون هيون، سي جيئن ته لاهيءَ جي اڪثر حصي تي ڇانيل هيون، ان ڪري اهي سندن رفتار ۾ رڪاوٽ ثابت ٿينديون هيون ۽ نديءَ تائين پهچڻ کان اڳي ئي ڦيٽو گهٽو ڪري سڙي، وسامي ويندو هو. جيئن اهو ڦيٽو چشمي وٽ بيٺل عورتن ۽ چوڪرين جي پاسي کان ترڪندو ۽ ڦرندو لهندو ويندو هو، تيئن اهي خوشيءَ

جا نعرا بلند ڪنديون هيون، جن جي جواب ۾ جبل جي چوٽيءَ تي بيٺل مرد به نعرا بلند ڪندا هئا. انهن نعرن جي جواب ۾ وري پاسي وارن ڳوٺن جا رهاڪو به جواب ڏيندا هئا، جي موسيل نديءَ جي پرينءَ پر تي پنهنجين ٽڪرين تان بيهي انهيءَ نظاري جو تماشو ڏسندا هئا. جيڪڏهن ٻرندڙ ڦيٽي کي ڪاميابيءَ سان درياه جي ڪناري تائين پهچائي، ان جي پاڻيءَ ۾ وسايو ويندو هو، تہ ماڻهن کي انهيءَ سال انگور جي ڀرپور فصل جي اميد ٿيندي هئي ۽ ڪونز جي باشندن کي آس پاس جي انگور جي منهن مان اچي شراب جي ڀريل گاڏي حاصل ڪرڻ جو حق پهچندو هو. ٻئي طرف، سندن اعتقاد هو تہ جيڪڏهن اهي انهيءَ رسم جي ادائگيءَ ۾ ڪوتاهي ڪندا، تہ سندن چوپائي مال تي مختلف بيمارين جو حملو ٿيندو ۽ ڍور پنهنجن وٿاڻن ۾ ٽپ ڏيندا رهندا.

بئويريا جي بالائي حصي ۾، وچ اونهاري واريون باهيون، ويندي اڻويهين صديءَ جي نصف حصي تائين، پنهنجا شعلا بلند ڪنديون رهيون. اهي باهيون خاص طور جبلن تي ٻاريون ويندیون هيون، پر ان سان گڏ ميدانن ۾ به دور دور تائين روشن ڪيون ويندیون هيون. اسان کي ٻڌايو ويو آهي تہ رات جي اونداهيءَ ۽ خاموشيءَ ۾، هيڏانهن هوڏانهن ڦرندر گهڙندڙ ماڻهن جي گروهن جو نظارو، جي ٽمڪندڙ شعلن جي ڦڙ ڦڙ ڪندڙ روشنائيءَ جي شعاع ۾ نظر ايندا هئا، عجيب و غريب ۽ اثر انداز هوندو هو. بيمار جانورن کي صحتمند ڪرڻ ۽ صحتمند جانورن کي سڄي سال جي دوران ۾ بيماريءَ ۽ هر قسم جي ضرر کان محفوظ رکڻ لاءِ، باهم مان گهمايو ويندو هو. گهٽيئي گهر وارا انهيءَ ڏينهن تي گهر جي چلهين مان باهم وسائي ڇڏيندا هئا ۽ ان کي وچ

اونهاري واريءَ باهم جي مچ مان نڪتل هڪ بندءَ ذريعي دوباره روشن ڪندا هئا. ماڻهو انهيءَ سال جي "فلئڪس" جي ٻوٽن جي اوچائيءَ جو اندازو باهم جي شعلن جي اوچائيءَ مان لڳائيندا هئا. جيڪو ماڻهو ٻرندڙ مچ مٿان ٽپندو هو، تنهن کي اها خاطري رهندي هئي ته لاباري لٽڻ وقت ڪيس پٽيءَ ۾ سور هرگز ڪونہ پوندو. ٻئويريا جي گهٽن حصن ۾ هيءُ اعتقاد عام هو ته "فلئڪس" جا ٻوٽا ايترا اوچا ٿيندا، جيتريءَ اوچائيءَ تائين نوجوان ماڻهو باهم جي مچ مٿان ٽپا ڏيندا. ڪن ٻين حصن ۾ وري پوڙها ماڻهو باهم جي مچ مان ٽي سڙيل ڪاٺيون ڪڍي ٻنين ۾ ڪوڙيندا هئا ته ڪين يقين هوندو هو ته "فلئڪس" جا ٻوٽا ڊگها نڪرندا. ڪن ٻين هنڌن تي مچ جي وسايل ڪاٺي گهر واريءَ جاءِ جي ڇت ۾ هن لاءِ رکي ويندي هئي، ته گهر جي جاءِ باهم لڳڻ کان محفوظ رهي. وورزبرگ جي آس پاس وارن شهرن ۾ باهم جا مچ بازارين جي چونڪن ۾ ٻاريا ويندا هئا ۽ جيڪي نوجوان انهن مٿان ٽپندا هئا، سي گلن، خاص طرح "مگوورٽ" ۽ "وورين" جا هار پائيندا هئا ۽ هٿن ۾ "لارڪسپر" جي ٻوٽي جون سنهيون شاخون ڪٽندا هئا. سندن اعتقاد هوندو هو ته جيڪي ماڻهو ٽورو "لارڪسپر" ٻوٽو جهلي، ان جي پنن وچان باهم جي مچ ڏانهن نهاريندو، تنهن کي سڄي سال جي دوران ۾ اکين جو ڪوبہ مرض ڪونہ ستائيندو. ان کان سواءِ سورهين صديءَ ۾ وورزبرگ ۾ هيءُ رواج هوندو هو ته اتان جي "بشپ" جا پوئلڳ شهر جي پاسي واري جبل جي چوٽيءَ تي بيهي، ڪاٺ جون ٻرندڙ ٽالهيون هوا ۾ اڇلائيندا هئا. ٽالهين کي لچڪيدار لئين ذريعي هوا ۾ ڇوڙيو ويندو هو، جي اونداهيءَ

مان پنهنجي پرواز جي دوران ۾ باهه جي بلائن جو نظارو پيش ڪندا هيون.

ساڳيءَ طرح سوابيا ۾ جوان ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون، هڪ ٻئي جا هٿ پڪڙي، وچ اونهاري وارن باهه جي مچن مٿان ٽپ ڏيندا هئا ۽ هيءَ دعا ڪندا هئا ته فلئڪس جو ٻوٽو ٽي *"ايل" اوچو ٿئي. اهي ڪڪن مان ٺاهيل ڦيٽن کي باهه ڏيئي ٽڪرين جي لاهين تان هيٺ ڪسڪائي ڇڏيندا هئا. ڪڏهن ڪڏهن اهي، جئين ساٿهو وچ اونهاري جي باهه جي مچن مٿان ٽپ ڏيندا هئا، تئين بلند آواز سان هيئن چوندا هئا، "فلئڪس! فلئڪس! شل فلئڪس هن سال ست "ايل" اوچي نڪري!"

روٽينبرگ ۾ انساني صورت جو هڪ بي ڊولو ٻوٽو گلن ۾ ويڙهيو ويندو هو، جنهن کي ڇوڪرا وچ اونهاري جي باهه ۾ ساڙيندا هئا ۽ پوءِ آهي پاڻ باهه جي مچ مٿان ٽپ ڏيندا هئا.

ساڳيءَ طرح بيبن ۾ به "سينٽ جان ڊي" تي ننڍا ٻار وچ اونهاري جي باهه جي مچ لاءِ هر گهر مان ڪاٺيون گڏ ڪندا هئا. ڇوڪريون ۽ ڇوڪرا جوڙيون ٺاهي باهه جي مٿان ٽپ ڏيندا هئا. ٻين هنڌن وانگر، هتي به، باهه جي انهن مچن ۽ لاباري وارين رسمن جي درميان تعلق ڏٺو ويو آهي. ڪن هنڌن تي اهو خيال ڪيو ويندو هو ته جيڪي ساٿهو انهن باهين مٿان ٽپي ويندا، تن کي لاباري لٽڻ وقت پٽيءَ ۾ سور ڪونه پوندو. ڪڏهن وري، جيئن جيئن جوان ساٿهو شعان مٿان ٽپ ڏيندا هئا، تيئن تيئن

* مختلف ملڪن ۾ مختلف ڊيگهن جي ساپ، جا گهٽو ڪري ڪپڙي ساپڻ جي ڪم ايندي آهي ۽ اٽڪل روءِ هڪ وال ڪان هڪ يا ٻه انچ وڏي ٿيندي آهي.

بلند آواز سان هيئن چوندا هئا، "وَڏُ، تہ فلئڪس جو ٻوٽو ٿي وال اوچو ٿئي!" هيءُ نظريو ٻيڌن ۾ عام جام ڦهليل نظر اچي ٿو تہ فلئڪس يا آنَ جو ٻوٽو اوتري قدر اوچو ٿيندو، جيتري قدر شعلا بلند ٿيندا يا جيتري قدر جوان ماڻهو باهم مٿان اوچا ٽپ ڏيندا. اهو بہ اعتقاد هو تہ اهڙن نوجوان ماڻهن جي پيڙن جا فصل سيني کان زياده پلا ۽ ڀرپور ٿيندا، جيڪي ٻين سيني نوجوانن کان باهم مٿان زياده اوچا ٽپ ڏيندا. ٻئي طرف، جيڪڏهن ڪو ماڻهو باهم جي مچ لاءِ پنهنجو ڪائين جو چندو ڪونہ ڏيندو هو، تہ ان جي حالت ۾ وري هيءُ خيال ڪيو ويندو هو تہ سندس فصلن ۾ ڪابہ برڪت ڪانہ پوندي ۽ خاص طرح سندس فلئڪس تہ اپرندي ئي ڪانہ. سئنگرهاسين جي قريب، ايڊرسليبن وٽ، هڪ وڏو لڪڙو ڌرتيءَ ۾ ڪوڙيو ويندو هو، جو ڌرتيءَ تائين پڇندو هو. پوءِ انهيءَ پيپ کي باهم ڏني ويندي هئي ۽ حاضرين جي خوشيءَ جي نعرن جي درميان انهيءَ ٻرندڙ پيپ کي لڪڙي جي چوڌاري ڦيرايو ويندو هو.

ڊينمارڪ ۽ ناروي ۾ بہ "سينٽ جان جي رات" تي وڃ اونهاري جون باهيون رستن، ميدانن ۽ ٽڪرين مٿان ٻاريون ويندڙيون هيون. ناروي جا ماڻهو سمجهندا هئا تہ اهي باهيون چوپاين ڊورن سان بيماريءَ کي تڙي دور ڪنديون. اڄا تائين بہ، چيو وڃي ٿو تہ "مڊسمر رات" جو ناروي جي سڄي ملڪ ۾ باهيون ٻاريون ويندڙيون آهن. اهي باهيون انهن ڏانئين کي دور رکڻ لاءِ ٻاريون ويندڙيون آهن، جي انهيءَ رات ملڪ جي سيني طرفن کان بلاڪسبرگ ڏانهن اڏامندڙيون ايندڙيون آهن، جتي وڏي ڏانئڻ رهندي آهي. سئيڊن ۾ "سينٽ جان واري رات" (سينٽ

هئنس) سڄي سال جي سيني راتين کان زياده خوشيءَ واري رات هوندي آهي. ملڪ جي ڪن حصن جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾، خاص طور بوهوس ۽ اسڪينيا جي صوبن ۽ ناروي جي سرحد جي ويجهڙائيءَ وارن ضلعن ۾ اها رات بار بار آتشبازيءَ جي سامان ساڙيندي ۽ باهه جي وڏن مچن ٻاريندي ملهائي ويندي آهي. انهن مچن کي اڳئين زماني ۾ "بالڊرس بيل فائرس" (بالڊرس بيلر) جي نالي سان سڏيو ويندو هو. اهي منهن اونداهيءَ وقت ٽڪرين ۽ اوچن دڙن تي ٻاريا ويندا آهن ۽ آس پاس جي سڄي علائقي کي پنهنجي شعاع سان روشن ڪري ڇڏيندا آهن. ماڻهو انهن باهين جي چوڌاري نچندا آهن انهن وچان ٽپ ڏيندا آهن. نورلينڊ ۾ سينٽ جان واريءَ رات جو، رستن جي چونڪن تي باهيون ٻاريون ويندیون آهن. باهه ۾ جيڪي ڪاٺيون ٻاريون ويندیون آهن، سي نون مختلف قسمن جون هونديون آهن ۽ تماشائي ٽرولس ۽ ٻين بدروحن جي طاقت کي زائل ڪرڻ لاءِ، جن کي انهيءَ رات ٻاهر ڦرندو سمجهيو ويندو آهي، باهه ۾ ڪنيءَ جهڙو هڪ ٻوٽو (باران) اڇلائيندا رهندا آهن، ڇاڪاڻ تہ انهيءَ پر اسرار موسم ۾ جبل ڪلي پوندا آهن ۽ سندن گهرين غارن وچان اها پراسرار فوج ٽوري وقت واسطي نچڻ ۽ راندين روندين ڪڏڻ لاءِ ٻاهر نڪرندي آهي. ڪڙمين جو اعتقاد آهي تہ جيڪڏهن ٽرولس ۽ بدروحن مان ڪي ويجهڙائيءَ ۾ ڪٿي موجود هوندا، تہ اهي پاڻ کي ظاهر ڪندا، ۽ جيڪڏهن ٻرندڙ ۽ ٽڙڪاٽ ڪندڙ باهه جي مچ ڀرسان ڪو جانور، مثال طور ڪو ٻڪرُ يا ٻڪري، اتفاق سان نظر اچي ويندي آهي، تہ ڪڙمين کي يقين ٿيندو آهي تہ اهو خود "شيطان" آهي. ان کان سواءِ، هيءَ

ڳالهه به قابل غور آهي ته سئيڊن ۾ سينٽ جان واري رات خاص طرح پاڻيءَ ۾ باهه جي تقريب هوندي آهي، ڇاڪاڻ ته ڪن مقدس چشمن کي ان وقت ڪن عجيب و غريب طبي طاقتن سان نوازيل سمجهيو ويندو آهي، جنهن ڪري گهڻيئي بيمار ماڻهو پنهنجن مرضن کان شفايابي حاصل ڪرڻ لاءِ انهن ۾ غسل ڪرڻ لاءِ ايندا آهن.

آسٽريا ۾ وچ اونهاري جون رسمون ۽ انهن سان وابسته وهم به جرمنيءَ وارين رسمن سان مشابهت رکندڙ آهن. چنانچه، ٽائرول جي ڪن حصن ۾ باهه جا مچ ٻاريا ويندا آهن ۽ ٻرندڙ ٽالهيون هوا ۾ اڇلايون ويندڙيون آهن. "اِن" جي زيرين واديءَ ۾، اڳڙين ٽڳڙين سان ٺهيل هڪ بوتي کي گاڏيءَ ۾ رکي، "مڊسمر ڊي" تي ڳوٺ ۾ ڦيرايو ويندو آهي ۽ بعد ۾ ڪيس جلايو ويندو آهي. ڪيس "لاٽر" جي نالي سان ڪوٺيو ويندو آهي، جنهن جي صورت کي بگاڙي ليوٽر ڪيو ويو آهي. ائمبراس ۾، جو انهن ڳوٺن مان هڪ آهي، جتي مارٽن ليوٽر کي اهڙيءَ طرح بوتي جي صورت ۾ ساڙيو ويندو آهي، چيو وڃي ٿو ته جيڪڏهن توهين سينٽ جان واريءَ رات جو يارهين ۽ ٻارهين بجي جي درميان ڳوٺ مان لنگهندا ۽ ٽن ڪوهن تان غسل ڪندا، ته اوهان کي اهي سڀ ماڻهو نظر ايندا، جن کي انهيءَ سال جي دوران ۾ مرڻو هوندو. گرئٽز ۾ سينٽ جان جي رات (٢٣ جون) عام ماڻهو "ٽئٽرمئن" نالي هڪ گڏو ٺاهيندا هئا، جنهن کي اهي ڳوٺ کان ٻاهر هڪ ميدان ڏانهن گهلي ڪٽي ويندا هئا ۽ آتي بيهي، ڪيس اهڙن ٻوهارن سان تيسين ڪٽيندا هئا، جنجي ڪاٽيءَ وارن دستن کي باهه ڏنل هوندي هئي، جيسين ان کي باه لڳي وڃي، ٽائرول ۾، ريوٽ وٽ، ماڻهن جو عام اعتقاد هوندو هو ته اهي وچ اونهاري جي باهه جي مچ مٿان جيتريءَ بلنديءَ

تائين تپ ڏيندا، اوتريءَ بلنديءَ تائين فلئڪس جا ٻوٽا ڊگها ٿيندا ۽ اهي باهه جي مچ ساڻ ٻريل بنڊ ڪڍي، ساڳيءَ ئي رات ۾ پنهنجين ٻنين ۾ ڪوڙيندا هئا ۽ انهن کي تيسين اتي رهڻ ڏيندا هئا، جيسين فلئڪس جو فصل لٽجي، سندن گهر ايندو هو. لوئر آسٽريا ۾ باهه جا مچ اوچين جاين تي ٻاريا ويندا آهن ۽ چوڪرا انهن جي چوڌاري رانديون روندیون ڪندا، ڪڏندا ۽ ڏاهر ۾ ٻڌل ۽ روشن ڪيل شمعون ڦيرائيندا، گهمندا آهن. جيڪو به ماڻهو باهه مٿان تي ٽپيرا تپ ڏيندو آهي، سو ائين سمجهندو آهي ته هو انهيءَ سڄي سال جي دوران ۾ تپ جو شڪار ڪونه ٿيندو. گاڏين جي ڦيٽن کي ڏاهر ٿڦيو ويندو آهي، پوءِ ڪين باهه ڏني ويندي آهي ۽ انهيءَ ٻرندڙ حالت ۾ انهن کي ٽڪرين جي لاهين تان ڦيرائي هيٺ ڪسڪايو ويندو آهي.

بوهيميا جي ڪنڊ ڪڙچ ۾ اڃا تائين "مڊسمر رات" تي باهيون ٻاريون ويندیون آهن. ٻن پهرن کان پوءِ چوڪرا هڪ هٿ گاڏي ڪاهي هڪ کان ٻئي گهر ڪائيون گڏ ڪرڻ لاءِ ويندا آهن ۽ جيڪو به بد مزاج بخيل ڪين اها خيرات ڏيڻ کان انڪار ڪندو آهي، تنهن کي اهي برن نتيجن جي ڌمڪي ڏيندا آهن. ڪڏهن ڪڏهن نوجوان ماڻهو ٻيلي ۾ وڃي هڪ سنهو، سڌو ۽ ڊگهو "فر" وڻ ڪيرائي، ڪنهن دڙي تي وڃي ڪوڙيندا آهن، جتي چوڪريون ان کي گلدستن، پنن جي هارن ۽ ڪپڙي جي ڳاڙهين پٽين سان سينگاريندیون آهن. پوءِ ان جي چوڌاري ڪنڊا ۽ گاهه وغيره جمع ڪيو ويندو آهي ۽ رات ٽيڻ وقت انهن سيني کي باهه ڏني ويندي آهي. جڏهن شعلا ڀڙڪي اٿندا آهن، تڏهن نوجوان مرد انهيءَ وڻ تي مٿي چڙهي ويندا آهن ۽ انهن هارن کي هيٺ

لاهي ايندا آهن، جي چوڪرين ان کي ٻڌا هوندا آهن. ان کان پوءِ چوڪرا ۽ چوڪريون باهم جي ٻنهي ڪنارن کان هڪ ٻئي جي سامهون ٿي بيهندا آهن ۽ انهن هارن وچان هڪ ٻئي کي هن لاءِ ڏسندا آهن ته اهي هڪ ٻئي سان وفادار رهندا ۽ انهيءَ سال جي دوران ۾ شادي ڪندا يا نه. ان کان سواءِ، چوڪريون باهم جي مٿان گلن جا هار سردن طرف اڇلائيندا آهن ۽ شل نه ڪو بي ڍنگو بدنصيب انهيءَ هار کي جهڻڻ ۾ ناڪامياب ٿئي، جو سندس محبوبه ڏانهنس اڇلايو هوندو. جڏهن شعلا هيٺ لهي ويندا آهن، تڏهن هرهڪ جوڙو هٿ ۾ هٿ ڏيئي، ٿي سرتبا باهم جي آرپار ٽپ ڏيندو آهي. جيڪو چوڪرو يا جيڪا چوڪري اهو ڪم ڪندي، سا سڄي سال جي دوران ۾ هر دڪ ۽ درد کان دور رهندي ۽ فلئڪس جا ٻوٽا ايتري قدر اوچا ٿيندا، جيتري قدر نوجوان مرد ۽ چوڪريون اوچا ٽپ ڏيندڙ. جيڪا چوڪري "سڀسمر رات" تي باهم جا نَوَ سڄ ڏسندي، سا انهيءَ سال جي پڇاڻيءَ کان اڳ شادي ڪندي. ماڻهو باهم جي لهسيل هارن کي گهر ڪٽي ويندا آهن، جن کي آهي سڄي سال تائين احتياط سان سنڀالي رکندا آهن. گجگوڙي طوفانن جي وقت هار جي هڪ ٽڪر کي گهر جي چلهه ۾ ساڙيو ويندو آهي ۽ ان سان گڏ دعا گهري ويندي آهي، انهن سان ڪجهه حصو بيمار يا آلوڙين ڳئن کي ڏنو ويندو آهي ۽ ڪجهه گهرن ۽ ڍورن جي واڙن کي واس ڏيڻ لاءِ ڪتب آندو ويندو آهي، ته جئين ماڻهو ۽ ڍور تندرست ۽ خوش رهن. ڪڏهن ڪڏهن ڪنهن پراڻيءَ گاڏيءَ جي ڦيٿي کي لاڪ ٿڦي، باهم ڏيئي، ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان هيٺ ڪسڪايو ويندو آهي.

گهڻو ڪري چوڪرا گوٺ جي سيني پراڻن ٻوهارن کي جمع ڪري ڏاسر ۾ ٻوڙي، باهه ڏيئي، هيڏانهن هوڏانهن ڦيرائيندا ۽ لوڏائيندا آهن يا هوا ۾ مٽي اڇلائيندا آهن يا وري اهي گروهن جي صورت ۾ ٽڪرين جي لاهين تان هيٺ ڊوڙندا، ٻريل ٻوهارا لوڏائيندا ۽ رڙيون ڪندا، ڀڄندا وتندا آهن. سڙيل ٻوهارن جا باقي بچيل دستا ۽ باهه جي مچن مان باقي بچيل بنڊيون محفوظ رکيون ويندیون آهن، جي گوبين جي باغن ۾ ڪوڙيون ويندیون آهن، تہ جئين گوبيون جيتن کان بچي وڃن. ڪي ماڻهو وڃ اونهاري وارين باهين جي سڙيل ڪاٺين ۽ رک کي پنهنجين پوکيل ٻنين ۽ کيتن، پنهنجن باغن ۽ جاين جي چتين ۾ وڃ ۽ خراب آب و هوا کان محفوظ رهڻ لاءِ طلسم طور وجهندا آهن يا وري اهي هيئن سمجهندا آهن تہ گهر جي چت ۾ پيل اها رک گهر اندر ڪنهن بہ باهه جي ڀيٽ کي لڳڻ نہ ڏيندي. ڪن ضلعن ۾ وري، جڏهن وڃ اونهاري واري باهه ٻري رهي هوندي آهي، تڏهن اتان جا ماڻهو "مگوورٽ" نالي هڪ ٻوٽي پنهنجن مٿن سان تاج وانگر ٻڌندا آهن يا وري ان جو ڪمر ٻڌو ٿاهي، چيلهه سان ٻڌندا آهن، چاڪاڻ تہ اِن کي ڏانڻين، بد روحن ۽ بيماريءَ خلاف بچاءُ سمجهيو ويندو آهي. مختصر ڳالهه، تہ "مگوورٽ" جي هار کي اٽيل اکين لاءِ هڪ يقيني حفاظتي قدم سمجهيو ويندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن چوڪريون باهه جي مچن کي جهنگلي گلن جي هارن وچان ڏسنديون آهن ۽ باهه کان دعا گهرنديون آهن تہ اها سندن اکين ۽ چپرن کي مضبوط ۽ طاقتور ڪري. جيڪا چوڪري ٽي دفعا ائين ڪندي، تنهن جون اکيون سڄي سال جي دوران ۾ نہ اٽنديون. بوهيميا جي ڪن علائقن

جا ماڻهو ڳئن کي جادوءَ کان محفوظ رکڻ لاءِ کين اونهاري جي باهم جي سڄن وچان لنگهائيندا هئا.

"سلئو" نسل وارين قومن جي ملڪن ۾ پڻ وچ اونهاري واري تقريب ساڳين رسمن سان ملهائي ويندي آهي. اسين اڳي ئي ڏسي آيا آهيون ته روس ۾ سينٽ جان واريءَ رات تي جوان مرد ۽ ڪنواريون چوڪريون "ڪوپالو" جو ڪڪن سان ٺهيل مجسمو پنهنجين ڀانهن تي رکي، باهم جي سڄن مٿان ٽپنديون آهن. روس جي ڪن علائقن ۾ سينٽ جان واريءَ رات تي "ڪوپالو" جو مجسمو ساڙيو ويندو آهي يا ڪنهن وهندڙ ڪسيءَ ۾ اڇلايو ويندو آهي. وري، روس جي ڪن ضلعن ۾، جوان ماڻهو، جڏهن باهم يا دونهين مٿان ٽپ ڏيندا آهن، تڏهن گلن جا هار پائيندا آهن يا مقدس ٻوٽين جا ڪمربند ٻڌندا آهن ۽ ڪڏهن ڪڏهن اهي پنهنجي چوپائي مال کي جادوگرن ۽ ڏانئڻين جي شر کان محفوظ رکڻ لاءِ، جي انهيءَ وقت کير پيئڻ پٽيان ڇٽيون هونديون آهن، باهم وچان لنگهائيندا آهن. لٿل رشيا ۾، سينٽ جان واريءَ رات تي هڪ ڪيلو زمين ۾ ڪوڙيو ويندو آهي، جنهن کي ڪڪن ۾ ويڙهي باهم ڏني ويندي آهي. جيئن شعلا بلند ٿيندا آهن، تيئن ڪڙمي زالون انهن ۾ "برچ" وڻ جون ٽاريون وجهنديون ويندیون آهن ۽ هيئن چونديون آهن، "شل منهنجي فلئڪس ايتري اوچي ٿئي، جيتري هيءَ ٽاري"! روٿينيا ۾ باه جا سڄ انهيءَ چٽنگ سان ٻاريا ويندا آهن، جا ڪاڻيءَ جي ٻن ٽڪرن جي گسائڻ سان حاصل ڪئي ويندي آهي. جڏهن مجمع جا پوڙها ۽ اڳوان باهم کي اهڙيءَ طرح "ولوڙڻ" ۾ مصروف هوندا آهن، تڏهن باقي ٻيا ماڻهو احتراماً خاموش رهندا

آهن. پر جڏهن ڪاٺ مان باه پڙڪي نڪرندي آهي، تڏهن اهي به خوشيءَ جا راڳ ڳائڻ شروع ڪندا آهن. جيئن ئي باه جا مچ ٻرڻ لڳندا آهن، تيئن ئي نوجوان جوڙا هڪ ٻئي جا هٿ پڪڙي، باه جي شعلن وچان نه، ته به دونهين وچان ٽپ ڏيڻ شروع ڪندا آهن. ان ڪان پوءِ وري چوپاين جانورن کي سندن واري اچڻ تي، باه وچان لنگهايو ويندو آهي.

پرشيا ۽ لٿوئانيا جي گهڻن حصن ۾ "مڊسمررات" تي باهه جا وڏا مچ ٻاريا ويندا آهن. جيستائين نظر ويندي آهي، تيستائين سيئي دڙا ۽ اوچيون جايون باهه جي شعاع ۾ روشن هونديون آهن. انهن باهين کي جادوءَ، گجگوڙ، ڳڙي ۽ چوپاين جانورن جي بيمارين خلاف بچاءُ سمجهيو ويندو آهي، خاص طرح جيڪڏهن ٻئي ڏينهن صبح جو ڍورن کي انهن جاين تان لنگهايو ويندو آهي، جتي گذريل رات تي باهيون روشن ڪيون ويئون هيون. سيني ڳالهين کان قطع نظر، ڪڙميءَ وٽ اهي باهيون ڏانئين جي شرارتن خلاف، جي پنهنجن ٽوٽن ڦيٽن ذريعي سندس ڳئن جو ڪير چورائڻ جي ڪوشش ڪنديون آهن، ضامن جو ڪم ڏينديون آهن. اهو ئي سبب آهي، جو ٻئي ڏينهن صبح جو اوهين انهن جوان ڇوڪرن کي، جن باهه جو مچ ٻاريو هو، هر گهر ويندي ۽ اتان ڪير سان ڀريل ڏول وٺندي ڏسندا. ساڳي ئي سبب ڪري انهيءَ دروازي يا لوڙهي تي "برش" ۽ "مگوورٽ" جا ٻوٽا هٽي ڇڏيندا آهن، جن مان سندن ڳئون لنگهي چرڻ ويندڙيون آهن، ڇاڪاڻ ته انهن کي جادوءَ جي اثر کان بچائيندڙ سمجهيو ويندو آهي. مشرقي پرشيا جي ماشورن نالي هڪ ضلعي ۾، جنهن ۾ پول نسل جي هڪ شاخ آباد آهي، "مڊسمر ڊي" جي شام جو ڳيڻ جون سڀ

باهيون وسائڻ جو رواج آهي. پوءِ شاهم بلوط جي ڪاٺ جو هڪ ڪيلو زمين ۾ ڪوڙيو ويندو آهي، جنهن جي چوٽيءَ وٽ هڪ ڦيٽو ٺوڪيو ويندو آهي. انهيءَ ڦيٽي کي، سڀ ڳوٺاڻا واري وٽيءَ سان ايتريءَ تيزيءَ سان ڦيرائيندا آهن، جو ڪيلي ۽ ڦيٽي جي گسڻ سبب باهم پڙڪي نڪرندي آهي. هر هڪ انهيءَ نئينءَ باهم مان ڪاٺي ٻاري گهر ڪٽي ويندو آهي، جنهن سان اهو پنهنجي گهر جي چلهه ۾ باهم ٻاريندو آهي. سربيا ۾ ريڊار "برچ" وڻ جي چوڏن جون مشعلون ٻاري رڍن جي واڙين ۽ ڳئن جي واڙن جي چوگرد ڦيرا پائيندا آهن، پوءِ اهي ٽڪرين جي چوٽين تي چڙهي ويندا آهن، جتي اهي مشعلن کي وسامڻ لاءِ چڏي ايندا آهن.

هنگاريءَ جي مئگيار نسل وارن وٽ به، وچ اونهاري جي باهم وارين تقريبن جون خصوصيتون اهي ئي آهن، جي يورپ جي مختلف ملڪن ۾ نمايان آهن. "سڀسمررات" جو متعدد هنڌن تي اوچين جاين تي باهم جي سچن ٻارڻ ۽ مقائن ٽپن ڏيڻ جو رواج آهي ۽ جنهن نموني سان جوان ماڻهو انهن باهين مقان ٽپ ڏيندا آهن، تنهن مان تماشائي اها اڳڪتي ڪندا آهن ته اهي جلد شادي ڪندا يا نه. انهيءَ ڏينهن تي سوئرن جا ڏنار هڪ ڪيلي ۾ ڦيٽي ڦيرائڻ سان باهم پيدا ڪندا آهن ۽ اهي اهڙيءَ طرح ٻريل باهم وچان پنهنجن سوئرن کي بيمارين کان محفوظ رکڻ لاءِ لنگهائيندا آهن.

روس ۾ رهندڙ ايستونين نسل جا ماڻهو به، جي مئگيار نسل وارن وانگر، بني نوع انسان جي عظيم توراني خاندان سان وابستہ آهن، اونهاري جي وڏي ۾ وڏي ڏينهن کي دستوري نموني سان ملهائيندا آهن. اهي سمجهندا آهن ته "سينٽ جان" جي باه

ڏانڻين کي سندن ماڻ کان دور رکندي آهي. اهي هيئن به چوندا آهن ته جيڪو ماڻهو اتي حاضر نه ٿيندو، تنهنجي جَوَن ۽ ڪٽڪ جي فصل ۾ نقصانڪار ۽ بي فائدو گاه ۽ ٻيا بيڪار ٻوٽا گڏجي اڀرندا. ايسٽونيا جي اوئيسيل نالي هڪ ٻيٽ ۾، جڏهن ماڻهو وچ اونهاري واريءَ ٻاه ۾ ڪائيون اڇلائيندا آهن، تڏهن وڏي آواز سان هيئن چوندا آهن ته "ڪانا ٻاه ڏانهن، فلئڪس ٻنين ڏانهن." يا وري اهي ٽي ڪائيون ٻاه ۾ اڇلائيندا آهن ۽ هيئن چوندا آهن، ته "فلئڪس، بلند ٿيجانءِ!" اهي ٻاه جي مچ مان سڙيل ڪائيون ڪڍي، گهر ڪٽي ويندا آهن ۽ چوپائي مال کي ٿلهي متاري ڪرڻ لاءِ، انهن کي گهر ۾ ساڍي رکندا آهن. انهيءَ ٻيٽ جي ڪن حصن ۾ ٻاهه جو مچ هڪ وڻ جي چوڌاري جلائو ڪائيون ۽ ٻيون جلد سڙندڙ شيون جمع ڪري، ٺاهيو ويندو آهي ۽ انهيءَ وڻ جي چوٽيءَ متان هڪ جهنڊو جهولينندو رهندو آهي. جيڪو به ماڻهو انهيءَ جهنڊي جي سڙڻ کان اڳ ۾، ان کي لڪڙي سان ڌڪ هڻي هيٺ ڪيرائڻ ۾ ڪامياب ٿيندو، تنهن سان نصيب ياوري ڪندو. ڪڏهن ڪڏهن اهي شادمانان پرهه ڦٽيءَ تائين هلندا رهندا هئا ۽ انهن جو اختتام شرابخوريءَ ۽ زناڪاريءَ سان ٿيندو هو. اهو نظارو اونهاري جي هڪ صبح جي وڌندڙ روشنائيءَ ۾ ويتر بچڙو لڳندو هو.

جڏهن اسين يورپ جي مشرق کي خيرباد چئي، مغرب طرف وڌون ٿا، تڏهن اسين اونهاري جي انهيءَ وچ واري ڏينهن کي ساڳئي قسم جي عام نوعيت وارين رسمن سان ادا ٿيندو ڏسون ٿا. وچ اونهاري ۾ ٻاهه جي مچن ٻارڻ جي رسم، ويندي اٺويهين صديءَ جي اڌ تائين فرانس ۾ ته ايتريقدر عام جام ڦهليل هئي، جو آتي

مشڪل ئي ڪو اهڙو ڳوٺ يا شهر هوندو هو جتي، اسان جي معلومات مطابق، اهي سڀ نہ ٻاريا ويندا هئا. ساڻهو انهن جي چوڌاري نچندا ۽ مٿانئن ٽپ ڏيندا هئا ۽ سڄن مان ٻريل ڪاٺيون ڪڍي پنهنجن گهرن ڪي وڃ، باهم ۽ جادوءَ کان بچائڻ ۽ ڪين محفوظ رکڻ لاءِ، گهر ڪٽي ويندا هئا.

معلوم ٿئي ٿو تہ برٽنيءَ ۾ وڃ اونهاري جي باهين ٻارڻ جي رسم اڄ ڏينهن تائين ملهائي وڃي ٿي. جڏهن شعلا هيٺ ٿي ويندا آهن، تڏهن سڀ حاضرين ان جي چوڌاري گوڏن ڀر جهڪي ويهندا آهن ۽ سنجهانئن هڪ پير سرد وڏي آواز سان دعا گهرندو آهي. ان کان پوءِ سڀ ڇٽا اٿي ڪڙا ٿيندا آهن ۽ سڀ جي چوڌاري ٿي ڦيرا پائيندا آهن، ٿئين ڦيري تي، سڀ ساڻهو بيهي رهندا آهن ۽ هرهڪ ڇٽو هڪ پٿري ڪٽي ٻرندڙ ڊير مٿان اڇلائيندو آهي. ان کان پوءِ سڀئي منتشر ٿي ويندا آهن. برٽنيءَ ۽ بيريءَ ۾ هيءُ اعتقاد آهي تہ جيڪا ڇوڪري وڃ اونهاري وارين نون باهين جي چوڌاري نچندي، تنهن جي شادي ساڳئي سال اندر ٿي ويندي. "اوران" جي واديءَ ۾ هيءُ رواج هوندو هو تہ باهم جو سڀ ان وقت ٻاريو ويندو هو، جڏهن سج افق جي هيٺان غوطو ڪائڻ وارو هوندو هو ۽ ڪڙمي پنهنجي چوپائي مال کي جادوءَ ۽ خاص طور ڏانئٽين ۽ جادوگرن جي جنترن منترن کان محفوظ رکڻ لاءِ، جي ڪير ۽ سکڻ چورائڻ جي ڪوشش ڪندا هئا، باهم جي سڀ مان لنگهائيندا هئا. نارمنڊيءَ ۾، جيوميئيجز وٽ، اٺويهين صديءَ جي پهرئين نصف حصي تائين وڃ اونهاري جي تقريب سان چند اهڙيون غير معمولي خصوصيتون وابستہ هونديون هيون، جن تي انتهائي قديم زماني

جي مهر لڳل هئي. هر سال ٽيويهين جون تي، جا "سينٽ جان" جي رات هوندي آهي، "سبز بگهڙ جي برادري" پنهنجو نئون سردار يا آقا منتخب ڪندي هئي، جنهن کي هميشه ڪونيهائوٽ نالي هڪ وڏو مان چونڊڻو پوندو هو. چونڊ جي وڃڻ کان پوءِ، برادريءَ جو نئون سردار "سبز بگهڙ" جو خطاب اختيار ڪندو هو ۽ هڪ عجيب و غريب لباس ڍڪيندو هو، جنهن ۾ هڪ ڊگهو جبو ۽ بغير ڪناريءَ جي هڪ نوڪدار ۽ تمام ڊگهو سبز ٽوپلو شامل هوندو هو. اهڙيءَ طرح ملبوس ٿي، هو پنهنجيءَ برادريءَ جي اڳواني ڪندو، گهمندو هو ۽ "سينٽ جان" جو منتر آلاپيندو ويندو هو؛ هڪ صليب ۽ مقدس جهنڊو جلوس جي اڳيان هلندو هو ۽ اهڙيءَ طرح برادريءَ جا ماڻهو چائوقيت نالي هڪ جاءِ ڏانهن ويندا هئا. انهيءَ هنڌ پهچڻ سان، پادري ديول جي سازن وڄائڻ وارن جا اڳوان ۽ ساز وڄائيندڙ جلوس جو استقبال ڪندا هئا ۽ برادريءَ جي ماڻهن کي ڳوٺ جي ديول ڏانهن وٺي ويندا هئا. وعظ پڌڻ کان پوءِ، جماعت جا ماڻهو "سبز بگهڙ" جي قيامگاه ڏانهن ويندا هئا، جتي کين سادو طعام ڪارايو ويندو هو. رات جو هڪ جوان مرد ۽ هڪ جوان عورت، جي ٻئي گلن سان سينگاريل هوندا هئا، گهنڊن جي آواز ۾ باهه جو مچ ٻاريندا هئا. پوءِ گذريل سال وارو "سبز بگهڙ" ۽ سندس ڀائر، پنهنجا نقاب ڪلهن تائين هيٺ لاهي، هڪ ٻئي جا هٿ جهلي، انهيءَ ماڻهوءَ جي پٺيان باهه جي چوڌاري ڊوڙندا هئا، جنهن کي ايندڙ سال لاءِ "سبز بگهڙ" جي حيثيت ۾ منتخب ڪيو ويو هو. جيتوڻيڪ انهيءَ سلسلي ۾ فقط پهرئين ۽ پوئين ماڻهوءَ جو هڪ هڪ هٿ آزاد رهندو هو، ان جي باوجود سندن ڪم،

مستقبل جي "سبز بگهڙ" کي ٿي دفعا گهيري ۾ آڻڻ ۽ پڪڙڻ هوندو هو، جو پاڻ کي پڪڙجڻ کان بچائڻ لاءِ جدوجهد ڪندي، پائرن کي خوفناڪ مار ڪيندو هو، جنهن لاءِ هو پاڻ سان لٺ ڪٽي هلندو هو. آخرڪار، جڏهن برادريءَ وارا ڪيس پڪڙڻ ۾ ڪامياب ٿيندا هئا، تڏهن ان کي باهه جي سچ طرف ڪٽي ويندا هئا ۽ اهڙو ڏيکاءُ ڪندا هئا، جڻ ته اهي ڪيس باهه ۾ اڇلائڻ وارا هئا. جڏهن اها رسم پوري ٿي، ختم ٿيندي هئي، تڏهن اهي وري به "سبز بگهڙ" جي جاءِ ڏانهن موٽندا هئا، جتي انهن لاءِ رات جي ماني سندن اڳيان رکي ويندي هئي، جا اجا به وڏيڪ سادي قسم جي ڪاڏن تي مشتمل هوندي هئي. اڌ رات تائين انهن تي هڪ قسم جي مذهبي سنجيدگي طاري رهندي هئي. پر ٻارنهن وڳن جي ڏڪن لڳڻ جي دير هوندي هئي، جڏهن سڀ ڪجهه بدلجي ويندو هو. ضبط ۽ تحمل جي جاءِ انتهائي آزادي اچي والاريندي هئي؛ پرهيزگاريءَ وارن منترن جي بجاءِ، شراب جي ديوتا جي تعريف جا گيت گايا ويندا هئا ۽ ڳوٺاڻي سرندي جي سنهين ۽ ڏکندڙ چيڪن جو آواز، موج ۽ مستيءَ وارن انهن آوازن کان مشڪل ئي بلند ٿي سگهندو هو، جي "سبز بگهڙ" جي برادريءَ وارن جي گلن مان نڪرندا هئا. ٻيو ڏينهن، چوويهين جون، يعني "مڊسمر ڏينهن" ساڳين ئي مقدس شخصيتن طرفان اهڙي ئي گوڙ ۽ گهمسان سان ملهايو ويندو هو. انهيءَ موقعي تي جيڪي مختلف رسمون ادا ڪيون ويندڙيون هيون، تن ۾ هڪ وڏو ٽڪنڊو مقدس نان پچايو ويندو هو، جنهن کي چوطرف ڪپڙي جون پٽيون ويڙهيل هونديون هيون ۽ جنهن کي بندوقن جي گولين ڇڻڻ جي آواز سان شهر ۾ نمائش ڪرڻ لاءِ جلوس جي صورت

۾ ڦيرايو ويندو هو. ان ڪان پوءِ قربان گاهه جي ڏاڪن تي ڪجهه پاڪ گهنڊ رکيا ويندا هئا، جي انهيءَ ماڻهوءَ کي منصبي نشان طور سپرد ڪيا ويندا هئا، جنهن کي اينڌڙ سال لاءِ "سبز بگهڙ" ٿيڻو هوندو هو.

ايسني صوبي ۾، چيٽيو- ٽيري وٽ باهه جي مچن ٻارڻ ۽ "سينٽ جان" جي وچ اونهاري جي تقريب وقت انهن جي چوڌاري نچڻ جي رسم سال ١٨٥٠ع تائين هلندي آئي، باهه جا مچ خاص طرح اهڙيءَ موسم ۾ ٻاريا ويندا هئا، جڏهن جون جو مهينو مينهوڳيءَ وارو ٿيندو هو ۽ ماڻهو سمجهندا هئا ته باهه جا مچ مينهن کي روڪيندا. ووسجز ۾ ٽڪرين جي چوٽين مٿان "مڊ- سمر" رات تي باهه جي مچن ٻارڻ جي رسم اڃا تائين مروج آهي، ماڻهن جو اعتقاد آهي ته اهي باهيون زمين جي ڦلن ۽ ڦولن کي محفوظ رکڻ ۽ ڀلن فصلن ڏيڻ ۾ مدد ڏيندڙيون.

پوئيٽو علائقي جي قريباً سيني واهڻ ۾ "سينٽ جان" واريءَ رات تي باهه جا مچ ٻاريا ويندا هئا. ماڻهو اخروٽ جي وڻ جي ٽاري هٿ ۾ کڻي، انهن مچن جي چوڌاري ٽي ڦيريون پائيندا هئا. ريڊارٽيون ۽ ٻار باهه جي مچ مٿان "ميولين" (وربيسڪم) جون ٽاريون ۽ اخروٽ هڪ ٻئي کي ڏيندا ۽ وٺندا هئا، اخروٽن لاءِ سمجهيو ويندو هو ته انهن جي ڪائڻ سان ڏندن جو سور دفعي ٿي ويندو ۽ "ميولين" جو ٻوٽو چوپائي مال کي بيماريءَ ۽ جادوءَ جي اثر کان بچائيندو. جڏهن باهه وسامي ويندي هئي، تڏهن ماڻهو آن مان ٿوري، رک گهر ڪٽي ويندا هئا، جنهن کي يا ته گجگوڙي طوفانن کان بچاءَ لاءِ گهرن ۾ رکندا هئا يا وري پوک جي جيتن کي مارڻ لاءِ ٻنين ۾ ڦهلائي ڇڏ يندا هئا. پوئيٽو جي

علائقي ۾ "سينٽ جان" واريءَ رات تي ٻنين کي سائي ۽ آباد ڪرڻ لاءِ هڪ ٻرندڙ ڦيٽي ڦيرائڻ جو رواج به هوندو هو.

ڏکڻ فرانس جي ڪومنگس صوبي جي جابلو حصي ۾ هڪ ڊگهي وڻ جي ٽڙ ۾ چير ڪڍي، منجهس چوڏا وغيره ڀري، سڄي کي ٻاهه ڏيئي، وچ اونهاري جو مچ ٻاريو ويندو آهي. وڻ جي چوٽيءَ وٽ گلن جو هڪ هار لٽڪايو ويندو آهي ۽ جنهن گهڙيءَ ٻاهه ٻاري ويندي آهي، عين انهيءَ وقت، ڳوٺ جي جنهن ماڻهوءَ آخرين شادي ڪئي هوندي آهي، تنهن کي هڪ ڏاڪڻ تي چڙهي، اهي گل وڻ جي چوٽيءَ تان لاهي، هيٺ آڻڻا پوندا آهن. ساڳئي ضلعي جي ميداني علائقن ۾ وچ اونهاري وارن مچن ۾ جيڪي شيون ساڙيون ويندیون آهن، سي پڻ دستوري طريقي سان ڪٽيون ڪيون ويندیون آهن، پر انهن جو ڍير اهڙن ماڻهن کي گڏ ڪرڻو پوندو آهي، جن گذريل سال جي وچ اونهاري واريءَ تقريب کان وٺي انهيءَ وقت تائين شاديون ڪيون هونديون آهن ۽ اهڙيءَ طرح مستفيض ٿيل ماڻهن مان هر هڪ کي ٻاهه جي مچ مٿان گلن جو هڪ هار رکڻو پوندو آهي.

پراوينس جي صوبي ۾، وچ اونهاري جون ٻاهيون اڃا تائين ٻاريون ويندیون آهن. ٻار هڪ کان ٻئي گهر وڃي، ڪاٺيون پنندا آهن، جتان ڪين مشڪل ئي خالي هٿين واپس موڪليو زيندو آهي. اڳئين زماني ۾ پادري، ميئر ۽ ڳوٺ جا ٻيا معتبر ماڻهو جلوس جي صورت ۾ ٻاهه جي مچ طرف ويندا هئا ۽ ان کي ٻارڻ جي به تڪليف خود گوارا ڪندا هئا، جنهن کان پوءِ سڀ حاضرين ٻاهه جي چوڌاري ٽي دفعا ڦيرا پائيندا هئا. آئڪس وٽ، وچ اونهاري واري تقريب جي صدارت ڪرڻ لاءِ نوجوانن مان هڪ نام نهاد بادشاهه

چونڊيو ويندو هو، جنهن کي جهنگلي طوطي کي گولي هڻي، ماري ڪيرائڻ ۾ مهارت حاصل هوندي هئي. هو پنهنجا عملدار خود منتخب ڪندو هو ۽ هڪ پيڪيدار جلوس جي وچ ۾، باهه جي مچ ڏانهن ويندو هو ۽ اُن کي ٻاري، سڀني کان اول خود ان جي چوڌاري ناچ ڪندو هو. ٻئي ڏينهن اهو پنهنجن پوئلڳن ۾ سوڪڙيون پاڪڙيون تقسيم ڪندو هو. سندس حڪومت هڪ سال تائين هلندي هئي، جنهن جي دوران ۾ ڪيس کي رعايتون حاصل رهنديون هيون. ڪيس انهيءَ عبادت ۾ شامل ٿيڻ جي اجازت هوندي هئي، جا "سينٽ جان واري ڏينهن تي" "سينٽ جان جي سردارن جو مهندار" ادا ڪندو هو، ڪيس شڪار ڪرڻ جو حق ڏنو ويندو هو ۽ حڪومت جا فوجي سپاهي سندس گهر ۾ نه رهندا هئا. مارسيلز ۾ پڻ، هڪ ڳوٺ جي جماعت جا ماڻهو انهيءَ ڏينهن تي پاڻ منجهان "بئڊاشي"، يعني ڪهاڙي جو بادشاه منتخب ڪندا هئا، پر اها خاطري نه ٿي ٿئي ته اهوئي باهه جو مچ ٻاريندو هو ڇاڪاڻ ته، ڇيو وڃي ٿو، ڳوٺ جو فوجي محافظ ۽ ٻيا اختياريءَ وارا وڏي رعب ۽ داب سان جلوس جي صورت ۾ اچي، اُها باهه ٻاريندا هئا.

بيلجيم ۾ وچ اونهاري جي باهين جي رسم وڏن شهرن مان گهڻو وقت ٿيو جو ختم ٿي ويئي آهي، پر اندروني ضلعن ۾ ننڍن شهرن اندر اها اڃا تائين ادا ڪئي ويندي آهي. انهيءَ ملڪ ۾ "سينٽ پيٽر" جي رات (٢٩ جون) بلڪل اهڙيءَ طرح باهين جي مچن ٻارڻ ۽ ناچن ڪرڻ سان ملهائي ويندي آهي، جهڙيءَ طرح "سينٽ جان" واريءَ رات کي ملهايو ويندو آهي. ڪي ماڻهو چوندا آهن ته سينٽ جان جي باهين وانگر، سينٽ پيٽر جون باهيون پڻ بلائن کي ٽارڻ لاءِ ٻاريون ويندڙيون آهن. فرينچ فلئنڊرس

۾ سال ١٧٨٩ع تائين، مردن جي نمائندگي ڪندڙ پلال جو هڪ مجسمو وچ اونهاري واريءَ باهم ۾، ۽ عورتن جي نمائندگي ڪندڙ هڪ ٻيو مجسمو سينٽ پيٽر جي ڏينهن، يعني اٺتيهين جون، تي ساڙيو ويندو هو. بيلجيم ۾ وچ اونهاري جي باهين مٿان ماڻهو پيٽ جي سور کان محفوظ رهڻ لاءِ تپ ڏيندا آهن ۽ گهر کي باهم لڳڻ کان بچائڻ لاءِ انهن جي رک گهر ۾ محفوظ ڪري رکندا آهن.

وچ اونهاري جي باهين ٻارڻ جي رسم خود اسان جي ملڪ جي گهڻن حصن ۾ ادا ٿيندي رهي آهي ۽ دستور مطابق ماڻهو انهن مٿان ٽپندا ۽ سندن چوڌاري نچندا رهيا آهن. ويلس ۾ ٽن يا نون مختلف قسمن جون ڪاٺيون ۽ گذريل سال جي وچ اونهاري واري ڏينهن کان وٺي محفوظ رکيل آڏوريون سڙيل بنڊيون باهم جي نئين مچ کي ٻارڻ لاءِ ضروري سمجهيون ويونديون هيون، جو گهڻو ڪري ڪنهن دڙي تي ٻاريو ويندو هو. گلئمارگن جي ماڻهوءَ ۾، پلال ۽ ڪڪن ۾ ويڙهيل گاڏيءَ جي هڪ ڦيٽي کي باهم ڏيئي ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان هيٺ گسڪايو ويندو هو. جيڪڏهن اهو ڦيٽو سڄي رستي جي دوران ۾ روشن رهندو هو ۽ پوءِ به گهڻي وقت تائين ٻرندو رهندو هو، تہ ان سال پلي فصل جي اميد رکي ويندي هئي. آئيل آف مئن ۾ "مڊسمر" رات تي مقامي ماڻهو هرهڪ ٻنيءَ ۾ هوا جي رخ جي سامهون باهم جا مچ ٻاريندا هئا، تہ جيئن دونهون آنَ مٿان لنگهي وڃي، ۽ اهي پنهنجن ڍورن ۽ ڍڳن کي واڙن اندر بند ڪري، "فرز" يا "گورس" نالي جهنگلي ٻوٽن جون ٻرندڙ مشعلون گهڻائي ڀيرا انهن جي چوڌاري ڦيرائيندا هئا. آئرلنڊ ۾، چوپائي مال ۽ خاص طرح ڪانگهاري مال کي وچ اونهاري جي اهڙين باهين وچان لنگهايو ويندو هو ۽ ٻنين کي آباد ڪرڻ

لاءِ انهن باهين جي رک منجهن اڇلائي ويندي هئي يا وري پاري کي روکڻ لاءِ انهن باهين جا ٻرندڙ ٽانڊا ٻنين ۾ نيان ويندا هئا. اسڪاٽلنڊ ۾، وچ اونهاري جي باهين جا نشان ٿورا ملن ٿا، پر انهيءَ موسم ۾ پرٿ شاير جا ڳنوار ٻرندڙ مشعلون ڪڍي، سڄ جي رخ ۾ پنهنجي چوپائي مال جي چوڌاري ٽي دفعا ڦيرا پائيندا هئا. اها رسم اهي پنهنجن ڌڻن کي پاڪ ڪرڻ ۽ بيمارين کان محفوظ رکڻ لاءِ ادا ڪندا هئا.

"مڊسمر" واريءَ رات تي باهين جي مچن ٻارڻ، سندن چوڌاري نچڻ يا مٿانئن ٽپن ڏيڻ جي رسم اسپين جي ڪنڊڪڙ ۽ اٽليءَ ۽ سسلي ٻيٽ جي ڪن علائقن ۾ اڃا تائين هلندي اچي يا ٿوروئي زمانو اڳي عام هئي. مالٽا ۾ "سينٽ جان جي رات" (مڊسمر رات) تي شهرن ۽ ڳوٺن جي گهٽين ۽ چونڪن ۾ باهه جا وڏا مچ ٻاريا ويندا آهن، اڳئين زماني ۾ "گرئنڊ ماسٽر آف دي آرڊر آف سينٽ جان" انهيءَ شام جو مقدس "اسپتال" جي سامهون ڏاڪر جي ڏهن جي هڪ وڏي ڊيرڪي باهه ڏيندو هو. يونان ۾ پڻ، "سينٽ جان" جي رات جو باهين ٻارڻ ۽ مٿانئن ٽپن ڏيڻ جو رواج اڃا تائين عام جام آهي. انهيءَ لاءِ جيڪو هڪ سبب ڏنو ويندو آهي، سو اهو آهي ته اها رسم ڏنگ هڻندڙ زهريلن ڏينهين کان بچڻ لاءِ ادا ڪئي ويندي آهي. هڪ ٻئي بيان مطابق، عورتون جڏهن باه مٿان ٽپ ڏيندي يون آهن، تڏهن وڏي آواز سان هيئن چونديون آهن ته "آءٌ پنهنجا سڀ گناهه پنهنجي پٽيان چڏي رهي آهيان." ليسبوس ۾ "سينٽ جان واريءَ رات" تي گهٽو ڪري ٽي، ٽي باهيون گڏ ٻاريون ويندون آهن ۽ ماڻهو ٽي، ٽي دفعا انهن مٿان ٽپندا آهن، ائين ڪرڻ وقت

هر هڪ ماڻهو پنهنجي مٿي تي پٿر رکي هيئن چوندو آهي ته "آءٌ سهڙ جي باه مٿان ٽپان ٿو، منهنجو مٿو آهي هڪ پٿر!" ڪئليمنوس ۾، وچ اونهاري واريءَ باه لاءِ چيو ويندو آهي ته انهيءَ جي ٻارڻ سان سڪر سٽائيءَ واري سال جي خاطري ٿيندي ۽ ڏينهين کان نجات ملندي. ماڻهو مٿن تي پٿر رکي، باه جي چوڌاري نچندا ۽ ڳائيندا آهن ۽ شعلن يا ٻرندڙ ٽاندن مٿان ٽپ ڏيندا آهن. جڏهن باه ڪجهه قدر جهڪي ٿي ٻرندي آهي، تڏهن اهي پٿرن کي ان ۾ ڦٽي ڪندا آهن ۽ جڏهن اها بلڪل وسامي ويندي آهي، تڏهن اهي پنهنجين ٽنگن تي صليبن جا نشان ڪندا آهن ۽ پوءِ سمنڊ ۾ غسل ڪرڻ لاءِ هليا ويندا آهن.

"مڊسمر" ڏينهن يا "مڊسمر" رات تي باه جي مچن ٻارڻ جي رسم اتر آفريڪا جي مسلمان ملڪن، خاص طرح مراقش ۽ الجزائر ۾، دور دور تائين ڦهليل آهي. اها رسم "بر بر" ۽ گهٽن عرب يا عربي ٻولي ڳالهائيندڙ قبيلن ۾ عام جام آهي. انهن ملڪن ۾ "مڊسمر" واري ڏينهن (چوويهين جون، پراڻي طرز) کي "لعنصرا" چيو ويندو آهي. اهي باهيون گهرن جي اڳٽن، گهٽين جي چونڪن، ٻنين ۽ ڪڏهن ڪڏهن ڳاهم ڪرڻ جي ميدانن ۾ ٻاريون ويندي يون آهن. اهڙن موقعن تي باهم ۾ ٻارڻ لاءِ اهڙن ٻوٽن کي شوق سان ڳوليو ويندو آهي، جي ٻرڻ وقت گهاڻو دونهون ۽ تيز خوشبوءِ ڪڍندا آهن. ماڻهو پاڻ کي ۽ خاص طور پنهنجن ٻارن کي انهيءَ دونهين جو واس ڏيندا آهن ۽ ان کي پنهنجن باغن ۽ فصلن طرف هوا ڏيئي ڏکيندا آهن. ان کان سواءِ، اهي ماڻهو باه جي مچن مٿان ٽپا ٻ ڏيندا آهن، ڪن هنڌن تي هر هڪ ماڻهوءَ کي ست دفعا ٽپڻو پوندو

آهي. تنهن کان سواءِ، اهي باهين مان ٻرندڙ ڪاٺيون ڪڍي، گهرن کي واس ڏيڻ لاءِ ڪٽي ويندا آهن. اهي پنهنجين گهٽين شين کي باه وچان لنگهائيندا آهن ۽ بيمار ماڻهن کي ان جي قريب آڻي، سندن صحتيابيءَ لاءِ دعائون پڙهندا آهن. باه جي انهن سڀن جي رک ۾ به گهڻيئي فائديمند خوبيون موجود سمجهيون ويندڙيون آهن. چنانچه، ڪن هنڌن جا ماڻهو پنهنجن وارن ۽ جسمن کي اها رک مکيندا آهن. ڪن هنڌن تي اهي سمجهندا آهن ته باهين مٿان ٿيڻ ڏيڻ سان ڪين سڀني بدبختين کان نجات ملندي ۽ بي اولاد جوڙن کي اولاد ٿيندو. اتر مراقش جي ريف صوبي جا باشندا وچ اونهاري جي باهين مان پنهنجي لاءِ، پنهنجن ڍورن ڍڳن لاءِ ۽ پنهنجن ميويدار وڻن لاءِ وڏو مفيد ڪم وٺندا آهن. اهي باه جي سڀن مٿان هن اعتقاد کان ٽپ ڏيندا آهن ته اهي ڪين تندرست ۽ تواني‌ءَ حالت ۾ رکندا، اهي ماڻهو پنهنجن ميويدار وڻن جي هيٺان هن اعتقاد کان باهيون ٻاريندا آهن ته اهي سندن ڦلن کي قبل از وقت ڪرڻ کان محفوظ رکنديون. سندن هيءُ به خيال آهي ته اهي انهن باهين مان حاصل ڪيل رک کي پاڻيءَ ۾ ملائي، وارن کي مسڪڻ سان، پنهنجن وارن کي ڪسڻ کان روڪي سگهندا. اسان کي ٻڌايو ويو آهي ته مراقش جي انهن سڀني رسمن ۾، سڀ کان وڌيڪ مفيد اثر فقط دونهين ڏانهن ئي منسوب ڪيو ويندو آهي، جنهن ۾ هڪ اهڙي جادوي خوبي سمايل سمجهي ويندي آهي، جا ماڻهن، حيوانن، ڦلدار وڻن ۽ فصلن جي سڀني مصيبتن ۽ مرضن کي دور ڪندي آهي.

مسلمان قومن ۾ وچ اونهاري واريءَ تقريب ملهائڻ جي رسم خاص طور قابل توجه آهي، ڇاڪاڻ ته مسلماني ڪئلينڊر

خاص طور قمري هئڻ ۽ ڪوٽ وارن ڏينهن جي اضافي سان درست نه ٿيڻ سبب، اهڙين تقريبن کي ڏيان ۾ ئي نه ٿو آڻي، جي شمسي سال اندر مقرر وقتن تي ايندڙ آهن ۽ خالص مسلماني تقريبون، چنڊ سان وابسته هئڻ سبب، انهيءَ روشن چراغ سان گڏ و گڏ، سج جي چوڌاري زمين جي گردش جي سڄي عرصي جي دوران مان، آهستي آهستي پٽتي ڪسڪنديون رهن ٿيون. اها حقيقت بذاتِ خود هن ڳالهه کي ثابت ڪندي معلوم ٿئي ٿي ته يورپ جي عيسائي قومن وانگر، اتر آفريڪا جي مسلمان قومن ۾ به، وچ اونهاري واري اها تقريب انهيءَ مذهب کان بلڪل آزاد آهي، جنهن تي انهن ملڪن جي ماڻهن جو علي الاعلان اعتقاد ۽ ايمان آهي ۽ اها رسم بت پرستيءَ واري تمام قديم زماني جو هڪ ياد گار آهي.

٦- **"هئلووين" ٻاهيون:** مٿئين جائزي مان اسين هيءَ قياس آرائي ڪري سگهون ٿا ته يورپي قومن جي بت پرست ابن ۽ ڏاڏن ۾ سال جي سيني باهه وارين تقريبن کان زياده دور دور تائين مروج ۽ مقبولِ عام تقريب "وچ اونهاري واري رات" يا "وچ اونهاري وارو ڏينهن"، هئي. انهيءَ تقريب جو اونهاري جي وڏي کان وڏي ڏينهن تي منعقد ٿيڻ، محض هڪ حادثو نه ٿو ٿي سگهي. البت، اسان کي هيءُ فرض ڪرڻ گهرجي ته اسان جي بت پرست پيشروئن، زمين تي باهه ٻارڻ جي تقريب کي چاٽي واٽي اهڙيءَ ريت متعين ڪيو، جو اها فلڪ ۾ سج جي گردش واريءَ راهه جي بلند ترين نقطي تي پهچڻ واري وقت سان ٺهڪي آئي. جيڪڏهن اها حقيقت آهي ته پوءِ ان مان هيءُ نتيجو لازمي طور نڪري ٿو ته وچ اونهاري جي تقريبن جي بانين وڏي

ڪان وڏي ڏينهن جي وقت يا سج جي فلڪياتي رستي ۾ ڦيري ڪائڻ وارن نقطن جو غور سان مطالعو ڪيو هو ۽ ان ڪري اهي پنهنجي سالياني تقريباتي ڪئلينڊر کي ڪجهه حد تائين نظام شمسيءَ جي گردش مطابق هلائيندا هئا.

پر، هڪ طرف جيڪڏهن اها ڳالهه يورپ کنڊ جي وسيع علائقن جي وڏي حصي ۾ آباد ٽيل اهڙين قومن جي متعلق سچي هئي، جن کي اسين هوند قديم النسل سڏيون، تہ ٻئي طرف وري ائين نظر اچي ٿو تہ اها حقيقت انهن قومن جي حالت ۾ سچي ڪانہ هئي، جي "سيلٽ" نسل سان وابستہ هيون ۽ جي "يورپ جي بَري پڇڙين"، يعني ٻيٽن ۽ راسين ۾ آباد هيون، جيڪي شمال مغرب واري طرف ڪان اتر ائٽلانٽڪ وڏي سمنڊ جي ساحل تي واقع آهن. "سيلٽ" نسل وارين قومن جون باهم جون اهم تقريبون جي، حالانڪ محدود اڀراضيءَ اندر ۽ گهڻيل شان و شوڪت ۽ ديڀي سان جديد دور، حتيٰ ڪ خود اسان جي ڏينهن تائين، باقي بچنديون آيون آهن، سي ظاهري طور سج جي آسماني بيهڪ سان وابستہ ناهن. اهڙيون تقريبون ٻہ هيون، جي هڪ ٻئي کان ڇهن مهينن جي وقفي ڪان پوءِ ايندي هيون، جن مان هڪ "مئي - ڊي" جي رات جو ملهائي ويندي هئي ۽ ٻي "آل - هئلو" واريءَ رات يا جئين ان کي اڄ ڪلهه عام طور سڏيو وڃي ٿو، "هئلووين"، يعني ايڪٽيهين آڪٽوبر واريءَ رات تي منعقد ڪئي ويندي هئي، جا "آل سينٽس" يا "آل هئلوز ڊي" ڪان هڪ ڏينهن اڳي ايندي آهي. اهي تاريخون انهن جئن وڏين انجيسن مان ڪنهن هڪ سان ٻہ نہ ٿيون جڙن، جن تي شمسي سال گردش ڪري ٿو، يعني اونهاري جو وڏي ڪان وڏو

۽ سياري جو نئڍي ڪان ننڍو ڏينهن ۽ بهار ۽ سرءَ جي موسمن جا هڪ جيترا ڏينهن ۽ هڪ جيتريون راتيون. نہ وري اهي زرعي سال جي مکيہ موسمن، يعني بهار ۾ بيج ڇڻڻ ۽ سرءَ ۾ لاباري لٽڻ سان ئي ڪو ٿهڪن ٿيون. ڇاڪاڻ تہ جڏهن "مئي-ڊي" واريءَ تقريب اچڻ ڪان گهڻو اڳي، بيج زمين جي سپرد ڪيو ويو هوندو آهي ۽ جڏهن نومبر جو آغاز ٿي چڪو هوندو آهي، تڏهن ان ڪان گهڻو وقت اڳ، فصل لٽيو ۽ گڏ ڪيو ويو هوندو آهي، ٻنيون ٻارا خالي پيا هوندا آهن، ميوي دار وڻن مان ڦل چني، ڪين اگهاڙو ڪيو ويو هوندو آهي ۽ خود زرد پن اڳي ئي هوا ۾ ڦڙ ڦڙ ڪندا، هيٺ ڪرڻ لڳندا آهن. ان جي باوجود، پهرين مئي ۽ پهرين نومبر اهڙيون تاريخون آهن، جي يورپ ۾ سال جي موسمي تبديلين کي نمايان ڪنديون آهن. منجهانئن هڪ تاريخ اونهاري جي وٽندڙ ۽ سازگار گرميءَ ۽ گهاٽيءَ ساوڪ جي پيشوائي ڪري ٿي ۽ ٻي، سياري جي سرديءَ ۽ ويرانيءَ جي نقيب هوندي آهي. هاڻي، سياري جا اهي وقت، جيئن هڪ هوشيار ۽ ظريف مصنف اشارو ڪيو آهي، جيتوڻيڪ يوروپي آبادگار لاءِ نسبتاً گهٽ اهميت رکن ٿا، ان جي باوجود انهن جو يوروپي ريڊار ۽ ڏنار تي تمام گهرو اثر پوي ٿو. ڇاڪاڻ تہ اهو اونهاري جو ابتدائي زمانو ئي هوندو آهي، جڏهن هو پنهنجن ڏٺن کي سائي گاهہ چارڻ لاءِ ڪليل ميدانن ۾ ٻاهر ڪڍي ايندو آهي ۽ وري اهو سياري جي قريب پهچڻ واروئي زمانو هوندو آهي، جڏهن هو ڪين واڙين جي آجهي ۽ سلامتيءَ طرف واپس آڻيندو آهي. چنانچہ، هيءَ ڳالهہ غير امڪاني نہ ٿي نظر اچي تہ مئي مهيني جي شروعات ۽ نومبر جي آغاز وارن وقتن تي "سيلٽ" نسل وارين

قومن طرفان سال جي ٻن نصف حصن ۾ تقسيم انهيءَ زماني کان وٺي ڪيل آهي، جڏهن انهيءَ نسل جا قبيلا اڃا مالدار ۽ ريڍار هئا، جڏهن سندن زندگيءَ ۽ بقا جو سڄو سارو انحصار سندن ڏٺن مٿان هوندو هو ۽ جڏهن انهن لاءِ سال جون وڏيون موسمون اهي وقت هئا، جڏهن اونهاري جي ابتدا ۾ سندن چوپايو مال وٽاڻ ڇڏي، ٻاهر چرڻ ويندو هو ۽ وري سياري جي شروعات ۾ اهو واپس ايندو هو. خود مرڪزي يورپ ۾، جو انهيءَ علائقي کان گهڻو دور آهي، جنهن ۾ "سيلٽ" نسل جا لوڪ هن زماني ۾ ٻه آباد آهن، سال جي ٻن نصف حصن واري ساڳئي تقسيم، هڪ طرف "مئي-ڊي" ۽ ان جي رات (واڀرجس رات) ۽ ٻئي طرف نومبر جي شروعات ۾ "سيني بزرگن جي رات" هئي، جنهن جي عام مقبوليت صاف طرح ڏسي سگهجي ٿي ۽ جا عيسائيت جي باريڪ پڙدي هيٺان سڙڻ جي قديم بت پرستانه تقريب کي پوشيده ڪري ويٺي آهي. چنانچه، اسين هيءَ انومان ڪڍي سگهون ٿا ته يورپ ۾ هر هنڌ اونهاري جي وڏي کان وڏي ۽ سياري جي ننڍي کان ننڍي ڏينهن مطابق، سال جي فلڪياتي تقسيم ڪرڻ کان گهڻو زمانو اڳي، يورپي اونهاري ۽ سياري جي شروعات مطابق، هڪ اهڙي تقسيم ڪئي ويئي هئي، جنهن کي اسين هوند ارضي تقسيم چئون.

اهو ڪٿي ڪيئن به هجي، بهرصورت "سيلٽ" نسل وارن جون "مئي-ڊي" ۽ "پهرين نومبر" يا اڃا به زياده باريڪيءَ کان ڪم وٺون، ته انهن کان اڳ ايندڙ "راتين" واريون اهي ٻئي عظيم تقريبون پنهنجي ادائگيءَ جي نموني مان، ساڻن وابسته ڪيل وهمن ۽ اهڙيءَ طرح پنهنجيءَ قديم نوعيت مان، جنهن جي

مهر ٻنهي مٿان چٽيءَ طرح ثبت ٿيل آهي، پنهنجو تمام اوائلي ۽ بت پرستانه بنياد ظاهر ڪري رهيون آهن. "مئي-ڊي" يا "بيلٽين" جي تقريب، جيئن "سيلٽ" نسل وارا لوڪ ان کي سڏيندا هئا، جا اونهاري جي نقيب هوندي هئي، اڳي ئي وضاحت سان سمجهائي ويئي آهي. هينئر اسان کي ساڳيءَ نوعيت واري "هئلووين" تقريب جي سمجهاڻي ۽ ان جو ڪجهه بيان ڪرڻ باقي آهي، جا سياري جي آمد جو اعلان ڪندي آهي.

ٻنهي تقريبن مان "هئلووين" شايد قديم زماني کان ئي زياده اهميت واري هئي، ڇاڪاڻ ته ائين پيو معلوم ٿئي ته "سيلٽ" نسل وارا لوڪ سال جي شروعات "بيلٽين" کان وٺي نه، پر انهيءَ تقريب کان وٺي ڪندا هئا. آئيل آف مئن ۾، جو انهن مضبوط قلعن مان هڪ آهي، جتي "سيلٽ" نسل وارن لوڪن جي ٻوليءَ ۽ روايتن سئڪسن نسل جي حملي آورن جي مخاصري جو تمام گهڻي عرصي تائين مقابلو ڪيو، پهرين نومبر کي قريبي سالن تائين "سال جو پهريون ڏينهن" شمار ڪيو ويو آهي. چنانچه، "سئنڪس" نسل جا ٻَٽَ "هئلووين رات" (قديم حساب موجب) تي، سئنڪس ٻوليءَ ۾ هڪ قسم جو "گئمني" گيت ڳائيندا، دردر ڦرندا آهن. انهيءَ گيت جو ٽل "اڄوڪي رات نئين سال جي رات آهي، هو گوئنا!" هوندو آهي. قديم آئرلنڊ ۾ هر سال "هئلووين" يا "سئمهيئن واريءَ رات" تي نئين باه ٻاري ويندي هئي ۽ انهيءَ مقدس شعلي مان آئرلنڊ جون سڀ باهيون نئين سر ٻاريون ويندیون هيون. اها رسم زوردار نموني ۾ هن طرف اشارو ڪري رهي آهي ته "سئمهيئن" يا "سيني بزرگن جو ڏينهن" (پهرين نومبر) "نئين سال جو ڏينهن" هو، ڇاڪاڻ ته نئينءَ باه کي بلڪل فطرتي طور سال جي شروعات

وقت ٻاريو ويندو آهي، ته جيئن تازيءَ ٻاهه جو ٻابرڪت اثر ٻارهن مهينن جي سڄي عرصي تائين قائم رهندو اچي. هن نظريي جي، ته سيلٽڪ نسل واريون قومون پنهنجو نئون سال پهرين نومبر کان وٺي شمار ڪنديون هيون، هڪ ٻي تصديق غيب معلوم ڪرڻ جي انهن مختلف طريقن مان مهيا ٿي رهي آهي، جي سيلٽڪ نسل جون قومون "هئلووين" تي پنهنجيءَ تقدير ۽ خاص طور ايندڙ سال اندر سندن قسمت معلوم ڪرڻ لاءِ عام طرح اختيار ڪنديون هيون؛ چاڪاڻ ته مستقبل ۾ ليئي پائڻ جي انهن ترڪيبن کي عملي جامي پهرائڻ جو سال جي شروعاتي وقت کان زياده موزون ۽ زياده معقول وقت ٻيو ڪهڙو ٿي سگهندو؟ شگونن ۽ پيشنگوين ڪرڻ جي موسم جي حيثيت ۾، "هئلووين" واريءَ رات کي سيلٽڪ نسل وارن ماڻهن جي خيال ۾ "بيلٽين" واريءَ رات کان وڌيڪ اهميت حاصل هئي؛ جنهن مان اسين امڪان جي ڪجهه حد تائين هيءُ قياس ڪري سگهون ٿا ته اهي قومون پنهنجو نئون سال "بيلٽين" رات کان وٺي نه، پر "هئلووين" کان وٺي شروع ڪنديون هيون. هڪ زبردست اهميت واري ٻي ڳالهه، جا انهيءَ ساڳئي نتيجي طرف اشارو ڪري رهي آهي، سا آهي مڙدن جو "هئلووين" سان تعلق معلوم ٿئي ٿو ته نه فقط سيلٽ نسل وارين قومن ۾، پر سڄي يورپ اندر پڻ "هئلووين" کي، جا سرءُ کان سياري طرف اچڻ جي عبوري رات آهي، قديم زماني کان وٺي سال جو اهڙو وقت سمجهيو ويندو هو، جڏهن موئن جا ارواح پاڻ کي ٻاهه جي پرسان گرمائش ڏيڻ ۽ ڪل ۽ خوشيءَ جي انهيءَ فضا سان لطف‌اندوز ٿيڻ ۽ پاڻ کي تسلي ڏيڻ لاءِ، جا انهن لاءِ سندن پيارن عزيزن

۽ قريبن طرفان بورچيخاني يا اٿڻ ۽ ويهڻ واري ڪمري ۾ مهيا ڪئي ويندي هئي، پنهنجن اصلي گهرن ڏانهن ٽيڻ ايندا هئا. اهو شايد هڪ بلڪل فطرتي خيال هو ته سياري جو قريب اچڻ ويچارن سيءَ ۾ ڏکندڙ ۽ بڪايل روحن کي آگهاڙين ٻنين ۽ ٻي برگ ٻيلن کان ٻاهر ڀڄي نڪرڻ ۽ ڏٺل وائٽل چلهه واريءَ جهوپڙيءَ جي آجهي ۽ پناهه ڏانهن ڊوڙي اچڻ لاءِ آماده ڪندو. ڇا، ڳئن جا ڀان ڀان ڪندڙ ڏڻ ٻيلن اندر ۽ جبلن جي لاهين تي واقع اونهاري وارن چراگاهن کان ڀڄي، اهڙي وقت واڙن ۾ ڪائڻ، پيئڻ ۽ ماڻهن طرفان پنهنجي حفاظت ۽ ٺهل ٺڪور ڪرائڻ لاءِ نه اچي وسرام ڪندا هئا، جڏهن سياري جون ناخوشگوار ۽ ٺڏيون هوائون جهولينڊڙ ۽ سڪل ٽارين مان سوسات ڪنديون لنگهنديون هيون ۽ هيڏانهن هوڏانهن برف اڏامي، جبلن جي پاسن وارين ڪڏن ۽ ڪوهن ۾ جمع ٿيندي، جئين پوءِ تئين زياده گهري ٿيندي رهندي هئي؟ ۽ ڇا، اهڙي وقت تي هڪ نيڪ مرد ۽ ان جي نيڪ دل عورت پنهنجن وڏڙن جي روحن جي اهڙيءَ آجيان ۽ استقبال ڪرڻ کان انڪار ڪري سگهن ٿا، جي اهي ڳئن جي ڏٺن جو ڪندا هئا؟

پر انهيءَ ڏينهن، "جڏهن خزان زرد سال کي سياري جي سپرد ڪندي آهي،" فقط سوئن جا ارواح ئي نظرن کان پوشيده ٿي هيڏانهن هوڏانهن هوا ۾ ڪين ڦرندا وتندا آهن. اهڙي وقت تي ڏانئٽيون، جن مان ڪي ٻوهارن تي سوار، هيڏانهن هوڏانهن هوا ۾ ڦرنديون رهنديون آهن، ته وري ڪي رانديڪن وارين ٻلين مٿان سوار ٿي، جن کي انهيءَ هڪ رات لاءِ ڪوئلي جهڙي ڪاري رنگ جي گهوڙن ۾ تبديل ڪيو ويندو آهي، رستن تي ٽاپ ٽاپ ڪنديون رهنديون آهن، پنهنجن شرارت- آميز ڪمن ڪارين کي سرانجام

ڪرڻ لاءِ تيز رفتاريءَ سان ڊوڙنديون وتنديون آهن. سيني پرين کي به اُن رات آزاد ڪيو ويندو آهي ۽ هرقسم جا شياطين ان وقت آزاديءَ سان هرطرف رلندا ڦرندا آهن.

ان جي باوجود، "سيلٽڪ" نسل جي آباد گار طبقي وارن جي دلين ۾ "هئلووين" سان جيتوڻيڪ اسرار ۽ هيبت جي هڪ عجيب دلڪشي وابستہ رهي آهي، پر انهيءَ تقريب ملهائڻ جو عام طريقو، ڪم از ڪم جديد دور ۾، ڪنهن به حالت ۾ دائمي طور افسرده ۽ غمناڪ صورت، وارو نہ رهيو آهي. ان جي برعڪس اُنسان کي اهڙيون رنگين ۽ پُرڪيف ڳالهيون شامل ڪيون ويئون آهن، جن ان کي سڄي سال جي سيني راتين کان زياده موج ۽ مستيءَ واري رات بڻائي ڇڏيو آهي. اسڪاٽلنڊ جي مٿانهن ميدانن ۾، جن ڳالهين انهيءَ تقريب کي غير معمولي رنگيني ۽ خوبصورتي بخشي هئي، تن ۾ باهين جا اهي مچ به شامل هئا، جي سيني بلند جاين تي ٿوري ٿوري مفاصلي تي ٻرندا رهندا هئا. "موسم خزان جي پوئين ڏينهن تي ٻار پنهنجيون ڪاٺيون، ڏاسر جا پيپ، ڊگهه ۽ سنها ڪانا ۽ باهم جي مچ ۾ ٻارڻ لاءِ موزون ٻيون سڀ اهڙيون شيون ڪٺيون ڪندا هئا. انهن کي گهر جي ڀرسان ڪنهن اوچيءَ جاءِ تي رکيو ويندو هو ۽ شام ٿيڻ سان ئي انهن کي باهم ڏني ويندي هئي. انهن باهين کي "سئمنها گن" سڏيو ويندو هو. هرهڪ گهر کي پنهنجو پنهنجو باهم جو مچ هوندو هو ۽ سيني کان زياده وڏي مچ ٻارڻ جي ماڻهن کي آرزو رهندي هئي. ضلعن جا ضلعا باهم جي مچن سبب روشن هوندا هئا ۽ (اسڪاٽلنڊ جي) ڪنهن جابلو ڍنڍ جي پرئين ڪناري ۽ متعدد بلند مقامن تان ايندڙ انهن جو شعاع، هڪ انتهائي رنگين نظارو

پيش ڪندو هو." مئي مهيني جي پهرين تاريخ تي روشن ٿيندڙ "بيلٽين" ٻاهين وانگر، "هئلووين" باهين جا مچ ٻر، معلوم ٿئي ٿو، تہ پرٿ شاير جي اتانهن پٽن ۾ عام طور ٻاريا ويندا هئا. ڪئلينڊر نالي هڪ ضلعي ۾ اهي اڑهين صدي عيسويءَ جي آخر ڌاري پڻ ٻاريا ويندا هئا. جڏهن باهر وساسي ويندي هئي، تڏهن رک کي احتياط سان گول چڪر جي صورت ۾ جمع ڪيو ويندو هو ۽ ان جي ٻاهرين گهيري جي قريب اهڙن مختلف ڪٽنبن جي هرهڪ ماڻهوءَ لاءِ، جن جو انهيءَ مچ سان ڪو واسطو هوندو هو، هڪ هڪ پٿر رکيو ويندو هو. ٻئي ڏينهن صبح جو، جيڪڏهن ڪنهن ٻ پٿر کي پنهنجيءَ اصلوڪيءَ جاءِ تان هٽيل يا ڀڳل ٿئل ڏٺو ويندو هو، تہ ماڻهن کي خاطري ٿيندي هئي تہ اهو ماڻهو، جنهن جو اهو پٿر نمائندو هو، "في" يا پيارو هو، جنهن ڪري هو آنهيءَ ڏينهن کان وٺي ايندڙ ٻارهن مهينن تائين جيئرو نہ رهي سگهندو. بالقهيڊر ۾، اٺويهين صديءَ جي آخرين حصي تائين هرهڪ گهر "هئلووين" تي پنهنجو پنهنجو مچ ٻاريندو هو، پر اها رسم زياده تر ٻار ئي ادا ڪندا هئا. باهر جا مچ گهر جي پاسي ۾ بيٺل ڪنهن ٻ بلند مقام مٿان ٻاريا ويندا هئا، انهن جي چوڌاري ڪوبہ ناچ ڪونہ ڪيو ويندو هو. "هئلووين" باهيون اسڪاٽلنڊ جي اتر اوپر وارن ضلعن، جهڙوڪ بوچان، ۾ ٻ ٻاريون ويندیون هيون. ڳوٺاڻن ۽ ڪڙمين کي ساڳيءَ طرح باهيون ٻاڙيون هونديون هيون. ڳوٺ اندر ٻار گڏ ٿي، گهرگهر ويندا هئا ۽ گهٽو ڪري هي الفاظ چئي، هرهڪ گهر واري کان سڪل گاهہ پنندا هئا تہ "اسان کي گاهہ ڏي، تہ اسان ڏانئڻن کي ساڙيون." جڏهن ڪين اهو گاهہ ڪافي مقدار

۾ ملي ويندو هو، تڏهن اهي ان ۾ پلال ۽ ٻيون اهڙيون آساني سان ٻرندڙ شيون ملائي، انهن جو ڍير ڪري، باهه ڏيندا هئا. پوءِ هرهڪ چوڪرو، واري وٽي سان، باهه جي ڀرسان ايترو قريب زمين تي ليٽي پوندو هو، جيترو اهو پاڻ کي باهه جي گرميءَ ۾ پچائڻ کان بچائڻ لاءِ ڪافي سمجهندو هو ۽ اهڙيءَ طرح ليٽي، هو دونهين جي ڪرن کي پنهنجي مٿان گذرڻ ڏيندو هو. ٻيا وري دونهين ۾ دوڙندا ۽ پنهنجي ليٽيل ساٿيءَ مٿان ٽپ ڏيندا هئا. جڏهن باهه ٻري ختم ٿي ويندي هئي، تڏهن سڀ ڇٽا ان جي رک اڏائيندا هئا ۽ انهيءَ ڪارناميءَ ۾ هن ڳالهه تي مقابلو ڪندا هئا ته منجهانئن ڪير ٿو سڀني کان زياده رک اڏائي.

آئرلنڊ جي شمالي حصي ۾ هيءَ رسم هوندي هئي ته هرهڪ خاندان "هئلووين" تي باهه جو هڪ وڏو مچ ٻاريندو هو، جنهن کي "ڪوئيل ڪوئيٽ" سڏيو ويندو هو. آهو مچ گهر جي ڀرسان سڀ کان اوچيءَ جاءِ تي ٻاريو ويندو هو ۽ جڏهن باهه وسامي ويندي هئي، تڏهن هرهڪ ڀاتي ان جي رک ۾ هڪ اڇو پٿر اڇلائيندو هو، جنهن تي هن اڳوات هڪ نشان ڪري ڇڏيو هوندو هو. پوءِ باهه جي چوڌاري بيهي، هرهڪ ڇٽو پنهنجي دعا گهري، گهر وڃي سمهندو هو. ٻئي ڏينهن صبح جو، جئين ئي اهي اٿندا هئا، تئين پنهنجو پنهنجو پٿر گهولي ڪڍندا هئا ۽ جيڪڏهن منجهانئن ڪنهن جو پٿر غائب هوندو هو، ته ڪين هيءَ خيال ويهندو هو ته اهو ماڻهو ٻيءَ "هئلووين" ڏسڻ کان اڳي مري ويندو. سر جان رائيس جي قول مطابق، ٽڪرين تي باهين ٻارڻ سان "هئلووين" ملهائڻ جي عادت شايد اڃا

تائين ويلس ۾ بلڪل ختم ڪانه ٿي چڪي آهي ۽ هن وقت تائين جيئرن ڪن ماڻهن کي بخوبي ياد آهي ته ڪيئن نه اهڙا ماڻهو، جي باهم ٻارڻ ۾ هٿ وٺائيندا هئا، تيسين اُتي ترسي پوندا هئا، جيسين سچ جي آخرين چٽنگ وسامي ويندي هئي ۽ پوءِ اوچتو ئي اوچتو اهي مٿي تي پير رکي وٺي ڀڄندا هئا ۽ واڪا ڪري هيئن چوندا هئا، ”شل وارن وڍيل ڪاري سوئر ِ سيني ڪان پوئين کي وٺي“ ! انهيءَ پهاڪي ۾، جئين سر جان رائيس بلڪل صحيح چوي ٿو، هيءَ حقيقت پوشيده آهي ته دراصل اوائلي وقت ۾ مجمع مان هڪ ماڻهوءَ کي پوريءَ سنجيدگيءَ سان شڪار بڻايو ويندو هو. اهو پهاڪو اُڄ ڏينهن تائين ڪارناوون شاير ۾ مروج آهي، جتي ٻارن کي ڊيڄارڻ لاءِ اڃا تائين ڪڏهن ڪڏهن وارن وڍيل ڪاريءَ سوئر ِ جا حوالا ڏنا ويندا آهن. اسين هينئر هيءَ ڳالهه سمجهي سگهون ٿا ته لوئر برٽنيءَ ۾، ڇو هر هڪ ماڻهو ”وچ اونهاري“ واريءَ باهجي سچ ۾ هڪ هڪ ٻڙي اڇلائيندو آهي. بنان ڪنهن شڪ جي، ويلس ۽ اسڪاٽلنڊ جي اتانهن پٽن وانگر اتي پڻ، هڪ يا ٻئي دور ۾ ”سيني بزرگن جي ڏينهن“ واري صبح جو، پٽرين جي ڪرڻ وارين جاين ۽ سندن حالت مان زندگيءَ ۽ موت جا شگون ڪڍيا ويندا آهن. ”سيلٽڪ“ نسل جي ٽن جدا ۽ مختلف شاخن ۾ اهڙيءَ طرح جيڪا رسم ڏٺي ويئي آهي، سا شايد سندن منتشر ٿيڻ واري زماني کان اڳي جي آهي يا ڪم از ڪم اُهڙي زماني جي آهي، جڏهن غير قومن انهن جي درميان جدائيءَ جي چپر کي اڃا تائين پوري زور سان ڪونه ٽوڪيو هو.

آئيل آف مئن ۾ پڻ، جو سيلٽڪ نسل وارن ماڻهن سان

آباد هڪ ٻيو ملڪ آهي، جديد زماني تائين "هئلووين" جي تقريب باه جي مچن ٻارڻ ۽ ٻين اهڙين رسمن ادا ڪرڻ سان ملهائي ويندي هئي، جي پرين ۽ ڏانئٽين جي نقصانڪار اثرڪي زائل ڪرڻ لاءِ ايجاد ڪيون ويئون هيون.

٧- **وچ سياري جون باهيون :** قديم يورپ جي بت پرست قومن جيڪڏهن "وچ اونهاري" جي موسم کي باه جي هڪ وڏيءَ تقريب ذريعي ملهايو، جيئن اسان کي اهڙي يقين ڪرڻ لاءِ ڪافي سٺا سبب مليا آهن، جنهن جا نشان اسان جي زماني تائين گهٽن هنڌن تي موجود آهن، تہ ان حالت ۾ هيءُ قياس ڪرڻ بلڪل فطرتي آهي تہ اهي "وچ سياري" جي موسم کي بہ ساڳين ئي رسمن ۽ سائن سان ملهائيندا هوندا، چاڪاڻ تہ "وچ اونهارو" ۽ "وچ سيارو" سج جي آسماني راه جا بہ ظاهري عظيم قرندڙ نقطا آهن ۽ هڪ قديم النسل وحشي انسان جي نقطہ نگاه ۾ هن کان زياده موزون ٻي ڪا بہ ڳالهہ نہ ٿي ٿي سگهي تہ اُنهن ٻن موقعن تي، جڏهن آسمان جي عظيم چراغ جي روشنائي ۽ گرمي گهٽجڻ يا وڌڻ لڳي، تڏهن هيٺ زمين تي باهيون ٻاريون وڃن.

معلوم ٿئي ٿو تہ جديد عيسائي دنيا ۾ قديم زماني جي سياري واريءَ باه جي تقريب، "يُول" بنڊ، ڪِلي، يا تختي، جيئن ان کي مختلف نالن سان انگلنڊ ۾ سڏيو ويندو هو، پراڻيءَ رسم جي صورت ۾ زنده رهندي آئي آهي. اها رسم سڄي يورپ جي طول و عرض ۾ ڦهليل هئي، پر معلوم ٿئي ٿو تہ اها خاص طور انگلنڊ، فرانس ۽ سلئو نسل جي جنوبي لوڪن ۾ وڌندي ۽ ويجهندي رهي آهي؛ ڪم از ڪم انهيءَ

رسم جا سيني ڪان زياده مڪمل بيان انهن ملڪن سان ملن ٿا. هن حقيقت طرف، تہ "يول" بنڊ وچ اونهاري جي باه جو فقط نعم البدل هو، جو ٿڌ ۽ موسم جي نامهربان آب و هوا سبب ٻاهر ڪليل ميدان ۾ ٻارڻ بدران، گهر جي چئن ڀتين اندر روشن ڪيو ويندو هو، اسان جو ڏيان قديم تواريخ جي هڪ ماهر برطانوي عالم، جان برئنڊ، گهڻو زمانو اڳ ڇڪايو هو، ۽ انهيءَ نظريي کي انهن متعدد وهمن وٽان تقويت حاصل ٿي رهي آهي، جي "يول" بنڊ سان وابستہ ڪيا ويا آهن. اهڙا وهم، جن جو عيسائيت سان ڪوبہ ظاهري واسطو ڪونهي، پر جن تي سندن بت پرستانہ بنياد جي مهر صاف ۽ چٽيءَ طرح لڳل آهي. پر هڪ طرف، جيڪڏهن ٻئي تقريبون باهم سان وابستہ هيون، تہ ٻئي طرف سياري واريءَ تقريب کي گهر اندر ملهائڻ جي ضرورت يا خواهش، خانگي يا گهريلو تقريب جي نوعيت بخشي، جا اونهاري واريءَ تقريب جي عام نوعيت ڪان نمايان طور مختلف ٿي بيهي ٿي، جنهن تي سڀ ماڻهو ڪنهن ڪليل ميدان يا بلند مقام تي جمع ٿي، مشترڪ طور باهم جو وڏو مچ ٻاريندا هئا ۽ ٻاڻ ۾ گڏجي ان جي چوڌاري نچندا ۽ خوشيون ڪندا هئا.

اڻويهين صديءَ جي وچين حصي تائين "يول" بنڊ جي قديم رسم وچ جرمنيءَ جي ڪن حصن ۾ اڃا تائين ادا ڪئي ويندي هئي. چنانچہ، "سيج" ۽ "لاهن" جي ماڻرين ۾ "يول" بنڊ، جو شاه بلوط جي ٿڙ جو هڪ وڏو ٽڪر هوندو هو، چلهہ جي زمين ۾ ڪوڙيو ويندو هو، جتي اهو باهم هيٺان سڙڻ جي باوجود، سڄي سال جي دوران ۾ بہ صفا سڙي رک ڪونہ ٿي ويندو هو. جڏهن ٻئي سال نئون بنڊ وڏو ويندو هو، تڏهن پراڻي بنڊ کي

پيهي سنهو ڪيو ويندو هو ۽ ان کي ”ٻارهن راتين“ جي دوران ۾ ٻنين ۾ چڙڪايو ويندو هو، ڇاڪاڻ ته اُئين سمجهيو ويندو هو ته انهيءَ طرح ٻنيون ٻليون ۽ آباد ٿينديون. ويست فاليا جي ڪن ڳوٺن ۾ وري هيءَ رسم هوندي هئي ته جيئن ئي ”يول“ بنڊ (ڪرسٽ برئنڊ) کي باهه ۾ ٿوري لهس ايندي هئي، تيئن ئي ڪيس ان سان ڇڪي ٻاهر ڪڍيو ويندو هو؛ پوءِ ان کي احتياط سان سنڀالي رکيو ويندو هو ۽ جڏهن به ڪو طوفان ايندو هو، تڏهن ان کي وري به باهه تي رکيو ويندو هو، ڇاڪاڻ ته ماڻهن جو اعتقاد هو ته جنهن گهر ۾ ”يول بنڊ“ سڙندو هوندو، تنهن تي وڄ نه ڪرندي. ويست فاليا جي ٻين ڳوٺن ۾ قديم رسم اها هوندي هئي ته ”يول“ بنڊ کي لاباري وقت آخرين وڍ يل ستيءَ اندر ٻڌو ويندو هو.

فرانس جي گهڻن صوبن، خاص طرح پراوينس صوبي ۾، ”يول“ بنڊ يا ”ٽري فوئر“ جي رسم جي ادائگي، جيئن اُن کي گهڻن هنڌن تي سڏيو ويندو هو، تمام گهڻي وقت تائين ڪئي ويئي. سترهين صدي عيسويءَ جو هڪ فرينچ مصنف هن اعتقاد کي محض وهم سمجهي، ان جي مذمت ڪندي چوي ٿو ته، ”ٽري فوئر‘ يا ’ناتال جي ڪاٺيءَ‘ نالي هڪ بنڊ، جنهن کي اوهين ناتال جي رات پهريون دفعو باهه تي رکو ٿا ۽ جنهن کي ’ٻارهينءَ رات‘ تائين ٿوري وقفي لاءِ هر روز باهه تي رکندا رهو ٿا سو، جيڪڏهن اوهين ان کي بستري هيٺان رکندا، ته اهو ايندڙ سڄي سال تائين گهر کي باهه ۽ گجگوڙ کان بچائي سگهندو؛ يا اهو سياري جي موسم ۾ گهر جي ڀاتين جي پيرن جي ڪڙين تي دردناڪ سوڄ پيدا ٿيڻ کي روڪيندو؛ يا اهو چوپائي مال کي گهڻين

بيمارين کان شفايابِ ڪري سگهندو، يا وري جيڪڏهن ان جو ڪو ٽڪر انهيءَ پاڻيءَ ۾ ٻوڙيو، جيڪو ڳئون پيئنديون هونديون، تہ اهو انهن کي ڦردار بنائڻ ۾ مدد ڪندو، ۽ آخر ۾، جيڪڏهن ان جي رک کي ٻنين ۾ منتشر ڪيو ويندو، تہ اها ڪڻڪ کي سينوارجڻ کان بچائي سگهندي.“

فلئنڊرس ۽ فرانس جي ڪن علائقن ۾ ”يوُل“ بنڊ جي باقي بچيل رک، ڪوئلن، اڌوري سڙيل ڪاٺيءَ وغيره کي باقاعده طور گجگوڙ ۽ وڄ کان حفاظت خاطر گهر اندر بستري هيٺان رکيو ويندو هو، بيريءَ ۾ جڏهن گجگوڙ جو آواز ٻڌو ويندو هو، تڏهن گهر جو ڪو ڀاتي انهيءَ بنڊ جو ٽڪر ڪٽي باه ۾ اڇلائيندو هو، ڇاڪاڻ تہ سندن اعتقاد هو تہ اهو وڄ کي روڪي ڇڏيندو. وري، پيريگور ۾، رک ۽ ڪوئلا ڏاڍيءَ خبرداريءَ سان جمع ڪيا ويندا آهن ۽ انهن کي سڄيل ڳوڙهين جي علاج لاءِ محفوظ رکيو ويندو آهي، ٽڙ جي انهيءَ حصي کي، جو باه ۾ نہ سڙيو هوندو آهي، هر هلائيندڙ ڪڙمي پنهنجن هرن لاءِ چپرن ٺاهڻ واسطي ڪتب آڻيندا آهن، ڇاڪاڻ تہ اهي هيءَ دعويٰ ڪندا آهن تہ اها ٻجن کي زياده جلد ڦٽڻ ۽ وڌڻ ۾ مدد ڏيندي آهي، ۽ زالون ان جي ٽڪرن کي پنهنجن چوزن لاءِ ”ٻارهينءَ رات“ تائين سانڍي رکنديون آهن. ڪن ماڻهن جو خيال هوندو آهي تہ ڪين اوترا ئي چوزا ٿيندا، جيتريون انهيءَ بنڊ جي ٽاندن کي هيٺ مٿي ڪرڻ سان منجهانئن چٽنگون نڪرنديون، ٻيا وري جيتن ۽ جراثيم کي ڀڄائي ڪڍڻ لاءِ وسايل ٽانڊن کي بستري هيٺان رکندا آهن. فرانس جي مختلف علائقن ۾ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ اڌورو سڙيل بنڊ گهر کي جادوءَ ۽ وڄ کان محفوظ رکندو.

انگلنڊ ۾ ٻه "يوُل" بنڊ سان وابستہ رسمون ۽ اعتقاد ساڳيءَ ئي نوعيت جا هوندا هئا. ناتال ڪان هڪ ڏينهن اڳ واريءَ رات جو، قديم تواريخ جو ماهر مصنف، جان برئنڊ، چوي ٿو تہ "اسان جا ابا ۽ ڏاڏا غير معمولي ڊيگهہ ۽ ويڪر واريون شمعون روشن ڪندا هئا، جن کي اهي "ناتال جون موم بتيون سڏيندا هئا ۽ گهر کي روشن ڪرڻ ۽ ڇڻ تہ رات کي ڏينهن ۾ تبديل ڪرڻ لاءِ باهہ تي ڪاٺ جو هڪ بنڊ رکندا هئا، جنهن کي اهي 'يوُل - ڪِلو' يا 'ناتال - تختو' چوندا هئا." قديم رسم مطابق، "يول" بنڊ کي گذريل سال واري بنڊ جي هڪ ٽڪر سان ٻارڻو هوندو هو، جنهن کي انهيءَ مقصد لاءِ سڄي سال تائين محفوظ رکيو ويندو هو، جنهن هنڌ انهيءَ ٽڪر کي اهڙيءَ ريت رکيو ويندو هو، اتي شيطان ٻه ڪا شرارت نہ ڪري سگهندو هو. بنڊ جي باقي بچيل حصن لاءِ ٻه اِئين سمجهيو ويندو هو تہ اهي گهر کي باهہ ۽ وڄ کان پناهہ ڏيندا.

"يوُل" بنڊ کي ٻاهران ڪٽي گهر يا ڳوٺ ۾ آڻڻ جي رسم کي اڄ تائين ٻه "سڪاٽ" نسل جون جنوبي قومون، خاص طرح سربيا جا باشندا، تمام گهڻيءَ سنجيدگيءَ سان ادا ڪنديون آهن. عام طرح اهو بنڊ شاهہ بلوط جي وڻ جي ٽڙ جو هڪ ڳرو ٽڪر هوندو آهي، پر ڪڏهن ڪڏهن اهو زيتون يا "بيچ" جي وڻ جو ٽڪر ٻه هوندو آهي. اهي ماڻهو سمجهندا آهن تہ ڪين اوتري قدر گابا، ريدون، سوئر ۽ ڇيلا ٿيندا، جيتري قدر زياده چٽنگون اهي ٻرندڙ بنڊ سان ڪڍي سگهندا. ڪي ماڻهو ڳڙي ڪان پنهنجي حفاظت ڪرڻ لاءِ، انهيءَ بنڊ جو ٽڪر پاڻ سان گڏ ٻاهر ٻنين ۾ ڪٽي ويندا آهن. آلبانيا ۾ ٿورائي سال اڳ تائين ناتال تي "يوُل" بنڊ ساڙڻ

جي رسم عام جام هئي ۽ انهيءَ باهه جي رک ٻنين کي سرسبز ۽ آباد ڪرڻ لاءِ منجهن ڦهلائي ويندي هئي. هو زول قوم جا ماڻهو، جي ڪارپيٽين جبلن ۾ آباد سلئو نسل جي هڪ قوم جا ماڻهو آهن، ناتال ڪان هڪ ڏينهن اڳ واريءَ رات تي (قديم طرز مطابق پنجين جنوري) ڪاٺيءَ جي ٽڪرن کي گسائڻ ذريعي باهه ٻاريندا آهن، جنهن کي اهي "ٻارهينءَ رات" تائين ٻرندو رکندا آهن.

هيءَ ڳالهه قابل غور آهي ته هيءَ اعتقاد ڪيتريقدر نه عام معلوم ٿئي ٿو، ته "يول" بنڊ جي باقي بچيل رک وغيره کي، بشرطيڪ ان کي سڄي سال تائين محفوظ رکيو وڃي، گهر کي باهه، ۽ خاص طرح وڄ، کان بچائڻ جي طاقت حاصل آهي. جيئن ته "يـول" بنڊ عموماً شاه بلوط جي وڻ جي ڪاٺيءَ مان هوندو هو، ان ڪري هيءَ ڳالهه ممڪن معلوم ٿئي ٿي ته اهو اعتقاد شايد قديم آريه مذهب جو هڪ يادگارو، جو شاه بلوط جي وڻ کي گجگوڙ جي ديوتا سان وابسته ڪندو هو. "يـول" بنڊ جي رک ڏانهن منسوب ڪيل شفايابيءَ يا آباديءَ جون خاصيتون، جن لاءِ سمجهيو ويندو آهي ته اهي ماڻهن خواه جانورن جون بيماريون ڇٽائي ڇڏينديون آهن، ڳئن کي ڦردار بڻائينديون آهن ۽ زمين جي آباديءَ ۾ اضافو آڻينديون آهن، ساڳي ئي قديم سرچشمي مان حاصل ڪري سگهيون يا نه، سو هڪ اهڙو سوال آهي، جو اسان جي ڳوڙهي ويچار جو مستحق آهي.

٨- **ضرورت واريون باهيون:** هن حد تائين باهه جي جن به تقريبن جو بيان ڪيو ويو آهي، سي سڀ سال جي ڪن مقرر وقتن تي فصلي طور ملهايون ويندڙيون آهن. پر باقاعدگيءَ

سان بار بار ايندڙ اهڙين تقريبن کان علاوه، يورپ جي گهڻن علائقن جا ڪاشتڪار، حافظي جي دائري کان ٻاهر وارن زمانن کان وٺي، مصيبت ۽ تڪليف وارين موسمن، خاص طرح جڏهن سندن چوپائي مال ۾ ڪا متعدي بيماري ڦهليل هوندي هئي، گهٽ وڌ وقتن تي ٻاه جي تقريبن منعقد ڪرڻ جا عادي رهيا آهن. يورپ جي عام ٻاه وارين تقريبن جو ڪوبہ بيان اهڙين عجيب و غريب رسمن تي ڪجهہ ڏيان ڏرڻ کان سواءِ مڪمل ڪونہ ٿي سگهندو، جن کي اسان جو خيال پاڻ ڏانهن مبذول ڪرائڻ جو هن سبب ڪري اڃا بہ زياده حق حاصل آهي، ڇاڪاڻ تہ انهن کي شايد ٻاه جي ٻين سڀني تقريبن جي بيخ ۽ بنياد تصور ڪري سگهجي ٿو، يقيناً، يقيناً، انهن تقريبن جو سلسلو ڪنهن تمام ڏورانهين قديم زماني کان وٺي شروع ٿيو آهي. جنهن عام نالي سان اهي ٿيوٽانڪ نسل وارين قومن ۾ سڏيون ويندڙيون آهن، سو آهي "ضرورت واريون باهيون." ڪڏهن ڪڏهن ضرورت واريءَ ٻاه کي زياده رواجي طريقن سان حاصل ڪيل هلڪيءَ ٻاه کان، بنان ڪنهن شڪ جي، ممير ڪرڻ لاءِ "جهنگلي ٻاه" جي نالي سان سڏيو ويندو هو. سلئو نسل وارين قومن ۾ ان کي "جيئري ٻاهہ" سڏيو ويندو آهي.

انهيءَ رسم جي تاريخ جو سراغ اوائلي قرون وسطيٰ کان وٺي، جڏهن ڪليسا طرفان ان لاءِ هڪ بت پرستانہ وهم هئڻ جي فتويٰ صادر ڪئي ويئي، اڻويهين صدي عيسويءَ جي پهرئن نصف حصي تائين ملي سگهي ٿو، جڏهن اها جرمنيءَ، انگلنڊ، اسڪاٽلنڊ ۽ آئرلنڊ جي مختلف حصن ۾ اڃا بہ ڪن موقعن تي ادا ڪئي ويندي هئي. معلوم ٿئي ٿو تہ سلئو نسل وارين قومن ۾ اها اڃا بہ

زياده طويل زماني تائين زنده رهندي آئي. انهيءَ رسم ادا ڪرڻ جو دستوري موقعو پليگ يا چوپائي مال جي وچڙندڙ مرض جو منهن ڪيڻ هوندو هو، جنهن لاءِ ضرورت واريءَ باه ڪي تير بهدف علاج سمجهيو ويندو هو. جن جانورن کي ان کان متاثر ٿيندڙ سمجهيو ويندو هو، تن ۾ ڳئون، سوئر، گهوڙا ۽ ڪڏهن ڪڏهن آڙيون شامل هونديون هيون. ضرورت واريءَ باه ٻارڻ لاءِ هڪ ضروري ابتدائي شرط، آس پاس وارين ٻين سيني باهين ۽ روشنائين کي گل ڪرڻ جو هوندو هو، ايتري قدر جو هڪ چٽنگ به ڪٿي روشن نه رهڻ گهربي هئي؛ چاڪاڻ ته جيسين ڪنهن گهر اندر رات جو ڏيئو به ٻرندو هوندو، تيسين ائين سمجهيو ويندو هو ته ضرورت واري باه ڪڏهن به نه ٻرندي. ڪڏهن ڪڏهن فقط انهيءَ ڳوٺ جي سيني باهين کي ئي وسائڻ ڪافي سمجهيو ويندو هو؛ پر ڪڏهن ڪڏهن آس پاس جي ڳوٺن ۽ سڄي ضلعي جون باهيون به وسايون ويونديون هيون. اسڪاٽلنڊ جي اتانهن پٽن جي ڪن علائقن ۾ اهو قانون هوندو هو ته اهڙن سيني گهرن وارن کي، جيڪي ٻن قريب ترين وهندڙ ڪسين جي درميان رهندا هئا، مقرر ڪيل ڏينهن تي پنهنجيون سڀ باهيون ۽ روشنايون گل ڪرڻيون هونديون هيون. عام طرح ضرورت واري باه ڪليل ميدان ۾ ٻاري ويندي هئي، پر سربيا جي ڪن حصن ۾ اها اونداهي ڪمري اندر روشن ڪئي ويندي هئي؛ ڪڏهن ڪڏهن باه ٻارڻ واري جاءِ، رستي جو چونڪ يا رستي ۾ ڪوٽيل هڪ ڪڏ هوندي هئي. اسڪاٽلنڊ جي مٿانهن پٽن ۾، انهيءَ رسم ادا ڪرڻ جي موزون جاءِ، ٽڪريون يا درياهن جا ننڍا ٻيٽ، هوندي هئي.

ضرورت واريءَ باه ٻارڻ جو هڪ عام طريقو ڪاٺ جي ٻن

ٽڪرن کي هڪ ٻئي سان گسائڻ جو هوندو هو، اها باه پٿر کي فولاد هٿ سان روشن ڪرڻ جي اجازت ڪانه هوندي هئي. جنوبي "سلئو" نسل وارين ڪن قومن ۾، سانڌاڻ تي لوه جي ٽڪر سان ڌڪ هڻي، ضرورت واريءَ باه ٻارڻ جي رسم جو بيان اسان ڪن تمام ٿورين حالتن ۾ پڙهيو آهي. جتي انهيءَ باه ٻارڻ لاءِ استعمال ٿيڻ واريءَ ڪاٺيءَ جو خاص طور ذڪر ڪيل هوندو آهي، اتي عام طرح ڏنو ويو آهي ته اها ڪاٺي شاه بلوط جي وڻ جي هوندي آهي، پر رائين نديءَ جي زيرين واديءَ ۾ اها باه شاه بلوط يا "فر" وڻن جي ڪاٺين کي هڪ ٻئي سان گسائڻ ذريعي پيدا ڪئي ويندي هئي. "سلئو" نسل وارين قومن جي ملڪن ۾، ٻڌو ويو آهي، انهيءَ مقصد لاءِ "پاپلر" "پيئر"، ۽ "ڪارنيل" قسمن جي وڻن جي ڪاٺين کي ڪم آندو ويندو هو. عام طرح سان باه ٻارڻ جي سامان کي فقط خشڪ ڪاٺيءَ جا ٻه ٽڪر چيو ويو آهي. ڪڏهن ڪڏهن نون مختلف قسمن جون ڪاٺيون ضروري سمجهيون ويندڙيون هيون. پر اهي شايد هڪ ٻئي سان گسائي، باه پيدا ڪرڻ لاءِ نه، پر باه جي مچ ۾ ساڙڻ لاءِ استعمال ڪرڻيون هونديون هيون. ضرورت واريءَ باه کي روشن ڪرڻ جو مخصوص طريقو مختلف ضلعن ۾ مختلف هوندو هو. انهن سڀني سان زياده عام طريقو هيءُ هو: ٻه ڊگها لڪڙا هڪ ٻئي کان اٽڪل ڏيڍ فوٽ جي مفاصلي تي زمين اندر کوڙيا ويندا هئا. هرهڪ لڪڙي کي هڪ ٻئي جي سامهون واري پاسي ۾ هڪ سوراخ ٿيل هوندو هو، جنهن ۾ هڪ لسو آڏو لڪڙي جو ٽڪر يا ڏنڊو وڌو ويندو هو. سوراخن ۾ اڳڙيون پريون ويندڙيون هيون ۽ ڦرندڙ گهرندڙ آڏي ڏنڊي جون ٻئي

پچڙيون سوراخن ۾ زوريءَ گهيڙيون ويونديون هيون. ڦرندڙ ڏنڊي کي زياده آتشي ڪرڻ لاءِ، گهٽو ڪري ڏاهر جو هٿ هنيون ويندو هو. پوءِ ڏنڊي جي چوڌاري هڪ رسو ويڙهيو ويندو هو، جنهن جي ٻنهي پاسن وارين آزاد پچڙين کي ۽ يا ان کان زياده ماڻهو پڪڙيندا هئا، جي رسي کي تيزيءَ سان هيڏانهن هوڏانهن ڦيري، ڏنڊي کي زور زور سان ڦيرائيندا هئا، تانجو زوردار رڳڙ سبب سوراخن ۾ پيل اڳڙين کي باه وٺندي هئي. چٽنگن کي هڪدم رسين مان ٺهيل هڪ سڄي ۾ لڳايو ويندو هو ۽ ان کي گول چڪر جي صورت ۾ تيزيءَ سان ڦيرايو ويندو هو، تانجو هڪ چمڪدار وڏو ڀنيٽ ٻري پوندو هو، جنهن کان پوءِ گاهم ٻاري، انهن ڪاٺين ۽ ٻين شين کي باهم ڏني ويندي هئي، جن مان باه جي سچ ٻارڻ لاءِ ڊير ٿاهيو ويندو هو. گهٽو ڪري هڪ ڦيٽو، ڪڏهن ڪڏهن گاڏيءَ جو ڦيٽو، يا وري ڪڏهن چرخي جو ڦيٽو، انهيءَ تقريب جو هڪ حصو هوندو هو؛ ائبرڊين شاير ۾ ان کي "وڏو ڦيٽو" سڏيو ويندو هو؛ "مٽل" نالي هڪ ٻيٽ ۾ انهيءَ ڦيٽي کي شاهم بلوط جي ڪاٺيءَ جي نون ڪيلن مٿان ڦيرايو ويندو هو. ڪڏهن ڪڏهن، اسان کي فقط ايترو ٻڌايو ويو آهي، ڪاٺ جي ٻن تختن کي هڪ ٻئي سان گسايو ويندو هو. ڪڏهن ڪڏهن هيءُ قاعدو رکيو ويندو هو ته باه ٻارڻ لاءِ جيڪو گاڏيءَ جو ڦيٽو استعمال ڪيو وڃي ۽ شاهم بلوط جي جنهن ڪاٺيءَ تي ان کي ڦيرايو وڃي، سي ٻئي نوان هئڻ گهرجن. ساڳيءَ طرح هيئن به چيو ويندو هو ته جيڪا رسي ڦرندڙ ڏنڊي کي ڦيرائي، سا پڻ نئين هئڻ گهرجي؛ جيڪڏهن ممڪن ٿي سگهي، ته اها

رسي اهڙن ڏاڳن مان وٽي وڃي، جي ڦاسيءَ واريءَ رسيءَ مان ڪڍيا ويا هجن، جنهن سان ڪن ماڻهن کي لٽڪائي ماريو ويو هجي. اهاڳالهه سخت ضروري ڪا نه هوندي هئي، پر تقريب کي مڪمل ڪرڻ جي هڪ چيز هئي.

اهڙن ماڻهن لاءِ به مختلف قسمن جا قاعدا ۽ قانون مرتب ڪيا ويا هئا، جن کي ضرورت واريءَ ٻاهه ٻارڻ جي اجازت هئي يا جن کي ٻاهه ٻارڻ لازمي هئي. ڪڏهن ڪڏهن هيئن چيو ويندو هو ته جيڪي به ماڻهو انهيءَ رسيءَ کي چڪين، جيڪا ڏنڊي کي ڦيرائي تن کي هميشه ڪو ڀاءُ يا ڪم از ڪم نالي پائي هئڻ گهرجي، جيڪڏهن اهي به ماڻهو فقط پاڪدامن نوجوان هوندا هئا ته ڪڏهن ڪڏهن ايتري ڳالهه ڪافي سمجهي ويندي هئي- برونسوڪ جي ڪن ڳوٺن ۾ ماڻهو سمجهندا هئا ته جيڪڏهن سيني اهڙن ماڻهن جا پهريان نالا ساڳيا نه هوندا، جيڪي ضرورت واريءَ باهه ٻارڻ ۾ هٿ وٺائيندا، ته ان صورت ۾ انهن سيني جي محنت رائيگان ويندي. سائليشيا ۾ ضرورت واريءَ باهه ٻارڻ لاءِ جيڪو وڻ استعمال ڪيو ويندو هو، تنهن کي جاڙن پائرن جو هڪ جوڙو ڪيرائيندو هو. اسڪاٽلنڊ جي مغربي ٻيٽن ۾ اها باهه ايڪاسي شادي شده ماڻهو ٻاريندا هئا، جي نون نون ماڻهن جي ٽولين ۾ ورهائجي، ڪاٺ جي ٻن تختن کي هڪ ٻئي سان گسائيندا هئا، اتر "يوئيسٽ" ۾، آهي ايڪاسي ماڻهو جيڪي باهه ٻاريندا هئا، سي سڀئي پنهنجن والدين جا پهريان پٽ هوندا هئا، پر اسان کي اهو ڪونه ٻڌايو ويو آهي ته اهي شادي شده هوندا هئا، يا مجرد. سربيا جي باشندن ۾ ضرورت واري باهه ڪڏهن ڪڏهن يارهن ۽ چوڏهن سالن جي درميان واريءَ چمار وارو هڪ چوڪرو ۽ هڪ چوڪري

ٻاريندا آهن، جي اونداهي ڪمري اندر مادرزاد ننگا ٿي، اِهو ڪم ڪندا آهن. بلڪاريه ۾ پڻ، ضرورت واريءَ باهم ٻارڻ وارا پنهنجا ڪپڙا لاهي بلڪل اگهاڙا ٿيندا آهن، ڪئٽينس ۾ اِهي ماڻهو پنهنجن جسمن تان هرقسم جي ڏاتوءَ مان ٺهيل شيون لاهي ڇڏيندا آهن. جيڪڏهن ڪانين کي گهٽيءَ ديرتائين گسائڻ کان پوءِ به انهن مان باهم نه نڪرندي هئي، تہ اهي سمجهندا هئا تہ ڳوٺ اندر ڪٿي نہ ڪٿي ڪا باهم ٻرندي هوندي، ان ڪري گهر گهر جي سخت تلاشي ورتي ويندي هئي. جيڪڏهن ڪٿي به ڪا باهم ٻرندي ڏٺي ويندي هئي، تہ اها هڪدم وسائي ويندي هئي ۽ غافل گهر واري کي سزا ڏني ويندي هئي يا ساڻس سخت ڪلامي ڪئي ويندي هئي، درحقيقت ان جي مٿان ڳرو ڏنڊ وڌو ويندو هو.

ضرورت واري باهم جڏهن آخرڪار ٻري ويندي هئي، تڏهن ان مان باهم جو هڪ وڏو سچ روشن ڪيو ويندو هو ۽ جيئن ئي باهم ڪجهہ قدر وسامي ويندي هئي، تيئن ئي چوپاين جانورن کي چمڪندڙ ٽانڊن مٿان گهمايو ويندو هو— ڪڏهن ڪڏهن باقاعده طور۽ سلسليوار، پهريائين سوئر، پوءِ ڳئون ۽ آخر گهوڙا- ڪڏهن ڪڏهن ڪين ٻہ ٻہ، يا ٽي، ٽي دفعا دونهين ۽ باهم مان لنگهايو ويندو هو، جنهنڪري ڪن وقتن تي ڪي جانور باهم جي اثر کان سڙي، آتي ئي مري ويندا هئا. جيئن ئي سڀ ڍور باهم مان لنگهي ويندا هئا، تيئن ئي نوجوان ماڻهو رک ۽ وسايل ٽانڊن تي وٺي ڊڪ ڊوڙ شروع ڪندا هئا ۽ انهن کي هڪ ٻئي مٿان چڙڪائيندا هئا ۽ آنهن سان هڪ ٻئي جا منهن ڪارا ڪندا هئا. جيڪي سيني کان زياده ڪارا ٿي ويندا هئا، سي ڍورن پٺيان فاتحانہ انداز ۾ ڳوٺ مان لنگهندا هئا ۽ گهٽي وقت تائين پاڻ کي ڏوئي صاف نہ ڪندا هئا.

باهر جي مچ مان ماڻهو ٻرندڙ ٽانڊا گهر ڪٽي ويندا هئا، جن مان اهي پنهنجن گهرن جي باهر ٻاريندا هئا. انهن ٽانڊن کي پاڻيءَ ۾ وسائڻ کان پوءِ، اهي پنهنجي چوپائي مال جي ڪونرن ۾ رکندا هئا. جن مان اهي ڊور ڪائيندا هئا ۽ اهي انهن ٽانڊن کي ڪافي وقت تائين چڏي ڏيندا هئا. باهر جي مچ مان بچيل رک کي فصلن کي جيتن کان محفوظ رکڻ لاءِ ٻنين ۾ چڙڪائيندا هئا، ڪڏهن ڪڏهن ماڻهو اها رک بيماريءَ ۾ علاج طور استعمال ڪرڻ لاءِ گهر ڪٽي ويندا هئا ۽ ان کي ڏکيل عضوي مٿان ٻُرڪيندا هئا يا مريض ان کي پاڻيءَ ۾ ملائي پيئندو هو. اسڪاٽلنڊ جي مغربي جزيرن ۽ پاسي واريءَ ايراضيءَ ۾، جئين ئي گهر واريءَ چلهه جي باه کي ضرورت واريءَ باه مان دوباره ٻاريو ويندو هو، تئين ئي پاڻيءَ سان ڀريل هڪ برتن مٿانئس رکيو ويندو هو ۽ اهڙيءَ طرح گرم ٽيل پاڻي بعد ۾ پليگ جي بيمار ماڻهن يا بيمار ڍورن مٿان چڙڪايو ويندو هو. باه جي انهيءَ مچ مان نڪرندڙ دونهين ڏانهن خاص خوبيون منسوب ڪيون ويندي يون هيون. سئيڊن ۾ سيويدار وٽن ۽ سچيءَ ڦاسائڻ جي ڄارين کي انهيءَ دونهين جو واس ڏنو ويندو هو، تہ جيئن وڻ جهجهو ڦر جهلين ۽ ڄار گهٽيون مچيون ڦاسائين. اسڪاٽلنڊ جي اتانهن ميدانن ۾ ضرورت واريءَ باه کي جادوءَ جوهڪ شهنشاهي علاج تصور ڪيو ويندو هو. "مَل" نالي ٻيٽ ۾، جڏهن چوپائي مال جي بيماريءَ کان چوٽڪاري حاصل ڪرڻ لاءِ اها باه ٻاري ويندي هئي، تڏهن اسان ٻڌو آهي تہ انهيءَ رسم جي ادائگيءَ سان گڏو گڏ هڪ بيمار پهاڙي ڳئون قربان ڪئي ويندي هئي، جنهن کي ٽڪر ٽڪر ڪري، باه ۾ ساڙيو ويندو هو. سڀئو نسل وارا ۽ بلگاريا

جاڪاشتڪار چوپائي مال جي پليگ کي هڪ شيطان يا اهڙو بد روح سمجهندا هئا، جوجيئرن ماڻهن ۽ ڍورن جو رت چوسڻ لاءِ پنهنجي مرده جسم کي قبر کان چڪي ٻاهر ڪڍي ايندو آهي، جنهن کي سندس ۽ ڍورن جي ڏٺن جي درميان باهم جي رڪاوٽ ڪڙي ڪرڻ سان دور رکي سگهجي ٿو. ڍورن جي انهيءَ بيماريءَ لاءِ ضرورت واريءَ باهم کي علاج طور استعمال ڪرڻ واري رسم، جا هرهنڌ موجود آهي، تنهن جو اوائلي سبب شايد انهيءَ ساڳي ئي نظريي جو وجود هوندو. معلوم ٿئي ٿو ته جرمنيءَ جي ڪن حصن ۾ ماڻهو ڍورن جي انهيءَ بيماريءَ جي ڦهلجڻ تائين انتظار ئي ڪونہ ڪندا هئا، پر موقعي کي غنيمت ڄاڻي، انهيءَ آفت کي نازل ٿيڻ کان روڪڻ لاءِ سال بسال ضرورت واري باهم ٻاريندا هئا. ساڳيءَ طرح، چيو وڃي ٿو، پولنڊ جا ڪڙمي هر سال سينٽ روڪس واري ڏينهن تي ڳوٺ جي گهڻين ۾ باهيون ٻاريندا آهن ۽ ڍورن کي بيماريءَ کان بچائڻ لاءِ، ٽي دفعا باهم مان لنگهائيندا آهن. اسان اڳي ئي ڏسي آيا آهيون ته هيبرائيڊس ٻيٽن ۾ ڍورن کي ساڳي ئي مقصد لاءِ هرسال "بيلٽين" باهين جي چوڌاري ساڳئي نموني سان ڦيرا ڏياريا ويندا هئا. سئٽزرلنڊ جي ڪن ضلعن ۾ اڄا تائين ننڍا ٻار ڪاٺيءَ کي گسائي، ڌنڌ کي صاف ڪرڻ لاءِ ضرورت واري باهم ٻاريندا آهن.

باب ٽيهنون

باهه جي تقريبن جو مفهوم ۽ معنيٰ

۱- **باهه جي عام تقريبن متعلق :** يورپ جي مقبول عام باه جي تقريبن جو اسان جيڪو مٿي جائزو وٺي آيا آهيون، سو اسان کي ڪن تبصرن ڪرڻ لاءِ آماده ڪري ٿو. سڀ کان اول ته اسان انهن رسمن جي هڪ ٻئي سان مشابهت تي غور ڪرڻ کان سواءِ رهي نه ٿا سگهون، خواه اهي سال جي ڪهڙي به حصي ۽ يورپ جي ڪهڙي به علائقي ۾ ادا ڪيون ويئون آهن. باه جي وڏن مچن ٻارڻ، مٽائڻ ٽپن ڏيڻ ۽ سندن وچان يا چوڌاري چوپائي مال کي لنگهائڻ يا ڦيرين ڏيارڻ جي رسم سڄي يورپ ۾ عملي طور عام سطح تي ڦهليل نظر اچي ٿي ۽ ٻنين، باغن، چراگاهن يا ڍورن جي واڙن جي چوڌاري، هٿن ۾ ٻرندڙ مشعلون کڻي، جلوسن جي صورت ۾ ڦرڻ يا سندن چوڌاري ڊوڙڻ متعلق به ساڳي ئي ڳالهه ڪري سگهجي ٿي. ٻرندڙ ٽالهيون هوا ۾ اڇلائڻ يا ٻرندڙ ڦيٽا ٽڪريءَ جي لاهين تان گسڪائي، هيٺ موڪلڻ جي رسم، بهر حال، گهڻي قدر ڦهليل نه ٿي معلوم ٿئي. "يول" بنڊ جي رسم پنهنجيءَ شخصي ۽ مخصوص نوعيت سبب، باه جي ٻين رسمن کان مختلف هئي؛ پر اهو امتياز وچ سياري جي محض ناخوشگوار آب و هوا سبب وجود ۾ آيل نظر اچي ٿو، جا عام ماڻهن جي ڪنهن به ميڙ کي ڪليل هوا ۾، نه فقط

اڻ وٽندڙ بڻائيندي، پر اها ڪنهن به وقت مينهن جي وسڪاري يا برف جي ڪرڻ سبب پڻ تقريب جي اهم ترين شيءِ، يعني ٻاه ڪي وسائي، مجمع جي مقصد ڪي ئي فوت ڪري ڇڏيندي. انهن مقامي يا موسمي فرقن ڪان علاوه، سال جي سڀني وقتن تي ۽ سڀني هنڌن ۾ منعقد ٿيندڙ ٻاه جي تقريبن جي درميان مشابهت ڪافي حد تائين قريبي آهي. جهڙيءَ طرح خود رسمون هڪ ٻئي سان مشابهت رکن ٿيون، تهڙيءَ طرح اهي فائدا به هڪ ٻئي سان مشابهت رکن ٿا، جن جي حاصل ڪرڻ جي ماڻهن ڪي توقع رهي ٿي. ٻاه ڪي، خواه ڪن خاص مقرر هنڌن تي ٻرندڙ وڏن سڄن، خواه اهڙين روشن مشعلن جي وسيلي استعمال ڪيو وڃي، جي هڪ ڪان ٻئي هنڌ نيون وڃن يا ڪيس ٻرندڙ ڪاٺين جي ڍير مان نڪتل ٽانڊن ۽ رک ذريعي ڪتب آندو وڃي، هر حالت ۾ ان ڪي فصلن جي واڌ ۾ اضافي آڻڻ ۽ ماڻهن ۽ حيوانن ڪي سندن ئي بهبوديءَ ۽ ڀلائيءَ لاءِ طاقتور بڻائي يا اهڙين مصيبتن ۽ آفتن ڪان دور رکي، جي گجگوڙ ۽ وڄ، ٻاه، ڀاري، جيتن، غير آباديءَ، بيماريءَ، ۽ سڀ ڪان زياده جادوءَ جي سببن ڪري سندن بقا ۽ وجود لاءِ مضر آهن، مفيد ۽ ڪار آمد سمجهيو وڃي ٿو.

پر، اسان بلڪل فطرتي طرح هن سوال ڀڃڻ لاءِ حق بجانب ٿيندا سون ته آخر اهو اتفاق ڪيئن ٿيو، جو ماڻهن اهڙن سڌن ۽ سادن ذريعن مان ايڏن وڏن ۽ اڪيچار فائدن حاصل ڪرڻ جي اميد رکي؟ اهو ڪهڙو طريقو هو، جنهن جي ذريعي ماڻهن سمجهيو ته ٻاه ۽ دونهين، ٽانڊن ۽ رک ڪي استعمال ڪرڻ سان اهي ايترا گهڻا فائدا حاصل ڪري سگهندا يا ايترن سارن

نقصانن کي ٽاري سگهندا؟ جديد دور جي تفتيش ڪندڙن ٻاهه جي تقريبن جون ٻه مختلف سمجهاڻيون پيش ڪيون آهن. هڪ طرف هيءَ راءِ قائم ڪئي ويئي آهي ته اهي سورج - جنتر يا جادوءَ جا ٽوٽا آهن، جن جو مقصد، نقال جادوءَ جي اصول تي ٻاهيون ٻاري ۽ زمين تي گرميءَ ۽ روشنيءَ جي عظيم فلڪياتي سرچشمي جو نقل ڪري، ماڻهن، مرن ۽ ٻوٽن لاءِ ضرورت مطابق سج جي روشنائيءَ مهيا ڪرڻ جي خاطري ڪرڻ جو آهي. اهو نظريو ولهيلم مئنهاردٽ جو قائم ڪيل آهي. ان کي ڪٽي شمسي نظريو سڏجي، پر ٻئي طرف هيءَ راءِ قائم ڪئي ويئي آهي ته انهن رسمي ٻاهين جو سج سان ڪو ضروري واسطو ڪونهي، پر انهيءَ جو مقصد محض پاڪائيءَ حاصل ڪرڻ جو آهي، جي سيني نقصانڪار ۽ ضرر رسان اثرن کي ساڙڻ ۽ ناس ڪرڻ لاءِ ايجاد ڪيون ويئون آهن، خواه انهن جو تصور ڏانئين، آدم خورن ۽ ديون جي شخصي صورت ۾ ڪيو ويو آهي، يا هوا ۾ ڦهليل ڪنهن بد اثر يا بيڙائيءَ جي غير شخصي صورت ۾. اهو ئي نظريو ڊاڪٽر ايڊورڊ ويسٽر مارڪ ۽ شايد پروفيسر يوجين سوگڪ جو به آهي. ان کي ڪٽي پاڪائيءَ جو نظريو سڏجي. ظاهر طور اهي ٻئي نظريا ٻاهه جي متعلق ٻن بلڪل مختلف تخيلن جو اظهار ڪن ٿا، جا انهن رسمن ۾ سيني کان زياده اهم ڪردار ادا ڪري ٿي. هڪ نظريي مطابق ٻاهه، اسان جي ويڪرائي ڦاڪ ۾ سج جي روشنائيءَ وانگر، هڪ وڏنڙ ۽ تخليقي قوت آهي، جا ٻوٽن جي واڌ ۾ اضافو آڻي ٿي ۽ هر اهڙيءَ شيءِ کي زندگي بخشي ٿي، جا صحت ۽ خوشيءَ جو باعث آهي. ٻئي طرف، ٻاهه هڪ غضبناڪ ۽ ناس ڪندڙ قوت آهي، جا

اهڙن سيني اڻ وٽندڙ عناصرن کي، خواه روحاني يا مادي، ساڙي فنا ڪري ڇڏي ٿي، جي انسان، حيوان ۽ نباتات جي هستيءَ ۽ بقا لاءِ مهلڪ ۽ تباه ڪن آهن. هڪ نظريي مطابق، باهم هڪ روح - افزا ۽ جان بخش هستي آهي ۽ ٻئي مطابق، اها خطرناڪ ۽ مضر جزن کي ناس ڪندڙ هڪ ذريعو آهي. هڪ نظريي مطابق، ان جي خاصيت اثباتي آهي ته ٻئي مطابق، اها منفي آهي.

ان جي باوجود، جيتوڻيڪ اهي ٻئي سمجهاڻيون انهيءَ نوعيت ۾ هڪ ٻئي کان مختلف آهن، جا اهي باه ڏانهن منسوب ڪن ٿيون، ته به اهي ٻئي مڪمل طور ناقابل مفاهمت ناهن. جيڪڏهن اسين هيءُ فرض ڪريون ته انهن تقريبن تي جيڪي باهيون ٻاريون ويندي يون هيون، تن جو بنيادي مقصد سڄ جي روشنائيءَ ۽ گرميءَ جو نقل ڪرڻ هوندو هو ته ڇا، اسين پاڪائي پيدا ڪندڙ ۽ نقصانڪار جزن کي ناس ڪندڙ خاصيتن کي، جيڪي معلوم ٿئي ٿو ته عام راءِ يقيناً انهن (گرميءَ ۽ روشنائيءَ) ڏانهن منسوب ڪيون آهن، اهڙيون صفتون نه ٿا سمجهي سگهون، جي سڄ جي روشنائيءَ جي پاڪائي ڏيندڙ ۽ نقصانڪار جزن کي ناس ڪندڙ خوبين مان سڏيءَ طرح حاصل ڪيون وييون آهن؟ اهڙيءَ طرح، اسين هيءُ نتيجو اخذ ڪري سگهون ٿا ته هڪ طرف، جيڪڏهن انهن رسمن ۾ سڄ جي روشنائيءَ جو نقل اولين ۽ اصل حيثيت رکندڙ جز هو ته ٻئي طرف، پاڪائيءَ جي صفت، جا انهن ڏانهن منسوب ڪئي ويندي هئي، ثانوي ۽ ماحصل هئي. اهڙو فيصلو، جو انهن ٻن متضاد نظرين جي وچ ۾ درمياني مقام تي بيٺل آهي ۽ جو ٻنهي ۾ سڄ جي جز کي تسليم ڪري ٿو، منهنجي طرفان

هن ڪتاب جي اوائلي طباعتن ۾ ڏنو ويو هو. پر انهيءَ وچ ۾ ڊاڪٽر ويسٽرمارڪ فقط پاڪائيءَ واري نظريي جي حق ۾ تمام زوردار دليل بازي ڪئي آهي، جنهن ڪري مون کي هيئن چوڻو پوي ٿو ته سندس دليل تمام وزنائتا آهن ۽ سيني حقيقتن جي زياده مڪمل جائزي ڪرڻ تي، شهادتن جو ڪانٽو، منهنجيءَ راءِ ۾، يقيني طور سندس ئي حق ۾ جهڪي ٿو. بهرحال، مقدمو ايتري قدر صاف ناهي، جو اسان کي شمسي نظريي کي، بغير ڪنهن بحث مباحثي ڪرڻ جي، نظر انداز ڪرڻ لاءِ حق بجانب ٺهرائي. ان ڪري منهنجي راءِ آهي ته انهيءَ نظريي جي خلاف شهادتن پيش ڪرڻ کان پيشتر، اهي دليل پيش ڪيا وڃن، جي ان جي حق ۾ آهن. اهڙو نظريو، جنهن کي ڊبليو- مئنهارڊٽ جهڙي ايڏي وڏي عالم، تيز فهم ۽ باريڪ بين تفتيش ڪندڙ جي حمايت حاصل آهي، اسان جي سماعت جو حقدار آهي.

٢- **باهم جي تقريبن جو شمسي نظريو:** هن ڪتاب جي ابتدائي حصي ۾ اسان ڏٺو ته هڪ وحشي ماڻهو آس پيدا ڪرڻ لاءِ جادوءَ جي جنترن کان ڪم وٺي ٿو ۽ هن باري ۾ تعجب جي ڪا گنجائش ڪانهي، جيڪڏهن اسين يورپ جي قديم النسل ماڻهوءَ کي به ائين ئي ڪندو ڏسون. درحقيقت، جڏهن سيءُ سال جي اڪثر حصي ۾ يورپ جي سرد ۽ ابرآلود آب و هوا ۾ غور ڪنداسون، تڏهن اسان کي هيءَ ڳالهه فطرتي نظر ايندي ته سورج- جنترن يورپي قومن جي وهمي رسم و رواج ۾ انهن وحشين جي رسمن کان زياده اهم ڪردار ادا ڪيو هوندو، جي خط استوا جي زياده نزديڪ رهن ٿيون ۽ جن کي نتيجي طور، ضرورت کان زياده سج جي روشنائيءَ ملڻ جو امڪان هو. باهم جي تقريبن جي

انهيءَ نظريي کي اهڙن مختلف دليلن طرفان حمايت حاصل ٿي سگهي ٿي، جي ڪجهه قدر انهن جي تاريخن، جزوي طور انهن جي نوعيت ۽ ڪنهن حد تائين انهيءَ اثر مان حاصل ٿين ٿا، جيڪو اهو عام خيال موجب، آب و هوا ۽ نباتات تي پيدا ڪندو آهي.

سڀ کان اول، انهن تقريبن ملهائڻ جي تاريخن جي باري ۾ هيءُ ڪو محض حادثو نه ٿو ٿي سگهي ته سيني کان زياده اهم ۽ دور دور تائين مروج، ٻن تقريبن جو وقت اهڙيءَ طرح مقرر ڪيو ويو آهي، جو ٿوريءَ يا گهٽيءَ حد تائين اونهاري جي وڏي کان وڏي، ۽ سياري جي ننڍي کان ننڍي ڏينهن، يعني سج جي ظاهري فلڪي رستي جي ٻن ڦرندڙ نقطن سان ٺهڪي ٿو، جڏهن اهو ٻن پهرن وقت علي الترتيب پنهنجيءَ اوچيءَ کان اوچيءَ ۽ هيٺينءَ کان هيٺينءَ بلنديءَ تي پهچي ٿو. درحقيقت، وچ سياري جي ناتال واريءَ تقريب جي باري ۾ اسان کي ڪنهن به قياس آرائيءَ ڪرڻ جي گنجائش ڪانه ڇڏي ويئي آهي: اسان کي قديم زماني جي ماڻهن جي واضح شهادت مان معلوم آهي ته اها ڪليسا طرفان سج جي جنم جي قديم بت پرستانه تقريب جي جاءِ والارڻ لاءِ قائم ڪئي ويئي هئي، جنهن لاءِ بظاهر اهو خيال ڪيو ويندو هو ته اهو سال جي ننڍي کان ننڍي ڏينهن تي دوباره جنم وٺندو هو، جنهن کان پوءِ ان جي روشنائيءَ ۽ گرميءَ کي وڌندو ڏٺو ويندو هو، جي آخر وڃي وچ اونهاري واري ڏينهن تي پنهنجي مڪمل اوج کي رسندي يون هيون. چنانچه، هيئن سمجهڻ ڪو فضول آنومان ڪونهي ته "يول" بند، جو ناتال جي مقبول عام تقريب ۾ اهڙو نمايان ڪردار ادا ڪندو هو، وچ سياري جي ٿڪل ۽ ماندي

سچ کي سندس ظاهري طرح گل ٿيندڙ روشنائيءَ جي دوباره ٻارڻ ۾ مدد ڪرڻ لاءِ ايجاد ڪيو ويو هو.

نہ فقط ڪن تقريبن جي تاريخ، پر سندن ملهائڻ جي طريقي مان پڻ، سچ جي ديده و دانسته نقل ڪرڻ جي ڪوشش ظاهر ٿي رهي آهي. ٻرندڙ ڦيٽي کي ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان گسڪائي هيٺ سوڪلڻ جي رسم کي، جا گهڻو ڪري اهڙين تقريبن وقت ادا ڪئي ويندي آهي، بلڪل سولائيءَ سان آسمان ۾ سچ جي گردش جو نقل سمجهي سگهجي ٿو. ۽ اهو نقل "وچ اونهاري جي ڏينهن" تي خاص طور موزون ٿئي ٿو، جڏهن سچ جي سالياني زوال جي اڃا ابتدا ٿئي ٿي. درحقيقت، جن انهيءَ رسم جو بيان تحرير ڪيو آهي، تن مان ڪن ان جي اهائي معنيٰ ڏني آهي. هيءَ ڳالهه قابل ذڪر آهي ته لڪڙي جي چوڌاري ڏامر سان پريل ۽ ٻرندڙ پيپ کي ڦيرائڻ سان سچ جي ظاهري گردش جو جيڪو سانگ رچايو ويندو آهي، سو به ڪو گهٽ حقيقت پسندانه ڪونهي. وري ممڪن آهي ته انهن تقريبن تي هوا ۾ ٻرندڙ ٽالهين کي اڇلائڻ جي عام رسم، جن لاءِ ڪڏهن ڪڏهن چيو وڃي ٿو ته اهي خاص طرح سچ وانگر ٺاهيون ويندي‌يون هيون، نقال جادوءَ جو هڪ نمونو هجي ۽ ٻين گهڻين حالتن وانگر، هن ۾ به، جادوءَ جي طاقت نقل يا هم آهنگيءَ ذريعي عمل ۾ ايندڙ سمجهي ويندي هجي. گهربل نتيجي جي نقل ڪرڻ سان اوهين ان کي سچ ۾ پيدا ڪريو ٿا. آسمان ۾ سچ جي گردش جو نقل ڪرڻ سان، اوهين انهيءَ عظيم چراغ کي سندس آسماني سفر ۾ باقاعدگيءَ ۽ تيزيءَ سان گاهڻ ٿيڻ ۾ مدد ڏيو ٿا. "آسمان جي باهه" جي نالي ۾، جنهن سان وچ اونهاري واري باهه ڪڏهن

ڪڏهن سڏي ويندي آهي، زمين ۽ آسمان واريءَ باهم جي درميان قريبي تعلق هئڻ جو پوشيده رڪيل خيال صاف طور نظر اچي ٿو.

وري، اهڙن موقعن تي جنهن نموني سان باهم ٻاري ويندي هئي، تنهن لاءِ هن نظريي جي حمايت ۾ دعويٰ ڪئي ويئي آهي ته اها سڄ جي نقل ڪرڻ جي ارادي سان روءُن ڪئي ويندي هئي- هن ڳالهم جو تمام وڏو امڪان آهي، جيئن ڪن عالمن ڏٺو آهي، ته اڳئين زماني ۾ اهڙين فصلي تقريبن تي هر هنڌ ڪاٺيءَ جي ٺڪرن کي هڪ ٻئي سان گسائي باهم حاصل ڪئي ويندي هئي. ڪن جاين تي اها باهم "مڊسمر" ۽ "ايسٽر" جي ٻنهي تقريبن تي اڃا تائين ائين ئي حاصل ڪئي ويندي آهي ۽ هن باري ۾ صاف لفظن ۾ اظهار ڪيو ويو آهي ته اڳئين زماني ۾ اسڪاٽلنڊ ۽ ويلس ۾ اها باهه "بيلٽين" جي تقريب وقت انهيءَ ئي طريقي سان حاصل ڪئي ويندي هئي، پر جيڪا ڳالهم هن حقيقت کي ذري گهٽ يقيني بڻائي ٿي ته انهن فصلي تقريبن تي باهم ٻارڻ جو عموماً اهوئي طريقو هوندو هو، سا انهن باهين ۽ ضرورت واريءَ باهم جي درميان مشابهت آهي، جا قريباً هميشه ڪاٺيءَ جي گسائڻ ۽ ڪڏهن ڪڏهن ڦيٽي جي گردش ذريعي پيدا ڪئي ويندي هئي. هيءُ قياس قابلِ يقين آهي ته انهيءَ مقصد لاءِ جيڪو ڦيٽو استعمال ڪيو ويندو هو، سو سڄ جي نمائندگي ڪري ٿو ۽ جيڪڏهن باقاعدگيءَ سان بار بار ڦري ايندڙ انهن تقريبن تي اڳئين زماني ۾ اهي باهيون ساڳي ئي طريقي سان ٻاريون ويندي هيون، ته پوءِ اُن ڪي هن نظريي جي تصديق سمجهڻ گهرجي ته اهي باهيون دراصل سورج - جنتر هيون. حقيقت ۾، جيئن "ڪوهن" اشارو ڪيو آهي،

هن ڳالهه کي ثابت ڪرڻ لاءِ ڪي ثبوت موجود آهن ته وچ اونهاري واري ٻاهه اوائل ۾ انهيءَ ئي طريقي سان ٻاري ويندي هئي. اسان ڏسي چڪا آهيون ته هنگاريءَ ۾ سوئرن جا اڪثر ڏنار هڪ خاص ٻوٽيءَ ۾ ويڙهيل ڪاٺيءَ جي هڪ ڪِلي ۾ ڦيٽي ڦيرائڻ سان "وچ اونهاري جي رات" واري ٻاهه ٻاريندا آهن ۽ اهي اهڙي طريقي سان ٻاريل ٻاهه جي وچ سان پنهنجن سوئرن کي لنگهائيندا آهن. سوابيا ۾، اوبرميڊلنگين وٽ، "آسمان واري ٻاهه"، جيئن ڪيس عام طرح ڪوئيو ويندو هو، "سينٽ وٽوس جي ڏينهن" (پنڌرهين جون) تي، ڏاڍر سان ٿڦيل ۽ ڪڪن سان ويڙهيل گاڏيءَ جي هڪ اهڙي ڦيٽي کي ٻاهه ڏيڻ سان ٻاري ويندي هئي، جو ٻارهان فوٽ اوچي هڪ لڪڙي سان ڳنڍيل هوندو هو ۽ جنهن جو هڪ ڇيڙو ڦيٽي جي مرڪزي سوراخ اندر داخل ٿيل هوندو هو. اها ٻاهه جبل جي چوٽيءَ تي ٻاري ويندي هئي ۽ جيئن ئي ان جا شعلا بلند ٿيندا هئا، تيئن ئي ماڻهو پنهنجيون اکيون آسمان طرف ڪري، ڪي مقرر ٿيل اشارا ۽ لفظ وات سان ادا ڪندا هئا. هن حالت ۾ ڦيٽي کي لڪڙي ۾ ڪوڙڻ ۽ ڪيس ٻاهه ڏيڻ سان هيءَ ڳالهه معلوم ٿئي ٿي ته اوائل ۾، ضرورت واريءَ ٻاهه وانگر، هيءَ ٻاهه پڻ ڦيٽي جي گردش ذريعي پيدا ڪئي ويندي هئي. جنهن ڏينهن تي اها رسم ادا ڪئي ويندي آهي، سو (پنڌرهين جون) وچ اونهاري جي تقريب وارو ڏينهن هوندو آهي. اسان ڏٺو آهي ته "ميشورن" وٽ، شاه بلوط جي هڪ ڪِلي جي چوگرد هڪ ڦيٽي کي تمام گهڻيءَ تيزيءَ سان ڦيرائڻ ذريعي نئين ٻاهه سچ پچ "وچ اونهاري واري ڏينهن" تي ٻاري ويندي آهي يا ٻاري ويندي هئي، حالانڪ، اهو صاف طور ڪونه چيو ويو آهي ته

اهڙيءَ طرح حاصل ڪيل نئينءَ باه کي وڏي مچ ٻارڻ لاءِ ڪتب آندو ويندو هو. بهر حال، اسان کي هيءَ ڳالهه ياد رکڻ گهرجي ته ممڪن آهي ته اهڙين سيني حالتن ۾ قيمتي جو استعمال، رڳڙ ۾ اضافي آڻڻ ذريعي باه ٻارڻ جي ڪم ۾ سهوليت پيدا ڪرڻ لاءِ محض هڪ مشيني ترڪيب هجي؛ اهو ڪو ضروري ناهي ته قيمتي سان هروپرو ڪا علامتي اهميت وابسته هئي.

انهيءَ ڪان سواءِ، اسين انهيءَ آثر کي، جيڪو عام اعتقاد موجب اهڙيون فصلي يا دائمي ٻرندڙ ٻاهيون آب و هوا ۽ نباتات تي وجهنديون آهن، هن نظريي جي حمايت ۾ پيش ڪري سگهون ٿا ته اهي سورج - جنتر آهن، ڇاڪاڻ ته انهن ڏانهن جيڪي اثر منسوب ڪيا ويندا آهن، سي سچ جي روزنائيءَ جي اثرن سان مشابهت رکن ٿا. چنانچه، فرينچ قوم جو هيءُ اعتقاد، ته مينهوگيءَ واري جون جي مهيني ۾ باه جي وچ اونهاري وارن مچن ٻارڻ سان وسندڙ مينهن کي بند ڪري سگهبو، هن ڳالهه کي تسليم ڪندو نظر اچي ٿو ته باهه جا اهي مچ ڪارن ڪڪرن کي منتشر ڪري سگهندا ۽ اهي اهڙن ڪارن ڪڪرن کي چيري ڦاڙي، سج کي پنهنجيءَ پوريءَ چمڪ دمڪ ۽ شان و شوڪت سان ڪڪرن جي پڙدي مان ٻاهر ڪڍي سگهندا، جو آليءَ زمين ۽ تيمندڙ وڻن کي خشڪ ڪري ڇڏيندو. ساڳيءَ طرح، سئزرلنڊ جي ٻارن طرفان ڪوهيڙي وارن ڏينهن تي ڏنڊ کي صاف ڪرڻ لاءِ "ضرورت واريءَ باه" جي استعمال جو مفهوم به بلڪل فطرتي طرح هڪ سورج - جنتر جي صورت ۾ وٺي سگهجي ٿو. ووسجز جبلن ۾ ماڻهو سمجهندا آهن ته وچ اونهاري جون ٻاهيون زمين جي ميون کي محفوظ رکڻ ۽ ڀلن فصلن جي خاطري ڪرڻ

۾ مدد ڏين ٿيون. سئيڊن ۾ ايندڙ موسم جي گرمي ۽ يا سردي ۽ جو اندازو "مئي - ڊي" تي ڀرندڙ باه جي شعلن جي رخ مان ڪيو ويندو آهي. جيڪڏهن اهي ڏکڻ طرف ڀرندا، تہ گرمي ٿيندي ۽ اتر طرف ڀرندا، تہ سردي ٿيندي. ان ۾ ڪوبہ شڪ ناهي تہ موجوده وقت ۾ شعلن جي رخ کي فقط آب و هوا جي پيشنگوئي ۽ ان کي متاثر ڪرڻ جو هڪ طريقو سمجهيو وڃي ٿو. پر اسان کي هي ۽ خاطري ڪرڻ گهرجي تہ هي ۽ انهن حالتن مان هڪ آهي، جنهن ۾ جادو پنهنجي ۽ بلند منزل کان هيٺ ڪري، فقط اڳڪٿي ۽ جي نيچ درجي تي اچي پهتو آهي. ساڳي ۽ طرح ايفل جبلن ۾، جڏهن دونهون اناج جي ٻنين طرف ويندو آهي، تڏهن اهو هن ڳالهہ جو نيڪ شگون هوندو آهي تہ انهي ۽ سال لابارو ڀرپور لهندو. پر معلوم ٿئي ٿو تہ اجا بہ زياده قديم نظريو، نہ فقط هي ۽ هوندو تہ دونهون ۽ شعلا پيشينگوئي ڪن ٿا، پر اهي درحقيقت، ڀلي فصل جون علامتون ٻڌ آهن. ڇاڪاڻ تہ باهہ جي شعلي جي گرمي اناج مٿان آهوئي ڪر ڪندي هئي، جو سج جي گرمي ڪندي هئي. ممڪن آهي تہ آئيل آف مئن جا ماڻهو انهي ۽ سبب ڪري ئي پنهنجين ٻنين طرف ايندڙ هوا جي رخ ۾ باهيون ڀاريندا هجن، تہ جئين انهن جو دونهون سندن ٻنين مٿان لنگهي وڃي. ساڳي ۽ طرح ڏکڻ آفريڪا ۾، اپريل مهيني جي قريب اچڻ وقت، "ميٽابيلس" قبيلي جا ماڻهو پنهنجن باغن طرف ايندڙ هوا جي رخ ۾ وڏيون باهيون ڀاريندا آهن، جو "سندن نظريو هي ۽ آهي تہ دونهون فصلن مٿان لنگهي، سندن آن جي پچڻ ۾ مدد ڏيندو." زولوقبيلي وارن ۾ بہ، باغ ڏانهن ايندڙ هوا طرف ڀرندڙ باهہ ۾ هن خيال کان دوا ساڙي ويندي آهي،

تہ ان جي نتيجي ۾ پوٽن کي جيڪو دونهين جو واس ملندو، سو کين بهتر بڻائڻ ۾ مدد ڏيندو. وري، اسان جي يورپي ڪاشتڪارن جو هيءُ نظريو، تہ اناج اوتري قدر سٺو نڪرندو، جيتري قدر دور تائين باهه جي مچ جو شعلو نظر ايندو، باهه جي مچن ۾ تيزيءَ آڻڻ ۽ آباد ڪرڻ جي قوتن ۾ اعتقاد هئڻ جو باقي بچيل يادگار تصور ڪرڻ گهرجي. هيءُ به دليل ڏيئي سگهجي ٿو تہ اهو ساڳيو ئي اعتقاد، هن نظريي ۾ وري به اچي منهن ڪيو ٿو تہ جيڪڏهن باهه جي مچن مان اڏوريون سڙيل ڪاٺيون ڪڍي ٻنين ۾ ڪوڙيون ويندڙيون، تہ اهي فصلن کي طاقتور ڪنديون ۽ اهو ئي نظريو هنن رسمن ۾ پوشيده رکيل معلوم ٿئي ٿو تہ فلئڪس جو ٻج انهيءَ رخ ۾ پوکڻ گهرجي، جنهن ۾ باهه جي مچ جا شعلا ٻرن، ٻج پوکڻ وقت ٻج واري اناج ۾ باهه جي مچ جي رک ملائڻ گهرجي، ٻنين کي آباد ۽ سائي ڪرڻ لاءِ باهه جي اهڙن مچن جي رک کي انهن ۾ ڦهلائڻ گهرجي ۽ ٻجن کي جلد ڦٽي نڪرڻ ۽ وڌڻ ويجهڻ ۾ مدد ڏيڻ لاءِ هر ۾ "يول" بند جو هڪ ٽڪر لڳائڻ گهرجي. صاف ظاهر آهي تہ هيءُ خيال پڻ ساڳئي طبقي جي نظرين سان وابستہ آهي تہ فلئڪس جو ٻوٽو اوتريقدر اوچو نڪرندو، جيتري قدر باهه جا شعلا بلند ٿيندا يا ماڻهو شعلن مٿان جيتري قدر ڊگها ٽپ ڏيندا. وري، موسيل درياه جي ڪنارن تي، ڪونز وٽ، جيڪڏهن ٻرندڙ ڦيٽو، جنهن کي ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان هيٺ گسڪايو ويندو هو، وسامڻ کان سواءِ ئي درياه جي پاڻيءَ ۾ وڃي ڪرندو هو، تہ اُن جو هين ڳالهہ جي ثابتيءَ طور خير مقدم ڪيو ويندو هو تہ ان سال انگور تمام گهڻو لهندو. ماڻهن جي دلين ۾ اهو اعتقاد ايتريقدر پختو ويٺل هو، جو انهيءَ رسم جي ڪامياب ادائگي، ڳوٺاڻن کي پر وارن انگور جي مَنهَن جي

مالڪن کان هڪ قسم جي محصول اڳاڙڻ جو حق ڏيندي هئي. هن حالت ۾، اڻ وساميل ڦيٽي کي ڪڪرن جي پڙدي کان آزاد ٿيل سج سمجهڻ گهرجي، جو پنهنجي ليکي انگورجي ڀرپور فصل جي نشان ڏهي ڪري ٿو. ان ڪري اڇي شراب سان ڀريل گاڏيءَ کي، جيڪو ڳوٺاڻا انگور جي آس پاس وارن مَنَهن جي مالڪن کان حاصل ڪندا هئا، سج جي آنهيءَ روشنائيءَ جي قيمت سمجهڻ گهرجي، جا انهن انگورجي ڀرپور فصل واسطي ڪائنئن وصول ٿي ڪئي. ساڳيءَ طرح، گلئمورگن جي ماڻريءَ ۾، "وچ اونهاري واري ڏينهن" تي ٻرندڙ ڦيٽي کي ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان گسڪائي هيٺ موڪليو ويندو هو ۽ جيڪڏهن ڦيٽي جي هيٺ پهچڻ کان اڳ باهه وسامي ويندي هئي، تہ ماڻهن کي خراب فصل جو انديشو رهندو هو؛ پر ان جي برعڪس، جيڪڏهن ٽڪريءَ جي لاهيءَ تان هيٺ ويندي، اهو ڦيٽو سجو وقت ٻرندو رهندو هو ۽ هيٺ پهچڻ کان پوءِ به گهڻيءَ دير تائين روشن رهندو هو، تہ ان صورت ۾ ماڻهو انهيءَ اونهاري ۾ تمام جهجهي فصل جي توقع رکندا هئا. هتي وري به، هيءَ قياس آرائي بلڪل فطرتي معلوم ٿئي ٿي تہ ديهاتي دماغ ڦيٽي ۽ سج جي باهه جي درميان، جنهن تي فصلن جو دارومدار رهي ٿو، بلڪل قريبي تعلق سمجهندو هو.

پر عام اعتقاد مطابق، باهه جي مچن جو تيزي ڏيندڙ ۽ آبادي بخشيندڙ اثر فقط نباتاتي دنيا تائين محدود نہ ٿو رهي؛ اهو اثر حيواني دنيا سان پڻ لاڳو رهي ٿو. اها ڳالهہ آئرلنڊ جي ماڻهن طرفان ڪانگهارن ڏورن کي وچ اونهاري جي باهين وچان لنگهائڻ، فرينچن طرفان پاڻيءَ ۾ ٻڌل "يول" بنڊ کي گڏن کي قردار ڪرڻ ۾ مدد ڏيندڙ سمجهڻ، فرينچن ۽ سربيا جي ماڻهن

طرفان هن خيال ڪرڻ ماڻ، تہ ڪين اوترائي چوزا، گابا، رڍن جا قر ۽ ڇيلا ملندا، جيتريون "يول" بنڊ ماڻ چٽنگون نڪرنديون، ڪڪڙين کان زياده آنن لهرائڻ لاءِ سندن آڪيرن ۾ "يول" بنڊ جي رک وجهڻ جي رسم ماڻ ۽ ڍورن کي ٽُلهن، متارن ڪرڻ لاءِ سندن پيٽ واري پاڻيءَ ۾ باهہ جي مچن واريءَ رک ملائڻ جي جرمن رسم ماڻ، صاف طور ظاهر ٿي رهي آهي. ان کان سواءِ، هن باري ۾ پڻ صاف اشارا موجود آهن تہ خود انساني نسل جي آبادي باهين جي خوشگوار ۽ مفيد گرميءَ ذريعي وڌي ۽ ويجهي ٿي. موراڪو جي ماڻهن جو خيال آهي تہ بي اولاد جوڙا وچ اونهاري جي باهين جي مچن مٿان ٽپا ڏيئي، صاحب اولاد ٿي سگهن ٿا. آئرلنڊ جي ماڻهن جو اعتقاد آهي تہ جيڪا ڇوڪري وچ اونهاري واريءَ باهہ جي مچ مٿان ٽپي دفعا ٽپ ڏيندي، سا جلد ئي شادي ڪندي ۽ ڪيس گهڻو اولاد ٿيندو. فلئنڊرس جون زالون آسانيءَ سان ويم جي خاطري ڪرڻ لاءِ وچ اونهاري وارين باهين مٿان ٽپ ڏيندڙيون آهن؛ فرانس جي مختلف حصن ۾ ماڻهو سمجهندا آهن تہ جيڪڏهن ڪا ڇوڪري باهہ جي نون مچن جي چوڌاري نچندي، تہ ان جي شادي انهيءَ سال جي دوران ۾ ٿي ويندي ۽ بوهيميا وارن جو خيال آهي تہ جيڪڏهن ڪا ڇوڪري باهہ جي نون مچن کي پنهنجين اکين سان فقط ڏسندي، تہ ان جي شادي انهيءَ ئي سال ۾ منعقد ٿيندي. ان جي برعڪس، ليڪچرين ۾ ماڻهو چوندا آهن تہ جيڪڏهن نوجوان مرد ۽ عورت گڏجي وچ اونهاري واري باهہ جي مچ مٿان ٽپ ڏيندا ۽ اهڙي ٽپ ڏيندي جيڪڏهن ڪين باهہ جو ذرو بہ سيڪ نہ ايندو، تہ اها نوجوان عورت ايندڙ ٻارهن مهينن تائين

ماڻڪ ڪانه ٿيندي، ڇو ته باهم جي شعلن ان کي ڇهيو ئي ڪونه. سئزرلنڊ ۽ فرانس جي ڪن حصن ۾ "يول" بنڊ کي ٻارڻ سان گڏ هيءَ دعا ڪئي ويندي آهي ته شل عورتون حاملہ ٿين، ٻڪريون ڇيلا ڇٽين ۽ رڍون ٻچا ڏين. هيءُ جو ڪن هنڌن تي هن قاعدي تي عمل ڪيو ويندو آهي ته باهم جو سچ اهڙي ماڻهوءَ کي ٻارڻ گهرجي، جنهن جي شادي ڳوٺ اندر سيني ڪان آخر ۾ ٿي هجي، سو به خيالن جي اهڙي ئي طبقي سان وابستہ معلوم ٿئي ٿو، خواه ائين ئي سمجهيو ويندو هجي ته اهو ماڻهو نسلي افزائش ۽ عورت کي حاملہ ڪرڻ جو اثر باهم وٽان حاصل ڪري ٿو يا هو خود پاڻ اهي خوبيون باهم کي ڏئي ٿو. هيءَ ڳالهہ به قابل قياس آهي ته محبت وارن جي هٿ ۾ هٿ ملائي باهين مٿان ٽپڻ جي رواج شايد هن خيال کان جنم ورتو هجي ته ائين ڪرڻ سبب، سندن شاديءَ جي نتيجي ۾ ڪين جلدئي اولاد نصيب ٿيندو، اهو ئي مقصد هن رسم جو مفهوم به سمجهائي سگهندو ته پرٽيل جوڙن کي مشعلن جي روشنائيءَ ۾ ڇو ناچ ڪرڻو پوندو آهي. ايسٽونيا جي باشندن ۾ شرابخوريءَ ۽ زنا جا جيڪي منظر وچ اونهاريواريں تقريبن ملهائڻ وقت سندن نمايان حصو نظر ايندا هئا، جهڙيءَ طرح اهي ڪنهن زماني ۾ اسان وٽ "مئي-ڊي" ملهائڻ جو هڪ اهم جز هوندا هئا، سي تقريب ملهائيندڙن جي طرفان محض عام آزاديءَ ماڻڻ جي جذبي وچان وجود ۾ نه آيا هئا، پر اهي هڪ اهڙي عجيب، بي ڍنگي ۽ اڻ گهڙيل خيال جي پيدائش هئا، جنهن سندن دلين ۾ هيءُ يقين ويهاريو هو ته اخلاقي معيار کان پست اهڙا ڪم، هڪ اهڙي غيبي ۽ پر اسرار تعاق سبب جيڪڏهن ضروري نه، ته به جائز ضروري هئا، هڪ اهڙو وهم، جو سال جي انهيءَ عظيم موڙ تي انسان جي زندگيءَ کي آسماني گردشن جي سلسلي سان وابستہ ڪري ڇڏيندو هو.

انهن تقريبن کي، جن تي اسين غور ڪري رهيا آهيون، باهه جي مچن ٻارڻ جي رسم، عام طور ٻنين ۽ باغيچن، چراگاهن ۽ ڏٺن جي چوڌاري ٻريل مشعلون ڪٽي ڦيرن پائڻ جي رسم سان وابستہ ڪيو ويو آهي، ۽ هن باري ۾ شڪ جي ڪابہ گنجائش ڪانہ ٿي نظر اچي تہ اهي ٻئي رسمون هڪ ئي مقصد حاصل ڪرڻ جا ٻہ مختلف طريقا آهن، يعني باهه مان آهي فائدا حاصل ڪرڻ، جي عام طرح ان مان ٻاهر نڪرندڙ سمجهيا ويندا آهن، خواه اها باه هڪ هنڌ رکيل هجي، خواه اها هيڏانهن هوڏانهن ڪٽي، ڦيرائڻ جهڙي هجي. چنانچہ، جيڪڏهن اسين باه جي مچن متعلق شمسي نظريو تسليم ڪريون، تہ پوءِ اسان کي انهيءَ نظريي کي مشعلن سان ٻڌ وابستہ ڪرڻ لاءِ پاڻ کي ٻڌل سمجهڻ گهرجي، اسان کي اهو فرض ڪرڻو پوندو تہ ٻرندڙ مشعلون ڪٽي ڳوٺ مان گهمڻ يا هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙڻ، سج جي روشنائيءَ جي مفيد اثر کي، جنهن جو اهي ڦڙ ڦڙ ڪندڙ مشعلون هڪ ڪمزور نقل آهن، دور دور تائين ڦهلائڻ جو هڪ ذريعو آهي. انهيءَ نظريي جي حق ۾ هيئن چئي سگهجي ٿو تہ اهي مشعلون ٻنين کي آباد ڪرڻ جي خاص مقصد سان ڪڏهن ڪڏهن انهن ۾ گهمايون ويندیون آهن ۽ ساڳي ئي مقصد سان باه جي مچن مان ٻرندڙ ٽانڊا ڪڍي، پاري کي روڪڻ لاءِ، ٻنين ۾ رکيا ويندا آهن. نارمنڊيءَ ۾ "ٻارهينءَ رات کان هڪ ڏينهن اڳ واريءَ شام" تي مرد، زالون ۽ ٻار ٻرندڙ مشعلن سان ٻنين ۽ ميوي وارن باغن مان بي تحاشا ڊوڙندا وتندا آهن، جن کي اهي وڻن جي ٽارين وچان لوڏائيندا ڦرندا آهن ۽ وڻن جي ٽڙن کي ڏڪ هڻندا آهن، تہ جيئن سينور سڙي وڃي ۽ ٻنين جا

ڪوئا ۽ ٻيا ضرر رسان جانور ڀڄي وڃن. "انھن جو اعتقاد آھي ته اھا رسم جيتن جي واڌاري کي روڪڻ، جن جي تعداد ۾ اضافو ھڪ حقيقي مصيبت ثابت ٿيندو ۽ وڻن ٽڻن، ٻنين ۽ جانورن کي سائي ۽ ڦردار ڪرڻ جو ٻئو مقصد پورو ڪري ٿي".
سندن ھيءَ ٻه اعتقاد آھي ته انھيءَ رسم کي جيترو ڊگھو ڪيو ويندو، اوتري قدر ميوي جو فصل ايندڙ سرءُ ۾ گھٽو ٿيندو. ٻوھيميا جا ماڻھو چوندا آھن ته سندن اناج جا ٻوٽا اوتري قدر اوچا ٿيندا، جيتري قدر مٿي اھي ٻرندڙ ٻوھارا ھوا ۾ اڇلائيندا. نہ وري کي اھڙا خيال فقط يورپ تائين محدود آھن. ڪوريا ۾، "نئين سال جي تقريب کان ڪجھ ڏينھن اڳ، محلات جا خواجہ سرا ٻرندڙ مشعلون ھوا ۾ ڦيرائيندا آھن ۽ انھيءَ دوران ۾ ڪجھ منتر آلاپيندا آھن. اھڙيءَ طرح سمجھيو ويندو آھي ته ايندڙ سال لاءِ ڀرپور فصل جي خاطري ٿيندي. ٻرندڙ ڦيٽي کي ڦيرائڻ جي رسم ۾ ٻه، جا ٻنين کي آباد ڪرڻ جي خاص مقصد سان "پوئيٽو" ۾ ادا ڪئي ويندي ھئي، ساڳيو ئي نظريو زياده صاف نموني ۾ سمايل سمجھڻ گھرجي، جيئن ته انھيءَ نمونني ۾ خود نقلي سچ کي، ۽ نہ مشعلن جي ذريعي سچ جي نمائنده روشنيءَ ۽ گرميءَ کي، سچ پچ ڌرتيءَ تي ڦيرايو وڃي ٿو، جنھن کي ان جو تيزي پيدا ڪندڙ ۽ مشفق اثر پاڻ لاءِ حاصل ڪرڻو آھي. وري، ٻرندڙ مشعلن کي چوپاين ڏورن جي چوڌاري ڪٽي گھمڻ جي رسم بلڪل صاف طرح کين باھ جي مچ مان لنگھائڻ جي رسم جي مترادف آھي؛ ۽ جيڪڏھن باھ جو مچ سورج- جنتر آھي، ته مشعلون ٻه ائين ئي ھونديون.

٣- **باھ جي تقريبن جو پاڪائيءَ وارو نظريو:** ھن

وقت تائين اسان انهن ڳالهين کي زير غور آندو آهي، جيڪي هن نظريي متعلق ٿي سگهن ٿيون ته يورپي قومن جي ٻاهه وارين تقريبن تي ٻاهه کي ماڻهوءَ ۽ مرونءَ، آن ۽ ميوي واسطي سج جي روشنائيءَ جي گهٽي مقدار حاصل ڪرڻ جي خاطري ڪرڻ لاءِ جادوءَ جي ٽوٽي طور ڀاريو ويندو آهي. هاڻي اسان کي هيءَ ڳالهه زير غور آڻڻي آهي ته انهيءَ نظريي خلاف، ۽ هن خيال جي حق ۾، ڇا ٿو چئي سگهجي ته هنن رسمن ۾ ٻاهه کي هڪ تخليقي وسيلو نه، پر هڪ صاف ڪندڙ ذريعي جي حيثيت ۾ استعمال ڪيو وڃي ٿو، جا ماڻهن، جانورن ۽ ٻوٽن کي سندن نقصانڪار جزن کي ساڙڻ ۽ ختم ڪرڻ ذريعي پاڪ ۽ صاف ڪري ٿي، خواه اهي عناصر مادي آهن يا روحاني، جي سيني جاندار شين جي بقا ۽ وجود کي مرض ۽ موت جي ڊپ ۾ رکن ٿا.

چنانچه، سڀ کان اول هيءَ ڳالهه قابل غور آهي ته جيڪي ماڻهو ٻاهه جون تقريبون ملهائين ٿا، سي معلوم ٿئي ٿو ته انهن جي سمجهاڻيءَ طور ڪڏهن به شمسي نظريو پيش نه ٿا ڪن، پر ان جي برعڪس اهي عام طرح ۽ زوردار نموني ۾ پاڪائيءَ وارو نظريو پيش ڪندا آهن. اهو پاڪائيءَ واري نظريي جي حق ۾ ۽ شمسي نظريي جي خلاف هڪ زبردست دليل آهي، ڇاڪاڻ ته هڪ عوامي رسم جي عام سمجهاڻيءَ کي، ڪنهن گنڀير سبب کان سواءِ مسترد نه ڪرڻ گهرجي. موجوده حالت ۾ ان کي رد ڪرڻ لاءِ ڪافي سبب موجود ڪونهي. ٻاهه جو ناس ڪندڙ ذريعي جي حيثيت هئڻ وارو نظريو، جنهن سان برين شين کي ساڙي ۽ ناس ڪري ان کي مفيد ۽ ڪارآمد بڻائي سگهجي ٿو، ايتريقدر ته سادو ۽ نمايان آهي، جو اهو خود آنهن ساده لوح دهقانين

جي دماغ کان ٻاهر نہ رهي سگهيو هوندو، جن وٽ اهڙين تقريبن جو بنياد پيو هو. ٻئي طرف، باهم کي سچ مان نڪتل هڪ حصي يا ڪم از ڪم ان سان طبعي هم آهنگيءَ ذريعي ڳنڍيل سمجهڻ وارو نظريو، ان کان گهڻو گهٽ سادو ۽ نمايان آهي؛ ۽ جيتوڻيڪ سچ جي روشنائيءَ پيدا ڪرڻ لاءِ جادوءَ جي ٽوٽي جي حيثيت ۾ باهم جو استعمال ناقابل تردید معلوم ٿئي ٿو، ان جي باوجود مقبول عام رسمن جي سمجهاڻي فراهم ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻ ۾ اسان کي ڪڏهن به زياده دشوار ۽ غيرمعمولي نظريي کان ڪم وٺڻ نہ گهرجي، جڏهن ان کان زياده سهل نظريو دستياب ٿي سگهي ۽ ان کي خود انهن ماڻهن جي خصوصي شهادت ذريعي حمايت حاصل ٿئي. هاڻي، باهم جي تقريبن جي حالت ۾ باهم جي ناس ڪرڻ واريءَ خاصيت جو رخ اهڙو آهي، جنهن تي ماڻهو بار بار طويل بحث ۽ غور ڪندا آهن؛ ۽ هيءَ ڳالهہ انتهائي اهميت واري آهي تہ جنهن عظيم برائيءَ جي خلاف باهم کان ڪم ورتو وڃي ٿو، سا آهي جادو ۽ ان سان واسطو رکندڙ ٽوٽا، ڦيٽا ۽ جنتر منتر. وري وري اسان کي ٻڌايو ويو آهي تہ اهي باهيون ڏانڻين کي ساڙڻ يا دور رکڻ لاءِ ٻاريون ويندیون آهن؛ ۽ انهيءَ مقصد جو ڪڏهن ڪڏهن نهايت حقيقت پسندانہ اظهار، باهم جي مچ ۾ ڏانڻ جي مجسمي کي ساڙڻ سان ڪيو ويندو آهي. چنانچہ، جڏهن اسين انهيءَ سخت گرفت کي ياد ڪريون ٿا، جنهن ۾ جادوءَ جي خوف ۽ ڏهڪاءَ سڀني دورن ۾ عام يورپي باشندن جي دلين کي رکيو آهي، تڏهن اسان کي هيءُ گمان ٿئي ٿو تہ باهم جي انهن سڀني تقريبن جو بنيادي مقصد ڏانڻين کي ناس ڪرڻ يا ڪم از ڪم کانئن نجات

حاصل ڪرڻ جو هو، جن کي ذري گهٽ انهن سيني مصيبتن ۽ شامتن جو اصل سبب سمجهيو ويندو هو، جي ماڻهن، چوپاين جانورن ۽ سندن فصلن تي نازل ٿينديون رهنديون آهن.

اسان جي انهيءَ شڪ جي تصديق ان وقت ٿئي ٿي، جڏهن اسين انهن براين تي غور ڪريون ٿا، جن جي علاج مهيا ڪرڻ لاءِ باهين جا مچ ۽ مشعلون روشن ڪيون ويندیون هيون. انهن براين ۾، اسان کي ٻين سيني کان اول، چوپاين جانورن جي بيمارين کي شمار ڪرڻ گهرجي، ۽ انهن سيني براين مان، جن کي ڏانڻين جي ڪارستاني سمجهيو ويندو آهي، ٻيءَ ڪنهن تي به شايد ايتريقدر زور ڪونه ڏنو ويندو آهي، جيتريقدر انهيءَ ضرر تي، جيڪو اهي ڍورن جي ڏڻن کي رسائينديون آهن، خصوصاً انهيءَ کي، جيڪو اهي ڳئن جي ڪير چورائڻ ذريعي پهچائينديون آهن. هاڻي، هيءَ ڳالهه خاص طور قابل غور آهي ته ضرورت واري باهه، جنهن کي باهه جي سيني تقريبن جي ماءُ سمجهڻ گهرجي، ٻين سيني ڳالهين کان علاوه، چوپائي مال جي بيمارين جي خلاف ڪ تڪ علاج هئڻ طور ٻاري ويندي آهي، انهيءَ ڳالهه مان هيءُ نتيجو نڪري ٿو، جو عام دليلن جي بنياد تي امڪان جي حد اندر نظر اچي ٿو، ته ضرورت واريءَ باهه ٻارڻ جو رواج اهڙي زماني کان وٺي پيل آهي، جڏهن يورپي قومن جا ابا ۽ ڏاڏا زياده تر پنهنجن ڏڻن جي پيداوار تي وقت بسر ڪندا هئا ۽ زراعت اجا تائين سندن زندگيءَ ۾ ثانوي ۽ تحتي ڪردار ادا ڪندي هئي. ڏائٽيون ۽ بگهڙ اهي به وڏا دشمن آهن، جن کان يورپ جي مختلف حصن ۾ هڪ ريڍار اجا تائين سخت ڊڄندو آهي. هن باري ۾ اسان کي ڪو به تعجب نه ڪرڻ گهرجي ته هو انهن ٻنهي شامتن کي نيڪالي ڏيڻ لاءِ باهه کي

هڪ زبردست ذريعو سمجهي، ان کان ڪم وٺي ٿو. سلئو نسل وارين قومن ۾، معلوم ٿئي ٿو ته اهي دشمن، جن سان ضرورت واريءَ باهم ذريعي مقابلي ڪرڻ جو مقصد هوندو آهي، هروپرو زنده ڏانئٽيون ڪونه هونديون آهن، پر زياده تر حالتن ۾ اهي مئل ماڻهو هوندا آهن، جي زنده ٿي قبرن مان اٿندا ۽ جيئرن ماڻهن ۽ حيوانن جو رت چوسيندا آهن ۽ پوت ٿي پوندا آهن. انهيءَ رسم جو مقصد انهن نقصانڪار هستين کي باهم جي شعلن ۾ ساڙي ناس ڪرڻ جو نه، پر ڪين باهم کان ڊيڄائي، ڀڄائڻ جو هوندو آهي. پر اسان جي موجوده مقصد لاءِ اهي امتياز ڪا خاص وقعت نه ٿا رکن. سڀ کان زياده اهم ۽ قابل توجه ڳالهه هيءَ آهي ته سلئو نسل وارين قومن ۾ ضرورت واري باهم، جا شايد انهن سڀني رسمي باهين کان زياده اوائلي ۽ قديم ترين آهي، جي هن وقت زير غور آهن، سورج - جنتر ڪانه آهي، پر صاف طرح ۽ پڪ ئي پڪ ماڻهوءَ ۽ مرونءَ کي نقصانڪار جاندارن جي حملن کان بچائڻ جي ذريعي هئڻ کان علاوه ڀيوڪجهه به ناهي، جن کي هڪ ڪاشتڪار باهم جي گرميءَ ذريعي بلڪل اهڙيءَ طرح ساڙڻ يا ڊيڄارڻ جو خيال ڪري ٿو، جهڙيءَ طرح هوجيڪر وحشي درندن کي ساڙي يا ڊيڄائي.

وري، هيئن به گهڻو ڪري سمجهيو ويندو آهي ته باهم جا سچ پنين کي ڳڙي ۽ گهر جي جاءِ کي گجگوڙ ۽ وڄ کان محفوظ رکندا آهن، پر گهڻو ڪري ائين سمجهيو ويندو آهي ته ڳڙو ۽ گجگوڙ وارا طوفان خود ڏانئٽين جي ڪارستاني هوندا آهن. چنانچه، جيڪا باهم ڏانئٽين کي دور رکي ٿي، سا لازمي طور ساڳي ئي وقت ڳڙي، گجگوڙ ۽ وڄجي خلاف به هڪ طلسم جو ڪم ڪري ٿي. ان کان علاوه، باهم جي سچن مان بچيل اگر گهڻو ڪري گهرن

کي باهه لڳڻ کان بچائڻ لاءِ جاين ۾ رکيا ويندا آهن، ۽ جيتوڻيڪ ائين شايد هم آهنگ جادوءَ جي اصول تي ڪيو ويندو آهي، يعني هڪ باهه کي ٻيءَ باهه جي اثر کي زائل ڪندڙ سمجهيو ويندو آهي، ان جي باوجود، ان جو مقصد شايد باهه لڳائڻ وارن جادوءَ جي ٽوڻن جي اثر کي زائل ڪرڻ جو هجي. وري، ماڻهو پيٽ جي سور کان بچڻ لاءِ باهه جي سڄن مٿان بطور حفظ ماتقدم ٽپ ڏيندا آهن ۽ پنهنجين اکين جي نظر کي قائم رکڻ لاءِ باهه جي شعلن کي يڪ ٽڪ گهوريندا رهندا آهن ۽ پيٽ جي سور ۽ اٽيل اکين، پنهي کي جرمنيءَ جي اندر ڏانٽين جي ڪارڪردگي سمجهيو ويندو آهي. وري ٻيو، وچ اونهاري جي باهين مٿان ٽپڻ يا سندن چوڌاري ڦيرين پائڻ لاءِ ائين سمجهيو ويندو آهي ته اهي لاباري لڻ وقت ماڻهوءَ کي پٺيءَ ۾ سور محسوس ڪرڻ کان بچائيندا. جرمنيءَ ۾ اهڙن سورن کي "ڏانٽين جا ڏڪ" چوندا آهن ۽ انهن کي جادوءَ جي اثر ڏانهن منسوب ڪيو ويندو آهي.

پر، جيڪڏهن باه وارين تقريبن تي ٻرندڙ باهين جا مچ ۽ مشعلون اهڙا هٿيار سمجهيا وڃن ٿا، جي بنيادي طور ڏانٽين ۽ جادوگرن جي شر کي زائل ڪرڻ لاءِ استعمال ڪيا وڃن ٿا، ته پوءِ هيءَ ڳالهه امڪان جي حد اندر معلوم ٿئي ٿي ته اها ئي سمجهاڻي، نه فقط انهن ٻرندڙ ٽالهين سان وابستہ ڪري سگهجي ٿي، جي هوا ۾ اڇلايون ويندیون آهن، پر اها انهن ٻرندڙ ڦيٽن سان پڻ لاڳو ڪري سگهجي ٿي، جن کي انهن موقعن تي ٽڪرين جي لاهين تان گسڪائي هيٺ ميدانن طرف موڪليو ويندو آهي. ٽالهين ۽ ڦيٽن جو مقصد، هڪ ئي نموني سان انهن ڏانٽين کي ساڙڻ جو معلوم ٿئي ٿو، جي درپرده هوا ۾ ڦرندیون

گهڙنديون رهنديون آهن؛ يا جن جو ٻنين، باغيچن ۽ ٽڪرين جي لاهين تي واقع انگور جي سَنَهن ۾ واسو سمجهيو ويندو آهي. هيءَ ڳالهه تہ يقيني آهي تہ ڏانئٽين کي ٻوهارن جي دَسَتن وارين لئين يا ٻين اهڙن ئي آسان وسيلن تي سوار ٿيل، هوا ۾ اڏامندو سمجهيو ويندو آهي؛ ۽ جيڪڏهن اهي درحقيقت ائين ئي ڪنديون آهن، تہ ان صورت ۾ انهن تائين هن کان زياده اثرائتي ٻئي ڪهڙي طريقي سان پهچي سگهبو، جهڙوڪ ٻرندڙ ٽالهيون، مشعلون، يا ٻرندڙ ٻوهارا، جن کي ان وقت زور سان هوا ۾ مٿي اڇلايو ويندو آهي، جڏهن آهي اونداهيءَ رات جو آزاديءَ سان مٿي هوا ۾ هيڏانهن هوڏانهن اڏامنديون ڦرنديون آهن؟ ڏکڻ سلئووني قومن جا ڪڙمي سمجهندا آهن تہ ڏانئٽيون اونده ۾ ڳڙي وارن ڪرن تي سواري ڪنديون آهن؛ ان ڪري هو انهن ڏانئٽين کي هيٺ آڻڻ لاءِ ڪرن تي فئر ڪندا آهن ۽ هيئن چوندا آهن، "لعنت، لعنت هيروڊياس، ماڻهين ڪافرياڻي آهي، خدا جي طرفان مٿس لعنت پيل آهي ۽ 'نجات ڏيارينڊڙ' جي خون ذريعي اها زنجيرن ۾ جڪڙيل آهي." ان کان سواءِ هو ٻرندڙ ٽانڊن جو هڪ برتن ٻاهر ڪڍي ايندا آهن، جنهن ۾ انهن دونهين ڪرڻ لاءِ پاڪ تيل، سدا - سائي ٻوٽي جا پن ۽ ڪؤڙي ڪاڻي وڌي هوندي آهي. هو سمجهندا آهن تہ اهو دونهون مٿي ڪرن ۾ چڙهي، ڏانئٽين کي بيهوش ڪندو آهي، جنهن ڪري اهي هيٺ ڏرتيءَ تي اچي ٽڪاءُ ڪنديون آهن. هن مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ، تہ اهي آهستي هيٺ نہ ڪرن، پر تمام سخت ڏڪ ڪائين، دهقاني تمام گهڻيءَ عجلت سان هڪ ڪرسي ٻاهر ڪڍي ايندا آهن ۽ ان کي آڏ ڏيئي، اونڌو ڪري رکندا

آهن، تہ جيئن هيٺ ڪرڻ وقت ڏانئڻ جون ٽنگون ڪرسيءَ جي ٽنگن کي لڳي، ڀڄي پون. ان ڪان بہ اڃا زياده بہ رو ڪم اهي هيءُ ڪندا آهن، جو اهي انتهائي سنگدليءَ سان ڏانڻا، ونگوڙي وارا سوئا ۽ ٻيا اهڙا سخت هٿيار تيز ڌار واري طرف سڌا ڪري رکي ڇڏيندا آهن، تہ جيئن جڏهن بہ اهي بدبخت ڏانئڻيون ڪڪرن مان سڌيون هيٺ ڪرن، تڏهن سندن جسم وڍجي ۽ ڇڇرجي وڃن.

انهيءَ نظريي جي بنياد تي، باهہ جي مچن، مشعلن، ٽالهين، ڦرندڙ ڦيٽن وغيره جي صورت ۾ باه جي استعمال پٽيان جيڪا آباديءَ جي قوت ايندڙ سمجهي ويندي آهي، سا سڌيءَ طرح انهيءَ شمسي تپش جي نتيجي ۾ ايندڙ نہ سمجهي ويندي آهي، جنهن کي باهہ جادوءَ جي طاقت سان پيدا ڪيو هوندو آهي؛ اهو محض هڪ اڻ سڌو نتيجو آهي، جو جانورن ۽ ٻوٽن جي نسلي پيداوار جي قوت کي جادوءَ جي موتمار رڪاوٽ کان آزاد ڪرڻ سبب حاصل ڪيو ويو هوندو آهي. جيڪي ڪجهہ ٻوٽن ۽ جانورن جي نسلي افزائش متعلق سچ آهي، سو ئي انساني جنسن جي آباديءَ لاءِ پڻ حقيقت جو درجو رکي سگهي ٿو. باه جي مچن لاءِ سمجهيو ويندو آهي تہ اهي شاديءَ ۾ سهوليت ۽ آساني پيدا ڪندا آهن ۽ بي اولاد جوڙن لاءِ اولاد جهڙي نعمت حاصل ڪندا آهن. اهو ڪو ضروري ناهي تہ اهو دل کي خوش ڪندڙ اثر، باهہ اندر موجود رهندڙ تيزي بخشيندڙ يا آباد ڪندڙ ڪنهن قوت مان سڌيءَ طرح نڪري ٿو؛ ٿي سگهي ٿو تہ اهو اثر انهن رڪاوٽن کي دور ڪندڙ آتشي قوت مان اڻ سڌيءَ طرح نڪري ٿو، جنهن کي ڏانئڻين ۽ جادوگرن جا ٽوٽا، ڦيٽا ۽ جنتر، منتر

مرد ۽ عورت جي ميلاپ ۽ وصل جي راه ۾ حائل ڪرڻ لاءِ بدنام آهن.

چنانچہ، انهن سڀني ڳالهين کي زير غور آڻڻ کان پوءِ، رسمي باهين جي پاڪائيءَ جي خاصيت وارو نظريو، سندن سڄ سان تعلق هئڻ واري متضاد نظريي کان زياده امڪاني ۽ ثابتين ۽ شهادتن جي زياده مطابق نظر اچي ٿو.

باب چوهنون

باهين ۾ ماڻهن کي ساڙڻ

۱- **باهين ۾ مجسمن کي ساڙڻ :** اسان کي هڪ هيءُ سوال اچا ته دريافت ڪرڻو آهي ته انهن تقريبن تي باهين ۾ مجسمن کي ساڙڻ جي ڇا معني آهي ؟ گذريل تفتيش کان پوءِ انهيءَ سوال جو جواب بلڪل واضح آهي. جئين ته انهن باهين لاءِ عام طرح دعويٰ ڪئي ويندي آهي ته اهي خاص طور ڏانئٽين کي ساڙڻ لاءِ ٻاريون ويندڙيون آهن ۽ جيئن ته انهن ۾ جيڪو مجسمو ساڙيو ويندو آهي، تنهن کي ڪڏهن ڪڏهن "ڏانئڻ" سڏيو ويندو آهي، ان ڪري اسين هن فيصلي تي پهچڻ لاءِ آماده ٿي سگهون ٿا، ته انهن موقعن تي جيڪي به مجسما باهه جي شعلن ۾ ساڙيا وڃن ٿا، سي سڀ ڏانئٽين يا جادوگرن جا نمائندا هوندا آهن ۽ انهن کي ساڙڻ جي رسم، خود انهن بدڪردار عورتن ۽ مردن کي ساڙڻ جي محض هڪ نعم البدل رسم آهي، ڇاڪاڻ ته هر آهنگ يا نقال جادوءَ جي اصول مطابق، اوهين ڏانئڻ جي مجسمي کي ساڙي، بذات خود انهيءَ ڏانئڻ کي ناس ڪري رهيا آهيو. انهن سيني ڳالهين جي مد نظر، انهن تقريبن تي انساني صورت وارن ڪکن جي مجسمن کي باهه ۾ ساڙڻ جي اها سمجهاڻي شايد سيني کان زياده امڪاني آهي.

ان جي باوجود، هيءَ ڳالهه ممڪن آهي ته اها سمجهاڻي

سيني حالتن سان لاڳو نہ هجي ۽ انهن سان ڪن حالتن سان ڪا ٻي معنيٰ وابستہ هجي يا انهن ۾ ڪنهن ٻيءَ معنيٰ جي ضرورت هجي. ڇاڪاڻ تہ جيڪي مجسما اهڙيءَ طرح ساڙيا ويندا آهن تن ڪي، جئين سون هن ڪان اڳي ئي چيو آهي، "موت" جي انهن مجسمن ڪان بمشڪل جدا ڪري سگهجي ٿو، جي بهار جي موسم ۾ ساڙيا يا ٻئي نموني سان ناس ڪيا ويندا آهن، ۽ "موت" جي انهن نام نهاد مجسمن ڪي درحقيقت وڻن جي روح يا نباتات جي روح جي نمائندن سمجهڻ لاءِ اڳي ئي دليل ڏنا ويا آهن. ڇا، ٻيا مجسما بہ، جيڪي موسم بهار يا وچ اونهاري جي باهم جي مچن ۾ ساڙيا ويندا آهن، ساڳي ئي معنيٰ جي مرهونِ منت آهن؟ نظر ائين ئي اچي ٿو. ڇاڪاڻ تہ جهڙيءَ طرح نام نهاد "موت" جا باقي بچيل ٽڪرا فصلن جي واڌ لاءِ ٻنين ۾ ڪوڙيا ويندا آهن، اهڙيءَ طرح موسم بهار جي باهم جي مچن ۾ سڙيل مجسمن جا ٻريل اڳر هن اعتقاد سبب ٻنين ۾ وڇايا ويندا آهن، تہ اهي جيتن ڪي فصل ڪان دور رکندا. وري هن قاعدي جو مقصد، تہ آخرين پرٽيل ڪنوار ڪي انهيءَ باهم مٿان ٽپڻ گهرجي، جنهن ۾ "شروو-اڳاري" ڏينهن ڪڪن جو مجسمو ساڙيو ويو هجي، شايد ڪيس صاحب اولاد بڻائڻ جو آهي پر، جئين اسين ڏسي چڪا آهيون، عورتن ڪي اولاد جي نعمت عطا ڪرڻ جي طاقت وڻن جي روحن جي خصوصي صفت آهي؛ چنانچہ، هيءَ ڳالهہ قابل قياس آهي تہ جنهن ٻرندڙ مجسمي مٿان ڪنوار ڪي ٽپ ڏيڻو هوندو آهي، سو وڻن يا نباتات جي روح جو نمائندو هوندو آهي. انهيءَ مجسمي جي، نباتات جي روح جي نمائندي هئڻ واري حيثيت ان وقت بلڪل

ناقابل غلطي آهي، جڏهن اهو مجسمو آنَ جي اڻ ڳاهيل سٽيءَ مان ٺهيل آهي يا جڏهن اهو نهن کان وٺي چوٽيءَ تائين گلن سان ڍڪيل آهي- وري، هيءَ ڳالهه به قابل غور آهي ته گڏي جي بدران، ڪڏهن ڪڏهن جيئرن يا ڪيرايل وڻن کي موسم بهار ۾ وچ اونهاري وارين باهين ۾ ساڙيو ويندو آهي. هاڻي، هن ڳالهه تي غور ڪندي، ته وڻن جي روح جي انساني صورت ۾ اڪثر طرح نمائندگي ڪئي ويندي آهي، هيءَ قياس ڪرڻ بيجا نه ٿيندو ته جڏهن ڪن حالتن ۾ مجسمو ۽ ڪن ۾ وڻ، انهن باهين ۾ ساڙيو ويندو آهي، تڏهن مجسمي ۽ وڻ کي هڪئي جي برابر سمجهيو ويندو آهي، ڇاڪاڻ ته ٻنهي مان هر هڪ وڻ جي روح جي ئي نمائندگي ڪندو آهي. انهيءَ جي تصديق وري هن ڳالهه ڏسڻ سان ٿئي ٿي ته هڪ ئي وقت "مئي-وڻ" سان گڏ ڪٽي گهمايو ويندو آهي، جن مان پهرئين کي چوڪرا ۽ پوئين کي چوڪريون ڪٽي هلنديون آهن، ۽ پيو ته مجسمي کي ڪڏهن ڪڏهن سائي وڻ سان ٻڌو ويندو آهي ۽ پوءِ ڪيس ان سان گڏ ئي ساڙيو ويندوآهي. انهن حالتن ۾، اسان مشڪل ئي ڪو شڪ آڻي سگهون ٿا، ته وڻ جي روح جي نمائندگي، وڻ ۽ مجسمي، ٻنهي جي ذريعي ڪئي وڃي ٿي، جيئن اسين ان جي اهڙي نمائندگي اڳ ۾ ڏسي آيا آهيون. هيءَ ڳالهه بلڪل فطرتي آهي ته نباتات جي فائدي پهچائيندڙ روح جي نمائندي طور مجسمي جي اصلي حيثيت کي ڪڏهن ڪڏهن فراموش ڪيو وڃي. فائديمند ديوتا کي ساڙڻ جي رسم پوين دورن جي خيال جي طريقن سان ايتري قدر ته نا آشنا آهي، جو ان جي غلط معنيٰ ۽ مفهوم نڪرڻ لازمي

آهي. بلڪل فطرتي طور، جيڪي ماڻهو ان مجسمي کي ساڙيندا رهيا، سي وقت گذرڻ سان ان کي اهڙن ماڻهن جي مجسمن جي صورت ۾ شناخت ڪرڻ لڳا، جن کي اهي جيوداس آئزڪيرينٽ، ليوٽر ۽ ڏانئڻ وانگر، مختلف سببن ڪري نفرت ۽ حقارت جي نظرن سان ڏسندا هئا.

ديوتا يا ان جي نمائندي کي مارڻ جي عام سببن کي گذريل هڪ باب ۾ جاچيو ويو آهي. پر جڏهن ديوتا نباتات جو ديوتا آهي، تڏهن ڪيس باهه ذريعي مارڻ لاءِ خاص سبب آهن. ڇو ته نباتات جي واڌ لاءِ روشنائي ۽ گرمي ضروري آهن، ۽ همرنگ جادوءَ جي اصول مطابق، نباتات جي شخصي نمائندي کي انهن جي زير اثر آڻڻ سان، اوهين وڻن ۽ فصلن لاءِ انهن ضروري شين کي مهيا ڪريو ٿا. ٻين لفظن ۾ چئجي ته نباتات جي روح کي اهڙيءَ باهه ۾ ساڙي، جا سڄ جي نمائندگي ڪري ٿي، اوهين خاطري ڪريو ٿا ته ڪم از ڪم ٿوري وقت لاءِ نباتات کي ڪافي مقدار ۾ سڄ جي گرمي ۽ روشني ملندي رهندي. هيءُ اعتراض ڪري سگهجي ٿو ته جيڪڏهن مقصد فقط نباتات لاءِ ڪافي مقدار ۾ سڄ جي روشنائي مهيا ڪرڻ جو آهي، ته پوءِ اهو مقصد هم‌آهنگ جادوءَ جي اصول تي نباتات جي نمائندي کي باهه ۾ ساڙڻ بدران، ان مان فقط لنگهائڻ ذريعي بهتر نموني سان حاصل ڪري سگهجي ٿو. درحقيقت، ڪڏهن ڪڏهن ائين ڪيو ويندو آهي. روس ۾، جيئن اسين ڏسي آيا آهيون، ڪوپالو جي مجسمي کي وچ اونهاري واريءَ باهه ۾ ساڙيو ڪونه ويندو آهي، پر ڪيس باهه جي آر پار آندو ۽ نيون ويندو آهي. پر، هن ڪان اڳ ۾ پيش ڪيل سببن ڪري، اهو لازمي آهي ته ديوتا کي مرڻ گهرجي؛ چنانچه، ٻئي

ڏينهن تي ڪوپالو جا سڀ زيور لاٿا ويندا آهن ۽ ڪيس وهندڙ ڪسيءَ ۾ اڇلايو ويندو آهي. هن روسي رسم ۾، مجسمي کي باهه وچان لنگهائڻ، جيڪڏهن محض پاڪائيءَ حاصل ڪرڻ جو عمل ناهي، تہ ممڪن آهي تہ اهو هڪ سورج- جنتر هجي، ديوتا کي مارڻ هڪ جدا ڪم آهي، ۽ ڪيس مارڻ جو طريقو— پاڻيءَ ۾ ٻوڙڻ ذريعي— شايد مينهن جو هڪ ٽوٽو آهي. پر عام طرح ماڻهن انهيءَ باريڪ امتياز کي نمايان ڪرڻ ضروري ڪونہ سمجهيو آهي، هن کان اڳ ڏنل مختلف سببن ڪري اهي سمجهندا آهن تہ نباتات جي ديوتا کي ڪافي درجي تائين گرمي ڏيڻ مفيد ۽ ڪارآمد آهي ۽ ڪيس مارڻ بہ فائديمند آهي، ۽ اهي ماڻهو انهن فائدن کي ساڙڻ ذريعي حاصل ڪرڻ لاءِ، ابهري نموني ۾ هڪٻئي سان ملائي، هڪ ڪن ٿا.

٢- **ماڻهن ۽ جانورن کي باهين ۾ ساڙڻ:** يورپ جي باه جي تقريبن سان وابستہ عام رسمن ۾ کي اهڙيون ڳالهيون آهن، جي انساني قرباني جي سابق رواج ڏانهن اشارو ڪن ٿيون. اسان کي هن اعتبار ڪرڻ لاءِ ڪي سبب ملڻا آهن تہ يورپ ۾ جيئرن ماڻهن گهٽو ڪري وڻ ۽ آن جي روح جي نمائندن جو ڪردار ادا ڪيو آهي ۽ ان ڪري انهن موت جو مزو چکيو آهي. چنانچہ، هن ڳالهہ لاءِ ڪوبہ سبب ڪونهي تہ جيڪڏهن ڪين اهڙي نموني مارڻ ذريعي ڪن خاص فائدن حاصل ٿيڻ جو ڪو امڪان هجي ها، تہ انهن کي ڇو نہ ساڙيو وڃي ها. انساني دک درد جو خيال اهڙو ناهي، جو قديم النسل ماڻهوءَ جي حساب ڪتاب ۾ اچڻ جهڙو آهي. هاڻي، باهہ جي انهن تقريبن ۾، جن تي اسين بحث ڪري رهيا آهيون، ماڻهن کي ساڙڻ جي سانگ کي ڪڏهن ڪڏهن ايتريءَ حد تائين ڇڪيو ويو آهي، جو ان کي قديم

زماني ۾ ماڻهن کي سچ پچ ساڙڻ جي رواج جو هڪ هلڪو ۽ نرم يادگار سمجهڻ، قابل قياس معلوم ٿئي ٿو. چنانچہ، آچين ۾، جيئن اسين ڏسي آيا آهيون، مٽرن جي پليءَ ۾ ويڙهيل ماڻهو اهڙيءَ چالاڪيءَ کان ڪم وٺندو آهي، جو ٻار سچ پچ يقين ڪندا آهن تہ اهو ئي ساڙيو پيو وڃي. نارمنڊيءَ ۾، جيومينيجز وٽ، سائي لباس ۾ ڍڪيل ماڻهوءَ کي، جنهن کي "سبز بگهڙ" جو خطاب مليل هو، سندس رفيق ڊوڙائيندا هئا ۽ جنهن وقت اهي ڪيس پڪڙي وڃندا هئا، تنهن وقت ڪيس وچ اونهاري جي باهہ جي سچ مڻان اڇلائڻ جو ڊونگ ڪندا هئا. ساڳيءَ طرح اسڪاٽلينڊ ۾، "بيلٽين" باهين وقت، ڏيکاءَ جي صدقي واري ماڻهوءَ کي پڪڙيو ويندو هو ۽ ڪيس شعلن ۾ اڇلائڻ جو ڊونگ ڪيو ويندو هو، جنهن کان پوءِ ڪجهہ وقت تائين عام ماڻهو انجي متعلق ائين ڳالهائيندا هئا، جڻ تہ اهو مري ويو هو. وري، شمال مشرقي اسڪاٽلينڊ جي "هئلووين" باهين ۾، اسان کي انهيءَ چوڪري جي هن رسم جي ادائگيءَ ۾ شايد ساڳي ئي نموني جي سانگ جو سراغ ملي ٿو، جيڪو باهہ جي سچ جي ايتري قدر قريب ليٽي پوندو آهي، جيتريقدر ڪانئس برداشت ٿي سگهندو آهي ۽ پوءِ ٻين چوڪرن کي پنهنجي مڻان ٽپڻ ڏيندو آهي. ائڪس جو خطابي بادشاهہ، جو هڪ سال تائين راج ڪندو هو ۽ وچ اونهاري جي باهہ جي سچ جي چوڌاري پهريون ناچ نچندو هو، سو شايد قديم زماني ۾ انهيءَ باهہ اندر ٻرندڙ ڪائين جو گهٽ وٽندڙ ڪردار ادا ڪندو هوندو، جنهن کي بعد ۾ اهو فقط پنهنجن هٿن سان ٻاريندو هو. هيٺين رسمن ۾ جو مٿنهاردٽ نباتات جي روح جي پنن ۾ ويڙهيل نمائندي کي ساڙڻ جي رسم جا آثار ڏسي ٿو، سو شايد صحيح آهي. آسٽريا ۾،

وولفيڪ وٽ "ميڊسمر" ڏينهن تي هڪ چوڪرو "فر" وڻ جي ساون پنن ۾ ملبوس ٿي، شور مچائيندڙ چوڪرن جي همراهيءَ ۾ هڪ ڪان ٻئي گهر ويندو ۽ باهه جي مچ لاءِ ڪاٺيون جمع ڪندو ويندو آهي. جيئن جيئن ڪيس ڪاٺيون ملنديون آهن، تيئن تيئن اهو هيئن ڳائيندو آهي:

"پيلي جا وڻ سون کي گهرجن، پر بيئر ۽ شراب،
۽ ڪٽو ڪير نہ گهرجي سون کي، تہ ڪاٺير ٿي سگهي خوش ۽ شاداب"

بئويريا جي ڪن حصن ۾ پڻ جيڪي چوڪرا وڃ اونهاري جي باهه جي مچ لاءِ هر هڪ گهر مان ڪاٺيون پنڻ لاءِ ويندا آهن، سي پاڻ منجهان هڪ چوڪري کي "فر" وڻن جي ساين تارين ۾ ويڙهي، رسيءَ ۾ ٻڌي سڄي ڳوٺ مان ڦيرائيندا آهن. وورٽيميرگ ۾، مورشيم وٽ، "سينٽ جان جي باهه واري تقريب" چوڏهن ڏينهن تائين هلندي هئي ۽ "ميڊسمر" ڏينهن ڪان پوءِ ايندڙ ٻئي آرتوار تي ختم ٿيندي هئي. انهيءَ آخرين ڏينهن تي باهه جو مچ ٻارن جي سپرد ڪيو ويندو هو ۽ وڏا مرد جهنگ ڏانهن هليا ويندا هئا. اتي پهچي، اهي هڪ نوجوان کي پنن ۽ تارين ۾ ويڙهيندا هئا، جو اهڙيءَ طرح ويس بدلائي باهه ڏانهن ويندو هو، جتي اهو ان کي ٽيڙي پڪيڙي، ۽ لتاڙي وسائي ڇڏيندو هو. سيئي حاضرين ان کي ڏسڻ سان اتان ڀڄي ويندا هئا.

پر ان ڪان به اڳتي وڌڻ ممڪن نظر اچي ٿو. اهڙن موقعن تي، جيڪي به انساني قربانيون ڪيون ويندڙيون هيون، تن سيني ڪان زياده ناقابل ترديد نشان، جيئن اسين مٿي ڏسي آيا آهيون، اهي آهن، جي اڄڪل هڪ سو سال اڳ اسڪاٽلنڊ جي اتانهن ميدانن ۾ "بيلٽين" باهين جي موقعن تي اجا باقي

رهندا آيا، يعني اهي نشان، جي سيلٽڪ نسل جي هڪ اهڙيءَ قوم وٽ، جا يورپ جي هڪ دور دراز ڪنڊ ۾ واقع هئڻ ۽ هر غير ملڪي اثر ڪان ذري گهٽ مڪمل طور دور هئڻ سبب، انهيءَ وقت تائين پنهنجي قديم بت پرستيءَ کي مغربي يورپ جي هر ٻيءَ قوم کان شايد بهتر طريقي سان محفوظ رکي سگهي هئي. چنانچہ، هيءَ ڳالهہ قابل غور آهي تہ انساني قربانيون، ناقابل ترديد شهادتن جي بنياد تي، سيلٽڪ نسل وارين قومن ۾ باقاعدگيءَ سان ادا ٿينديون معلوم ٿين ٿيون. انهن قربانين جو سيني کان وڌيڪ اوائلي بيان اسان کي جوليس سيزر وٽان ورثي ۾ مليو آهي. سيزر کي، گال جي تاهنوز آزاد، سيلٽڪ قوم جي مذهب ۽ ادب و آداب کي غور سان مطالعي ڪرڻ جو موقعو مليو هو، جي انهيءَ وقت تائين پنهنجي قومي ضرب خاني مان اڃا بلڪل تازا نڪتل ۽ پُرڪٽا هئا ۽ رومي تهذيب جي ديگ ۾ ڳري ۽ ميلي هڪ نہ ٿيا هئا. معلوم ٿئي ٿو تہ سيزر پنهنجيءَ ياد داشت سان گڏ هڪ اهڙي يوناني ڪوجنا ڪنڊڙ جا تبصرات ملايا آهن، جنهن جو نالو پوسيڊونيس هو، جنهن گال جي علائقي مان انهيءَ وقت ڪان پنجاهہ سال اڳ سفر ڪيو هو، جڏهن سيزر رومي هٿيارن کي انگريزي ڪاريءَ جي پار پهچايو هو. معلوم ٿئي ٿو تہ يوناني جاگرافي نويس، استرابو ۽ تاريخ نويس، ڊيئو ڊورس پڻ سيلٽڪ نسل وارن جي قربانين جا بيان پوسيڊونيس جي تصنيف مان، پر هڪ ٻئي، ۽ سيزر جي بيانن کان بلڪل آزادانہ طور، حاصل ڪيا آهن، ڇاڪاڻ تہ هڪ ٻئي مان حاصل ڪيل تنهي بيانن مان هرهڪ ۾ ڪي اهڙا تفصيل بہ موجود آهن، جي منجهانئن ٻنهي مان ڪنهن هڪ ۾ بہ نہ ٿا لين. چنانچہ، انهن سيني کي ملائڻ

سان، اسان پوسيبڊ ونيس جي بيان کي ان جي اصلي حالت تائين امڪان جي حد اندر واپس آڻي سگهنداسون ۽ اهڙيءَ طرح گال جي سيلٽڪ نسل واري قوم جي اهڙين قربانين جي تصوير حاصل ڪري سگهون ٿا، جيڪي اهي اسان جي سن کان قبل ٻيءَ صديءَ جي آخر وقت ڏيندا هئا. انهيءَ رسم جون مڪيه خاصيتون هي معلوم ٿين ٿيون. سيلٽڪ قوم وارن طرفان موت جا سزا يافته ڏوهاري ديوتائن جي حضور ۾ هڪ اهڙيءَ عظيم تقريب تي قربان ڪرڻ لاءِ مخصوص ڪيا ويندا هئا، جا هر پنجن سالن کان پوءِ هڪ دفعو منعقد ڪئي ويندي هئي. اهڙن ماڻهن جو، جئين زياده تعداد هوندو هو، تئين زمين جي آبادي زياده سمجهي ويندي هئي. جيڪڏهن قرباني ڪرڻ لاءِ ماڻهن جو تعداد ڪافي ڪونه هوندو هو، تہ انهيءَ ڪوٽ کي پوري ڪرڻ لاءِ جنگي قيدين کي قتل ڪيو ويندو هو. جڏهن مقرر وقت ايندو هو، تڏهن انهن ماڻهن کي ڊروئڊ پوجاري قتل ڪندا هئا. ڪن کي اهي تيرن سان ماريندا هئا، ڪن کي لٽڪائيندا هئا ۽ ڪن کي اهي هيٺين طريقي سان جيئرو جلائيندا هئا. ڪکن ۽ تيلين، يا ڪاٺ ۽ گاهه سان تمام وڏا مجسما ٺاهيا ويندا هئا ۽ انهن کي جيئرن ماڻهن، چوپائين ڍورن ۽ ٻين قسمن جي جانورن سان ڀريو ويندو هو، ان کان پوءِ، مجسمن کي باهه ڏني ويندي هئي ۽ اهي انهن جيئرن جاندارن سان گڏ سڙي، خاڪ ٿي ويندا هئا.

اهڙيون وڏيون تقريبون هر پنجن سالن کان پوءِ منعقد ڪيون ويندڙيون هيون- پر انهن پنجسالہ تقريبن کان علاوه، جي اهڙي شاندار پئماني تي ۽ ظاهر طور انساني زندگيءَ جي ايتري وڏي صرفي سان ساهايون ويندڙيون هيون، هيءَ قياس آرائي

معقول نظر آچي ٿي ته اهڙي قسم جون ننڍي پئماني واريون تقريبون هر سال پڻ ملهايون ويندڙ يون هيون ۽ انهن ساليانين تقريبن مان باه واريون ڪم از ڪم ڪجهه تقريبون نسلاً بنسلاً اسان تائين پهتيون آهن جي، انساني قربانين جي نشانن سان گڏ، اڄا تائين يورپ جي مختلف علائقن ۾ سال بسال ملهايون وڃن ٿيون. ڪڪن پنن ۽ تيلين مان ٺهيل يا گاه سان ڍڪيل اهي وڏا بت، جن ۾ ڊروئڊ لوڪ پنهنجن صدقي وارن ماڻهن کي بند ڪندا هئا، اسان کي پنن مان ٺهيل انهيءَ چڪڙي جي يادگيري تازي ڪرائين ٿا، جن ۾ وڻن جي روح جي انساني نمائندي کي اڄا تائين گهٽو ڪري بند ڪيو ويندو آهي. چنانچه، هيءَ ڳالهه ڌيان ۾ رکندي، ته زمين جي آباديءَ جو دارومدار انهن قربانين جي باقاعدگيءَ سان ادائگيءَ تي سمجهيو ويندو هو، مئنهاردٽ سيلٽڪ قوم وارن جي تيلين ۽ گاه ۾ ويڙهيل صدقي وارن ماڻهن جي معنيٰ، وڻن جي روح يا نباتات جي روح جي نمائندن جي ڪڍي آهي.

معلوم ٿئي ٿو ته ڊروئڊ لوڪن جي ڪڪن ۽ تيلين مان ٺهيل وڏن بتن جا نمائندا جديد يورپ جي وچ اونهاري يا بهار جي تقريبن تي، جيڪڏهن موجوده زماني تائين نه، ته به ٿورو ئي زمانو اڳ تائين موجود رهندا آيا. ڊوئي وٽ، ڪم از ڪم اٺويهين صديءَ جي اوائلي حصي تائين، ستين جولاءِ ڪان پوءِ ويجهي ڪان ويجهي آرتوار تي، هڪ جلوس منعقد ڪيو ويندو هو. انهيءَ جلوس جي هڪ اهم خصوصيت هڪ تمام وڏو بت هوندو هو، جو اڏڪل ويهن ڪان ٿيهن فوٽن تائين اوچو هوندو هو ۽ ڪڪن ۽ تيلين جو ٺهيل هوندو هو، جنهن کي "ديو" سڏيو ويندو هو

۽ سندس پيٽ اندر ويٺل ماڻهو ڪيس رسن ۽ ڦيٽن وسيلي گهٽين مان گهمائيندا هئا. انهيءَ بت کي هڪ جنگي جوڏي وانگر ترار، نيزي، ٽوپ ۽ ڍال سان مسلح ڪيو ويندو هو. ان جي پٺيان سندس زال ۽ ٽي ٻار ايندا هئا، جي پڻ ساڳئي طريقي سان، پر ننڍي پئماني تي، ڪکن، پنن ۽ تيلين مان ٺاهيا ويندا هئا. ڊنڪرڪ وٽ، ديون جو اهو جلوس "مڊسمر" ڏينهن، يعني چوويهين جون، تي ڪڍيو ويندو هو. تقريب تي، جنهن کي "ڊنڪرڪ جا گاهم" سڏيو ويندو هو، آس پاس کان هشام ماڻهن جا اچي ڪٺا ٿيندا هئا. اهو ديو ڪکن ۽ تيلين جو هڪ وڏو بت هوندو هو، جو ڪڏهن ڪڏهن پنجيتاليهه فوٽ اوچو هوندو هو، جنهن کي سونهري پٽن وارو نيلي رنگ جو هڪ ڊگهو جبو پهرايو ويندو هو، جو ان جي پيرن تائين پهچندو هو ۽ انهن ڊزن يا وڌيڪ ماڻهن کي ڍڪي ڇڏيندو هو، جي ڪيس نچائيندا هئا ۽ سندس مٿي کي تماشاين طرف جهڪائي، هيٺ مٿي ٽپ ڏيارينداويندا هئا. انهيءَ آفت جيڏي بت جو نالو پاپا ريوس هوندو هو ۽ سندس ڪيسي ۾ هڪ ٽپندڙ ۽ ڪڏندڙ ٻار پيو هوندو هو، جنهن جي جسامت پڻ ديون جهڙي هوندي هئي. سندس پٺيان ديو جي هڪ ڏيءَ ايندي هئي، جا پڻ پنهنجي آقا وانگر ڪکن ۽ تيلين جي ٺهيل هوندي هئي ۽ ان جي جسامت ڪان، جيڪڏهن گهٽ به هوندي هئي، تہ تمام ٿوري. برٽيانٽ ۽ فلئنڊرس جي اڪثر شهرن ۽ خود گوئن کي ساڳئي قسم جا ڪکن ۽ تيلين مان ٺهيل پنهنجا بت هوندا آهن، يا ٿورو ئي زمانو اڳ هوندا هئا، جن کي هر سال ماڻهن کي خوش ڪرڻ لاءِ گوٺ ۾ ڦيرايو ويندو هو، جي انهن بدزيبن بتن کي پسند ڪندا هئا، سندن متعلق حب الوطنيءَ

جهڙي جوش و خروش ڏيارينڊ جذبي سان ڳالهيون ٻولهيون ڪندا هئا ۽ ڪين ڏسڻ ۽ سندن نظاري ڪرڻ کان ڪڏهن به نه ٿرندا هئا. ائنٽويرپ ۾ اهو ديو ايتريقدر ته وڏو هوندو هو، جو شهر جو ڪوبه صدر دروازو ايڏو وڏو ڪونه هوندو هو، جنهن مان اهو لنگهي سگهي؛ چنانچه، اهو پنهنجن ٻين ديو-ڀائرن تائين ٻين پاسن وارن شهرن ڏانهن ڪونه وڃي سگهندو هو، جيئن ٻيا بيلجم جا ديو اهڙن گنهير موقعن تي ڪندا هئا.

انگلنڊ ۾ اهڙا هٿرادو ديو وچ اونهاري وارين تقريبن جي خصوصيت هوندا هئا. سورهينءَ صديءَ جو هڪ مصنف "وچ اونهاري جي لنڊن وارن پيڪيدار جلوسن جو ذڪر ڪندي چوي ٿو ته اتي ماڻهن کي متعجب ڪرڻ لاءِ، وڏا ۽ بدصورت ديو اهڙيءَ طرح گهمايا ويندا آهن، جڻ ته اهي زنده آهن. انهن کي هرطرح مسلح ڪيو ويندو آهي، پر اندرين طرف اهي سڄا خاڪي ڪاغذ ۽ مُڇ سان ڀريل هوندا آهن، جن کي هوشيار ڇوڪرا هيٺان ليئا پائي، چالاڪيءَ سان ڏسي وٺندا آهن ۽ پوءِ ڏاڍي ڪل ۽ مسخري ڪندا آهن." چيسٽر ۾ "مڊسمر" واريءَ ساليانيءَ تقريب ۾ چئن ديون جا بت شامل هوندا هئا، جن ۾ جانورن، گهوڙن ۽ ٻين قسمن جا مجسما رکيل هوندا هئا. ڪاوينٽريءَ ۾، معلوم ٿئي ٿو ته ديو جي پاسي ۾ سندس زال به هوندي هئي. آڪسفورڊ شاير ۾، برفورڊ وٽ، "مڊسمر" واري رات هڪ ديو ۽ هڪ وڏيءَ بلا جي مجسمن کي شهر جي گهٽين مان ڦيرائيندي، وڏي شاد ماني سان ملهائي ويندي هئي. انهن گشتي انگريزي ديون جو آخرين وارث سئلز بريءَ ۾ گهٽي وقت تائين جيئرو رهيو، جتي ڪيس قديم زماني جي تاريخ جي هڪ مصنف سنه ١٨٣٣ع ۾

ٽيلرس ڪمپنيءَ جي هڪ ويران وڏي ڪمري ۾ سڙندو ۽ زبون ٿيندي ڏٺو. سندس جسماني پنجرو ڪائيءَ جي اهڙين باريڪ پٽين ۽ گول چڪرن جو ٺهيل هو، جهڙو "مئي ڏينهن" تي "جئڪ - ان - دي - گرين" پائيندو هو.

انهن حالتن ۾ ديو فقط جلوسن ۾ پنهنجو ڪردار ادا ڪندا هئا. پر ڪڏهن ڪڏهن اونهاري جي باهين وارن مچن ۾ ساڙيو ويندو هو. چنانچه، پئرس ۾ "ريوآڪس اورس" جا باشندا هر سال تيلين ۽ ڪڪن جو هڪ وڏو بت ٺاهيندا هئا، جنهن کي اهي سپاهيءَ جهڙا ڪپڙا پهرائي، گهٽن ڏينهن تائين گهٽين ۾ جلوس جي صورت ۾ گهمائيندا ۽ ڦيرائيندا هئا، جنهن کان پوءِ ٽين جولاءِ تي ڪيس انتهائي سنجيدگيءَ سان ساڙيو ويندو هو ۽ تماشاين جو هجوم "سالو ريجينا" جو ترانو گائيندو هو. هڪ معزز شخص، جنهن کي بادشاه جو خطاب ڏنو ويندو هو، هٿ ۾ ٻرندڙ مشعل جهلي، انهيءَ رسم ادا ٿيڻ وقت صدارت جا فرض سر انجام ڪندو هو. بت جا ٻرندڙ ٽڪر ماڻهن ۾ اڇلايا ويندا هئا، جي انهن کي حاصل ڪرڻ لاءِ هڪ ٻئي مٿان ڪرندا هئا. اها رسم سنه ١٧٤٣ع ۾ منسوخ ڪئي ويئي. آئيل ڊي فرانس ۾، براءِ وٽ، تيلين ۽ ڪانڙين مان ٺهيل ارڙهن فوٽ اوچو هڪ بت "مڊسمر" رات تي هرسال ساڙيو ويندو هو.

وري، تيلين ۽ ڪڪن مان ٺهيل بتن اندر جيئرن جانورن کي ساڙڻ جي ڊروئڊ پادرين واريءَ رسم جو بدل بهار ۽ وچ اونهاري جي تقريبن ۾ موجود آهي. پرئنيز، ۾ ليوچان وٽ "مڊسمر" رات جو "پسگردائيءَ جي هڪ مڪيه گوٺ ۾، تيلين، ڪانن ۽ ڪانڙين جي هڪ مضبوط پنجري مان اٽڪل سٺ فوٽن جي

بلنديءَ تائين هڪ پورو ٽنپ ٺاهيو ويندو آهي، جنهن کي چوٽيءَ تائين ساون پنن سان ڍڪيو ويندو آهي، ساڳئي وقت انهيءَ علائقي ۾ سيني کان زياده خوبصورت جيڪي به گل ۽ ٻوٽيون دستياب ٿي سگهنديون آهن، تن کي هيٺ جدا جدا گروهن ۾ انتهائي نفاست ۽ نزاڪت سان ٺاهي رکيو ويندو آهي، ته جيئن اهي انهيءَ نظاري لاءِ هڪ قسم جو پس منظر ٺاهي بيهن. ٽنپ کي پوءِ اهڙين شين سان ڀريو ويندو آهي، جي تمام جلد ۽ آسانيءَ سان ڀري سگهن ۽ ڪيس باه ڏيڻ لاءِ هر طرح تيار رکيو ويندو آهي. متعين ٿيل وقت تي - اٽڪل اٺين بجي شام جو - پادرين تي مشتمل هڪ شاندار جلوس، جن جي پٺيان خوش پوشاڪ نوجوان مرد ۽ ڪنواريون ڇوڪريون هونديون آهن، مذهبي گيت آلاپيندو، شهر مان نڪري نروار ٿيندو آهي ۽ ان ۾ شامل ماڻهو ٽنپ جي چوڌاري بيهجي ويندا آهن. انهيءَ وچ ۾ آس پاس جي پهاڙين ۾ باه جا مچ روشن ڪيا ويندا آهن، جن جو نظارو تمام خوبصورت ۽ وڻندڙ هوندو آهي. جيتري قدر جيئرا نانگ ڪٺا ٿي سگهندا آهن، اوترا هينئر انهيءَ ٽنپ اندر اڇلايا ويندا آهن، جنهن کي بنياد وٺان مشعلن ذريعي باه ڏني ويندي آهي، جن سان مسلح اٽڪل پنجاه ڇوڪرا ۽ مرد ان جي چوڌاري مجنونا نہ اشارن سان نچندا رهندا آهن. نانگ، باه جي شعلن کان بچڻ لاءِ، ڦٽڪندا، ڦٽڪندا ٽنپ جي چوٽيءَ تي چڙهي ويندا آهن، جتان اهي پاسيرا ڏڪ هڻندي ۽ تيزيءَ سان ڊوڙندي ڏٺا ويندا آهن، تانجو آخرڪار اهي لاچار ۽ مجبور ٿي هيٺ ڪرندا آهن ۽ زندگي قائم رکڻ لاءِ سندن جدوجهد چوڌاري بيٺل تماشاين ۾ جوش ڀري، خوشي پيدا ڪندي آهي. ليوچان

۽ ان جي پسگردائيءَ جي باشندن لاءِ هيءَ هڪ مقبول عام سالياني رسم آهي، جنهن کي مقامي روايت بت پرستانه بنياد طرف منسوب ڪندي آهي." اڳئين زماني ۾ پئرس ۾ پليس ڊي گريو وٽ، وچ اونهاري جون جيڪي باهيون ٻاريون ويندڙيون هيون، تن ۾ زنده ٻلين سان ڀريل هڪ ٽوڪري، پيپ يا ڳوٺ کي ساڙڻ جو رواج هوندو هو، جنهن کي باه جي مچ جي عين وچ ۾ ڪتل هڪ ڊگهي لڪڙي مان لٽڪايو ويندو هو، ڪڏهن ڪڏهن هڪ لومڙ ساڙيو ويندو هو. ماڻهو اگر ۽ رک گڏ ڪري گهر ڪٽي ويندا هئا، چاڪاڻ ته سندن اعتقاد هو ته اهي شيون سندن بخت بالا ڪنديون. فرينچ بادشاه گهڻو ڪري اهي نظارا بيهي ڏسندا هئا ۽ انهن مچن کي پنهنجن هٿن سان باه به ڏيندا هئا. سنه ١٦٣٨ع ۾ لوئي چوڏهين، مٿي ۾ گلاب جي گلن جي هار جو تاج پهري ۽ ساڳين گلن جو هڪ سُچو هٿ ۾ جهلي، اها باه ٻاري، سندس چوڌاري ناچ ڪيو ۽ بعد ۾ تائون هال ۾ منعقد ٿيل دعوت ۾ شرڪت ڪئي. پر اهو آخرين موقعو هيو، جڏهن هڪ بادشاه پئرس ۾ وچ اونهاري جي باه جي مچ جي صدارت ڪئي. ميٽز ۾ وچ اونهاري جون باهيون شهر پناه جي ٻاهران هڪ هموار ميدان ۾ ڏاڍي شان و شوڪت سان ٻاريون ويندڙيون هيون ۽ ماڻهن کي خوش ڪرڻ لاءِ ٿيلين جي پنجرن ۾ بند، اٽڪل هڪ ڊزن جيئريون ٻلڙيون انهن ۾ ساڙيون ويندڙيون هيون. ساڳيءَ طرح گئپ ۾، جو هاءِ آلپس جي ضلعي ۾ واقع آهي، ٻلين کي وچ اونهاري واريءَ باهه جي مچ مٿان پچايو ويندو هو. روس ۾، وچ اونهاري جي مچ مٿان ڪڏهن ڪڏهن هڪ اچو ڪڙ ساڙيو ويندو هو، ميسين يا

ٽيورنگيا ۾ گهوڙي جي منڊي ان ۾ اچلائي ويندي هئي. ڪڏهن ڪڏهن جانورن کي موسم بهار جي باهه جي مچن ۾ ساڙيو ويندو آهي. ووسجز ۾ ٻلين کي "شروو" اڳاري ڏينهن ساڙيو ويندو هو، ائلسيز ۾ انهن کي ايسٽر واري باهه جي مچ ۾ ساڙيو ويندو هو. آرڊينس ضلعي ۾، "لينٽ" جي پهرين آرتوار تي ٻاريل باهه جي مچن ۾ ٻليون اچلايون ويندیون هيون، ڪڏهن ڪڏهن بي رحميءَ ۾ نفاست آڻڻ خاطر انهن کي هڪ ڊگهي لڪڙي سان باهه مٿان لٽڪايو ۽ جيئرو پچايو ويندو هو. "ٻليءَ کي، جا شيطان جي نمائندگي ڪندي هئي، ڪڏهن به ڪافي عذاب ڪونه ڏيئي سگهبو هو." هوڏانهن، جڏهن اهي جاندار باهه جي شعلن ۾ سڙندا ۽ مرندا رهندا هئا، تڏهن ريڍار پنهنجن ڌڻن جي پاسباني ڪندا هئا ۽ ڪين باهه مٿان ٽپڻ لاءِ مجبور ڪندا رهندا هئا، ڇاڪاڻ ته اهي انهيءَ ڳالهه کي پنهنجن ڌڻن کي بيماريءَ ۽ جادوءَ کان محفوظ رکڻ جو هرطرح ڪامياب ذريعو سمجهندا هئا. اسان ڏسي آيا آهيون ته ڪڏهن ڪڏهن ايسٽر جي باهه ۾ نوريئڙا ساڙيا ويندا هئا.

چنانچه، معلوم ٿئي ٿو ته قديم گال جي سيلٽڪ نسل وارين قومن جي قرباني وارين رسمن جي جديد يورپ جي مقبول عام تقريبن ۾ نشان دهي ٿي سگهي ٿي. فطرتي طرح، انهن رسمن فرانس يا البت قديم گال جي سرحدن اندر واقع زياده ڪشاده ايراضيءَ ۾، تيلين ۽ ڪانن جي ديون ۽ تيلين جي پنڇرن اندر قاسايل جانورن کي باهه ۾ ساڙڻ جي رسمن ۾ پنهنجا صاف نشان پٺيان ڇڏيا آهن. هيءَ ڳالهه قابل ذڪر آهي ته اهي رسمون گهڻو ڪري وچ اونهاري وقت يا ان جي قريب ادا ڪيون ويندیون آهن. ان سان اسين هيءَ قياس ڪري سگهون ٿا ته اصلي رسمون، جن جا

موجوده رواج محض بگڙيل نمونا آهن، وچ اونهاري وقت ادا ڪيون ويندیون هيون. اهو نتيجو، يورپي لوڪ رسمن جي عام جائزي مان حاصل ڪيل هن نتيجي سان همنوا آهي ته وچ اونهاري واري تقريب من حيث‌المجموع يورپ ۾ آباد قديم النسل آريه خاندان جي سڀني قومن جي ٻين سڀني ساليانين تقريبن کان زياده وسيع ۽ زياده سنجيده نوعيت جي تقريب هئي. ساڳئي وقت اسان کي هيءَ ڳالهه ياد رکڻ گهرجي ته سيلٽ نسل وارن برطانوي باشندن ۾ سال جون مکيه باهه واريون تقريبون يقيني طور "بيلٽين" (مئي- ڊي) ۽ "هئلووين" (آڪٽوبر جو آخرين ڏينهن) نظر اچن ٿيون، ۽ انهيءَ ڳالهه مان هيءُ شڪ پيدا ٿئي ٿو ته ائين ته نه هو ته گال ۾ آباد سيلٽ نسل جا باشندا پڻ پنهنجيون باهه جون مکيه رسمون، جن ۾ سندن هٿان ساڙيل ماڻهن ۽ جانورن جون قربانيون پڻ شامل هيون، "سمهسمر" جي رات بدران، مئي مهيني جي آغاز، يا نومبر مهيني جي شروعات وقت أدا ڪندا هئا.

اسان کي هيءَ ڳالهه اچا به دريافت ڪرڻي آهي ته انهن قربانين جي معنيٰ ڇا آهي؟ جيئرن ماڻهن ۽ جانورن کي انهن تقريبن تي ڇو ساڙيو ويندو هو؟ جيڪڏهن اسين جديد يورپ جي باهه وارين تقريبن کي ڏانئڻين ۽ جادوگرن کي ساڙڻ يا روڪڻ ذريعي سندن قوت کي ٽوڙڻ جي جدوجهد جي معنيٰ ۽ مفهوم ڏيڻ ۾ درست آهيون، ته پوءِ ان مان لازمي طور هيءُ نتيجو نڪرندو نظر اچي ٿو ته اسان کي سيلٽ نسل وارن جي انساني قربانين کي پڻ ساڳئي نموني سان سمجهائڻو پوندو، يعني اسان کي هيءُ فرض ڪرڻو پوندو ته جن ماڻهن کي ڊروئڊ پادري تيلين ۽ ڪانن مان ٺهيل بتن اندر ويهاري

ساڙيندا هئا، تن کي هن ڏوهه هيٺ موت جي سزا ملي هوندي هئي تہ اهي ڏانئٽيون يا جادوگر هئا ۽ ڪين باهه ۾ ساڙي مارڻ جو طريقو هن ڪري چونڊيو ويو هو، چاڪاڻ تہ انهن نفرت جوگين ۽ خطرناڪ هستين کان نجات حاصل ڪرڻ جو انتهائي يقيني طريقو ڪين جيئري جلائڻ جو سمجهيو ويندو آهي. ساڳي ئي سمجهاڻي مختلف قسمن جي انهن چوپاين ۽ جهنگلي جانورن سان پڻ لاڳو ٿي سگهي ٿي، جن کي سيلٽ نسل جا لوڪ ماڻهن سان گڏ ساڙيندا هئا. اسين هيءَ قياس ڪري سگهون ٿا تہ انهن کي ٻڌ يا جادوءَ جي طاقت جي اثر هيٺ آيل سمجهيو ويندو هو، يا سچ پچ خود ڏانئٽيون ۽ جادوگر سمجهيو ويندو هو، جن ٻيءَ مخلوقات جي پلائيءَ ۽ بهبوديءَ جي خلاف پنهنجن دوزخي منصوبن کي عملي جامي پهرائڻ جي مقصد سان پاڻ کي ڄاڻي واڻي جانورن جي ظاهري صورت ۾ ڪٽي تبديل ڪيو هو. انهيءَ انومان کي هن ڳالهه سان تصديق ملي ٿي تہ جديد باهين ۾ جن کي صدقي طور ساڙيو ويو آهي، سي گهڻو ڪري ٻليون رهيون آهن ۽ ٻليون بلڪل اهي ئي جانور آهن، جن ۾ سهڙڻ جي ممڪن استثنيٰ کان علاوه، ڏانئٽين کي عام طور پاڻ کي تبديل ڪندو سمجهيو ويندو هو. وري، اسان هيءَ ٻڌو آهي تہ نانگن ۽ لوسڙن کي ٻہ ڪڏهن ڪڏهن وڇ اونهاري جي باهه وارن مچن ۾ ساڙيو ويندو هو ۽ ويلس ۽ جرمن ڏانئٽين لاءِ چيو وڃي ٿو تہ اهي لوسڙن ۽ نانگن، ٻنهي جو روپ اختيار ڪنديون هيون. مختصر طور چئجي تہ جڏهن اسين جانورن جي گهڻن قسمن کي ياد رکون ٿا، جن جي صورت ڏانئٽيون پنهنجيءَ مرضيءَ مطابق اختيار ڪري سگهن ٿيون، تڏهن انهيءَ قياس جي بنياد تي جيئرن جانورن جي اهڙن

مختلف قسمن لاءِ معقول سمجهاڻي ڏيڻ آسان معلوم ٿئي ٿي، جن کي تدبير گال ۽ جديد يورپ ۾ عام تقريبن تي ساڙيو پئي ويو آهي، اسين هيءُ انومان ڪڍي سگهون ٿا ته صدقي جي انهن سيني جانورن کي باهه جي شعلن جي نذر ان ڪري ڪونه ڪيو ويندو هو، چاڪاڻ ته اهي جانور هوندا هئا، پر هن سبب ڪري ته انهن کي ڏانٽيون سمجهيو ويندو هو، جن پنهنجن ناجائز ۽ قابل مذمت مقصدن حاصل ڪرڻ لاءِ جانورن جي صورت ڪٽي اختيار ڪئي هوندي هئي. قديم سيلٽڪ قربانين کي انهيءَ طريقي سان سمجهاڻ مان هڪ وڏو فائدو هيءُ آهي، جو اهو انهيءَ هلت سان هڪ قسم جي يڪجهتيءَ ۽ پختگيءَ کي متعارف ڪري ٿي، جا يورپ وارن اوائلي زماني کان وٺي، اڄ کان ٻن صدين اڳ تائين ڏانٽين سان روا پئي رکي آهي، جڏهن معقوليت جي روز افزون اثر جادوءَ ۾ اعتقاد کي باطل ثابت ڪيو ۽ ڏانٽين کي ساڙڻ جي رواج جو خاتمو آندو. اهو ڪٽي ڪيئن به هجي، بهرصورت اسين هينئر هن ڳالهه کي آسانيءَ سان سمجهي سگهون ٿا، ته ڇو ڊروئڊ ائين سمجهندا هئا ته جيترن گهڻن ماڻهن کي اهي موت جي دروازي تائين پهچائيندا، اوتري زياده آبادي زمين کي نصيب ٿيندي. جديد دور جي هڪ پڙهندڙ جي نظرن ۾ هڪ جلاد جي ڪارگذاريءَ ۽ ڌرتيءَ جي پيداوار جي درميان جيڪو تعلق آهي، سو پهرين مطالع وقت شايد عيان نه ٿئي. پر ٿوروئي ويچار ڪيس مطمئن ڪري سگهندو ته جڏهن اهي ڏوهاري، جي هڪ ڪيلي سان ٻڌجي يا ڦاسيءَ تي لٽڪي مرندا آهن، سي خود ڏانٽيون هونديون آهن، جن جي خوشي ڪڙميءَ جي فصلن کي پاري ۾ ساڙڻ يا ڪين ڳڙپي جي وزندار ڏڪن سان ڪيرائڻ ۾ ٿئي ٿي، تڏهن انهن بدبختن جي موت کي، اهڙن مڪيه سبن مان

هڪ ڪي دور ڪرڻ ذريعي، جي هڪ ڪاشتڪار جي محنت ڪي بي طاقت بڻائين ٿا ۽ سندس اميدن ڪي پاش پاش ڪن ٿا، سچ پچ هڪ ڀلي ۽ ڀرپور فصل جي خاطريءَ جو وسيلو سمجهيو ويندو آهي.

ڊروئڊ پادرين جي جن قربانين تي اسين غور ڪري رهيا آهيون، تن جي سمجهاڻي ڊبليو- مئنهاردٽ هڪ مختلف نموني ۾ ڏني آهي. هن سمجهيو هو تہ ڊروئڊ لاءِ جن ماڻهن ڪي تيلين ۽ ڪڪن جي مجسمن ۾ ساڙيندا هئا، سي نباتات جي روحن جي نمائندگي ڪندا هئا ۽ ان ڪري ڪين ساڙڻ جي رسم جادوءَ جو هڪ ٽوٽو هو، جنهن جو مقصد فصلن لاءِ ضرورت مطابق سج جي گهربل روشنائي حاصل ڪرڻ جو هوندو آهي، ساڳيءَ طرح هو انهيءَ نظريي طرف مائل ٿيندو نظر اچي ٿو تہ جيڪي جانور باه جي مچن ۾ سڙندا هئا، سي آنَ جي روح جي نمائندگي ڪندا هئا جنهن لاءِ، جيئن اسان هن ڪتاب جي اوائلي حصي ۾ ڏسي چڪا آهيون، ائين سمجهيو ويندو آهي تہ هو گهٽو ڪري حيواني روپ اختيار ڪندو آهي. اهو نظريو بلاشڪ معقول ۽ منطقي آهي ۽ ڊبليو- مئنهاردٽ جي اعليٰ اختياري ڪيس خبرداريءَ سان تفتيش جي مستحق بڻائي ٿي. مون اهو نظريو هن ڪتاب جي اڳين طباعتن ۾ اختيار ڪيو هو، پر دوباره غور ڪرن تي مون ڪي اهو نظريو مجموعي طور هن نظريي کان گهٽ امڪاني معلوم ٿئي ٿو تہ جيڪي ماڻهو ۽ جانور باهين ۾ ساڙيا ويندا هئا، تن کي ڏانئٽين جي حيثيت ۾ مايو ويندو هو. انهيءَ پوئين نظريي جي انهن ماڻهن جي شهادتن مان، جيڪي باهم جون تقريبون ملهائيندا آهن، زبردست تصديق ٿي رهي آهي، چاڪاڻ تہ باهين ٻارڻ جي رسم جو هڪ عام نالو "ڏانئٽين کي ساڙڻ" آهي، ڏانئٽين

جا مجسما ڪڏهن ڪڏهن باهه جي شعلن ۾ ساڙيا ويندا آهن ۽ باهين، تانڊن ۽ رک لاءِ ائين سمجهيو ويندو آهي ته اهي جادوءَ جي شر خلاف حفاظت مهيا ڪندا آهن. ان جي برعڪس، هن ڳالهه ڊيڪارٽ لاءِ ڪوبه ثبوت ڪونهي ته جيڪي بت يا جانور باهين ۾ ساڙيا ويندا آهن، تن کي ماڻهو نباتات جي روح جا نمائندا سمجهندا آهن ۽ باهين جا مچ ڪي سُورج - جنتر آهن. باقي نانگن جي باري ۾ خاص طرح، جن کي ليوچان ۾ وچ اونهاري جي باه ۾ ساڙيو ويندو هو، سون کي ڪنهن به اهڙيءَ يقيني ثابتيءَ جو علم ڪونهي ته يورپ ۾ نانگن کي وڻن جي روح يا اناج جي روح جو مظهر سمجهيو ويو آهي، حالانڪ دنيا جي ڪن ٻين حصن ۾ اهو تخيل بلڪل ناپيد نه ٿو نظر اچي، جيئن ته ماڻهن جي دلين ۾ ڏانئٽين جي حيواني صورت ۾ تبديليءَ متعلق اعتقاد ايتري قدر عام جام ۽ پختيءَ پاڙ وارو، ۽ انهن بدصورت ۽ قابل نفرين هستين جو ڊپ ايتري قدر سخت آهي، جو هيءُ فرض ڪرڻ زياده سلامتيءَ وارو معلوم ٿئي ٿو ته جيڪي ٻليون ۽ جيڪي ٻيا جانور باه ۾ ساڙيا ويندا هئا، سي نباتات جي نمائندن جي حيثيت ۾ نه ماريا ويندا هئا، پر انهن کي ڏانئٽين جو مظهر سمجهي، ڪين موت جو مزو چکايو ويندو هو.

باب پنجهنون

بالبر ۽ *مزلٽو

پڙهندڙ کي ياد هوندو تہ يورپي قومن جي ٻاهہ وارين عام تقريبن جو گذريل بيان نارس قوم جي ديوتا، بالبر جي ڏند ڪٿا وٺان شروع ٿيو هو جنهن کي، چيو وڃي ٿو تہ "مزلٽو" جي هڪ شاخ هٿي، ماريو ويو هو ۽ بعد ۾ ڪيس ٻاهہ جي هڪ زبردست سچ ۾ ساڙيو ويو هو. اسان کي هينئر اها جاچ ڪرڻي آهي تہ جن رسمن جو اسان هن وقت تائين جائزو ورتو آهي، سي انهيءَ ڏند ڪٿا تي ڪيتري قدر روشنائي وجهڻ ۾ مدد ڏين ٿيون. انهيءَ جاچ ۾ "مزلٽو" سان شروعات ڪرڻ آسان ٿيندو، جا بالبر جي موت جو هٿيار هئي.

تمام قديم زماني کان وٺي "مزلٽو" ٻوٽي يورپ اندر وهم پرستيءَ جي هڪ مڪيہ شيءِ ٿي گذري آهي. ڊروئڊ ان جي پوڄا ڪندا هئا، جئين اسان کي پلنيءَ جي هڪ مشهور تحرير سان معلوم ٿئي ٿو. هو مختلف قسمن جي "مزلٽو" ٻوٽين جي شمار ڪرڻ کان پوءِ اڳتي هلي چوي ٿو: "هن موضوع تي بحث ڪندي، انهيءَ احترام کي ڏيان کان ڪنهن بہ صورت ۾ دور ڪرڻ نہ گهرجي، جنهن سان گال جا باشندا "مزلٽو" ٻوٽيءَ کي

* بغير پاڙ جي هڪ اهڙي ٻوٽي، جا شاهہ بلوط، صوفن ۽ 'ايلم' وڻن جي ٽارين ۾، ٻہ-چانگين وٽ نڪرندي آهي.

ڏسندا آهن. ڊروئڊ لوڪ، جنهن نالي سان اتان جا ماڻهو پنهنجن جادوگرن کي سڏيندا آهن، "مزلٽو" ۽ انهيءَ وڻ کان، بشرطيڪ اهو وڻ شاهه بلوط هجي، جنهن تي اها نڪرندي آهي، زياده مقدس ٻيءَ ڪنهن به شيءِ کي ڪونه سمجهندا آهن. پر ان کان علاوه به، اهي پنهنجين مقدس هڙين لاءِ شاهه بلوط جا جهنگ منتخب ڪندا آهن ۽ شاهه بلوط جي پنن کان سواءِ اهي پنهنجو ڪوبه مقدس ساٿ سوڻ ادا نه ڪندا آهن، ان ڪري خود ڊروئڊ نالو ئي هڪ يوناني خطاب سمجهڻ گهرجي، جو ڪين سندن شاهه بلوط جي پوڄا سبب ڏنل آهي. ڇاڪاڻ ته انهن جو اعتقاد آهي ته جيڪي ڪجهه انهن وڻن تي اڀري ٿو، سو آسمانن طرفان موڪليل هوندو آهي ۽ هن ڳالهه جي نشاني آهي ته انهيءَ وڻ جو انتخاب خود ديوتا ڪيو آهي. "مزلٽو" ٻوٽي تمام مشڪل ملندي آهي، پر جڏهن به اها ڪنهن هنڌ ملندي آهي، تڏهن اهي ان کي سنجيده قسم جي ڪن ٽوٽن ڦيٽن سان گڏ ڪندا آهن. اهو ڪم اهي هميشه چنڊ جي ڇهين ڏينهن تي ڪندا آهن، جنهن ڪان وٺي اهي پنهنجن مهينن، سالن ۽ ٽيهن سالن واري چڪر جي شروعات شمار ڪندا آهن، ڇاڪاڻ ته ڇهين ڏينهن ڌاري، چنڊ ڀرگهٽي قدر طاقت هوندي آهي ۽ انهيءَ اڃا پنهنجي اڌ گردش پوري ڪانه ڪئي هوندي آهي. جڏهن انهيءَ وڻ هيٺان قرباني ۽ دعوت لاءِ سڀ ضروري تياريون مڪمل ڪيون ويونديون آهن، تڏهن اهي انهيءَ وڻ کي عالمي شافع جي خطاب سان نوازيندا آهن ۽ انهيءَ هنڌ ٻه اڇا ڍڳا ڪاهي ايندا آهن، جن جي سنگن کي ان ڪان اڳ ڪڏهن به رسو نه ٻڌو ويو هوندو آهي. هڪ پادري، جو اڇن ڍڳن

ڪپڙن ۾ ملبوس هوندو آهي، انهيءَ وڻ تي چڙهي ويندو آهي، جتي هو هڪ سوني ڏانٽي سان "مزلٽو" کي وڍيندو آهي، جنهن کي هيٺ بيٺل ماڻهو اچي ڪپڙي ۾ جهٽيندا آهن. پوءِ اهي انهن ڍڳن کي قربان ڪندا آهن ۽ هيءَ دعا ڪندا آهن ته "شل خدا پنهنجي تحفي کي انهن ماڻهن سان گڏ سائو ۽ آباد ڪري، جن تي هن اهو نازل ڪيو آهي." سندن اعتقاد آهي ته "مزلٽو" مان تيار ڪيل دوا سڪل ڍورن کي ڦردار ڪندي ۽ اهو ٻوٽو هر قسم جي زهر جي خلاف تريياق هوندو آهي."

ٻئي هنڌ ڀلني چوي ٿو ته "طب ۾ شاه بلوط جي وڻ تي اپرندڙ "مزلٽو" جي ٻوٽيءَ کي هڪ انتهائي مؤثر جز سمجهيو ويندو هو. کي وهمي ماڻهو انهيءَ ٻوٽي جي اثر کي اهڙيءَ حالت ۾ وڌيڪ اثرائتو سمجهندا هئا، جيڪڏهن اها چنڊ جي پهرينءَ تاريخ تي لوه جي ڪنهن به اوزار جي استعمال کان سواءِ گڏ ڪئي ويندي هئي ۽ جيڪڏهن، ان کي گڏ ڪرڻ کان پوءِ زمين سان ڇهڻ کونه ڏنو ويندو هو. شاه بلوط جي وڻ تي اپرندڙ "مزلٽو" ٻوٽيءَ کي، جا اهڙيءَ طرح گڏ ڪئي ويندي هئي، مرگهيءَ جي مرض جو يڪ ٽڪ علاج سمجهيو ويندو هو، جيڪڏهن عورتون ان کي پاڻ سان گڏ رکنديون هيون، ته اها کين حاملہ ٿيڻ ۾ مدد ڪندي هئي ۽ جيڪڏهن بيمار ماڻهو فقط انهيءَ ٻوٽيءَ جو هڪ ٽڪر وات ۾ ڇپائيندو هو ۽ ساڳئي وقت هڪ ٻيو ٽڪر زخم مٿان رکندو هو ته اها سندس بدن تي نڪتل ڦرڙين ۽ ڳوڙهن کي انتهائي مؤثر طريقي سان ڇٽائي ڇڏيندي هئي. ان کان علاوه، هو اڃا هيءَ به ڳالهہ ڪري ٿو ته "مزلٽو" کي سرڪي ۽ ڪڪڙ جي آني وانگر باه وسائڻ جو بهترين ذريعو سمجهيو ويندو هو."

جيڪڏهن انهن پوين ٽڪرن ۾ "پلني" پنهنجن اٽليءَ وارن همعصرن جي اعتقادن جو حوالو ڏئي ٿو، جيئن ظاهر آهي ته هو ائين ئي ڪري ٿو، ته پوءِ ان سان هيءُ نتيجو لازمي طور اخذ ٿئي ٿو ته ڊروئڊ مذهب وارا ۽ اطالوي باشندا شاهه بلوط تي اپرندڙ "مزلٽو" ٻوٽيءَ جي اهڙين قيمتي خوبين متعلق ڪجهه حد تائين هڪ ٻئي سان متفق هئا، ٻئي قومون ان کي متعدد مرضن جو اثرائتو علاج سمجهنديون هيون ۽ ٻئي ان ڏانهن تيزي پيدا ڪندڙ خوبي منسوب ڪنديون هيون- ڊروئڊ مذهب وارن جو اعتقاد هو ته "مزلٽو" سان تيار ڪيل دوا سڪل ڊورن کي سائو ڪندي، ۽ اطالوي سمجهندا هئا ته جيڪڏهن ڪا عورت "مزلٽو" جو ٽڪر پاڻ سان گڏ ڪٽي گهمندي، ته اها ڪيس حاملہ ٿيڻ ۾ مدد ڪندي. ان کان علاوه، ٻئي قومون ائين به سمجهنديون هيون ته جيڪڏهن انهيءَ ٻوٽيءَ جي طبي خوبين سان اثرائتي نموني سان مستفيض ٿيڻو هجي، ته ان کي هڪ خاص طريقي سان ۽ ڪنهن خاص وقت تي گڏ ڪرڻ گهرجي. انهيءَ مقصد لاءِ انهيءَ ٻوٽي کي لوهه سان نه وڍڻو هوندو هو. چنانچه، ڊروئڊ مذهب وارا ان کي سون جي اوزار سان وڍيندا هئا. ٻيو ته اُن کي ڌرتيءَ سان نه لڳڻ گهربو هو، جنهن ڪري ڊروئڊ لوڪ ان کي اڇي ڪپڙي ۾ جهٽيندا هئا. ٻوٽيءَ کي گڏ ڪرڻ واري وقت کي منتخب ڪرڻ ۾، ٻئي قومون چنڊ ڏسڻ سان ٻدل رهنديون هيون، سندن اختلاف فقط چنڊ جي خاص ڏينهن سان هوندو هو، جو اطالوي پهرينءَ ۽ ڊروئڊ ڇهينءَ تاريخ کي ترجيح ڏيندا هئا.

"مزلٽو" جي اهڙين عجيب و غريب طبي خوبين متعلق

قديم زماني جي گال ۽ اٽليءَ جي باشندن جي اعتقادن سان اسين جپان جي جديد "ائنو" نسل وارن جي ساڳين اعتقادن جي مشابهت ڪنداسون. اسان پڙهيو آهي ته، اهي "شمال جي طرف ڪان آيل ٻين گهڻين قومن وانگر 'مزلٽو' ڪي تمام وڏيءَ عزت سان ڏسندا آهن. هو اُن کي هڪ اهڙي دوا سمجهندا آهن، جا هر هڪ مرض لاءِ چڱي هوندي آهي ۽ اهي ان کي ڪڏهن ڪاڏي ۾ ته ڪڏهن جدا دوا طور ڪائيندا آهن. اُن جي ٻيرن کي استعمال ڪرڻ ڪان زياده سندس پنن کي ترجيح ڏني ويندي آهي، ڇاڪاڻ ته ان جا ٻير عام ڪمن لاءِ بيحد لعابدار ۽ گهاٽيءَ رس سان ڀريل هوندا آهن... پر گهڻا ماڻهو اهو پڻ سمجهندا آهن ته انهيءَ ٻوٽي ۾ باغن کي تمام گهڻي قر جهلڻ ۾ مدد ڏيڻ جي طاقت هوندي آهي. جڏهن ان کي انهيءَ مقصد لاءِ استعمال ڪيو ويندو آهي، تڏهن ان جي پنن کي تمام سنهو ڪٽي، مٿانئن دعا گهري، مٿرن ۽ ٻين ٻجن سان گڏ ملائي ٻوڪيو ويندو آهي ۽ ڪڏهن ته ان جي پنن جا ڪجهه ٽڪرا ڪاڏي سان گڏ ڪاڏا ويندا آهن. سنڌ عورتن کي پڻ هن مقصد لاءِ "مزلٽو" ڪائيندي ڏٺو ويو آهي، ته ڪين حاملہ ٿيڻ ۾ مدد ملي. "مزلٽو" جي جيڪا ٻوٽي بند جي وڻ تي اڀرندي آهي، تنهن ۾ تمام گهڻو اثر سمجهيو ويندو آهي. اهو هن ڪري آهي، جو بيد کي اهي ماڻهو خاص طور هڪ مقدس وڻ سمجهندا آهن."

چنانچه، "مزلٽو" کي قريباً هر مرض جي علاج سمجهڻ ۾ "ائنو" نسل وارا ڊروئڊ لوڪن سان متفق آهن ۽ قديم اطالوين سان اهي هن باري ۾ يڪراءِ آهن ته اها سنڌ عورتن کي ٻارن ڄڻڻ ۾ مدد ڪري ٿي. وري، ڊروئڊن جي هن خيال

ڪي، تہ "مزلٽو" "هر مرض جو علاج" يا تڪرياق هو، سينيگئمبيا جي "وئلو" نسل وارن ماڻهن جي خيال سان پيٽي سگهجي ٿو. انهن ماڻهن ڪي "هڪ قسم جي 'مزلٽو' ٻوٽيءَ جي پنن ڪي پاڻ سان گڏ جنگ جي ميدان ڏانهن هن خيال ڪان ڪٽي ويندا آهن، تہ آهي ڪين زخمن ڪان محفوظ رکندا، ڇڻ تہ پنن اندر سچو پچو طلسم (گرس - گرس) هوندو آهي." جنهن فرينچ مصنف انهيءَ رواج جو ذڪر ڪيو آهي، سو چوي ٿو تہ "ڇا، هيءَ ڳالهہ ڏاڍي حيرت انگيز ناهي، تہ آفريڪا جي هن علائقي ۾ "مزلٽو" ڪي اهو ڪجهہ سمجهيو وڃي، جيڪو گال ملڪ جا وهمي ماڻهو ڪيس سمجهندا هئا؟ انهيءَ وهم جو، جيڪو ٻنهي ملڪن ۾ عام آهي، هڪ ئي بنياد هوندو، سفيد ۽ سياه فام ماڻهن، ٻنهي پنهنجي پنهنجي ليکي بنان ڪنهن شڪ جي انهيءَ ٻوٽيءَ ۾ ڪا فوق‌الفطري خوبي ڏٺي هوندي، جا اُن ڪي زمين اندر پاڙن هئڻ ڪان سواءِ ئي وڏو ڪري ٿي ۽ سائو رکي ٿي. ڇا، ڪين درحقيقت هيءُ يقين ڪونہ ٿيو هوندو تہ اها ٻوٽي خدائي تحفي طور، آسمان ڪان خاص طور ڏانهن اڇلائي ويئي هئي؟"

انهيءَ وهم متعلق اهڙي‌خيال جي‌خاطري ڊروئڊن‌جي هن اعتقاد مان ٿئي ٿي، جنهن جو پلنيءَ ذڪر ڪيو آهي، تہ شاه بلوط جي وڻ تي جيڪا بہ چيز اُپرندي هئي، سا آسمان طرفان آيل هوندي هئي ۽ اُها هن ڳالهہ جي نشاني هوندي هئي تہ اُنهيءَ وڻ جو انتخاب خود ديوتا ڪيو هو. اهڙي قسم جو اعتقاد هن ڳالهہ ڪي واضح ڪري ٿو تہ چو ڊروئڊ لوڪ "مزلٽو" ٻوٽيءَ ڪي رواجي چاقوءَ سان نہ، پر سونري ڏانٽي سان وڍيندا هئا، ۽ چو ان ڪي وڍڻ ڪان پوءِ، اهي ڪيس زمين سان لڳڻ نہ ڏيندا هئا. ممڪن آهي

تہ اهي هيئن سمجهندا هجن تہ اهو جڏنتي ٻوٽو اهڙيءَ طرح پليت ٿي پوندو ۽ زمين سان ڇهڻ سبب ان جي حيرت انگيز خوبي زائل ٿي ويندي. "مزلٽو" کي وڍينڊي، ڊروئڊ لوڪ جيڪا رسم ادا ڪندا هئا، تنهن سان اسين هڪ اهڙي رواج جي مشابهت ڪنداسون، جنهن تي ساڳيءَ حالت ۾ ڪئمبوڊيا جي ماڻهن کي عمل ڪرڻ جي هدايت ڪئي ويندي آهي. اُهي ماڻهو چوندا آهن تہ جڏهن اوهين ڪنهن ول جي رنگ برنگي ۽ عجيب و غريب صورت وارن گلن کي گدامڙيءَ جي ڪنهن وڻ تي اپرندو ڏسو، تڏهن اوهان کي اچو لباس ڍڪي، ٽڪر جو نئون برتن هٿ ۾ کڻي، منجهند جي وقت انهيءَ وڻ تي چڙهي، اهو ٻوٽو ٽوڙڻ گهرجي ۽ ان کي ٽڪر واري ٽانوَ ۾ وجهي وڻ تان هيٺ اڇلائڻ گهرجي. ان کان پوءِ اوهين برتن ۾ هڪ دوا ٽاهيو، جا اوهان کي اهڙي خاصيت بخشيندي، جو اوهان کي ڪوبہ زخم يا ٻئي ڪنهن قسم جي ضرب ڪو ضرر ڪونہ رسائي سگهندي. چنانچہ، جهڙيءَ طرح آفريڪا ۾ وڻ تي چڙهندڙ هڪ قسم جي ول جا پن، ڪين پائيندڙ ماڻهوءَ کي ناقابل تسخير بڻائين ٿا، اهڙيءَ طرح ڪئمبوڊيا ۾ هڪ ٻئي اهڙي ٻوٽي لاءِ هيئن سمجهيو ويندو آهي تہ جيڪي ماڻهو ان جي پنن کي پيئندا يا انهن سان پاڻ کي ڌوئيندا، تن لاءِ اُهي پن ساڳيءَ ريت مفيد ۽ ڪارآمد ثابت ٿيندا. هيءَ ڳالهہ قابل قياس آهي تہ ٻنهي جاين تي ماڻهن کي انهيءَ قسم جو خيال متعلق ٻوٽي جي بلند مقام سبب آيو آهي، جو زمين کان گهڻو مٿي، نسبتاً زياده سلامتيءَ واريءَ جاءِ تي هئڻ سبب انهن خوش نصيب ماڻهن کي دنيا جي ڏکن ۽ مصيبتن مان ڪن کان ساڳيءَ قسم جي حفاظت ڏيڻ جو وعدو ڏئي ٿو، جي

انسان جي ارضي زندگيءَ جي دوران ۾ ڪيس گهيرينڊا رهن ٿا. اسان هن ڪان اڳ ئي اهڙي آسري جي عملي مثالن سان دوچار ٿيا آهيون، جو هڪ قديم النسل انسان جو دماغ اهڙن فائديمند خيالن مٿان رڪندو آهي.

"مزلٽو" جي متعلق اعتقادن ۽ رواجن جو بنياد ڪهڙو به ڪٽي هجي، پر هيءَ ڳالهه ته يقيني آهي ته منجهانئن ڪن جا متشابه مثال جديد يورپي ڪاشتڪارن جي لوڪ ڪٿائن ۾ موجود آهن. مثال طور، يورپ جي گهڻن ئي علائقن ۾ هيءَ قاعدو آهي ته "مزلٽو" کي رواجي طرح نه وڍڻ گهرجي، پر ان کي گوليءَ يا پٿرن جا ڌڪ هڻي، انهيءَ وڻ تان هيٺ ڪيرائڻ گهرجي، جنهن تي اها اڀرندڙ هجي. چنانچه، ائراگاءَ جي سڳسر ضلعي ۾ "سيني مزلٽو ٻوٽن کي ڳوٺاڻا ماڻهو هڪ نموني سان مقدس سمجهندا آهن. پر خصوصي طور شاه بلوط جي وڻ تي اسرندڙ "مزلٽو" کي انتهائي مقدس سمجهندا آهن. اهي ان ڏانهن وڏيون طاقتون منسوب ڪندا آهن، پر ڪيس دستوري طريقي سان وڍڻ کان ڊڄندا آهن ۽ ان جي بدران اهي ڪيس هن نموني سان حاصل ڪندا آهن: جڏهن سج "برج قوس" ۾ هوندو آهي ۽ چنڊ لاهو هوندو آهي، تڏهن چنڊ رات کان اڳ پهرين ٽين يا چوٿين ڏينهن، ماڻهوءَ کي شاه بلوط جي وڻ تي اسرندڙ "مزلٽو" ٻوٽيءَ کي تير هڻي هيٺ ڪيرائڻ گهرجي، ۽ جيئن ئي اها هيٺ ڪري، تيئن ئي ان کي پنهنجي ڏائي هٿ ۾ جهڻڻ گهرجي. اهڙي "مزلٽو" ٻوٽي ٻارن جي هر بيماريءَ جو يقيني علاج آهي." هيتي، سڳز آباد گارن ۾ به قديم زماني جي ڊروئڊ لوڪن وانگر، شاه بلوط تي اسرندڙ "مزلٽو" ٻوٽيءَ سان هڪ مخصوص خوبي وابسته ڪئي وڃي ٿي. ان کي دستوري طريقي سان نه ٿو

وڏيو وڃي، زمين ڏانهن هيٺ ڪرڻ وقت ان کي هٿ ۾ جهٽڻو پوي ٿو، ۽ ان کي سيني بيمارين، ڪم از ڪم ٻارن جي هر مرض، لاءِ تڪياق تصور ڪيو وڃي ٿو. سئيڊن ۾ پڻ هيءُ وهم عام آهي ته جيڪڏهن "مزلٽو" ٻوٽيءَ ۾ سندس خاص خوبي باقي رکڻ منظور هجي، ته ان کي شاه بلوط جي وڻ سان گولي يا پٿر هٽي هيٺ ڪيرائڻ گهرجي. ساڳيءَ طرح، "اڻويهين صديءَ جي اوائلي حصي تائين به، ويلس جي ماڻهن جو اعتقاد هو ته "مزلٽو" ٻوٽيءَ کي فقط ان صورت ۾ طاقت هوندي، جڏهن ان کي انهيءَ وڻ وڻ تان گولي يا پٿر هٽي هيٺ ڪيرايو ويندو، جنهن تي اها اسرندڙ هوندي."

وري، "مزلٽو" جي شفا ڏيندڙ خاصيتن جي باري ۾ جديد آبادگارن، ۽ خود عالمن جي راءِ ڪجهه حد تائين قديم ماڻهن جي راءِ سان متفق ٿي آهي. معلوم ٿئي ٿو ته ڊروئڊ انهيءَ ٻوٽي يا شايد انهيءَ شاه بلوط کي، جنهن تي اها اسرندي هئي، "هر مرض کان شفا ڏيندڙ" سڏيندا هئا، ۽ "هرمرض کان شفا ڏيندڙ" نالو "مزلٽو" کي برٽني، ويلس، آئرلينڊ ۽ اسڪاٽلينڊ جي جديد سيلٽڪ ٻوليءَ ۾ ڏنو ويندو آهي. "سينٽ جان" واري ڏينهن (ڊسمبر ڏينهن) صبح جو، پيڊمانٽ ۽ لومباردي جا آبادگار "سينٽ جان جي تيل" لاءِ شاه بلوط جي وڻ جي پنن جي ڳولا ڪرڻ لاءِ ٻاهر ويندا آهن، جنهن لاءِ سمجهيو ويندو آهي ته اهو سيني وڍيندڙ هٿيارن جا لڳل گهاءَ چٽائيندو آهي. اوائل ۾ "سينٽ جان جو تيل" محض "مزلٽو" ئي، يا منجهانئس ٺهيل ڪا دوا هئي، چاڪاڻ ته هولسٽين ۾ "مزلٽو"، خاص طرح شاه بلوط جي "مزلٽو"، کي اڃا تائين تازن زخمن لاءِ تڪياق سمجهيو ويندو آهي ۽ شڪار ۾ ڪاميابي حاصل

ڪرڻ لاءِ، هڪ يقيني ٽوٽو ۽ ڏکڻ فرانس ۾، لئڪيبيون وٽ، ”مزلٽو“ جي متعلق سيني زهرن جي خلاف تڪرياق هئڻ جي حيثيت ۾ قديم ڊروئڊن وارو اعتقاد اڃا تائين اتان جي آبادگارن ۾ زنده رهندو اچي ٿو، اهي اهو ٻوٽو زهر ڪاڏل ماڻهوءَ جي پيٽ کي لڳائيندا آهن، يا ڪيس ان سان ڦهيل مرڪب پيئڻ لاءِ ڏيندا آهن. وري، قديم زماني جو هيءُ اعتقاد، تہ ”مزلٽو“ مرگهيءَ جو علاج آهي، جديد زماني ۾ به، نہ فقط جاهل طبقي ۾، پر تعليم يافتہ ماڻهن ۾ به زنده رهندو آيو آهي. چنانچہ، سئيڊن ۾ ماڻهو سمجهندا آهن تہ اهي مرگهيءَ جي مرض ۾، شاه بلوط جي وڻ مٿان اسريل ”مزلٽو“ ٻوٽيءَ جي ڪاٺيءَ جي دستي وارو چاقو پاڻ سان گڏ ڪٽي گهمڻ ذريعي انهيءَ بيماريءَ جي دورن کي ٽاري سگهندا، ۽ جرمنيءَ ۾ ساڳئي ارادي سان ٻارن جي ڳچين ۾ ”مزلٽو“ جا ٽڪرا ٻڌا ويندا هئا. ٻوئربوناءِ جي فرينچ صوبي ۾ مرگهيءَ لاءِ هڪ مقبول عام علاج، اهڙيءَ ”مزلٽو“ جو هڪ مرڪب آهي، جا سينٽ جان جي ڏينهن تي شاهہ بلوط جي وڻ تان گڏ ڪئي ويئي هجي ۽ ان کي رائيءَ جي اٽي سان جوش ڏياريو ويو هجي. ساڳيءَ طرح لنڪونشاير ۾، ٻوٽسفورڊ وٽ، ”مزلٽو“ جو هڪ مرڪب انهيءَ خطرناڪ مرض کي شفا ڏيندڙ سمجهيو ويندو آهي. درحقيقت، ”مزلٽو“ کي ڀنوانٽيءَ جي بيماريءَ جي علاج طور انگلنڊ ۽ هالنڊ جي اعليٰ طبي اختياريءَ وارا، ويندي ارڙهين صديءَ تائين سفارش ڪندا هئا.

بهرحال، طبي پيشي وارن جي ”مزلٽو“ جي شفا ڏيندڙ خصلتن متعلق راءِ ۾ انقلابي تبديلي اچي ويئي آهي. هڪ طرف، جيتوڻيڪ ڊروئڊ سمجهندا هئا تہ ”مزلٽو“ هر هڪ بيماريءَ کي

چٽائيندي آهي، ان جي باوجود، ٻئي طرف ائين نظر اچي ٿو تہ جديد ڊاڪٽرن جو خيال آهي تہ اها ڪنهن بہ بيماريءَ کان شفا نہ ٿي ڏياري. جيڪڏهن اهي درست آهن، تہ پوءِ اسان کي هيءَ فيصلو ڪرڻ گهرجي تہ "مزلٽو" جي طبي خوبيءَ ۾ قديم ۽ وسيع اعتقاد خالص هڪ وهم آهي، جنهن جو بنياد انهن خيالي نتيجن کان علاوه ٻيءَ ڪنهن بہ شيءِ تي رکيل ناهي، جيڪي جهالت ۽ لاعلميءَ انهيءَ ٻوٽيءَ جي ٻئي وڻ مٿان اسرڻ واريءَ نوعيت مان ڪڍيا آهن، چاڪاڻ تہ وڻ جي ٽاريءَ مٿان سندس بلند مقام ڪيس انهن خطرن کان محفوظ رکندو معلوم ٿئي ٿو، جن ۾ زمين جي مٿاڇري تي رهندڙ جانور ۽ ٻوٽا وڪوڙيل رهن ٿا. انهيءَ نقطئ نگاه کان اسين سمجهي سگهون ٿا تہ ڇو "مزلٽو" جي ايتري گهڻي عرصي کان وٺي ۽ اهڙي زوردار نموني سان مرگهيءَ جي بيماريءَ جي علاج جي حيثيت ۾ سفارش ڪئي ويئي آهي. جيئن تہ "مزلٽو" هن سبب ڪري زمين تي نہ ٿي ڪري سگهي، چاڪاڻ تہ اها زمين کان گهڻو مٿي وڻ جي شاخ ۾ ڪٽل آهي، ان ڪري هيءَ ڳالهہ لازمي نتيجي طور اخذ ٿيندي معلوم ٿئي ٿي تہ مرگهيءَ جو مريض دوري پوڻ سان تيسين هيٺ نہ ٿو ڪري سگهي، جيسين اهو "مزلٽو" جو ٽڪر ڪيسي ۾ وجهي پاڻ سان گڏ ڪٽي گهمندو، يا ان جو ڪو مرڪب پنهنجي پيٽ ۾ وجهي گهمندو. ممڪن آهي تہ خيال جو اهو تسلسل اڄ بہ بني نوع انسان جي وڏي حصي کي بلڪل معقول نظر اچي.

وري، قديم اطالوي باشندن جي هن راءِ ۾، تہ "مزلٽو" باه کي وسائيندي آهي، سڀيڻن جا ڪڙمي بہ شريڪ معلوم ٿين

ٿا، جي شاه بلوط جي وڻن تي اسرندڙ "مزلٽو" جي وڏين ستين کي نقصان کان حفاظت لاءِ عام طور ۽ ٻاهه کان بچڻ لاءِ خاص طور پنهنجن ڪمرن جي چتين تي لٽڪائي ڇڏيندا آهن. جنهن طريقي سان "مزلٽو" انهيءَ خوبيءَ جي حامل ٿئي ٿي، تنهن جو اشارو اسان کي سندس "گجگوڙي ٻوهارو" جي صفت سان ملي ٿو، جا سئٽزرلئنڊ جي اڙاگائو ضلعي جا باشندا انهيءَ ٻوٽي سان لاڳو ڪندا آهن. ڇاڪاڻ ته 'گجگوڙي - ٻوهارو' وڻن جي ٽارين تي نڪتل ٽڙيل پڪڙيل وارن جهڙو هڪ خارجي مواد هوندو آهي، جنهن لاءِ عام ماڻهو سمجهندا آهن ته اهو وڄ جي چمڪات سبب پيدا ٿيندو آهي؛ چنانچه، بوهيميا ۾، ٻاهه ۾ ساڙيل ٻوهارو گهر جي جاءِ کي گجگوڙ ۽ وڄ واري طوفان جي نقصان کان محفوظ رکندڙ سمجهيو ويندو آهي. خود وڄ جي پيداوار هئڻ سبب، اهو هم آهنگ جادوءَ جي اصولن تي بلڪل فطرتي طرح وڄ خلاف بچاءُ، ۽ درحقيقت وڄ کي جذب ڪندڙ هڪ ذريعي جو ڪم ڏئي ٿو. چنانچه، سئيڊن ۾ جنهن ٻاهه کي خاص طور "مزلٽو" کي گهرن کان دور رکڻو آهي، سا شايد وڄ ڪرڻ سبب لڳندڙ ٻاهه تي سگهي ٿي؛ جيتوڻيڪ اهو ٻوٽو، بنان ڪنهن شڪ و شبهي جي، عام ٻاهه جي حالت ۾ ٻڙ اوتري ئي قدر اثرائتو آهي.

وري، "مزلٽو" استاد - ڪنجيءَ ۽ وڄ - جاذب شيءِ جو ڪردار به ادا ڪري ٿي؛ ڇاڪاڻ ته چيو ويندو آهي ته اها سيني قفلن کي کولينديِ آهي. پر "مزلٽو" جي ٻين سيني خوبين کان زياده قابل قدر ۽ قيمتي خصلت هيءَ آهي ته اها جادوءَ ۽ رمل خلاف هڪ نهايت موثر بچاءُ مهيا ڪري ڏئي ٿي. اهوئي،

بغير ڪنهن شڪ جي، سبب آهي، جو آسٽريا ۾ رات جو پوائنٽن خوابن ڏسڻ کان محفوظ رهڻ لاءِ "مزلٽو" جي هڪ تيلي چانئٽ تي رکي ويندي آهي؛ ۽ هن ڳالهه جو به اهو ئي سبب ٿي سگهي ٿو ته انگلنڊ جي اتر ۾ ماڻهو ائين چو چوندا آهن، ته جيڪڏهن اوهين پنهنجي ڪير وارن جانورن کي ٿلهو ۽ ستارو ڪرڻ جا خواهان هجو، ته اوهين "مزلٽو" ٻوٽيءَ جو پنهنجو مُڇو انهيءَ پهرينءَ ڳئونءَ کي ڪارائڻ گهرجي، جا "نئين سال جي ڏينهن" کان ٻوءِ ڦر ڏئي، ڇاڪاڻ ته هيءَ ڳالهه مشهور معروف آهي ته ڪير ۽ مکڻ لاءِ ڪابه شيءِ ايتري قدر مهلڪ ڪانه آهي، جيتري قدر جادو. ساڳيءَ طرح ويلس ۾، ڍورن جي واڙي ۾ برڪت آڻڻ لاءِ، ماڻهو اهڙيءَ پهرينءَ ڳئونءَ کي "مزلٽو" جو مُڇو ڪارائيندا هئا، جا "نئين سال" جي پهرين ڪلاڪ کان پوءِ ڦر ڇٽيندي هئي؛ ۽ ويلس جي ديهاتي ضلعن ۾، جتي "مزلٽو" تمام گهڻي ٿيندي هئي، مالدارن جي گهرن ۾ هميشه ان جو تمام جهجهو مقدار مهيا رهندو هو. جڏهن "مزلٽو" جي پيداوار ۾ ڪا ڪمي واقع ٿيندي هئي، تڏهن ويلس جا ڪڙمي چوندا هئا، "مزلٽو ڪانهي ته بخت به ڪونهي" پر جيڪڏهن انهيءَ ٻوٽيءَ جو فصل جهجهو ٿيندو هو، تڏهن اهي آنَ جي پلي فصل جي اميد رکندا هئا. سئيڊن ۾ سينٽ جان واريءَ رات جو مقامي ماڻهو محنت سان "مزلٽو" جي تلاش ڪندا آهن، ڇاڪاڻ ته "سندن اعتقاد آهي ته اها ٻوٽي انتهائي پر اسرار خاصيتن جي حامل آهي؛ ۽ جيڪڏهن ان جو هڪ ئي تندورو گهر واريءَ جاءِ جي ڇت سان، يا گهوڙي جي اصطبل ۾، يا ڳئونءَ جي واڙي ۾ اٽڪائي ڇڏجي، ته ان صورت

۾ "ٽرول" ماڻهوءَ يا ڊور کي نقصان رسائڻ کان لاچار ٿي پوندو."

"مزلٽو" پوٽيءَ جي گڏ ڪرڻ واري وقت متعلق مختلف رايا ڏنا ويا آهن. ڊروئڊ ان کي چنڊ جي ڇهين ڏينهن ۽ اطالوي معلوم ٿئي ٿو، ته چنڊ جي پهرين ڏينهن ڪٿو ڪندا هئا. جديد دور ۾ ڪن ماڻهن مارچ مهيني جي ڪامل چنڊ کي ترجيح ڏني آهي ۽ ٻين سياري جي لاهو چنڊ کي، جڏهن سج برج قوس ۾ هوندو آهي. پر سيني کان زياده مقبول وقت "مڊسمر رات" يا "مڊسمر ڏينهن" معلوم ٿئي ٿو. اسان ڏسي آيا آهيون ته سئيڊن ۽ فرانس ۾ "مڊسمر" جي موقعي تي جمع ڪيل "مزلٽو" سان خاص خوبيون وابسته ڪيون ويندڙيون آهن. سئيڊن ۾ قانون آهي ته "مزلٽو کي مڊسمر واريءَ رات تي وڍڻ گهرجي، جڏهن سج ۽ چنڊ پنهنجيءَ انتهائي طاقت ۽ زور واري نشان ۾ بيٺل هوندا آهن". وري، ويلس ۾ هيءَ اعتقاد عام هو ته سينٽ جان واريءَ رات (مڊسمر رات) تي، يا ان جي ڀيرن نڪرڻ کان اڳ ڪهڙي به وقت گڏ ڪيل "مزلٽو" کي جيڪڏهن ڪنهن ننڍ پيل ماڻهوءَ جي وهاڻي هيٺان رکبو ته اها ڪيس نيڪ ۽ بد پيشينگوين جا خواب ڏيکاريندي. چنانچه، "مزلٽو" انهن مختلف پوٽن مان هڪ آهي، جنهن جون جادوي يا طبي خوبيون سال جي ڊگهي کان ڊگهي ڏينهن تي سج جي عروج سان گڏ پنهنجي عروج تي پهچنديون سمجهيون ويندڙيون آهن. ان ڪري، هن قياس ڪرڻ لاءِ معقول سبب موجود آهن ته ڊروئڊن جي نظرن ۾ پڻ، جي انهيءَ پوٽي جو ايڏو احترام ڪندا هئا، مقدس "مزلٽو" کي جون مهيني ۾، جڏهن سج راس السرطان ۾ هوندو، سندس پر اسرار خوبين جو ٻٽو وزن ملڻو هوندو ۽ اهو ئي سبب هو، جنهن ڪري اهي ان کي شايد باقاعدگيءَ سان هميشه مڊسمر واريءَ رات جو ڏاڍيءَ سنجيدگيءَ ۽ احترام سان وڍيندا هوندا.

اها ڳالهه ڪٿي ڪيئن به هجي، پر هيءَ ڳالهه يقيني آهي ته "مزلٽو" ڪي، جا بالدر ديوتا جي موت جو سبب هئي، سندس پر اسرار خوبين سبب "مدسمر" رات جو اسڪئنڊينيويا ۾، جو بالدر ديوتا جو گهر آهي، باقاعدگيءَ سان گڏ ڪيو ويو آهي. عام طرح ڏنو ويو آهي ته اِها ٻوٽي ناسپاتين ۽ شاه بلوط جي وڻن ۽ سئيدن جي زياده موافق آب هوا وارن علائقن جي گهاٽن مرطوب ٻيلن جي ٻين وڻن تي عام جام اڀرندي آهي. چنانچه، بالدر جي ڏندڪتا جي ٻن مڪيه واقعن مان هڪ ڪي، اسڪئنڊينيويا جي وچ اونهاري واريءَ وڏيءَ تقريب ۾ دوباره پيش ڪيو وڃي ٿو. پر ڏندڪتا جي ٻئي مڪيه واقعي، يعني باهه جي سچ تي بالدر جي جنازي ڪي ساڙڻ، جو نعم البدل باهه جي انهن سچن ۾ موجود آهي، جي اڃا تائين يا ٿوروئي زمانو قبل ڊينمارڪ، ناروي ۽ سئيدن ۾ "مدسمر" رات تي ٻارايو ويندا هئا. درحقيقت، ائين ٿو نظر اچي ته انهن باهين ۾ ڪو مجسمو ساڙيو ويندو آهي؛ پر مجسمي ڪي ساڙڻ انهيءَ رسم جو هڪ اهڙو پهلو آهي، جو جيڪڏهن هڪ دفعو ان جي معنيٰ ۽ مفهوم ڪي وساريو وڃي، ته ان کي درگذر ڪرڻ شايد آسان ٿي پوي. ۽ بالدر جي باهين جو اُهو نالو (بالدرس بيلر) جنهن سان وچ اونهاري واريون باهين ڪي اڳئين زماني ۾ سئيدن ۾ سڏيو ويندو هو، بالدر سان سندن قريبي تعلق کي شڪ جي حد کان خارج ڪري ڇڏي ٿو ۽ هيءَ امڪان پيدا ڪري ٿو ته اوائلي زماني ۾ بالدر جو هڪ جيئرو نمائندو يا سندس مجسمو سال بسال انهن باهين ۾ ساڙيو ويندو هو. وچ اونهاري واري موسم اها آهي، جا بالدر جي نظرن ۾ مقدس هئي ۽ ممڪن آهي ته سئيدن جي شاعر، ٽيگنر، بالدر جي سڙڻ واري واقعي جو وقت وچ اونهارو

مقرر ڪندي، شايد هن قديم روايت جي پيروي ڪئي هجي، ته راس‌السرطان ئي اهو وقت هو، جڏهن اهو نيڪ ديوتا بيوقتي موت سان همڪنار ٿيو هو.

چنانچه، هيءَ ڳالهه ثابت ٿي چڪي آهي ته بالدر جي ڏندڪتا جي اهم واقعن جا بدل، اسان جي يورپي آباد گارن جي باهه وارين انهن تقريبن ۾ شامل آهن، جي بنان ڪنهن شڪ جي انهيءَ زماني کان گهڻو اڳ جون آهن، جڏهن عيسائين وٽ انهن کي متعارف ڪيو ويو. "بيلٽين" باهه ۾ پُڪي ذريعي چونڊيل صدقي جي ماڻهوءَ کي اڇلائڻ جي سانگ کي، ۽ نارمنڊيءَ ۾ انهيءَ ماڻهوءَ، مستقبل جي "سبز بگهڙ"، سان وچ اونهاري واريءَ باهه جي تقريب وقت ساڳئي‌قسم جي هلت کي، بلڪل فطرتي طور، قديم زماني ۾ جيئرن ماڻهن کي اهڙن موقعن تي سچ پچ باهه جي مچ ۾ اڇلائڻ جي رسم جا باقي بچيل نشان سمجهڻ گهرجن. "سبز بگهڙ" جي سائي پوشاڪ، انهيءَ نوجوان ماڻهوءَ جي ساون پنن جي لباس سان گڏ، جنهن کي موشيم وٽ وچ اونهاري جي باهه جي مچ کي لتاڙي وسائڻو پوندو هو، هن طرف اشارو ڪندي نظر اچي ٿي ته انهن تقريبن تي مرڻ وارا ماڻهو وڻن جي روحن يا نباتات جي ديوتائن جي حيثيت ۾ ائين ڪندا هئا. انهن سڀني ڳالهين مان اسين بلڪل معقول طريقي سان هيءَ انومان ڪڍي سگهون ٿا ته هڪ طرف بالدر واريءَ ڏندڪتا ۾، ۽ ٻئي طرف باهه وارين تقريبن ۽ "مزلٽو" جمع ڪرڻ وارين رسمن ۾، اسان کي چڱ ته هڪ سڄيءَ اصل شيءِ جا ٻه ٽڪڙ ۽ هڪٻئي کان جدا ٿيل ٽڪر ملن ٿا. ٻين لفظن ۾، اسين امڪان جي ڪجهه حد تائين هيءَ ڳالهه تسليم ڪري سگهون ٿا ته بالدر جي

موت جي ڏنڊ ڪٿا محض هڪ ڏنڊ ڪٿا نہ هئي، يعني اهو بني نوع انسان جي زندگيءَ ماڻ اڌارين ورتل تصويرن جي صورت ۾ فطرتي نظام جو هڪ بيان ڪونہ هو، پر اها ڏنڊ ڪٿا ساڳئي وقت هڪ اهڙي آڪاڻي بہ هئي، جيڪا ماڻهو هن ڳالهہ کي سمجهائڻ لاءِ ٻڌائيندا هئا تہ اهي ڇو هر سال ديوتا جي انسان نمائندي کي ساڙيندا هئا ۽ "مزلٽو" کي ڇو اهڙن ساڻن سوڙن سان وڍيندا هئا. جيڪڏهن آءٌ صحيح آهيان، تہ پوءِ بالبدر جي افسوسناڪ موت جي ڳالهہ ڇڻ تہ انهيءَ مقدس ڊرامي جي مسودي جو ڪم ڪندي هئي، جو هرسال سج کي چمڪائڻ، وڻن کي ڄمائڻ فصلن کي وڌائڻ ۽ ماڻهن ۽ جانورن کي پرين، شياطينن، ڏانئٽين ۽ جادوگرن جي نقصانڪار حرڪتن کان محفوظ رکڻ لاءِ ادا ڪيو ويندو آهي. مختصر طور چئجي تہ اهو قصو فطرت سان وابستہ ٽيل روايتن هڪ جي اهڙي طبقي ماڻ هڪ آهي، جن کي ساڻ سوڙ ۽ رسم و رواج جي سمجهائڻ لاءِ اضافي ڏيڻ جو مقصد هوندو آهي. هتي، جيئن گهڻو ڪري ٿيندو آهي، ڏنڊ ڪٿا جو جادوءَ سان اهو واسطو ۽ تعلق آهي، جيڪو نظريي جو عمل سان هوندو آهي.

پر، جيڪڏهن صدقي ٽيڻ وارا — انسان بالبدر — جيڪي بهار يا وچ اونهاري ۾ باهہ ۾ سڙي مرندا هئا، وڻن جي روحن يا نباتات جي ديوتائن جي حيثيت ۾ ماريا ويندا هئا، تہ پوءِ ائين پيو معلوم ٿئي تہ خود بالبدر وڻ جو روح يا نباتات جو هڪ ديوتا هو. چنانچہ، هيءَ ڳالهہ لازمي ٿيو پوي تہ جيڪڏهن اسين خاص قسم جي انهيءَ وڻ يا انهن وڻن جي، تحقيقات ڪري سگهون، تہ اڳ ۾ انهن جي قسم کي معلوم ڪريون، جن جي شخصي نمائندي کي باهہ وارين تقريبن تي ساڙيو ويندو هو. چاڪاڻ تہ اسان کي خاطري ڪرڻ گهرجي تہ صدقي جي ماڻهوءَ کي عام نباتات

جي نمائندي جي حيثيت ۾ ڪونہ ماريو ويندو هو. عام نباتات جو نظريو ايتريقدر تہ لطيف ۽ پيچيده آهي، جو اهو قديم زماني سان وابستہ ٿي ئي نہ ٿو سگهي. ممڪن آهي تہ اوائلي دور ۾ صدقي جو ماڻهو خاص طور هڪ ئي قسم جي ڪنهن مقدس وڻ جي نمائندگي ڪندو هو. پر سيني يورپي وڻن مان، ٻئي ڪنهن کي بہ آريہ نسل جي قومن جي مقدس وڻ جي حيثيت هئڻ لاءِ اهڙا حق ۽ اهڙي دعويٰ ڪانهي، جهڙي شاه بلوط کي. اسان ڏٺو آهي تہ يورپ ۾ آريہ نسل جي سيني وڏين شاخن ۾ آنَ جي پوڄا جي تصديق ٿيل آهي؛ چنانچہ، اسان يقيني طور هيءُ فيصلو ڪري سگهون ٿا تہ سڄي آريہ قوم منتشر ٿيڻ کان اڳ، مشترڪ طور وڻ جي پوڄا ڪندي هئي ۽ سندس اصلي وطن ضرور ڪنهن اهڙي ملڪ ۾ واقع هوندو، جو شاه بلوط جي ٻيلن سان چانيون پيو هوندو.

يورپ جي آريہ نسل جي سيني شاخن طرفان جيڪي بہ باه جون تقريبون ملهايون ويندڙيون آهن، تن سيني جي قديم نوعيت ۽ عجيب و غريب يڪسانيت تي غور ڪندي، اسين هيءُ قياس ڪري سگهون ٿا تہ اهي تقريبون انهن مذهبي رسمن جي مشترڪ مجموعي جو هڪ حصو هونديون، جي مختلف قومن پنهنجي خانہ بدوشيءَ واري زماني ۾ پاڻ سان گڏ ڪڍي ويئون. پر، جيڪڏهن آءٌ صحيح آهيان، تہ پوءِ باه وارين انهن قديم رسمن جو هڪ انتهائي ضروري جز، منجهن هڪ اهڙي ماڻهوءَ کي ساڙڻ جو هو، جيڪو وڻ جي روح جي نمائندگي ڪندو هو. چنانچہ، آرين جي مذهب ۾ شاه بلوط کي جيڪو مقام حاصل هو، تنهن تي نگاه رکندي، هيءُ انوسان نڪري ٿو تہ باه جي تقريبن تي جنهن وڻ جي نمائندگي ڪئي ويندي هئي، سو اوائل ۾ شاه بلوط هوندو.

جيستائين سيلٽ ۽ لٿوئانين نسل جي لوڪن جو سوال آهي، تيستائين انهيءَ فيصلي جي مشڪل ئي مخالفت ٿي سگهندي. پر انهن ۽ جرمنيءَ وارن جي باري ۾، انهيءَ ڳالهه جي تصديق مذهبي رجعت پسنديءَ جي هڪ عجيب و غريب ڳالهه سان ملي رهي آهي. باه ٻارڻ جو انتهائي قديم طريقو، جو ساڻهوءَ کي معلوم آهي، ڪائيءَ جي ٻن ٽڪرن کي تيسين هڪ ٻئي سان گسائڻ جو آهي، جيسين انهن کي باه وٺي؛ ۽ اسان ڏٺو آهي ته اهو طريقو يورپ ۾ ضرورت واريءَ باه جهڙين مقدس باهين ٻارڻ لاءِ اڃا تائين استعمال ڪيو ويندو آهي ۽ ممڪن آهي ته اوائلي زمانيءَ ۾ اهو طريقو زير بحث باه جي سڀني تقريبن جي حالت ۾ استعمال ڪيو ويندو هجي. هاڻي، ڪڏهن ڪڏهن هيءَ به تقاضا ڪئي ويندي آهي ته ضرورت واري باه يا ٻي مقدس باه کي ڪنهن خاص قسم جي ڪائيءَ گسائڻ سان ٻارڻ گهرجي؛ ۽ جڏهن به ڪاٺ جي ڪنهن مخصوص قسم جي طلب ڪيل آهي، خواه اها سيلٽ نسل وارن طرفان، خواه جرمنيءَ وارن طرفان، خواه سلئو نسل وارن طرفان، تڏهن ڏٺو ويو آهي ته اهو ڪاٺ عام طرح شاه بلوط جي وڻ جو رهيو آهي. پر، جيڪڏهن مقدس باه کي هميشه شاه بلوط جي ڪاٺ کي گسائڻ سان ٻاريو ويندو هو، ته پوءِ اسين هيءَ قياس ڪري سگهون ٿا ته اصل ۾ انهيءَ ۾ جيڪي ڪائيون ساڙيون ويندڙن هيون، سي به انهيءَ ئي وڻ جون هونديون. درحقيقت، هيءَ ڳالهه معلوم ٿي رهي آهي ته روم ۾ ويستا جي مندر ۾ جيڪا دائمي باه ٻرندي هئي، تنهن ۾ شاه بلوط جون ڪائيون ساڙيون ويندڙن هيون ۽ آهي شاه بلوط جون ڪائيون ئي هونديون هيون، جي انهيءَ دائمي باهه ۾ ٻرنديون رهنديون هيون، جا روسوف ۾ واقع لٿوئانيا وارن جي

وڏيءَ سڙهيءَ واري مقدس شاه بلوط وڻ هيٺان ٻرندي رهندي هئي. اُن کان علاوه، هيءَ ڳالهه، ته وچ اونهاري وارين باهين ۾ اڳئين زماني ۾ جيڪي ڪاٺيون ساڙيون ويندڙيون هيون، سي شاه بلوط جون ئي هونديون هيون، هن رسم مان معلوم ٿي سگهي ٿي جا، چيو وڃي ٿو، جرمنيءَ جي گهڻن جابلو ضلعن ۾ آباد گار ماڻهو اڃا تائين ادا ڪندا آهن، جنهن موجب اهي "مڊسمر" ڏينهن تي پنهنجيءَ جهوپڙيءَ واري باهه شاهه بلوط جي ڏڪ بند جي ٽڪر سان ٻاريندا آهن. بند جو اهو ٽڪر اهڙيءَ طرح ٺاهي رکيو ويندو آهي، جو آهستي آهستي ڏکندو رهندو آهي ۽ سال جي ختم ٿيڻ کان اڳ بلڪل سڙي رک ڪونه ٿي ويندو آهي. پوءِ، ٻئي سال جي "مڊسمر" ڏينهن تي، نئين بند جي ٽڪر جي رکڻ جي جاءِ ٺاهڻ لاءِ پراڻي بند جا سڙيل اگر اتان هٽايا ويندا آهن ۽ اُن جي ٻج سان ملايا ويندا آهن يا باغ ۾ هر طرف ڦهلايا ويندا آهن. ائين ڪرڻ سان سمجهيو ويندو آهي ته گهر جي چلهه مٿان رڌل ڪاڏو جادوءَ جي اثر کان محفوظ رهندو، گهر جو بخت بالا ٿيندو، فصلن جي واڌ ۾ اضافو ايندو ۽ اهي پاري ۽ جيتن جي حملن کان محفوظ رهندا. چنانچه، هيءَ رسم "يوُل" بند واريءَ رسم سان ذري گهٽ پوريءَ طرح متوازي آهي، جو جرمنيءَ، فرانس، انگلنڊ، سربيا ۽ سلئو نسل وارن لوڪن جي ٻين ملڪن جي مختلف حصن ۾ عام طرح شاهه بلوط جي ڪاٺيءَ جو هوندو هو. چنانچه، عام نتيجو هيءُ نڪري ٿو ته انهن فصلي يا وقتي تقريبن تي قديم آريه قومون اهاباهه مقدس شاهه بلوط جي ڪاٺيءَ سان ٻاريندڙيون هيون ۽ انهيءَ باهه ۾ جيڪي ڪاٺيون ساڙيون ويندڙيون هيون، سي پڻ شاهه بلوط جي وڻ جون هونديون هيون.

پر، جيڪڏهن انهن سنجيده سائن ۾ باهم هميشه شاهم بلوط جي ڪائيءَ جي ٻاري ويندي هئي، تہ پوءِ اُن مان هيءَ نتيجو لازمي طور اخذ ٿئي ٿو، تہ جيڪو بہ ماڻهو وڻ جي روح جي نمائندي جي حيثيت ۾ ان ۾ ساڙيو ويندو هو، سو شاهم بلوط کان علاوه ٻئي ڪنهن بہ وڻ جي نمائندگي ڪونہ ڪندو هوندو. مقدس شاهم بلوط کي اهڙيءَ طرح ٻئيءَ حيثيت ۾ ساڙيو ويندو هو، وڻ جي ڪائي باهم ۾ ساڙي ختم ڪئي ويندي هئي ۽ ساٿس گڏ هڪ جيئري ماڻهوءَ کي شاهم بلوط جي نمائندي جي حيثيت ۾ ساڙيو ويندو هو. يورپي آرين لاءِ عام طور جيڪو نتيجو اهڙيءَ طرح اخذ ڪيو ويو آهي تنهن جي انهيءَ تعلق مان تصديق ٿي رهي آهي، جنهن ۾ انهن ماڻهن، خاص طرح اسڪئنڊينيويا جي ماڻهن، وٽ "مزلٽو" ۽ وچ اونهاري جي باهم ۾ صدقي جي ماڻهوءَ جو سڙڻ، هڪ ٻئي سان بيئل معلوم ٿين ٿا. اسان ڏٺو آهي تہ اسڪئنڊينيويا جي ماڻهن ۾ "مزلٽو" کي وچ اونهاري ۾ جمع ڪرڻ جو رواج عام رهيو آهي. پر، جيستائين انهيءَ رسم جي ظاهري صورت مان ڪجهہ نظر اچي ٿو، تيستائين ان کي وچ اونهاري جي باهين سان منسلڪ ڪرڻ لاءِ ڪابہ اهڙي ڳالهہ موجود ڪانهي، جن ۾ صدقي جا ماڻهو يا سندن مجسما ساڙيا ويندا هئا. جيتوڻيڪ باهم اوائل ۾ هميشه شاهم بلوط جي ڪائيءَ مان ٻاري ويندي هئي، جئين ممڪن پيو معلوم ٿئي، تہ پوءِ "مزلٽو" کي چنڻ ۽ پٽڻ جي ضرورت ڪهڙي هوندي هئي؟ وچ اونهاري ۾ "مزلٽو" گڏ ڪرڻ وارين رسمن ۽ باهم جي مچن ٻارڻ جي رسم جي درميان آخرين ملائيندڙ ڪڙيءَ جو ڪم بالدرجي ڏند ڪتا ڪري ٿي، جنهن کي زير

بحث رسمن کان مشڪل ئي منقطع ڪري سگهجي ٿو. ڏند ڪٿا مان معلوم ٿئي ٿو ته ڪنهن زماني ۾ "مزلٿو" ۽ شاهه بلوط جي انساني نمائندي جي درميان، جنهن کي باهه ۾ ساڙيو ويندو هو، تمام قريبي تعلق موجود سمجهيو ويندو هوندو. ڏند ڪٿا مطابق، بالدر کي آسمان ۽ زمين جي درميان "مزلٿو" ٻوٽيءَ کان سواءِ ٻي ڪابه شيءِ نه ٿي ماري سگهي ۽ جيتري وقت تائين "مزلٿو" شاهه بلوط جي وڻ مٿان رهي، تيستائين هونه فقط غيرفاني هو، پر ناقابل تسخير ٻڻ هو. هاڻي، جيڪڏهن اسين هيءَ فرض ڪريون ته خود بالدر ئي شاهه بلوط هو، ته پوءِ ان جي ڏند ڪٿا جو بنياد قابل فهم ٿيو پوي. "مزلٿو" کي شاهه بلوط جي زندگيءَ جو مرڪز تصور ڪيو ويندو هو ۽ جيسين ان کي ڪو ضرر ڪونه پهچايو ويندو هو، تيسين شاهه بلوط کي ڪابه شيءِ ماري يا زخمي نه ڪري سگهندي هئي. "مزلٿو" کي شاهه بلوط جي زندگيءَ جي مرڪز هئڻ جو تصور، قديم النسل ماڻهوءَ جي دماغ ۾ هن ڳالهه جي مشاهدي سبب بلڪل فطرتي طور اچي سگهي ٿو، ته حالانڪ شاهه بلوط جو وڻ انهيءَ قسم جي وڻن مان هڪ آهي، جي پنهنجا پراڻا پَنَ ڇاڏيندا آهن، ان جي باوجود "مزلٿو"، جا ان جي مٿان اڀري ۽ اسري ٿي، سدا-سائي ٿئي ٿي. سياري ۾ شاهه بلوط جي سڪل شاخن ۾ انهيءَ ٻوٽي جي ساون ۽ تازن پنن جي نظاري جو پوچارين طرفان هن نشانيءَ جي حيثيت ۾ خير مقدم ڪيو ويندو هوندو ته اها مقدس زندگي جنهن وڻ جي شاخن کي حيات بخشڻ جو ڪم بند ڪيو هو، سا اڃا تائين "مزلٿو" ۾ اهڙيءَ طرح زنده هئي، جهڙيءَ طرح ننڊ ۾ غافل هڪ ماڻهوءَ جي دل انهيءَ وقت تائين به ڌڪ هڻندي رهي ٿي،

جڏهن سندس سڄو جسم ساڪت ۽ بي حس و حرڪت آهي. چنانچہ، جڏهن ديوتا کي مارڻو پوندو هو- جڏهن انهيءَ مقدس وڻ کي ساڙڻو هوندو هو- تڏهن شروعات "مزلٽو" ٻوٽي کي ڏوڙڻ سان ڪرڻ ضروري هئي، ڇاڪاڻ تہ جيسين "مزلٽو" پنهنجيءَ جاءِ تي قائم هوندي، (ماڻهو ائين سمجهي پئي سگهيا) تيسين شاه بلوط جو وڻ وڍجڻ کان محفوظ هو، سندن ڇڙن ۽ ڪهاڙن جا سڀ ڏڪ ان کي نقصان رسائڻ کان سواءِ، مٿانئس ٽڙي ويندا. پر، هڪ دفعو شاه بلوط تان سندس پاڪ دل - "مزلٽو" - وڍي جدا ڪئي ويئي ناهي، ۽ سڄي وڻ هيٺ ڪرڻ لاءِ ڪنڌ نوايو ناهي. ۽ جڏهن پوين دورن ۾ شاهہ بلوط جي روح جي نمائندگي هڪ زنده ماڻهوءَ ذريعي ڪئي وڃڻ لڳي، تڏهن هيئن سمجهڻ منطقي طور ضروري هو تہ انهيءَ وڻ وانگر، جنهن جي شخصيت جو هو نمائندو هو، ڪيس ان وقت تائين نہ ڪوئي ماري سگهندو ۽ نہ وري ڪو مجروح ڪري سگهندو، جيسين "مزلٽو" صحيح سلامت رهندي. "مزلٽو" جو ڀڄڻ، اهڙيءَ طرح هڪ ئي وقت تي سندس موت جي نشاني ۽ ان جو سبب هو.

انهيءَ نظريي مطابق، ناقابل تسخيربالڊر، "مزلٽو" جي حامل شاهہ بلوط جي هڪ وڻ جي شخصيت جي نمائندي هئڻ کان سواءِ، ڪا ٻي شيءِ ناهي. انهيءَ مفهوم ۽ معنيٰ جي تصديق هڪ قسم جي قديم اعتالوي اعتقاد مان ٿئي ٿي، تہ "مزلٽو" کي نہ باهہ ساڙي سگهندي ۽ نہ پاڻي کو ضرر رسائي سگهندو، ڇاڪاڻ تہ جيڪڏهن انهيءَ کي اهڙيءَ ريت ناس ٿيڻ جي ناقابل سمجهيو وڃي ٿو، تہ پوءِ ڏاڍيءَ آسانيءَ سان هيئن بہ سمجهي سگهجي ٿو تہ اها ٻوٽي پنهنجي اها خوبي انهيءَ

وڻ ڏانهن منتقل ڪندي هوندي، جنهن تي اها اسرندي هوندي، بشرطيڪ اهي هڪ ٻئي سان ڳنڍيل هونداء يا، ساڳئي نظريي کي ڏند ڪٿائي زبان ۾ وجهجي، تہ اسين ڪٿي هيئن چئون تہ ڪيئن نہ شاهہ بلوط جي سيباجهي ديوتا پنهنجي زندگيءَ کي سلامتيءَ سان، قائم ۽ دائم رهندڙ "مزلٿو" ٻوٽيءَ ۾ ڪٿي رکيو، جا شاخن ۾ اسرندي هئي؟ ڪيئن نہ ان ڪري جيسين "مزلٿو" پنهنجيءَ جاءِ تي قائم رهي ها، تيسين خود ديوتا پڻ هر نقصان کان محفوظ ۽ سبرا رهي ها؟ ۽ ڪيئن نہ آخرڪار هڪ مڪار دشمن، جنهن کي ديوتا جي هرقسم جي ضرر کان مامون ۽ محفوظ هئڻ جي راز جو پتو پئجي ويو، "مزلٿو" کي شاهہ بلوط مان چني ورتو ۽ اهڙيءَ طرح هن ديوتا کي ماري وڌو ۽ پوءِ ديوتا جي جسم کي اهڙيءَ باهہ ۾ ساڙيو، جا مٽس ان وقت تائين ڪوبہ آثر نہ ڪري سگهي ها، جيسين اڻ-سڙندڙ مزلٿو وڻ جي شاخن جي درميان پنهنجي اصلوڪيءَ جاءِ تي قائم رهي ها.

پر، جيئن تہ هڪ اهڙيءَ هستيءَ جو نظريو، جنهن جي زندگي اهڙيءَ طرح، هڪ مفهوم ۾، پاڻ کان ٻاهر آهي، گهڻن پڙهندڙن اڳيان عجيب وغريب هوندو ۽ جو، درحقيقت قديم وهم پرستيءَ جي بنياد تي سندس مڪمل مفهوم ۾ اجا تائين پوريءَ طرح شناخت نہ ڪيو ويو آهي، ان ڪري ان کي روايت ۽ رسمن مان ڪڍيل مثالن ذريعي واضح ڪرڻ قابل قدر ڪوشش ٿيندي. ان جو نتيجو هن ڳالهہ کي ثابت ڪرڻ ٿيندو تہ اِنهيءَ نظريي کي "مزلٿو" سان بالڪل جي تعلق هئڻ جي معنيٰ جي حيثيت ۾ تسليم ڪري، آءٌ هڪ اهڙو اصول تسليم ڪريان، جو قديم النسل انسان جي دل و دماغ تي گهرو اڪريل آهي.

باب چاهنون

لوڪ-ڪٿا ۾ خارجہ روح

هن ڪتاب جي اڳئين حصي ۾ اسان ڏٺو تہ قديم النسل ماڻهن جي راءِ ۾ روح، موت آڻڻ کان سواءِ، عارضي طور جسم کان جدا ٿي سگهي ٿو. روح جي اهڙين عارضي غيرحاضرين کي ڪافي حد تائين خطري جو باعث سمجهيو ويندو آهي، ڇاڪاڻ تہ گشتي روح کي سندس دشمنن وغيره جي طرفان مختلف قسمن جي خطري جو انديشو رهي ٿو. پر روح کي سندس جسم کان عاجده ڪرڻ جي طاقت جو هڪ پيو رخ بہ آهي. روح جي غيرموجودگيءَ جي دوران ۾، جيڪڏهن ان جي سلامتيءَ متعلق فقط خاطري ٿي سگهي، تہ پوءِ ڪوبہ اهڙو سبب ڪونهي، جنهن جي ڪري روح کي غيرمعين عرصي تائين غيرحاضر رهڻ جي اجازت نہ ڏني وڃي؛ درحقيقت، ماڻهو محض پنهنجيءَ شخصي سلامتيءَ جي لحاظ کان هيءَ خواهش ڪري سگهي ٿو تہ سندس روح ڪڏهن بہ پنهنجي جسم ڏانهن واپس نہ موٽي؛ زندگيءَ کي "جوش و خروش ۽ حس و حرڪت جي مستقل امڪان" يا "اندروني انتظامن جي خارجي تعلقات ڏانهن دائمي مطابقت" جي غيرمخصوص حيثيت ۾ تصور نہ ڪري سگهڻ سبب، وحشي انسان ان کي ظاهري حواسن ذريعي محسوس ٿيندڙ، مقرر وزن واري هڪ اهڙي مادي شيءِ تصور ڪري ٿو، جنهن کي اڪين سان ڏسي ۽ هٿن سان ڇهي سگهجي ٿو، ڪيس صندوق

يا دلي ۾ بند ڪري محفوظ ڪري سگهجي ٿو، ۽ ان کي زخمي ڪري، ٽوڙي پرزه پرزه ڪري سگهجي ٿو. اهو ڪم ضروري ناهي ته اهڙيءَ طرح تصور ڪيل زندگي هرو پرو ماڻهوءَ اندر هجي، اهو سندس جسم کان غير حاضر رهندي به، منجهس هڪ قسم جي هم آهنگيءَ، يا دوريءَ تان ڪم ڪرڻ جي طاقت ذريعي جان وجهي سگهي ٿو. جيسين اها شيءِ، جنهن کي هو پنهنجي زندگي يا روح سڏي ٿو، صحيح سلامت رهي ٿي، تيسين ماڻهو خوش آهي، جيڪڏهن ان کي ڪو ضرر پهچي ٿو، ته هن کي تڪليف ٿئي ٿي، جيڪڏهن ڪيس ناس ڪيو وڃي ٿو، ته ان حقيقت جي هيئن سمجهاڻي ڏني وڃي ٿي ته انهيءَ مادي شيءِ کي، جنهن کي هن جي زندگي يا روح سڏيو وڃي ٿو، خواه اهو سندس جسم اندر موجود هجي يا ڪائنس ٻاهر، يا ته ڪو نقصان پهچايو ويو آهي يا ڪيس ناس ڪيو ويو آهي. پر ڪي اهڙيون حالتون به ٿي سگهن ٿيون جن ۾، جيڪڏهن زندگي يا روح ماڻهوءَ اندر موجود رهي ته ڪيس انهيءَ حالت ۾ نقصان پهچڻ جو ٻيءَ حالت کان زياده انديشو رهي ٿو، جنهن ۾ ان کي ڪنهن محفوظ ۽ پوشيده جاءِ ۾ حفاظت سان لڪائي رکجي. چنانچه، اهڙين حالتن ۾، قديم النسل ماڻهو پنهنجي روح کي ٻاهر ڪڍي، سلامتيءَ خاطر ڪنهن لڪل جاءِ ۾ ڪٽي رکي ٿو ۽ خطري جي ٽري وڃڻ کان پوءِ، ڪيس هڪدم پنهنجي جسم اندر دوباره داخل ڪرڻ جو ارادو رکي ٿو. يا جيڪڏهن هو مڪمل سلامتيءَ واري ڪا جاءِ ڳولي سگهي، ته هو پنهنجي روح کي مستقل طور اتي ڇڏي ڏيڻ لاءِ راضي رهي ٿو. ان مان هيءُ فائدو آهي ته جيتري وقت تائين سندس روح

انهيءَ جاءِ ۾ سلامت رهي ٿو، جنهن ۾ ان کيس رکيو آهي، اوتري وقت تائين اهو ماڻهو بذات خود لافاني رهي ٿو، ڪابہ شيءِ ان کي ماري نہ ٿي سگهي، ڇاڪاڻ تہ سندس زندگي ان ۾ آهي ئي ڪانہ.

انهيءَ قديم اعتقاد جي ثابتي لوڪ ـ ڪٿائن جي هڪ اهڙي طبقي مان مهيا ٿئي ٿي، جنهن جو "اهو ديو، جنهن جي جسم اندر دل ئي ڪانہ هئي"، وارو نارس قول وارن جو قصو شايد سڀني کان زياده مشهور مثال آهي. انهيءَ قسم جا افسانا سڄيءَ دنيا ۾ عام جام ڦهليل آهن ۽ انهن جي واقعن ۽ تفصيلن جي تعداد ۽ مختلف نمونن مان، جن ۾ انهن جو مڪمل نظريو ۽ خيال سمايل ٿئي ٿو، اسين هيءُ انومان ڪڍي سگهون ٿا تہ خارجہ روح جو تخيل اهڙو آهي، جنهن جو ماڻهن جي دلين ۾ تاريخ جي تمام اوائلي زماني کان وٺي طاقتور قبضو رهندو آيو آهي. ڇاڪاڻ تہ لوڪ ـ آکاڻيون دنيا جو، جيئن اها قديم النسل ماڻهوءَ کي نظر ايندي هئي، سچو ۽ صحيح عڪس آهن؛ ۽ اسان کي خاطري رکڻ گهرجي تہ ڪوبہ خيال، جو انهن ۾ عام طرح موجود ڏٺو وڃي ٿو، خواه اهو اسان جي نظرن ۾ ڪيتري قدر بہ نامعقول ۽ بيهوده هجي، ڪنهن زماني ۾ رواجي طور ايمان جو هڪ رڪن هوندو. انهيءَ خاطريءَ جي، جيستائين ان جو واسطو روح کي ٿوري يا گهڻي عرصي تائين جسم کان جدا ڪرڻ جي موهوم طاقت سان آهي، زير بحث لوڪ ـ آکاڻين جي وحشين جي سڄن پڄن اعتقادن ۽ رواجن سان ڀيٽ ڪرڻ ذريعي ڪافي حد تائين تصديق ٿئي ٿي. انهن جي طرف اسين ان کان بعد واپس ورنداسون، جڏهن انهن قصن جا ڪي نمونا

ڏينداسون. قصن جا اهي نمونا هن طبقي جي آڪاڻين جي ٻنهي خصوصي نشانين ۽ سندن دور دور تائين ڦهلجڻ کي مثالن ذريعي واضح ڪرڻ جي نقطہ نگاہ کان منتخب ڪيا ويندا.

سڀ کان اول، خارجہ روح جي ڳالهہ هندستان کان وٺي هيبرائيڊس تائين سڀيئي آريہ قومون ٻڌائينديون آهن. ان جو عام نمونو هيءُ هوندو آهي: ڪو جادوگر، ديو، يا پرين جي ملڪ جي ڪا ٻي هستي ناقابل تسخير ۽ لافاني هوندي آهي، ڇاڪاڻ تہ هن پنهنجي روح کي دور ڪنهن لڪل جاءِ تي پوشيده ڪري رکيو آهي؛ پر هڪ خوبصورت شهزادي، جنهن کي هن پنهنجي مسحور قلعي ۾ قيد ڪري رکيو آهي، جالاڪي ڪري ڪائنس سندس راز معلوم ڪري وٺي ٿي ۽ ان جو انڪشاف پنهنجي هيرو اڳيان ڪري ٿي، جو جادوگر جي روح، دل، زندگيءَ يا موت (جيئن ان کي انهن مختلف نالن سان سڏيو ويندو آهي) جي جستجو ڪري ٿو ۽ ان کي ناس ڪرڻ سان گڏ وگڏ جادوگر کي ٻہ ماري ڇڏي ٿو. چنانچہ، هندن جي هڪ آڪاڻيءَ ۾ چيو ويو آهي تہ ڪيئن نہ پنچڪن نالي هڪ جادوگر هڪ راڻيءَ کي ٻارهن سالن تائين قيد ڪري رکيو هو ۽ ساڻس شادي ڪرڻ لاءِ تيار هو، پر هوءَ ڪيس ڪنهن بہ صورت ۾ قبول ڪرڻ لاءِ تيار ڪانہ هئي. آخرڪار، راڻيءَ جو پٽ ڪيس آزاد ڪرائڻ لاءِ اتي پهتو ۽ ٻنهي ڇٽن گڏجي پنچڪن کي مارڻ جي سازش ڪئي. ان ڪري راڻيءَ جادوگر سان سهڻا ٻول ٻولڻا ۽ هن ڳالهہ جو ڊونگ ڪيو تہ هن آخرڪار ساڻس شادي ڪرڻ تي دل ٻڌي هئي. "ڇا موت کي هيءَ ڳالهہ ضرور ٻڌاءِ"، راڻيءَ چيو، "تہ ڇا، تون بلڪل لافاني آهين؟ ڇا، موت توکي ڪڏهن بہ نہ

ڇهي سگهندو؟ ۽ ڇا، تون ايڏو وڏو جادوگر آهين، جو انساني دک درد جو توکي ڪو احساس ئي ڪونہ ٿيندو؟" "ها، اهو سچ آهي"، هن چيو، "تہ آءٌ ائين نہ آهيان، جيئن ٻيا آهن. دور، تمام دور، سوين، هزارين ميل هتان ڪان پري، هڪ ويران ملڪ آهي، جو گهاٽي ٻيلي سان ڍڪيو پيو آهي. جهنگ جي وچ ۾ ڪجين جي وڻن جو هڪ گول جهنڊ آهي ۽ انهيءَ جهنڊ جي وچ ۾ پاڻيءَ سان ڀريل ڇهہ چاڏيون، هڪ ٻئي مٿان رکيل آهن؛ ڇهينءَ چاڏيءَ هيٺان هڪ ننڍڙو پنجرو رکيل آهي، جنهن ۾ هڪ ننڍڙو سائو طوطو ويٺل آهي؛- طوطي جي زندگيءَ تي منهنجيءَ زندگيءَ جو دارو مدار آهي؛- ۽ جيڪڏهن طوطي کي ماريو ويندو، تہ مون کي بہ مرڻو پوندو. "بهر حال" هن وڌيڪ ڳالهائيندي چيو، "ناممڪن آهي، جو طوطي کي ڪو نقصان رسي، جنهن جو سبب هيءُ آهي تہ هڪ تہ انهيءَ ملڪ جي نوعيت اهڙي آهي، جو اهو ناقابل عبور آهي ۽ ٻيو تہ منهنجي حڪم سان هزارين جنن ڪجين جي وڻن جي چوڌاري گهيرو وجهي بيٺا آهن ۽ اهڙن سيني ماڻهن کي ماري ڇڏين ٿا، جي اُن جاءِ جي قريب وڃڻ جي جرئت ڪن ٿا." پر راڻيءَ جي نوجوان پٽ انهن سيني دشوارين کي ڪاميابيءَ سان عبور ڪيو ۽ انهيءَ طوطي کي فبضي ۾ آندو. هو ان کي جادوگر جي محلات جي دروازي وٽ ڪڍي آيو ۽ هُن ساڻس راند ڪرڻ شروع ڪئي. پنچڪن جادوگر اها ڪارروائي ڏسي ورتي ۽ ٻاهر اچي، چوڪري کي هن لاءِ آماده ڪرڻ لڳو تہ هو اهو طوطو سندس حوالي ڪري. "مون کي پنهنجو طوطو ڏي"، پنچڪن رڙ ڪري چيو. پوءِ تہ چوڪري طوطي کي پڪڙي سندس پرن مان هڪ ٽوڙي ڇڏيو؛

۽ جيئن ئي هن ائين ڪيو، تيئن جادوگر جي ساڄي ٻانهن ٽٽي ڪري پيئي. پنڇڪن ان ڪان پوءِ پنهنجي ڏائي ٻانهن ڊگهيڙي، رڙ ڪئي، "مون کي منهنجو طوطو ڏي!" ڇوڪري طوطي جو پيو ڪنب پٽي ڇڏيو ۽ جادوگر جي ڏائي ٻانهن پري وڃي ڪري. "مون کي ڏي منهنجو طوطو!" هن رڙ ڪئي ۽ گوڏن ڀر ڪري پيو. شهزادي طوطي جي ساڄي ٽنگ پٽي ڇڏي ۽ جادوگر جي ساڄي ٽنگ ڪري پيئي، شهزادي طوطي جي ڏائي ٽنگ پٽي، ته جادوگر جي ڏائي ٽنگ ڪري پيئي. هن جي ڏڙ ۽ مٿي کان علاوه باقي ڪجهه به ڪونه رهيو، پر اڃا به هن پنهنجيون اکيون ڦيرايون ۽ رڙ ڪري چيائين، "مون کي منهنجو طوطو ڏي!" "ڇگو ڀلا، وٺ پنهنجو طوطو"، ڇوڪري واڪو ڪري چيو، ۽ ائين چئي، هن پکيءَ جي منڊي وٺي مروڙي ۽ ڪيس جادوگر مٿان ڪٽي اڇلايو، ۽ جئين ئي هن ائين ڪيو، تئين پنڇڪن جي گردن مروڙ و ڪاڏو ۽ هو هڪ دردناڪ ۽ ڀوائتي دانهن ڪري، مري ويو! هندن جي هڪ ٻيءَ ڳالهه ۾، هڪ ديو ڪان سندس ڏيءَ ٽي دريافت ڪري، ته "ابا، تون پنهنجي روح کي ڪٿي رکندو آهين؟" "هن جاءِ ڪان سورهن ميل دور،" هن جواب ڏنو، "هڪ وڻ بيٺل آهي. وڻ جي چوڌاري چيتا، رڇ، وڇون ۽ نانگ آهن، وڻ جي چوٽيءَ تي هڪ تمام وڏو، ٿلهو نانگ ويٺو آهي. سندس مٿي تي هڪ ننڍو پنڇرو رکيو آهي، پنڇري اندر هڪ پکي آهي ۽ انهيءَ پکيءَ اندر منهنجو روح آهي." ديو جو انجام پهرينءَ آڪاڻيءَ واري جادوگر وانگر آهي. جئين ئي پکيءَ جا ڪنب ۽ ٽنگون پٽيون وڃن ٿيون، تئين ئي ديو جون ٻانهون ۽ ٽنگون هيٺ ڪرن ٿيون ۽ جڏهن سندس سسي مروڙي وڃي ٿي

تڏهن هو مري وڃي ٿو. هڪ بينگالي آڪاڻيءَ ۾ چيو ويو آهي ته سڀ ديو سلون ۾ رهندا آهن ۽ انهن سيني جون زندگيون هڪ ئي ليمي اندر هوند يون آهن. هڪ ڇوڪرو ليمي کي جو وڍي ٽڪرا ٽڪرا ڪري ٿو، ته سڀ ديو مري ٿا وڃن.

سيام يا ڪئمبوڊيا جي هڪ آڪاڻيءَ ۾، جا شايد هندستان مان ورتي ويئي آهي، اسان کي ٻڌايو ويو آهي ته ٿوساڪان، يا راوٽا، سلون جو بادشاه، جنگ تي رواني ٿيڻ وقت، جادوءَ جي طاقت سان پنهنجي جسم مان پنهنجي روح کي ٻاهر ڪڍي، ڪيس صندوق اندر بند ڪري، گهر ۾ رکي سگهندو هو. چنانچہ، جنگ جي دوران ۾ مٿس ڪوبہ وار اثر ڪونہ ڪري سگهندو هو. جڏهن هو رام سان جنگ ڪرڻ وارو هو، تڏهن هن پنهنجي روح کي هڪ جوڳيءَ وٽ، جنهن جو نالو "باهہ جي اک" هو، امانت رکيو، جنهن کي اهو هن لاءِ محفوظ رکڻو هو. چنانچہ، رام هيءَ ڳالهہ ڏسي سخت حيران ٿيو تہ سندس تير راجا کي برابر پئي لڳا، پر اهي ڪيس ڪوبہ زخم نہ ٿي رسائي سگهيا. پر رام جي هڪ ساٿيءَ، جنهن کي راجا جي انهيءَ خوبيءَ جي ڄاڻ هئي، پاڻ کي جادوءَ جي ذريعي راجا جي صورت ۾ تبديل ڪيو ۽ جوڳيءَ وٽ وڃي، ڪانئس پنهنجو روح واپس گهريو. روح حاصل ڪرڻ کان پوءِ، هو مٿي هوا ۾ اڏاميو ۽ رام ڏانهن ويو، رستي ۾ هو روح واريءَ صندوق کي لوڏائيندو ويو ۽ هُن ان کي ايتري زور سان دٻايو، جو سلون جي بادشاهہ جو دم گهٽجي ويو ۽ هو مري ويو. هڪ بينگالي ڳالهہ ۾ هڪ شهزادي، دور دراز ملڪ جي سفر اختيار ڪرڻ کان اڳ، پنهنجي پيءُ جي محلات جي اڳڻ ۾ پنهنجن هٿن سان هڪ وڻ پوکيو ۽ پنهنجي

والدين کي چيو، تہ ”هيءَ وڻ منهنجي زندگي آهي، جڏهن اوهين هن وڻ کي تازو ۽ سائو ڏسو، تہ ڇاڻجو تہ آءٌ چڱو پلو آهيان ۽ جڏهن وڻ جي ڪجهہ حصن کي ڪوماڻيل ڏسو، تڏهن ڇاڻجو تہ آءٌ مري ويو آهيان.“ هندستان جي هڪ ٻيءَ آکاڻيءَ ۾ هڪ شهزادي سفر تي وڃڻ وقت، پنهنجي پٽيان جَوَن جو هڪ ٻوڻو ڇڏيو ۽ ان سان گڏ پنهنجن ماڻهن کي هيءَ هدايتون ڪيون تہ اهي ان کي خبرداريءَ سان نپائين ۽ اُن جي جاچ ڪندا رهن؛ ڇاڪاڻ تہ جيڪڏهن اهو سائو رهيو، تہ هو جيئرو ۽ چاڪ هوندو، پر جيڪڏهن ان جي چوٽي هيٺ ڪري، تہ پوءِ ڪيس ڪونہ ڪو حادثو درپيش اچڻ وارو هوندو. اهڙيءَ طرح، اهو ٻوڻو هڪ ڏينهن هيٺ ڪري پيو، ڇاڪاڻ تہ شهزادي جو سر قلم ڪيو ويو هو ۽ جيئن سندس سسي هيٺ ڪري، تيئن جَوَن جو ٻوڻو ٽڪاءُ ڪري ٻہ اڌ ٿي پيو ۽ جَوَن جو سنگ هيٺ زمين تي اچي ڪريو.

يوناني قصن، قديم خواه جديد ۾، خارجہ روح جو نظريو غير معمولي ناهي. جڏهن ميليگر اڃا ستن ڏينهن جو هو، تڏهن ”قسمتون“ ان جي ماءُ وٽ اُچي حاضر ٿيون ۽ ڪيس چيائون تہ ميليگر ان وقت مرندو، جڏهن چلهہ ۾ ٻرندڙ بنڊي سڙي رک ٿي ويندي. چنانچہ، سندس ماءُ اُها بنڊي باهہ مان ڪڍي ورتي ۽ ان کي صندوق ۾ محفوظ ڪري رکيو. پر پوين سالن ۾ پنهنجي پٽ تي سندس پائرن کي قتل ڪرڻ سبب ڪاوڙجي، هن اها بنڊي باهہ ۾ ڪٽي ساڙي ۽ ميليگر عذاب سهندي، سهندي مري ويو، جڏ تہ باهہ جا شعلا سندس آنڊن گونڊن کي ساڙي رهيا هئا. وري، ميگارا جي بادشاهہ نائسس کي، سندس مٿي جي عين

وچ تي قرمزي يا سونهري رنگ جو هڪ وار هو ۽ سندس قسمت ۾ هن ڳالهہ جو فيصلو ڪيل هو تہ جڏهن بہ اهو وار پٽيو ويندو، تڏهن بادشاه مري ويندو. جڏهن ميگارا جو ڪريٽ وارن محاصرو ڪيو، تڏهن بادشاه جي ڌيءُ، سائلا، انهن جي بادشاه، مينوس، سان محبت ڪرڻ لڳي ۽ هن پنهنجي پيءُ جي مٿي مان اهو موتمار وار پٽي ڪڍيو. اهڙيءَ طرح هو مري ويو. هڪ جديد يوناني لوڪ-آڪاٿيءَ ۾ هڪ ماڻهوءَ جي طاقت سندس مٿي جي ٽن سونهري وارن ۾ رکيل ڏيکاري ويئي آهي. جڏهن سندس ماءُ اهي وار پٽي ڇڏي ٿي، تڏهن هو ڪمزور ٿيڻ لڳي ٿو ۽ پنهنجن دشمنن هٿان مارجي وڃي ٿو. هڪ ٻيءَ جديد يوناني آڪاٿيءَ ۾ هڪ جادوگر جي زندگي ٽن ڳيرن سان وابستہ ڏيکاري ويئي آهي، جي هڪ جهنگلي سوئر جي پيٽ اندر ويٺل آهن. جڏهن پهريون ڳيرو مارجي وڃي ٿو، تڏهن جادوگر ڪمزور ٿئي ٿو؛ جڏهن ٻيو ڳيرو مري ٿو، تڏهن هو تمام سخت بيمار ٿي پوي ٿو؛ ۽ جڏهن ٽيون ڳيرو مري ٿو، تڏهن جادوگر بہ مري وڃي ٿو. هڪ ٻيءَ جديد يوناني ڳالهہ ۾، هڪ ديو جي طاقت ٽن ڳائيندڙ پکين ۾ رکيل ڏيکاري ويئي آهي، جي هڪ جهنگلي سوئر ۾ رکيل آهن. آڪاٿيءَ جو هيرو ٻن پکين کي ماري ٿو ۽ پوءِ ديو جي گهر اچي ٿو، جتي هو ڪيس سخت درد ۾ مبتلا ٿيل ۽ زمين تي ڪريل ڏسي ٿو. هو ٽيون پکي ديو کي ڏيکاري ٿو، جو ڪيس عرض ڪري ٿو تہ هو مهرباني ڪري يا تہ ان کي اڏائي ڇڏي يا ڪيس ڪائڻ لاءِ ڏي. پر هيرو پکيءَ جي گردن مروڙي ٿو ۽ ديو اتي جو اتي هڪدم مري ٿو.

"الادين ۽ طلسمي بتي" جي جديد روسي ترجمي ۾ جادوگر، جنهن شهزاديءَ کي وچ سمنڊ ۾ هڪ ترندڙ جبل تي قيد ڪري

رکيو آهي، شهزاديءَ کي ٻڌائي ٿو ته هو ڪڏهن به نه مرندو. شهزادي اها ڳالهه پنهنجي مڙس شهزادي کي ٻڌائي ٿي، جو ڪيس ڇڏائڻ لاءِ اتي آيو آهي. شهزادو جواب ڏئي ٿو، "اهو ته ناممڪن آهي، پر ڪا هڪ يا ٻي شيءِ ان لاءِ مهلڪ هئڻ گهرجي، ڪائنس پڇ ته اها هڪ مهلڪ نئي ڪهڙي آهي." چنانچه، شهزاديءَ جادوگرڪان دريافت ڪيو، جنهن ڪيس ٻڌايو ته هڪ وڏي ازدها آهي، جنهن کي ست مٿا آهن. ازدها جي وڇين مٿي ۾ سهڙ جو هڪ سال جي عمر جو ٻچو ويٺل آهي، سهڙ جي ٻچي جي مٿي ۾ هڪ پکي آهي، پکيءَ جي مٿي ۾ هڪ قيمتي پٿر آهي ۽ جيڪڏهن اهو پٿر سندس وهاڻي هيٺان رکيو ويندو، ته هو مري ويندو. شهزادي اهو پٿر دستياب ڪيو ۽ شهزاديءَ ان کي جادوگر جي وهاڻي هيٺان رکيو. جيئن ئي جادوگر پنهنجو مٿو وهاڻي تي رکيو، تيئن ئي هن ٽي خوفناڪ رڙيون ڪيون، پاڻ کي ٽي ڀيرا هيڏانهن هوڏانهن ڦيرا ڏنا ۽ مري ويو.

اهڙي ئي قسم جون آ ڪاڻيون سلئو نسل جي قومن ۾ عام جام ڦهليل آهن. چنانچه، هڪ روسي آ ڪاڻيءَ ۾ ٻڌايو ويو آهي ته ڪيئن نه "ڪوشچي - بي موت" نالي هڪ جادوگر هڪ شهزاديءَ کي ڪٽي ويو ۽ ڪيس پنهنجي سوني قلعي ۾ قيد ڪري رکيو. بهرحال، هڪ ڏينهن جيئن اها شهزادي قلعي جي باغيچي ۾ تنها ۽ افسرده حالت ۾ چهل قدمي ڪري رهي هئي، تيئن هڪ شهزادو وتس اچي نڪتو ۽ شهزادي هن سان گڏ فرار ٿيڻ جي اميد سبب خوش ٿي، جادوگر وٽ ويئي ۽ ڪيس ڪوڙن ۽ خوشامدي لفظن سان راضي ڪري، چيائين، ته "اي منهنجا محبوب، براه نوازش هڪ ڳالهه ته ٻڌاءِ، ته ڇا تون ڪڏهن به نه مرندين؟" "يقيناً

نہ" هو چويس ٿو: "چڱو پلا"، هوءَ پڇيس ٿي"، تنهنجو موت ڪٿي آهي؟ ڇا، اهو تنهنجي قيامگاه ۾ رکيل آهي؟" "يقين ڪر، تہ اهو اتي ئي آهي"، هو چوي ٿو، "اهو چانئٽ جي هيٺان رکيل ٻوهاريءَ ۾ رکيل آهي." چنانچہ، شهزاديءَ ٻوهاري کڻي باهہ ۾ اڇلائي، پر جيتوڻيڪ ٻوهاري باهہ ۾ سڙي ويئي، تہ بہ بي-موت ڪوشجي جيئرو رهيو؛ ايتري قدر، جو سندس جسم جي هڪ وار کي بہ سيڪ ڪونہ آيو. پنهنجيءَ پهرينءَ ڪوشش ۾ ناڪام ٿي، چالاڪ ڇوريءَ چپ ڪڍي ڇيو، "توکي مون سان سچي محبت ڪانهي، ڇاڪاڻ تہ تو مون کي سچي ڳالهہ ڪانہ ٻڌائي آهي تہ تنهنجو موت ڪهڙيءَ جاءِ تي آهي؛ ان جي باوجود، آءٌ تو سان ڪاوڙيل نہ آهيان ۽ توکي دل وجان سان محبت ڪريان ٿي." اهڙن دلبرانہ لفظن سان هن جادوگر کي منٽ ميڙ ڪري، ڪانئس دريافت ڪيو تہ سندس موت سچ پچ ڪٿي رکيل هو. ان تي هو ڪليو ۽ پڇيائين، "تہ تون اها ڳالهہ ڇو ٿي معلوم ڪرڻ چاهين؟ چڱو پلا تنهنجيءَ محبت جي صدقي آءٌ توکي ٻڌائيان ٿو. هڪ ٻنيءَ ۾ ٿي ساوا شاهہ بلوط جا وڻ بيٺل آهن ۽ سيني ڪان وڏي شاهہ بلوط جي وڻ جي پاڙن هيٺان هڪ جيت ويٺو آهي ۽ جيڪڏهن ڪنهن بہ وقت انهيءَ جيت کي ڦاسائي ڇڏيو وڃي، تہ آءٌ هڪدم مري ويندس." جڏهن شهزاديءَ اهي الفاظ ٻڌا، تڏهن هوءَ هڪدم پنهنجي عاشق وٽ ويئي ۽ ڪيس سچي روئداد سڻائي؛ هن جستجو شروع ڪئي، تانجو هن شاهہ بلوط جا اهي وڻ ڳولي هٿ ڪيا ۽ انهيءَ جيت کي ڍونڍي، ڇڏي ڇڏيو. پوءِ هو تمام تيزيءَ سان جادوگر جي قلع جي ڏانهن ويو، پر شهزاديءَ ماڻ معلوم ٿيس تہ جادوگر اڃا تائين

جيئرو هو. پوءِ، هن وري ڪوشچيءَ جي خوشامد ڪرڻ شروع ڪئي ۽ هن دفعي، سندس حرفتن ڪان متاثر ٿي، هن پنهنجو راز سندس اڳيان واشگاف ڪيو ۽ ڪيس سچيءَ حقيقت ڪان آگاه ڪيو. ”منهنجو موت، هتان ڪان تمام دور، بحر عظيم تي، تمام دشواريءَ سان دستياب ٿيندڙ آهي. انهيءَ سمنڊ ۾ هڪ ٻيٽ آهي ۽ انهيءَ ٻيٽ تي هڪ سائو شاهه بلوط جو وڻ بيٺل آهي ۽ شاهه بلوط جي هيٺان هڪ ٽوڪرو رکيو آهي ۽ ٽوڪري اندر هڪ سهو آهي، سهي ۾ هڪ بدڪ آهي ۽ بدڪ اندر هڪ آنو آهي؛ جيڪو به اهو آنو ڳولي هٿ ڪندو ۽ ان کي ٽوڙيندو، سو بلڪل ساڳي وقت موت کي به ماري ڇڏيندو.“ شهزادي بلڪل فطرتي طور اهو موتمار آنو دستياب ڪيو ۽ ان کي هٿن ۾ جهلي، بي-موت جادوگر جي مقابلي ڪرڻ لاءِ، سندس سامهون ٿيو. ديو جيڪر ڪيس هڪدم ماري وجهي ها، پر شهزادي آني کي زور سان نيهوڙڻ شروع ڪيو، جنهن تي جادوگر درد وچان دانهن ڪئي ۽ بي وفا شهزاديءَ ڏانهن منهن ڦيرائي، جا ان وقت ناز سان مشڪي رهي هئي، ڪيس چيو ته ”چا، اهو تنهنجيءَ محبت صدقي نه هيو، جو مون توکي هيءَ ڳالهه ٻڌائي ته منهنجو موت ڪٿي آهي؟ ۽ چا، ان لاءِ تون مون کي هيءُ ٿي بدلو ڏين؟“ ائين چئي، هن پنهنجيءَ ترار ۾ وجي هٿ وڌو، جا ميخ ۾ سامهون واريءَ ديوار ۾ لٽڪيل هئي؛ پر هن جي اتي پهچڻ ڪان اڳ ئي شهزادي آني کي چٽي ڇڏيو ۽ يقيني طور بي-موت جادوگر ساڳي وقت موت جو مشاهدو ڪيو.“ ڪوشچيءَ جي موت جي هڪ بيان ۾ چيو ويو آهي ته هن جو موت انهيءَ پراسرار آني جي ڏڪ سبب واقع ٿيو، جو ڪيس پيشانيءَ تي اچي ڏڪاءُ ٿيو،

جو جادوءَ جي زنجير جي آخرين ڪڙي آهي، جنهن سان سندس زندگي هڪ پراسرار نموني سان ٻڌل آهي. ساڳيءَ آڪاڻيءَ جي هڪ ٻئي داستان ۾، جا هڪ نانگ جي آهي، آخرين سوتمار ڏڪ هڪ ننڍڙي پٿر سان هنيون ويو آهي، جو هڪ آني جي زرديءَ سان لڏو ويو آهي، جو هڪ بدڪ اندر آهي، جا سهڙ اندر آهي، جا هڪ پٿر ۾ آهي، جو هڪ ٻيٽ تي پيل آهي."

ٽيوٽانڪ نسل جي ماڻهن ۾ به، خارجہ روح جا قصا ڪي اڻ اپ ناهن. ٽرانسلوانيا ۾ آباد، سئڪسن نسل وارن ماڻهن ۾، چيو وڃي ٿو، هڪ نوجوان ماڻهوءَ هڪ ڏانئڻ ڪي وري وري گوليون هنيون. گوليون سڌيون سندس جسم ۾ گهڙي ويئون، پر انهن ڪيس ڪوبہ ضرر ڪونہ رسايو ۽ هوءَ مٿس ٿٽوليون ڪندي ۽ ڪلندي رهي. "مٿيءَ جا ڳهيلا ڪينئان،" هن رڙ ڪري چيس، "جيترو چاهين، اوتريون گوليون هڻ. مون کي اهي ڪوبہ نقصان ڪرڻ پهچائينديون. چاڪاڻ تہ توکي معلوم هئڻ گهرجي تہ منهنجو روح مون ۾ نہ ٿو رهي، پر اهو دور، تمام دور، سڪونت پذير آهي. هڪ جبل تي هڪ تلاءُ آهي، تلاءَ ۾ هڪ بدڪ تري ٿي، بدڪ ۾ هڪ آنو آهي، آني اندر هڪ جوت پيئي جلي ۽ اها جوت آهي منهنجي زندگي. جيڪڏهن تون اها روشنائي گل ڪري سگهين، تہ منهنجيءَ زندگيءَ جو خاتمو آهي. پر ائين ڪڏهن بہ نہ، هرگز نہ ٿي سگهندو."

بهرحال، نوجوان آنو وڃي هٿ ڪيو، ان کي توڙي ٽڪر ٽڪر ڪيو ۽ ان ۾ رکيل روشنائي وسائي ۽ ان سان گڏو گڏ ڏانئڻ جي زندگيءَ جو چراغ بہ گل ٿي ويو. جرمنيءَ وارن جي هڪ قصي ۾ هڪ ديو، جنهن جو نالو "روح بنان بدن يا بي روحو"

هيو، پنهنجي روح کي هڪ صندوق اندر رکي ٿو، جا بحر احمر جي وچ ۾ هڪ جبل تي رکي آهي. هڪ سپاهيءَ کي اها صندوق هٿ لڳي ٿي، جو اها کڻي "بي روحي" وٽ اچي ٿو، جو کيس سندس روح واپس ڏيڻ لاءِ آزيون نيزاريون ڪري ٿو. پر سپاهي صندوق کولي ٿو، سندس روح کي ٻاهر ڪڍي ٿو ۽ پنهنجي مٿي پٽيان اچلائي ٿو ۽ ساڳي ئي دم ۾، ديو دم ڏيئي، هيٺ ڪري ٿو.

جرمنيءَ جي هڪ ٻيءَ ڳالهه ۾ هڪ پوڙهو جادوگر هڪ دوشيزه سان تن تنها هڪ اٽاهه ۽ ويران جهنگ ۾ رهي ٿو. چوڪريءَ کي ڊپ لڳي ٿو ته پوڙهي هئڻ سبب، هو ڪنهن به وقت مري سگهي ٿو ۽ ڪيس ٻيلي ۾ اڪيلو ڇڏي ويندو. پر هو ڪيس مطمئن ڪري ٿو، ته "پياري چوڪري آءٌ نه ٿو مري سگهان، جو منهنجي سيني ۾ دل ڪانهي." پر هن سندس اڳيان اصرار ڪري، ڪيس هن ڳالهه ٻڌائڻ لاءِ آماده ڪيو ته سندس دل ڪٽي هئي. چنانچه، هن ڪيس ٻڌايو ته، "هتان ڪان دور، تمام دور، هڪ نامعلوم ۽ ويران ملڪ ۾ هڪ وڏي ديول بيٺل آهي. ديول فولادي دروازن سان بلڪل چڱيءَ طرح محفوظ ٿيل آهي ۽ ان جي چوڌاري هڪ ويڪري ۽ اونهي پاڻيءَ سان ڀريل خندق آهي. ديول اندر هڪ پڪي پيو اڏامي، ۽ پڪيءَ اندر منهنجي دل آهي. جيسين اهو پڪي زنده رهندو، تيسين آءٌ جيئرو هوندس. اهو بذات خود نه ٿو مري سگهي ۽ ڪوبه ماڻهو ڪيس قابو نه ٿو سگهي، ان ڪري آءٌ نه ٿو مري سگهان ۽ توکي ڪوبه فڪر نه ڪرڻ گهرجي." بهرحال، اهو نوجوان، جو انهيءَ دوشيزه کي جادوگر جي اغوا ڪرڻ کان اڳ

پنهنجي ڪنوار ڪرڻ واري هو، سو ڪنهن حيلي سان انهيءَ ديول ۾ پهچي ويو ۽ پڪيءَ کي قاسائڻ ۾ ڪامياب ٿيو. پوءِ هو انهيءَ پڪيءَ کي ڪٽي دوشيزه وٽ ويو، جنهن نوجوان ۽ پڪيءَ کي جادوگر جي بستري هيٺان ڪٽي لڪايو. جلد ئي پوڙهو جادوگر گهرڙانهن موٽيو. هو بيمار هو، جڏهن هن چوڪريءَ کي پنهنجيءَ بيماريءَ جي خبر ڏني، تڏهن هوءَ روئڻ لڳي ۽ چيائين، تہ "افسوس، ابا مري رهيو آهي، آخرڪار سندس دل سندس سيني اندر ئي آهي." "چوڪري"، جادوگر وراڻيو، "پنهنجي زبان کي روڪ. آءٌ هرگز نہ ٿو مري سگهان. اها حالت جلد ئي دفعي ٿي ويندي." انهيءَ تي بستري هيٺان ويٺل نوجوان پڪيءَ کي ٿورو چپياڻيو، جيئن ئي هن ائين ڪيو، تيئن پوڙهو جادوگر ڏاڍو ناچاڪ ٿي، هيٺ ويهي رهيو. پوءِ نوجوان ماڻهوءَ پڪيءَ کي اجا زياده سختيءَ سان پڪڙيو ۽ عين انهيءَ وقت جادوگر بيهوش ٿي، پنهنجيءَ ڪرسيءَ تان هيٺ ڪري پيو. "هاڻي ڪيس نيپوڙي مار"، دوشيزه زوردار آواز ۾ چيو ۽ سندس عاشق هن جي فرمانبرداري ڪئي ۽ جڏهن پڪي مري ويو، تڏهن پوڙهو جادوگر بہ مري، زمين تي ليٽي پيو.

نارس قوم وارن جي "انهيءَ ديو جي ڳالهہ ۾، جنهن کي دل ڪانہ هئي"، ديو شهزاديءَ کي چوي ٿو تہ "دور، گهڻو دور، هڪ ڍنڍ ۾ هڪ پيٽ واقع آهي. انهيءَ پيٽ تي هڪ ديول بيٺي آهي، انهيءَ ديول ۾ هڪ ڪوهہ آهي، ڪوهہ ۾ هڪ بدڪ ٿي تري، بدڪ ۾ هڪ آنو آهي ۽ انهيءَ آني اندر منهنجي دل آهي." آڪاڻيءَ جو هيرو، ڪن جانورن جي مدد سان، جنهن سان هن ڪنهن وقت مهرباڻيءَ جو سلوڪ ڪيو هو، اهو آنو دستياب ڪري ٿو ۽ انهيءَ آني کي جيئن

نيپوڙي ٿو، تيئن ديو درد ناڪ دانهون ٿو ڪري ۽ پنهنجيءَ زندگيءَ جي خيرات گهري ٿو. پر هيرو آني ڪي پزرو پزرو ڪري ٿو ۽ ديو هڪ دم ڦاٽي پوي ٿو. نارس قوم وارن جي هڪ ٻئي افساني ۾ هڪ جابلو ديو مقيد شهزاديءَ کي ٻڌائي ٿو ته هوءَ تيسين پنهنجي گهر ڪڏهن به واپس نه موٽي سگهندي، جيسين هوءَ ريتيءَ جو اهو داڻو نه هٿ ڪندي، جو هڪ بلا جي نائين مٿي جي نائينءَ زبان هيٺان رکيل آهي؛ پر جيڪڏهن ريتيءَ جو اهو داڻو ان جبل جي مٿان اچي نڪرندو، جنهن ۾ ديو رهندا آهن، ته سڀ ديو ڦاٽي پوندا، ”۽ جبل بذات خود هڪ چمڪيلو محلات، ڍنڍ ۽ سبز ڪيت ٿي پوندا.“ هيرو ريتيءَ جو اهو داڻو دستياب ڪري ٿو ۽ انهيءَ جبل جي بلند چوٽيءَ مٿان ڪٽي وڃي ٿو، جنهن ۾ ديو مقيم آهن. چنانچه، سڀ ديو ڦاٽي پون ٿا ۽ باقي ٻيو سڀ ڪجهه ائين ٿئي ٿو، جيئن ديون مان هڪ ڇٽي پيشينگوئي ڪئي هئي.

مغربي اسڪاٽلنڊ جي اتانهن ميدانن جي هڪ سيلٽڪ آڪاٽيءَ ۾، هڪ ديوڪان هڪ اسير راڻي دريافت ڪري ٿي ته هو پنهنجو روح ڪٿي رکندو آهي. آخرڪار ڪيس متعدد بار ٽڪرڻ کان پوءِ، هو ڪيس پنهنجي مهلڪ راز کان واقف ڪري ٿو. ”چائنٽ هيٺان فرش جو هڪ وڏو هموار پٿر رکيل آهي. پٿر جي هيٺان هڪ گهيٽو آهي. گهيٽي جي پيٽ اندر هڪ بدڪ آهي ۽ بدڪ جي پيٽ اندر هڪ آنو ۽ انهيءَ آني اندر منهنجو روح رکيل آهي.“ ٻئي ڏينهن صبح جو، جڏهن ديو ٻاهر ويو، تڏهن راڻيءَ حرفت هلائي، اهو آنو هٿ ڪيو ۽ ان کي پنهنجن هٿن ۾ دٻائي، چٽي ڇڏيو ۽ ديو عين انهيءَ دم مري ويو، جڏهن ديو شام ٽاڻي گهر واپس اچي رهيو هو،

هڪ ٻيءَ سيلٽڪ آڪاڻيءَ ۾، هڪ بحري جانور بادشاه جي ڌيءَ کي اغوا ڪري ڪٽي ويو آهي ۽ هڪ لوهار چوي ٿو تہ انهيءَ جانورکي مارڻ جو فقط هڪ ۽ اهو ئي هڪ طريقو آهي. ”انهيءَ ٻيٽ ۾، جيڪو ڏنڊ جي وچ ۾ آهي، ايليڊ چئسفهيون — اچن ڪرن انتهائي سنهين ٽنگن ۽ تيز ۾ تيز وک وارو هڪ ڦاڙهو آهي ۽ جيتوڻيڪ انهيءَ ڦاڙهي کي پڪڙيو ويندو، تہ بہ ان سان چوٽيءَ وارو هڪ جاہلو ڪانءُ ڀڙڪو ڏيئي نڪرندو، جيتوڻيڪ انهيءَ ڪاڻءَ کي بہ پڪڙيو ويندو، تہ بہ ان سان ”ٽرائوٽ“ نالي هڪ مڇي ٽپ ڏيئي ٻاهر نڪرندي، ۽ انهيءَ مڇيءَ جي وات ۾ هڪ آنو آهي ۽ جانور جو روح انهيءَ آني اندر آهي ۽ جيڪڏهن اهو آنو ڀڄندو، تہ ديو مرندو“. دستور موجب آنو ٽوڙيو وڃي ٿو ۽ اهو جانور مري ٿو.

آئرلنڊ جي هڪ آڪاڻيءَ ۾ اسين پڙهون ٿا تہ ڪيئن نہ هڪ ديو ڪنهن خوبصورت دوشيزه کي ٽڪريءَ جي بلنديءَ تي واقع پنهنجي اهڙي قلعي اندر قيد ڪري رکيو هو، جنهن جو فرش انهن جوڌن جي ڀراڻن هڏن سان سڄو اچو ٽي ويو هو، جن انهيءَ خوبصورت قيدڻ کي آزاد ڪرائڻ جي ناڪام ڪوشش ڪئي هئي. آخرڪار، آڪاڻيءَ جو هيرو، ديو کي چيرڻ، ڦاڙڻ ۽ مارڻ جون بيڪار ڪوششون ڪندي ڪندي، جڏهن ٿڪو، تڏهن ڪيس معلوم ٿيو تہ ديوکي مارڻ جو فقط هڪ ئي طريقو هو، تہ ديو جي سيني جي ساڄي طرف واري ترڪي هڪ خاص آني سان مهٽڻ گهرجي، جو هڪ بدڪ اندر هو، جو هڪ صندوق ۾ رکيل هو، جا مقفل ۽ ٻڌل حالت ۾ سمنڊ جي تري ۾ پيئي هئي. ڪن محسن جانورن جي مدد سان، انهيءَ هيرو گهربل آني تي قبضو حاصل ڪيو،

جنهن سان هن فقط ديو جي سيني تي واقع تر کي ڏک هڻڻ سان، کيس ماري وڌو. ساڳيءَ طرح، بريٽن جي هڪ ڳالهه ۾ هڪ ديو جو ذڪر آهي، جنهن کي باهه، پاڻي ۽ فولاد ڪوبه ضرر نٿو رسائي سگهي. هو پنهنجيءَ ستيءَ زال کي، جنهن سان هن سندس سيني پيشروئن کي قتل ڪرڻ بعد شادي ڪئي آهي، ٻڌائي ٿو ته "آءٌ لافاني آهيان ۽ ڪوبه موت کي تيسين نقصان نه ٿو پهچائي سگهي، جيسين اهو منهنجي سيني سان هڪ آنو نه پيچندو، جو هڪ ڪبوتر ۾ آهي، جو هڪ سهي جي پيٽ اندر آهي. اهو سهو هڪ بگهڙ جي پيٽ ۾ آهي ۽ اهو بگهڙ منهنجي ڀاڻ جي پيٽ اندر آهي، جو هتان کان هڪ هزار ميل دور رهندو آهي. چنانچه، انهيءَ باري ۾ موت کي ڪوبه فڪر ڪونهي". هڪ سپاهيءَ انهيءَ آني کي ڪنهن حرفت سان هٿ ڪري وڌو ۽ ان کي ديو جي ڇاتيءَ سان هڻي، توڙي ڇڏيو، جو في الفور مري ويو. بريٽن جي هڪ ٻئي قصي ۾ هڪ ديو جو ساهه هڪ قديم "باڪس" قسم جي وڻ ۾ رهي ٿو، جو سندس قلعي جي باغ ۾ آهي؛ ۽ ڪيس مارڻ لاءِ اهو ضروري آهي ته انهيءَ وڻ جي پاڙ جي مرڪزي تني کي ڪهاڙيءَ جي هڪ ئي ڏڪ سان اهڙيءَ طرح وڍيو وڃي، جو ننڍين پاڙن مان ڪنهن هڪ کي به ڪو نقصان نه پهچي. دستور مطابق، آڪاٽيءَ جو هيرو اها مهم سرانجام ڪري ٿو ۽ بلڪل ساڳئي وقت ديو مري وڃي ٿو.

خارجه روح جي نظريي جو سراغ انهن لوڪ-ڪتائن ۾ ڳوليو ويو آهي، جي آريه نسل جون قومون هندستان کان وٺي، آئرلنڊ تائين نقل ڪنديون آهن. اسان کي هيءَ ڳالهه اجا ثابت ڪرڻي آهي ته اهو ساڳيو نظريو انهن قومن جي مقبول عام آڪاٽين

۾ ۽ موجود آهي، جي آريہ نسل سان وابستہ ناهن. قديم مصر جي "ہ پائر" نالي هڪ آڪاڻيءَ ۾، جا سنہ ١٣٠٠ ق.م ڌاري راميس ثانيءَ جي دور حڪومت ۾ قلمبند ڪئي ويئي هئي، اسان پڙهيو آهي تہ ڪيئن نہ هڪ ڀاءُ پنهنجيءَ دل تي جادوءَ جو اثر ڪري، اُن کي ڪرڙ جي هڪ وڻ جي گل اندر رکيو ۽ ڪيئن نہ سندس زال جي شهہ تي، جڏهن اهو گل وڍيو ويو، تڏهن هو هڪدم مري ويو. پر هو وري جيئرو ٿيو، جڏهن سندس ڀاءُ هن جي گل ٿيل دل ڪرڙ جي گل مان لهي، تازي پاڻيءَ جي هڪ پيالي ۾ اڇلائي.

الف ليلي ۾ سيف الملوڪ جي آڪاڻيءَ وارو جنُ هندستان جي راجا جي قيدڻ ڏيءَ کي چوي ٿو تہ "جڏهن آءٌ ڄائو هوس، تڏهن منجمن اعلان ڪيو هو تہ منهنجي روح جي نابودي بني نوع انسان جي بادشاه جي پٽن مان هڪ جي هٿان ٿيندي. سون انڪري پنهنجو روح ڪڍي، هڪ جهرڪيءَ جي چوٽيءَ وارن ڪنين ۾ رکيو، جهرڪيءَ کي سون هڪ ننڍيءَ پيتيءَ ۾ قيد ڪيو، پيتيءَ کي هڪ ٻيءَ صندوق اندر رکيو، صندوق کي سون ستن پين ننڍڙين صندوقن اندر رکيو ۽ انهن کي وري سون ستن وڏين پيتين ۾ بند ڪيو ۽ انهن پيتين کي سون سنگ مرمر جي هڪ وڏيءَ صندوق ۾، گول چڪر ڪائيندڙ سمنڊ جي ڪناري پرسان رکيو، ڇاڪاڻ تہ اهو علائقو انسان ذات جي ملڪن کان دور آهي ۽ انسانذات مان ڪنهن کي ۽ ان تائين رسائي حاصل ٿي ڪانہ سگهندي." پر سيف الملوڪ انهيءَ جهرڪيءَ تي قبضو ڪيو ۽ ڪيس گٺهڙي ماريائين، جنهن تي اهو جنُ سڙي ويو ۽ رک جو ڍير ٿي، زمين تي وڃي ڪريو. هڪ قبائلي آڪاڻيءَ ۾،

هڪ ديوظاهر ڪري ٿو ته سندس تقدير، دور، هڪ سهڙ ۾ رکيل آهي، جو هڪ ڪبوتر اندر آهي، جو هڪ اُٺ ۾ آهي، جو سمنڊ ۾ آهي. آڪاڻيءَ جو هيرو اهو آنو هٿ ڪري، پنهنجن هٿن جي وچ ۾ دٻائي چٽي ٿو ۽ ديو مري وڃي ٿو. هڪ ميگيار ڳالهه ۾، هڪ پوڙهي ڏانئڻ ائمبروز نالي هڪ شهزادي کي ڏرتيءَ جي پيٽ ۾ قيد ڪري رکي ٿي. آخرڪار، هن ڪيس پنهنجو هيءُ راز ڏنو ته هن هڪ ٻنيءَ ۾ هڪ جهنگلي سوئر رکيو جنهن کي، جيڪڏهن ماريو ويندو، ته منجهانئس هڪ سهڙ هٿ لڳندو ۽ سهڙ اندران هڪ ڪبوتر، ڪبوتر اندر هڪ ننڍي صندوق، صندوق اندر ويٺل هڪ ڪاريءَ ۽ ٻي چمڪندڙ ٽنڊيءَ جي قبضي ۾ سندس زندگي، ۽ طاقت هئي؛ جيڪڏهن اهي ٻئي ٽنڊيون مري ويندي يون، ته سندس زندگيءَ جو پڻ خاتمو ايندو. جڏهن اها پوڙهي ڪوڳ ٻاهر ويئي، تڏهن شهزادي ائمبروز انهيءَ جهنگلي سوئر کي ماريو ۽ منجهانئس سهڙ ٻاهر ڪڍيو؛ سهڙ مان هن هڪ ڪبوتر ٻاهر ڪڍيو، ڪبوتر مان صندوق ۽ صندوق مان ٻه ٽنڊيون؛ هن ڪاريءَ ٽنڊيءَ کي اتي ئي ماري ڇڏيو ۽ اڇيءَ کي جيئرو رکيائين. ان ڪري ڏانئڻ جي طاقت ڪيس هڪدم ڇڏي ويئي ۽ جڏهن گهر آئي، تڏهن ڪيس بستري داخل ٿيٽو پيو. جڏهن هن ڏانئڻ ڪان هيءُ راز معلوم ڪيو ته هو پنهنجي قيد کان ڪيئن آزاد ٿي، مٿينءَ هوا ڏانهن وڃي سگهندو، تڏهن ائمبروز چمڪندڙ ٽنڊيءَ کي ماري ڇڏيو ۽ ڪراڙيءَ ڪوڳ جو روح هڪدم پرواز ڪري ويو. هڪ ڪالمڪ قصي ۾ اسان پڙهيو آهي ته ڪيئن نه ڪنهن خان هڪ حڪيم کي لاڪاريو ته هو هڪ

قيمتي پٿر کي چورائي، جنهن تي اُنهيءَ خان جي زندگي منحصر هئي، پنهنجي هنر جو مظاهرو ڪري ڏيکاري. حڪيم حرفت ڪري اهو طلسم عين ان وقت تيڪائي ورتو، جڏهن خان ۽ سندس محافظ ستل هئا؛ پر انهيءَ ڳالهہ مان پوريءَ ريت مطمئن نہ ٿي، حڪيم ستل خان جي مٿي تي هڪ ٽيلهي ٻڌي، پنهنجيءَ حرفت جو وڏيڪ مظاهرو ڪيو. خان جي قوت برداشت کان هيءَ ڳالهہ ٻاهر هئي. ٻئي ڏينهن صبح جو هن حڪيم کي اطلاع ڏنو تہ هو ٻيءَ هر ڳالهہ کي نظر انداز ڪري ٿي سگهيو، پر مٿي سان ٽيلهيءَ ٻڌڻ جي ٻي حرمتي سندس برداشت کان زياده هئي؛ ۽ ان ڪري هن پنهنجي خوش مزاج دوست کي هڪدم مارائڻ جو حڪم صادر ڪيو. شاهي ناشڪر گذاريءَ جي اهڙي مظاهري تي رنج ٿي، حڪيم انهيءَ طلسم کي، جنهن کي هو اڃا تائين پنهنجي هٿ ۾ جهليو بيٺو هو، زمين تي اڇلائي پرزا پرزا ڪري ڇڏيو ۽ ساڳيءَ گهڙيءَ ۾ خان جي ٻنهي ناسن کان رت وهي نڪتو ۽ هن اتي جو اتي دم ڏنو.

هڪ تاتاري بيت ۾، ائڪ مولوت ۽ بيولات نالي ٻہ خوبصورت نوجوان موتمار مقابلي ۾ هڪ ٻئي سان هٿ اٽڪائين ٿا. ائڪ مولوت پنهنجي دشمن کي وري وري تيرن سان چيري ٿو ۽ ساڻس دست و گريبان ٿي، ڪيس زمين تي ٽڪائي ڪري اڇلائي ٿو، پر سڀ بيڪار، جو بيولات ڪڏهن ٻہ نہ ٿو مري سگهي. آخرڪار، جڏهن اهو مقابلو ٽن سالن تائين هلي چڪي ٿو، تڏهن ائڪ ميولات جو هڪ دوست آسمان مان اچي ڏاڳي ذريعي هڪ سونهري ٽوڪرو لٽڪندو ڏسي ٿو ۽ دل ۾ خيال ڪري ٿو تہ انهيءَ ٽوڪري اندر شايد بيولات جو روح رکيل آهي.

چنانچہ، هن اچي ڏاڳي کي هڪ تير هنيو ۽ اهو ٽوڪرو اچي هيٺ پيو. هن ٽوڪرو کوليو، جنهن ۾ ڏهہ اڇا پکي ويٺا هئا، جن مان هڪ ۾ بيولات جو روح هو. جڏهن بيولات ڏٺو تہ سندس روح ٽوڪري ۾ لڏو ويو آهي، تڏهن هو ڏاڍو رنو، پر پکين کي هڪ ٻئي ٻئيان ماريو ويو، جنهن کان پوءِ ئي پوءِ ائڪ مولوت پنهنجي دشمن کي آساني ۽ سان ماريو. هڪ ٻئي تاتاري بيت ۾، هڪڙا ٻہ ڀائر، ٻين ٻن ڀائرن سان وڙهڻ لاءِ وڃڻ وقت پنهنجا ارواح ڪڍي، ڪين ڇهن ڪانن واري هڪ اڇي ٻوٽي جي صورت ۾ هڪ اونهي ۽ ڪڏ ۾ لڪائي رکن ٿا. پر سندن دشمنن مان هڪ ڪين ائين ڪندي ڏسي وٺي ٽو ۽ سندن روحن کي کوٽي ٻاهر ڪڍي ٽو، جن کي هو هڪ سونهري گهيٽي جي سنگ ۾ رکي ٽو ۽ پوءِ انهي ۽ سنگ کي پنهنجي ترڪش ۾ اٽڪائي ڇڏي ٽو. انهن ٻن جانبازن کي، جن جا ارواح اهڙي ۽ طرح چورايا وڃن ٿا، معلوم ٿئي ٽو تہ ڪين فتح حاصل ڪرڻ جو ڪوبہ موقعو ڪونهي، جنهن ڪري اهي پنهنجن دشمنن سان صلح ڪن ٿا. هڪ ٻئي تاتاري نظم ۾، هڪ خطرناڪ ديو سيني ديوتائن ۽ جنگي جوڌن جي پرواه ئي نہ ٽو ڪري. آخرڪار، هڪ بهادر نوجوان ديو سان وڙهي ٽو، سندس مشڪون ٻڌي ٽو ۽ ڪيس تلوار سان ڦارون ڦارون ڪري وڍي ٽو. پر اڃا بہ ديو نہ ٽو مري. چنانچہ، نوجوان ڪانئس پڇي ٽو تہ "سون کي ٻڌاءِ تہ تنهنجو روح ڪٿي لڪل آهي؟ ڇاڪاڻ تہ جيڪڏهن تنهنجو روح تنهنجي جسم اندر لڪل هجي ها، تہ تون هن ڪان گهڻو وقت اڳي مري چڪو هجين ها." ديو وراڻي ڏني تہ "منهنجي گهوڙي جي هني تي هڪ ڳوڻ رکي آهي. ڳوڻ اندر هڪ ٽانگ آهي، جنهن کي ٻارهن مٽا آهن.

نانگ اندر منهنجو روح آهي. جڏهن توُن نانگ کي ماريندين، تڏهن سمجهہ تہ توسون کي ماريو." چنانچہ، انهيءَ نوجوان گهوڙي تان هني واري ڳوٺ ڪنئين ۽ ٻارهن منهن واري نانگ کي ماريو، جنهن تي ديو مري ويو. هڪ ٻئي تاتاري نظم ۾، ڪوڪ چان نالي هڪ هيرو ڪنهن دوشيره وٽ سوني منڊي امانت رکي ٿو، جنهن ۾ سندس اڌ طاقت رکيل آهي. بعد ۾، جڏهن ڪوڪ چان هڪ ٻئي هيرو سان گهٽي وقت تائين وڙهندو رهي ٿو ۽ ڪيس ماري نہ ٿو سگهي، تڏهن هڪ عورت سندس اها منڊي هن جي وات ۾ اڇلائي ٿي، جنهن ۾ هن جي اڌ طاقت پوشيده آهي. اهڙيءَ طرح تازيءَ قوت ملڻ سبب، جوش ۾ اچي، هو پنهنجي دشمن کي ماري ٿو.

هڪ منگولي آکاڻيءَ جو هيرو، جورو، پنهنجي دشمن ٻائي، ٽشوريڊانگ کي هن طرح شڪست ڏئي ٿو. اهو ٻائو، جو هڪ جادوگر آهي، پنهنجي روح کي هڪ ڏينهوءَ جي صورت ۾ پنهنجي دشمن کي اکين ۾ ڏنگ هڻڻ لاءِ موڪلي ٿو. پر جورو ڏينهوءَ کي پنهنجي هٿ ۾ پڪڙي ٿو ۽ واري وٽيءَ سان پنهنجي هٿ کي بند ڪري ۽ ڪولي، ٻائي کي بيهوش ڪري، وري هوش ۾ اچڻ ڏئي ٿو. هڪ تاتاري گيت ۾ ٻہ نوجوان هڪ ڏانڻ جي جسم کي چيري، سندس آندا گونڊا ٻاهر ڪڍن ٿا، پر سندن سڀ ڪوششون بيڪار ثابت ٿين ٿيون، ڇاڪاڻ تہ هوءَ اڃا ٻہ جيئري آهي. جڏهن ڪانئس دريافت ڪيو وڃي ٿو تہ سندس روح ڪٿي آهي، تڏهن هوءَ ٻڌائي ٿي تہ اهو سندس جتيءَ جي تري جي وچ ۾ ستن منهن واري هڪ ڪيري نانگ جي صورت ۾ ويٺو آهي. چنانچہ، ٻنهي نوجوانن سان هڪ ڇٽو پنهنجيءَ ترار سان هن جي جتيءَ جي تري

جون ڦارون ڦارون ڪري ٿو، منجهانئس ڪپري نانگ ڪي ٻاهر ڪڍي ٿو ۽ سندس ست سسيون وڍي ٿو. پوءِ اها ڏانئڻ مري ٿي. هڪ ٻئي تاتاري گيت ۾ ٻڌايو ويو آهي ته ڪيئن نه ڪارتگا نالي هڪ هيرو "هنج - عورت" سان ڪشتي وڙهي ٿو. سندن ڪشتي تمام گهڻيءَ دير تائين هلندي رهي. هڪڙا چنڊ چڙهيا ۽ ٻيا لٿا، پر اهي اڃا به وڙهندا رهيا؛ سال آيا ۽ ويا، پر سندن ڪشمڪش جي ڪا انتها ڪانه آئي. پر هڪ ڪميت ۽ هڪ مشڪي گهوڙي ڪي معلوم هو ته "هنج - عورت" جو روح منجهس ڪونه هو. ڪاريءَ زمين هيٺ ست سمنڊ وهن ٿا؛ جنهن هنڌ اهي سمنڊ ملي، هڪ ٿين ٿا، اتي سمنڊ زمين جي مٿاڇري تي ٻاهر نڪري ٿو. نون سمنڊن جي منهن وٽ ٿامي جو هڪ پهاڙ آهي؛ ٿامي جو اهو پهاڙ زمين جي سطح تي مٿي اچي ٿو ۽ اهو زمين ۽ آسمان جي وچ تائين بلند ٿئي ٿو. ٿامي جي پهاڙ جي دامن وٽ هڪ ڪاري صندوق رکي آهي، ڪاريءَ صندوق اندر سون جي هڪ ٽوڪري آهي، ۽ سون جي انهيءَ ٽوڪريءَ ۾ "هنج - عورت" جو روح رکيل آهي. ست ننڍڙا پکي "هنج - عورت" جو روح آهن؛ جيڪڏهن انهن پکين ڪي ماريو ويندو، ته اها "هنج - عورت" هڪ دم مري ويندي. چنانچه، اهي گهوڙا ٿامي جي پهاڙ ڏانهن ڊوڙندا ويا، ڪاري صندوق کوليائون ۽ سون جي ٽوڪري پاڻ سان گڏ آندائون. پوءِ ڪميت گهوڙي پاڻ کي هڪ گنجي ماڻهوءَ جي صورت ۾ ڦيرايو، سون جي ٽوڪريءَ کي کوليائين ۽ ستن ننڍن پکين جون سسيون وڍيائين. چنانچه "هنج عورت" مري ويئي. هڪ ٻئي تاتاري گيت جي هيرو کي، جو پنهنجيءَ ڀيڻ جو تعاقب

ڪري رهيو آهي، جا سندس چوپايو مال ڪاهي ويئي آهي، خبردار ڪيو وڃي ٿو تہ هو سندس پيچو ڪرڻ ڇڏي ڏي، چاڪاڻ تہ سندس پيٽ پنهنجي روح کي هڪ سونيءَ ترار ۾ هڪ سوني تير ۾ رکي ڪٽي ويئي آهي ۽ جيڪڏهن هو سندس تعاقب ڪندو تہ هوءَ سوني ترار ڏانهنس اڇلائي يا مٿس سونو تير هلائي، ڪيس ماري ڇڏيندي.

مئلي پرليءَ جي هڪ گيت ۾ بيان ڪيو ويو آهي تہ ڪيئن تہ هڪ زماني ۾ اندرا پورا شهر ۾ هڪ وڏو واپاري رهندو هو، جو تمام دولتمند ۽ آسودو هو، پر ڪيس اولاد ڪونہ هو. هڪ ڏينهن، جئين هو پنهنجيءَ زال سان گڏ درياه جي ڪناري سير ڪري رهيو هو، تئين ڪين هڪ ڇوڪري ملي، جا فرشتي جهڙي خوبصورت هئي. چنانچہ، هنن انهيءَ ڇوڪريءَ کي گود ۾ ورتو ۽ ڪيس بيداسري سڏيو. انهيءَ واپاريءَ هڪ سوني مڇي ٺهرائي ۽ انهيءَ سونيءَ مڇيءَ ۾ هن پنهنجيءَ گود ورتل ڌيءَ جو روح تبديل ڪيو. پوءِ هن انهيءَ سونيءَ مڇيءَ کي پاڻيءَ سان ڀريل هڪ سونيءَ پيتيءَ اندر بند ڪيو ۽ ان کي پنهنجي باغ جي وچ ۾ حوض اندر لڪائي رکيو. وقت گذرڻ بعد، ڇوڪري وڏي ٿي، هڪ خوبصورت عورت ٿي پيئي. هاڻي، اندرا پورا جي راجا جي هڪ خوبصورت نوجوان راڻي هئي، جا هميشہ هن ڊپ ۾ رهندي هئي تہ متان راجا ڪنهن وقت ڀي زال سان آڻي. چنانچہ، بيداسريءَ جي حسن ۽ ناز و انداز جي هاڪ پڌي، راڻيءَ ڪيس پنهنجيءَ راہ مان هٽائڻ جو ارادو ڪيو. هن ڇوڪريءَ کي آسرا ڏلاسا ڏيئي، محلات ڏانهن گهرايو ۽ اتي هن سان انتهائي ظالمانہ سلوڪ ڪيو، پر بيداسري مري نہ ٿي سگهي،

چاڪاڻ تہ سندس روح منجهس ڪونہ هو. آخرڪار، هوءَ وڏيڪ عذاب برداشت نہ ڪري سگهي ۽ راڻيءَ کي چيائين، تہ ”جيڪڏهن تون مون کي مارڻ چاهين ٿي، تہ توکي اها صندوق آڻڻي پوندي، جا منهنجي پيءُ جي باغ واري حوض اندر رکيل آهي.“ صندوق آندي ۽ کولي ويئي تہ منجهس پاڻيءَ اندر سوني مڇي موجود هئي. ڇوڪريءَ چيو، ”منهنجو روح انهيءَ مڇيءَ اندر آهي. صبح جو توکي انهيءَ مڇيءَ کي پاڻيءَ کان ٻاهر ڪڍڻو ۽ شام جو پاڻيءَ ۾ واپس رکڻو پوندو. مڇيءَ کي هٿي نہ چڙجانءِ، پر ڪيس پنهنجيءَ ڳچيءَ جي چوڌاري ٻڌي چڙجانءِ. جيڪڏهن تون ائين ڪندينءَ تہ آءٌ جلدي مري ويندس.“ چانچہ، راڻيءَ مڇيءَ کي صندوق کان ٻاهر ڪڍيو ۽ ڪيس پنهنجيءَ ڳچيءَ ۾ ٻڌو؛ ۽ جئين ئي هن ائين ڪيو، تئين ئي بيداسري بيهوش ٿي ڪري پيئي. پر شام جو جڏهن مڇيءَ کي واپس پاڻيءَ ۾ وڌو ويو، تڏهن بيداسري وري هوش ۾ آئي. راڻيءَ اها ڳالهہ محسوس ڪري، تہ ڇوڪري سندس قبضي هئي، ڪيس پنهنجي گود واري پيءُ ماءُ ڏانهن واپس موڪلي ڇڏيو. پنهنجيءَ ڌيءَ کي زياده ظلم و ستم کان بچائڻ لاءِ، سندس والدين ڪيس شهر کان ٻاهر موڪلڻ جو فيصلو ڪيو. چنانچہ، انهن ڪنهن ويران ۽ دور دراز علائقي ۾ هڪ گهر تعمير ڪرايو ۽ بيداسريءَ کي اوڏانهن آندو. اتي هوءَ اڪيلي زندگي گذارڻ لڳي ۽ انهن تبديلين مان لنگهندي رهي، جيڪي انهيءَ مڇيءَ جي حالت جي ڦير گهير سان مشابهت رکنديون هيون، جنهن ۾ سندس روح رکيل هو. سچو ڏينهن، جيستائين مڇي پاڻيءَ کان ٻاهر رهندي هئي، تيستائين هوءَ بيهوش رهندي هئي؛ پر شام جو

جڏهن سڄيءَ کي واپس پاڻيءَ اندر وڌو ويندو هو، تڏهن هوءَ وري هوش ۾ ايندي هئي. هڪ ڏينهن بادشاه شڪار تي ويل هو ۽ واٽ تي انهيءَ گهر ڏانهن ايندي، جنهن ۾ بيداسري بيهوش پيئي هئي، سندس خوبصورتي ڏسي حيران ٿي ويو. هن کيس بيدار ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر سڀ بيسود. پئي ڏينهن شام ڌاري هو وري وٽس آيو، پر هن کي وري بيهوش ڏٺائين. بهرحال، جڏهن رات پيئي ۽ هوءَ هوش ۾ آئي، تڏهن هن بادشاه کي پنهنجو سڄو راز ٻڌايو. چنانچه، بادشاه محلات ڏانهن واپس وريو ۽ راڻيءَ کان سڄي وٺي، ان کي پاڻيءَ ۾ وڌو. بيداسري هڪدم خوش و خرم ٿي ويئي ۽ بادشاه کيس پنهنجي راڻي بڻايو.

خارج روح جي هڪ ٻي ڳالهه نياس سان ملي ٿي، جو سماترا جي مغرب طرف هڪ ٻيٽ آهي. ڪنهن زماني ۾ هڪ سردار کي سندس دشمنن ڪٿي گرفتار ڪيو، جي کيس مارڻ جي پڳيان پيا، پر اهي ناڪامياب ٿيا. هن کي پاڻي نه ٿي ٻوڙي سگهيو، باهه نه ٿي ساڙي سگهي ۽ فولاد نه ٿي چيري سگهيو. آخرڪار، سندس زال هن جو راز فاش ڪيو. سندس مٿي تي هڪ وار هو، جو اهڙو سخت هو، جهڙي تار، ۽ انهيءَ تار سان سندس زندگي وابسته هئي. چنانچه، اهو وار پٽيو ويو ۽ انهيءَ سان گڏ ئي سندس روح پرواز ڪري ويو.

جنوبي نائجيريا سان ،غربي آفريڪا جي هڪ ڳالهه ۾ ٻڌايو ويو آهي ته ڪيئن نه هڪ بادشاه پنهنجو روح ناسي رنگ جي ننڍڙي پکيءَ ۾ وڌو، جو سندس محلات جي قريب هڪ اوچي وڻ جي چوٽيءَ تي ويٺو هوندو هو. بادشاه جي زندگي انهيءَ پکيءَ سان ايتريقدر وابسته هئي، جو جيڪو به پکيءَ کي ماري ها، سو

ساڳئي وقت بادشاه کي به ماريوڇهي ها ۽ سندس بادشاهيءَ جو وارث ٿئي ها. اهو راز راڻيءَ پنهنجي عاشق اڳيان ظاهر ڪيو، جنهن پڪيءَ ڪي تير هڻي ماري ڇڏيو ۽ خالي ٿيل تخت تي پاڻ چڙهي ويٺو. ڏکڻ آفريڪا جي بارونگا قبيلي طرفان هڪ ڳالهه ٻڌائي ويئي آهي، جنهن ۾ بيان ڪيو ويو آهي ته ڪيئن نه هڪ سڄي خاندان جا ساهه هڪ ئي ٻليءَ اندر رکيل هئا. جڏهن خاندان جي هڪ ڇوڪريءَ، جنهن جو نالو ٽنيشان هو، شادي ڪئي، تڏهن هن پنهنجي والدين کي درخواست ڪئي ته اهي ڪيس انهيءَ قيمتي ٻليءَ کي پاڻ سان گڏ سندس نئين گهر ڏانهن ڪٽي وڃڻ جي اجازت ڏين، پر انهن هيئن چئي، انڪار ڪيو ته "توکي معلوم آهي ته اسانجي زندگي اُن سان وابسته آهي" ۽ انهن ڪيس ان جي بجاءِ هڪ هرڻ، پر هڪ هاٿي به ڏيڻ لاءِ پيشڪش ڪئي. پر ڇوڪريءَ کي ٻليءَ کان سواءِ ٻيءَ ڪنهن به شئي مطمئن نه پئي ڪيو. چنانچه، آخرڪار، اها ٻليءَ کي پاڻ سان گڏ ڪٽي ويئي ۽ ڪيس هڪ اهڙيءَ جاءِ تي وڃي بند ڪيو، جتي ان کي ٻيو ڪو به ڏسي نه ٿي سگهيو؛ خود سندس مڙس کي به اُن جي ڪابه خبر ڪانه هئي. هڪ ڏينهن، جڏهن هوءَ ٻنيءَ ۾ ڪم ڪرڻ ويئي، تڏهن ٻلي پنهنجي پوشيده جاءِ مان ڀڄي ٻاهر نڪتي ۽ سڌي جهوپڙيءَ ۾ ويئي، جتي هن ڇوڪريءَ جي مڙس جي جنگ وار و ساز و سامان پنهنجي بدن تي ڪٽي وڌو ۽ ڳائڻ ۽ نچڻ شروع ڪيو. ڪن ٻارن، جن جو ڌيان ٻليءَ جي آواز سبب ان جي طرف ڇڪجي ويو، ٻليءَ کي اهي شرارتون ۽ حرڪتون ڪندو ڏٺو ۽ انهن جڏهن انهيءَ ڳالهه تي حيرت جو اظهار ڪيو، تڏهن هن اجا به زياده حرڪتون ڪيون ۽ ان کان علاوه، هن سندن

بيعزتي پڻ ڪئي. چنانچہ، اهي ٻار سندس مالڪ ڏانهن ويا ۽ ڪيس چيائون، "تنهنجي گهر اندر ڪوئي نچي رهيو آهي ۽ هن اسان جي بيعزتي ڪئي آهي". "بڪواس بند ڪريو"، هن ڪين چيو، "آءٌ اوهان جي انهن ڪوڙن جو هينئر ٽو خاتمو ڪريان". چنانچہ، هو اوڏانهن ويو ۽ دروازي پٽيان لڪي، اندر ليئو پاتائين، تہ ڏٺائين تہ برابر هڪ ٻلي اندر نچي ۽ راڳ گائي رهي هئي. هن هڪدم ڪيس تير هنيو ۽ هوءَ اتي ئي مري ويئي. ساڳئي وقت سندس زال، جا ٻنيءَ ۾ ڪم ڪري رهي هئي، اتي جو اتي مري ويئي. ڇوڪريءَ چيو تہ "مون کي ڪو گهر ۾ ماري ويو آهي". پر هن ۾ ايتري طاقت اجا بہ باقي هئي، پر هن پنهنجي مڙس کي چيو تہ هو ان سان گڏجي سندس والدين جي گهر هلي ۽ مئل ٻليءَ کي تڏي ۾ وڌهي، ساڻ کڻي هلي. ڇوڪريءَ جا سڀ مائٽ مٽاڇي جمع ٿيا ۽ ڇوڪريءَ کي ٻليءَ کي پاڻ سان گڏ مڙس جي گهوٽ کڻي وڃڻ تي ضد ڪرڻ لاءِ تمام سخت تڙيون چاڙهيون. جيئن ئي تڏي کي کوليو ويو ۽ انهن مئل ٻلي ڏٺي، تيئن ئي اهي سڀ هڪ ٻئي پٽيان مرندا، هيٺ ڪرندا ويا. اهڙيءَ طرح "ٻليءَ جي قوم" تباه ٿي ويئي، ۽ مغموم مڙس ان ڪان پوءِ هڪ ڇڙيءَ سان گهوٽ جو دروازو بند ڪيو ۽ پنهنجي گهوٽ واپس وريو، جتي هن پنهنجن دوستن کي ٻڌايو تہ ڪيئن نہ هن ٻليءَ کي ماري، سڄي ڪٽنب کي ماري وڌو هو، ڇاڪاڻ تہ سندن زندگين جو دارومدار ٻليءَ جي زندگيءَ تي هو.

ساڳئي قسم جا نظريا اسان کي انهن قصن ۽ ڪهاڻين ۾ بہ نظر اچن ٿا، جي اتر آمريڪا جا هندستاني ٻڌائيندا آهن. چنانچہ، لاوا جو قبيلي وارا هڪ اهڙيءَ ڏند ڪٿائي هستيءَ جي ڳالهہ

ڪندا آهن، جنهن کي "آها دوشيزه، جيڪا رچ ٿيندي آهي"، ڪوئيندا آهن، جنهن هڪ ميداني بگهڙ وڻان پاڻ کي رچ جي صورت ۾ تبديل ڪرڻ جو شڪست هنر سکيو هو. هوءَ هڪ زبردست جنگي جوڌو هئي ۽ ناقابل هئي؛ چاڪاڻ ته جڏهن هوءَ جنگ تي ويندي هئي، تڏهن هوءَ پنهنجا اهم عضوا ڪڍي، لڪائي ويندي هئي، ته جيئن ڪيس ڪوبه ماري نه سگهي؛ ۽ جڏهن جنگ ختم ٿيندي هئي، تڏهن هوءَ پنهنجا عضوا وري سندن اصلوڪين جاين تي واپس وجهندي هئي. برٽش ڪولمبيا جي ڪواڪيوتل قبيلي جا هندستاني هڪ ديوٽيءَ جي ڳالهه ڪندا آهن، جنهن کي ڪوبه قتل ڪونه ڪري سگهندو هو، چاڪاڻ ته سندس زندگي "هيملاڪ" جي هڪ شاخ ۾ هوندي هئي. هڪ دفعي، هڪ دلير چوڪرو ڪيس جهنگ ۾ مليو، جنهن پٿر سان سندس مغز ڦاڙيو، ان جي ميچالي کي ٽيڙي پڪيڙي ڦٽو ڪيو، سندس هڏ گڏ ڀڳا ۽ ڪين پاڻيءَ ۾ ڪٽي اڇلايو. پوءِ اهو خيال ڪندي، ته هن ديوٽيءَ کي ختم ڪري ڇڏيو هو، هو سندس گهر ڏانهن روانو ٿيو. اتي هن هڪ عورت کي زمين سان ڪتل ڏٺو، جنهن ڪيس خبردار ڪندي، هيئن چيو، ته "هيئنر زياده دير هت نه ترسجانءِ. مون کي معلوم آهي ته تو ديوٽيءَ کي قتل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. اهو چوٿون دفعو آهي، جو ڪنهن نه ڪنهن ڪيس قتل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. هوءَ ڪڏهن به نه ٿي مري؛ هوءَ ذري گهٽ وري جيئري ٿي پيئي. هوءَ ڏس، سامهون "هيملاڪ" جي جيڪا ڍڪيل شاخ ڏسين ٿو، تنهن ۾ سندس زندگي پوشيده رکيل آهي. اوڏانهن وڃ ۽ جيئن ئي ڪيس اندر داخل ٿيندو ڏسين، تيئن ئي هڪدم سندس زندگيءَ کي

تير هڻ. بس، پوءِ هوءَ مرندي" انهيءَ عورت مشڪل ئي ڳالهائڻ بند ڪيو هو، تہ پڪ ئي پڪ اها ديوٽي گيت ڳائيندي اندر آئي. پر ڇوڪريءَ سندس زندگيءَ کي تير هنيو ۽ هوءَ انهيءَ دم مري ويئي ۽ ڏڙام سان زمين تي وڃي ڪري.

باب ستونتون

خارجہ روح لوڪ - رسمن ۾

۱- **بي جان شين ۾ خارجہ روح:** چنانچہ هيءَ نظريو، تہ روح کي جسم کان ٻاهر ٿوري يا گهڻي وقت لاءِ حفاظت واريءَ ڪنهن جاءِ، وارن ۾، بطور اماتت رکي سگهجي ٿو، گهڻين قومن جي مقبول عام آڪاڻين ۽ قصن ۾ موجود ٿو ملي. هاڻي، اسان کي باقي هيءَ ڳالهہ ثابت ڪرڻي آهي تہ اهو نظريو قصي کي سينگارڻ جي ارادي سان ايجاد ڪيل ڪو دماغي اختراع ناهي، پر اهو قديم‌النسل مذهب جو هڪ حقيقي رڪن آهي، جنهن ان سان مشابهت رکندڙ رسم و رواج جي مجموعي کي وجود ۾ آندو آهي.

اسان ڏٺو آهي تہ اهڙين آڪاڻين ۾ هيرو جنگ جي تياريءَ ڪرڻ لاءِ، ڪڏهن ڪڏهن پنهنجي روح کي پنهنجي بدن کان علحده ڪندو آهي، تہ جئين سندس جسم جنگ اندر ناقابل شڪست ۽ لافاني ٿي پوي. ساڳي ئي ارادي سان، هڪ وحشي حقيقي يا محض خيالي خطرن جي مختلف موقعن تي پنهنجي روح کي پنهنجي جسم کان جدا ڪري ٿو. چنانچہ، سيليبس ۾ مناهسا جي ماڻهن ۾، جڏهن ڪو ڪٽنب ڪنهن نئينءَ جاءِ ڏانهن منتقل ٿيندو آهي، تڏهن سندس پادري گهر جي سڀني ڀاتين جي روحن کي هڪ ٿيلهيءَ اندر جمع ڪندو آهي ۽ بعد ۾ انهن کي

سندن مختلف مالڪن کي واپس ڏيندو آهي. چاڪاڻ ته نئينءَ جاءِ اندر داخل ٿيڻ واريءَ گهڙيءَ کي ڪنهن فوق الفطري خطري سان ڀريل سمجهيو ويندو آهي. ڏکڻ سيليبس ۾، جڏهن ڪا عورت بستري داخل ٿيندي آهي، تڏهن جيڪو ماڻهو طبيب يا دائيءَ کي ساڻ وٺي ايندو آهي، سو هميشه واهولي وغيره جهڙو ڪوڻ ڪو لوهه جو هٿيار پاڻ سان گڏ کڻي گهمندو آهي، جنهن کي هو طبيب جي سپرد ڪندو آهي. طبيب کي اها شيءِ تيستائين پنهنجي گهر اندر رکڻي آهي، جيستائين مريض جي ناچاڪائيءَ جو ميعاد ختم ٿئي، جنهن کان پوءِ هو اهو اوزار واپس ڪندو آهي، جنهن لاءِ ڪيس پيسن جو هڪ مقرر تعداد انهيءَ ڪم ڪرڻ جي عوض ملندو آهي. واهولو، يا ٻي جيڪا به شيءِ هوندي آهي، عورت جي روح جي نمائندگي ڪري ٿي، جنهن لاءِ انهيءَ نازڪ موقعي تي سندس جسم اندر رهڻ کان ٻاهر هئڻ کي بهتر سمجهيو ويندو آهي. چنانچه، طبيب کي انهيءَ شيءِ جي تمام گهڻي خبرداري ڪرڻي پوندي آهي، چاڪاڻ ته جيڪڏهن اها شيءِ غائب ٿيندي، ته عورت جو روح به، سندن اعتقاد مطابق، يقيناً گم ٿي ويندو.

جنوب مشرقي بورنيو جي هڪ ضلعي، پنوئيهه ۾ آباد ڊياڪ قبيلي وارن ۾ جڏهن ڪو ٻار ڄمندو آهي، تڏهن "حڪيم" کي گهرايو ويندو آهي، جو انهيءَ معصوم جي روح کي ناريل جي اڌ ڪوپي اندر داخل ٿيڻ لاءِ آماده ڪندو آهي، جنهن کي هو بعد ۾ ڪپڙي سان ڍڪيندو آهي ۽ هڪ وڏي چورس ٽالهه يا پات ۾ رکندو آهي، جا رسيءَ ذريعي ڇت مان لٽڪيل هوندي آهي. انهيءَ رسم کي هو هڪ سال تائين نئين چنڊ جي هر پهرينءَ رات تي نئين سر ادا ڪندو آهي. انهيءَ رسم جي

مقصد کي انهيءَ مصنف واضح ڪونہ ڪيو آهي، جنهن ان جو بيان ڪيو آهي، پر اسين هيءُ اندازو ڪري سگهون ٿا تہ ان جو مقصد ٻار جي روح کي سندس ڪمزور ۽ ننڍي جسم کان ٻاهر ڪڍي، ڪنهن زياده سلامتيءَ واريءَ جاءِ تي رکڻ جو آهي. انهيءَ اندازي جي تصديق، ساڳيءَ نوعيت جي هڪ اهڙيءَ رسم مان ٿئي ٿي، جا هندستاني ٻيٽن جي مجموعي ۾ ٻئي ڪنهن هنڌ ادا ٿئي ٿي ۽ ان لاءِ جيڪا سمجهاڻي پيش ڪئي ويندي آهي، سا اسان جي متئين اندازي سان بلڪل ٺهڪي اچي ٿي. "ڪيي" نالي ٻيٽن جي ميڙ ۾، جڏهن ڪنهن گهر اندر ڪو تازو چاول ٻار هوندو آهي، تڏهن ناريل جو هڪ خالي ڪوپو، جنهن کي ٻہ اڌ ڪري، دوباره ڳنڍيو ويو هوندو آهي، ڪنهن ڏاڏي يا پرڏاڏي جي هڪ ٻي ڊنگي ڪاٺيءَ جي مجسمي ڀرسان ڪڏهن ڪڏهن لٽڪندو نظر ايندو آهي. معصوم ٻار جي روح کي عارضي طرح ناريل جي انهيءَ ڪوپي اندر محفوظ رکيل سمجهيو ويندو آهي، تہ جيئن اهو بدروحن جي حملن کان محفوظ رهي؛ پر جڏهن ٻار زياده وڏو ۽ زياده طاقتور ٿيندو، تڏهن اهو روح پنهنجي جسم اندر مستقل سڪونت اختيار ڪندو. ساڳيءَ طرح، الاسڪا جي ايسڪيمو قبائل ۾، جڏهن ڪو ٻار بيمار ٿيندو آهي، تڏهن سندن "حڪيم" ڪڏهن ڪڏهن سندس روح کي ان جي جسم مان ڇڪي ٻاهر ڪڍندو آهي ۽ ان کي حفاظت سان رکڻ خاطر هڪ تعويذ اندر بند ڪندو آهي، جنهن کي اهو مزيد سلامتيءَ لاءِ خود پنهنجيءَ دوائن واريءَ ٿيلهيءَ ۾ رکندو آهي. هيءَ ڳالهہ ممڪن معلوم ٿئي ٿي تہ اهڙن تعويذن کي هڪ طرح سان روحن جون ٿيلهيون سمجهيو ويندو آهي- آهي

تجوڙيون، جن ۾ متعلق ماڻهن جي روحن کي زياده سلامتيءَ لاءِ رکيو ويندو آهي- برٽش اولهه آفريڪا جي ويسٽ شاير ضلعي ۾ مئنگانجي قبيلي جي هڪ پوڙهي عورت پنهنجي گلي ۾ عاج جو هڪ اهڙو زيور پائيندي هئي، جو اندران پورو ۽ اٽڪل ٽي انچ ڊگهو هو، اُن کي اها پنهنجي زندگي يا پنهنجو روح سڏيندي هئي. بلڪل قدتي طرح هوءَ ان کان جدا ٿيڻ نه چاهيندي هئي، هڪ آباد گار اهو زيور ڪانئس خريد ڪرڻ چاهيو، پر سندس سڀ ڪوششون بيسود ثابت ٿيون. جڏهن مسٽر جيمس مئڪڊونالڊ هڪ ڏينهن هلوبي قبيلي جي هڪ سردار وٽ ملاقات لاءِ انتظار ڪري رهيو هو ۽ اُنهيءَ وڏي ماڻهوءَ جي اچڻ لاءِ ترسيل هو، جو پنهنجي سينگار ۾ مصروف هو، تڏهن هڪ مقامي باشندي هڪ شاندار ڍڳي جي سنگن جي جوڙي ڏانهن اشارو ڪندي چيو ته "نقيم جو روح هنن سنگن ۾ آهي." اهي سگ هڪ اهڙي جانور جا هئا، جنهن کي قربان ڪيو ويو هو ۽ سندن سنگن کي مقدس سمجهيو ويندو هو. هڪ جادوگر انهن سنگن کي پنهنجي گهر ۽ ان جي مڪينن کي طوفانن کان محفوظ رهڻ لاءِ چت سان ٻڌي ڇڏيو هو- "اهو نظريو" مسٽر مئڪڊونالڊ وڌيڪ چوي ٿو، "ڏکڻ آفريڪي فڪر لاءِ ڪنهن به صورت ۾ ناآشنا نه آهي. انهيءَ ملڪ ۾ ماڻهوءَ جو روح سندس گهرواريءَ چت ۾، ڪنهن وڻ ۾، پاڻيءَ جي ڪنهن چشمي ۾رسان يا ڪنهن جبل جي واريءَ ڪنڊيءَ تي مقيم ٿي سگهي ٿو." نيو برٽن جي غازيلي اُپسمنڊ جي باشندن ۾ هڪ پر اسرار سوسائٽي آهي، جنهن کي انگنيئيت يا انگيئيت جي نالي سان سڏيو ويندو آهي. هرهڪ ماڻهوءَ کي داخلا وقت، ماڻهوءَ

يا جانور جي صورت جو هڪ پٿر ملندو آهي، جنهن ڪان پوءِ سندس روح کي هڪ نموني سان انهيءَ پٿر سان وابستہ ٿيل سمجهيو ويندو آهي. جيڪڏهن اهو پٿر ٽٽي پوندو آهي تہ هو ان کي پنهنجي لاءِ بدشگون سمجهندو آهي؛ آهي ماڻهو چوندا آهن تہ پٿر کي گجگوڙ ڏڪ هنيو آهي ۽ جيڪو بہ ان جو مالڪ ٿيندو، سو جلد مرندو. جيڪڏهن، ان جي باوجود، ڪو ماڻهو پنهنجي "روح-پٿر" جي ٽٽڻ بعد بہ زنده رهندو آهي، تہ اهي چوندا آهن تہ اهو سچو "روح - پٿر" ڪونہ هو، جنهنڪري ڪيس هڪ ٻيو پٿر ڏنو ويندو آهي. شهنشاه روماني ليڪاپينس کي هڪ دفعي ڪنهن منجم اطلاع ڏنو تہ بلگاريہ جي شهزادي، سائميان، جي زندگي قسطنطنين ۾ هڪ ٽنب سان وابستہ آهي ۽ جيڪڏهن انهيءَ ٽنب جي چوٽيءَ واري حصي کي آتان هٽايو ويندو، تہ سائيمان هڪدم مري ويندو. شهنشاه انهيءَ اشاري تي عمل ڪندي، ستون جي چوٽي هٽائي ڇڏي ۽ انهيءَ ساڳيءَ ساعت ۾، جيئن شهنشاه کي جاچ ڪرڻ تي معلوم ٿيو، سائيمان دل جي بيماريءَ وگهي بلگاريا ۾ مري ويو.

وري، اسان ڏٺو آهي تہ لوڪ - ڪٿائن ۾ ماڻهوءَ جي روح يا طاقت کي ڪڏهن ڪڏهن سندس وارن سان وابستہ ٿيل ڏيکاريو ويندو آهي ۽ ان ڪري، عام اعتقاد آهي تہ جڏهن ڪنهن ماڻهوءَ جا وار وڍيا ويندا، تڏهن هو مري ويندو يا ڪمزور ٿيڻ لڳندو. چنانچہ، ائمبائنا جا ماڻهو سمجهندا هئا تہ سندن طاقت انهن جي وارن ۾ هئي ۽ جيڪڏهن انهن کي وڍيو ويندو، تہ سندن طاقت کين جواب ڏيئي ويندي. انهيءَ ٻيٽ جي هڪ ڊچ عدالت ۾ هڪ ڏوهاريءَ، جنهن کي عذاب پئي ڏنو ويو، پنهنجي ڏوهہ تسليم

ڪرڻ ڪان ضد ڪري رهيو هو، تانجو جڏهن سندس وار وڍيا ويا، تڏهن هن پنهنجي ڏوهه جو هڪدم اقرار ڪيو. هڪ ماڻهوءَ، جنهن تي قتل جو مقدمو هلايو ويو، بغير ڪنهن اک چنپ جي، پنهنجن عذاب ڏيندڙن جي اذيت کي برداشت ڪندو رهيو، تانجو هڪ ڏينهن هن هڪ جراح کي هٿ ۾ ڪينچي ڪٽي بيٺل ڏٺو. دريافت ڪرڻ تي ته اها ڪئنچي ڇا لاءِ هئي، جڏهن ڪيس ٻڌايو ويو ته اها سندس وارن وڍڻ لاءِ هئي، تڏهن هن انهن کي عرض ڪيو ته اهي ائين نه ڪن ۽ ڪيس انهيءَ سزا کان بچايو وڃي. ان کان پوءِ، هن پنهنجي ڏوهه جو اقرار ڪيو. ان کان پوءِ هلايل مقدمن ۾، جڏهن به ٻيو ڪو عذاب ڪنهن قيديءَ کان ڏوهه جو اقرار ڪرائڻ ۾ ناڪامياب ثابت ٿيو، تڏهن ڊڇ اختياريءَ وارن ڏوهاريءَ جي وارن وڍڻ جو هڪ معمول بڻائي ڇڏيو.

هتي، يورپ ۾ هيءُ خيال ڪيو ويندو هو ته ڏانئين ۽ جادوگرن جون نقصانڪار طاقتون سندن وارن ۾ رهنديون هيون ۽ ان ڪري ڪابه شيءِ انهن شرارتين تي تيسين ڪوبه اثر نه ڪري سگهندي، جيسين انهن جي مٿي تي وار هوندا. چنانچه، فرانس ۾ اهو رواج هوندو هو، ته جن ماڻهن تي جادوءَ جي تهمت مڙهي ويندي هئي، تن کي عذاب پهچائيندڙ جلاد جي سپرد ڪرڻ کان اڳ، سندن سڄي بدن جا وار وڍيا ويندا هئا. ملائيس نالي هڪ شخص ٽولائوس شهر ۾ ڪن اهڙن ماڻهن جي عذاب ڪائڻ جو نظارو پنهنجين اکين سان ڏٺو هو، جن وٽان سندن ڏوهه جو اقرار وٺڻ تيسين ناممڪن ثابت ٿيو هو، جيسين انهن کي سڄو اگهاڙو ڪري، سندن سڄي بدن جا وار نه وڍيا ويا، جنهن کان پوءِ انهن سندن خلاف مڙهيل سيني الزامن جو

فوراً اقرار ڪيو. هڪ عورت کي پڻ، جا ظاهري طور نيڪ زندگي گذاريندي هئي، جادوگرياڻيءَ هئڻ جي الزام هيٺ اهڙي قسم جو عذاب ڏنو ويو، جنهن کي هوءَ ناقابل اعتبار استقلال سان برداشت ڪندي رهي، تانجو هن پنهنجي سڄي جسم جي وارن ڪوڙجڻ سبب، مجبور ٿي پنهنجو ڏوهه قبول ڪيو. ڏانئٽين ۽ جادوگرن جي اعمالن جو مشهور تحقيقات ڪندڙ، اسپرينگر، مشڪوڪ ڏانئڻ يا جادوگر جي فقط مٿي ڪوڙائڻ سان ئي مطمئن ٿي ويندو هو، پر سندس رفيق ڪار، ڪيومانس، جو ننڍين ڳالهين تي وڏيڪ ڌيان ڏيندو هو، تنهن ستيتاليهن عورتن کي باهه جي شعلن جي سپرد ڪرڻ کان اڳ، انهن جي سڄي بدن جا وار وڍائي ڇڏيا. هن کي انهيءَ سخت تفتيش ڪرڻ لاءِ اعليٰ اختياري مليل هئي، جئين ته شيطان بذاتِ خود اتر بروڪ ديول جي منبر تان بيهي، پنهنجن متعدد خدمتگارن کي هيءَ تسلي ڏيندو هو، ته تيستائين مٿن ڪابه آفت نازل نه ٿيندي، ”جيستائين سندن وار انهن جي مٿي تي هونداً ۽ ان ڪري اهي پنهنجين اکين مان هڪ لڙڪ به وهڻ نه ڏين.“ ساڳيءَ طرح، هندستان جي بستار نالي هڪ صوبي ۾، ”جيڪڏهن ڪنهن به ماڻهوءَ تي جادوگر هئڻ جو الزام عائد ڪيو ويندو آهي، ته ڪيس هجوم طرفان خوب مار ڏني ويندي آهي ۽ سندس وار ڪوڙيا ويندا آهن، ڇاڪاڻ ته سندس وارن ۾ ان جي شرانگيزيءَ جي مڪيم طاقت موجود سمجهي ويندي آهي، ان جي منهن مان سندس اڳيان ڏند ٽوڙيا ويندا آهن ته جئين، ماڻهن جي چوڻ مطابق، ڪيس جادوءَ جي منترن آلاپڻ کان باز رکيو وڃي ..... جن عورتن تي جادوگرياڻيءَ هئڻ جو شبهو هوندو آهي، تنهن کي به ساڳيءَ

آزمائش مان لنگهڻو پوندو آهي، جيڪڏهن سندن ڏوهه ثابت ٿيندو آهي، تہ ڪين ساڳي سزا ڏني ويندي آهي ۽ سندن وارن کي ڪوڙڻ کان پوءِ، ڪنهن عام رستي تي وڻ سان ٻڌو ويندو آهي.“ ساڳيءَ طرح، هندستان جي پيلن ۾، جڏهن به ڪنهن عورت تي جادوگرياڻيءَ هئڻ جو ڏوهه ثابت ڪيو ويو ۽ جڏهن ان کي وڻ مان اونڌو ڪري لٽڪائڻ، ۽ سندس اکين ۾ ڪارن مرچن وجهڻ جهڙن مختلف نمونن سان سڌس تعديون ڪيون ويئون، ۽ انهن جي باوجود، هن ڏوهه جو اقرار نہ ڪيو، تڏهن سندس وارن مان هڪ زلف وڍي زمين ۾ دفن ڪئي ويئي، ”تہ ائين معلوم ٿيو تہ جڻ سندس، ۽ سندس سابق شرارتي قوتن جي درميان ڪا آخرين ڪڙي ٽٽي پيئي.“ ساڳئي طريقي سان، ميڪسيڪو جي اٽزٽيڪ قوم وارن ڳاڙهن هندستانين ۾، جڏهن ڏانٽين ۽ جادوگرن کي ڪڏا ڪرتوت ڪيا هوندا هئا، ۽ سندن قابل نفرين زندگيءَ جي خاتمي آڻڻ جو وقت اچي ويندو هو، تڏهن ڪونہ ڪو ڪين پڪڙي، سندن مٿن جي چوٽين وٽان وار وڍي ڇڏيندو هو، جنهن ڪري سندن جادوءَ جون سڀ طاقتون سلب ٿي ويندي يون هيون ۽ اهوئي وقت هوندو هو، جڏهن عام ماڻهوءَ جي ذريعي سان سندن بدڪردار زندگين جو خاتمو آڻي ڇڏيندا هئا.“

۲- **پوٽن ۾ خارجہ روح:** ان کان سواءِ، هيءُ به ثابت ڪيو ويو آهي تہ لوڪ-ڪتائن ۾ ماڻهوءَ جي زندگيءَ کي ڪڏهن ڪڏهن پوٽي جي زندگيءَ سان ايتري قدر وابستہ ڏيکاريو ويو آهي، جو پوٽي جو ڪوماڻجڻ انهيءَ ماڻهوءَ جي موت کان هڪدم اڳي يا هڪدم پوءِ واقع ٿيندڙ ڏيکاريو ويندو آهي. اولهہ آفريڪا ۾، گئبون جي آس پاس، ”ر، بينگا“ قبيلي جي حبشين ۾،

جڏهن ساڳئي ڏينهن تي ٻه ٻار ڄمندا آهن، تڏهن ماڻهو هڪ ئي قسم جا ٻه وڻ پوکيندا آهن ۽ انهن جي چوڌاري نچندا آهن. ٻنهي ٻارن مان هر هڪ جي زندگي ٻنهي وڻن مان هڪ سان وابستہ سمجهي ويندي آهي، ۽ جيڪڏهن ڪو وڻ سڙي ٿو يا ڪري ٿو، تہ اهي ماڻهو سمجهن ٿا تہ واسطيدار ٻار عنقريب مرندو. ڪئميرون ٻيٽن ۾ بہ، ماڻهوءَ جي زندگي هم آهنگ نموني ۾ وڻ سان وابستہ سمجهي ويندي آهي. ڪالابار جي اولاد ٽائون جو سردار پنهنجي روح کي پاڻيءَ جي چشمي ۾ پرسان هڪ مقدس هڙيءَ ۾ رکندو هو. جڏهن ڪن يورپي باشندن مذاق يا لاعلميءَ سبب هڙيءَ جو ڪجهہ حصو وڍي ڇڏيو، تڏهن روح ڏاڍو غضبناڪ ٿيو ۽ وقت جي بادشاه جي حڪم مطابق، سردار اهڙي بدفعل ڪندڙن کي برن نتيجن جي ڌمڪي ڏني.

پاپوئن لوڪن جا ڪي ماڻهو نئين ڄاول ٻار جي زندگيءَ کي هم آهنگيءَ جي اصول مطابق، وڻ جي ٽڙ جي ٻاهرين چوڏي ۾ هڪ پٽري داخل ڪري، انهيءَ وڻ سان وابستہ ڪندا آهن. انهيءَ طرح ائين سمجهيو ويندو آهي تہ ڪين اهڙي ٻار جي زندگيءَ مٿان مڪمل اختيار حاصل ٿئي ٿو، جيڪڏهن انهيءَ وڻ کي وڍيو ويندو، تہ ٻار مري ويندو. ساٿوري قبيلي وارا ويم ٿيڻ کان پوءِ ٻار جي ناڙي کي ڪنهن مقدس جاءِ تي دفن ڪندا آهن ۽ ان جي مٿان هڪ ننڍو ٻوٽو پوکي ڇڏيندا هئا. جيئن وڻ وڌندو ويندو هو، تيئن اُن کي "ٽوهو اورانگا"، يعني ٻار لاءِ وڏيءَ زندگيءَ جي علامت سمجهيو ويندو هو، جيڪڏهن اهو سائو رهندو، تہ ٻار آسودو ٿيندو، جيڪڏهن اهو ٻوٽو يا وڻ ڪومائجي، سڙي ويندو هو، تہ ان مان ٻار جا والدين پنهنجي

اولاد لاءِ تمام برو شگون ڪيندا هئا. فيجي ٻيٽن جي ڪن حصن ۾، نر ٻار جي ناڙي ڪي ناريل يا "بريڊ فروٽ" وڻ جي شاخ سان گڏ پوکيو ويندو آهي ۽ ٻار جي زندگيءَ کي وڻ جي حياتيءَ سان تمام قريبي طور ڳنڍيل سمجهيو ويندو آهي. ڊچ بورنيو جي لنڊاڪ ۽ تاجان ضلعن ۾ رهندڙ ڊياڪ قوم جي ماڻهن ۾، هر ٻار لاءِ ميوي جي هڪ وڻ پوکڻ جو رواج آهي ۽ ان ڪان پوءِ عام اعتقاد مطابق، ٻار جي تقدير کي وڻ جي قسمت سان وابستہ سمجهيو ويندو آهي. جيڪڏهن اهو وڻ تيزيءَ سان مٿي چڙهي ٿو، تہ پوءِ ٻار لاءِ چڱائي آهي؛ پر جيڪڏهن اهو وڻ ڄامڙو يا ڏنگو ڦڏو نڪري ٿو، تہ پوءِ ان جي انساني نعم‌البدل لاءِ ٻہ بدبختيءَ کان سواءِ ٻي ڪابہ توقع نہ ٿي رکي سگهجي.

چيو وڃي ٿو تہ رشيا، جرمنيءَ، انگلنڊ، فرانس ۽ اٽليءَ ۾ اڃا ٻہ ڪي اهڙا خاندان آباد آهن، جي ٻار جي ڄمڻ وقت هڪ نئين وڻ پوکڻ جا عادي آهن. ڪين هيءَ اميد هوندي آهي تہ اهو وڻ ٻار سان گڏ وڌندو ويندو، جنهن ڪري انهيءَ وڻ کي ڏاڍيءَ خبرداريءَ سان تاڪيو ويندو آهي. اها رسم سئزرلئنڊ جي آرگائو ضلعي ۾، اڃا تائين عام جام آهي؛ ڇوڪري لاءِ صوفن جو هڪ وڻ ۽ ڇوڪريءَ لاءِ ناسپاتيءَ جو هڪ وڻ پوکيو ويندو آهي ۽ ماڻهو سمجهندا آهن تہ اهو ٻار وڻ سان گڏو گڏ سکي ۽ آسودو يا تباه ۽ برباد ٿيندو. ميڪلينبرگ ۾ ڄايل ٻار جي اورکي هڪ ننڍي وڻ جي پاڙ وٽ اڇلايو ويندو آهي ۽ پوءِ ٻارکي وڻ سان گڏ وڌندڙ سمجهيو ويندو آهي. ڊلهائوسي قلعي جي قريب، جو ايڊنبرگ جي شهر کان گهڻو دور ناهي، شاه بلوط جو هڪ وڻ بيٺو آهي،

جنهن کي "ايج ويل وڻ" سڏيو ويندو آهي ۽ جنهن کي عام اعتقاد مطابق، ساڳئي نالي واري خاندان جي تقدير سان هڪ پراسرار نموني سان وابستہ سمجهيو ويندو آهي. چاڪاڻ تہ ماڻهو چوندا آهن تہ جڏهن انهيءَ خاندان جو ڪو فرد مرندو آهي، يا مرڻ وارو هوندو آهي، تڏهن "ايج ويل" وڻ مان هڪ شاخ ٽٽي هيٺ ڪرندي آهي. چنانچہ، سنہ ١٨٧٤ع جي جولاءِ مهيني جي هڪ خاموش ۽ پرسڪون ڏينهن تي، انهيءَ وڻ مان هڪ وڏيءَ ٽاريءَ کي ٽٽي هيٺ ڪرندو ڏسي، ٻيلي جي هڪ پوڙهي چوڪيدار حيرت وچان چيو تہ، "آقا هِن گهڙيءَ مري ويو!" ۽ ان کان جلد ئي پوءِ، هيءَ خبر ڦهلجي ويئي تہ فاڪس مال، ڊلهائوسي قلعي جو يارهون اميرِ، انتقال ڪري ويو.

انگلنڊ ۾، نندن ٻارن کي "انش" وڻ جي چيريل ٽڙ وچان ڊيڄڙي ۽ ڏکڻيءَ جي بيماريءَ جي علاج طور لنگهايو ويندو آهي، ۽ ان کان پوءِ انهن ٻارن ۽ وڻ جي درميان هڪ قسم جو هم آهنگي تعلق قائم ٿيل سمجهيو ويندو آهي. اهڙو هڪ وڻ، جو گهڻي وقت کان وٺي انهيءَ ڪم لاءِ استعمال ڪيو ويندو هو، "سُرلي هيٺ" جي ڪناري تي، هوڪلي هائوس کان برمنگهام ڏانهن ويندڙ رستي تي بيٺل هو. "ٽامس چينگورٿ، جو پر واري هڪ کيت جي مالڪ جو پٽ هو ۽ جو هِن وقت ٽيهن سالن جو آهي، جڏهن هڪ سال جو معصوم ٻار هو، تڏهن کيس هڪ اهڙي ئي وڻ وچان لنگهايو ويو هو، جو هن وقت بہ صحيح ۽ سلامت بيٺو آهي، جنهن کي هو اهڙي احتياط سان محفوظ رکندو آهي، جو ان جي هڪ شاخ کي بہ ڪنهن کي ڇهڻ جي اجازت ڪانہ ڏيندو آهي، چاڪاڻ تہ ماڻهن جو اعتقاد آهي تہ مريض جي

زندگيءَ جو سڄو دارومدار انهيءَ وڻ جي حياتيءَ تي آهي ۽ جنهن به گهڙيءَ ان کي وڍيو وڃي ٿو، تنهن وقت، خواه مريض ان کان ڪيترو ئي دور هجي، اها بيماري هڪدم واپس وري ٿي، ۽ هڪ ماڻهوءَ جي موت جو سامان اهڙيءَ طرح پيدا ٿئي ٿو، جهڙيءَ طرح اُنهيءَ ماڻهو جو ٿيو، جو انهيءَ رستي تان هڪ گاڏو هلائي رهيو هو. "بهرحال، هيءَ ڳالهه ڪا غير معمولي ڪانهي" مصنف لکي ٿو، "ته وڻ ڪيرائڻ کان پوءِ به ڪجهه وقت تائين ماڻهو جيئرا رهن." شفايابيءَ حاصل ڪرڻ جو عام رواجي طريقو ننڍيءَ عمر واري "ائش" وڻ کي ڪجهه فوٽن تائين ڏيگهه ۾ چيرڻ ۽ صبح جو سج اڀرڻ وقت انهيءَ چير وچان اگهاڙي ٻار کي ٽي يا نَوَ ڀيرا لنگهائڻ جو آهي. انگلنڊ جي مغرب ۾، چيو ويو آهي، ٻار کي اهڙي چير وچان لنگهائڻ جو رستو "سج جي مخالف رخ" ۾ هئڻ گهرجي. جئين ئي اها رسم اُدا ڪئي ويندي آهي، تيئن ئي وڻ کي مضبوطيءَ سان ٻڌو ويندو آهي ۽ چير کي مٽيءَ يا گاري سان لِنبيو ويندو آهي. عام اعتقاد هيءُ آهي ته جهڙيءَ طرح وڻ وارو چير بند ٿي ويندو، اهڙيءَ طرح ٻار جي بدن ۾ زخم سبب آيل چير به ڇُٽي ويندو. پر جيڪڏهن وڻ ۾ ڪيل چير ڪليل رهندو ته ٻار جي بدن وارو چير پڻ ائين ئي ڪليل رهندو ۽ جيڪڏهن اهو وڻ سڪي، سڙي پوندو، ته ٻار جو موت به يقيني طرح ان جي پٽيان ئي پٽيان واقع ٿيندو.

ٻين مختلف مرضن، پر خصوصاً چيرن ۽ ڏيڄڙي جو ساڳيو ئي علاج يورپ جي ٻين حصن، جهڙوڪ جرمني، فرانس، ڊينمارڪ ۽ سئيڊن ۾ عام‌طرح عمل ۾ آندو ويو آهي، پر انهن سڀني ملڪن ۾ انهيءَ مقصد سان جيڪو وڻ ڪتب آندو ويو آهي، سو عام

طرح "ائش" نہ، پر شاهہ بلوط آهي، ڪڏهن ڪڏهن بيد جي وڻ جي، نہ فقط اجازت ڏني ويندي آهي، پر اهو شاهہ بلوط جي بجاءِ بذل طور پڻ ڏسيو ويندو آهي. انگلنڊ وانگر، ميڪلينبرگ ۾ پڻ وڻ ۽ ٻار جي درميان اهڙيءَ طرح سان جيڪو هم آهنگ رشتو قائم ڪيو ويندو آهي، تنهن کي ڪڏهن ڪڏهن ايتريقدر تہ قريب سمجهيو ويندو آهي، جو ماڻهن ۾ هيءُ وهم عام ويٺل هوندو آهي، تہ جيڪڏهن وڻ کي وڍيو، تہ ٻار مري ويندو.

٣- **ڏورن ۾ خارجہ روح :** پر لوڪ-آڪاڻين وانگر، عملي زندگيءَ ۾ بہ، انسان کي جسماني هم آهنگيءَ جي جوڙ ذريعي محض بيجان شين ۽ ٻوٽن سان ئي ڪڏهن ڪڏهن هڪٻئي سان وابستہ ٿيل ڪونہ سمجهيو ويندو آهي. ائين بہ سمجهيو ويندو آهي تہ اهو ئي جوڙ انسان ۽ حيوان جي درميان بہ قائم رهي سگهي ٿو، حتيٰ ڪہ انهن ٻنهي مان هڪ جي بهبوديءَ ۽ پلائيءَ جو ٻئي جي چڱيلائيءَ تي ايترو دارومدار رهي ٿو، جو جڏهن جانور مري ٿو، تڏهن واسطيدار ماڻهو پڻ مري ٿو. عام رواج ۽ قصن جي درميان مشابهت اجا بہ زياده قريب آهي، ڇاڪاڻ تہ ٻنهي حالتن ۾ روح کي انساني جسم کان جدا ڪرڻ ۽ ڪيس ڪنهن جانور ۾ محفوظ رکڻ جي طاقت، دستوري طور، جادوگرن ۽ ڏانئين جي خصوصي مراعات ۾ ئي شامل رهي آهي. چنانچہ، سائبيريا ۾ مقيم "ياڪوت" نالي هڪ قبيلي جي ماڻهن جو اعتقاد آهي تہ هرهڪ جادوگر ٻنهنجو روح يا ٻنهنجن روحن مان هڪ، ڪنهن جانور ۾ وجهي ڇڏيندو آهي، جنهن کي هو سڄيءَ دنيا جي نظرن کان خبرداريءَ سان لڪائي رکندو آهي. "ڪوبہ ماڻهو منهنجي خارجہ روح کي نہ ٿو ڳولي سگهي". هڪ مشهورومعروف

جادوگر چيو تہ ”اهو هتان کان گهڻو دور، ايڊزهيگانسڪ جي پٿريلن جبلن ۾ پوشيده رکيل آهي“. سال ۾ فقط هڪ دفعو، جڏهن آخرين برف پگهري ويندي آهي ۽ ڌرتي ڪارو رنگ اختيار ڪرڻ لڳندي آهي، تڏهن جادوگرن جا اهي خارجہ ارواح جانورن جي صورت ۾ ماڻهن جي قيامگاهن ۾ نظر ايندا آهن. اهي هرطرف گهمندا ڦرندا آهن، پر ان جي باوجود جادوگرن کان علاوه، ڪين ٻيو ڪوبہ نہ ڏسي سگهندو آهي. انهن مان جيڪي طاقتور هوندا آهن، سي گوڙ گهمسان ڪندا، اڳتي وڌندا ويندا آهن. پر جيڪي ڪمزور هوندا آهن، سي چورن وانگر لڪندا، آهستي ڦرندا گهڙندا آهن. اهي گهڻو ڪري وڙهندا آهن ۽ پوءِ اهو جادوگر، جنهن جي خارجہ روح کي شڪست ايندي آهي، سو بيمار ٿي پوندو آهي، يا مري ويندو آهي. انهن مان انتهائي ڪمزور ۽ بزدل جادوگر اهي هوندا آهن، جن جا ارواح ڪتن جي جسمن اندر سمايل هوندا آهن، ڇاڪاڻ تہ ڪتو پنهنجي انساني نعم‌البدل کي ڪوبہ آرام نہ ٿو ڏئي، پر سندس دل کي ڪُتري ٿو ۽ جسم کي چڪ هڻي، ٽڪر ٽڪر ڪري ٿو. سڀني کان زياده طاقتور جادوگر اهي هوندا آهن، جن جي خارجہ روحن کي سمند گوڙن، ڦاڙهن ڪارن رڇن، عقابن يا جهنگلي سوئرن جون ظاهري صورتون هونديون آهن. وري، توروخينسڪ علائقي ۾ آباد سئمويڊ نسل وارن ماڻهن جي راءِ آهي تہ هرهڪ جادوگر وٽ هڪ حجائتو ۽ ڄاتل سڄاتل روح هوندو آهي، جنهن کي اهو جهنگلي سوئر جي صورت ۾ جادوءَ جي هڪ ڪمر بند ذريعي پاڻ سان گڏ ڪٽي گهمائيندو ڦرندو آهي. جهنگلي سوئر جي موت تي جادوگر پاڻ بہ مرندو آهي؛ ۽ ڪن جادوگرن جي اهڙين جنگين جون آڪاڻيون

سڌايون ويندیون آهن، جي هڪ ٻئي سان سچ پچ مقابلي ڪرڻ لاءِ ٻاهر نڪرڻ ڪان اڳ، پنهنجن روحن کي وڙهڻ لاءِ موڪلينداآهن. مٿلي نسل وارن جو اعتقاد آهي ته "هڪ ماڻهوءَ جو روح ٻئي ماڻهوءَ يا ڪنهن جانور ۾ داخل ٿي سگهي ٿو، يا البت انهن ٻنهي جي درميان ڪو اهڙو پر اسرار تعلق پيدا ٿي سگهي ٿو، جو منجهانئن هڪ جي قسمت جو دارو مدار مڪمل طور ٻئي مٿان ٿئي ٿو."

نيو هيبرائيڊس جزيرن جي "موٽا" نالي هڪ ٻيٽ جي ميلا نيشي نسل وارن ماڻهن ۾، خارج روح جي تخيل تي روز مره جي زندگيءَ ۾ عمل ڪيو ويندو آهي. "موٽا" ٻيٽ جي مقامي ٻوليءَ جي "تمانيو" لفظ جي معنيٰ "ڪابه اهڙي جاندار يا بي جان شيءِ آهي، جنهن جي متعلق ڪنهن ماڻهوءَ کي اهڙو يقين ويهجي ويو هجي، ته ان جو وجود سندس زندگيءَ سان بلڪل قريبي تعلق رکي ٿو ..... موٽا ٻيٽ ۾ هر هڪ ماڻهوءَ کي پنهنجو پنهنجو "تمانيو" ڪونه هوندو هو، فقط ڪن ماڻهن جو خيال هوندو هو ته سندن اهڙو تعلق ڪرڙيءَ، نانگ يا، ٿي سگهي ٿو ته ڪنهن پٿر، سان هو، ڪڏهن ڪڏهن اهڙيءَ شيءِ لاءِ جستجو ڪئي ويندي هئي، ۽ ڪيس فقط ڪن پنن جي مرڪب پيئڻ، ۽ انهن جي ڦوڳ کي هڪ هنڌ جمع ڪري، ڊيسر ڪرڻ سان ڳولي لڌو ويندو هو، ٻوءِ جيڪا به زنده شيءِ انهيءَ ڊير اندر، يا ان جي مٿان سڀ کان اول ڏٺي ويندي هئي، سا "تمانيو" هوندي هئي. ان جي جاچ رکي ويندي هئي، پر ڪيس ڪارايو يا پوچيو ڪونه ويندو هو، مقامي ماڻهن جو اعتقاد هوندو هو ته "تمانيو" هڪ سڌ ڪرڻ سان هليو ايندو آهي ۽ جيڪڏهن

اهو جاندار هوندو آهي تہ ان سان ماڻهوءَ جي زندگي قريبي طور وابستہ هوندي آهي ۽ جيڪڏهن اهو (تمانيو) بي جان هوندو آهي، تہ ماڻهوءَ جي سلامتي ساڻس وابستہ هوندي آهي، جيڪڏهن اهو مرندو، يا بيجان هئڻ جي صورت ۾، گم ٿي ويندو يا ٽٽي پوندو، تہ واسطيدار ماڻهو مري وبندو. چنانچہ، بيماريءَ جي حالت ۾، آهي ڪن خاص ماڻهن کي موڪلي، هيءَ خاطري ڪرائيندا هئا، تہ سندن "تمانيو" صحيح سلامت ۽ چنگو ڀلو هو يا نہ."

جانور اندر رڪيل خارجہ روح جو نظريو اولهہ آفريڪا، خاص طرح نائجيريا، ڪئميرونس ۽ گئبون جي ماڻهن وٽ عام ڏٺو وڃي ٿو. گئبون ۾ رهندڙ فانس قبيلي جي ماڻهن ۾، هرهڪ جادوگر لاءِ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ اهو پنهنجي دستاربنديءَ جي موقعي تي پنهنجي زندگيءَ کي "رت-برادريءَ" جي رسم ادا ڪرڻ سان ڪنهن جهنگلي جانور جي زندگيءَ سان ڳنڍي ڇڏيندو آهي، هو انهيءَ جانور جي ڪَنَ ۽ پنهنجيءَ ٻانهن مان ڪجهہ رت ڪڍندو آهي ۽ جانور جي نسن ۾ پنهنجو ۽ پنهنجن نسن ۾ انهيءَ جانور جو خون داخل ڪندو آهي. ان کان پوءِ انهن ٻنهي جي درميان اهڙو تہ قريبي رشتو قائم ٿي ويندو آهي، جو منجهانئن هڪ جو موت، ٻئي جي موت جو باعث ٿيندو آهي. انهيءَ اتحاد سبب جادوگر جي اقتدار کي اهڙي سهوليت ملندي آهي، جنهن کي اهو مختلف طريقن سان پنهنجي فائدي لاءِ استعمال ڪندو آهي. اول تہ پَرين جي آڪاڻين واري انهيءَ جادوگر وانگر، جنهن پنهنجي ساه کي پنهنجي وجود کان ٻاهر سلامتيءَ واريءَ ڪنهن جاءِ ۾ بطور امانت رکيو آهي، فان

جادوگر هاڻي پاڻ کي ناقابلِ شڪست تصور ڪري ٿو. ان کان علاوه، جنهن جانور سان هن پنهنجي خون جي ڏي وٺ ڪئي آهي، سو سندس آشنا ٿي چڪو آهي ۽ سندس اهڙا سڀ احڪام مڃيندو، جي هو ڪيس ڏيڻ چاهيندو. چنانچہ، هو پنهنجن دشمنن کي زخمي ڪرڻ ۽ مارڻ لاءِ ان کان ڪم وٺي ٿو. انهيءَ سبب ڪري، جنهن جانور سان هو رت - پائپيءَ جو رشتو قائم ڪري ٿو، سو ڪنهن به صورت ۾ ڪو پالتو يا پاليل جانور ڪونہ هوندو آهي، پر اهو هميشه کو خطرناڪ پوائتو ۽ وحشي جانور هوندو آهي، جهڙوڪ چيتو، ڪارو نانگ، واڳون، درياهي گهوڙو، جهنگلي سوئر يا گجهہ. انهن سڀني جانورن سان "فان" قوم جي جادوگرن جو زياده ڪان زياده مقبول ۽ عام طور آشنا جانور چيتو هوندو آهي ۽ ان کان بعد ڪاري نانگ جو وارو هوندو آهي ۽ گجهہ ڪن تمام ٿورين حالتن ۾ اهو ڪردار ادا ڪندي آهي. ڏانئٽين، خواهہ جادوگرن کي پنهنجا پنهنجا آشنا هوندا آهن، پر اهي جانور، جن سان عورتن جون زندگيون اهڙيءَ طرح وابستہ هونديون آهن، سي عام طور انهن کان مختلف هوندا آهن، جن کي مرد پنهنجا خارجہ ارواح سپرد ڪندا آهن. هڪ ڏانئٽ کي پنهنجي آشنا جي حيثيت ۾ ڪو چيتو ڪڏهن به قبول ڪونہ پوندو آهي. پرڪيس عام طرح نانگ جي نسل جي ڪا زهريلي جنس، ڪڏهن سنگڻ واري ازدها ڪڏهن ڪو ڪارو نانگ، ڪڏهن ڪو سائو نانگ، جو ڪيلي جي وڻ ۾ رهندو آهي، زياده پسند پوندو آهي يا ڪن وقتن تي گجهہ، آلو، يا ڪو ٻيو شبينہ پرندو هوندو آهي. هر حالت ۾ اهو جانور يا پکي، جنهن سان ڪنهن

ڏانئڻ يا جادوگر اهڙو پراسرار تعلق قائم ڪيو هوندو آهي، سو هميشه هڪ فرد هوندو آهي ۽ نه هڪ جنس، ۽ جڏهن اهو هڪ جانور مري ويندو آهي، تڏهن اهو اتحاد بلڪل قدرتي نموني سان ختم ٿي ويندو آهي، ڇاڪاڻ ته جانور جي موت کي انهيءَ ماڻهوءَ جي موت جو پيش خيمو سمجهيو ويندو آهي.

ساڳيا ئي خيال ڪئميرون صوبي جي ڪراس درياهه جي ماڻريءَ ۾ آباد قبائلن وٽ به ڏٺا وڃن ٿا. ماڻهن جي گروهن، خاص طرح هڪ ڳوٺ جي باشندن، مختلف جانورن جو انتخاب پئي ڪيو آهي، جن سان انهن پنهنجو قريبي رشتو پئي سمجهيو آهي. اهڙن جانورن مان درياهي گهوڙا، هاٿي، چيتا، واڳون، گوريلا باندر، مڇيون، نانگ، چند مثال آهن ۽ اهي سڀ جانور اهڙي قسم جا آهن، جي يا تمام طاقتور آهن يا وري اهي پاڻ کي ماڻهن جي نظرن کان پاڻيءَ يا جهنگ اندر آسانيءَ سان پوشيده ڪري سگهندا آهن. جانور- آشنا جي انتخاب لاءِ سندس پوشيده ٿيڻ جي طاقت هڪ ضروري شرط سمجهيو ويندو آهي، ڇاڪاڻ ته جانور دوست يا مددگار مان هيءَ توقع رکي ويندي آهي، ته هو پنهنجي مالڪ جي دشمن کي لڪ چوريءَ سان نقصان رسائيندو. مثال طور، جيڪڏهن هو درياهي گهوڙو آهي، ته هو اوچتو ئي اوچتو پاڻيءَ کان ٻاهر اچي منهن ڪڍندو ۽ اهڙيءَ طرح دشمن جي بتيلي کي اونڌو ڪري ڇڏيندو. انهن جانورن ۽ سندن ماڻهن، دوستن يا مائٽن مٽن ۾ اهڙو همدردانه تعلق موجود سمجهيو ويندو آهي، جوجنهن گهڙيءَ اهو جانور مرندو، تنهن لحظي اندر ماڻهو به مرندو. ساڳيءَ طرح، جنهن گهڙيءَ ماڻهو مرندو، انهيءَ پل ۾ جانور به مرندو. انهيءَ مان هيءُ امر هڪ لازمي نتيجي طور ظاهر ٿئي ٿو ته جانور

مائٽن کي ڪنهن به حالت ۾ نہ تير هڻڻ گهرجي ۽ نہ ڪنهن ٻئي طريقي سان ستائڻ گهرجي، متان انهن ماڻهن کي ڪو ضرر پهچي يا اهي مري پون، جن جون زندگيون انهن حيوانن جي حياتيءَ سان اهڙي نموني ڳنڍيل آهن. بهرحال، اها ڳالهہ ڳوٺ جي ماڻهن کي، جن هاٿين کي پنهنجو جانور دوست بڻايو هوندو آهي، هاٿين جي شڪار کان نہ روڪيندي آهي. ڇاڪاڻ تہ اهي هاٿيءَ جي سڄيءَ جنس جو احترام نہ ڪندا آهن، پر ان جي فقط ڪن اهڙن خاص فردن جو، جيڪي ڪن مردن ۽ عورتن سان انفرادي حيثيت ۾ قريبي رشتي ۾ منسلڪ هوندا آهن، اهي ماڻهو سمجهندا آهن تہ اهي انهن مخصوص ڀاءُ - هاٿين کي انهن عام هاٿين جي ڏٺن وچان هميشه شناخت ڪري سگهندا آهن، جي محض هاٿي ئي هاٿي هوندا آهن. اها شناخت درحقيقت دوطرفي سمجهي ويندي آهي. جڏهن شڪاري، جنهن کي ڪو هاٿي دوست هوندو آهي، اهڙي قسم جي انسان - هاٿيءَ سان ملي ويندو آهي، جيئن اسين اهڙي هاٿيءَ کي هوند سڏيون، تڏهن اهو شاندار جانور پنهنجو هڪ پير پنهنجي منهن اڳيان جهلي، چئ تہ ڪيس هيئن چوندو آهي تہ "تير نہ هڻجانءِ." جيڪڏهن اهو شڪاري اهڙو انسانيت سوز ثابت ٿيندو، جو اهڙي هاٿيءَ تي تير هلائي ڪيس هلاڪ ڪندو، تہ اهو ماڻهو، جنهن جي زندگي انهيءَ جانور سان وابستہ هوندي، بيمار ٿي پوندو.

ڪئمير ون جي بلونگ قبيلي جا ماڻهو سمجهندا آهن تہ هر هڪ ماڻهوءَ کي هڪ کان وڌيڪ روح هوندا آهن، جن مان هڪ جسم اندر هوندو آهي ۽ ٻيو هاٿيءَ، جهنگلي سوئر، چيتي، وغيره جهڙي ڪنهن جانور اندر رهندو آهي. جڏهن کو ماڻهو

بيمار ٿي گهر پهچندو آهي ۽ هيئن چوندو آهي، ”تہ آءٌ جلد مرندس“ ۽ هو سچ پچ مري ويندو آهي، تڏهن ماڻهو هيءُ دليل پيش ڪندا آهن تہ سندس روحن مان ڪنهن هڪ کي جهنگلي سوئر يا چيتي ۾ رهندي ماريو ويو آهي ۽ اهڙيءَ طرح سندس خارجہ روح جي موت هن جي جسم اندر رهندڙ روح جو موت آندو آهي. جيئرن ماڻهن جي خارجہ روحن جي وجود ۾ ايبو قبيلي وارن کي بہ، جو نائجر درياه جي ڪيٽيءَ وٽ آباد هڪ مشهور قبيلو آهي، پختو اعتقاد هوندو آهي. اهي سمجهندا آهن تہ ماڻهوءَ جو روح ٿوري عرصي لاءِ سندس جسم کي ڇڏي، ڪنهن جانور جي جسم اندر پنهنجو قيامگاه ٺاهي سگهندو آهي. جيڪو ماڻهو اها طاقت حاصل ڪرڻ جو خواهان هوندو آهي، سو ڪنهن حڪمت واري ماڻهوءَ کان هڪ دوا وٺي پنهنجي ڪاڏي ۾ ملائيندو آهي. ان کان پوءِ سندس روح ٻاهر نڪري، ڪنهن جانور اندر داخل ٿيندو آهي. اتفاق سان، جيڪڏهن اهو جانور انهيءَ وقت اندر مارجي وڃي ٿو، جڏهن انهيءَ ماڻهوءَ جو روح منجهس داخل آهي، تہ اهو ماڻهو مري ٿو؛ ۽ جيڪڏهن اهو جانور زخمي ٿئي ٿو، تہ ماڻهوءَ جو سڄو بدن هڪدم ڦرڙين سان ڀرجي وڃي ٿو. اهو اعتقاد ماڻهن کي مختلف قسمن جي بيڙاين طرف مائل ڪندو آهي؛ ڇاڪاڻ تہ هڪ چالاڪ بدمعاش اها دوا لڪ چوريءَ پنهنجي دشمن کي ڪاڏي ۾ ملائي ڏيندو ۽ اهڙيءَ طرح انهيءَ جي روح کي، بنان اجازت، ڪنهن جانور اندر منتقل ڪري، انهيءَ جانور کي ماري ڇڏيندو ۽ ان سان گڏ وگڏ انهيءَ ماڻهوءَ کي بہ ماريندو، جنهن جو روح جانور اندر مقيم هو. نائجر درياه جي منهن وٽ، ڪالابار جي حبشين جو اعتقاد آهي تہ هرهڪ ماڻهوءَ، مرد خواه عورت کي چار ارواح

هوندا آهن، جن مان هڪ سندس جسم ڪان ٻاهر جهنگلي جانور جي صورت ۾ ٻيلي ۾ رهندو آهي. اهو خارج روح، يا جيئن سس ڪنگسلي ڪيس سڏي ٿي، اهو جهنگ وارو روح ذري گهٽ ڪوبہ جانور، مثلاً چيتو، ڇڻي يا ڪا ڪمي ٿي سگهي ٿو؛ پر اهو ڪنهن بہ حالت ۾ ڪو پالتو يا گهريلو جانور ۽ ڪو ٻوٽو ڪونہ هوندو آهي، سواءِ ڪنهن روحاني نظر رکندڙ ماڻهوءَ جي حالت ڪان؛ ٻيو ڪوبہ پنهنجي جهنگ واري روح کي نہ ڏسي سگهندو آهي، پر هڪ روحاني نظر رکندڙ ماڻهو گهڻو ڪري ٻڌائي سگهندو تہ ماڻهوءَ جهنگ وارو روح ڪهڙي قسم جي جانور ۾ آهي ۽ ان ڪان پوءِ اهو ماڻهو احتياط ڪري انهيءَ جنس جي ڪنهن بہ جانور کي ڪونہ ماريندو آهي ۽ ٻئي ڪنهن کي بہ ماريندو ڏسندو آهي، تہ سخت اعتراض ڪندو آهي. هڪ مرد ۽ سندس پٽن جا جهنگ وارا روح عام طرح هڪ قسم جا جانور هوندا آهن ۽ ساڳيءَ طرح هڪ عورت ۽ سندس ڌيئرن جا. پر ڪڏهن ڪڏهن خاندان جا سڀ ٻار پنهنجي پيءُ جو جهنگ وارو روح اختيار ڪندا آهن. مثال طور، جيڪڏهن ان جو خارج روح هڪ چيتو آهي، تہ هن جا سڀ پٽ ۽ ڌيئون بہ چيتي کي پنهنجو خارج روح ٻڌائينديون. ٻئي طرف، اهي سڀ ڪڏهن ڪڏهن پنهنجيءَ ماءُ جي پيروي ڪندا آهن؛ مثال طور، جيڪڏهن سندن ماءُ جو خارج روح ڪُمي آهي، تہ سندس پٽن ۽ ڌيئرن جا سڀ خارج ارواح ڪميون ئي هوندا. ماڻهوءَ جي زندگي انهيءَ جانور جي زندگيءَ سان، جنهن کي هو پنهنجو خارج يا جهنگ وارو روح تصور ڪري ٿو، اهڙي قريبي رشتي ۾ منسلڪ سمجهي ويندي آهي، جو انهيءَ جانور کي ڪو زخم رسيو، يا سندس موت واقع ٿيو، تہ ان کي لازمي طور انهيءَ ماڻهوءَ جي زخم يا موت

جو پيش خيمو سمجهيو ويندو ۽ ان جي برعڪس، جيڪڏهن ماڻهو مري ٿو، تہ سندس جهنگ واري روح کي ان ڪان پوءِ ڪابہ آرام واري جاءِ نصيب ڪانہ ٿيندي. پر اهو پاڳل ٿي پوندو ۽ باهہ ۾ گهڙي پوندو يا ماڻهن مٿان حملو ڪندو ۽ ڪيس مٿي وارو ڏڪ هٽي ماري ويندو ۽ اهڙيءَ طرح سندس خاتمو ٿيندو.

اتر ڪالابار ۾، ايڪيٽ جي قريب هڪ مقدس ڍنڍ آهي، جنهن جي مڇين کي ڏاڍي احتياط سان محفوظ رکيو ويندو آهي، ڇاڪاڻ تہ ماڻهن جو اعتقاد آهي تہ سندن ئي ارواح منجهن مقيم هوندا آهن ۽ ان ڪري جيڪا بہ مڇي ماري ويندي، تنهن سان گڏ هڪ انساني حياتيءَ جو چراغ گل ٿيندو. گهڻا سال نہ ٿيا، جو ڪالابار درياهہ ۾ هڪ تمام وڏو ۽ پوڙهو واڳون رهندو هو، جنهن لاءِ عام ماڻهو ائين سمجهندا هئا تہ ان ۾ هڪ سردار جو خارج روح مقيم هو، جو بذات خود جيئرو جاڳندو ڊيوڪ ٽائون ۾ رهندو هو. شڪار گيڏندڙ نائب قونصل انهيءَ جانور کي وقت بوقت شڪار ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا هئا ۽ آخرڪار ڪنهن آفيسر ان کي گولي هڻي وڌي. في الفور انهيءَ سردار کي ٽنگ ۾ زخم ٿي پيو ۽ هو بستري داخل ٿيو. ٻاهران تہ هن ائين ظاهر ڪيو تہ ڪيس ڪتي چڪ پاتو هو، پر سياڻا پنهنجو ڪنڌ ڏوڻيندا هئا ۽ اُهڙي هلڪي ۽ بيڪار بهاني تي يقين ڪرڻ لاءِ تيار ڪونہ هئا. وري، نائجر درياهہ جي ڪنارن تي لوڪو جا ۽ ڪيٽيءَ جي درميان، جيڪي مختلف قبائل آباد آهن، تن ۾ هيءُ اعتقاد عام آهي تہ "ماڻهوءَ اندر هڪ 'متبادل خوديءَ' هئڻ جو امڪان آهي، جا واڳونءَ يا درياهي گهوڙي

جهڙي جانور جي صورت ۾ هوندي آهي. انهن ماڻهن جو اعتقاد آهي تہ هڪ ماڻهوءَ جي زندگي انهيءَ جانور جي زندگيءَ سان ايتري قدر وابستہ آهي، جو منجهانئن ڪنهن هڪ کي جيڪا بہ شيءِ متاثر ڪندي، سا ٻئي مٿان بہ ساڳئي قسم جو اثر ظاهر ڪندي ۽ جيڪڏهن انهن مان هڪ مرندو، تو ٻيو بہ تمام جلد ساڳئي رستي تي گامزن ٿيندو. هن ڳالهہ کي ڪو گهڻو زمانو ڪونہ ٿيو، جو ڪنهن انگريز ڪنهن مقامي ڳوٺ جي قريب هڪ درياهي گهوڙي کي گولي هڻي ماري وڌو، پر واري ڳوٺ جي هڪ اهڙيءَ عورت جي دوستن، جا انهيءَ رات ڳوٺ ۾ مري ويئي، سندس موت جي بدلي ۾ انهيءَ انگريز کان پنجن پائونڊن جي عيوضي جي تقاضا ڪئي، جو هن کي ڀري ڏيڻو پيو."

مرڪزي آمريڪا جي زئپوٽيڪ قبيلي وارن ماڻهن ۾، جڏهن ڪنهن عورت جو ويم ٿيڻ وارو هوندو هو، تڏهن سندس عزيز و اقارب جهوپڙيءَ اندر اچي جمع ٿيندا هئا ۽ زمين تي مختلف جانورن جون تصويرون ڪڍڻ لڳندا هئا، پر جيئن ئي ڪا هڪ تصوير مڪمل ڪندا هئا، تيئن ئي ان کي ڍاهي ڇڏيندا هئا. اهو سلسلو ان وقت تائين هلندو هو، جيستائين ٻار ڄمندو هو ۽ ان وقت جنهن جانور جي تصوير زمين تي ڇاپيل رهجي ويندي هئي، تنهن کي انهيءَ ٻار جو "ٽونا" يا ٻيو وجود سڏيو ويندو هو. "جڏهن اهو ٻار ڪافي وڏو ٿي ويندو هو، تڏهن هو انهيءَ جانور کي هٿ ڪندو هو، جو سندس نمائندو هوندو هو ۽ اُن جي حفاظت ڪندو هو، ڇاڪاڻ تہ ماڻهن جو اعتقاد هو تہ سندس صحت ۽ زندگي انهيءَ جانور جي صحت ۽ زندگيءَ سان وابستہ هئي؛ درحقيقت، انهن ماڻهن جو هيءُ

خيال هو تہ ٻنهي جو موت هڪ ئي وقت واقع ٿيندو"، يا البت هيئن هو، تہ جڏهن جانور مرندو، تڏهن اهو ماڻهو بہ ان سان گڏ مرندو. گئيٽيمالا ۽ هونڊوراس جي ڳاڙهن هندستانين ۾، 'ناگوئال' يا 'نائوئال' "اها جاندار يا بي جان شيءِ آهي، جا عام طرح جانور جي صورت ۾ هوندي آهي، جا ڪنهن خاص ماڻهوءَ سان اهڙي متوازي رشتي ۾ منسلڪ هوندي آهي، جو ماڻهوءَ جي خوشحاليءَ ۽ بدحاليءَ جو دارو مدار 'ناگوئال' جي تقدير متان هوندو آهي." هڪ قديم مصنف مطابق، گئيٽيمالا جي گهڻن هندستانين کي "شيطان دوکو ڏيئي، منجهن هيءُ اعتقاد ويهاريو آهي تہ سندن زندگيءَ جو انحصار فلاڻي يا فلاڻي جانور (جنهن کي اهي پنهنجو آشنا روح تصور ڪندا آهن) جي حياتيءَ تي آهي، جنهن ڪري اهي سمجهندا آهن تہ جڏهن اهو جانور مرندو، تڏهن اهي بہ ضرور مرندا؛ جڏهن بہ ڪو شڪاري انهيءَ جانور جو تعاقب ڪندو آهي، تڏهن سندن دليون ڌڙڪنديون آهن؛ جڏهن اهو بي حال هوندو آهي، تڏهن اهي بہ بي حال هوندا آهن. پر نہ، ڪڏهن تہ هيئن بہ ٿيو آهي، جو شيطان جي حرفت سبب اهي انهيءَ جانور جي صورت ۾ نظر آيا آهن (جو عام طرح سندن انتخاب موجب هرڻ، ڦاڙهو، شينهن، چيتو ڪتو يا عقاب هو ندو آهي) ۽ انهيءَ صورت ۾ متن وار ڪيا ويا آهن ۽ ڪين زخمي ڪيو ويو آهي." انهن هندستانين کي يقين هوندو هو تہ سندن "ناگوئال" جو موت، سندن موت آڻيندو. روايتن مان هيءَ تصديق ٿئي ٿي تہ هسپانوين سان پهرين جنگين ۾، جي ڦيٽزالٽينانگو جي ميدان ۾ وڙهيون ويئون هيون، هندستاني سردارن جا "ناگوئال" نانگن جي صورت ۾

وڙهيا هئا. سيني ڪان وڏي سردار جو "ناگوئال" خاص طور نمايان هو، چاڪاڻ ته اهو هڪ وڏي پکيءَ جي صورت ۾ هو، جو سبز رنگ جي ڪنين سان سينگاريل هو. هسپانوي جنرل، پيڊرو ڊي الورادو، انهيءَ پکيءَ کي پنهنجي پالي سان ماريو ۽ انهيءَ ئي دم ۾ هندستاني سردار مري، ڌرتيءَ تي وڃي ڪريو.

ڏکڻ ايرندي آسٽريليا جي گهڻن قبيلن جا مرد ۽ زالون جانورن جي هڪ مخصوص قسم کي انهيءَ ئي نظر سان ڏسندا هئا، جنهن سان مرڪزي آمريڪا جا هندستاني پنهنجي "ناگوئال" کي ڏسندا هئا، پر منجهن هيءُ فرق ضرور هو ته هڪ طرف، جتي هڪ هندستاني انهيءَ هڪ جانور کي سچاڻندو هو، جنهن سان سندس زندگي وابسته هوندي هئي، اتي آسٽريليا وارن کي فقط هيءَ خبر هوندي هئي ته منجهانئن هرهڪ جي زندگي انهيءَ قسم جي ڪنهن به هڪ جانور سان وابسته هئي ۽ اهي ائين نه چئي سگهندا هئا ته ڪهڙي سان. نتيجو لازمي طور هيءُ نڪرندو هو، جو هرهڪ ماڻهو اهڙي خاص قسم جي اُنهن سيني جانورن کي بچائيندو ۽ سندن حفاظت ڪندو هو، جن سان ماڻهن جون حياتيون وابسته هونديون هيون ۽ هرهڪ عورت انهيءَ قسم جي سيني اهڙن جانورن کي بچائيندي ۽ سندن حفاظت ڪندي هئي، جن سان سيني عورتن جون زندگيون وابسته هونديون هيون، چاڪاڻ ته ڪنهن کي به هيءَ خبر ڪانه هوندي هئي ته انهيءَ قسم جي ڪهڙي جانور جو موت سندس ئي موت جو سبب ٿي پوندو، بلڪل اهڙيءَ طرح، جهڙيءَ طرح سبز پکيءَ جي مارجي وڃڻ ڪان هڪدم پوءِ هندستاني سردار جو موت واقع ٿيو هو، ۽ پرين واريءَ ڳالهه ۾ طوطي جي موت ڪان پوءِ پنچڪن جادوگر

جو سوت ٿيو هو. چنانچہ، مثال طور، ڏکڻ - اوڀر آسٽريليا جي ووٿجوباڪ قبيلي وارن جي "راءِ هئي ته نگونونگونوت (چمڙي) جي زندگي، مرد جي زندگي آهي ۽ يارٿاٿگورڪ ('نائيٽ جار، نالي هڪ پرندو) جي زندگي، عورت جي زندگي آهي.' جڏهن انهن مان ڪنهن هڪ پکيءَ کي ماريو ويندو آهي، تڏهن ڪنهن نہ ڪنهن مرد يا عورت جي زندگيءَ جو پئمانو لبريز ٿي ويندو آهي. اهڙيءَ صورت ۾ قبائلي چانوڻيءَ ۾ رهندڙ هر هڪ مرد يا هرهڪ عورت کي هميشه هيءُ انديشو رهندو هو، ته متان هو يا هوءَ شڪار ٿي پوي ۽ ان سبب ڪري هين قبيلي ۾ تمام گهڻا فساد برپا ٿيندا هئا. سون کي معلوم ٿيو آهي ته انهن جهگڙن ۾، جتي مرد هڪ طرف ۽ عورتون ٻئي طرف ٿي بيهنديون هيون، اتي هيءَ پڪ ڪانہ ٿي سگهندي هئي ته ٻنهي مان ڪهڙي ڌر فتحياب ٿيندي، ڇاڪاڻ ته ڪن موقعن تي عورتون پنهنجين لئين سان مردن کي تمام سخت مار ڪيڻنديون هيون ۽ مرد گهڻو ڪري عورتن کي پالن سان مجروح ڪندا هئا ۽ ڪين ماري بہ ڇڏيندا هئا." ووٿجوباڪ قبيلي وارا چوندا هئا ته چمڙو مرد جو "پياءُ" هو ۽ 'نائيٽ جار' پکي، ان جي "زال". جانورن جا اهي مخصوص قسم، جن سان مردن ۽ عورتن جون زندگيون علي‌الترتيب وابستہ سمجهيون ويندیون هيون، هڪ ڪان ٻئي قبيلي ۾ مختلف هوندا هئا. چنانچہ، هڪ طرف، جتي ووٿجوباڪ قبيلي ۾ چمڙو مردن جو جانور هوندو هو، ته ٻئي طرف لوئر مري درياهہ جي ڪناري تي گنبوئر ڪريڪ وٽ، چمڙو عورتن جو جانور معلوم ٿئي ٿو، ڇاڪاڻ ته مقامي ماڻهو ڪيس هن سبب ڪري نہ ماريندا هئا، ته "جيڪڏهن ان کي

ماريو ويندو، تہ سندن ’لوبرائن‘، يعني عورتن مان ڪنهن هڪ جو موت يقيني ٿيندو.“ پر خصوصي قسم جو اهو ڪهڙو به جانور هوندو هو، جنهن سان مردن ۽ عورتن جي زندگين کي وابستہ سمجهيو ويندو هو، بهرحال خود اهو اعتقاد ۽ اهي جهيڙا ۽ جنگيون، جي انهيءَ سبب ڪري وڙهيون ويديون هيون، ڏکڻ اڀرندي آسٽريليا جي تمام وڏي حصي ۾ عام هونديون هيون ۽ ممڪن آهي تہ اهي اج به شايد اڳي کان زياده وسيع دائري وڙهيون ويديون هجن. اهو اعتقاد ڏاڍي سنگين نوعيت جو هو ۽ اهڙيءَ ئي سنگين نوعيت جا اهي جهڳڙا ۽ فساد هوندا هئا، جي ان جي سبب ڪري وجود ۾ ايندا هئا. چنانچہ، وڪٽوريا جي ڪن قبيلن ۾، ”عام چمڙو مردن جو جانور هوندو آهي، جي ڪيس نقصان پهچائڻ کان بچائيندا رهندا آهن، حتيٰ ڪہ ان جي بچاءَ ۾ اهي پنهنجين زالن کي به اڌ-مئو ڪندا آهن. گاهہ جو ٻالو يا وڏي ذات وارو ”گوت سڪر“ پڪي عورتن جو هوندو آهي ۽ جيتوڻيڪ اهو بدشگونيءَ وارو پڪي آهي، ڇاڪاڻ تہ اهو پنهنجي ڪرخت آواز سبب رات جي وڳڙي ۾ هراس ۽ دهشت ڦهلائيندو آهي، ان جي باوجود عورتون ان جي سختيءَ سان حفاظت ڪنديون آهن. جيڪڏهن ڪو مرد انهن پڪين مان ڪنهن هڪ کي به ماري وجهندو آهي، تہ انهن کي ايترو تہ غصو چڙهندو آهي، جڻ تہ اهو سندن ڪو ٻار هو، جنهنڪري اهي انهيءَ مرد کي پنهنجن ڊگهن لڪڙن سان مارڻ ۾ ڪوبہ احتراز نہ ڪنديون آهن.“

آسٽريليائي مردن ۽ عورتن طرفان چمڙن ۽ ٻالن جي (ڇاڪاڻ تہ چمڙا ۽ ٻالو ئي ٻنهي جنسن لاءِ عام طور مخصوص ٿيل هوندا

آهن) ايتريقدر سختيءَ سان جيڪا حفاظت ڪئي وڃي ٿي، سا خالص خود غرضانہ ارادن ۽ مطلبن تي مبني ڪانہ آهي. ڇاڪاڻ تہ هرهڪ ماڻهوءَ کي هيءُ يقين هوندو آهي تہ نہ فقط سندس، پر سندس پيءُ، ڀائرن ۽ پٽن وغيره جون زندگيون پڻ ڪن خاص چمڙن جي زندگين سان وابستہ آهن ۽ ان ڪري چمڙي جي سڄي قوم جي حفاظت ڪرڻ ۾، هو پنهنجن سڀني نر مائٽن جي زندگين ۽ پنهنجيءَ زندگيءَ جي حفاظت ڪري ٿو. ساڳيءَ طرح هرهڪ عورت جو اعتقاد آهي تہ سندس ماءُ، ڀينرن ۽ ڌيئرن وغيره جي حمايتن ۽ خود سندس حياتيءَ جو سڄو دارومدار ڪن خاص ٿلن جي حياتيءَ تي آهي ۽ ان ڪري ٿلن جي سڄيءَ قوم جي زندگين جي حفاظت ڪرڻ ۾، هوءَ پنهنجين سڀني مائٽياڻين جي زندگين جي حفاظت سان گڏو گڏ، پنهنجيءَ زندگيءَ جي پڻ حفاظت ڪري ٿي. هاڻي، جڏهن ماڻهن جون زندگيون اهڙيءَ ريت ڪن جانورن ۾ سمايل سمجهيون وڃن ٿيون، تڏهن هيءَ ڳالهہ ظاهر آهي تہ اهڙن ماڻهن کي انهن جانورن کان يا اهڙن جانورن کي انهن ماڻهن کان مشڪل ئي سڃاڻي سگهبو. جيڪڏهن منهنجي ڀاءُ، جان جي حياتي هڪ چمڙي ۾ آهي، تہ پوءِ هڪ طرف اهو چمڙو منهنجو ڀاءُ ۽ "جان" آهي ۽ ٻئي طرف، هڪ مفهوم ۾، "جان" هڪ چمڙو آهي، ڇاڪاڻ تہ سندس حياتي هڪ چمڙي ۾ آهي. بلڪل ساڳيءَ طرح، جيڪڏهن منهنجيءَ ڀيڻ، ميريءَ، جي حياتي هڪ ٿلوءَ ۾ آهي، تہ پوءِ اهو الو منهنجي ڀيڻ آهي ۽ ميري هڪ الو آهي. اهو تہ هڪ بلڪل لازمي ۽ فطرتي نتيجو آهي، ۽ آسٽريليائي قبيلا ان تائين پهچڻ ۾ ناڪامياب ڪونہ ٿيا آهن. جڏهن هڪ چمڙو مرد جو جانور هوندو آهي، تڏهن ڪيس ڀاءُ

سڏيو ويندو آهي ۽ جڏهن هڪ چمڙو عورت جو جانور هوندو آهي، تڏهن ڪيس سندس پيڻ سڏيو ويندو آهي. ان جي برعڪس، هڪ مرد هڪ عورت کي ٻلوءَ جي نالي سان خطاب ڪندو آهي ۽ اهڙيءَ طرح هوءَ ساڻس چمڙي جي نالي سان مخاطب ٿيندي آهي. ساڳي ئي حالت انهن ٻين جانورن جي آهي، جي ٻين قبيلن ۾ ٻنهي جنسن لاءِ مخصوص ٿيل هوندا آهن. مثال طور، "ڪرنائي" قبيلي وارن ۾ سيئي "ايمو- جهرڪ" مردن جا "پائر" هوندا هئا ۽ سيئي مرد "ايمو- جهرڪ" هوندا هئا؛ سيئي لاثاني ڳائيندڙ پکي عورتن جون "پينر" هونديون هيون ۽ سيئي عورتون لاثاني ڳائيندڙ پکي هونديون هيون.

پر، جڏهن جڏهن هڪ وحشي ڪنهن جانور جو نالو پاڻ رکي ٿو ۽ ڪيس پنهنجو پاءُ سڏي ٿو ۽ ڪيس مارڻ کان انڪار ڪري ٿو، تڏهن اهو هن جو علامتي جانور آهي. چنانچہ، ڏکڻ ايرندي آسٽريليا جي قبيلن ۾، جن تي اسين غور ڪندا رهيا آهيون چمڙي، الوءَ، "ايمو- جهرڪ"، ۽ "لاثاني ڳائيندڙ پکيءَ" کي، بلڪل موزون طرح، ٻنهي جنسن جا علامتي پکي سمجهڻ گهرجي. پر علامت کي فقط هڪ جنس لاءِ مخصوص ڪرڻ جو رواج نسبتاً ڏاڍو ناياب آهي، جو هن وقت تائين آسٽريليا کان علاوه، ٻيو ڪٿي به ڪونہ ڏٺو ويو آهي. ان کان زياده عام طور علامت ڪنهن هڪ جنس لاءِ نہ، پر سڄي قبيلي لاءِ مخصوص ڪئي ويندي آهي ۽ اها پشت بپشت، ورثي طور پيءُ يا ماءُ جي خاندان ۾ هلندي رهندي آهي. هر فرد جو قبيلائي علامت سان جيڪو تعلق ٿئي ٿو، سو انهيءَ تعلق کان مختلف ناهي، جو هڪ فرد جو جنسي علامت سان واسطو آهي؛ هو ڪيس نہ مارينڊو،

ڪيس پنهنجو پاڻ سڏيندو ۽ هو پاڻ کي ان جي نالي سان سڏائيندو. هاڻي، جيڪڏهن اهي تعلق ساڳيا آهن، تہ ٻوءِ جيڪا سمجهاڻي هڪ حالت ۾ صحيح آهي، سا لازمي طور ٻيءَ ۾ بہ درست هئڻ گهرجي. ان ڪري، جنهن سبب ڪري هڪ قبيلو جانورن يا ٻوٽن (ڇاڪاڻ تہ قبيلائي علامت ٻوٽو بہ ٿي سگهي ٿو) جي هڪ مخصوص جنس جو احترام ڪري ٿو ۽ پاڻ کي ان جي نالي سان سڏي ٿو، سو هيءُ اعتقاد معلوم ٿئي ٿو تہ قبيلي جي فرد جي زندگي انهيءَ جنس جي ڪنهن هڪ جانور يا ٻوٽي سان وابستہ آهي، ۽ اُن ڪري انهيءَ مرد يا عورت جو موت انهيءَ خاص جانور کي مارڻ يا انهيءَ خاص ٻوٽي کي ناس ڪرڻ جي فعل جو نتيجو ٿيندو. علامتن هئڻ جي رواج جي اها سمجهاڻي، سر جارج گِري جي طرفان اولهہ آسٽريليا ۾ علامت يا 'ڪوبونگ' جي باري ۾ ڪيل وضاحت سان بلڪل چڱيءَ طرح ٺهڪي اچي ٿي. هو چوي ٿو تہ "هڪ خاندان ۽ ان جي 'ڪوبونگ' جي درميان هڪ پرسرار تعلق قائم سمجهيو ويندو آهي. ايتريقدر، جو انهيءَ خاندان جو ڪوبہ فرد انهيءَ جنس جي ڪنهن بہ جانور کي ننڍ ۾ ڏسندو، جنهن سان سندن "ڪوبونگ" وابستہ هوندو، تہ بہ ڪيس نہ مارينديو. درحقيقت، هو ان کي هميشه ٻي دليءَ سان مارينديو آهي ۽ سو بہ تڏهن، جڏهن هن کي هڪدفعو ڀڄڻ جو موقعو ڏيندو. اها ڳالهہ هن خانداني اعتقاد سبب وجود ۾ آيل آهي تہ انهيءَ جنس جو ڪو فرد واحد سندن عزيز ترين دوست آهي، جنهن کي مارڻ وڏو ڏوهہ آهي ۽ جنهن کان هميشه پاسو ڪرڻ گهرجي. ساڳيءَ طرح، جنهن مقامي باشندي جو "ڪوبونگ" ڪا ڀاڄي هوندي آهي، تنهن کي ڪن حالتن ۽ سال جي خاص وقت ۾ وڍڻ جي اجازت

ڪانہ هوندي آهي." هتي، هيءَ ڳالهہ قابل ذڪر آهي تہ جيتوڻيڪ هرهڪ ماڻهو انهيءَ خاص جنس جي سيني جانورن يا پوٽن کي چڏي ڏيندو آهي، ان جي باوجود، اهي سيئي هڪ ئي نموني سان ان جي نظرن ۾ قابل قدر ڪونہ هوندا آهن. بلڪل نہ، سڄي نوع مان فقط هڪ عدد اهڙو هوندو آهي، جو ڪيس خاص طرح پيارو هوندو آهي. پر جيئن تہ ڪيس اهو پتو ڪونہ هوندو آهي تہ سندس پيارو ڪهڙو آهي، ان ڪري هن کي انهيءَ جنس جي سيني افراد کي هن ڊپ کان چڏي ڏيڻو پوندو آهي، تہ متان هو پنهنجي انهيءَ پياري کي مجروح ڪري وجهي. وري خانداني علامت جي اها سمجهاڻي خانداني علامتي جنس مان ڪنهن هڪ جانور کي مارڻ جي مبينہ اثر سان ٺهڪي اچي ٿي. "هڪ ڏينهن ڪنهن سياهفام ماڻهوءَ ڪانءَ ماريو، ٽي چار ڏينهن پوءِ لئريءَ نالي هڪ 'موٽوا' (ڪانءَ) [يعني 'ڪانءَ' قبيلي جو هڪ ماڻهو] مري ويو. هو ڪجهہ ڏينهن ڪان وٺي بيمار هو، پر سندس 'ونگانگ' (علامت) سندس موت جي رفتار تيز ڪري وڌي." هتي، ڪانءَ جي مارجڻ ڪانءَ قبيلي جي هڪ ماڻهوءَ جو بلڪل اهڙيءَ طرح موت آندو، جهڙيءَ طرح جنسي علامتن جي حالت ۾، چمڙي جو موت چمڙي - ماڻهوءَ جو موت آڻي ٿو يا الوءَ جو موت الو- عورت جو موت آڻي ٿو. ساڳي ئي نموني، وچ آمريڪا جي هڪ هندستانيءَ جي 'ناگوئال' جو موت، سندس مالڪ جو موت آڻي ٿو، ڪالا بار جي حبشيءَ جي جهنگ واري روح جو موت خود حبشيءَ جو موت آڻي ٿو، بئنڪس ٻيٽن جي مقامي باشندي جي 'تمانيو' جو موت سندس مالڪ جو موت آڻي ٿو ۽ انهيءَ جانور جو موت، جنهن ۾ پَرين واريءَ ڳالهہ جي جادوگر يا

ديو پنهنجو ساه رکيو آهي، انهيءَ جادوگر يا ديو جو موت آڻي ٿو.

چنانچہ، معلوم ٿئي ٿو تہ "انهيءَ ديو، جنهن جي بدن اندر دل ڪانہ هئي"، واري ڳالهہ انهيءَ تعلق جي ڪنجيءَ جو ڪم ڏئي ٿي، جو هڪ ماڻهوءَ ۽ سندس علامت جي درميان موجود سمجهيو وڃي ٿو. علامتي شيءِ، انهيءَ نظريي مطابق، محض هڪ اهڙو برتن آهي، جنهن ۾ هڪ ماڻهو پنهنجي حياتي رکي ٿو، جيئن پنچڪن پنهنجي حياتي هڪ طوطي ۾ ۽ بيداسريءَ پنهنجي زندگي هڪ سونهري مڇيءَ ۾ رکي هئي. انهيءَ نظريي جي خلاف هيءُ ڪو جائز دليل ڪونهي تہ جڏهن هڪ وحشيءَ کي جنسي ۽ خانداني علامتون آهن، تڏهن سندس زندگي ٻن مختلف جانورن سان وابستہ هوندي، جن مان ڪنهن بہ هڪ جو موت سندس موت جو باعث ٿيندو. جيڪڏهن هڪ ماڻهوءَ جي جسم اندر سندس روح جي رهڻ لاءِ هڪ کان زياده جايون آهن، تہ پوءِ هن کي (هڪ وحشي شايد ائين دليل بازي ڪري) جسم کان ٻاهر بہ ڇو نہ هڪ کان زياده جايون هجن؟ جنهن صورت ۾ هو پنهنجيءَ زندگيءَ کي پاڻ کان ٻاهر رکي سگهي ٿو، تنهن صورت ۾ هو ڇو نہ ان جو هڪ حصو هڪ جانور ڏانهن، ۽ ٻيو ٻئي ڪنهن ڏانهن منتقل ڪري؟ زندگيءَ جي تقسيم ٽيڻ جي اها خوبي يا ٻين لفظن ۾ چئجي تہ روحن جي انهيءَ جميعت جو نظريو اهڙو آهي، جنهنجو روزمره جي گهٽين ڏ ئل وائٽل ڳالهين ۾ نشان ملي ٿو ۽ جنهن پاڻ کي افلاطون جهڙن فيلسوفن خواه وحشين وٽ ساڳيءَ طرح مقبول ڪيو آهي. روح جو نظريو، نيم- سائنسي قياس کان ڦري، جڏهن فقهہ جو هڪ اصول ٿي پوي ٿو، فقط تڏهن ئي انهيءَ جي اتحاد ۽ ناممڪن التفريق خوبيءَ کي اهم قرار ڏنو وڃي ٿو. هڪ

وحشي، جو اصول جي زنجيرن کان آزاد آهي، سو زندگيءَ جي حقيقتن کي ايترن روحن جي فرضي وجود ذريعي سمجهائڻ لاءِ به آزاد آهي، جيترن کي هو ضروري سمجهي ٿو. چنانچہ، مثال طور، ڪئريب قبيلي جي ماڻهن جو خيال هو تہ هڪ روح مٿي ۾، هڪ دل ۾ ۽ ٻيا ارواح اهڙن سيني هنڌن تي رهن ٿا، جتي نبض ڌڙڪندي معلوم ٿئي ٿي. هداتسا قبيلي جا ڪي ڳاڙها هندستاني تدريجي موت جي قدرتي سلسلي کي، جڏهن ماڻهوءَ جا هٿ ۽ پير اڳ ۾ بي جان ٿي ويندا آهن، هيئن سمجهائيندا آهن تہ ماڻهوءَ کي چار ارواح هوندا آهن، جي انساني جسم کي هڪ وقت نہ، پر هڪ ٻئي جي پٺيان ڇڏيندا آهن ۽ انساني جسم جي هلاڪت فقط تڏهن ئي مڪمل ٿيندي آهي، جڏهن چارئي ارواح نڪري ويندا آهن. بورنيو جي ڊياڪ قبيلي چي ڪن ماڻهن ۽ ملايا ڳچي ڌرتيءَ جي ڪن "مئلي" باشندن جو اعتقاد آهي تہ ماڻهوءَ کي ست ارواح هوندا آهن. سيليبس ۾ پيسو جي آلفورڊ نسل وارن جي راءِ ۾ ماڻهوءَ کي ٽي ارواح آهن. لائوس جي مقامي باشندن جو خيال آهي تہ ماڻهوءَ جي جسم اندر ٽيهہ روح رهندا آهن، جي هٿن، پيرن، وات، اکين وغيره ۾ رهندا آهن. چنانچہ، قديم ماڻهن جي نقطہ نگاه کان، بلڪل ممڪن آهي تہ هڪ وحشيءَ جو هڪ روح سندس جنسي علامت ۾ ۽ ٻيو سندس خانداني علامت واري جانور ۾ هجي. بهرحال، جيئن مون اڳ ۾ به چيو آهي، خاندائي علامتن جو وجود آسٽريليا کان علاوه، ٻئي ڪنهن به هنڌ نہ ڏٺو ويو آهي؛ چنانچہ، قاعدي موجب جيڪو به وحشي علامتي روحن جي رسمن کي ادا ڪري ٿو، تنهن جي جسم اندر هڪ ئي وقت هڪ کان زياده روحن جو هرو ڀرو موجود هئڻ ضروري ناهي.

علامتي جانور وغيره کي هڪ اهڙي برتن سمجهڻ جو نظريو، جنهن موجب ماڻهو پنهنجي روح، يا پنهنجن روحن مان هڪ، کي رکي ٿو، جيڪڏهن صحيح آهي، تہ پوءِ اسان کي اهڙن علامتي جانورن وغيره ۾ اعتقاد رکندڙ ڪنهن اهڙي قوم جي دستياب ٿيڻ جي اميد ۾ رکڻ گهرجي، جنهن لاءِ هيءَ ڳالهہ خاطريءَ سان چئي سگهجي تہ منجهانئن هر هڪ ماڻهو پنهنجو هڪ روح مستقل طور پنهنجي جسم کان ٻاهر رکندو هوندو ۽ انهيءَ خارجہ روح جي هلاڪ ٿيڻ کي سندس مالڪ جي موت جو باعث يا پيش خيمو سمجهيو ويندو هوندو. سوماترا جي بٽڪ نسل جا لوڪ اهڙين قومن مان آهن. بٽڪ لوڪ اهڙن قبيلن (مارگار) ۾ تقسيم ٿيل آهن، جي پنهنجي خاندان کان ٻاهر شاديون ڪندا آهن، جن ۾ پيءُ کان پٽ کي ورثو ملندو آهي ۽ هر هڪ قبيلي کي هڪ خاص نسل جي جانورن جي گوشت کائڻ کان منع ٿيل هوندي آهي. هڪ اهڙي قبيلي کي چيتي جي گوشت کائڻ کان منع ٿيل هوندي آهي، ٻئي کي باندر جي گوشت کان، ٽئين کي واڳونءَ جي گوشت کان، چوٿين کي ڪتي جي گوشت کان، پنجين کي ٻليءَ جي گوشت کان، ڇهين کي ڳيري جي گوشت کان، ستين کي اڇيءَ مينهن جي گوشت کان ۽ ٻئي ڪنهن قبيلي کي ماڪڙ کان. قبيلي جي ماڻهن طرفان انهيءَ خاص جانور جي گوشت کائڻ کان پرهيز ڪرڻ لاءِ جيڪو سبب پيش ڪيو ويندو آهي، سو يا تہ هيءُ هوندو آهي تہ اهي انهيءَ نسل جي جانورن مان پيدا ٿيا آهن، ۽ انهن جا روح موت کان پوءِ شايد انهن جانورن جي قالبن ۾ منتقل ٿين، يا اهي پاڻ يا سندن ابا ۽ ڏاڏا انهن جانورن جي زير احسان آهن. ڪڏهن ڪڏهن، پر هميشه نہ، خود قبيلي تي

انهيءَ جانور جو نالو رکيل هوندو آهي. چنانچہ، بٽڪ قبيلي وارن ۾ علامتي جانورن رکڻ جو عام رواج هو. ان کان علاوه، بٽڪ قبيلي جي هر هڪ ماڻهوءَ جو اعتقاد آهي تہ ڪيس ست يا ڪجهہ محدود شمار مطابق، ٽي روح هوندا آهن. انهن روحن مان هڪ هميشه ٻاهر رهندو آهي، پر ان جي باوجود، جڏهن ٻہ آهو روح مرندو آهي، خواه اهو ان وقت ڪيترو بہ دور هجي، تڏهن اهو ماڻهو بہ انهيءَ گهڙيءَ اندر مرندو آهي. جنهن مصنف انهيءَ اعتقاد جو ذڪر ڪيو آهي، تنهن بٽڪ لوڪن جي علامتي نشانن متعلق ڪجهہ بہ نہ چيو آهي؛ پر اسين آسٽريليائي، وچ آمريڪي ۽ آفريڪي شهادتن جي يڪسانيت جي بنياد تي هيءَ قياس ڪري سگهون ٿا تہ خارجہ روح، جنهن جو موت سندس مالڪ جي موت جو باعث بڻجي ٿو، ڪنهن نہ ڪنهن علامتي جانور يا ٻوٽي اندر مقيم رهي ٿو.

انهيءَ نظريي جي مقابلي ۾ هيءَ ڳالهہ مشڪل ئي بغاوت ڪندي نظر اچي ٿي تہ بٽڪ نسل جو ڪوبہ فرد واضح لفظن ۾ هيءَ اقرار نہ ٿو ڪري تہ سندس خارجہ روح سندس علامتي جانور يا ٻوٽي اندر مقيم آهي، پر هو پنهنجي قبيلي جي مخصوص مقدس جانور يا ٻوٽي کي احترام ڏيڻ جا ڪي ٻيا سبب پيش ڪري ٿو. چاڪاڻ تہ جيڪڏهن هڪ وحشي بلڪل سنجيدگيءَ سان هن ڳالهہ ۾ پختو اعتقاد رکي ٿو تہ سندس زندگي ڪنهن خارجي شيءِ سان وابستہ آهي، تہ هيءَ ڳالهہ آخرين درجي تائين غير امڪاني آهي تہ هو ڪنهن بہ اجنبيءَ کي پنهنجي انهيءَ راز کان واقف ڪندو. جيڪي بہ ڳالهيون سندس خانگي زندگيءَ ۽ اعتقادن سان واسطو رکن ٿيون، تن ۾ هڪ وحشي ماڻهو

انتهائي شڪي ۽ خاموش طبيعت ٿئي ٿو، يورپي باشندن وحشين ۾ گهڻيئي سال گذاريا آهن، پر اهي سندن مذهب جي وڏن رڪنن کان واقفيت حاصل ڪرڻ ۾ ناڪامياب رهيا آهن ۽ آخر ڪار، جيڪي ڪجهه معلوم ڪري سگهيا آهن، سو محض ڪنهن اتفاق يا حادثي جي نتيجي طور. ٻين سيني ڳالهين کان علاوه، هڪ وحشي ماڻهو جادوءَ جي ذريعي قتل ٿيڻ جي انتهائي ۽ دائمي خوف ۾ رهندو آهي؛ هو سمجهندو آهي ته سندس جسم کان جدا ٿيل بلڪل خسيس شين، جهڙوڪ سندس بدن تان ڪوڙيل وارن ۽ نهن جي ذرن، ٽڪ، ڪاڏي جي اوبر، حتيٰ ڪ سندس نالي کي به هڪ هوشيار جادوگر سندس تباهيءَ جو سامان بڻائي سگهي ٿو، جنهن ڪري هو اهڙين سيني شين کي لڪائڻ ۽ ناس ڪرڻ ۾ هميشه احتياط کان ڪم وٺندو آهي. پر، جيڪڏهن هو اهڙن معاملن ۾، جي سندس دنيوي زندگيءَ جا محض خارجي برج ۽ فصيلون آهن، ايتريقدر شڪي آهي ۽ انهن ۾ اهڙيءَ رازداريءَ کان ڪم وٺي ٿو، ته پوءِ اها پوشيدگي ڪيتريقدر نه سخت ۽ اهو حجاب ڪيتريقدر نه بي گذر هوندو، جنهن ۾ هو پنهنجي وجود جي اندروني قلعي کي وکوڙي رکندو هوندو! پرين وأريءَ ڳالهه ۾، جڏهن شهزادي ديو کان هيءَ ڳالهه دريافت ڪري ٿي ته هو پنهنجو روح ڪٿي رکندو آهي، تڏهن هو ڪيس ڪوڙا ۽ ٺاهڻ وارا جواب ڏئي ٿو ۽ هوءَ تمام گهڻيءَ محبت ۽ حرفت کان ڪم وٺڻ کان پوءِ ئي هن ساڻ اهو راز چڪي ٻاهر ڪڍڻ ۾ ڪامياب ٿئي ٿي. پنهنجي سڪوت ۽ خاموشيءَ ۾، ديو هڪ خائف وحشيءَ سان مشابهت رکي ٿو؛ پر هڪ طرف ته آڪاڻيءَ جي ضرورتن جي تقاضا آهي ته ديو آخر ڪار پنهنجو راز افشا ڪري، ٻئي طرف

اهڙو ڪوبہ زور يا ڪابہ زبردستي ڪانهي جا هڪ وحشيءَ کي ڏيئي، ڪيس هڪ اجنبيءَ اڳيان پنهنجي روح جي پوشيده جاءِ ظاهر ڪرڻ ۽ اهڙيءَ طرح ان کي خطري ۾ وجهڻ لاءِ آماده ڪري سگهي. ان ڪري هن ڳالهہ ۾ ڪوبہ تعجب نہ ڪرڻ گهرجي تہ هڪ وحشيءَ جي زندگيءَ جو مرڪزي راز ايتري زماني تائين ڪيئن هڪ اسرار رهجي ويو ۽ اسان لاءِ ان جي منتشر ٽيل اشارن ۽ ٽڪرن ٽيرن جي ڳالهين ۾ باقي رهيل يادگيرين کي هڪ ٻئي سان جوڙڻ ۽ ڳنڍڻ کان علاوهہ ٻيو ڪوبہ چارو ڪونہ بچيو.

٤- **موت ۽ حشر جون رسمون :** علامتي جانورن ۽ ٻوٽن ۾ اعتقاد رکڻ جو هيءُ نظريو مذهبي رسمن جي هڪ اهڙي طبقي تي روشني وجهي ٿو، جنهن جي متعلق، جيسين مون کي علم آهي، ڪابہ معقول سمجهاڻي پيش ڪانہ ڪئي ويئي آهي. گهڻن قبيلن، خاص طور انهن ۾، جيڪي علامتي جانورن ۽ ٻوٽن ۾ اعتقاد رکندڙ آهن، چوڪرن جي سن بلوغت ۾ پهچڻ تي ڪي خاص رسمون، خصوصاً ڪين قتل ڪري وري زنده ڪرڻ جون رسمون، ادا ڪيون ويندڙيون آهن. اهڙا رواج هن طرح قابل فهم ٿي پون ٿا، جيڪڏهن اسين هيءُ فرض ڪريون تہ انهن جو مقصد چوڪري جي روح کي ٻاهر ڪڍي، سندس علامت جانور اندر داخل ڪرڻ جو آهي. ڇاڪاڻ تہ سندس روح جي ٻاهر ڪڍڻ جي عمل کي چوڪري جي موت يا ڪم از ڪم موت جهڙيءَ بيهوشيءَ جي مترادف سمجهيو وڃي ٿو، جنهن کي هڪ وحشي قبائلي اصلي موت کان مشڪل ئي ممير ڪري سگهندو آهي. هنجي جسماني نظام کي اُنهيءَ سخت قسم جي ڏڪي لڳڻ کان

پوءِ، جو ڪيس موت جي صورت ۾ ملڻو هو، سندس دوباره جيئري ٿيڻ يا آهستي آهستي ٻيهر هوش ۾ اچڻ ڪي اُنهيءَ نئين حاصل ڪيل قوت ۽ تازيءَ زندگيءَ جي دخول ڏانهن منسوب ڪيو ويندو، جا ڪيس پنهنجي علامتي جانور يا ٻوٽي مان گذري اچڻ سبب حاصل ٿيندڙ سمجهي وڃي ٿي. چنانچہ، انهن سڀني تمهيدي رسمن جو اصلي مقصد، جيسين انهن جو موت ۽ وري جيئري ٿيڻ سان تعلق آهي، ماڻهوءَ ۽ سندس علامتي جانور يا ٻوٽي جي درميان زندگيءَ يا روحن جي ڏي ۽ وٺ جو آهي. روحن جي اهڙيءَ ڏي ۽ وٺ جي امڪان ۾ قديم ماڻهن جو اعتقاد باسق قبيلي جي هڪ شڪاريءَ جي هن ڳالهہ مان صاف طرح ظاهر ٿئي ٿو، جنهن ۾ هن دعويٰ ڪئي آهي تہ ڪيس هڪ رڇ ماريو هو، پر ڪيس مارڻ ڪان پوءِ انهيءَ رڇ منجهس پنهنجو دم ڦوڪيو هو ۽ اهڙيءَ طرح رڇ جو جسم اُن وقت مري ويو هو. پر اُنهيءَ مهل هو پاڻ اُهو رڇ هو، ڇاڪاڻ تہ منجهس اُنهيءَ ساڳئي رڇ جي زندگي ڦوڪيل هئي. مئل شڪاريءَ جو رڇ جي صورت ۾ دوباره جيئرو ٿي اٿڻ ۽ سن بلوغت ۾ پهچڻ وقت هڪ نوجوان ڇوڪري ڪي ماري، وري جيئري ڪرڻ جون رسمون انهيءَ نظريي جي بنياد تي، جنهن جي هت راءِ ڏني ويئي آهي، بلڪل هڪجهڙيون آهن. ڇوڪرو ماڻهوءَ جي حيثيت ۾ مري ٿو ۽ حيوان جي صورت ۾ ٻيهر زنده ٿئي ٿو، هينئر هن ۾ حيوان جو روح آهي ۽ سندس روح حيوان اندر آهي. ان ڪري، پنهنجي علامتي جانور جي نالي مطابق، ڪيس پاڻ ڪي رڇ يا بگهڙ وغيره سڏائڻ ۽ رڇن، بگهڙن يا ڪن ٻين جانورن ڪي پنهنجن ڀائرن جي حيثيت ڏيڻ لاءِ پنهنجن نالن سان سڏڻ جو هن ڪي

چڱو ئي حق حاصل آهي، ڇاڪاڻ تہ سندس ۽ سندس عزيزن جا روح منجهن مقيم آهن.

ابتدائي رسمن وقت اهڙي فرضي موت ۽ دوباره زنده ٿيڻ جا هيٺيان مثال موجود آهن: نيو سائوٿ ويلس جي "وونگهي" يا "وونگهيبان" قبيلي ۾، جڏهن ڇوڪرا بلوغت ۾ قدم رکندا آهن، تڏهن انهيءَ قبيلي جا پريا مڙس هڪ خفيہ رسم ۾ ڪين برادريءَ جي مردن جي صف ۾ داخل ڪندا آهن ۽ اها رسم اهڙن ماڻهن کان سواءِ ٻيو ڪوبہ نہ ڏسي سگهندو آهي، جن خود داخلا واري ساڳي رسم اڳوات ادا نہ ڪئي هوندي آهي. ان وقت جيڪا ڪارروائي ڪئي ويندي آهي، تنهن جو ڪجهہ حصو انهيءَ نوجوان جي هڪ ڏند ڪڍڻ ۽ ڪيس اهڙي نڱين نالي ڏيڻ تي مشتمل هوندو آهي، جو سندس مردانگيءَ ۾ داخل ٿيڻ جي حقيقت جو مظهر هوندو آهي. جيتري وقت تائين ڇوڪرن جا ڏند پيا پڇندا آهن، تيتري تائين هڪ اهڙو اوزار زور سان هوا ۾ ڦيرايو ويندو آهي، جنهن کي "ڍڳن - کي - رڙين - ڪرائڻ وارو" سڏيو ويندو آهي ۽ فقط ڪائيءَ جو هڪ اهڙو سڌو ٽڪر هوندو آهي، جنهن جون ڪناريون ڪارائيءَ جي ڏندن وانگر هونديون آهن ۽ جو هڪ پڇڙيءَ وٽان ڏاڳي سان ٻڌل هوندو آهي ۽ زور سان هوا ۾ ڦرڻ وقت زوڪاٽ ڪندو آهي. جن ماڻهن داخلا واري رسم ادا ڪانہ ڪئي هوندي آهي، تن کي انهيءَ اوزار ڏسڻ کان بہ پرهيز ڪرڻي هوندي آهي؛ عورتن کي انهن رسمن کان ايتريقدر سخت منع ٿيل هوندي آهي، جو خلاف ورزي ڪندڙ عورت کي موت جي سزا ملندي آهي. ائين ظاهر ڪيو ويندو آهي تہ مردن جي قطار ۾ داخلا وٺندڙ نوجوانن مان هرهڪ سان واري وٽيءَ سان ٿيوريملن (جنهن

کي عام طرح دارامبولن چيو ويندو آهي) نالي هڪ پر اسرار شخص اچي ملندو آهي، جو پنهنجي متعلق چوڪري کي دور وڃي ويندو آهي، جتي کيس قتل ڪري، ٽورين گهڙين اندر ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيندو آهي. پوءِ هو کيس دوباره زنده ڪري، سندس هڪ ڏند ڀڃي ڇڏيندو آهي. "ٽوريملن" جي طاقت ۾ انهن ماڻهن جو اهڙو تہ پختو اعتقاد آهي، جو ان بابت ڪين ڪو بہ شڪ ڪونہ هوندو آهي.

اپر ڊارلنگ درياه جي ڪنارن تي آباد يوئالاروئي قبيلي جا ماڻهو چوندا هئا تہ قبيلي ۾ داخلا حاصل ڪرڻ واريءَ رسم ادا ٿيڻ وقت، چوڪري سان هڪ روح اچي ملندو هو، جو کيس قتل ڪري، هڪ نوجوان جي حيثيت ۾ نئين سر زنده ڪندو هو. لوئر لاڪلان ۽ مري درياهن جي ڪنارن تي آباد قبائلين ۾ ٽيورميلن (دارامبولن) لاءِ ائين سمجهيو ويندو هو تہ اهو نوآزمودن کي ماري، وري جيئرو ڪندو هو. وچ آسٽريليا جي 'انماتجيرا' قبيلي ۾ زالون ۽ ٻار سمجهندا آهن تہ ٽواني ايرڪا نالي هڪ روح، نوجوانن جي داخلا واريءَ رسم جي ادا ٿيڻ وقت ڪين قتل ڪري وري زنده ڪندو آهي. مرڪزي آسٽريليا جي ٻين قبيلن وانگر، هن ۾ بہ داخلا جي رسم ۾ طهر ۽ آگر وڍڻ جون جراحتون شامل هونديون آهن؛ ۽ جيئن ئي انهن مان پوئين جراحت پوري ٿيندي آهي، تيئن ئي نوجوان کي سندس پيءُ وٽان هڪ مقدس لٺ (چورنگا) ملندي آهي، جنهن سان (ڪيس ائين ٻڌايو ويندو آهي) سندس روح قديم زماني ۾ وابستہ هو. جيتري وقت تائين هو جهنگ ۾ پنهنجا زخم چٽائيندو رهندو آهي، اوتري تائين کيس "ڊگن-ڪي-رڙين-ڪرائٽ-وارو" اوزار ڦيرائڻو پوندو آهي، نہ تہ ٻيءَ صورت ۾ آسمان ۾ رهندڙ هڪ پر اسرار شخص لامارو ڏيئي، کيس مٽي ڪٽي ويندو.

آهي. ڪارپينٽيريا نار جي ايرندي ڪناري تي رهندڙ بنڊنگا قبيلي جي زالن ۽ ٻارن جو اعتقاد آهي ته "ڊاڳن - ڪي - رڙين - ڪرائڻ وارو" داخلا واريءَ رسم وقت جيڪو آواز ڪندو آهي، سو ڪنا جليا نالي هڪ روح جو آواز هوندو آهي، جيڪو ڇيٽي جي ڊير ۾ رهندڙ ماڪوڙين جي گهر اندر رهندو آهي، جتان هو ٻاهر نڪري، ڇوڪري کي ڪائي ويندو آهي ۽ بعد ۾ ڪيس وري جيئرو ڪندو آهي. ساڳيءَ طرح سندن همساين، انيولا قبيلي وارن ۾، زالون سمجهنديون آهن ته "ڊاڳن - ڪي - رڙين - ڪرائڻ - وارو"، جيڪو زوڪات ڪندو آهي، سو گنابائيا نالي هڪ روح جو آواز هوندو آهي، جو داخلا واريءَ رسم وقت ڪين ڳڙڪائي ويندو آهي ۽ بعد ۾ ڪين برادريءَ ۾ داخل ٿيل ماڻهن جي حيثيت ۾ قي ڪري، ٻاهر ڪڍندو آهي.

نيو سائوٿ ويلس جي ڏاڪڻين ڪناري تي جيڪي قبائل آباد آهن، ۽ جن مان مورنگ ڪناري واري قبيلي کي مثال طور سمجهڻ گهرجي، تن ۾ نوآزمودن کي برادريءَ ۾ داخلا ڏيڻ واريءَ رسم وقت مئلن مان وري زنده ڪرڻ جو ناٽڪ تفصيلوار نموني ۾ ڏيکاريو ويندو هو. انهيءَ رسم جو بيان اسان کي هڪ عيني شاهد هن طرح ڏنو آهي:

"ڏاڳن جهڙن سنهن ڇوڏن جي لباس ۾ ڊڪيل هڪ ماڻهو قبر ۾ وڃي ليٽي پيو ۽ ان جي مٿان ڪائين ۽ مٽيءَ جو هڪ هلڪو تهه وڇايو ويو. سندس هٿ ۾ هڪ نڍو ٻوٽو هو، جو ائين پئي نظر آيو، جڻ ته ڌرتيءَ مان جمي رهيو هو ۽ ان جي اثر وڌائڻ لاءِ چوڌاري ٻيا ٻوٽا به مٽيءَ ۾ ڪوڙيا ويا هئا. پوءِ سيني نوآزمودن کي قبر جي ڀرسان آڻي ويهاريو ويو ۽ ڏاڳن جهڙن سنهن ڇوڏن جي پوشاڪن ۾ ملبوس ٿيل اهڙن ماڻهن جو هڪ جلوس قبر جي قريب آيو، جي قبيلي جي "حڪيمن" جي هڪ گروه جي نمائندگي ڪري

رهيا هئا. انهيءَ جلوس جي پيشوائي ۾ معمر سردار ڪري رهيا هئا، جي پنهنجي هڪ هم پيشه "حڪيم" جي قبر جي زيارت ڪرڻ لاءِ اتي آيا هئا، جتي اهو دفن ٿيل هو. جڏهن اهو نندڙو جلوس، دارا ميولن جا منتر آلاپيندو، ٽڪرين ۽ وڻن مان نڪري ڪليل ميدان ۾ پهتو، تڏهن اهو قبر جي ويجهو، نوآزمودن جي مخالف سمت ۾ اچي بيٺو ۽ انهن جا ۾ پيشوائون ٻين نچندڙن جي پوئتان اچي بيٺا. ڪجهه وقت تائين راڳ ۽ ناچ هلندو رهيو، تانجو اهو ٻوٽو ڏڪڻ لڳو، جيڪو قبر مان چمندو نظر اچي رهيو. "هيڏانهن نهاريو". انهن ماڻهن نوآزمودن کي مخاطب ٿي، ڏکندڙ ٻوٽيءَ جي پنن ڏانهن اشارو ڪندي چيو: جيئن ئي ماڻهن ان طرف نهاريو، تيئن اهو ٻوٽو اڃا ۾ زياده زور سان ڪنبڻ لڳو ۽ تمام زوردار جنبش کان پوءِ زمين تي ڪري پيو ۽ هوڏانهن ناچن جي زوردار ڌماڪم ۽ ڳائيندڙن جي آلاپ جي درميان، نام-نهاد مئل ماڻهوءَ پنهنجي مٿان رکيل ڪانڙيون ۽ مٽي پري اڇلائي، ٽپ ڏيئي، پيرين ڀر بيهي، قبر اندر ئي پنهنجو "جادوءَ وارو ناچ" ڪرڻ شروع ڪيو ۽ جادوءَ جو اثر رکندڙ انهن شين جي پنهنجي وات اندر نمائش ڪرڻ لڳو، جي ڪيس بذات خود دارا ميولن وٽان حاصل ٿيل سمجهيون ويندڙيون هيون.

آسٽريليا جي گهڻن قبيلن وانگر، اتر نيوگائنا جي ڪن قبيلن، جهڙوڪ پاپيم، بوڪائوئا، ڪائي ۽ تاميءَ ۾، قبيلي جي هر فرد کي جوان مرد جي درجي ڏيڻ کان اڳ، ڪانئس طهر ڪرائڻ جي تقاضا ڪئي ويندي آهي؛ ۽ قبيلي ۾ داخلا حاصل ڪرڻ واريءَ انهيءَ رسم کي، جنهن جي مرڪزي خصوصيت طهر جي آهي، ڪن آسٽريليائي قبيلن وانگر، انهن قبيلن جا ماڻهو ۾ هڪ اهڙي

پر اسرار راڪاس هتان گڙڪائجڻ ۽ وري قيءَ ٿي، ٻاهر نڪرڻ جي ڪارروائي تصور ڪندا آهن، جنهنجو آواز "ڍگن ڪان - رڙين - ڪرائڻ واري" اوزار جي زوڪات ۾ ملميل هوندو آهي، جو غور سان ڪن ڏبو، تہ ٻڌڻ ۾ ايندو. نيو گائنا جا قبائل، درحقيقت، انهيءَ ڳالهہ جو اثر نہ فقط عورتن ۽ ٻارن جي دلين تي وجهندا آهن، پر داخلا واريءَ رسم ۾ ان کي ڊرامائي انداز ۾ ادا ڪندا آهن، جنهن وقت عورتن ۽ اهڙن ٻين ماڻهن کي حاضر رهڻ کان منع ٿيل هوندي آهي، جن کي ان ڪان اڳ ۾ داخلا ملميل ڪانہ هوندي آهي. انهيءَ رسم ادا ڪرڻ لاءِ اٽڪل هڪ سو فوٽ ڊگهي هڪ جهوپڙي گوٺ يا ٻيلي جي ڪنهن ويران حصي ۾ اڏي ويندي آهي ۽ ان جي صورت انهيءَ پر اسرار راڪاس وانگر ٿاهي ويندي آهي؛ ان جي جيڪا پڇڙي سندس ٿي جي نمائندگي ڪندي آهي، سا بلند هوندي آهي ۽ ٻيءَ پڇڙيءَ وٽ اهو سوڙهي هوندي آهي، تانجو، آخر ۾ تمام سنهي ٿي ويندي آهي. سو پارين جو هڪ وڻ، جنهن کي پاڙ ڪان پٽيو ويندو آهي، انهيءَ عظيم هستيءَ جي ڪرنگهي جي هڏي جو ڪم ڏيندو آهي ۽ ان جي لاءِ جو جهڳٽو سندس وارن جو ڪم ڏيندو آهي؛ ۽ مشابهت کي مڪمل ڪرڻ لاءِ، عمارت جي ويڪري طرف هڪ مقامي نقاش ٻہ ٻاهر نڪتل، گول اکيون ۽ ڦاٽل وڏو وات ڇاپي ڇڏيندو آهي. جڏهن پنهنجين مائرن ۽ عورتن ڪان، جي انهيءَ راڪاس ۾ يقين رکنديون آهن يا يقين رکڻ جو ڍونگ ڪنديون آهن، جو سندن پيارن کي ڪائيندو آهي، روئيندي روئيندي، حيرت زده نو آزمود ڇوڪرا الوداعي ڪندا آهن ۽ انهيءَ پڙ شڪوه اڏاوت جي روبرو آندا ويندا آهن، تڏهن اهو هيبتناڪ

جانور هڪ خوفناڪ گجگوڙ ڪندو آهي، جا درحقيقت "ڍڳن ڪان رڙين ڪرائڻ وارن" اوزارن جي زوڪات ڪان سواءِ ٻيو ڪجهه ٻه نه هوندو آهي، جن کي انهيءَ راڪاس جي پيٽ اندر ويٺل ماڻهو ڦيرائيندا رهندا آهن. ڳڙڪائڻ جي سڄي پڄي ڪارروائي مختلف نمونن ۾ سرانجام ڪئي ويندي آهي. تامي قبيلي‌وارن ۾ داخلا جي اميدوارن کي هڪ قطار جي صورت ۾ اهڙن ماڻهن اڳيان لنگهايو ويندو آهي، جن جي مٿن تي "ڍڳن - ڪان - رڙين - ڪرائڻ وارا" اوزار جهليل هوندا آهن، ڪائي قبيلي جي ماڻهن ۾ اها ڪارروائي زياده تفصيلوار نموني ۾ هن طرح سر انجام ڪئي ويندي آهي، جو نو آزمودن کي هڪ اهڙيءَ ڦاهيءَ هيٺان لنگهايو ويندوآهي، جنهن جي مٿان هڪ اهڙو ماڻهو بيٺل هوندو آهي جو، جيئن هڪ هڪ ڏکندڙ ڦڙڪندڙ نوآزمود سندس هيٺان لگهندو ويندو آهي، تيئن ڳڙڪائڻ جو اشارو ڪندو رهندو آهي، پر جو، درحقيقت، پاڻيءَ جو هڪ ڍڪ پيئندو آهي. پر هڪ سوئر جو نذرانو، جو موقعي سر انهيءَ راڪاس کي پيش ڪيو ويندو آهي، ڪيس انهن جوانن کي قيءِ ڪري ٻاهر ڪڍڻ لاءِ آماده ڪندو آهي. جيڪو ماڻهو راڪاس جي نمائندگي ڪندو آهي، سو اهو نذرانو پاڻيءَ جو هڪ ڦوهارو ٻاهر ڪڍي، منظور ڪندو آهي. انهيءَ دم گڙ گڙ جهڙو آواز ٻڌڻ ۾ ايندو آهي ۽ ٿورو ئي وقت اڳ هن جيڪو ٻه پاڻي پيتو هو، سو هڪ تيز ڦوهاري جي صورت ۾ نوآزمودي مٿان اچي ٽڪاءُ ڪندو آهي. انهيءَ مان هيءُ مطلب ڪڍيو ويندو آهي ته انهيءَ نوجوان کي راڪاس جي پيٽ مان نجات ملي ويئي. بهرحال، هينئر ڪيس طهر ڪرائڻ جي زياده دردناڪ ۽ خطرناڪ جراحت مان گذرڻ باقي هوندو

آهي. اهو عمل فوراً ئي پورو ڪيو ويندو آهي ۽ جراح جي چاقوءَ سان جيڪو چير ڏنو ويندو آهي، تنهن جي سمجهاڻي هيئن ڏني ويندي آهي ته نوجوان کي اهو گهاءُ يا چير ان وقت آيو هو، جڏهن ڪيس انهيءَ بلا جي خوفناڪ وات سان ڇڏايو پئي ويو. جيتري وقت تائين جراحت ٿيندي رهندي آهي، اوتري عرصي تائين "ڊگهن - ڪان - رڙ ين - ڪرائڻ" وارن کي ڦيرائڻ ذريعي هڪ زبردست آواز برپا ڪيو ويندو آهي، جو انهيءَ ڀوائتي جانور جي رڙ وانگر هوندو آهي، جو جوان مردن کي گڙڪائڻ ۾ مصروف هوندو آهي.

جڏهن ڪو ڇوڪرو جراحت جي اثر کان مري ويندو آهي، جيئن عام طرح ٿيندو آهي، تڏهن ڪيس خفيہ طور ٻيلي ۾ دفن ڪيو ويندو آهي ۽ سندس مغموم ماءُ کي ٻڌايو ويندو آهي ته راڪاس کي سوئر ۽ ماڻهوءَ کي هضم ڪرڻ جا ٻه الڳ پيٽ هوندا آهن ۽ سندس پٽ، بد قسمتيءَ سان غلط پيٽ اندر ترڪي ويو، جتان ڪيس ڇڪي ٻاهر ڪڍڻ ناممڪن ٿي پيو. طهر ڪرائڻ کان پوءِ، ڇوڪرن کي چند مهينن تائين گوشہ نشيني اختيار ڪرڻي پوندي آهي ۽ ڪين عورتن سان هر قسم جي لهہ وچڙ کان نفرت ڪرڻي پوندي آهي، حتيٰ ڪ ڪين انهن جي صورت ڏسڻ کان ٻہ دور ڀڄڻو هوندو آهي. اهي انهيءَ ڊگهيءَ جهوپڙيءَ اندر رهندا آهن، جا راڪاس جي پيٽ جي نمائندگي ڪندي آهي. آخر ڪار، جڏهن انهن ڇوڪرن کي، جن کي هينئر داخلا حاصل ڪيل ماڻهن جو درجو حاصل ٿي ويندو آهي، وڏيءَ ڏوم ڌام ۽ رسم و رواج جي ادائگيءَ سان ڳوٺ ڏانهن واپس آندو ويندو آهي، تڏهن عورتن طرفان سندن استقبال سڏڪن ۽ خوشيءَ جي لڙڪن سان ڪيو ويندو آهي،

ائين نظر ايندو آهي تہ جڻ قبر پنهنجن مڪينن کي ڏکو ڏيئي ٻاهر ڪڍيو هو. اول تہ جوانن کي پنهنجيون اکيون سختيءَ سان بند رکڻيون، يا اجا بہ، چوني جي پلستر سان لنبڻيون، پوندڻيون آهن ۽ اهي اهڙي ڏِک ڏيندا آهن جڻ تہ اهي پنهنجن وڏن طرفان مليل حڪمن جو مطلب ئي نہ ٿا سمجهن. آهستي آهستي، اهي پنهنجو هوش اهڙيءَ طرح سنڀالينداآهن، جڻ تہ ڪنهن بيهوشيءَ کان بيدار ٿي رهيا آهن، ٻئي ڏينهن اهي وهنجندا آهن ۽ پنهنجن جسمن تان چوني جو پلستر ڏوئي ڇڏيندا آهن.

هيءَ ڳالهہ انتهائي معنيٰ خيز آهي تہ نيوگائنا جون اهي سڀ قومون "ڊگهن - کي - رڙين ڪرائٽ واري" اوزار ۽ انهيءَ راڪاس لاءِ، جنهن لاءِ سمجهيو ويندو آهي تہ هو نوآزمودن کي طهر وقت ڳڙڪائي ويندو آهي ۽ جنهن جي خطرناڪ گجگوڙ جي نمائندگي بي ضرر ڪائيءَ جي اوزارن ذريعي ڪئي ويندي آهي، ساڳيو ئي لفظ استعمال ڪندڙ آهن. ان کان علاوه، هيءَ ڳالهہ بہ قابل غور آهي تہ جئن مان ٽن ٻولين ۾ جيڪو لفظ "ڊگهن - کي - رڙين - ڪرائٽ واري" اوزار ۽ راڪاس لاءِ استعمال ڪيو ويندو آهي، تنهن جي معنيٰ مئلن جو ڀوت يا روح آهي ۽ چوٿينءَ ٻوليءَ (ڪائي) ۾ ان جو مطلب "ڏاڏو" آهي. انهيءَ مان هيءَ ڳالهہ ظاهر ٿئي ٿي تہ جيڪو شخص نوآزمودن کي داخلا واريءَ رسم وقت ڳڙڪائيندو ۽ الٽي ڪري ٻاهر ڪڍندو آهي، تنهن کي ڪو زبردست ڀوت يا ڪنهن ابي ڏاڏي جو روح سمجهيو ويندو آهي ۽ "ڊگهن - کي - رڙين - ڪرائٽ وارو" اوزار، جنهن کي سندس نالو ڏنو ويو هوندو آهي، سو سندس مادي نمائندو آهي. انهيءَ مان اها حاسدانہ رازداري سمجهہ ۾ اچي

وڃي ٿي، جنهن ۾ اهو مقدس اوزار عورتن جي نظرن کان دور رکيو ويندو آهي. جنهن وقت اهي اوزار استعمال ۾ نہ هوندا آهن، تنهن وقت آنهن کي مردن جي اوطاقن ۾ رکيو ويندو آهي، جن ۾ ڪنهن بہ عورت کي داخل ٿيڻ جي اجازت ڪانہ هوندي آهي. درحقيقت، جيڪڏهن ڪابہ عورت يا اهڙو ڪو مرد، جنهن باقاعدي داخلا حاصل نہ ڪئي هوندي آهي، "ڍگن - کي - رڙين - ڪرائڻ" واري اوزار تي نظر بہ ڪندو تہ ڪيس موت جي سزا ڏني ويندي. ساڳيءَ طرح، تگيري يا ڪايا - ڪايا قبيلي ۾، جو پاپوئن قوم جي هڪ وڏي شاخ آهي ۽ ڊچ نيوگائنا جي ڏاڪڻين ڪناري تي آباد آهي، "ڍگن - کي - رڙين - ڪرائڻ" واري اوزار جو نالو، جنهن کي اهي "سوسوم" سڏيندا آهن، هڪ پراسرار ديو کي ڏنو ويندو آهي، جنهن لاءِ سمجهيو ويندو آهي تہ هو هر سال ڏکڻ - اپرندي چوماسي هوائن سان گڏ ايندو آهي. جڏهن اهو ايندو آهي، تڏهن سندس اعزاز ۾ هڪ تقريب منعقد ڪئي ويندي آهي ۽ "ڍگن - کي - رڙين - ڪرائڻ" وارا اوزار هوا ۾ ڦيرايا ويندا آهن. ديو جي حضور ۾ چوڪرا پيش ڪيا ويندا آهن، جو ڪين مارين‌دو آهي، پر لحاظ پاران ڪين وري زنده ڪندو آهي.

فيجي ٻيٽن مان سيني ڪان وڏي، ويٽي ليوو، نالي هڪ ٻيٽ جي ڪن ضلعن ۾، موت ۽ حشر جو ناٽڪ انهن نوجوانن جي اڪين اڏو انتهائي سنجيدگيءَ سان داخلا واريءَ تقريب ملهائڻ وقت ادا ڪيو ويندو هو. هڪ مقدس لوڙهي ۾ ڪين اهڙن مئل يا فقط ظاهري طور مئل ماڻهن جي هڪ قطار ڌرتيءَ تي پيل ڏيکاري ويندي هئي، جن جا پيٽ چيريل ۽ آنڊا ٻاهر نڪتل هوندا هئا. پر وڏي پادريءَ جي رڙ جو آواز ٻڌنديئي، اهي مصنوعي مئل ماڻهو ٽپ

ڏيئي، اتي ڪڙا ٿيندا هئا ۽ سڌو درياه طرف ڊوڙندا هئا، جتي اهي پنهنجن جسمن تان آهو رت ۽ سوئرن جا آنڊا لاهي صاف ڪندا هئا، جي ڪين ٿڦيا ويندا هئا. عنقريب، اهي انهيءَ مقدس لوڙهي طرف واپس ايندا هئا، جڻ تہ اهي وري زنده، صاف ۽ تازا توانا ٿي، گلن جا هار وجهي، هڪ سنجيده مذهبي منتر جي سر سان وڃندڙ سازن جي آواز تي، پنهنجا بدن لوڏائيندا، نوآزمودن جي اڳيان اچي بيهندا هئا. اهو هيو موت ۽ حشر جو ناٽڪ.

نيوگائنا ۽ نيو برٽن جي وچ ۾ واقع، روُڪ نالي هڪ ٻيٽ جا ماڻهو، ڪي تقريبون منعقد ڪندا آهن، جن ۾ هڪ يا ٻہ نقاب پوش ماڻهو، مٽي ۾ ڪاٺ جا نقاب وجهي، ڳوٺ مان نچندا ويندا آهن ۽ سندن پٺيان ماڻهن جو هجوم ويندو آهي. اهي هيءَ تقاضا ڪندا آهن تہ جن طهريل ٻارن کي مارسابا (شيطان) اڃا تائين نہ ڳرڪايو آهي، سي سندن سپرد ڪيا وڃن. ڊڃندڙ ۽ رڙيون ڪندڙ ڇوڪرا سندن حوالي ڪيا ويندا آهن، جي نقاب پوش ماڻهن جي ٽنگن جي وچ مان سرڪندا ويندا آهن. پوءِ، اهو جلوس هڪ دفعو ٻيهر ڳوٺ مان لنگهندو آهي ۽ هيءُ اعلان ڪندو آهي تہ مارسابا سيني ڇوڪرن کي ڳرڪائي ويو آهي ۽ اهو ڪين تيسين ٻاهر نہ ڪڍندو، جيسين ڪيس سوئرن، ڀاڄين وغيره جا نذرانا پيش نہ ڪيا ويندا. چنانچہ، سڀ ڳوٺاڻا، پنهنجيءَ پنهنجيءَ استطاعت مطابق، سيڌي سامان جو چندو ڏيندا آهن، جو مارسابا جي نالي ۾ ڪپايو ويندو آهي.

سيرام جي اولهہ طرف، سن بلوغت کي پهچڻ وقت، ڇوڪرن کي "ڪاڪين" جماعت ۾ داخل ڪيو ويندو آهي. جديد مصنفن انهيءَ جماعت کي بنيادي طور هڪ سياسي ليگ تسليم ڪيو آهي، جنهن

جو مقصد غيرملڪي تسلط خلاف جدوجهد ڪرڻ آهي. درحقيقت، ان جا مقاصد خالص مذهبي ۽ سماجي آهن، جيتوڻيڪ ائين ممڪن آهي تہ انهيءَ جماعت جي پادرين ڪن موقعن تي پنهنجي زبردست اثر ۽ رسوخ کي سياسي مقصدن لاءِ استعمال ڪيو هجي. اها جماعت، درحقيقت، قديم النسل قومن جي اهڙن مختلف ادارن مان هڪ آهي، جي دور دور تائين ڦهليل آهن ۽ جن جو مڪيہ مقصد نوجوانن کي بلوغت وقت قوم ۾ رسمي طور داخل ڪرڻ جو آهي. قريب زماني ۾ انهيءَ اداري جي حقيقي نوعيت کي انساني نسل جي تاريخ جي هڪ ڊچ ماهر، جي. جي. ايف. ريڊل، پوريءَ ريت تسليم ڪيو آهي. 'ڪاڪين' عمارت بيضوي صورت جو ڪاٺ جو هڪ سَنهن هوندو آهي، جو ٻيلي جي گهراين ۾، انتهائي اونداهن وڻن هيٺان واقع هوندو آهي ۽ اهڙيءَ طرح ڍڪيل هوندو آهي، جو سنجهس فقط ايتري روشنائي داخل ٿئي، جو اها خبر نہ پوي تہ اندر ڇا پيو وهي ۽ واپري. هرهڪ ڳوٺ ۾ اهڙي هڪ جاءِ هوندي آهي. جن ڇوڪرن جي داخلا جي رسم ادا ڪرڻي هوندي آهي، تن جون اکيون ٻڌي، اوڏانهن نيون ويندو آهي ۽ سندن والدين ۽ ٻيا مائٽ سندن پٺيان ويندا آهن. هرهڪ ڇوڪري کي ٻہ، ٻہ ماڻهو هٿن کان جهلي وٺي ويندا آهن، جي انهن جا نگهبان هوندا آهن ۽ داخلا واري عرصيجي دوران ۾ سندن ڏهل ۽ ڏکورڪندا آهن. جڏهن اهڙا سڀ ماڻهو سَنهن جي سامهون جمع ٿي ويندا آهن، تڏهن سيني کان وڏو پادري سيني شيطانن کي پڪاريندو آهي. هڪ لحظي اندر سَنهن مان هڪ ڀوائتي گجگوڙ ٻڌڻ ۾ ايندي آهي. اهو آواز بانس جي لڪڙن مان ڍڪيل توتارن مان اهي ماڻهو ڪڍندا آهن، جن کي خفيہ طور انهيءَ عمارت ۾ پڻئين

دروازي کان اڳوات داخل ڪيو ويو هوندو آهي، پر عورتون ۽ ٻار سمجهندا آهن ته اهو آواز سچ پچ شيطانن جو آهي، جنهن ڪري اهي ڏاڍا ڊڄي ويندا آهن. پوءِ، پادري سَنَهن ۾ داخل ٿيندا آهن ۽ هڪ هڪ چوڪرو ٿي، سندن پٺيان ويندو آهي. جيئن ئي هرهڪ چوڪرو سَنَهن اندر گم ٿيندو ويندو آهي، تيئن ئي جاءِ جي اندران ڪنهن شيءِ کي وڏجڻ جو ٿلهو آواز ٻڌڻ ۾ ايندو آهي. ساڻ ئي هڪ ڀوائتيءَ چيخ جو تيز آواز بلند ٿيندو آهي ۽ رت ۾ ٻڏل هڪ ترار يا ڀالو سَنَهن جي ڇت مان لنگهائي، ٻاهر ڪڍيو ويندو آهي. اها نشاني هن ڳالهه جي هوندي آهي ته چوڪري جي سري وڍي ويئي آهي ۽ شيطان هن کي پاڻ سان گڏ ٻيءَ دنيا ڏانهن کڻي ويو آهي، جتي هو ڪيس نئين زندگي ۽ نئين صورت ڏيئي، ٻيهر زنده ڪندو. چنانچه، رت ۾ ٻڏل ترار کي ڏسندي ئي، سائرون روج ۽ راڙو شروع ڪنديون آهن ۽ دانهون ڪنديون چوندي يون آهن ته شيطان سندن ٻارن کي قتل ڪيو آهي ڪن هنڌن تي، ائين ڀيو معلوم ٿئي، چوڪرن کي واڳونءَ جي ڦاٽل چاڙين يا هڪ مهيب پکيءَ جي ڦاٽل چهنب وانگر ٺاهيل سوراخ وچان ڏکو ڏنو ويندو آهي ۽ پوءِ هيئن چيو ويندو آهي ته شيطان کين ڳرڪائي ويو آهي. چوڪرا پنجن يا نون ڏينهن تائين سَنَهن ۾ رهندا آهن. اونده ۾ رهندي، اهي بانس جي لڪڙن مان ٺهيل توتارن ۽ وقت بوقت بندوقن جي گولين ۽ ترارين جي ٽڪرجڻ جا آواز ٻڌندا رهندا آهن. اهي روزانو وهنجندا آهن ۽ سندن جسمن کي پيلو رنگ ٿڦيو ويندو آهي، ته جيئن اهي ائين نظر اچن، جڻ ته کين واقعي شيطان ڳرڪائي ويو آهي. "ڪاڪين" عمارت اندر قيام واري دوران ۾، هرهڪ چوڪري جي ڇاتيءَ يا

يا ٻانهن تي سنگن ذريعي هڪ يا ٻن صليبن جون تصويرون ڪڍيون ويندڙيون آهن. جڏهن اهي ستل نه هوندا آهن، تڏهن ڇوڪرن کي اوڪڙون ويهڻو پوندو آهي، ته جيئن سندن جسم جو هڪ به پٽو حرڪت نه ڪري. جيئن اهي ٽنگ تي ٽنگ چاڙهي، هٿ ٻاهر ڊگهيڙي ويٺا هوندا آهن، تيئن سردار پنهنجو توتارو ڪڍي، ان جو منهن هرهڪ ڇوڪري جي هٿن تي رکي، منجهانئس عجيب و غريب آوازن ۾ ڳالهائيندو آهي ۽ ائين ڪندي، هوروحن جي آواز جو نقل ڪندو آهي. هو ڇوڪرن کي موت جو ڊپ ڏيئي، چتاءُ ڏيندو آهي ته اهي "ڪاڪين" جماعت جي سيني قاعدن جي تعميل ڪندا ۽ جيڪي به انهيءَ عمارت اندر وهيو ۽ واپريو آهي، تنهن جو راز ڪڏهن به فاش نه ڪندا. نؤ آزمودن کي سندن پادرين طرفان هيءَ به تلقين ڪئي ويندي آهي ته اهي پنهنجن رت وارن مائٽن سان سٺو سلوڪ ڪن؛ انهيءَ عرصي اندر ڪين قبيلي جي روايتن ۽ رازن جي تعليم ڏني ويندي آهي.

انهيءَ وچ ۾ ڇوڪرن جون مائرون ۽ پيئرون روج راڙي ۽ ماتم ڪرڻ لاءِ گهر هليون ويئون هونديون آهن. پر هڪ يا ٻن ڏينهن اندر اهي ماڻهو، جن نوآزمودن جي نگهبانن جو ڪردار ادا ڪيو هو، ڳوٺ ڏانهن هن خوشخبريءَ سان واپس ايندا آهن ته پادرين جي سفارش تي شيطان ڇوڪرن کي دوباره زنده ڪيو آهي. جيڪي ماڻهو اها خبر آڻيندا آهن، سي بيهوشيءَ جي حالت ۾ هوندا آهن ۽ سندن سڄو بدن گب ۽ مٽيءَ سان ٽڦيل هوندو آهي، جڻ ته اهي عالم زيرين مان تازا آيل پيغامبر آهن. "ڪاڪين" عمارت ڇڏڻ کان اڳ، هرهڪ ڇوڪري کي

پادريءَ وٽان هڪ لٽ ملندي آهي، جنهن جون ٻئي پڇڙيون ڪڪڙ يا شتر مرغ جهڙي هڪ ٻئي پڪيءَ جي ڪنين سان سينگاريل هونديون آهن. ڇوڪرن کي اهي لٽيون خود شيطان وٽان انهيءَ وقت ملڻيل سمجهيون ويونديون آهن، جڏهن هن کين نئين زندگي بخشي هئي ۽ اهي هن ڳالهه جي علامت هونديون آهن ته اهي نوجوان برابر روحن جي دنيا مان ٽي آيا آهن. جڏهن اهي گهر واپس ايندا آهن، تڏهن ٽڙندا، ٽاڙندا ايندا آهن ۽ گهر اندر ابتي پيرين داخل ٿيندا آهن، ڇڻ ته اُنهن کان پوريءَ طرح گهمڻ جو ڏنگ به وسري ويو آهي؛ يا وري اهي پٽئين دروازي کان گهر ۾ داخل ٿيندا آهن. جيڪڏهن کين ڪاڏي جي ٽالهي ڏني ويندي آهي، ته اهي ان کي اونڌو ڪري جهلينداآهن، اهي گونگن وانگر خاموش رهندا آهن ۽ پنهنجيون گهرجون فقط اشارن ذريعي طلب ڪندا آهن. اهوسڀ ڪجهه هن ڏيڪارڻ لاءِ ڪيو ويندو آهي ته اهي اڃا تائين شيطان يا روحن جي اثر هيٺ آهن. سندن نگهبانن کي زندگيءَ جون سڀ حرڪتون کين از سر نو سيکارڻيون پونديون آهن، ڇڻ ته اهي نوان ڄاڻل ٻار آهن. اُن کان علاوه، "ڪاڪين" عمارت ڇڏڻ وقت، ڇوڪرن کي ان وقت تائين ڪن خاص ميون کائڻ کان سخت منع ڪئي ويندي آهي، جيسين ابندڙ سال انهن رسمن ملهائڻ جو وقت وري واپس اچي. ويهن يا ٽيهن ڏينهن تائين سندن مائرن يا پيئرن کي سندن وارن کي ڦٽي ڏيڻ جي اجازت ڪانه هوندي آهي. انهيءَ ميعاد ختم ٿيڻ تي وڏو پادري کين ٻيلي جي هڪ ويران جاءِ ڏانهن وٺي ويندو آهي. هو هر هڪ جي مٿي جي وارن مان هڪ هڪ چڳ وڍيندو آهي. داخلا جي اهڙين رسمن ادا

ڪرڻ ڪان پوءِ، ڇوڪرن کي باقاعده مرد سمجهيو ويندو آهي ۽ اهي شادي ڪري سگهندا آهن ۽ ان ڪان اڳي شادي ڪرڻ بدناموسيءَ جو باعث سمجهيو ويندو آهي.

لوئر ڪانگو جي علائقي ۾، موت ۽ حشر جو نقل هڪ اهڙي جماعت يا خفيہ سوسائٽي ڪندي هئي، جنهن کي "نڊيمبو" جي نالي سان سڏيو ويندو هو. "نڊيمبو رواج ۾ داخلا ڏيندڙ حڪيم هڪ ماڻهوءَ کي، مڪر ڪري، هيٺ ڪرڻ لاءِ آماده ڪندا هئا ۽ انهيءَ ئي حالت ۾ ڪيس شهر ڪان ٻاهر واقع هڪ لوڙهي واريءَ جاءِ ڏانهن پهچائيندا هئا. انهيءَ کي "مرندڙ نڊيمبو" ڪوئيو ويندو آهي. ٻيا، جي عام طور ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون هونديون آهن، ان جي پٺيان ائين ڪندا آهن، پر اهي گهٽو ڪري نوجوان مرد ۽ زالون هونديون آهن ..... انهن کي مئل سمجهيو ويندو آهي. پر سندن والدين ۽ دوست ڪين ڪاڏو مهيا ڪندا آهن ۽ ڪجهہ عرصي بعد، جو رواج موجب ٽن مهينن کان وٺي، ٽن سالن تائين هوندو آهي، هن ڳالهہ جو انتظام ڪيو ويندو آهي تہ حڪيم کين دوباره زنده ڪري. جڏهن حڪيم کي سندس اجرت ملي ويندي آهي ۽ دعوت لاءِ رقم (سامان) بچائي ويئي هوندي آهي، تڏهن اهڙن "نڊيمبو ماڻهن کي وري زنده ڪيو ويندو آهي. پهريائين تہ اهي هر ڪنهن ماڻهوءَ ۽ هرهڪ شيءِ کان اڻجاڻائيءَ ۽ بيگانگيءَ ظاهر ڪرڻ جو ڊونگ ڪندا آهن، کين اها بہ خبر ڪانہ هوندي آهي تہ ڪاڏو ڪيئن چهاڙجي، جنهن ڪري سندن دوستن کي انهن جي بجاءِ اهو فرض ادا ڪرڻو پوندو آهي. اهي هر اهڙيءَ سٺيءَ شيءِ جي طلب ڪندا آهن، جا اهڙي ماڻهوءَ وٽ هوندي، جو اڃا برادريءَ ۾ باقاعده طور

داخل نہ ٿيو هوندو ۽ جيڪڏهن اهاڪين نہ ڏني ويندي آهي، تہ اهي ڪين مارينداآهن يا انهن جو ساهہ گهٽي، ڪين قتل ڪري ڇڏيندا آهن. اهڙن ڪمن ڪرڻ جي پاداش ۾، اهي ڪنهن بہ مصيبت سان دوچار ڪين ٿيندا آهن، ڇاڪاڻ تہ ائين سمجهيو ويندو آهي تہ ڪين پوري ڇاڻ ڪانهي. ڪڏهن ڪڏهن اهي ڇڇريل ٻوليءَ ڳالهائڻ جو مڪر بہ ڪندا آهن، جڻ تہ اهي عالم ارواح کان واپس آيا آهن. ان کان پوءِ، هڪ ٻئي نالي سان مشهور ٿيندا آهن، جو اهڙن ماڻهن لاءِ مخصوص هوندو آهي، جي "نڊيمبو" ٿي، مٽا هوندا آهن.....اسان ٻڌو آهي تہ اها رسم بالائي درياه جي ڪنارن ۽ آبشار واري علائقي ۾ بہ دور دور تائين ادا ڪئي ويندي آهي.

اتر آمريڪا جي ڪن هندستاني قبيلن ۾ ڪي اهڙا مذهبي ادارا آهن، جي اهڙن اميدوارن لاءِ ڪليل هوندا آهن، جن هڪ دفعو مرڻ ۽ وري زنده ٿيڻ جو سانگ ادا ڪيو هوندو آهي. سنہ ١٧٦٦ع يا ١٧٦٧ع ۾ ڪپتان جو ناٿن ڪارورَ، نادو ويسس قوم ۾، جا وڏين ڍنڍن واري علائقي ۾ هڪ "سيوئان" يا "ڊاڪوٽن" قبيلو آهي، هڪ اميدوار جي اهڙيءَ جماعت ۾ داخلا جي رسم ادا ٿيندي ڏٺي، جنهن جو نالو "روح جي دوستانہ جماعت" هيو. اميدوار سردار جي اڳيان وڃي جهڪيو، جنهن ڪيس چيو تہ "هن کي خود انهيءَ روح جوش ۾ آندو هو، جنهن کي هو ٿورين گهڙين اندر ڏانهس منتقل ڪرڻ وارو هو، تہ اهو روح ڪيس هڪ ڏڪ سان ماري وجهندو، پر ڪيس عنقريب دوباره زنده ڪندو، ان ڳالهہ ۾ هن هيءَ اضافو ڪيو تہ اهو انتقال، خواه ڪيتريقدر بہ پوائتو هوندو، پرانهن فائدن سان روشناس ٿيڻ لاءِ انتهائي

ضروري هو، جن سان سندس قوم مستفيض ٿيندي رهي هئي ۽ جنهن ۾ هو عنقريب داخل ٿيڻ وارو هو. اها ڳالهہ ڪندي، هو تمام گهڻي جوش ۾ اچي ويو، تانجو آخرڪار سندس جذبات ايتريقدر جوش و خروش ۾ اچي ويا، جو سندس سڄو منهن بدصورت ٿي ويو ۽ بدن ۾ ڏڪڻي اچي ويس. انهيءَ موقعي تي هن نوجوان ڇوڪري مٿان هڪ اهڙي شيءِ اڇلائي، جا شڪل ۽ رنگ ۾ دال جي هڪ ننڍي داڻي وانگر پئي لڳي، ۽ جيئن اهو داڻو سندس وات ۾ هليو ويو، تيئن ئي هو هڪدم ساڪت ۽ بيحس و حرڪت ٿي، مري ويو، جڻ تہ ڪيس ڪا گولي لڳي هئي". ڪجهہ وقت تائين تہ اهو ماڻهو جڻ مئو پيو هو، پر ڏنڊن جي وسڪاري سبب هن جوش و خروش جون ڪجهہ علامتون ڏيکاريون ۽ آخرڪار، جڏهن هن وات سان دال جو اهو داڻو، يا جيڪا به شيءِ سردار سندس وات ۾ اڇلائي هئي، ڪڍي، تڏهن هو دوباره زنده ٿي پيو. ٻين قبيلن، مثال طور اوجيبويز، ونيبا گوس، ڊاڪوٽا يا سيوڪس ۾، جنهن اوزار سان اميدوار کي ظاهري طورقتل ڪيو ويندو آهي، سو دوائن جي هڪ ٿيلهي هوندي آهي. اها ٿيلهي ڪنهن جانور جي ڪل سان ٺهيل هوندي آهي (جهڙوڪ لڏڙو، جهنگ ٻلو، نانگ، رڇ، بگهڙ، اُلو وغيره) جنهن کي جانور جي اصلي صورت قائم رکيو ويندو آهي. جماعت جي هر فرد وٽ اهڙي هڪ ٿيلهي هوندي آهي، جنهن ۾ هو هِتان هُتان جون اهي سنهيون ٿلهيون شيون رکندو آهي، جي سندس "دوا" يا جنتر هوندا آهن. "هنن جو اعتقاد آهي تہ ڪل جي ٿيلهيءَ يا جانور جي پيٽ اندر جيڪي متفرق شيون هونديون آهن، تن سان هڪ اهڙو روح يا دم ٻاهر نڪرندو آهي، جنهن

کي نہ فقط ماڻهوءَ کي هيٺ ڪيرائي مارڻ، پر ڪيس ڪڙي تڙي ڪرڻ ۽ وري جيئارڻ جي طاقت پڻ هوندي آهي." اهڙين دوا وارين ٽيلهين مان هڪ سان ماڻهوءَ کي مارڻ جو طريقو، ان سان ڪيس ڏڪ هڻڻ جو آهي، جنهن جي لڳڻ سان هو هڪدم مئل ماڻهوءَ وانگر ڪري پوندو آهي ۽ وري ٻئي ڏڪ لڳڻ سان زنده ٿي پوندو آهي.

جان آر- جيوٽ نالي هڪ آواره شخص نوٽنڪا سائونڊ جي هندستانين وٽ پنهنجيءَ حراست واري دوران ۾ جيڪا هڪ رسم ادا ٿيندي ڏٺي هئي، سا بلاشڪ انهيءَ قسم جي رسمن جي طبقي سان وابسته آهي. هندستاني بادشاهه يا سردارُ پنهنجي پٽ جي ڪَنَ جي ڀرسان پستول جي گولي ڇوڙي، جو هڪدم ائين ڪري پيو، جڻ تہ مري ويو هو، جنهن تي گهر جي سڀني عورتن وٺي انتهائي دردناڪ ماتم ۽ شور ماشور برپا ڪيو ۽ پنهنجن مٿن مان وارن جون ڇڳون پٽڻ لڳيون ۽ هاءِ هاءِ ڪري چوڻ لڳيون تہ "شهزادو مري ويو"، سا گئي وقت ڪوٽ جا متعدد ماڻهو خنجرن ۽ بندوقن وغيره سان مسلح ٿي انهيءَ شور جو سبب دريافت ڪرڻ لاءِ گهر اندر گهڙي پيا. انهن جي هڪدم پٺيان ٻہ ماڻهو اندر آيا، جي بگهڙ جي ڪل ۾ ملبوس هئا ۽ سندن منهن تي اهڙا نقاب پيل هئا، جي انهن جانورن جي سيسين جهڙا هئا. اهي ٻويان شخص انهن جانورن وانگر پنهنجن هٿن ۽ پيرن تي گهمندا آيا ۽ شهزادي کي ڪٽي، پنهنجن ڪلهن تي رکي، سا گئي نموني سان هليا ويا، جنهن ۾ اندر داخل ٿيا هئا." هڪ ٻئي هنڌ جيوٽ ٻڌائي ٿو تہ: جوان شهزادي کي— جو اٽڪل يارهن سالن جو هو— مٿي تي بگهڙ جي سسيءَ جهڙو نقاب پيل

هو. هاڻي، جيئن تہ آمريڪا جي هن حصي جا ڳاڙهما هندستاني اهڙن قبيلن ۾ تقسيم ٿيل آهن، جي جانورن ۽ ٻوٽن جون خانداني علامتون رکندا آهن ۽ "بگهڙ قبيلو" منجهانئن سيني کان وڏن قبيلن مان هڪ آهي، ۽ جيئن تہ هرهڪ قبيلي جا ماڻهو اهڙي علامتي جانور جو ڪو نہ ڪو حصو پنهنجي جسم تي پائڻ جا عادي هوندا آهن، ان ڪري هيءَ امڪان آهي تہ اهو شهزادو "بگهڙ" قبيلي جو هو ۽ جنهن رسم جو جيوت بيان ڪيو آهي، تنهن جو مطلب اهو هو تہ چوڪري کي ماريو وڃي تہ جيئن اهو بگهڙ جي حيثيت ۾ دوباره زنده ٿي، اهڙيءَ طرح آٿي، جهڙيءَ طرح باسق قبيلي جي شڪاريءَ پاڻ کي قتل ٿيندو ۽ وري رڄ جي حيثيت ۾ زنده ٿيندو سمجهيو هو.

انهيءَ رسم جي اها انساني سمجهاڻي جڏهن کان وٺي پيش ڪئي ويئي آهي، تڏهن کان وٺي انهن ڳاڙهن هندستانين ۾ ڊاڪٽر فرئنزبوس جيڪي تحقيقاتون ڪيون آهن، تنجي نتجين مان انهيءَ سمجهاڻي جي ڪجهہ قدر تصديق ٿي چڪي آهي؛ حالانڪ ائين پيو معلوم ٿئي تہ جنهن جماعت ۾ سردار جي پٽ اهڙيءَ طرح داخلا حاصل ڪئي، سا علامتي قبيلو نہ، پر "ٽلوڪوئالا" نالي هڪ خفيہ سوسائٽي هئي، جنهن جا ميمبر بگهڙن جو نقل ڪندا هئا. رات جي وقت بگهڙن جو هڪ گروه اچي نڪرندو آهي، جنهنجو هندستاني لوڪ بگهڙن جي ڪلن ۾ ملبوس ٿي ۽ منهن تي بگهڙن جا نقاب وجهي، نقل ڪندا آهن. آهي "بگهڙ" نئين ميمبر کي جهنگ ڏانهن ڪٽي ويندا آهن. جڏهن انهن "بگهڙن" جو آواز ڳوٺ جي ٻاهران ٻڌو ويندو آهي، جي نئين ميمبر کي ڪٽي وڃڻ لاءِ ايندا آهن، تڏهن جماعت جا ٻيا سڀ ميمبر پنهنجا منهن

ڪارا ڪري، ڳائيندا آهن: "سيني قبيلن ۾ جوش آهي، چاڪاڻ ته آءٌ ٽلوڪوئالا آهيان." ٻئي ڏينهن صبح جو "بگهڙ" انهيءَ نئين ميمبر کي مئل حالت ۾ واپس ڪٽي ايندا آهن ۽ سوسائٽيءَ جي ميمبرن کي ڪيس دوباره زنده ڪرڻو پوندو آهي. ائين سمجهيو ويندو آهي ته بگهڙن ان جي جسم اندر هڪ پٿر داخل ڪيو آهي، جنهن کي هٽائڻ بعد هو زنده ٿي سگهندو. جيسين اها ڪارروائي ڪئي وڃي، تيسين انهيءَ نقلي جنازي کي گهر کان ٻاهر ليٽيل حالت ۾ ڇڏي ڏنو ويندو آهي. ٻه جادوگر اهو پٿر ڪڍڻ ويندا آهن، جو بلور معلوم ٿيندو آهي ۽ ان کان پوءِ اهو نئون ميمبر وري جيئرو ٿيندو آهي. برٽش ڪولمبيا جي "نيسڪا" قبيلي جي هندستانين ۾، جي چئن وڏين شاخن ۾ وراهيل آهن ۽ جن جا علامتي جانور، ٽاڪرو ڪانءُ، بگهڙ، عقاب ۽ رڇ آهن، نئين ميمبر کي داخلا وقت هميشه هڪ مصنوعي علامتي جانور واپس ڪٽي ايندو آهي. چنانچه، جڏهن "اولالا" نالي هڪ خفيه جماعت ۾ ڪو نئون ماڻهو داخل ٿيڻ وارو هو، تڏهن سندس دوستن پنهنجا تيز چاقو ڇڪي ٻاهر ڪڍيا ۽ ڪيس مارڻ جو سانگ ڪيائون. درحقيقت، انهن ڪيس ترڪي، نڪري وڃڻ جو موقعو ڏنو ۽ انهن هڪ بوتي جي سري وڍي ڇڏي، جنهن کي ڏاڍيءَ حرفت سان ان جي بجاءِ رکيو ويو. پوءِ انهن سسيءَ وڍيل مجسمي کي هيٺ سمهاري، ڍڪي ڇڏيو، جنهن تي زالن وٺي روڄ راڙو شروع ڪيو. سندس عزيزن ماتمي دعوت ڪئي ۽ ڏاڍيءَ سنجيدگيءَ سان انهيءَ مجسمي کي ساڙيو. ٿوري ۾ چئجي ته انهن باقاعده طور هڪ جنازي جا سڀ ساٺ سوڻ پورا ڪيا. نئون داخل ٿيل ماڻهو سڄي سال تائين غير حاضر

رهيو، جنهن جي دوران ۾ ڪيس خفيہ جماعت وارن ڪان علاوه ٻئي ڪنهن بہ ڪونہ ڏٺو. پر انهيءَ ميعاد گذرڻ ڪان پوءِ، هو جيئرو جاڳندو واپس آيو ۽ ڪيس هڪ مصنوعي جانور ڪٽي آيو، جو سندس علامتي جانور جو نمائندو هو.

انهن رسمن ۾ ساٿ جو تت نو وارد کي هڪ ماڻهوءَ جي حيثيت ۾ مارڻ ۽ ڪيس آنهيءَ جانور جي حيثيت ۾ دوباره زنده ڪرڻ آهي، جو ان وقت ڪان پوءِ، جيڪڏهن سندس محافظ روح نہ ٿي رهندو، تہ بہ ساڻس هڪ مخصوص قريبي رشتي ۾ منسلڪ رهندو. هيءَ ڳالهہ ياد رکڻ گهرجي تہ گئيمالا جي هندستانين کي، جن جي زندگي جانور سان وابستہ هوندي هئي، انهيءَ خاص جانور جي صورت ۾ ظاهر ٿيڻ جي طاقت سمجهي ويندي هئي، جنهن سان اهي اهڙي نموني سان وابستہ هوندا هئا. چنانچہ، هن قياس آرائيءَ ڪرڻ ۾ اسين بي واجبي ڳالهہ نہ ڪنداسون تہ ساڳيءَ طرح برٽش ڪولمبيا جا هندستاني بہ اهو خيال ڪندا هوندا تہ سندن زندگي انهيءَ جنس واري ڪنهن نہ ڪنهن جانور تي دارومدار رکي ٿي، جنهن جي ڪل پائي، اهي سندس نقل ڪندا آهن. ڪم از ڪم، جيڪڏهن جديد دور جي ڪولمبين هندستانين جي ايمان جو اهو جز ناهي، تہ بہ قديم زماني ۾ سندن ابن ڏاڏن وٽ ضرور ائين ئي هوندو ۽ اهڙيءَ طرح انهيءَ اعتقاد علامتي قبيلن ۽ خفيہ جماعتن جي رسم و رواج ۽ ساڻن سوڻن کي سندن موجوده صورت ڏيڻ ۾ وڏو اهم ڪردار ادا ڪيو هوندو. چاڪاڻ تہ جيتوڻيڪ انهن ٻنهي قسمن جي جماعتن جو ميمبر سازيءَ جو طريقو مختلف هو، — هڪ ماڻهو ٻنهنجي قبيلي ۾ چمي، خفيہ جماعت ۾ زندگيءَ جي پوئين ڪنهن

وقت ۾ داخل ٿيندو هو- ان جي باوجود، اسين هن باري ۾ مشڪل ئي ڪو شڪ اٿاري سگهون ٿا ته اهي ٻئي قريبي رشتيدار آهن ۽ سندن بنياد فڪر جي هڪ ئي طريقي اندر رکيل آهي. اهو خيال، جيڪڏهن سان صحيح آهيان، ڪنهن جانور، روح يا ٻيءَ ڪنهن اهڙيءَ طاقتور هستيءَ سان همدردانه تعلق قائم ڪرڻ جو امڪان آهي، جنهن وٽ ماڻهو پنهنجو روح، يا ان جو ڪو حصو بطور امانت رکي ٿو ۽ جنهن کان هو ان جي عوض، جادوءَ جي طاقت جو تحفو حاصل ڪري ٿو.

چنانچه، جنهن نظريي جو هت ذڪر ڪيو ويو آهي، تنهن جي بنياد تي به علامتي جانورن يا ٻوٽن رکڻ جو رواج آهي ۽ جتي به داخلا وقت نوآزمود کي قتل ڪرڻ ۽ وري زنده ڪرڻ جو سانگ ڪيو ويندو آهي اتي، نه فقط روح کي ڪنهن ٻيروني شيءِ - جانور، ٻوٽي يا ڪنهن به ٻيءَ شيءِ - ۾ مستقل طور رکڻ جو اعتقاد موجود ٿي سگهي ٿو يا ڪنهن اڳين زماني ۾ موجود هوندو، پر سچ پچ روح کي اهڙيءَ طرح رکڻ جو قصد پڻ هوندو. جيڪڏهن هيءُ سوال اٿارجي ته ماڻهو پنهنجيءَ زندگيءَ کي پنهنجن جسمن کان ٻاهر رکڻ جا خواهشمند ڇو هوندا آهن؟ ته ان جو جواب فقط هيءُ ئي ٿي سگهي ٿو ته پرين جي آڪاٽيءَ واري ديو وانگر، اهي پنهنجيءَ زندگيءَ کي پاڻ سان گڏ ڪٽي گهمائڻ کان، ڪيس ٻئي هنڌ رکڻ ۾ اهڙيءَ طرح زياده سلامتي سمجهندا آهن، جهڙيءَ طرح ماڻهو پنهنجن پئسن کي ساڻ ڪٽي هلڻ کان، ڪين ڪنهن صراف وٽ رکڻ ۾ زياده سلامتي سمجهندا آهن. اسان ڏٺو آهي ته نازڪ وقتن تي زندگيءَ يا روح کي ڪڏهن ڪڏهن ڪنهن اهڙيءَ سلامتيءَ واريءَ جاءِ تي رکيو

ويندو آهي، جيسين خطرو ٽري وڃي. پر علامتن رکڻ وارن ادارن جهڙين جماعتن کان فقط خطري جي ڪن خاص موقعن تي ڪم نہ ورتو ويندو آهي؛ اهي اهڙيون تنظيمون آهن، جن ۾ هرهڪ فرد يا ڪم ازڪم هر هڪ مرد کي زندگيءَ جي ڪنهن وقت تي داخل ٿيڻ لاءِ مجبور ڪيو ويندو آهي. هاڻي، زندگيءَ جو اهو وقت، جڏهن گهڻو ڪري داخلا ڏني ويندي آهي، سو سن بلوغت جي ابتدا وارو زمانو آهي؛ ۽ انهيءَ حقيقت مان هيءُ اندازو ٿئي ٿو تہ جنهن خطري کي علامتن رکڻ واريون جماعتون ۽ ٻيا اهڙا ادارا ٽارڻ جو ارادو رکن ٿا، سو ان وقت تائين رونما ٿيندو نہ ٿو سمجهيو وڃي، جيسين جنسي بلوغت جو زمانو نہ ٿو اچي ۽ درحقيقت جنهن خطري جو انديشو رهي ٿو، سو ٻنهي جنسن جي باهمي تعلقات سان وابستہ سمجهيو وڃي ٿو. هن ڳالهہ کي حقيقتن جي هڪ طويل قطار جي مدد سان ثابت ڪرڻ آسان ٿيندو تہ قديم النسل ماڻهوءَ جي خيال ۾ جنسي تعلق تمام گهڻن گنهيار خطرن سان وابستہ ٿئي ٿو؛ پر جنهن خطري جو انديشو محسوس ڪيو وڃي ٿو، تنهن جي حقيقي نوعيت اجا تائين نامعلوم ۽ ڏنڌلي آهي. اسان کي هيءَ اميد رکڻ گهرجي تہ وحشي فڪر جي طور ۽ طريقن سان زياده گهري واقفيت، ڪجهہ وقت گذرڻ کان پوءِ، وحشي معاشري جي انهيءَ مرڪزي اسرار کي عيان ڪندي ۽ اها اهڙيءَ طرح، نہ فقط علامتن رکڻ جي رواج، پر شاديءَ جي نظام جي اصلي سرچشمي جي متعلق ٻڌ سراغ مهيا ڪندي.

باب اٺوتون

سونهري ٽاري

چنانچہ، هيءَ نظريو، تہ بالڊر جي زندگي "مزلٽو" ٿيڻي اندر هئي، قديم فڪر جي طرز ۽ طريقن سان مڪمل طور ٺهڪندڙ آهي. هيءَ ڳالهہ، درحقيقت، متضاد پيئي لڳي تہ جيڪڏهن هن جي زندگي "مزلٽو" ٿيڻي ۾ هئي، تہ هو بهرصورت انهيءَ ٿيڻيءَ جي ئي ڏڪ سان ماريو ويو هوندو، پر جڏهن هڪ ماڻهوءَ جي زندگيءَ کي ڪنهن اهڙيءَ خاص شيءِ اندر سمايل تصور ڪيو وڃي ٿو، جنهن جي بقا سان سندس بقا اهڙيءَ طرح وابستہ آهي، جو اهي ٻيئي هڪ ٻئي کان علحده نہ ٿا ٿي سگهن ۽ جنهن جي نيست و نابود ٿيڻ سان سندس فنا بہ لازمي ٿئي ٿي، تہ پوءِ انهيءَ شيءِ کي جيڪڏهن ڪو نالو ڏيڻو هجي، تہ ان کي ڪٿي هن جي زندگي يا موت سڏجي، جئين پرين جي آڪاٽين ۾ ٿيندو آهي. چنانچہ، جيڪڏهن ماڻهوءَ جو موت ڪنهن شيءِ اندر رکيل آهي، تہ پوءِ هيءَ ڳالهہ بلڪل فطرتي ٿيندي تہ هو ان جي ڏڪ لڳڻ سان مري وڃي. پرين جي آڪاٽيءَ ۾ "بي موت، ڪوشيچي" جادوگر انهيءَ آني يا پٿر جي ڏڪ لڳڻ سان مري ٿو، جنهن ۾ سندس زندگي يا موت مضمر آهي، راڪاس ان وقت ڦاٽي پيا، جڏهن ريتيءَ جو هڪ خاص داڻو- جنهن ۾ بنان ڪنهن شڪ جي، سندن زندگي يا موت رکيل

هو- سندن مٿن رٽ پهچايو وڃي ٿو، جادوگر ان وقت سري ٿو، جڏهي اهو پٿر سندس وهاڻي هيٺ رکيو وڃي ٿو، جنهن ۾ سندس زندگي يا موت پوشيده رکيل آهي؛ ۽ تاتاري جوڏي کي چٽاءَ ڏنو وڃي ٿو ته هو انهيءَ سوني تير يا سونيءَ ترار هٿان، جنهن ۾ سندس روح رکيو ويو آهي، مري پوندو.

هن نظريي جو خيال، ته شاهه بلوط جي وڻ جي زندگي "مزلٽو" ٿيڻي ۾ هئي، شايد هن حقيقت سبب پيدا ٿيو آهي، جئين مون اڳي ئي ذڪر ڪيو آهي، ته شاهه بلوط جي وڻ مٿان اپرندڙ "مزلٽو" ٿيڻي سياري ۾، جڏهن شاهه بلوط سڪي سڙي ويندو آهي، پاڻ تازي ۽ سائي رهندي آهي. پر انهيءَ ٿيڻيءَ جي بيهڪ- جا ڌرتيءَ مان نه، پر وڻ جي ٽڙ يا شاخن مان اپرندي آهي- انهيءَ نظريي جي شايد تصديق ڪري. قديم النسل ماڻهو شايد هيٺن خيال ڪري ٿو ته شاهه بلوط جي روح، خود هن وانگر، پنهنجيءَ زندگيءَ کي ڪنهن سلامتيءَ واريءَ جاءِ تي محفوظ ڪرڻ جو جتن ڪيو هجي ۽ انهيءَ مقصد لاءِ هن "مزلٽو" جو انتخاب ڪيو هجي جا، هڪ مفهوم ۾، نه آسمان تي ۽ نه زمين تي هئڻ سبب، خطري جي رستي کان بلڪل محفوظ و مامون سمجهيو ويو هجي. هڪ اڳئين باب ۾ اسان ڏسي آيا آهيون ته قديم النسل ماڻهو پنهنجن انسان ديوتائن جي زندگيءَ کي ڌرتيءَ ۽ آسمان جي درميان معلق رکڻ سان محفوظ ڪرڻ جو سعيو ڪري ٿو، جتي کين انهن خطرن کان ڪم از ڪم اندڀيشو رهي ٿو، جي ڌرتيءَ تي انسان جي زندگيءَ کي وڪوڙي رهن ٿا. چنانچه، اسين هيءَ ڳالهه سمجهي سگهون ٿا ته ڇو، قديم ۽ جديد لوڪ- طب جو هيءُ هڪ قاعدو رهيو آهي ته "مزلٽو"

ٻوٽيءَ کي زمين سان ڇهڻ نہ ڏنو وڃي، جيڪڏهن اهو اتفاق سان زمين سان لڳي ٿو ٻوي، تہ سندس شفا ڏيندڙ خوبي زائل ٿي ويندي. اها ڳالهہ هن قديم وهم جو باقي رهيل يادگار ٿي سگهي ٿي تہ انهيءَ ٻرٽيءَ کي، جنهن ۾ مقدس وڻ جي زندگي مرڪوز ٿيل هئي، انهيءَ خطري کٽڻ لاءِ نہ ڇڏيو وڃي، جو زمين سان لهہ وچڙ ۾ اچڻ سبب ڪيس لاحق پيش ايندو. هڪ هندستاني ڏند ڪتا ۾، جا بالبدر جي ڏند ڪتا سان هڪ متوازي مثال مهيا ڪري ٿي، اندرا ديوتا "ناموسي" نالي هڪ ديو اڳيان قسم کڻي ٿو تہ هو ڪيس نہ رات جو ۽ نہ ڏينهن جو، نہ لٺ سان ۽ نہ ڪمان سان، نہ هٿ جي تريءَ سان، نہ سٽ سان، نہ ڪنهن آليءَ شيءِ سان ۽ نہ ڪنهن خشڪ شيءِ سان مارينده. پر هن صبح جي باڪ ڦٽڻ وقت، مٿس سمنڊ جي گج ڇٽي، ماري وڌس. سمنڊ جي گج اهڙي ئي هڪ شيءِ آهي، جنهن کي هڪ وحشي پنهنجيءَ زندگيءَ کي منجهس محفوظ رکڻ لاءِ شايد منتخب ڪري، ڇاڪاڻ تہ اها زمين، آسمان، يا سمنڊ ۽ آسمان جي وچ ۾ اهڙي درمياني يا ناقابل بيان جاءِ والاري بيهي ٿي، جنهن ۾ هڪ قديم النسل ماڻهو سلامتي ڏسي ٿو. چنانچہ، هن ڳالهہ ڪوبہ تعجب ڪونهي تہ هندستان جي هڪ قبيلي جي خانداني علامت درياه جي گج آهي.

وري، هن نظريي جي، تہ "مزلٽو" جي پراسرار نوعيت جو جزوي سبب ان جو زمين تي نہ ڇهڻ آهي، تصديق "مائونٽين - ائش" يا "رووان - ٽري" نالن وارن ٻوٽن جي متعلق متوازي وهمن سان ٿئي ٿي. جتلئنڊ ۾، جيڪو "رووان" ٻوٽو ٻئي ڪنهن وڻ جي چوٽيءَ سان ڇمندو ڏٺو ويندو آهي، تنهن کي "جادوءَ، رسل وغيره جي خلاف هڪ انتهائي

موثر علاج سمجهيو ويندو آهي؛ جيئن ته اهو ڌرتيءَ مان نه ٿو جمي نڪري، ان ڪري ڏانئڻين کي مٿس ڪوبه اختيار ڪونهي؛ جيڪڏهن ان کي مڪمل طور اثرائتو ڪرڻو هجي، ته ڪيس 'اسينشن ڊي، ڏينهن وڍڻ گهرجي. چنانچه، ڏائڻين جي داخلا کي روڪڻ لاءِ، ان کي دروازن وٽ لٽڪايو ويندو آهي. سئيڊن ۽ ناروي ۾ پڻ "آڏامنڊ-رووان" (گلو گرون) ٻوٽي ڏانهن، يعني اهڙي 'رووان' ٻوٽي ڏانهن، جو رواجي نموني سان ڌرتيءَ مان جمندو نه ڏٺو ويو هجي پر ڪنهن ٻئي وڻ تان يا ڪنهن ڇت تي يا ٽڪريءَ جي ڪنهن اهڙي شگاف مان اڀرندو نظر آيو هجي، جتي اهو پڪين طرفان منتشر ڪيل ٻجن مان ڦٽي نڪتو هجي. جادوءَ جون خوبيون منسوب ڪيون ويندڙيون آهن. ماڻهو چوندا آهن ته جيڪو ماڻهو اوندهه ۾ ٻاهر هجي، تنهن کي "اڏامنڊ-رووان" ٻوٽي جو ٽڪر وات ۾ چبائڻ گهرجي؛ ٻيءَ صورت ۾ ڪيس جادوءَ جي اثر هيٺ اچڻ ۽ هڪ ئي هنڌ پٿر وانگر جمي وڃڻ جو خطرو لاحق آهي. جهڙيءَ طرح اسڪئنڊينيويا ۾، ٻئي ڪنهن وڻ تي جميل "رووان" کي جادوءَ جي خلاف اثرائتو جنتر سمجهيو ويندو آهي، تهڙيءَ طرح جرمنيءَ ۾ به ٻئي ڪنهن وڻ تي چڙهندڙ "مزلٽو" کي هن زماني تائين به عام طرح جادوءَ جي طاقت خلاف بچاءُ سمجهيو ويندو آهي، جهڙيءَ طرح اسان ڏٺو ته "مڊسمر" رات جو گڏ ڪيل "مزلٽو" کي سئيڊن ۾ گهر جي ڇت، گهوڙن جي طبيلي ۽ ڳئن جي واڙي ۾ هن اعتقاد سبب لٽڪايو ويندو آهي ته اهو ٻوٽو اهڙيءَ طرح 'ٽرول، کي ماڻهوءَ يا جانور کي ضرر رسائڻ کان بي اثر بڻائي ڇڏيندو آهي.

هن نظريي جي، ته "مزلٽو" نه فقط بالڊر جي موت جو

هٿيار هو، پر ان ۾ هن جي جان پڻ هئي، اسڪاٽلنڊ جي هڪ وهم مان تصديق ٿي رهي آهي. هڪ روايت هئي ته "ٽي" جي ڪاريءَ پرسان، پرٿ شاير جي هڪ جاگير ۾، ايرول جي "هي" خاندان جي قسمت شاه بلوط جي ڪنهن وڏي وڻ تي اڀرندڙ "مزلٽو" ٻوٽيءَ سان وابسته هئي. "هي" خاندان جي هڪ ڀاتيءَ انهيءَ قديم اعتقاد جو بيان هن طرح تحرير ڪيو آهي: "ڳوٺن جي هيٺين درجي وارن خاندانن ۾ خاندااني نشانن کي ذري گهٽ وساريو ويو آهي؛ پر هڪ قديم نسخي ۾ پرٿ شاير جي چند معمر شخصن جي روايت مان معلوم ٿئي ٿو ته "هي" خاندان وارن جو خاندااني نشان "مزلٽو" ٻوٽو هو. اڳئين زماني ۾، ايرول جي آسپاس ۽ "فالڪن" پٿر ڪان ٿوروئي دور، شاه بلوط جو هڪ تمام وڏو ۽ نامعلوم عمر جو وڻ بيٺل هو، جنهن جي مٿان اهو ٻوٽو تمام گهڻي مقدار ۾ چمندو هو، انهيءَ سان تمام گهڻا جنتر ۽ انيڪ ڏند ڪٿائون وابسته سمجهيون ويندا يون هيون ۽ "هي" خاندان جي بقا جو ميعاد ان جي وجود سان ٻڌل چيو ويندو هو. عام اعتقاد هوندو هو ته انهيءَ ٻوٽي مان "آل هئلو" واريءَ رات تي "هي" خاندان مان ڪنهن ڀاتيءَ جي مٿان نئين ڏانڊي سان وڍيل نندڙي شاخ، هرقسم جي نظر جي دوکي يا جادوءَ جي خلاف يقيني جنتر، ۽ جنگ جي دوران ۾ تير بهدف بچاءُ هوندي هئي، بشرطيڪ ان کي وڍڻ وقت اهو ماڻهو سج جي طرف منهن ڪري وڻ جي چوڌاري ٽي دفعا ڦيرا پائي ۽ هڪ خاص قسم جو جنتر دل ۾ پڙهندو رهي. ساڳئي نموني سان پٽيل شاخ معصوم ٻارن جي پينگهن ۾ رکي ويندي هئي ۽ ائين سمجهيو ويندو هو ته اناڪين پرين جي مٿان پريزادن ۾ تبديل ٿيڻ کان بچائيندي؛ آخر ۾، هيءَ دعويٰ ٿيل هئي ته

جڏهن انهيءَ شاه بلوط جي پاڙ سڙي ويندي، تڏهن 'ايرول' جي چلهه ۾ گاهه اپرندو ۽ باز جي آڪيري ۾ ٽاڪرو ڪانءُ ويهندو. 'هي' خاندان وارن مان ڪنهن فرد جي هٿان جيڪي به انتهائي بد بختيءَ جا ڪم ٿي سگهندا، سي هئا اڇي باز کي مارڻ ۽ "ايرول" واري شاه بلوط مان ڪا ٽاري وڍڻ. اهو جهونو وڻ ڪڏهن ناس ڪيو ويو، تنهن جي مون کي ڪابه خبر ڪانه پئجي سگهي. اها جاگير 'هي' خاندان وارن وٽان وڪامي چڪي آهي ۽ البت هيءَ ڳالهه ڪئي ويندي آهي ته اهو موتمار شاه بلوط وڪري ڪان ٿوروئي عرصو اڳي وڍيو ويو هو." اهو قديم وهم نظم جي صورت ۾ تحرير ٿيل آهي، جو روايت مطابق ٿامس دي رائيمر ڏانهن منسوب ڪيل آهي:

جيستائين "مزلٽو" ايرول واري شاه بلوط تي موجود رهندي،
۽ اهو شاه بلوط مضبوط بيٺو رهندو،
تيستائين 'هي' خاندان وارا آسودا رهندا، ۽ سهڻو اڇو باز،
طوفان جي سامهون نه ڊڄندو،
پر جڏهن شاه بلوط جي پاڙ سڙندي،
۽ 'مزلٽو' سندس ڪوماڻيل سيني تي سڙندي رهندي،
تڏهن ايرول جي آتشدان ۾ گاهه اپرندو،
۽ ڪارو ڪانءُ باز جو آڪيرو وسائيندو.

هيءَ ڪا نئين راءِ ڪانهي ته "سونهري ٽاري" خود "مزلٽو" ئي هئي. سچ آهي ته ورجيل ان کي "مزلٽو" سان شناخت نه ٿو ڪري، پر فقط تشبيهه ڏئي ٿو. پر اهو انهيءَ ناچيز ٻوٽي جي مٿان هڪ پر اسرار شعاع وجهڻ جو هڪ شاعراڻو نمونو ٿي سگهي ٿو. يا، زياده ممڪن آهي ته سندس بيان هن عام وهم تي مبني هجي،

تہ ڪن خاص وقتن تي "مزلتو" ٿيڻي هڪ فوق الفطري شعاع ڪڍندي هئي. شاعر ٻڌائي ٿو تہ ڪيئن نہ ٻہ ڳيرا، ايئينس جي انهيءَ ويران وادي طرف رهبري ڪندي، جنهن جي گهرائين ۾ "سونهري تاري" اڀرندڙ هئي، هڪ اهڙي وڻ تي اچي لٿا، "جتان ڦڙ ڦڙ ڪندڙ سونهري شعاع نڪري رهيو هو. جيئن سياري جي سرديءَ ۾ ٻيلن اندر مزلتو— اها ٿيڻي، جا پنهنجي وڻ مان نہ اسرندي آهي— تازن پنن سان سبز هوندي آهي،شاهہ بلوط جي تارين جي چوڌاري پنهنجا زرد ٻير ويڙهيندي ويندي آهي، ائين پئي معلوم ٿيو سائيدار سدا سائي شاه بلوط مٿان سونا ورق، اهڙيءَ طرح سَر سَر ڪري رهيا هئا، جهڙيءَ طرح مٿيءَ هيرہ سونهري پن". هتي، ورجيل "سونهري تاري" کي يقيني طور سدا سائي شاه بلوط تي اسرندڙ بيان ڪري ٿو ۽ ان کي "مزلتو" سان مشابهت ڏئي ٿو. هيءُ قياس ذري گهٽ اڻ ڌر آهي تہ "سونهري تاري" شاعريءَ يا عام وهم پرستيءَ جي ڏنڌ وچان نظر ايندڙ "مزلتو" ٿيڻيءَ کان سواءِ، ٻيو ڪجهہ ٻہ نہ هئي.

هاڻي، هن باري ۾ اهڙا دليل ڏنا ويا آهن تہ اڏريشيا جي هڙيءَ وارو پوچاري - "ٻيلي جو بادشاهہ" - انهيءَ وڻ جي شخصيت جو مظهر هو، جنهن تي "سونهري تاري" اسرندي هئي. چنانچہ، جيڪڏهن اهو وڻ شاه بلوط هو، تہ پوءِ "ٻيلي جو بادشاه" شاه بلوط جي روح جي شخصيت جو مظهر هو. هيءَ ڳالهہ، ان ڪري سمجهڻ آسان آهي تہ ڇو، ڪيس قتل ڪرڻ کان اڳ، "سونهري تاريءَ" کي توڙڻ ضروري هو. شاه بلوط جي روح جي حيثيت ۾، سندس زندگي يا موت شاه بلوط مٿان اسرندڙ "مزلتو" ٿيڻيءَ ۾ هو، ۽ جيسين "مزلتو" ٿيڻي صحيح سلامت هئي

تيسين، بالڊر وانگر، هو نہ ٿي مري سگهيو. ڪيس قتل ڪرڻ لاءِ، ان ڪري، "مزلٽو" ٻوٽيءَ کي توڙڻ ضروري هو ۽ بالڊر وانگر، شايد ڪيس ان سان ئي ڏک هٿ ۾ لازمي هو. ۽ انهيءَ توازن کي مڪمل ڪرڻ لاءِ، فقط هن فرض ڪرڻ جي ضرورت آهي تہ "ٻيلي جي بادشاه" کي اوائلي زماني ۾ جيئرو يا مئل، "مڊسمر" جي ٻاه واريءَ تقريب وقت، (جا جيئن اسين ڏسي آيا آهيون) سال بسال ائريشيا جي هڙيءَ ۾ منعقد ڪئي ويندي هئي، ساڙيو ويندو هو. هڙيءَ ۾ جيڪا مقدس ٻاه ٻرندي هئي سا، روم ۾ "ويسٽا" جي مندر ۾، ۽ روموف ۾ شاه بلوط جي وڻ هيٺان، دائمي ٻرندڙ ٻاه وانگر، شايد شاه بلوط جي مقدس ڪاٺين جي هئي؛ ۽ اهڙيءَ طرح، شاه بلوط جي ڪاٺين جي هڪ وڏي آڙاه ۾ "ٻيلي جو بادشاه" اڳئين زماني ۾ موت سان همڪنار ٿيندو هو. پوئين زماني ۾ سندس منصب جو ميعاد، جيئن مون راءِ ڏني آهي، هن قاعدي مطابق وڌندو يا گهٽندو هو، خواه اهو ڪيئن بہ هجي، جنهن موجب ڪيس ان وقت تائين زنده رهڻ جي اجازت هوندي هئي، جيسين هو پنهنجي قوت بازوءَ جي زور تي پنهنجو خدائي حق بچائي سگهندو هو. پر هو ٻاه مان فقط ترار جي ذريعي مرڻ لاءِ بچي نڪتو.

چنانچہ، ائين ٿو معلوم ٿئي تہ ڪنهن تمام قديم زماني ۾ اٽليءَ جي عين وچ ۾، نيميءَ جي ماڻيءَ ڍنڍ ڀرسان، ساڳيو ئي آتشين ۽ درد انگيز حادثو سال بسال دهرايو ويندو هو، جو بعد ۾ اٽليءَ جي تاجرن ۽ فوجين کي پنهنجن وحشي رشتيدارن، گال جي علائقي ۾ آباد سيلٽ نسل وارن لوڪن ۾ ڏسڻو پيو ۽ جو، جيڪڏهن اٽليءَ جا شهباز ڪنهن بہ وقت ناروي مٿان لامارو ڏين ها، ٿوري ئي

فرق سان "اتر" جي وحشي آرين ۾ به ادا ٿيندو ڏسن ها. اهو سات قديم آريه نسل وارن جي شاه بلوط جي پوڄا جو شايد هڪ خصوصي پهلو هو.

هينئر باقي هيءَ ڳالهه دريافت ڪرڻي آهي ته "مزلٽو" کي "سونهري ٽاري" ڇو سڏيو وبندو هو؟ "مزلٽو" جي ڀيرن جو اڇيرڙو - پيلو رنگ انهيءَ نالي لاءِ ڪافي بنياد نه ٿو معلوم ٿئي، ڇاڪاڻ ته ورجيل چوي ٿو ته اها ٽاري، ڏانڊي خواه پن، بلڪل سونهري هوندي هئي. شايد اهو نالو انهيءَ تيز سونهري زرديءَ مان حاصل ڪيو ويو هجي، جو "مزلٽو" جي شاخ ان وقت اختيار ڪندي آهي، جڏهن ان کي وڍي، ڪجهه مهينن تائين محفوظ رکيو ويندو آهي. اهو چمڪندڙ رنگ فقط پنن تائين محدود ڪونه هوندو آهي، پر ڪانڙين ڏانهن به وڌي ويندو آهي، تانجو سڄي شاخ واقعي هڪ "سونهري ٽاري" معلوم ٿيندي آهي. بريٽن جا ڪاشتڪار پنهنجين جهوپڙين اڳيان "مزلٽو" جا وڏا ڇڳا لٽڪائيندا آهن ۽ جون مهيني ۾ اهي ڇڳا پنهنجن پنن جي چمڪيلي سونهري رنگ سبب نمايان هوندا آهن. برٽنيءَ جي ڪن حصن ۾، خاص طور سوربيهان جي آس پاس، گهوڙن ۽ چوپائي مال کي شايد جادوءَ ۽ شر وغيره کان محفوظ رکڻ لاءِ طبيلن ۽ واڙن جي دروازن مٿان "مزلٽو" جون ٽاريون لٽڪايون ويندیون آهن.

ڪوماٽيل ٽاريءَ جي زرد رنگ مان هيءَ ڳالهه شايد جزوي طور سمجهه ۾ اچي وڃي ته ڇو، ڪڏهن ڪڏهن "مزلٽو" لاءِ اهو خيال ڪيو ويو آهي ته ان ۾ ڌرتيءَ اندر مدفون خزانن جي راز ظاهر ڪرڻ جي خاصيت موجود آهي؛

چاڪاڻ ته هرنگ جادوءَ جي اصول مطابق، هڪ زرد تاريءَ ۽ زرد سون جي درميان فطرتي مطابقت آهي. انهيءَ خيال جي انهن عجيب و غريب خوبين جي مشابهت مان تصديق ٿئي ٿي، جي عام طرح خيالي "فرن" - ٻج سان وابستہ ڪيون ويندو آهن، جنهن لاءِ عام طرح اهو خيال ظاهر ڪيو ويندو آهي ته "مڊ - سمر" واريءَ رات تي جيڪا باهہ ٻاري ويندي آهي، تنهن جي مٿان سرن وانگر ٽڙي بيهندو آهي. چنانچہ، بوهيميا ۾ چيو ويندو آهي ته "سينٽ جان واري ڏينهن تي 'فرن - ٻج، سونن گلن جي صورت ۾ ٽڙندو آهي، جي باهہ وانگر تجلي ڏيندا آهن." هاڻي، انهيءَ خيالي 'فرن، - ٻج جي هيءَ خوبي آهي ته اهو جنهن ماڻهوءَ وٽ هوندو، يا جيڪو به ماڻهو "مڊ - سمر" واريءَ رات تي ان کي هٿ ۾ جهلي، جبل تي چڙهندو، سو جبل هيٺان سون جي نس ڏسندو يا ڌرتيءَ اندر دفن ٿيل خزانن کي نيليءَ روشنائيءَ سان چمڪندو ڏسندو. رشيا ۾ چوندا آهن ته جيڪڏهن اوهين مڊسمر رات تي اڌ رات جو 'فرن' جي عجيب و غريب گل کي دستياب ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿي وڃو، ته اوهان کي ان کي فقط مٿي هوا ۾ اڇلائڻ جي دير آهي، جنهن تي اهو هڪ ستاري وانگر عين انهيءَ هنڌ اچي ڪرندو، جتي ڪو خزانو لڪل هوندو. برٽنيءَ ۾ خزانن ڳولڻ وارا ماڻهو "مڊسمر" واريءَ راتجو اڌ رات وقت 'فرن، - ٻج ڪٺو ڪندا آهن، جنهن کي اهي ايندڙ سال "ڀام - آرتوار" تائين محفوظ ڪري رکندا آهن، ان ڪان پوءِ اهي انهيءَ ٻج کي ان جاءِ مٿان چٽيندا آهن، جتي اهي ڪو خزانو پوشيده رکيل سمجهندا آهن. ٽائرولين جا ڪڙمي سمجهندا آهن ته پوشيده خزانا "مڊ - سمر" واريءَ رات تي شعلي وانگر ٻرندا نظر ايندا

آهن ۽ انهيءَ پراسرار وقت ۾ دستوري حفاظت سان گڏ ڪيل 'فرن' - ۾ لڪل سون کي سطح تي آڻڻ ۾ مدد ڪندوآهي. سئزرلنڊ جي فريبرگ ضلعي جا ماڻهو سينٽ جان واريءَ رات تي "فرن" ٻوٽي جي ڀرسان ويهي، ڪنهن خزاني حاصل ڪرڻ جي اميد ۾ اوجاڳو ڪندا هئا، جو شيطان بذات خود، ڪڏهن ڪڏهن انهن ڏانهن ڪٽي ويندو هو. بوهيميا ۾ ماڻهو چوندا آهن ته جيڪو به ماڻهو انهيءَ موسم ۾ "فرن" جو سونو گل هٿ ڪندو، تنهن کي انهيءَ ذريعي دنيا جي سڀني لڪل خزانن جي ڪنجي ملي ويندي؛ ۽ جيڪڏهن ڪنواريون ڇوڪريون انهيءَ گل هيٺان، جنهنجو رنگ ڏاڍيءَ تيزيءَ سان ڦيٽندو ويندو آهي، ڪپڙو وڇائين، ته ان ۾ سرخ سون اچي ڪرندو. ٽائرول ۽ بوهيميا ۾، جيڪڏهن اوهين پئسن ۾ "فرن"- ۾ رکندا، ته انهن کي اوهين خواه ڪيتريقدر به صرف ڪندا، ته به اهي اصل نه ڪپندا. ڪڏهن ڪڏهن "فرن"- ۾ ناتال واريءَ رات تي ترندو سمجهيو ويندو آهي ۽ جيڪو به ان کي هٿ ڪندو، سو دولتمند ٿيندو. اسٽائيريا ۾ ماڻهو چوندا آهن ته ناتال واريءَ رات تي "فرن"- ۾ جمع ڪرڻ سان اوهين شيطان کي پاڻ ڏانهن پيسن جي ٿيلهي آڻڻ لاءِ مجبور ڪري سگهندا.

چنانچه، هن اصول جي بنياد تي ته هڪ جهڙا هڪ جهڙن کي ڪشش ڪندا آهن، "فرن-" ۾ لاءِ سمجهيو ويندو آهي ته اهو سون کي هن ڪري ڳولي ڪڍندو، ڇاڪاڻ ته اهو خود سونهري آهي؛ ۽ ساڳي ئي سبب ڪري اهو اهڙي ماڻهوءَ کي سون جي اڻ ڪٽندڙ رسد مهيا ڪندو، جيڪو ان کي پاڻ وٽ رکندو. پر، جيڪڏهن هڪ طرف "فرن"- ۾ کي سونهري ڇيو

ويندو آهي، تہ ٻئي طرف ان کي چمڪندڙ ۽ آتشين ٻہ چيو وڃي ٿو. چنانچہ، جڏهن اسين هيءَ ڳالهہ ياد رکون ٿا تہ انهيءَ ڏند ڪتائي ۾ گڏ ڪرڻ جا ٻہ وڏا ڏينهن مڊسمر رات ۽ ناتال آهن، يعني اونهاري جو وڏي کان وڏو ڏينهن ۽ سياري ۾ ننڍي کان ننڍو ڏينهن (ڇاڪاڻ تہ ناتال سياري جي ننڍي کان ننڍي ڏينهن واريءَ قديم بت پرستانہ تقريب کان علاوه ٻيو ڪجهہ ٻہ ناهي) — تڏهن اسان کي "فرن"- ۾ جي آتشين پهلوءَ کي ابتدائي، ۽ ان جي زرين پهلوءَ کي ثانوي يا مشتق تصور ڪرڻو پوي ٿو. "فرن"- ۾، ڇڻ تہ، سج جي گردش جي موڙ وارن ٻن نقطن، يعني اونهاري جي وڏي کان وڏي ڏينهن، ۽ سياري جي ننڍي کان ننڍي ڏينهن تي شمسي آتش جي خروج جو هڪ ذريعو معلوم ٿي رهيو آهي. انهيءَ نظريي جي جرمنيءَ جي هن ڳالهہ سان تصديق ٿي رهي آهي، جنهن ۾ چيو وڃي ٿو تہ هڪ شڪاريءَ "مڊ-سمر" واري ڏينهن منجهند وقت سج کي تير هڻي "فرن"- ۾ حاصل ڪيو هو، رت جا ٿي قطرا هيٺ اچي ڪريا، جن کي هن اچي ڪپڙي ۾ جهٽيو ۽ اهي ئي رت جا قطرا "فرن"- ۾ هئا. هتي، جنهن رت جو ذڪر آهي، سو صاف آهي تہ سج جو رت آهي، جنهن سان "فرن- ۾" سڌيءَ طرح حاصل ڪيو ويو آهي. چنانچہ، هيءَ ڳالهہ ممڪن سمجهڻ گهرجي تہ "فرن- ۾" هن ڪري سونهري آهي، ڇاڪاڻ تہ ان کي سج جي سونهري باهہ جو متشق سمجهيو وڃي ٿو.

هاڻي، "فرن"- ۾ وانگر، "مزلٽو" ٻہ "مڊ- سمر" يا ناتال- يعني راس السرطان يا راس الجدي- تي گڏ ڪئي ويندي آهي ۽ "فرن"- ۾ وانگر، ان لاءِ ٻہ ائين سمجهيو ويندو

آهي ته اهو زمين اندر مدفون خزانن جو راز ظاهر ڪندو. سئيدن جا ماڻهو "مڊ سمر" رات جو "مزلٽو" يا چئن مختلف ڪائين مان، جن مان هڪ "مزلٽو" هوندي آهي، غيبي راز ٻڌائيندڙ لٽيون ٺاهيندا آهن. خزاني جو ڳولينڊڙ سج غروب ٿيڻ کان پوءِ، اها لٽ زمين تي رکندو آهي ۽ جڏهن اها مدفون خزاني جي عين مٿان اچي بيهندي آهي، تڏهن اها اهڙيءَ طرح متحرڪ ٿيندي آهي، جڻ ته جيئري آهي. هاڻي، جيڪڏهن "مزلٽو" سون جو سراغ ڳولي ڪڍي ٿي، ته اهو ڪم "سونهري ٽاريءَ" هئڻ واريءَ حيثيت ۾ ڪندي هوندي، ۽ جيڪڏهن اها راس‌السرطان ۽ راس‌الجديءَ وارن وقتن تي گڏ ڪئي وڃي ٿي ته پوءِ ڇا، اها "سونهري ٽاري" به سونهري "فرن" - ڀڄ وانگر شمسي آتش جي متشق نه هوندي؟ انهيءَ سوال جو جواب سڌيءَ سادي‌ءَ اثبات ۾ نه ٿو ڏيئي سگهجي. اسان ڏٺو آهي ته قديم آريه نسل واريون قومون اونهاري ۽ سياري واريون ۽ ٻيون تقريبي باهيون جزوي طور سورج - جنترن جي حيثيت ۾، يعني سج کي تازي باه مهيا ڪري ڏيڻ جي ارادي سان، ٻاريندا هيون، ۽ جيئن ته اهي باهيون عام طرح شاهه بلوط جي ڪائين کي هڪ ٻئي سان گسائڻ ذريعي ٻاريون ويندا هيون، ان ڪري هڪ قديم آريي کي هيئن نظر آيو هوندو ته سج کي مقرر ميعاد کان پوءِ انهيءَ باهه جي ڀرتي ڏيڻ ضروري هئي، جا شاهه بلوط جي ڪائيءَ اندر مقيم هئي. ٻين لفظن ۾ هيئن ڪٿي چئجي ته شاهه بلوط کيس انهيءَ باهه جو اصلي گدام يا چشمو نظر آيو هوندو، جا سج کي مهيا ڪري ڏيڻ لاءِ وقت بوقت ٻاهر ڪڍي ويندي هئي. پر جيڪڏهن شاهه بلوط جي زندگي "مزلٽو" اندر

سمايل سمجهي ويندي هئي، تہ پوءِ انهيءَ نظريي مطابق، انهيءَ باهہ جو ڀڃ يا اصل بنياد، جا شاهہ بلوط جي ڪاٺين جي رڳڙ مان ڪڍي ويندي هئي، ”مزلٽو“ ۾ ئي سمايل سمجهيو ويندو هوندو. چنانچہ، هيئن چوڻ بدران، تہ ”مزلٽو“ شمسي آتش جو متشق هئي، هيئن چوڻ شايد زياده درست ٿيندو تہ خود شمسي آتش ”مزلٽو“ جي متشق هئي. چنانچہ، هن ڳالهہ ۾ ڪوبہ تعجب ڪونهي تہ ”مزلٽو“ سونهري تجليءَ سان روشن هوندي هئي ۽ ڪيس ”سونهري ٽاري“ سڏيو ويندو هو. بهر حال، ممڪن آهي تہ ”فرن“ - ڀڃ وانگر، ان لاءِ بہ ائين سمجهيو ويندو هجي تہ اُها ڀوٽي سونهري رنگ ڪن مقرر وقتن، خاص طرح ”مڊ - سمر“ تي اختيار ڪندي هئي، جڏهن سج کي روشن ڪرڻ خاطر شاه بلوط مان باهہ ڪڍي ويندي هئي. شروپ شاير ۾، پلوربئچ وٽ، يادگيريءَ واري زماني تائين ماڻهن ۾ هيءُ اعتقاد هوندو هو تہ شاه بلوط جي وڻ ۾ ”مڊسمر“ واريءَ رات تي گل ٽڙندا آهن، جي سج اڀرڻ کان اڳ ڪوماڻجي ويندا آهن. جيڪا ڪنواري ڇوڪري شاديءَ جي باري ۾ پنهنجيءَ قسمت کان واقف ٿيڻ جي خواهان هجي، تنهن کي رات جي وقت انهيءَ وڻ هيٺان اچو ڪپڙو وڇائڻ گهرجي ۽ صبح جو ڪيس فقط اڇي خاڪ ملندي، جا انهيءَ گل جي باقي بچت هوندي. ڪيس انهيءَ خاڪ جي هڪ چپٽي وهاڻي هيٺان رکڻ گهرجي ۽ پوءِ مستقبل ۾ جيڪو سندس مڙس ٿيندو، سو ڪيس خوابن ۾ نظر ايندو. شاه بلوط جو اهو ناپائدار ڀور، جيڪڏهن آءٌ صحيح آهيان، شايد ”سونهري ٽاريءَ“ واريءَ نوعيت ۾، ”مزلٽو“ ئي هوندو. انهيءَ انومان جي هن رسم مان تصديق ٿئي ٿي تہ ويلس ۾

"مڊسمر" واريءَ رات ۾ توڙيل "مزلتو" پوٽيءَ جي سچي پچي شاخ اڳڪٿين جهڙن خوابن ڏسڻ لاءِ وهاڻي هيٺان رکي ويندي آهي، ان کان علاوه شاه بلوط جي خيالي پورکي اچي ڪپڙي ۾ جهڻڻ وارو طريقو بلڪل اهوئي آهي، جو ڊروئڊ پادري سچي پچي "مزلتو" کي ان وقت جهڻڻ لاءِ اختيار ڪندا هئا، جڏهن اها سوني ڏانتي ذريعي وڍجي، شاه بلوط جي تاريءَ کان هيٺ ڪرندي هئي. جيئن ته شروپ شاير جي سرحد ويلس جي لڳ آهي، ان ڪري هيءَ اعتقاد ته شاه بلوط جو وڻ "مڊسمر" رات جو پور جهلينڊو آهي، غالباً وياش بنياد جو هجي، جيتوڻيڪ اهو اعتقاد قديم النسل آريه مذهب جو هڪ جز آهي. اٿليءَ جي ڪن حصن ۾، جيئن اسين ڏسي آيا آهيون، مقامي ڪڙمي اڃا تائين "مڊسمر" واري ڏينهن صبح جو شاه بلوط جي وڻن تي "سينٽ جان جي تيل" جي ڳولا ڪرڻ لاءِ نڪرندا آهن جو، "مزلتو" وانگر، سيني زخمن کي چٽائيندو آهي ۽ جو شايد هڪ شاندار صورت ۾ بذات خود "مزلتو" ئي هوندو آهي. چنانچه، هيءَ ڳالهه سمجهڻ آسان آهي ته "سونهري تاريءَ" جهڙو خطاب، جو ان جي وڻ تي اُسرڻ جي خوبيءَ جي ايتري قدر قليل وضاحت ڪري رهيو آهي، ٻئي ڪنهن وڻ تي اسرندڙ، اهڙيءَ ناچيز پوٽيءَ کي ڪيئن ڏنو ويو هوندو. ان کان سواءِ، اسين شايد هيءَ ڳالهه به سمجهي سگهون ٿا ته قديم زماني ۾ "مزلتو" کي باه وسائڻ جهڙيءَ عجيب و غريب خوبيءَ جو حامل ڇو سمجهيو ويندو هو ۽ ڇو ان کي سئيڊن ۾ اڃا تائين باه لڳڻ جي بچاءَ طور گهرن ۾ رکيو ويندو آهي. سندس آتشين خوبي، کيس باه ذريعي پهچندڙ زخم يا ضرر واريءَ حالت لاءِ، همدم جادوءَ

جي اصول مطابق هڪ بهترين علاج يا حفاظتي شيءِ جي حيثيت ۾ نمايان ڪري ٿي.

اهي خيال هن ڳالهه جي شايد جزوي سمجهاڻي ڏين ٿا ته چو ورجيل ايئينس ڪان اونداهيءَ تحت‌الارضي دنيا ۾ هيٺ لهڻ وقت شاندار "مزلٿو" جي هڪ شاخ هٿ ۾ ڪڻائي ٿو. شاعر ٻڌائي ٿو ته ڪيئن نه خود دوزخ جي دروازن وٽ هڪ اٿاهه ۽ انداهو ٻيلو هو، ۽ ڪيئن نه جوڌو انهن ڳيرن جي پرواز جي اشاري تي، جي ڪيس دوڪو ڏيئي اڳتي وٺي پئي ويا، انهيءَ ناقابل ياد ٻيلي جي گهراين ۾ رلندو ڦرندو رهيو، تانجو هن وڻن جي پاڇن مان دور ڪٿي "سونهري تاريءَ" جي ٽم ٽم ڪندڙ روشنائيءَ کي بلند ۽ گهاٽين تارين کي روشن ڪندو ڏٺو. جيڪڏهن "مزلٿو" کي سرءُ جي اندوهناڪ ٻيلن ۾ هڪ ڪوماٽيل ۽ زرد شاخ جي حيثيت ۾ پنهنجي اندر باهه جو ٻج رکندڙ سمجهيو ويو هو، ته پوءِ زير زمين پاڇن ۾ رلندڙ هڪ آواره راهگير کي اهڙيءَ تاريءَ ڪان بهتر ٻيو ڪهڙو ساٿي ملي سگهي ها، جا هڪ ئي وقت سندس قدمن لاءِ هڪ چراغ ۽ سندس هٿن لاءِ هڪ لٺ جو ڪم ڏيئي ٿي سگهي؟ انهيءَ سان مسلح ٿي، هو انهن خطرناڪ ساين سان دليريءَ سان مقابلو ڪري ٿي سگهيو، جي انهيءَ پرخطر سفر ۾ سندس راه مان گذرڻ وارا هئا. چنانچه، جڏهن ايئينس ٻيلي مان نڪري، استائيڪس درياه جي ڪنارن تي اچي نڪري ٿو، جو پنهنجي سست وهڪري سان جهنمي جهنگن وچان ور وڪڙ ڪائيندو گذري رهيو هو ۽ جڏهن بدمزاج پاتڻي پنهنجيءَ ٻيڙيءَ ۾ ڪيس ڪٽڻ ڪان انڪار ڪري ٿو، تڏهن ڪيس پنهنجي سيني وچان "سونهري تاريءَ" کي فقط ٻاهر ڪڍي

هن جي سامهون جهلڻو پوي ٿو ۽ انهيءَ دم اهو گهڻ- ڳالهائو ان جي هڪ جهلڪ تي ڪنبي وڃي ٿو ۽ بلڪل خاموشيءَ سان جوڙي ڪي پنهنجيءَ ڀڳل ٽنڊل ٻيڙيءَ اندر اچڻ جي اجازت ڏئي ٿو، جا هڪ زنده ماڻهوءَ جي غير معمولي وزن هيٺ پاڻيءَ ۾ گهڻو هيٺ ٻڏي وڃي ٿي. خود جديد زماني تائين، جئين اسين ڏسي آيا آهيون، "مزلٽو" کي ڏانئڻين ۽ شيطانن جي خلاف حفاظت ۽ بچاءُ سمجهيو ويو آهي ۽ امڪان اغلب آهي ته قديم زماني جي ماڻهن به ڪيس اهڙيءَ جادوي خوبيءَ سان نوازيل سمجهيو هوندو، ۽ جيڪڏهن ٻئي وڻ تي اسڙندڙ اِها ٻوٽي سيئي تالا ڪولي سگهي ٿي، جيئن اسان جا ڪي آبادگار اعتقاد رکن ٿا، ته پوءِ اُنهيءَ موت جي دروازن کي کولڻ لاءِ ايئينس جي هٿن ۾ هڪ "ڪُلي پئُ سر، سر" جو ڪم ڇو ڪونه ڏنو هوندو؟

هاڻي، اسين هيءُ قياس به ڪري سگهون ٿا ته ڇو، نيميءَ جي پاڪ هڙيءَ ۾ وربيئس کي سچ سان سُنجهايو ويو هو. جيڪڏهن وربيئس وڻ جو روح هو، جئين مون ثابت ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، ته پوءِ هو ضرور شاهه بلوط جي وڻ جو روح هوندو، جنهن تي "سونهري ٽاري" چميل هئي، چاڪاڻ ته روايتن ۾ هن کي "ٻيلي جي بادشاهن" سان پهريون ڏيکاريو ويو آهي. شاهه بلوط وڻ جي روح جي حيثيت ۾، سندس متعلق هيئن سمجهيو ويو هوندو ته هو سچ جي باهه کي ڪنهن خاص موسم ۾ دوباره روشن ڪندو آهي ۽ ان ڪري ڪيس آسانيءَ سان خود سچ جي ذات سان سنجهايو ويو هوندو. ساڳيءَ طرح اسين هيءَ ڳالهه به سمجهائي سگهون ٿا ته ڇو، بالدر ديوتا کي، جو شاهه بلوط جو هڪ روح هو، "شڪل جو اهڙو سهڻو ۽ اهڙو چمڪيلو، جو منجهانئس نور

پيو نڪرندو هو"، چيو ويو آهي ۽ چو، ان کي عام طرح خود سج سمجهيو ويندو هو. عام طور اسين هيئن چئي سگهون ٿا تہ قديم زماني جي معاشري ۾، جڏهن باهہ ٻارڻ جو ڄاڻل طريقو فقط ڪاٺ کي گسائڻ جو هو، تڏهن هڪ وحشي ماڻهو باهہ کي لازمي طور هڪ اهڙي خاصيت تصور ڪندو هوندو، جا عرق يا رس وانگر وڻن اندر ذخيره ٿيل هوندي، جن جي اندران ڪيس محنت ڪري اها ٻاهر ڪڍي پوندي ڪئليفورنيا جي سينال قبيلي جا ڳاڙها هندستاني اعتقاد رکندا آهن تہ سڄي دنيا ڪنهن وقت آتش جو هڪ گولو هئي، جنهن مان اهو عنصر نڪري، وڻن ۾ وڃي گڏ ٿيو، جو هينئر هر اهڙي وقت تي منجهانئن ٻاهر نڪري اچي ٿو، جڏهن ڪاٺيءَ جا ٻہ ٽڪر هڪ ٻئي سان گسايا وڃن ٿا." ساڳيءَ طرح، ڪئليفورنيا جي "مئڊو" قبيلي وارن جو اعتقاد آهي تہ "ڌرتي اوائل ۾ پگهريل مواد جو هڪ ڪره هئي ۽ ان منجهان باهہ جو تت وڻن جي ٻاڙن ذريعي انهن جي ٽڙن ۽ ٽارين ۾ مٿي چڙهي ويو، جنهن کي هندستاني لوڪ پنهنجي برمي جي وسيلي وڻن مان ڇڪي ٻاهر ڪڍي سگهن ٿا." ڪئرولين ٻيٽن مان ناموڪ نالي هڪ ٻيٽ ۾، ماڻهو چوندا آهن، باهہ ٻارڻ جو هنر ماڻهن کي ديوتائن سيکاريو. شعلن جي حرڪتي مالڪ، "اولوفيت"، "موي" نالي هڪ پکيءَ کي باهہ ڏيئي، حڪم ڏنو تہ هو ان کي چهنب ۾ رکي، ڌرتيءَ تي ڪٽي وڃي. چنانچہ، اهو پکي هڪ وڻ تان ٻئي تي اڏامندو رهيو ۽ انهيءَ دوران ۾ هن باهہ جي ستل قوت کي ٻيلي ۾ ذخيره ڪيو، جنهن مان ماڻهو ان کي ڪاٺيءَ جي ٻن ٽڪرن جي رڳڙ ذريعي حاصل ڪري سگهن ٿا. هندستان جي قديم ويدن جي منترن ۾ باهہ جي ديوتا،

اُگنيءَ، لاءِ چيو ويو آهي تہ اهو ڪاٺ ۾ ڇايل آهي، ٻوٽن جو ڪَرپ آهي يا ٻوٽن اندر تقسيم ٿيل آهي. هن لاءِ ائين بہ چيو ويو آهي تہ اهو سيني ٻوٽن اندر داخل ٿيل آهي يا منجهن داخل ٿيڻ جي ڪوشش ۾ مصروف آهي. جڏهن ڪيس وٽن يا وٽن خواه ٻوٽن جو ڪَرپ سڏيو وڃي ٿو، تڏهن انهيءَ ٻاهم مٿان شايد پاسيري نظر آهي، جيڪا وٽن جي ٽارين جي رڳڙ سبب ٻيلن ۾ پيدا ٿيندي آهي."

جنهن وڻ کي وڄ ساڙيو هوندو آهي، تنهن کي وحشي ماڻهو بلڪل قدرتي طرح ائين سمجهندا آهن تہ ان ۾ ٻاهم جو ٻيٽو يا ٽيٽو وزن پيل آهي، ڇاڪاڻ تہ هن انهيءَ تيز چمڪاٽ کي ٽڙ اندر گهڙندي اکين سان نہ ڏٺو آهي ڇا؟ اهڙيءَ طرح، اسين شايد انهن مختلف وهمي اعتقادن مان ڪن جي سمجهاڻي ڏيئي سگهون، جي اهڙن وٽن جي متعلق عام ماڻهن جي دلين ۾ ويٺل هوندا آهن، جن کي وڄ ساڙيو هوندو آهي. برٽش ڪولمبيا ۾ آباد، ٽامپسن قبيلي جا ڳاڙها هندستاني جڏهن پنهنجن دشمنن جي گهرن کي ٻاهم ڏيڻ چاهيندا هئا، تڏهن انهن مٿان اهي تير ڇوڙيندا هئا جي، اهڙن وٽن جي ڪاٺيءَ مان ٺهيل هوندا هئا، جن کي وڄ ساڙيو هوندو هو يا پنهنجن تيرن سان اهڙن وٽن جا ڇوڏا اٽڪائيندا هئا. سئڪسنيءَ ۾ رهندڙ وينڊ نسل جا ڪڙمي اهڙن وٽن جي ڪاٺي پنهيجين چلهين ۾ ساڙڻ کان پرهيز ڪندا آهن، جن کي وڄ ساڙيو هوندو آهي. هو چوندا آهن تہ اهڙين ڪاٺين ٻارڻ سبب گهر کي ٻاهم لڳندي. ان جي برعڪس، جڏهن وڄ سبب ڪنهن وڻ کي ٻاهم لڳندي آهي، تڏهن اتر روڊيشيا جا "ونام وانگا" نسل جا حبشي ڳوٺ جون سڀ

باهيون وسائي ڇڏيندا آهن، چلهين کي نئون ليپو ڏيندا آهن ۽ قبيلي جا پريا مڙس وڃ مان ٻريل باه پنهنجي سردار ڏانهن کڻي ويندا آهن، جو ان مٿان دعا پڙهندو آهي. پوءِ، سردار اها باه پنهنجي قبيلي جي سيني ڳوٺن ڏانهن موڪليندو آهي، جتان جا رهاڪو انهيءَ نعمت جي ملڻ جي عيوض سندس قاصدن کي انعام ڏيندا آهن. هن مان ثابت ٿئي ٿو ته اهي وڃ مان ٻريل باه کي احترام جي نظرن سان ڏسندا آهن. ۽ انهن جو اهو احترام قابل فهم آهي، ڇاڪاڻ ته اهي ماڻهو وڃ ۽ گجگوڙ لاءِ ائين چوندا آهن ته انهن ۾ ويڙهجي خود خدا زمين تي هيٺ لهي ايندو آهي. ساڳيءَ طرح، ڪئليفورنيا جي مئڊو قبيلي جا ڳاڙها هندستاني هيءُ اعتقاد رکندا آهن ته هڪ "عظيم بزرگ" هن دنيا ۽ ان جي سيني مڪينن کي خلقيو آهي ۽ وڃ خود انهيءَ "عظيم بزرگ" کان سواءِ ٻيو ڪجهه به ناهي، جو ڏاڍيءَ تيزيءَ سان آسمان کان ٻاهر نڪري هيٺ لهي ٿو ۽ انهيءَ وڃ ۾ پنهنجيءَ ٻرندڙ ٻانهن سان وڻن کي چيري ۽ ڦاڙي ٿو.

هيءُ نظريو معقول لڳي ٿو ته قديم يورپ جا ماڻهو شاهه بلوط جي وڻ کي جيڪو احترام ڏيندا هئا ۽ انهيءَ وڻ ۽ سندس آسماني ديوتا جي درميان، جنهن رابطي جو سراغ ڳوليندا هئا، سي انهيءَ ڪثرت جا نتيجا هئا، جنهن سان وڃ شاهه بلوط جي وڻ کي اسان جي يورپي ٻيلن جي ٻين سيني وڻن کان زياده جلد ساڙيندي نظر اچي ٿي. هن وڻ جي اها خصوصيت سائنسي تفتيش ڪندڙن جي تبصرن جي سلسلي مان، جن کي ڪنهن ڏندڪتائي نظريي کي ثابت ڪرڻو ناهي، قريبي سالن جي دوران ۾ صحيح ثابت ٿي چڪي

آهي. اسين انهيءَ اتفاق کي خواه ڪهڙيءَ طرح ۾ سمجهايون، خواه هن نموني ته ٻين قسمن جي ڪائين کان شاه بلوط جي ڪاٺ مان بجلي زياده آسانيءَ سان گذر ڪري وڃي ٿي يا ڪنهن ٻئي نموني سان، بهر صورت، خود انهيءَ حقيقت اسان جي اُنهن وحشي ابن ۽ ڏاڏن جو ڌيان پنهنجي طرف ضرور مبذول ڪرايو هوندو، جي انهن بي پايان ٻيلن ۾ رهندا هئا، جن سان يورپ جو زياده تر حصو انهيءَ زماني ۾ ڍڪيل هو، ۽ اهي انهيءَ حقيقت کي پنهنجي سڌي سادي مذهبي نموني ۾ هن قياس آرائيءَ جي آڌار تي سمجهائيندا هوندا ته عظيم آسماني- ديوتا، جنهن جي اهي پوڄا ڪندا هئا ۽ جنهنجو مهيب آواز اهي ڪڪرن جي گجگوڙ ۾ ٻڌندا هئا، ٻيلي جي ٻين سيني وڻن کان وڌيڪ شاه بلوط سان محبت ڪندو هو ۽ اهو وقت بوقت وڄ جي چمڪاٽ ۾ ڪارن ڪڪرن منجهان ان تي هيٺ لهي ايندو هو ۽ پنهنجيءَ موجودگيءَ يا گذر جو نشان وڻ جي چيريل، ڦاڙيل ٽڙ ۽ سڙيل پنن ۾ پٺيان ڇڏي ويندو هو. ان کان پوءِ، اهڙن وڻن جي چوڌاري، گجگوڙ ڪندڙ آسماني- ديوتا جي ظاهري گذر واريءَ جاءِ جي حيثيت ۾، جلوي جو حلقو ڏنو ويندو هو. هيءُ هڪ يقيني امر آهي ته ڪن وحشي لوڪن وانگر، يوناني ۽ روسي، ٻئي قومون پنهنجي آسمان ۽ شاه بلوط واري عظيم ديوتا کي وڄ جي چمڪاٽ سان شناخت ڪنديون هيون، جو زمين تي هيٺ اچي ڪرندو هو، ۽ اهي اهڙي سڙيل هنڌ کي باقاعدگيءَ سان لوڙهو ڏيئي ڇڏيندا هئا ۽ ان کان پوءِ ان کي مقدس تصور ڪندا هئا هيءُ قياس ڪرڻ نامعقول نه ٿيندو ته مرڪزي يورپ جي گهاڻن ٻيلن ۾ رهندڙ سيلٽ ۽ جرمنن جا ابا ۽ ڏاڏا وڄ جي سڙيل شاه بلوط کي ساڳين سببن ڪري ساڳيو احترام ڏيندا هئا.

شاهه بلوط لاءِ آريه قومن جي احترام ۽ سندس گجگوڙ ۽ آسمان واري عظيم ديوتا جي انهيءَ وڻ سان وابستگيءَ جي اها سمجهاڻي تمام گهڻو زمانو اڳ جيڪب گرم طرفان پيش ڪئي ويئي هئي ۽ ان کي قريبي سالن اندر مسٽر ڊبليو- وارڊ- فائولر طرفان زبردست تقويت حاصل ٿي آهي، اها سمجهاڻي انهيءَ کان زياده سادي ۽ زياده ممڪن نظر اچي ٿي، جا مون پهريائين اختيار ڪئي هئي، يعني تہ شاهه بلوط جي پوڄا بنيادي طور انهن مختلف فائدن سبب ڪئي ويندي هئي، خاص طرح انهيءَ باهه لاءِ، جا انهيءَ وڻ جي ڪاٺين کي گسائڻ سان حاصل ڪئي ويندي هئي، سبب ڪئي ويندي هئي، جي اسان جا وحشي ابا ۽ ڏاڏا انهيءَ وڻ مان حاصل ڪندا هئا، ۽ پيو تہ شاهه بلوط جو آسمان سان تعلق بعد جي فڪر جو نتيجو هو، جنهن جو بنياد هيءُ اعتقاد هو تہ وڄ جو چمڪاٽ انهيءَ چٽنگ کان سواءِ پيو ڪجهه بہ نہ هو، جنهن کي مٿي ويٺل آساني ديوتا شاهه بلوط جي ٻن ٽڪرن کي هڪ ٻئي سان گسائڻ وسيلي بلڪل اهڙي نموني ڪڍي رهيو هو، جهڙيءَ طرح سندس وحشي پوڄاري زمين تي ٻيلي ۾ ٻاريندو هو. انهيءَ نظريي مطابق، گجگوڙ ۽ آسمان وارو ديوتا شاهه بلوط جي اصلوڪي ديوتا سان حاصل ڪيو ويو هو؛ موجوده نظريي مطابق جنهن کي آءٌ هينئر ترجيح ڏيان ٿو، آسمان ۽ گجگوڙ جو ديوتا اسانجي آريه ابن ۽ ڏاڏن جو اصلوڪو عظيم ديوتا هو ۽ شاهه بلوط سان سندس وابستگي محض هڪ قياس هو، جنهن جو بنياد وڄ جي انهيءَ ڪثرت تي رکيل هو، جنهن سان اها شاهه بلوط کي ساڙيندي نظر ايندي هئي. جيڪڏهن آريه يورپي ٻيلن جي انڌيري ۾ ڏوڪي پوڻ کان اڳ، پنهنجن ڏٺن ۽ ولرن سان رشيا يا وچ

ايشيا جي گاهه وارن بي پايان ميدانن ۾ گهمندا ڦرندا رهيا، جيئن ڪن جو خيال آهي، تہ پوءِ ممڪن آهي تہ انهن هن نيلي آسمان ۾ چمڪات ڪيندڙ گجگوڙ جي ديوتا کي پنهنجي نئين گهر ۾ سڙيل شاهه بلوط سان وابستہ ڪرڻ جي خيال کان گهڻو اڳي پوڄڻ شروع ڪيو هوندو.

نئين نظريي ۾ شايد شاهه بلوط تي اسرندڙ "مزلٽو" ڏانهن منسوب ڪيل خاص تقدس تي ڪجهہ روشنيءَ وجهڻ ۾ مزيد فائدو آهي. شاهه بلوط جي وڻ تي اهڙيءَ ٻوٽيءَ جي محض دشوار دستيابي انهيءَ وهم جي وسعت ۽ پختگيءَ کي سمجهائڻ لاءِ ناڪافي آهي. ان جي اصلي بنياد متعلق پلنيءَ جي هن بيان مان شايد اشارو ملي ٿو تہ ڊورئڊ لوڪ انهيءَ ٻوٽيءَ کي هن ڪري پوڄيندا هئا، ڇاڪاڻ تہ سندن اعتقاد هو تہ اها آسمان تان هيٺ ڪري هئي ۽ اها حقيقت هن طرف ڏڪ اشارو هئي تہ جنهن وڻ مٿان اها ٻوٽي ڄمندي هئي، سو خود ديوتا طرفان منتخب ڪيو ويو هو. ڇا، ائين ٿي سگهي ٿو تہ انهن ماڻهن هيئن سمجهيو هجي تہ "مزلٽو" ٻوٽي وڃ جي چمڪات ۾ هيٺ ڪري هئي؟ انهيءَ انوسان جي "گجگوڙ - ٻوهارو" جي نالي مان تصديق ٿي رهي آهي، جو آرگائو نالي سئزرلنڊ جي هڪ ضلعي ۾ "مزلٽو" ٻوٽيءَ کي ڏنل آهي، ڇاڪاڻ تہ انهيءَ صفت ۾ انهيءَ ٻوٽيءَ ۽ گجگوڙ جي درميان قريبي تعلق جو راز پوشيده آهي، درحقيقت، "گجگوڙ - ٻوهارو" جرمنيءَ اندر هڪ عام نالو آهي، جو ڪنهن ڏاريءَ تي اپرندڙ گاهه جي آڪيري جي صورت جهڙي ڪنهن بہ خارجي مواد کي ڏنو ويندو آهي، ڇاڪاڻ تہ وڻ تي اسرندڙ اهڙي ڪنهن بہ مواد کي جاهل طبقي جا ماڻهو

وڃ جي پيداوار سمجهندا آهن. جيڪڏهن انهيءَ قياس آرائيءَ ۾ ڪا صداقت آهي، تہ پوءِ هن ڳالهہ جو، تہ ٻيلي جي ٻين سيني وڻن کي ڇڏي، ڊورئڊ لوڪ "مزلٽو" ٻوٽيءَ واري شاهہ بلوط جي پوڄا ڇو ڪندا هئا، اصلي سبب هيءُ اعتقاد هو تہ شاهہ بلوط جو اهڙو هر هڪ وڻ، نہ فقط وڃ جو ساڙيل هوندو هو، پر ان جي شاخن ۾ آسماني باهہ جو ظاهري وهڪرو پڻ موجود هوندو هو؛ چنانچہ، "مزلٽو" ٻوٽيءَ کي پراسرار سائن سوٽن سان وڍڻ ذريعي اهي ماڻهو پنهنجي لاءِ گجگوڙ جون سڀ خاصيتون ۽ صفتون حاصل ڪندا هئا. جيڪڏهن ائين هو، تہ پوءِ اسان کي ظاهري طور هيءُ فيصلو ڪرڻو پوندو تہ "مزلٽو" ٻوٽي وڃ اونهاري جي سج جي بجاءِ، جيئن مون هيل تائين دليل بازي پئي ڪئي آهي، وڃ جو متشق جز هئي. تحقيق، اسين انهن متضاد نظر ايندڙ ٻن نظرين کي هن ڳالهہ کي فرض ڪرڻ سان شايد ڳنڍي سگهون تہ قديم آريا مذهب موجب "مزلٽو" ٻوٽي "مڊ سمر" واري ڏينهن تي سج مان نڪرندڙ بجليءَ جي هڪ تيز چمڪاٽ ۾ ويڙهجي هيٺ لٿي هئي. پر اهڙو اشتراڪ مصنوعي هئڻ سان گڏ، (جيسين مون کي معلوم آهي) ڪنهن بہ سڌيءَ ۽ اثباتي شهادت جي حمايت کان محروم آهي. انهن مفهومن ۽ معنائن کي ڏند ڪٿائي اصولن جي بنيادن تي هڪ ٻئي سان موافق بڻائي سگهبو يا نہ، تنهن جي چوڻ جي آءٌ جسارت ڪانہ ڪندس، پر، بفرض محال، جيتوڻيڪ اهي ٻيئي هڪ ٻئي سان خواه غير موافق بہ ثابت ٿين، تہ بہ انهن جي نا مطابقت اسان جي وحشي ابن ۽ ڏاڏن کي انهن ٻنهي کي هڪ ئي وقت، ايمان جهڙي صدق سان اختيار ڪرڻ کان هرو ڀرو

نہ روڪي سگهي ها، ڇاڪاڻ تہ انسان ذات جي گهڻيءَ اڪثريت وانگر، هڪ وحشي بہ ڪليسائي منطق جي ڇار ۾ ڦاسڻ کان بيزار آهي. هن جي ورو ڪڙ ڪائيندڙ ۽ ڏنگي ڦڏي خيال جي پيچري کي ڪثيف جهالت ۽ انڌي ڊپ جي جهنگ وچان ڳولڻ جي ڪوشش ۾، اسان کي هميشه ياد رکڻ گهرجي تہ اسين هڪ مسحور علائقي ۾ قدم رکي رهيا آهيون ۽ انهن ڏنڌلين شڪلين کي ٺوس حقيقتون نہ سمجهون، جي اسان جي رستي جي آرپار لنگهي وڃن يا اونداهيءَ وچان اسان جي مٿان لاڙارا ڏين ۽ ڇڇريل ڳالهائين. اسين پاڻ کي انهيءَ مقام تي آڻي نہ بيهاري سگهنداسون، جتي هڪ قديم النسل انسان بيٺل هو، انهن نظرن سان نہ ڏسي سگهنداسون، جنهن سان هو شين کي ڏسندو هو ۽ نہ وري پنهنجين دلين کي انهن جذبن سان ڏڙڪندو محسوس ڪري سگهنداسون، جي هن کي متاثر ڪندا هئا. چنانچہ، قديم النسل انسان ۽ سندس طور ۽ طريقن متعلق اسان جا سڀ نظريا يقين ۽ خاطريءَ جي حد کان لازمي طور تمام گهڻو پٽتي رهجي ويندا، اهڙن معاملن ۾ اسين جنهن مقام حاصل ڪرڻ جي وڏي کان وڏي توقع رکي سگهون ٿا، سو امڪان جو هڪ معقول درجو آهي.

انهيءَ تفتيش کي ختم ڪرڻ لاءِ اسين چئي سگهون ٿا تہ جيڪڏهن (منهنجيءَ قياس آرائيءَ مطابق) بالڊر تحقيق "مزلٽو" ٻوٽيءَ واري شاه بلوط جي وڻ جي شخصيت جو نمائندو هو، تہ ٻوءِ، "مزلٽو" ٻوٽيءَ جي هڪ ڏڪ ذريعي سندس موت کي، نئين نظريي مطابق، هيئن سمجهائي سگهبو تہ سندس موت وڄ جي هيٺ ڪرڻ سبب واقع ٿيو هو. جيتري عرصي تائين "مزلٽو" ٻوٽيءَ کي، جنهن ۾ وڄ جو شعلو اندر ئي اندر دکي رهيو هو،

شاه بلوط وڻ جي ٽارين جي وچ ۾ آسرندو ڇڏيو ويو، تيتري تائين شاه بلوط جي نيڪ ۽ رحمدل ديوتا مٿان، جنهن پنهنجيءَ زندگيءَ کي انهيءَ پراسرار ٻوٽيءَ ۾ زمين ۽ آسمان جي درميان سلامتيءَ خاطر معلق رکيو هو، ڪابه آفت نازل ٿي نٿي سگهي، پر هڪ دفعو، جڏهن سندس زندگيءَ يا موت جي انهيءَ جاءِ، يعني "مزلٽو" ٻوٽيءَ، کي ٽاريءَ مان ٽوڙي ڪڍيو ويو ۽ آها مٿس اڇلائي ويئي، تڏهن وڻ هيٺ ڪري پيو— ديوتا مري ويو- گجگوڙ ڪندڙ وڄ ۾ سڙي، مري ويو.

اسڪئنڊينيويا جي شاهه بلوط وارن ٻيلن ۾ رهندڙ بالڊر ديوتا جي متعلق اسان جيڪي چيو آهي، تنهن کي اسين اهڙي غير واضح ۽ غير يقيني معاملي جي حالت ۾، پنهنجيءَ بي حوصلگيءَ ۽ بي مايگيءَ تي نگاه رکندي، اٽريشيا وٽ اٽليءَ جي شاه بلوط وارن ٻيلن ۾ رهندڙ ڊائنا ديويءَ جي پوڄاريءَ ۽ "ٻيلي جي بادشاه" سان وابستہ ڪري سگهون ٿا. ممڪن آهي تہ اهو پوڄاري گوشت و پوست جي صورت ۾ اٽليءَ جي عظيم آسماني ديوتا، جيوپيٽر، جي شخصيت جي نمائندگي ڪندو هجي، جو ماڻهن جي وچ ۾ "مزلٽو"، گجگوڙ- ٻوهاري يا "سونهري ٽاريءَ" تي رهڻ لاءِ، جا نيميءَ جي ٻيلي ۾ هڪ مقدس شاه بلوط جي وڻ تي چمندڙ هئي، بطور احسان وڄ جي هڪ زبردست چمڪاٽ ۾ آسمان کان لهي، هيٺ آيو هجي. جيڪڏهن تحقيق ائين ئي هو، تہ پوءِ اسان کي هن باري ۾ ڪنهن بہ تعجب ڪرڻ جي ضرورت ناهي تہ ڇو، پوڄاري اگهاڙي تلوار ڪڍي، انهيءَ پراسرار ٽاريءَ جي پاسباني ڪندو هو، جنهن سان سندس ديوتا جي ۽ خود سندس زندگي وابستہ هئي. اها ديوي، جنهن جي هو خدمت ڪندو هو ۽ جنهن سان هو شادي بہ ڪندو

هو سا، جيڪڏهن آءٌ صحيح آهيان، ”آسمان جي ملڪه“، آسماني ديوتا جي حقيقي زال ڪان سواءِ ، ٻي ڪابه ڪانه هئي، چاڪاڻ ته ان کي پڻ ٻيلن ۽ ويران پهاڙين جي خاموشيءَ ۽ سڪون سان محبت هئي ۽ هوءَ صاف راتين ۾ پنهنجي خوبصورت چهري کي مٿان ٻيٽل چانديءَ جهڙي چنڊ جي صورت ۾ صاف ۽ شفاف ڍنڍ جي ماڻيءَ سطح ، ”ڊائنا جي آرسيءَ“ ۾ عڪس ريزي ڪندي، خوشيءَ سان ڏسڻ پسند ڪندي هئي.

باب اوڻهتروون

نيميءَ سان الوداع

اسين پنهنجيءَ تفتيش جي پڇاڙيءَ ۾ اچي پهتا آهيون، پر انهيءَ دوران ۾، جيئن سچ جي ڳولا ۾ عموماً ٿيندو آهي، اسان جيڪڏهن ڪنهن وقت هڪ سوال جو جواب ڏنو آهي، تہ ساڳئي وقت ٻيا گهڻيئي سوال اٿاريا آهن؛ جيڪڏهن ڏک رهگذر وٽي گهر پهتا آهيون، تہ ساڳئي وقت ٻين اهڙين راهن کي نظر انداز ڪري اڳتي وڌيا آهيون، جي ان سان ڦٽي ٿي نڪتيون ۽ اسان کي ”نيميءَ جي مقدس هڙيءَ“ کان گهڻو دور، ٻين منزلن طرف وٽي پئي ويون، يا وٽي ويندڙ نظر اچي رهيون هيون. اهڙن رهگذرن سان ڪن تي اسين ٿورو ئي اڳيرو هليا آهيون؛ ٻيا ڪي اهڙا بہ آهن جن تي، جيڪڏهن قسمت مهربان رهي، تہ مصنف ۽ سندس ناظرين ڪنهن ڏينهن گڏجي گامزن ٿيندا؛ فيالحال تہ اسان گڏجي تمام دور نڪري آيا آهيون ۽ وقت آيو آهي تہ اِتي جدا ٿيون. ان جي باوجود، بهتر ٿيندو تہ اسين هيءَ ڳالهہ دريافت ڪيون تہ ڇا، بني نوع انسان جي غلطيءَ ۽ حماقت جي افسوسناڪ تاريخ سان، جا هن ڪتاب اندر اسان جي زير غور رهي آهي، ڪو عام نتيجو يا سبق، جيڪڏهن ممڪن هجي تہ اميد ۽ همت جو، تہ نہ ٿو حاصل ڪري سگهجي؟

پوءِ، جيڪڏهن اسين هڪ طرف ماڻهوءَ جي هر هنڌ ۽

هر وقت جي مڪيم ضرورتن جي بنيادي هڪجهڙائيءَ تي، ۽ ٻئي طرف انهن وسيلن جي وسيع فرق تي غور ڪريون، جن کي هن مختلف زمانن ۽ دؤرن ۾ پوري ڪرڻ لاءِ اختيار ڪيو آهي، تہ پوءِ اسين هن فيصلي ڪرڻ لاءِ شايد آماده ٿيون تہ بلند فڪريءَ جي لهر، جيتريقدر اسين ان جي نشاندهي ڪري سگهون ٿا، جادوءَ کان شروع ٿي، مذهب جي منزل وچان لنگهي، سائنس طرف آئي آهي. جادوءَ جي حالت ۾، انسان انهن دشوارين ۽ خطرن جي مقابلي ڪرڻ لاءِ، جي ڪيس هرطرف کان وکوڙي وڃن ٿا، پنهنجيءَ خداداد طاقت تي ڀروسو رکي ٿو. هو فطرت جي هڪ مقرر ۽ قائم شده نظام ۾ يقين رکي ٿو (جنهن تي هو يقيناً آڌار رکي سگهي ٿو) ۽ ان کي پنهنجي مقصد برآريءَ لاءِ هلائي چلائي سگهي ٿو. جڏهن هو پنهنجي اها غلطي محسوس ڪري ٿو ۽ جڏهن هو بدقسمتيءَ سان هيءَ حقيقت تسليم ڪري ٿو تہ قدرت جو اهو نظام، جنهن کي هن پنهنجي قبضئ قدرت ۾ سمجهيو هو ۽ اهو ضابطو، جنهن تي حڪم هلائڻ هن اهڙو آسان سمجهيو هو، سي ٻئي محض ۽ خالص خيال هئا، تڏهن هو پنهنجي عقل ۽ پنهنجي تنها ڪوشش ۽ بي آسره جدوجهد تي آسرو رکڻ ڇڏي ڏئي ٿو ۽ پوءِ هو پاڻ کي فطرت جي پڙدي پٺيان ڪم ڪندڙ ڪن اهڙين عظيم غيبي طاقتن جي رحم و ڪرم تي انتهائي بيچارگيءَ جي عالم ۾ اچي اچلائي ٿو، جن ڏانهن هو هينئر اهي سڀ دوررس طاقتون منسوب ڪري ٿو، جي هن ڪنهن وقت پاڻ سان وابستہ ڪيون هيون. چنانچہ، ڪن زياده زود فهم دماغن ۾، مذهب بتدريج جادوءَ کي ٽڏي، سندس جاءِ پاڻ اچي والاري ٿو، جو قدرتي نظام

جي تسلسل کي ماڻهوءَ جهڙين ڪن اهڙين روحاني هستين جي ارادي، جذبي يا خواهش جي نتيجي ۾ هلندڙ سمجهي ٿو، جي جنس ۾ ماڻهوءَ جهڙيون، پر طاقت ۾ ڪائنس تمام زياده اعليٰ ۽ اُرفع آهن.

پر، جيئن وقت گذرندو وڃي ٿو، تيئن اها سمجهاڻي بذاتِ خود غير اطمينان بخش ثابت ٿئي ٿي. چاڪاڻ ته هو هيءَ ڳالهه تسليم ڪري ٿو ته فطرت جي واقعن ۽ حادثن جو تسلسل ڪن ناقابلِ تغير قاعدن مطابق نه، پر ڪن اهڙن قاعدن موجب منظم ٿيل آهي، جي تبديليءَ جي قابل ۽ بيقاعدي آهن. ۽ هن جو اهو قياس زياده قريبي مشاهدي ۽ تبصري سان صحيح ثابت نه ٿو ٿئي. ان جي بلڪل برعڪس، اسين انهيءَ تسلسل کي جئين وڌيڪ باريڪ ۽ گهريءَ نظر سان جاچي ڏسون ٿا، (جتي به ان جو مشاهدو ممڪن آهي)، تيئن ان جي انهيءَ يڪساني، مستعديءَ ۽ باريڪيءَ سبب حيران رهجي وڃون ٿا، جنهن سان قدرت جون ڪارروايون هلايون وڃن ٿيون. علم ۽ عرفان جي رستي ۾ ڪنهيل هر وڏي قدم نظم ۽ ضبط جي دائري کي وڌايو آهي ۽ اوتريءَ حد تائين دنيا ۾ ظاهري بدنظميءَ جي دائري کي محدود ڪيو آهي، تانجو هينئر اسين اڳواٽ ئي هيءَ خيال ڪري سگهون ٿا ته خود انهن علائقن ۾ به، جتي اتفاق ۽ سونجهاري جو راج اجا تائين مسلط آهي، زياده مڪمل چاڻ ۽ عرفان ڪائنات ۾ ڦهليل ظاهري بدنظميءَ کي گهٽائي ڇڏيندو. چنانچه، ٻين ڪان زياده تيز فهم دماغ رکندڙ ماڻهو ڪائناتي اسرارن جي زياده عميق حل کي تلاش ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي، فطرت جي مذهبي نظريي کي ناڪافي سمجهن ٿا ۽ انهيءَ دعويٰ کي زياده واضح طريقي

۾ بيان ڪرڻ سان، جنهن کي جادوءَ فقط ڏيل لفظن ۾ تسليم ڪيو هو، ڪجهه قدر جادوءَ جي وڏيڪ پراڻي نظريي طرف واپس ورن ٿا، يعني فطرتي واقعن جي تنظيم ۾ انهيءَ غير متبدل باقاعدگيءَ کي تسليم ڪن ٿا جا، جيڪڏهن ان کي غور سان جاچيو وڃي، اسان کي انهن جي راه متعلق اڳواٽ ئي يقين سان اندازي ڪرڻ ۽ ان جي مطابق عمل ڪرڻ ۾ مدد ڏئي ٿي.

پر، جيڪڏهن هڪ طرف سائنس جو انهيءَ حد تائين جادوءَ سان مشترڪ ورثو آهي، جو انهن ٻنهي جو بنياد انهيءَ نظم ۽ ضبط ۾ اعتقاد هئڻ تي رکيل آهي، جنهن کي اهي سڀني ڳالهين جو بنيادي اصول تسليم ڪن ٿا، پر ان جي باوجود، هن ڪتاب جي پڙهندڙن کي هن ڳالهه ياد ڏيارڻ جو ضرور ناهي ته جنهن نظام کي جادو تسليم ڪري ٿو، سو انهيءَ کان گهڻي قدر مختلف آهي، جنهن تي سائنس جو بنياد رکيل آهي. اهو فرق، بلڪل فطرتي طور، انهن مختلف طريقن ۽ رستن تي هلڻ جو نتيجو آهي، جن جي ذريعي انسان انهن ٻنهي نظامن تائين پهتو آهي. ڇاڪاڻ ته هن ڳالهه جي باوجود ته اهو نظام، جنهن کي جادو تسليم ڪري ٿو، هڪ غلط مشابهت ذريعي، انهيءَ نظام جو محض هڪ وڌاءُ آهي، جنهن موجب مختلف خيال ۽ نظريا پاڻ کي اسان جي دماغ ۾ پيش ڪن ٿا. اهو نظام، جنهن کي سائنس تسليم ڪري ٿي، سو خود فطرتي نظام جي صبر آزما ۽ باريڪ مشاهدي مان حاصل ڪيل آهي. انهن نتيجن جي ڪثرت، پختگيءَ ۽ جلوي، جي هن کان اڳهه ئي سائنس حاصل ڪيا آهن، تن اسان کي ان جي طريقن ۽ راه عمل جي معقوليت جي باري ۾ همت افزا يقين سان مامور ڪيو آهي. آخر ڪار، اتي پهچي، بي شمار صدين

ڪان وٺي اونده ۾ ٽاڦوڙن هٽڻ ڪان پوءِ، اسان انهيءَ گورڪ ڏنڌي جي ڪنجي وڃي حاصل ڪئي آهي؛ اها ڪنجي، جا فطرت جي خزاني جا بيشمار تالا ڪولي رهي آهي. هن ڳالهه ڪرڻ ۾ شايد مبالغو ڪونهي ته مستقبل ۾ ترقيءَ - اخلاقي، دماغي خواه مادي - جي اميد سائنس جي ترقيءَ سان ئي وابسته آهي ۽ سائنسي ايجاد جي راه ۾ جيڪا به رڪاوٽ پيش ڪئي ويندي، سا بني نوع انسان سان هڪ ناحق ڪرڻ جي مترادف ٿيندي.

ان جي باوجود، انساني فڪر جي تاريخ اسان کي هن فيصلي ڪرڻ ڪان خبردار ڪري ٿي ته چاڪاڻ ته ڪائنات متعلق هن وقت تائين جيڪي به نظريا قائم ڪيا ويا آهن، تن سيني مان سائنسي نظريوئي بهترين آهي، جنهن ڪري اهوئي لازمي طور مڪمل ۽ آخرين نظريو هوندو. اسان کي هيءَ ڳالهه ياد رکڻ گهرجي ته بنياد وٽ سائنس جا ترتيب ڏنل اصول، يا وڌيڪ عام فهم لفظن ۾ چئجي ته فطرت جا قانون، انساني غور ۽ فڪر جي دائمي طور ڦرندڙ گهرندڙ دوکي کي سمجهائڻ لاءِ ايجاد ڪيل محض اهي قياس آرايون آهن، جن کي اسين دنيا ۽ ڪائنات جهڙن شاندار لفظن سان نوازيون ٿا. آخرين تجزيي ۾ جادو، مذهب ۽ سائنس انساني فڪر جي مختلف نظرين ڪان سواءِ ٻيو ڪجهه به ناهن؛ ۽ جيئن ته سائنس پنهنجن پيشروئن کي سندن حاصل ڪيل مقام تان هٽائي، دور ڪٽي ڦٽو ڪيو آهي، اهڙيءَ طرح ممڪن آهي ته خود سندس مٿان به ڪو زياده مڪمل قياس، فطرتي نظام کي ڏسڻ جو ڪو بلڪل مختلف نمونو— پاڇن کي پڙدي تي چٽو ڪري ڏيکارڻ جو— غالب پئجي وڃي، جنهن جي متعلق اسين هلندڙ دؤر ۾ ڪو به صحيح نظريو قائم نه ٿا ڪري سگهون.

علم و عرفان جي ترقي، هڪ اهڙيءَ منزل طرف ابدي واڌاري جو نالو آهي، جا هميشه پنتي ڪسڪندي رهي ٿي. اهڙي لامتناهي تعاقب تي اسان کي هرو ڀرو رنج نہ ٿيڻ گهرجي.

انهيءَ تعاقب مان وڏا نتيجا رونما ٿيندا، جيتوڻيڪ اسان جو موجوده نسل انهن کي شايد نہ ماڻي سگهي. ممڪن آهي تہ مستقبل جي ڪنهن مسافر مٿان— خيالات جي ملڪ جي ڪنهن عظيم *يولائيسس تي— انهن سڀني کان زياده چمڪدار ستارا روشن ٿين، جي هن وقت تائين اسان جي مٿان روشن ٿي سگهيا آهن. امڪان آهي تہ جادوءَ جا خواب ڪنهن وقت وڃي شايد سائنس جون بيدار حقيقتون ثابت ٿين. پر انهيءَ خوبصورت منظر جي پرئين ڪناري جي آرپار هڪ اونداهو پاڇو پيل آهي، ڇاڪاڻ تہ علم و عرفان ۽ قوت جو ڪيتريقدر بہ بي پايان واڌارو ٿئي، جنهن جو انسان لاءِ مستقبل ۾ شايد ذخيره ٿيل هجي، تہ بہ هو انهن عظيم طاقتن جي وهڪري کي روڪڻ جي مشڪل کا اميد رکي سگهي ٿو، جي خاموشيءَ پر مستعديءَ سان ستارن ڀريءَ هن ڪائنات جي تباهيءَ لاءِ پيشقدمي ڪنديون نظر اچن ٿيون، جنهن ۾ اسان جي ڌرتي هڪ حقير ذري مثال تري رهي آهي. ايندڙ زمانن ۾، ممڪن آهي تہ انسان شايد هوائن جي ناخلف ۽ نافرمانبردار راه جي متعلق کا پيشينگوئي ڪري سگهي يا شايد مٿن ضابطو بہ رکي سگهي، پر سندس نندڙن هٿڙن ۾ايتري طاقت مشڪل هوندي، جنهن سان آهي اسان جي هن سست رفتار سيٺاره کي سندس گردش واريءَ راه ۾ واپس آڻي، آهائي تيز روي عطا ڪري سگهندا يا سج جي اجهامندڙ باهہ کي وري روشن ڪري سگهندا. ان جي باوجود، اهو فلسفي، جو اهڙين ڏورانهين تباهين جي خيال اچڻ سان ڏڪي

---

* يوناني ڏندڪٿائن جو هڪ مشهور ۽ بهادر هيرو، جنهن بهاديريءَ جا ڪارناما ڪري ۽ خطرناڪ بحري سفر طئي ڪري، ڪيئي بلائون ماريون ۽ شهرت حاصل ڪئي.

۽ ڪنبي ٿو، سو پاڻ کي هن خيال سان تسلي ڏيئي سگهي ٿو ته اهڙا اونداها انديشا، خود زمين ۽ سج وانگر، انهيءَ خيالي ۽ غيرموجود عالم جا محض ڪجهه حصا آهن، جنهن کي ماڻهوءَ جي خيال خلا سان وجود ۾ آندو آهي، ۽ اهي پاڇا، جن کي هِن حرفني جادوگرياڻيءَ اڄ اسان جي خيالي فضا ۾ وجود ۾ آندو آهي، تن تي اها سياڻي شايد بندش وجهي ڇڏي. اهي ٻڻ، ٻين گهڻين اهڙين شين وانگر، جي عام نظرن ۾ پائدار ۽ حقيقي معلوم ٿين ٿيون، ڪنهن وقت شايد هوا، ڪنهن بلڪل باريڪ ۽ لطيف هوا ۾ پگهرجي ۽ بخار ٿي اڏامي وڃن.

مستقبل ۾ ايتريقدر عميق غوطي ڪائڻ ڪان سواءِ ئي، اسين انهيءَ رستي کي، جنهن تي انساني فڪر هن وقت تائين گامزن رهيوآهي، هن مشابهت ذريعي شايد واضح ڪري سگهون ته اهوتن مختلف رنگن جي ڏاڳن — جادوءَ جي ڪاري ڏاڳي، مذهب جي ڳاڙهي ڏاڳي ۽ سائنس جي اڇي ڏاڳي، بشرطيڪ سائنس جي تحت اسين انهن سڌين سادين حقيقتن کي به شامل ڪريون، جيڪي فطرت جي مشاهدي سان حاصل ڪيل آهن ۽ جن جو مختلف زمانن جي ماڻهن وٽ ڪافي وڏو ذخيرو موجود رهيوآهي - سان اٽيل هڪ ڄاريءَ وانگر آهي. پوءِ، جيڪڏهن اسين خيال جي انهيءَ ڄاريءَ جو ابتدا ڪان وٺي جائزو وٺي سگهون، ته اسان کي پهرينءَ ئي جهلڪ ۾ فقط اڇي ۽ ڪاري رنگ جي ڏاڳن سان اٽيل هڪ اهڙي چوڪڙيدار چيز نظر ايندي، جنهن تي سچن ۽ ڪوڙن خيالن جون چتيون لڳل هونديون، پر جنهن تي مذهب جي ڳاڙهي ڏاڳي جي اٽت جو اڃا ڪوبه نشان نظر ڪونه ايندو. پر، انهيءَ ڪپڙي تي ٿورو اڳيرو نظر ڊوڙائبي ته معلوم ٿيندو ته اڇي ۽

ڪاري رنگ جي پٽن ۽ چوڪڙين جي موجودگيءَ جي باوجود، ڄاريءَ جي وسطي حصي ۾، جتي مذهب ان جي تانيءَ ۽ پيٽي اندر تمام گهري نموني سان داخل ٿيو آهي، هڪ ڳوڙهو قرمزي داغ نظر ايندو، جو بلڪل نامعلوم طريقي سان، آهستي آهستي، جيئن جيئن ان جي سٽ ۾ سائنس جو اڇو ڏاڳو زياده ۽ اڇا ۽ زياده استعمال ٿيندو ويو آهي، هڪ هلڪو رنگ اختيار ڪندو ويو آهي. اهڙيءَ پٽاپٽيءَ ۽ داغدار ڄاريءَ کي، جنهن ۾ مختلف رنگن جا ڏاڳا اهڙيءَ طرح پريا ويا هجن، پر جا جيئن پوءِ تيئن وڌيڪ ڪٺل تي آهستي آهستي رنگ مٽائيندي وڃي، انساني فڪر جي جديد حالت سان مشابهت ڏيئي سگهجي ٿي، جنهن ۾ هن جي متضاد ۽ مختلف ارادن ۽ نظرين کي به شامل ڪيو ويو هجي. ڇا، اها عظيم تحريڪ، جا صدين کان وٺي انساني فڪر جي شڪل و صورت کي ڦيرائيندي رهي آهي، مستقبل قريب ۾ به جاري رکي ويندي؟ يا زمانو ڪو اهڙو پلٽو ڪائيندو، جو ترقيءَ جي رفتار کي بند ڪندو يا جيڪي ڪجهه حاصل ڪيو ويو آهي، تنهن جي مٿان به پاڻي ڦيرائي ڇڏيندو؟ پنهنجيءَ مٿي ذڪر ڪيل مثالي آڪاڻيءَ تي نظر رکندي، ڪٿي هيئن پڇجي ته مستقبل ۾ انهيءَ ڄاريءَ جو ڪهڙو رنگ وڃي بيهندو، جنهن کي "تقدير" وقت جي تيز رفتار آڏاڻي تي هين وقت اُڏي رهي آهي؟ ڇا، اها اڇي هوندي يا ڳاڙهي؟ اسين انهيءَ جواب ڏيڻ کان قاصر آهيون. ڄاريءَ جي پوئين حصي کي هڪ ڏنڌلو ۽ چمڪندڙ شعاع روشن ڪري رهيو آهي، باقي ان جي ٻئي ڇيڙي کي ڪارا ڪڪر ۽ گهاٽي اونداهي پوشيده ڪيو بيٺا آهن.

اسان جي ڪوجنا ۽ تجسّس جو طويل سفر اچي ختم ٿيو آهي ۽ اسان جي ٽڪل ۽ ماندي غوراب، آخرڪار، بندرگاه ۾ پهچي، پنهنجا سڙهه هيٺ لاٿا آهن. هڪ دفعو وري ٻيهر، اسان نيميءَ جو رخ اختيار ڪريون ٿا. شام ٿي چڪي آهي ۽ جيئن اسين آلبن ٽڪرين ڏانهن ويندڙ "اپيين" شاهراه واريءَ ڊگهيءَ ۽ اوچيءَ چاڙهيءَ تي مٿي چڙهي رهيا آهيون، تيئن اسين پٺتي نگاه ڪندي آسمان کي غروب ٿيندڙ سج جي شعاعن سان باهه وانگر سرخ ٿيندي ۽ ان جي زرين جلوي کي ڪنهن مرندڙ بزرگ جي چهري جي چوگرد ڀيل نوراني حلقي وانگر روم جي قديم شهر کي پنهنجي گهيري ۾ آڻيندي ۽ سينٽ پيٽر ديول جي قبي کي آفتابي باهه جي ڇيءَ سان ڇهندي ڏسون ٿا. هڪ دفعي جو ڏٺل اهو نظارو ناقابل فراموش آهي، پر اسين ان ڪان منهن موڙي، جبل جي ڪناري ڪناري، منهن اونداهيءَ مهل پنهنجو اهوئي رستو اختيار ڪريون ٿا، تانجو نيميءَ ۾ پهچي وڃون ٿا ۽ ڍنڍ کي پنهنجي عميق گهرائيءَ ۾ ستل ڏسون ٿا، جا هينئر شام جي پاڇي ۾ تيزيءَ سان غائب ٿيندي وڃي ٿي. انهيءَ هنڌ تي ان وقت ڪان وٺي ڪا ٿوري ئي تبديلي واقع ٿي آهي، جڏهن ڊائنا ديوي پنهنجيءَ مقدس هڙيءَ ۾، پنهنجن پوڄارين جو نياز حاصل ڪندي هئي. انهيءَ ٻيلائي ديويءَ جو مندر هن وقت تحقيق غائب ٿي چڪو آهي ۽ "ٻيلي جو بادشاه" هينئر "سونهري ٽاريءَ" جي پاسباني نه ٿو ڪري. پر نيميءَ جا ٻيلا اڃا تائين سرسبز و شاداب آهن ۽ غروب ٿيندڙ سج جي آخرين روشنائي، جنهن وقت مغرب ۾ انهن جي مٿان جهڪي ٿيندي وڃي ٿي، تڏهن هوا جي لهرن جي ڪلهن تي ڪجي ايندڙ، روسي گرجائن جي گهنڊن جو آواز "ائنگيلس" وڃائيندو، اسان جي ڪنن تائين اچي

پهچي ٿو. خدا حافظ! اُنهن گهنڊن جو مڌر ۽ سنجيده آواز، دور واقع شهر مان نڪري، ڪئمپيگنان ويرانين جي بي پايان وسعت مٿان گذرندو، بتدريج گم ٿيندو وڃي ٿو. خدا حافظ!

پورو ٿيو